ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

ΤΩΝ

ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΩΝ

Antonios G. Mompherratos

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Γ. ΜΟΜΦΕΡΡΑΤΟΥ

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

ΤΩΝ

ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΩΝ

ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΑι

ΜΕΛΕΤΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

ΠΡΩΤΕΥΣΑΣΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Β' ΣΓΟΥΤΕΙΟΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΝ

«Καὶ πᾶς ὃς ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει».

(Ματθ. 19, 29).

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ

1890

ΤΗΙ ΣΕΒΑΣΤΗΙ ΣΚΙΑΙ ΦΙΛΤΑΤΟΥ ΜΟΙ ΘΕΙΟΥ

ΑΝΔΡΕΟΥ Ι. ΜΟΜΦΕΡΡΑΤΟΥ

ΙΕΡΟΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Εἰσαγωγή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τῶν κληρικῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ἐκ διαθήκης διαδοχή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχή.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τῶν μοναχῶν ἐκ διαθήκης καὶ ἐξ ἀδιαθέτου.

Ἰουστινιάνειον Δίκαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Περὶ ἐπαγωγῆς κληρονομίας εἰς μοναχὸν καὶ περὶ κτήσεως αὐτῆς.

Ἰουστινιάνειον καὶ μεταγενέστερον δίκαιον

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ς'.

Κληρονομικὴ διαδοχὴ τῶν μοναχῶν κατὰ τὸ μεταγενέστερον Βυζαντιακὸν δίκαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Δίκαιον ἐθίμων.

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Ἐν Ἑλλάδι νεώτερον δίκαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Ἐν Τουρκίᾳ νεώτερον δίκαιον.

Κληρονομικὴ διαδοχὴ τῶν ἐπισκόπων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Κληρονομικὴ διαδοχὴ τῶν μοναχῶν καὶ κατάστασις τῶν μοναστηρίων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΓΓΡΑΦΑ

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΣΥΝΤΕΤΜΗΜΕΝΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

(Σ. III. 321) τὸ Σ. σημαίνει τὸ Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων ἐκδοθὲν ὑπὸ Γ. Α. Ῥάλλη καὶ Μ. Ποτλῆ, ὁ ἀριθμὸς III τὸν τόμον, καὶ ὁ ἀριθμὸς 312 τὴν σελίδα.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελ.	19	στίχ.	32	ἀντὶ	κληκληρικὸς	γράφε	κληρικός.
»	96	»	20	»	conditio	»	condictio.
»	99	»	2	»	μοναόχν	»	μοναχόν.
»	107	»	4	»	ἐὰν εἰσὶ	»	ἐὰν ὦσι.
»	108	»	26	»	προεστυίας	»	προεστηκυίας.
»	152	»	19	»	(1885)	»	(1815).
»	155	»	16	»	λογοδοσία	»	μισθοδοσία.
»	180	»	37	»	Pleiter	»	Pfeiffer.
»	208	»	15	»	ἀνωτέρῳ	»	ἀνωτέρω.
»	227	»	16		προτακτέον § 120.		
»	235	»	17	»	συμβαίει	»	συμβαίη.
»	246	»	15	»	Κωνσναντίνου·	»	Κωνσταντίνου.
»	259	»	5	»	συνάξεις	»	συνάψεις.
»	259	»	5	»	τὸ διὰ κινναβάρεως	»	τῷ διὰ κινναβάρεως.
»	262	»	8	»	Βατοπαιδίου	»	Βατοπεδίου.
»	263	»	12	»	ὠφείλουσι	»	ὀφείλουσι.
»	268	»	22	»	Κρι-τίου	»	Κριτίου.

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

§ 1. Σκοπὸς τῆς προκειμένης πραγματείας εἶνε ἡ ἱστορικὴ καὶ πρακτικὴ μελέτη τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τῶν κληρικῶν καὶ μοναχῶν, διὰ τοῦτο ἀπολύτως ἀναγκαία παρίσταται ἡ ἐξέτασις τοῦ ἀμέσως προβάλλοντος ζητήματος, *τίνες εἰσὶν οἱ κληρικοὶ καὶ μοναχοί.*

Ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ εἰσαχθείσης διδασκαλίας τοῦ θείου λόγου ἐν Γαλιλαίᾳ καὶ Ἰουδαίᾳ[1] ἐν ταῖς συναγωγαῖς, ἄρχεται ἡ ἐξυπηρέτησις καὶ λατρεία τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ δὴ ὁ ὀργανισμὸς τοῦ χριστιανικοῦ πολιτεύματος[2], διότι ὁ Ἰησοῦς ἐξελέξατο πρὸς τοῦτο δώδεκα ἄν-

[1] Ματθ. IV 17. 23.
[2] Πρβλ. Döllinger Christenthum und Kirche in der Zeit der Grundlegung ἐκδ. 1868 III § 1 καὶ ἑπ. σελ. 293 καὶ ἑπ.

δρας, «*οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασε*»[1]· ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀποστόλων μετ' ὀλίγον ηὐξήθη, διότι ἀνέδειξεν ἑβδομήκοντα ἄλλους τοιούτους, οὓς ἀπέστειλεν «*ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον οὗ ἔμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι*»[2]. Μετὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ συνῆλθον ἐν Ἱερουσαλὴμ οἱ ἕνδεκα ἀρχικοὶ αὐτοῦ μαθηταὶ καὶ ἐξελέξαντο διὰ *κλήρου* τὸν Ματθίαν εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ Ἰούδα[3], ἤρξαντο δὲ κατόπιν τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀποστολῆς των διδάσκοντες. Πληθυνόντων τῶν μαθητιῶν καὶ ὀπαδῶν αὐτῶν, ὑπῆρξεν ἀνάγκη βοηθείας τῇ ἐξωτερικῇ ὑπηρεσίᾳ «*διακονεῖν τραπέζαις*»[4], ἐξελέχθησαν λοιπὸν ἑπτὰ ἄνδρες ἐκ τοῦ πλήθους τῶν μαθητῶν «*πλήρεις πνεύματος ἁγίου καὶ σοφίας*»[5], εὐλογηθέντες ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων δι' ἐπιθέσεως χειρῶν[6]. Τῷ παραδείγματι τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ κοινότητος ἠκολούθησαν καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ ἐν ταῖς ἱδρυομέναις καὶ ἀναπτυσσομέναις χριστιανικαῖς κοινότησιν ἀνεφάνησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν αἱ τάξεις τῶν διακόνων καὶ τῶν πρεσβυτέρων.

§ 2. Ὑπὸ ὄνομα τῶν πρεσβυτέρων ἐν ταῖς Πράξεσι εὑρίσκονται οἱ παρακολουθοῦντες τοῖς ἀποστόλοις λειτουργοί, π. χ. ἐν κεφ. XV[7], «*Ἔταξαν ἀναβαίνειν Παῦλον καὶ*

[1] Λουκᾶ VI 13.

[2] Λουκᾶ X 1.

[3] Πράξ. I 15-26.

[4] Πράξ. VI. 1. 2. «Προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, εἶπον, οὐκ ἀρεστόν ἐστιν ἡμᾶς, καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις». (Διακονεῖν τραπέζαις πρὸς διάκρισιν τῆς διακονίας τοῦ λόγου) (Πράξ. VI. 3. 4).

[5] Πράξ. VI. 3. 5. Döllinger αὐτ. § 9. 10 σελ. 302. 303.

[6] Πράξ. VI. 6. Πρβ. Richter-Dove. KR. § 8 σελ. 30, Emil Friedberg KR. § 5 σελ. 7 καὶ 8 καὶ σημ. 11 αὐτόθι (ἔκδ. 1884). Ἔκτοτε, παρατηρεῖ ὁ Walter, ἤρξατο καὶ ἡ πρώτη διάκρισις τῶν λειτουργῶν τῆς ἐκκλησίας (Lehrbuch des Kirchenrechts § 9 σελ. 19). Περὶ τῆς διακρίσεως τῆς λειτουργίας τῶν ἑπτὰ ἀνδρῶν καὶ τῆς διακρίσεως ταύτης ἀπὸ τῆς τῶν διακόνων παράβαλε Albrecht Ritschl, Die Entstehung der altkatholischen Kirche (Bonn ἔκδ. 1857 σελ. 354 καὶ ἐπ.).

[7] Πρβ. περὶ πρεσβυτέρων τὴν διατριβὴν Κωνσταντίνου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων «περὶ τῶν τριῶν ἱερατικῶν τῆς ἐκκλησίας βαθμῶν» (ἐν Ναυπλίᾳ 1835 σελ. 11 καὶ ἐπ.), καὶ θρησκευτικὴν ἐφημερίδα «Σιὼν» ἐκδιδομένην ἐν Ἀθήναις (ἀριθ. 25 ἔτους 1881). Fried-

Βαρνάβαν καί τινας ἄλλους ἐξ αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους». «*Παραγενόμενοι δὲ εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπεδέχθησαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων*» «*συνήχθησαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι*», «*οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοί*»[1]. Οἱ πρεσβύτεροι ἐβοήθουν τοῖς ἀποστόλοις εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς προσευχῆς, συνειργάζοντο δὲ καὶ ἐν τῇ φυλάξει καὶ ἀναπτύξει τῶν χριστιανικῶν δογμάτων[2]. Ἐκ τῶν πρεσβυτέρων τούτων καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῆς συνεργασίας αὐτῶν ἐμορφώθη ἐν τῷ προϊόντι ἐκκλησιαστικῷ πολιτεύματι ἡ τάξις τῶν ἐπισκόπων καλουμένων[3].

berg αὐτ. § 5 IV σελ. 7 καὶ 8. Κατά τινα πιθανὴν γνώμην ἐκ τῶν ἑπτὰ τούτων ἀνδρῶν προέκυψε τὸ ἀξίωμα τῶν πρεσβυτέρων, δι' οὓς λόγους ἀναφέρει ὁ Walter (§ 9 μετὰ σημ. 8) καὶ ἰδίως Ritschl σελ. 356, κατ' ἄλλους ἐξ ἐκείνων προέκυψαν *οἱ πρεσβύτεροι* καὶ *οἱ διάκονοι* (Döllinger αὐτόθι III § 9 10. 11 σελ. 303, 304, οὗ τὰ ἐπιχειρήματα μοὶ ἐφάνησαν λογικώτατα)· ἀρχαιότεροί τινες ὅμως ἰσχυρίσθησαν ὅτι τὸ λειτούργημα τῶν ἑπτὰ ἀνδρῶν ἐφήμερον ὑπῆρξε (Vitringa, De synagoga vetere 928). Πρβ. καὶ Ad. Franz, Lehrbuch des Kirchenrechts (Göttingen 1887) § 5 σελ. 12. Zorn, Lehrbuch des Kirchenrechts (Stuttgart 1888) § 2 σελ. 11. Πρβ. δὲ ἰδίως περὶ *πρεσβυτέρων* καὶ τῆς ἐννοίας καὶ ἱστορίας αὐτῶν θεωρίας Edwin Hatch, Die Geselschaftsfervassung der christlichen Kirchen im Altertum μετάφρασις Adolf Harnack (Giessen 1883) περὶ Hatch δὲ ἴδ. καὶ Dove ἐν Zeitschrift für Kirchenrecht XIX 376. σημ. 1. Περὶ πάντων τούτων πρβ. καὶ K. Hase KG. (ἔκδ. 1885) I § 20 σελ. 207 καὶ ἑπ.

[1] Πράξ. XV 2. 4. 6. 23. καὶ XI, 30 «ὃ καὶ ἐποίησαν, ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους διὰ χειρὸς Βαρνάβα καὶ Σαύλου».

[2] Πράξ. XVI 4. «ὡς δὲ διεπορεύοντο τὰς πόλεις, παρεδίδουν αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγματα τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ». Πρβ. Πολυκάρπου πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστ. κεφ. VI (ἐκδ. Dressel σελ. 383) περὶ τῶν φροντίδων τῶν πρεσβυτέρων, καὶ Hatch-Harnack αὐτόθι σελ. 65 καὶ ἑπ.

[3] Τοιουτοτρόπως, διότι ἕλκουσιν οἱ ἐπίσκοποι τὴν καταγωγήν των ἐκ θείας καὶ ἀποστολικῆς ἀρχῆς, ex jure divino, ἐθεωρήθησαν διάδοχοι τῶν ἀποστόλων, κληθέντες ὡς ἐκεῖνοι εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ. Πρβ. Ludov. Huguenin Expositio methodica juris canonici (Παρίσιοι. ἔκδ. III 1877) I σελ. 39 καὶ ἑπ. Εὐταξίου Περὶ ἱερατικῆς ἐξουσίας σελ. 26, Döllinger αὐτ. III § 5 σελ. 299. Zorn αὐτ. § 2 σελ. 14. A. Frantz § 6 σελ. 14. G. Phillips (Kirchenrecht τόμ. I § 22 σελ. 159, 160 καὶ σημ. 6-10). P. Hinschius (System d. Kathol. KR. Berlin 1869) II § 79 σελ. 38 ἔνθα καὶ φιλολογίαν. Φιλολογίαν περὶ ἐπισκόπων ἴδ. πρὸς τούτοις παρὰ Joseph Helfert (Von der Rechten und Pflichen der Bischöfe und deren

Ὅτι δὲ ἱστορικῶς ἐκ τῶν ἀποστόλων καὶ πρεσβυτέρων προέκυψε τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου πολλαὶ ὑπάρχουσιν ἀποδείξεις· ἐν πρώτῃ καθολικῇ ἐπιστολῇ π. χ. τοῦ Πέτρου φέρεται «*πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ, ὁ συμπρεσβύτερος καὶ μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός, ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ θεοῦ, ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως*[1]· ἐπίσης δὲ καὶ ἐν ταῖς Πράξεσι «*προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς, καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ*»[2]. Ἀλλ' οἱ ἀπόστολοι ταὐτοχρόνως εἶχον τὴν ἐπισύστασιν καὶ τὴν μέριμναν πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, ταξειδεύοντες καὶ κοπιῶντες καὶ διδάσκοντες καὶ ἀπευθύνοντες ἐπιστολὰς καὶ ὁδηγίας, ἐν ᾧ οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι εἶχον τὴν κατὰ τόπους φροντίδα[3], ὅσον δ' ἡ ἐξάπλωσις τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπετείνετο, τοσοῦτον καὶ ὁ διορισμὸς καὶ ἡ αὔξησις τῶν ἐπισκόπων ἀναγκαιοτέρα καθίστατο. Οὕτω βλέπομεν τὸν Παῦλον παρακαλοῦντα καὶ διατάσσοντα τὸν Τιμόθεον νὰ παραμένῃ εἰς Ἔφεσον, καὶ τὸν Τῖτον εἰς Κρήτην, ἵνα τὰ ἐλλείποντα ἐπιδιορθώσῃ καὶ καταστήσῃ κατὰ πόλιν ἐπισκόπους[4].

Ἐν τούτοις, κατὰ τὸν ἀποστολικὸν αἰῶνα καὶ βραδύτερον ἔτι, καίτοι διεκρίθησαν τὰ ἀξιώματα ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, ἡ διάκρισις οὐχ ἧττον δὲν ὑπῆρχε τελεία ὡς πρὸς τὸ

Gehülfen und Stellverteter (Prag. 1832) σελ. 6-10. Πρβ. καὶ Hergenröther's Handbuch der allgem. Kirchengeschichte (ἔκδ. 1886) τόμ. I. σελ. 253 καὶ ἐπ. σελ. 255 σημ. 1.

[1] I Πέτρου V, 1. 2.

[2] Πράξ. XX, 17. 18. 28. Πρβλ. καὶ Τίτ. I, 5. 7. Φιλιππ. I, 1. Κλήμ. πρὸς Κορινθ. I 42. 44.

Περὶ ἐπισκόπου, τῆς ἐννοίας αὐτοῦ καὶ τῆς λειτουργίας, καὶ περὶ διαφόρων γνωμῶν περὶ τῆς ἱστορίας τῶν πρεσβυτέρων ἴδ. Philipp Zorn § 2, καὶ ἐφημερίδα «Σιὼν» ἀριθ. 22 (1881), Διονυσίου Λάτα Χριστιανικὴν ἀρχαιολογίαν I κεφ. Γ § 7 σελ. 112-142, Döllinger αὐτόθι III § 13-33, σελ. 305-327.

[3] 1 Κορινθ. 12, 28. Ῥωμ. 16. Πράξ. 15, 36. 20, 18 ἐπ.

[4] 1 Τιμόθ. 1, 3. Τίτ. 1,5. Hergenröther αὐτόθι.

ὄνομα, διὰ τοῦτο ἐν τῇ αὐτῇ κοινότητι πλείονες ὠνομάζοντο ἐπίσκοποι[1].

§ 3. Τοὺς δὲ διακόνους ἐνωρὶς εὑρίσκομεν διακρινομένους ἐν τῇ πρὸς Φιλιππίους ἐπιστολῇ τοῦ Παύλου «*Παῦλος καὶ Τιμόθεος, δοῦλοι Ἰησοῦ Χριστοῦ, πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τοῖς οὖσιν ἐν Φιλίπποις, σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνοις*[2]. Ἀφ' οὗ δὲ ἐν τῇ πρὸς Τιμόθεον πρώτῃ ἐπιστολῇ ὁ Παῦλος τὰ προσόντα τῶν ἐπισκόπων ἐκτίθεται, πραγματεύεται καὶ περὶ τῶν διακόνων, οἵτινες μετὰ δοκιμασίαν ἔπρεπε νὰ ἐκλέγωνται[3],

[1] Πρβ. Gotthard Lechler (Das apostolische und das nach apostolische Zeitalter ἔκδ. 1851 σελ. 334), ἔνθα μνημονεύεται ὁ Κλήμης Ρώμης, ὁ Πολύκαρπος, ὁ Ἑρμᾶς, παρ' οἷς διάκρισις ὀνόματος πρεσβυτέρου καὶ ἐπισκόπου δὲν γίνεται. Ὁ πρῶτος, φαίνεται, ὅστις διέκρινε τὸν βαθμὸν τοῦ ἐπισκόπου ὡς ἀνώτερον, εἶνε ὁ Ἰγνάτιος ἐν ἐπιστολῇ πρὸς Ῥωμαίους (κεφ. 5), (ἧς ἡ γνησιότης ὅμως σημειωτέον διαμφισβητεῖται).

Οἱ μετερχόμενοι δ' ἐν ταῖς παροικίαις τὴν ἱερατικὴν ἐξουσίαν ἔφερον ὄντως κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους διάφορα ὀνόματα ἀδιακρίτως, ἐκαλοῦντο *προϊστάμενοι* (1 Θεσσαλ. 5, 12. Ῥωμ. 12, 8), *πρεσβύτεροι* (πράξ. 11, 30. 14, 23. 15, 2 ἐπ. 20, 17. Ἰακ. 5, 14. I Πέτρου 5, 1. Τίτ. 1, 5. I Τιμ. 5, 17. 19.), *ἐπίσκοποι* (Φιλιππ. 1, 1), *ποιμένες* (Ἐφεσ. 4, 11), *ἡγούμενοι* (Ἑβρ. 13, 7· 17. 24). Πρβ. καὶ Τιμόθ. 4, 14, ὅπερ χωρίον ὁ Χρυσόστομος ἑρμηνεύων ἐν Ὁμιλίᾳ 13 λέγει «*οὐ περὶ πρεσβυτέρων φησὶν ἐνταῦθα, ἀλλὰ περὶ ἐπισκόπων*» καὶ πρὸς Φιλιππ. 1, 1 ἔνθα λέγει ὁ αὐτὸς πατὴρ «*Τί τοῦτο; μιᾶς πόλεως πολλοὶ ἐπίσκοποι ἦσαν; οὐδαμῶς, ἀλλὰ τοὺς πρεσβυτέρους οὕτως ἐκάλεσε· τότε γὰρ ἐκοινώνουν τοῖς ὀνόμασι*». Καὶ ἐκ τῶν χωρίων δὲ I Τιμόθ. 5, 17. Τίτ. 1, 5-7, 1 Τιμόθ. 3, 1· 2, Πράξ. 20, 17. 18. 28, I Πέτρου 5, 1. 2, ἐξάγεται προδήλως ἡ ταυτότης τῶν ὀνομάτων. Πρβ. καὶ Rudolf Ritter von Scherer Handbuch d. Kirchenrechts (I § 8 σημ. 16 σελ. 26) καὶ Hergenröther Kirchengeschichte αὐτόθι. Ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν ὅμως χρόνων ὁ βαθμὸς τοῦ ἐπισκόπου διεκρίνετο τοῦ τοῦ πρεσβυτέρου, σημειοῦται ὁ Οἰκονόμου (αὐτόθι σελ. 42 καὶ ἐπ.), ἀποκρούων τὴν θεωρίαν ὅτι ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι ἦσαν εἷς βαθμός. Οἱ ἐπίσκοποι διεκρίνοντο ἰδίως κατὰ τὸ μεταδοτικὸν χάρισμα τῆς χειροτονίας, ὁποίους κατὰ πᾶσαν πόλιν διώριζον οἱ ἀπόστολοι προεδρεύοντας τῶν ἄλλων ἱερέων. Ἡ ταυτότης δὲ τῶν ὀνομάτων ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων δηλοῖ ταυτότητα τοῦ ὑπουργήματος περὶ τὰ καθόλου, λέγει ὁ Οἰκονόμου, ἀλλ' οὐχὶ τὴν ταυτότητα βαθμῶν ὁμοταγῶν, ὅσοι συγχέουσι δέ, προστίθεται (σελ. 58), τοὺς ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν βαθμὸν διὰ τὸ συνώνυμον, ποιοῦσι τὸ αὐτό, ὡς καὶ ἂν ἔλεγον ὅτι καὶ ὁ τοῦ παλαιοῦ νόμου ἀρχιερεὺς ὑπῆρχεν ἀκριβῶς ὁμοταγὴς καὶ ὁμοιόβαθμος πρὸς τοὺς ἄλλους ἱερεῖς. Πρβ. πρὸς τούτοις καὶ Friedberg § 5 σημ. 24 καὶ ἰδίως Ritschl αὐτ. σελ. 350.

[2] Φιλιπ. 1, 1. Πρβ. καὶ Hergenröther αὐτόθι σελ. 260.

[3] Καὶ οἱ διάκονοι ἐξελέγοντο ὑπὸ τῆς κοινότητος. Κατὰ τὸν Hatch αὐτόθι (ἴδε

«*δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον, εἶτα διακονείτωσαν, ἀνέγκλητοι ὄντες*[1].

§ 4. Ἀλλὰ πρὸ πάντων μετὰ τὸν ἀποστολικὸν αἰῶνα ἐτελειώθη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἡ διάκρισις μεταξὺ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν[2] καὶ ὁ ὁριστικὸς καθορισμὸς τῶν βαθμῶν καὶ ἀξιω-

καὶ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Harnack παρὰ Hatch σελ. 240 καὶ ἐπ.) οἱ διάκονοι διετέλουν ἐν ἀμέσῳ καὶ στενῷ δεσμῷ καὶ ἀμέσῳ σχέσει πρὸς τοὺς ἐπισκόπους πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων· «ἔστω ὁ διάκονος τοῦ ἐπισκόπου ἀκοὴ καὶ ὀφθαλμὸς καὶ στόμα καρδία τε καί ψυχή, ἵνα μὴ ᾖ τὰ πολλὰ μεριμνῶν ὁ ἐπίσκοπος, ἀλλὰ μόνα τὰ κυριώτερα», κατὰ τὰς Ἀποστολικὰς Διαταγὰς (ΙΙ 44). Ἴδε καὶ Zorn αὐτ. σελ. 12 σημ. 3. Περὶ διακόνων πρβ. καὶ Seidl (Der Diaconat in der Kathol. Kirche 1884). Πρὸ πάντων δὲ Hatch καὶ Harnack αὐτόθι σελ. 17-50 Friedberg § 5 σελ. 9.

[1] Ι Τιμόθ. 3, 10. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ὁ Παῦλος ἐκανόνισε τὰ προσόντα καὶ τὰ καθήκοντα τῶν διακόνων (3, 8 ἐπ.). Πρβ. καὶ Ἀποστολ. Διατ. ΙΙ, 26. ΙΙ, 44. ΙΙ, 57. ΙΙΙ, 19 καὶ 20. VIII, 20. (ἐκδόσεως Pitra). Ἴδ. Οἰκονόμου ἐξ Οἰκονόμων αὐτ. σελ. 28. Εὐταξίου αὐτόθι σελ. 18. ἐφημερίδα «Σιὼν» ἐν φύλλοις 28. 29 (1881). Hinschius αὐτ. § 1 σημ. 5 σελ. 2. Μεταξὺ τῶν διακόνων συγκατηριθμοῦντο τότε καὶ γυναῖκες διακόνισσαι καὶ χῆραι πρὸς ὑπηρεσίαν τῆς κοινότητος, οὐχὶ δὲ καὶ ἀσκόπως, διότι δι' αὐτῶν, κατὰ Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρέα, «καὶ εἰς τὸν γυναικωνῖτιν ἀδιαβλήτως παρεισεδύετο ἡ τοῦ κυρίου διδασκαλία» (Στρωματ. 1 ΙΙΙ). Παύλου πρὸς Ρωμ. 16, 1. 12. Ι Τιμόθ. 2, 11. Ὁ Πλίνιος ἐν ἐπιστολῇ πρὸς Τραϊανὸν (lib. Χ 97) καλεῖ αὐτὰς «ancillae quae ministrae dicebantur». Πρβ. καὶ Λουκιανοῦ περὶ τῆς Περεγρίνου τελευτῆς § 12. Λιβανίου λόγ. 16. καὶ Ἀποστολ. διαταγῶν ΙΙ 58 ΙΙΙ 14 (ἔκδ. Pitra τόμ. Α. σελ. 209. 236. 237). Πρβ. καὶ Döllinger αὐτ. ΙΙΙ § 34 σελ. 327 ἐπ. Κατὰ τὴν πιθανὴν δόξαν αἱ γυναῖκες διακόνισσαι μέχρι τοῦ τετάρτου αἰῶνος ὑπάρξασαι ἐξέλιπον κατόπιν (ἴδ. Hase αὐτόθι σελ. 214. Διομ. Κυριακοῦ Ἐκκλ. Ἱστορίας σελ. 351 τόμ. Α). Περὶ τῶν ἔργων τῶν διακονισσῶν ἴδ. καὶ ἀπόκρισιν ΛΗ Βαλσαμῶνος (Σ. IV 477). Οὐδένα ἱερατικὸν βαθμὸν εἶχον (Διατριβ. Οἰκονόμου σελ. 32 σημ. γ). Περὶ πάντων τούτων πρβ. καὶ Zech (Hierarchia Ecclesiastica σελ. 458-581), καὶ Neander KG. Ι 103 παρ' ᾧ καὶ φιλολογίαν.

[2] Ἐκ τῶν ἀποστολικῶν διατάξεων ἐξάγεται ὅτι ὄντως ἄνευ διακρίσεως τοῖς κληρικοῖς ἢ λαϊκοῖς ἐλευθέρα ἡ διδασκαλία τοῦ λόγου ὑπῆρχε (Pitra Ι σελ. 67). Friedberg αὐτ. § 6. Πρβ. δὲ Χρυσάνθου πατριάρχου Ἱεροσολύμων Συνταγμάτιον, περὶ τῶν ὀφφικίων, κληρικάτων καὶ ἀρχοντικίων κ.λ.π. Ἐνετ. 1778· ὅστις ἐν βιβλίῳ πρώτῳ σημειοῦται τάδε· «ἅπαντες οἱ χριστιανοὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τῆς συστάσεως τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ εἰς δύο τάξεις ἐμερίσθησαν, καὶ οἱ μὲν ἐλέγοντο κληρικοί, οἱ δὲ λαϊκοί, καὶ λαϊκοὶ μὲν ὅσοι δὲν ἐκαταγίνοντο εἴς τινα ὑπηρεσίαν ἐκκλησιαστικήν, κληρικοὶ δὲ ὅσοι ἐτάττοντο καὶ διωρίζοντο εἰς ἐκκλησιαστικὴν ὑπουργίαν. Κληρικοὶ λοιπὸν λέγονται μόνον τὸ ἱερὸν σύστημα, καὶ ἔλαβον τὴν ἀρχὴν τοῦ τοιούτου ὀνόματος ἐκ τοῦ ἀποστόλου Ματθίου, ὅστις καὶ κλῆρον ἔτυχε τὸ ἀποστολικὸν ἀξίωμα». «Περιέχονται δὲ εἰς τὸ τοιοῦτον ὄνομα κοινότερον οἱ Μοναχοί, Ἀναγνῶσται, Ὑποδιάκονοι, Διάκονοι καὶ οἱ Πρε-

μάτων[1], καὶ ἐν ᾧ κατ' ἀρχὰς κλῆρος, κληρικοί, ἐκαλοῦντο οἱ τῷ θεῷ ἀφωσιωμένοι λαοί[2], καὶ κλῆρος τοῦ θεοῦ πάντες οἱ χριστιανοὶ ἱερεῖς τοῦ θεοῦ, τὸ ὄνομα τοῦτο προσηρμόσθη ἀποκλειστικῶς τοῖς λειτουργοῖς καὶ ἀξιωματικοῖς τῆς ἐκκλησίας, τοῖς καταγινομένοις κατ' ἐξοχήν, ὡς οἱ Λευῖται, εἰς τὴν λατρείαν τοῦ θείου πρὸς κοινὴν ἁπάντων σωτηρίαν. Πάντα τὰ ἄλλα μέλη τῆς χριστιανικῆς κοινότητος ὠνομάσθησαν λαϊκοὶ (plebs)[3].

§ 5. Αἱ ἀνάγκαι κατόπιν τῆς ὑπηρεσίας καὶ ἡ πρόοδος καὶ ἀνάπτυξις τῆς κοινότητος ἐπήνεγκον τὴν αὔξησιν τῶν ἀξιωμάτων καὶ τὴν τελείαν διάκρισιν τῶν βαθμῶν, πρὸς τοῖς τρισὶ δὲ βαθμοῖς τῶν ἐπισκόπων, τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν διακόνων, προσετέθησαν[4] οἱ *ὑποδιάκονοι*[5], συμπαρακολουθοῦντες τοῖς

σβύτεροι». Περὶ κλήρου καὶ λαϊκῶν πρβ. Hergenröther αὐτόθι σελ. 251 καὶ ἑπ. § 281 σημ. 1, καὶ Hase αὐτόθι σελ. 214.

Αἱ ἐκκλησιαστικαὶ γενικῶς λειτουργίαι καλοῦνται κληρικᾶτα ἢ ὀφφίκια· (πρβ. Εὐχολόγιον καὶ Χρυσάνθου Συνταγμ. αὐτόθι). Περὶ τούτων ἴδ. καὶ Zech αὐτόθι σελ. 327-441 καὶ ἐφημερίδα «Σιὼν» φύλλ. 30. 31. (1881).

[1] Richter-Dove αὐτ. § 9 καί 10 σημ. 7. Zorn αὐτ. § 2. Neander KG. σελ. 104 καὶ ἰδίως Ritschl σελ. 408 ἑπ.

[2] 1 Πέτρ. 5, 3. «*μηδ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου*». Καὶ παρ' Ἰγνατίῳ πρὸς Ἔφεσ. 11 «*ὁ κλῆρος Ἐφεσίων τῶν χριστιανῶν*». — Ἀκριβῶς ὅμως δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ πότε ἐφηρμόσθη εἰδικῶς τοῖς ἐξασκοῦσιν ἱερατικὸν ὑπούργημα τὸ ὄνομα *κλῆρος*. Ἡ πιθανωτέρα δόξα εἶνε ὅτι κατὰ τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους ἤρξατο ἡ ἐφαρμογή. (Κλήμ. Ῥώμης ἐπιστ. πρὸς Κορινθ. κεφ. 40-44. Ἐκδ. Φιλοθ. Βρυεννίου σελ. 69 ἑπ.). Δ. Λάτα αὐτόθι σελ. 64. 70. Frantz σελ. 14 σημ. 3, Scherer αὐτόθι § 8 σημ. 18. Εὐρυτέραν μελέτην περὶ τῆς ἐννοίας καὶ χρήσεως τοῦ ὅρου «Κλῆρος» ἴδ. παρὰ Ritschl σελ. 388 καὶ ἑπ.

Οἱ τοῦ κλήρου ἐλέγοντο καὶ Κανονικοὶ ἢ ἐκ τοῦ Κανόνος, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ΙΖ ἀποστολικοῦ κανόνος, ἴσως διότι ἐκρατεῖτο κατάλογος, ἐν ᾧ ἐγράφοντο οἱ λειτουργοί, ὁ δὲ κατάλογος ἐκαλεῖτο κανὼν (Ἀντιοχ. 1. 2. Νικαίας 16. 19. Βασιλείου καν. 6. Πρβ. καὶ Zech αὐτ. σελ. 1 καὶ ἑπ. Walter § 139. Richter-Dove § 133.

[3] Οὕτως ὁ ἑλληνικὸς ὅρος «*κλῆρος*» περιλαμβάνει εἰδικῶς τοὺς ἱερατικοὺς βαθμοὺς ἐν συνόλῳ καὶ ἰσοδυναμεῖ τῇ ἐν τῇ δυτικῇ ἐκκλησίᾳ ἐκφράσει Ordo. Κατὰ τὸν Τερτυλλιανὸν (De exhort. cast. c. 7) «Differentiam inter ordinem et plebem constituit ecclesiae auctoritas» (ἐκδ. Migne τόμ. 2 σελ. 314). Πρβ. Richter-Dove § 10 σημ. 7. Huguenin αὐτ. 144. Walter αὐτ. § 20 σελ. 43 καὶ § 20 σημ. 2. Zorn αὐτ. σελ. 16 Ritschl αὐτ. σελ. 388 Δ. Λάτα αὐτ. σελ. 64 καὶ ἑπ.

[4] Δ. Λάτα σελ. 171. Walter § 139. Hinschius σελ. 3 καὶ 4 σημ. 1.

[5] Zech σελ. 108-116. Εὐταξίου αὐτ. σελ. 22. Δ. Λάτα σελ. 171. — Οἱ ὑποδιά-

διακόνοις, οἱ *ἀναγνῶσται*[1]. Ἀνεφάνησαν δὲ καὶ ἄλλα ἀξιώματα, ὡς π.χ. οἱ *ἀκόλουθοι*[2] ὑπηρετοῦντες τοῖς ἐπισκόποις, οἱ ἐξορκισταὶ ἢ ἐφορκισταί[3], οἱ θυρωροὶ ἢ πυλωροί[4].

§ 6. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν οὕτω διακριθέντων ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων, ἅτινα διὰ χειροτονίας καθίσταντο, ἀνεπτύχθησαν καὶ ἐφηρμόσθησαν οἱ κανόνες τῶν Ἀποστόλων καὶ προήχθησαν αἱ διατάξεις τοῦ κατόπιν ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀστικῆς νομοθεσίας τοῦ βυζαντιακοῦ Κράτους[5].

Ἐν τῷ ΛΑ κεφαλαίῳ τίτ. Α τοῦ Νομοκάνονος, τοῦ λεγομένου τοῦ Φωτίου, περὶ τοῦ ζητήματος τίνες εἰσὶν οἱ κληρικοί, σημειοῦται ὁ συντάκτης τὸν ΚΔ κανόνα τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου, παραπέμπων συγχρόνως καὶ εἰς τὴν 123 Νεαρὰν τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ὄντως δ' ὁ κανὼν ΚΔ τῆς Συνόδου ταύτης, προκειμένου περὶ ἀπαγορεύσεως *τοῖς κληρικοῖς* νὰ εἰσέρχωνται εἰς καπηλεῖα, μέμνηται τῶν ἱερατικῶν βαθμῶν, εἰς οὓς κατατάσσει καὶ τοὺς

κονοι κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα προήχθησαν. Hinschius αὐτ. σελ. 3, ἴδ. καὶ καν. ΚΔ Λαοδικ. Friedberg ἐν Erzogs Encyclop. 15, 201.

[1] Καν. ΚΔ Λαοδ. καν. ΙΣΤ Καρθ. L. 6 Cod. (1.3). Zech σελ.102-103. Εὐταξίου σελ. 22 Δ. Λάτα 173-175. Hinschius αὐτόθι. Hergenröther αὐτόθι σελ. 260 καὶ ἑπ.

[2] Zech σελ. 104-105. Δ. Λάτα σελ. 175. Ludov. Thomassini. Vetus et nova Ecclesiae Disciplina (ἐκδ. 1773) I, II, c. 21. 9. Hinschius αὐτόθι.

[3] Καν. ΚΔ Λαοδικ. Πρβ. καὶ L. 1 § 3 Dig. (50. 13) διάταξιν Οὐλπιανοῦ. Hinschius σελ. 3 σημ. 6. Οὗτοι δὲν ἀπετέλουν κατ' ἀρχὰς διακεκριμένην τάξιν ἐν τῷ κλήρῳ, διότι, ὡς ὁ Λάτας παρατηρεῖ (σελ.176), κατὰ τὰ τέλη τοῦ τρίτου αἰῶνος ἤρξατο ἡ διάκρισίς των. Zech σελ. 103-104. Δ. Λάτα περὶ τῶν καθηκόντων αὐτῶν.

[4] Richter-Dove § 103 σελ. 289 καὶ ἑπ. Σημειωτέον ὅτι τὰ ἀξιώματα τοῦ *ἀκολούθου*, τοῦ *ἐφορκιστοῦ* καὶ τοῦ *πυλωροῦ* καθιερώθησαν ὑπὸ τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας ἀληθεῖς ἱερατικοὶ βαθμοὶ καὶ διεκρίθησαν ὡς κατώτερα ἀξιώματα, διὰ τοῦτο καὶ οἱ συγγραφεῖς τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας (ἴδ. π. χ. Huguenin σελ. 152) τοὺς κληρικοὺς εἰς μείζονας (ministri majores) καὶ ἐλάσσοντας (ministri minores) διαιροῦσι. Ἴδ. καὶ Richter-Dove § 103. Εὐταξίου σελ. 24. Τὸ λειτούργημα τοῦ θυρωροῦ διετηρήθη μέχρι τοῦ 7 αἰῶνος, ἔπαυσε δ' ἔκτοτε ὡς μὴ ἀναγκαῖον. (Δ. Λάτα σελ. 180-182).

[5] Σημειωτέον ὅτι ἀπὸ τοῦ τρίτου ἰδίως αἰῶνος ἡ φιλοδοξία καὶ κενοδοξία παρήγαγεν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχικῶν ἐκκλησιαστικῶν βαθμῶν τὴν πληθὺν τῶν ἀξιωμάτων, ἅτινα ἀνεπτύχθησαν βαθμηδὸν μέχρι καταπληκτικοῦ σημείου, βραδύτερον δὲ προεκάλεσε καὶ τὴν Νεαρὰν 3 τοῦ Ἰουστινιανοῦ. (Πρβ. Κωδινοῦ κουροπαλάτου περὶ τῶν ὀφφικαλίων τοῦ παλατίου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ὀφφικίων τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, κεφ. Ι ἐκδ. Βόννης μετὰ τῶν σχολίων Gretzer καὶ Goar). (Πρβ. καὶ Zorn αὐτόθι σελ. 16).

ἀναγνώστας, τοὺς *ψάλτας*, τοὺς *ἐφορκιστὰς* καὶ τοὺς *θυρωροὺς* καὶ τοὺς ἐκ τοῦ τάγματος *τῶν ἀσκητῶν*.

Ἐν Ν. 6 (1. 3.) Κώδικος ἔτει 377 οἱ Αὐτοκράτορες Οὐάλενς Γρατιανὸς καὶ Οὐαλεντινιανός, πραγματευόμενοι περὶ τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν κληρικῶν ἀπὸ προσωπικῶν λειτουργημάτων (personalium munerum), μεταξὺ αὐτῶν καταριθμοῦσιν ἐκτὸς τῶν πρεσβυτέρων, διακόνων, ὑποδιακόνων καὶ ἐξορκιστῶν καὶ ἀναγνωστῶν, συγχρόνως καὶ τοὺς ὀστιαρίους. Ὁ Φώτιος ὅμως ἐν τῷ ῥηθέντι κεφαλαίῳ σημειοῦται ὅτι «ἄλλους σήμερον ἐπιγινώσκει ἡ ἐκκλησία ὀστιαρίους καὶ πυλωρούς· διὸ οὐδὲ ὀφείλομεν προσέχειν τοῖς περὶ τούτων γεγραμμένοις, ἀλλὰ τῇ *κρατούσῃ συνηθείᾳ*»[1]. Κατὰ τὸν Φώτιον κληρικοὶ εἰσὶν οἱ ἐν τῇ Νεαρᾷ 123 τοῦ Ἰουστινιανοῦ καταστρωθέντες (κεφ. ιθ), ἤτοι οἱ ἐπίσκοποι, οἱ πρεσβύτεροι, οἱ διάκονοι, οἱ ὑποδιάκονοι, οἱ ἀναγνῶσται καὶ ψάλται[2]. Ὁ Βαλσαμὼν ὑπὸ τὸν ΛΑ κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου παρατηρεῖ ὅτι τῷ ὀνόματι τῶν κληρικῶν καὶ οἱ μοναχοὶ περιέχονται καὶ οἱ διακονηταὶ τῶν μοναστηρίων[3]. Ὁ αὐτὸς δὲ σχολιάζων τὸν κανόνα ΛΓ τῆς ἐν Τρούλλῳ Συνόδου, καθ' ὃν ἀπηγορεύθη νὰ λαμβάνωνται ἐν τῷ κλήρῳ μόνοι οἱ ἐκ γένους ἱερατικοῦ προερχόμενοι, ἀλλ' ἐπετράπη παντὶ τῷ βουλομένῳ καὶ ἀξίῳ κρινομένῳ ἡ εἰς τὸν κλῆ-

[1] Πρβλ. ἐν τούτοις Βασιλ. 5 (3.3.). Ὁ Σουΐδας γράφει τοὺς ὀστιαρίους καὶ μὲ ω, ἐτυμολογεῖ δὲ τὴν λέξιν ἐκ τοῦ λατινικοῦ ostia θύρα γραφομένην μὲ ο, ἄλλως ἐκ τοῦ ὠθεῖν, ὠθίζειν τοὺς εἰσιέναι βουλομένους (ἐν λέξει Ὠστία) ἴδ. καὶ Zorn αὐτόθι σελ. 16.

[2] Οἱ ψάλται μετὰ τῶν χοροστατῶν εἶνε λειτούργημα ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων, ἔχον τὴν ἀρχήν του οὐ μόνον ἐκ τοῦ ᾄδειν ὕμνους ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἑβραίων, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἀποστολικῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ. (Πρβ. Πλινίου ἐπιστ. αὐτόθι, Θεοδωρ. Ἐκκλησ. Ἱστορ. βιβ Δ. κ. 26, Ἰγνατ. ἐπιστ. πρὸς Ἀντιοχ. § 12. Κανόνα Ἀποστολ. 43. 69. πρβ. καὶ Ν. 42. § 10 Κώδ. (1. 3.). Περὶ ψαλτῶν ἴδ. καὶ Δ. Λάτα αὐτ. σελ. 178. Ἡ ἐν Λαοδικείᾳ Σύνοδος (καν. 15. 17. 59.) κατήρτισεν ἐξ αὐτῶν τάξιν «Κανονικῶν ψαλτῶν». Οἱ ψάλται δὲν ἔχουσιν ἴδιον τύπον χειροτονίας. Ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ δὲν ἀποτελοῦσιν ἰδιαιτέραν τάξιν.

[3] Καὶ ὁ κανὼν 24. τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου συμπεριλαμβάνει ἐν τοῖς κληρικοῖς καὶ τοὺς ἐκ τοῦ τάγματος τῶν ἀσκητῶν, ὡς εἴρηται.

ρον κατάταξις διὰ τῆς ἀναγκαίας χειροτονίας, ἀποφαίνεται ὅτι «ἅμα τῷ δέξασθαί τινα σφραγίδα ἐπικουρίδος ἀπὸ χειρὸς ἀρχιερατικῆς, *κληρικὸν* τοῦτον ἔχει ὁ κανών». Καὶ ἡ ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον Ζ Σύνοδος ἀπήτησεν ὡς ἀναγκαίαν τὴν χειροθεσίαν, ἵνα γίνηται κανονικῶς[1].

Οἱ νομίμως κατὰ τοὺς κανόνας προχειριζόμενοι κληρικοὶ διαιροῦνται τοιουτοτρόπως εἰς διαφόρους ἱερατικοὺς βαθμοὺς ἢ τάξεις ἐν τῇ παρ' ἡμῖν ἐκκλησίᾳ, καὶ κατ' ἄλλους μὲν εἰς ἑπτά, ὡς ἐκτίθεται π. χ. ὁ Γαβριὴλ ἐν τῷ Συνταγματίῳ του[2], ἀλλὰ πράγματι σήμερον ἡ ἐκκλησία, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ καὶ ὁ Εὐταξίας[3], πέντε διατηρεῖ ἀληθῶς ἱερατικοὺς βαθμούς, ἤτοι πρὸς τοῖς τοῦ ἐπισκόπου, πρεσβυτέρου καὶ διακόνου, τὸν τοῦ ὑποδιακόνου καὶ τὸν τοῦ ἀναγνώστου, διότι ὅπως χειροτονηθῇ τις διάκονος πρέπει νὰ διέλθῃ πρότερον τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποδιακόνου καὶ ἀναγνώστου, ἡ δὲ χειροτονία τοῦ ἀναγνώστου ἰσχύει καὶ διὰ τὴν τοῦ ψάλτου καὶ τῶν λοιπῶν μικρῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑπηρετῶν[4].

[1] Ἡ χειροτονία σημαίνει καὶ τὴν ψῆφον καὶ τὴν ἐκλογὴν ἁπλῶς ἀξιώματος, ἡ δὲ χειροθεσία τὴν ἱεροτελεστίαν. Ἐν τῇ πράξει ἡ χειροτονία περιλαμβάνει καὶ τὴν ἱεροτελεστίαν (Πρβ. Πηδάλ. εἰς κ. Α' Ἁγ. Ἀποστόλων). Περὶ τῆς χειροτονίας ἐν γένει ἴδε Εὐταξίου αὐτόθι § 12 καὶ ἑπ. Διὰ τῆς χειροτονίας ὁ κληρικὸς μεταλαμβάνει τὴν ἐσωτερικὴν ἱκανότητα καὶ δύναμιν πρὸς ἐνέργειαν τῆς ἱερατικῆς ἐξουσίας καὶ τῶν καθηκόντων αὐτῆς. Ἡ ἱερωσύνη διὰ τοῦτο, ὡς καὶ ὁ Ταπεινὸς Γαβριήλ, Μητροπολίτης Φιλαδελφείας ἐν τῷ Συνταγματίῳ αὐτοῦ περὶ τῶν ἁγίων Μυστηρίων σημειοῦται (κεφ. Ι), εἶνε τάξις θεία Μυστηρίου δύναμιν ἔχουσα πνευματικήν, ὑπὸ ἀρρένων ἐνεργουμένην, ὑπὲρ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας καὶ βοηθείας, παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παραδεδομένη.

[2] Σημ. 1 (ἔκδ. Ἐνετίας) «Ἑπτὰ εἰσὶν αἱ τάξεις τῆς ἱερωσύνης 1) ἡ τῶν πυλωρῶν καὶ ἀκολούθων 2) τῶν ἐξορκιστῶν 3) ἡ τοῦ ἀναγνώστου 4) ἡ τῶν ὑποδιακόνων 5) ἡ τῶν ἱεροδιακόνων 6) τῶν ἱερέων 7) ἡ τῶν ἀρχιερέων καὶ ἐπισκόπων»: (Κεφ. ΙΙΙ). Προστίθεται δὲ τὰ ἑξῆς ὁ ῥηθεὶς πατήρ, «τοῦτον τὸν ἀριθμὸν ὡς ἀρχαῖον ὄντα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὁ Ἅγ. μάρτυς Ἰγνάτιος δεικνύς, ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἀντίοχον ταῦτα φησίν. «Ἀσπάζομαι ἱεροὺς διακόνους, ὑποδιακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας, πυλωρούς, ἐφορκιστάς. καὶ λοιπούς». Πρβ. καὶ Μητροφάνους Κριτοπούλου ὁμολ. κεφ. 11. (Ἔκδ. Ι. Μεσολαρᾶ ἐν Συμβολικῆς τόμ. Ι σελ. 332).

[3] Αὐτόθι σελ. 23.

[4] Ὁ Εὐταξίας ὀρθῶς παρατηρεῖ ἐπίσης ὅτι τὴν σήμερον οἱ κατώτεροι τῶν διακόνων

§ 7. Ἐν τοῖς κληρικοῖς, ὡς εἴρηται, κατατάσσονται καὶ οἱ μοναχοί· διαφέρει ἄρα ἡμῖν νὰ διαλάβωμέν τινα περὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν, ὅπως πληρέστερον κατανοηθῶσι τὰ ἐν τῇ κληρονομικῇ αὐτῶν διαδοχῇ ἀναφυόμενα ποικίλα ζητήματα.

Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ χριστιανισμοῦ ὑπῆρξαν ἄνθρωποι, οἵτινες ἐθεώρησαν ὡς στοιχεῖον χριστιανικῆς τελειότητος τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἵνα ἐν τῇ ἐρημίᾳ ἀφοσιωθῶσιν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ θεοῦ[1]. Ὁ μοναχισμὸς οὗτος ἀνεπτύχθη πρὸ πάντων ἐν τῇ ἄνω Αἰγύπτῳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ τετάρτου αἰῶνος[2]. Εἰς ἀκατοίκητα μέρη, εἰς ἀμ-

βαθμοὶ ἀπώλεσαν τὸν χαρακτῆρα ἀξιωμάτων· ἡ δι' αὐτῶν λοιπὸν διάβασις εἶνε μόνον τυπική τις καὶ τελεῖται συνήθως ἄνευ διαμονῆς τινος ἐν αὐτοῖς τοῦ χειροτονουμένου. Richter-Dove § 103 σελ. 291-292. Friedberg § 51 σελ. 104. Πρβ. περὶ τῶν βαθμῶν καὶ Λάτα τόμ. I σελ. 76 καὶ ἑπ. 99 καὶ ἑπ. G. Maurer, Das Griech. Volk I § 155. Περὶ τῆς ἐκκλησ. τάξεως ἐν Ρωσσίᾳ πρβ. καὶ Johann Glen King, Die Gebäude und Ceremonien κ. λ. π. (Riga 1773 σελ. 397-444).

[1] Τὴν καταγωγὴν τοῦ μοναχικοῦ καὶ ἀσκητικοῦ βίου ἀνάγουσί τινες καὶ εἰς τοὺς πρὸ τοῦ χριστιανισμοῦ χρόνους, διέκριναν δὲ ἴχνη αὐτοῦ καὶ ἐν χωρίοις τῆς Γραφῆς, οἷον ἐν Ἀριθμῶν 85, 2· ἄλλοι ἀναφέρουσι τοὺς Κυνικοὺς τῶν Ἑλλήνων ὡς ἔχοντάς τινα σχέσιν πρὸς τὸν μοναχικὸν βίον (πρβλ. Λουκιανοῦ ἐν Βίων πράσει 9), ἄλλοι πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ Σεράπιδος (πρβ. Hermann's Weingarten Der Ursprung des Mönchtums in nachconstantinischen Zeitalter ἐν Zeitschrift für Kirchengeschichte I Band I Heft σελ. 30 καὶ ἑπ.)· ἄλλοι δὲ συνδέουσι αὐτὸν πρὸς τὸν βουδδισμόν, ἄλλοι πρὸς τὸν νεοπλατωνισμόν, ἄλλοι πρὸς τοὺς διωγμούς. Πρβ. καὶ Mariani Verhoeven De regularium et saecularium clericorum juribus et officiis (Moguntiae 1846) κεφ. 1 σελ. 2 καὶ ἑπ. Ἴδ. καὶ Σωζομένου Ἱστορίαν Ἐκκλ. (Migne τόμ. 67 σελ. 896), «ἐπεὶ γὰρ φεύγοντες, ἐν ὄρεσι καὶ ἐρημίαις καὶ νάπαις τὰς διατριβὰς ἐποιοῦντο, ἐθάδες τοῦ βίου τούτου ἐγένοντο».

[2] Σωζομ. Ἱστορίας Ἐκκλησ. I κεφ. 12 (Migne τόμ. 67 σελ. 839 καὶ ἑπ.). Περὶ τοῦ Μοναχισμοῦ καὶ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ ἴδ. φιλολογίαν παρὰ Richter-Dove αὐτ. § 293 καὶ Friedberg αὐτ. § 86. Πρβ. δὲ καὶ Fleury, Des congregations religieuses, discours accompagnés des notes historiques (Paris 1826), καὶ ἐν Φιλαρέτου Βαφείδου Ἐκκλησ. ἱστορίᾳ (ἐν Κωνσταντινουπόλει 1884) σελ. 277 καὶ ἑπ. F. Kraus Real-Encyclopädie der christlich. Alterthümer (1882) V° Mönchtum, καὶ Ernst Münch Ursprung und Beschaffenheit des Mönchswesens in den ersten Jahrhunderten der christlichen Kirche (Stuttgart 1828) II σελ. 25 καὶ ἑπ. Gaetano Moroni Dizionario di erudizione storico-ecclesiastica ἐν λέξει Monaco (XLVI). Πρβ. A. Harnack, Das Mönchthum seine Ideale und seine Geschichte (Giessen 1882) καὶ Wilh. B. Bornemann, In investiganda mona-

μώδεις καὶ ἀγρίας ἐρήμους ἐπὶ βράχων καὶ πετρῶν καὶ ὀρέων καταφεύγοντες οἱ ἀσκηταὶ καὶ ἐρημῖται ἐκεῖνοι, συνέπλεκον τὴν καλύβην των ἐκ καλάμων καὶ ἄλλων ὁμοίων ὑλῶν, ἃς πολλάκις διὰ νὰ συγκομίσωσι μακρὰς ἐπεχείρουν καὶ ἐπιπόνους πορείας[1]· ἐκίνησαν διὰ τοῦτο τὸν θαυμασμὸν καὶ τὸ παράδειγμά των εὗρε μιμητάς. Ὁ ἅγιος Ἀντώνιος πρὸ πάντων, ὀπαδὸς Παύλου τοῦ Θηβαΐτου[2], πολλοὺς προσείλκυσεν ἀσκητάς, οἵτινες ἔστησαν τὰς καλύβας των (λαύρας, κελλία) περὶ τὴν ἰδικήν του, καὶ ἐσχημάτισαν τοιουτοτρόπως κοινωνίαν τινα μοναχικήν, ἀλλ' ὁ πρῶτος ὅμως, ὅστις ἐπεχείρησε νὰ συναγάγῃ ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην τοὺς μοναχοὺς[3] λέγεται ὅτι εἶνε ὁ μαθητὴς τοῦ Ἀντωνίου Παχώμιος, τὰ πρῶτα δὲ μοναστήρια ἱδρύθησαν ἐν Ταβένναις, νήσῳ τοῦ Νείλου· διὰ τοῦτο δ' ὁ Παχώμιος ἐθεωρήθη καὶ θεμελιωτὴς τοῦ μοναχικοῦ βίου[4]. Τὸν Παχώμιον ἐμιμήθησαν ἄλλοι, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν μοναχῶν

chatus origine quibus de causis ratio habenda sit Origenis (Gottingae 1885). Περὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἀσκητηρίων καὶ τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ μοναχῶν ἴδ. Σωκράτους Ἐκκλ. ἱστορ. II κεφ. 23, IV κεφ. 23. (Migne τόμ. 67 σελ. 509). Περὶ μοναχῶν Ἀραβίας πρβ. Νείλου Διηγημ. III (Migne τόμ. 79 σελ. 614 καὶ ἑπ.). Περὶ τῶν παρὰ Σύροις μοναχῶν ἴδ. Σωζομένου Ἱστορ. Ἐκκλ. κεφ. 34. (Migne τόμ. 67 σελ. 839 καὶ ἑπ. 1393). Περὶ Θηβαϊτῶν ἴδ. Παλλαδίου Λαυσ. κεφ. ΜΗ. (Migne τόμ. 37 σελ. 1131).

[1] Fleury αὐτόθι σελ. 1-4.

[2] Κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Ἱερωνύμου (Epist. ad Eustochium c. 16), Παῦλος ὁ Θηβαΐτης ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐπιδοθεὶς τῷ μοναχικῷ βίῳ. Πρβ. Ernst Münch αὐτ. σελ. 25 καὶ ἑπ., ἔνθα καὶ περὶ τοῦ ἁγ. Ἀντωνίου (σελ. 28-44). Περὶ Παύλου τοῦ Θηβαΐτου καὶ τοῦ ἁγ. Ἀντωνίου καὶ Hermann's Weingarten αὐτόθι σελ. 1 καὶ ἑπ. ἐκτενέστερον δὲ ἐν βίῳ Ἀντωνίου ὑπὸ Ἀθανασίου (Migne τόμ. 26 σελ. 387 ἑπ.).

[3] Ἐκλήθησαν οὗτοι κοινοβιᾶται, ἕκαστον δὲ μοναστήριον εἶχεν ἡγούμενον, ἀββᾶν. Ὁ Παχώμιος διῄρεσε τοὺς μοναχούς του τούτους, περὶ τὰς 7,000 συναχθέντας, εἰς 24 τάγματα, ὑφ' ἑαυτὸν εἶχε 1300. Πρβ. Σωζομένου ἱστ. Ἐκκλ. κεφ. ΙΔ (Migne τόμ. 67 σελ. 1069. 1072). «Παχώμιος, ὃς ἀρχηγὸς ἐγένετο τῶν καλουμένων Τηβεννησιωτῶν». Περὶ Τηβεννησιωτῶν μοναχῶν πρβ. καὶ Παλλαδίου Λαυσαϊκ. κεφ. ΛΗ. ΛΘ. (Migne τόμ. 37. σελ. 1100 καὶ ἑπ.).

[4] Πρβ. καὶ διατριβὴν περὶ Μοναστηρίων Μ. Δ. Χ. ἐν ἐκκλησιαστικῷ περιοδικῷ «Ἀλήθεια» (ἐν Κωνσταντινουπόλει 1880 φυλλ. Ζ). καὶ Φιλαρέτου Βαφείδου ἐκκλ. ἱστορ. τόμ. I § 80 σελ. 80 καὶ ἑπ. (ἐν Κωνσταντινουπόλει 1884). Α. Διομ. Κυριακοῦ Ἐκκλ. ἱστορ. I § 131. Πρὸ πάντων δὲ περὶ μοναχισμοῦ πρβ. καὶ Hergenröther αὐτόθι I σελ. 639 καὶ ἑπ. § 297 καὶ ἑπ. καὶ Hase αὐτόθι § 64 σελ. 592 καὶ ἑπ.

τοσοῦτον ηὐξήθη, ὥστε, κατὰ τὸν Ρουφῖνον, οἱ πληθυσμοὶ τῶν ἐρήμων ἠδύναντο νὰ παραβληθῶσι πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων[1], μεγάλως ὅμως πρὸς διάδοσιν τοῦ μοναχισμοῦ συνέτεινεν ἡ τοῦ Μ. Βασιλείου συνεργασία, οὗ οἱ κανόνες[2] ἐχρησίμευσαν καὶ χρησιμεύουσιν ἔτι ὡς βάσις τοῦ μοναχικοῦ βίου[3]. Ἀλλ' ὁ ἐνθουσιασμὸς πρὸς τὴν κατὰ Χριστὸν ταύτην φιλοσοφίαν καὶ πρὸς ἀπόκτησιν φήμης καὶ ἐξυπηρέτησιν τοῦ θεοῦ διὰ τῆς ἀποταγῆς καὶ τῶν παντοειδῶν στερήσεων καὶ δεινῶν κακουχιῶν[4]

[1] Quanti populi habentur in urbibus,tantae paene habentur in desertis multitudines. (Rufini Hist. monachorum § 148 παρὰ Migne τόμ. 22 σελ. 414). Περὶ τοῦ πλήθους τῶν μοναχῶν, ὅπερ κατέκλυσε τὴν Αἴγυπτον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἁγ. Ἀντωνίου,καὶ τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὸν Πόντον διὰ τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ τὰς ἄλλας τῆς Ἀσίας χώρας πρβ. καὶ Nouvelle Encyclopedie Theologique par l'abbé Migne, Dictionnaire d'Ascétisme ἐν Discours préliminaire 47. 48. καὶ Münch αὐτόθι σελ. 65 καὶ 66. Ἴδ. καὶ Χρυσοστόμου contra oppugn. (Migne τόμ. 47. σελ. 87).

[2] «Ἀσκητικαὶ διατάξεις» (παρὰ Migne τόμ. 31. σελ. 1321 καὶ ἑπ.) «Κατ' ἐπιτομὴν ὅροι» (regulae brevius tractatae) (Migne αὐτ. σελ. 1143 καὶ ἑπ.). «Ὅροι κατὰ πλάτος» (regulae fusius tractatae) (Migne αὐτόθι σελ. 905 καὶ ἑπ.). Περὶ σκοπῶν καὶ σκέψεων τοῦ Μ. Βασιλείου ἱδρύοντος τὸ σύστημα αὐτοῦ, ἴδ. Eugène Fialon Études historiques et litteraires sur Saint-Basile. (Paris 1889 ἔκδ. II σελ. 45-47).

Περὶ ἄλλων κανόνων Πατέρων ἴδ. Μακαρίου Ἀλεξανδρέως (λατινιστὶ) (Migne τόμ. 37. σελ. 967) Σεραπίωνος, Μακαρίου, Παφνουτίου καὶ Μακαρίου (Migne τόμ. 37. σελ. 971 ἑπ.).

Περὶ δὲ τοῦ ἐν τῇ Δύσει κατὰ τὸν 4 πρὸς τὸν 5 αἰῶνα μεταφυτευθέντος μοναχισμοῦ διὰ τοῦ ἁγ. Μαρτίνου εἰς Γαλλίαν, τοῦ ἁγ. Ἀμβροσίου εἰς Ἰταλίαν, καὶ τοῦ ἁγ. Αὐγουστίνου εἰς Ἀφρικήν,καὶ τῆς ἱστορίας αὐτῶν πρβ. Fleury αὐτόθι, Richter-Dove § 293, Friedberg § 86, Zorn § 20 καὶ ἑπ.

Περὶ τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ εἰσαγωγῆς τοῦ μοναχικοῦ βίου ἴδε τινα παρὰ Isidor Silbernagl Verfassung und gegenwärtige Bestand sämmtlicher Kirchen des Orients (Landshut 1865) § 49.

[3] Hergenröther, Die Rechtsverhälnisse der verschiedenen Riten (in Archiv d. Kirchenrechts tom. VIII σελ. 34). Silbernagl αὐτόθι § 33 σελ. 80, Maurer, αὐτόθι I σελ. 410. 414. II 181. 182. 186.

[4] Περὶ κακουχιῶν τοιούτων χαριέστατα καὶ παραδοξότατα διηγοῦνται πράγματα οἱ Πατέρες· ὁ ἀσκητὴς Πιὼρ π. χ. περιπατῶν ἤσθιε *ἵνα μηδὲ ἐν τῷ ἐσθίειν ἡδονῆς σωματικῆς αἰσθάνοιτο ἡ ψυχὴ* (Σωκρ. ἐκκλ. ἱστορ. IV ΚΓ παρὰ Migne τόμ. 67 σελ. 509). Ὁ Δωρόθεος διὰ πάσης ἡμέρας καὶ ἐν τῷ καύματι τῆς μεσημβρίας ἐν τῇ ἐρήμῳ τῇ κατὰ θάλατταν συνῆγε λίθους ἐποικοδομῶν (Παλλαδ. Λαυσ. παρὰ Migne τόμ. 37 σελ. 1011), ἡ Ἀλεξάνδρα εἰς μνῆμα διεβίωσε λαμβάνουσα τὴν τροφὴν δι' ὀπῆς, καὶ τοῦτο διότι ἡ ὡραιότης αὐτῆς ἐτρέλλανεν ἀνθρώπους (Παλλαδ. Λαυσ. αὐτόθι σελ. 1017). Ὁ θαυματουργὸς Ἀμμώνιος καταδιωκόμενος ὑπὸ τοῦ Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας,

ἐπικίνδυνος δεισιδαιμονία κατήντησεν, μέχρις αὐτοκτονιῶν πολλάκις προαχθεῖσα, ὡς λίαν ποιητικῶς περιγράφει καὶ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς ἐν τῇ πρὸς Ἑλλήνιον ἐπιστολῇ·

«Θνήσκουσι πολλοῖς προφρονέως θανάτοις
Αὐτοὶ ὑπὸ σφετέρας παλάμης καὶ γαστρὸς ἀνάγκῃ
Οἱ δὲ κατὰ σκοπέλων, βένθεσι τ' ἠὲ βρόχοις
Μάρτυρες ἀτρεκίης. Πολέμου δ' ἄπο καὶ στονόεντος
Χαίρουσι βιότου τοῦδ' ἀπανιστάμενοι[1]

Ὁ ἐνθουσιασμὸς ὅμως παρήγαγε καὶ ἄλλα ἀντίθετα ἀποτελέσματα, διότι πλεῖστοι εὑρίσκοντες τραχὺ καὶ ἀργαλέον τὸ τῆς ἀσκήσεως στάδιον ἀπετίνασσον τὸ μοναχικὸν σχῆμα[2].

ἵνα χειροτονηθῇ ἐπίσκοπος, ἀφαρπάσα ψαλίδας ἀπέκοψε τὸ ἀριστερόν του οὖς ἕως πυθμένος διὰ νὰ μείνῃ μοναχὸς (Παλλαδ. ΙΒ. Migne αὐτ. σελ. 1033 1034). Μωϋσῆς ὁ Αἰθίωψ ἐπὶ 9 ἔτη τὰς νύκτας πάσας ἱστάμενος ἐν μέσῳ τῆς κέλλης του προσηύχετο ἀδιαλείπτως μὴ ἐπικαμμύων τοὺς ὀφθαλμοὺς (Παλλαδ. ΚΒ Migne αὐτ. σελ. 1065 καὶ ἑπ.). Ὁ Ἠλίας ὁ φιλοπάρθενος συναγαγὼν 300 γυναῖκας «*ἐκ διαφόρων βίων καὶ συνηθείας*» ἵδρυσε μοναστήριον, ἀλλὰ νεώτατος ὢν ἐσκανδαλίζετο καὶ ἐγκατέλιπεν αὐτὸ ἵνα μὴ κολασθῇ, συνήντησεν ὅμως καθ' ὁδὸν τρεῖς ἀγγέλους, οἵτινες ἀνέλαβον νὰ ἀπαλλάξωσιν αὐτὸν τοῦ πάθους, οὗτος ἐδέξατο καὶ τότε ὁ εἷς τῶν ἀγγέλων «*κατέσχεν αὐτοῦ τοὺς πόδας, ὁ ἕτερος τὰς χεῖρας, ὁ δὲ τρίτος λαβὼν ξυρὸν ἐξέταμεν αὐτοῦ τοὺς διδύμους*» καὶ οὕτω κουφισθεὶς ἐπέστρεψε (Παλλαδ. ΛΔ Migne αὐτ. σελ. 1098). Ὁ ἀββᾶς Θέων ἐπὶ τριακονταετίαν κεκλεισμένος εἰς οἰκίσκον σιωπῶν ἤσκησε «θηρίοις δὲ συνηγελάζετο» (Παλλαδ. Ν. Migne αὐτ. σελ. 1132), ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Λυκοπολίτης τριάκοντα ἔτη ἐγκεκλεισμένος διὰ θυρίδος ἐλάμβανε τὰ πρὸς τὰς χρείας (Παλλ. Λαυσ. κεφ. ΜΓ. Migne τόμ. 37 σελ. 1107), Ὁ ἀββᾶς Ἀπολλῶ 100 εὐχὰς ἐτέλει τὴν ἡμέραν καὶ 100 τὴν νύκτα, τὴν τροφήν του διὰ τοῦτο ἐκόμιζεν ἄγγελος. Πλεῖστα ἄλλα τοιαῦτα ἴδε παρὰ Παλλαδίῳ ΝΓ. ΞΑ κλπ. καὶ ἐν Μόσχου Λειμῶνι (Migne τόμ. 87). Ὁ δὲ Σωζόμενος (Ἐκκλ. ἱστ. κεφ. ΛΔ. ἐν Migne τόμ. 67 σελ. 1393) διηγεῖται, τοῦ σύρου Βατθαίου «*ὑπὸ τῆς ἄγαν ἀσιτίας σκώληκας ἐκ τῶν ὀδόντων ἕρπειν*», Ἀλλᾶν δὲ ἐπὶ ὀγδοήκοντα ἔτη ἄρτον μόνον γεύσασθαι, τὸν δὲ Ἡλιόδωρον ἀΰπνους τὰς πολλὰς διακαρτερῆσαι νύκτας ἑβδομάδας ἡμερῶν ἐν νηστείαις ἐπισυνάψαντα.

[1] Στίχ. 100-105 (Παρὰ Migne τόμ. 29 σελ. 1459). Ἴδε καὶ Ἱερωνύμου Epist. 130 ad Rusticum καὶ 132 ad Demetriadem. (Migne τόμ. 22 σελ. 1038. 1107).

Ἡ πρὸς ἄσκησιν μανία κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα ἦτο τοιαύτη, ὥστε καὶ τὸν γάμον διέβαλον ὡς ἀποκλείοντα τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν. Τὸν ἐκ τούτου κίνδυνον ἡ ἐν Γάγγρᾳ Σύνοδος ἀνέλαβε νὰ ἀποσοβήσῃ (Ἴδ. κανόνας ἐν Σ. ΙΙΙ. 96 καὶ ἑπ. καὶ σχόλια Βαλσαμῶνος καὶ Ζωναρᾶ).

[2] Διότι βεβαίως δυσκολώτατον ἦτο νὰ κατορθώσῃ οἱοσδήποτε ἄνθρωπος τὴν τελείαν

§ 8. Πάντα τὰ ἄτοπα ταῦτα ἀνέλαβεν ἡ Ἐκκλησία νὰ διορθώσῃ καὶ τὴν θέσιν τῶν μοναχῶν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ πολιτεύματι νὰ κανονίσῃ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπὸ τῶν Πατέρων καθιερωθεισῶν περὶ μοναχισμοῦ ἀρχῶν [1].

ἐφαρμογὴν τῶν ἐντολῶν τοῦ Μ. Βασιλείου, νουθετοῦντος τοὺς μοναχοὺς «*τῆς πρὸς τὸ σῶμα συμπαθείας τὴν ψυχὴν ἀπορρῆξαι, καὶ γίνεσθαι ἄπολιν, ἄοικον, ἀνίδιον, ἀφιλέταιρον, ἀκτήμονα, ἄβιον, ἀπράγμονα, ἀσυνάλλακτον*» κτλ. (Λόγ. περὶ διδαχῆς καὶ νουθεσίας παρὰ Migne τόμ. 32 συλ. 1140 § 4). Διὰ τοῦτο ὁ Münch παρατηρεῖ ὅτι τὸν τοιοῦτον θηριώδη βίον ἐξέλεγον συνήθως «ἐπαῖται, πλάνοι, χωρικοὶ ρακένδυτοι, χειρώνακτες, ἡμερομίσθιοι, δοῦλοι, χαλκεῖς, κλέπται, κακοποιοί, φυγόποινοι, πᾶς ὅστις ὑπέκειτο εἰς πεῖναν, εἰς πενίαν, εἰς μάστιγα, καὶ ὅτι ὁ ἀχρειέστερος λωποδύτης ἀπέκτα ὑπόληψιν δι' ἑνὸς ράσου, ὁ δὲ μεγαλείτερος κακοῦργος ἐτιμᾶτο ὡς ἅγιος ἅμα τῇ ἐπιθέσει ἑνὸς μοναχικοῦ κουκουλίου». (Münch σελ. 66). Αἱ ἰδέαι τοῦ Münch δὲν στεροῦνται ἀποδείξεων, διότι π. χ. ὁ ἀββᾶς Πατερμούθιος χρηματίσας κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Παλλαδίου αἱμοβόρος λήσταρχος κατώρθωσε διὰ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος νὰ γίνῃ ἅγιος καὶ θαυματουργός, νὰ εἰσδύσῃ δὲ καὶ εἰς τὸν παράδεισον καὶ νὰ δρέψῃ σῦκον, ὅπερ ἐκόμισεν εἰς τὸ μοναστήριον, διὰ τῆς εὐωδίας δὲ τοῦ σύκου, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ μοναχοῦ Κόπρη, ἐθεραπεύοντο ἀσθενεῖς. (App. ad Pallad. τόμ. 65 σελ. 448). Ὁ Μωυσῆς ὁ Αἰθίωψ, ἀρχιληστὴς διαβόητος, γενόμενος μοναχὸς ἐθεωρήθη ἅγιος, κατηξιώθη δὲ καὶ χαρίσματος κατὰ δαιμόνων. (Παλλαδ. κεφ. ΚΒ. Migne τόμ. 37 σελ. 1068). Πολλοὺς δὲ λωποδύτας ὁ ἀββᾶς Ἀμμοῦν κατώρθωσε νὰ μεταβάλῃ εἰς ὁσίους. (Παλλάδ. Λαυσ. ΝΓ. Migne τόμ. 37 σελ. 1153, πρὸς τούτοις Παλλαδ. Λαυσ. Ν. Migne τόμ. 37 σελ. 1132).

[1] Περὶ ὁρισμοῦ καὶ ἐννοίας τοῦ Μοναχοῦ καὶ τοῦ Μοναχικοῦ σχήματος ἴδε ἐν τοῖς ἄλλοις *Μ. Βασιλείου* Ἀσκητ. Διατάξ. (Migne P. G. τόμ. 31 σελ. 1321 καὶ ἑπ.). Ἐπιστ. ΚΒ. περὶ τελειότητος βίου μοναχῶν (Migne τόμ. 32 σελ. 288 καὶ ἑπ.). Ἐπιστ. Β. Γρηγορίῳ (Migne τόμ. 32 σελ. 224). Ἐπιστ. 284 (Migne τόμ. 32 σελ. 1019). Λόγ. περὶ διδαχῆς καὶ νουθεσίας (Migne τόμ. 32 σελ. 1133, 1140 ἑπ.). Λόγ. ἀσκητικὸν (Migne τόμ. 47 σελ. 870 καὶ ἑπ. καὶ 881). *Χρυσοστόμου* contra oppugn. (Migne τόμ. 47 σελ. 333). *Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου* Διαθήκην (Migne τόμ. 99 σελ. 1814). *Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου* Ἐπιστ. Παχωμίῳ Ι, 129 (Migne τόμ. 78 σελ. 268). *Sancti Isaaci Syri* De contemptu mundi cap· XV (Migne τόμ. 86 σελ. 831). *Ἰωάννου τῆς Κλίμακος* Λόγ. ΚΓ. (Migne τόμ. 88 σελ. 969) ἔνθα φέρονται τάδε: «Μοναχός ἐστι τάξις καὶ κατάστασις ἀσωμάτων ἐν σώματι ὑλικῷ καὶ ρυπαρῷ ἐπιτελουμένη. Μοναχός ἐστιν ὁ μόνον τῶν τοῦ Θεοῦ ἐχόμενος ὅρων καὶ λόγων ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι. Μοναχός ἐστι βία φύσεως διηνεκής, καὶ φυλακὴ αἰσθήσεων ἀνελλιπής. Μοναχός ἐστιν ἡγνισμένον σῶμα, καὶ κεκαρθαμένον στόμα καὶ πεφωτισμένος νοῦς. Μοναχός ἐστι κατώδυνος ψυχὴ ἐν διηνεκεῖ μνήμῃ θανάτου ἀδολεσχοῦσα, καὶ ὑπνώττουσα καὶ γρηγοροῦσα. Ἀναχώρησις κόσμου ἐστὶν ἑκούσιον μῖσος ἐπαινουμένης ὕλης, καὶ ἄρνησις φύσεως δι' ἐπιτυχίαν τῶν ὑπὲρ φύσιν. Πάντες οἱ τὰ τοῦ βίου προθύμως καταλιπόντες, πάντες ἢ διὰ τὴν μέλλουσαν βασιλείαν, ἢ διὰ πλῆθος ἁμαρτημάτων, ἢ διὰ τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπην τοῦτο πεποιήκασιν. Εἰ δ' οὐδεὶς τῶν προειρημένων

Ἡ τετάρτη Σύνοδος ἐν Χαλκηδόνι[1] καὶ ἡ ἕκτη ἐν Τρούλλῳ[2] διέταξεν ἵνα τὰ μοναστήρια διατελῶσιν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν τῶν ἐγχωρίων ἐπισκόπων[3], ἀπαγορευθείσης τῆς μεταβολῆς αὐτῶν καὶ τῶν πραγμάτων των εἰς κοσμικὰ καταγώγια. Τοῦ μοναχικοῦ σχήματος σκοποῦντος τὴν νηστείᾳ καὶ προσευχῇ προσκαρτέρησιν καὶ διαβίωσιν, ἠγέρθη τὸ ζήτημα, τίς δύναται νὰ ἐπιλέξηται αὐτό, ὁ δὲ ΜΓ´ κανὼν τῆς ῥηθείσης ἕκτης Συνόδου, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ῥήσεως τοῦ Χριστοῦ «τὸν ἐρχόμενον πρός με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω»[4], καὶ διότι ἡ μοναχικὴ πολιτεία «τὴν ἐν μετανοίᾳ ζωὴν στηλογραφεῖ», ἐκήρυξε γενικὴν ἀρχὴν τὴν ἑξῆς· «Ἐξὸν ὑπάρχει χριστιανῷ, τὸν ἀσκητικὸν ἑλέσθαι βίον, καί, τὴν πολυτάραχον ζάλην τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ἀποθέμενον, ἐν μοναστηρίῳ εἰσιέναι, καὶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἀποκαρῆναι, κἂν ἐν οἱῳδήποτε πταίσματι ἁλῷ».

§ 9. Ἐν τούτοις τὴν ἀπεριόριστον ταύτην ἐλευθερίαν, διὰ τὰ ἄτοπα, ἅτινα εἴδομεν ἀνωτέρω, ἠναγκάσθη ἡ ἐκκλησία νὰ μετριάσῃ· καὶ ὄντως ἡ πρώτη καὶ δευτέρα λεγομένη Σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει (ἔτει 861)[5] καθιέρωσε τὴν δοκιμασίαν, διατάξασα

σκοπῶν αὐτοῖς προηγήσατο, ἄλογος ἡ τούτων ἀναχώρησις καθέστηκε». Τοῦ αὐτοῦ περὶ ἀποταγῆς (Migne τόμ. 88 σελ. 933 καὶ ἑπ.). *Ἀββᾶ Μαξίμου* περὶ Ἀποταγῆς νδ. (Migne τόμ. 98 σελ. 1370). *Γερμανοῦ* οἰκουμεν. πατριάρχου ἱστορ. ἐκκλ. καὶ μυστικῆς θεωρίας (Migne τόμ. 33 σελ. 396). *Φιλοθέου* τοῦ μοναχοῦ Ἀσκητικὰ (Migne τόμ. 90 σελ. 1001). *Μαξίμου* Ὁμολογητοῦ λόγον ἀσκητικὸν (Migne τόμ. 90 σελ. 840). Ὁσίου πατρὸς *Δωροθέου* περὶ Ἀποταγῆς διδ. Α. (Migne τόμ. 88 σελ. 1629 καὶ ἑπ.). *Ἀντιόχου* μοναχοῦ λόγ. ΡΙΒ. περὶ Ἀποταγῆς (Migne τόμ. 89 σελ. 1780 καὶ ἑπ.).

[1] Καν. κδ´.

[2] Καν. μθ´.

[3] Πρβ. Verhoeven αὐτόθι § 2 σελ. 11-23.

[4] Ἰω. 6. 37.

[5] Ἡ πρωτοδευτέρα Σύνοδος αὕτη πρὸς τούτοις (κ. Α) περιώρισε καὶ τὴν πρὸς ἵδρυσιν μοναστηρίων μανίαν, ἀπαγορεύσασα τὴν οἰκοδόμησιν αὐτῶν ἄνευ γνώμης προηγουμένης τοῦ ἁρμοδίου ἐπισκόπου, ἐπιτελοῦντος εὐχὴν ἐπὶ τῇ θεμελιώσει. Τοῦτο καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς Ν. 5 προέβλεψε. Συνάμα ἡ Σύνοδος ἀπῄτησεν ἐν βρεβίῳ ν' ἀπογράφηται ἡ παρὰ τοῦ οἰκοδομοῦντος (δομήτορος) ἀφιερουμένη περιουσία, τὸ βρέβιον δὲ μένει παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ ἵνα μὴ δύνηται τοῦ λοιποῦ ὁ οἰκοδομήσας καὶ προικοδοτήσας νὰ

ἐν Ε΄ κανόνι « μηδένα τοῦ μοναχικοῦ καταξιοῦσθαι σχήματος πρὶν ἂν ὁ τῆς τριετίας χρόνος[1] εἰς πεῖραν αὐτοῖς ἀφεθείς, δοκίμους αὐτοὺς καὶ ἀξίους τῆς τηλικαύτης βιοτῆς παραστήσῃ ». Καθιερώθη τοιουτοτρόπως ἡ τάξις τῶν δοκίμων μοναχῶν[2],

ἰδιοποιῆται τι ἐξ αὐτῆς, διότι « ὧν ἀπεξένωσεν ἑαυτὸν διὰ τῆς μονῆς ἀναθεὶς τῷ Θεῷ » δὲν εἶναι κύριος.

Ὁ ἱδρυτὴς τῆς μονῆς δὲν δύναται οὐδὲ ἡγούμενος νὰ γείνῃ παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου (πρβ. καὶ Πηδάλιον).

[1] Ἡ ἐπὶ τρία ἔτη δοκιμασία ἴσως ἐκ τῆς Αἰγυπτιακῆς πράξεως ἐλήφθη, διότι ἐν Παλλαδίου βίῳ Δωροθέου ἀναγινώσκω «Καὶ παραδίδωμί με Δωροθέῳ τῷ ἀσκητῇ Θηβαίῳ ἑξηκοστὸν ἄγοντι ἔτος καὶ κελεύει με *πληρῶσαι παρ' αὐτῷ τρία ἔτη πρὸς δοκιμασμὸν τῶν παθῶν* (Λαυσ. κεφ. Β. Migne τόμ. 37 σελ. 1011), ἐν δὲ Σωζομένου ἱστορ. ΙΔ. περὶ Ταβεννησιωτῶν φέρεται « τὸν δὲ συνοικεῖν αὐτοῖς βουλόμενον πρότερον ἐπὶ τριετίαν τὰ χαλεπώτερα τῶν ἔργων ποιεῖν καὶ οὕτω μετέχειν (Migne τόμ. 67 σελ. 991. 1077).

[2] Ὁ κανὼν τῆς τριετοῦς δοκιμασίας δὲν ἔμεινεν ὅμως ἄνευ ἐξαιρέσεως· τοιαύτας ἡ αὐτὴ Σύνοδος εἰσήγαγε δύο· 1) ἐπὶ βαρείας νόσου τοῦ μονάσοντος ἀπειλούσης θάνατον· 2) ἐὰν οὗτος ἦτο ἀνεγνωρισμένος εὐλαβὴς καὶ ἐν τῷ κοσμικῷ βίῳ μοναχοῦ βίον διήνυε, ὅτε καὶ ἓξ μηνῶν δοκιμασία ἐθεωρήθη ἀρκοῦσα διὰ τοιοῦτον ἄνδρα (κ. 5· καὶ σχόλ. Ζωναρᾶ καὶ Βαλσαμ.). Καὶ ὁ Φώτιος ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ Λ΄. Ζαχαρίᾳ μητροπολίτῃ Ἀντιοχείας τὸ ζήτημα τῆς κατατάξεως ἄνευ δοκιμασίας καταλείπει τῇ κρίσει τῶν προεστηκότων, τὴν γνώμην του δὲ ταύτην δικαιολογεῖ ὡς ἑξῆς· « Ὁ παρὼν καιρός, εἰς μὲν τὰ πετεινὰ καὶ τὰς ἀλώπεκας, εἰ βούλει δὲ καὶ εἰς τοὺς λύκους καὶ τοὺς δράκοντας καὶ τὰς παρδάλεις, καὶ ἁπλῶς τοὺς θηριοτρόπους τῶν ἀνθρώπων λαμπραῖς καὶ περιφανέσιν οἰκίαις ἐγκατοικίζει, καὶ πᾶσαν αὐτοῖς ἐλευθερίαν πράττειν, ἃ ἂν ἕλοιντο παρέχει, τοῖς δὲ μαθηταῖς καὶ μιμηταῖς τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, οὐδ' ἔχειν ὅπου κλῖναι τὴν κεφαλήν, οὐδ' ὧν ἄνευ οὐδὲ ζῆν ἔστιν οὐδενός, οὐδεμίαν ἄδειαν πράττειν. Πῶς οὖν ὁ καὶ αὐτῶν τῶν ἀναγκαίων ἀπεστερημένος καὶ μηδὲ σπᾶν ἀδεῶς τὸν ἀέρα συγκεχωρημένος ἐφ' ὅλα τρία ἔτη τὸν μαθεῖν ἐθέλοντα τὴν ἀρετὴν προκαταρτίσει, καὶ γυμνάσιον αὐτῷ μελλούσης ἀσκήσεως προδιαχύσει ». (Migne τόμ. 102 σελ. 844).

Παρὰ Μαλαξῷ (Νομοκάνονος κεφ. ΡΑ. ἐκ πρωτοτύπου χειρογράφου εὑρισκομένου εἰς χεῖράς μου ἔτους 1561) εὑρίσκομεν τὸν τύπον τῆς δοκιμασίας ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ δικαίῳ ὡς ἑξῆς· « Ὁ πέμπτος κανὼν τῆς πρώτης καὶ βας συνόδου λέγει, ὅτι πολλαῖς τῶν φορῶν τινες ἀπὸ τὴν λύπην τους ἢ ἀπὸ ἄλλο πάθος, ἐξέφνης ἐνδύονται τὸ θεῖον καὶ ἀγγελικὸν σχῆμα καὶ γίνονται καλόγεροι, καὶ δὲν δύνανται νὰ ὑπομείνουν τὸν κόπον καὶ τὴν δούλευσιν ὁποῦ ἔχουν, νὰ κοπιάζουν ἐκεῖνοι ὁποῦ ἔρχονται εἰς τὴν προτέραν τάξιν τῶν κοσμικῶν· διὰ τοῦτο οὖν ὥρισεν ἡ ἁγία αὕτη σύνοδος νὰ μὴ δὲν κάμνουν καλόγηρον χωρὶς νὰ δοκιμασθῇ καὶ ἐξεταχθῇ· καὶ ἡ δοκιμασία νὰ γίνεται εἰς αὐτοὺς χρόνους τρεῖς, καὶ μετὰ λαϊκῶν φορεμάτων, οὐχὶ μετὰ καλογηρικῶν· καὶ εἰ μὲν φαίνονται ἀρετῆς ἀγαθῆς νὰ λαμβάνουν τὸ ἅγιον σχῆμα· εἰ δὲ καὶ δὲν φανοῦν εἰς ἀγαθὰ ἔργα καὶ θέλουν ὅτι νὰ εὔγουν ἀπὸ τὸ μοναστήριον νὰ ἐπιστρέψουν πάλιν εἰς τὸν κόσμον, νὰ μηδὲν ἔχουν κανένα κανόνα. Εἰ δὲ καὶ εὑρίσκεται τινὰς εἰς ἀσθένημα

ἐκανονίσθη δὲ συγχρόνως καὶ ὁ ἐλάχιστος ὅρος δεκαετοῦς ἡλικίας, καθ' ἣν δύναταί τις νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ μοναστήριον ὡς δόκιμος[1]. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Κανόνων ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνέγραψεν ἐν Νεαρᾷ 5 τὰς αὐτὰς ἀρχάς, καὶ τοιουτοτρόπως, κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν καὶ ἀστικὸν ἡμῶν δίκαιον, ἵνα γένηταί τις μοναχός, ἀπαιτεῖται, ἐκτὸς τῆς ἐπαγγελίας τῆς παρθενίας, καὶ τριετὴς ἀπὸ τῆς ἐπαγγελίας προσκαρτέρησις καὶ δοκιμασία ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἑκουσίᾳ προαιρέσει, καὶ ἀπόκαρσις[2].

μεγάλον καὶ θελήσῃ νὰ λάβῃ τὸ σχῆμα, νὰ μηδὲν ἐμποδισθῇ διὰ τὸν καιρὸν ὁποῦ ἔχαμε νὰ δοκιμασθῇ ἤγουν τοὺς τρεῖς χρόνους. Καὶ ἐὰν εὑρεθῇ καὶ ἄνθρωπος εὐλαβὴς καὶ θέλῃ νὰ μονάσῃ καὶ μαρτυρηθῇ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόσμου ὅτι εἶναι ἄξιος».

[1] Πρβ. πηδάλιον εἰς καν. Μ. ἕκτης Συνόδου. (Ἐκδ. Σεργ. Ραφτάνη σελ. 255. 256), Μεγ. Βασιλείου Ὅρων κατὰ πλάτος ΙΕ. (Migne τόμ. 32 σελ. 933) καὶ Νεαρ. 6 Λέοντος. Καν. 40 Τρούλλ. Συνόδ. (Σ. II 397) Σχόλ. Βαλσαμ. καὶ Ζωναρᾶ εἰς Καν. 18 Μ. Βασιλείου (Σ. IV. 143). Εἰς Καν. 40 Τρούλλ. Συνόδου (Σ. II. 399. 400), Ἀριστηνοῦ σχόλ. εἰς καν. 126. Καρθ. Συνόδ. (Σ. III. 592) Συνόδ. Χαλκηδ. καν. 15 (Σ. II. 254). Παρὰ τοῖς Βυζαντίνοις φαίνεται ὅτι ἐξ ὑπερβάλλοντος ζήλου δὲν ἐγίνετο διάκρισις ἡλικίας καὶ πολλάκις νήπια ἐκείροντο· τοῦτο ἐξάγω ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ΡΞΕ' τοῦ Στουδίτου (Migne αὐτόθι σελ. 1522 Γρηγορίῳ), προτρέποντος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κανόνων τοῦ Βασιλείου νὰ μὴ γίνωνται δεκτοὶ μοναχοὶ πρὸ τοῦ 16 ἔτους «*ταῦτα δὲ ἐπεὶ οὐ πάντες γίνονται ἔν τισι καθὼς ἐντέταλται, ἀλλὰ ἀποκείρουσι νηπιόθεν*».

[2] Εἰς τέσσαρας οὕτω δύνανται νὰ ἀναχθῶσιν αἱ πρὸς ἔγκυρον περιβολὴν τοῦ μοναχικοῦ σχήματος διατυπώσεις ἀναγκαῖαι· 1) ἁρμόδιος ἡλικία· 2) εἰσαγωγὴ εἰς τὸ μοναστήριον· 3) ἀπόκαρσις κανονική· 4) ἐπαγγελία τοῦ κανονικοῦ σχήματος ἑκουσίᾳ προαιρέσει «Ἀπὸ γνώσεως καὶ κρίσεως» (πρβ. καν. 5 τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου Α καὶ Β. (Σ. II 663) Βαλσαμ. κ. 6 Καρθ. (Σ. III 312) καὶ εἰς καν. 126 αὐτόθι (Σ. III 592) πρβ. καὶ Καν. Ἁγ. Νικηφόρου (Σ. IV. 431) ἐρωτ. 17 καὶ Θεοδ. Στουδίτου (ἐπ. II ἐπ. 215, σελ. 584) ἐρώτησις 6, ἴδ. καν. 18 καὶ 19 Ἁγίου Βασιλείου (IV 141 καὶ 145) καὶ σχόλ. Βαλσαμῶνος, Ζωναρᾶ καὶ Ἀριστηνοῦ αὐτόθι. Βαλσαμῶνος εἰς καν. 3 τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ Συνόδου (Σ. III 27), ὅστις ἀποκρούει τὸ ἔγκυρον τῆς βίᾳ προελθούσης ἀποκάρσεως καὶ Βαλσαμ. εἰς κ. 5 ΑΒ Συνόδου (Σ. II. 663 ἐπ.).

Ὁ ΙΘ' κανὼν τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ Συνόδου ἐθεώρησε διγαμίαν καὶ εἰς τὰς ποινὰς τῆς διγαμίας ὑπέβαλε τοὺς παρθενίαν ἐπαγγειλαμένους ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας διὰ τὴν ἀθέτησιν τῆς ἐπαγγελίας ταύτης (πρβ. Σ. II 256. 409. III. 6. IV. 217. 404. 110. 217).

Ἐν Κανόνι 18 τοῦ Ἁγ. Βασιλ. εὑρίσκομεν καὶ τὴν ὁμολογίαν σωφροσύνης. Εἶνε ἡ ὁμολογία τῶν χηρῶν, αἵτινες ἐγίνοντο διακόνισσαι. Δὲν ἔχει σήμερον οὐδεμίαν πρακτικὴν σημασίαν, οὐδὲ ἐφαρμογήν. Ὡς πρὸς τὰς γυναῖκας ὁ Μαλαξὸς (κεφ. ργ') λέγει τάδε· « Ἡ γυναῖκα ὁποῦ θέλει νὰ γένῃ καλογραία καὶ βούλεται ὅτι νὰ ἀφήσῃ τὸν ἄνδρα της, *νὰ ἐξετάζεται ἀκριβῶς μῆνας ἕξ*, μήπως καὶ ἔδειρεν αὐτήν, ἢ ἄλλως ἐπίκρανε, καὶ ἀπὸ τὴν μικροψυχίαν ἢ ραθυμίαν αὐτῆς θέλει νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ γένῃ καλό-

Οἱ δόκιμοι κατὰ τὴν Ν. 5 (κ. 2) χρῶνται κουρᾷ καὶ ἐσθῆτι λαϊκῇ, μετὰ τριετίαν δ' ἂν φανῶσιν ἄριστοι «τοῖς τε ἄλλοις μοναχοῖς καὶ τῷ ἡγουμένῳ», ἀξιοῦνται στολῆς μοναχικῆς καὶ κουρᾶς[1].

§ 10. Οἱ μοναχοὶ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν δὲν διαιροῦνται, ὡς γίνεται κατὰ τὴν δυτικήν, εἰς τάξεις (ordines), ἀλλ' εἰς βαθμούς, οἵτινες εἰσὶ τρεῖς. Ἐν πρώτοις οἱ ἀρχάριοι, οἵτινες ὀνομάζονται ρασοφόροι ἢ ρασοφοροῦντες ἐκ τοῦ ἐνδύματος αὐτῶν, τοῦ ράσου[2].

γραια. Ὁμοίως κι' ἄλλαις γυναῖκες, ὁποῦ θέλουν νὰ λάβουν τὸ σχῆμα, *ἐξετάζονται καὶ αὐταὶ μῆνας τρεῖς*, ἀνέναι καὶ μείνουν εἰς αὐτὸν τὸν θεῖον σκοπόν· καὶ οὕτω κουρεύονται μετὰ τῆς ἀναδόχου αὐτῶν, ἐκείνης ὁποῦ μέλλει νὰ τὴν ἔχει εἰς τὴν ὑποταγήν της, ἤγουν γερόντησσας καλογραίας».

[1] Κατὰ τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν ὁ χρόνος τῆς δοκιμασίας μετεβλήθη. Ἐν Γρατιανῷ ὡρίσθη ἐνιαύσιος καὶ διετὴς (c. 1. C· XVII. qu. 2. c. 6. C. XIX. qu. 3). Εἰς δὲ τὰς Decretales ἐτάχθη ὁριστικῶς ἡ ἐνιαύσιος (c. 16. X. 3. 31. c. 1 in VI 3. 14), τοῦτο δὲ καθιέρωσε καὶ ἡ ἐν Τριδέντῳ Σύνοδος (sess. XXV c. 15). Ἐν τούτοις ὁ πάπας Πῖος IX διὰ τῆς ἀπὸ 7 Φεβρουαρίου 1862 διατάξεώς του διέκρινε τὸν χρόνον τῆς δοκιμασίας ἐπὶ τῶν μοναστικῶν ταγμάτων, ἀπαιτήσας ἓν ἔτος ἐπὶ τοῦ votum simplex καὶ τρία ἔτη ἐπὶ τοῦ votum solemne (πρβ. καὶ Richter § 295 καὶ Permanender KR. § 194).

Σημ. Χάριν ἱστορικῆς ὑπομνήσεως ἀναφέρομεν ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ εἰς τὸν δοῦλον ἔδωκε πλῆρες δικαίωμα πρὸς ἐκλογὴν τοῦ μοναχικοῦ βίου, καὶ μόνον ὅταν τις ἐντὸς τῆς τριετίας ἐλθὼν διεκδικήσῃ αὐτὸν καὶ κατηγορήσῃ ἐπὶ κλοπῇ πραγμάτων καὶ ἀποδείξῃ αὐτά, ἀποδίδοται τότε τῷ διεκδικοῦντι, μετὰ παρέλευσιν ὅμως τῆς τριετίας, ἐὰν ἐγκριθῇ ὁ δοῦλος ἄξιος τῆς μοναχικῆς σεμνότητος, οὐδενὶ ἐπιτρέπεται κατ' οὐδένα τρόπον ἡ διεκδίκησις. Ἡ τοιαύτη ὅμως, ὁπωσδήποτε ἔμμεσος χειραφεσία τῶν δούλων, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν μοναστηρίων. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ὁ ΠΒ' Ἀποστολ. κανὼν προηγουμένως εἶχε θεωρήσῃ ἀνατροπὴν τοῦ οἴκου τὴν κλήρωσιν ἐν γένει τῶν δούλων ἄνευ ἀδείας τοῦ δεσπότου. Ἡ Ἐκλογὴ δὲ τῶν Ἰσαύρων διὰ τῆς διατάξεως τοῦ ὀγδόου τίτλου ἀπῄτησε κατόπιν «ἵνα εἰδήσει καὶ βουλῇ τοῦ κυρίου κληκληρικὸς ἢ μοναχὸς γένηται». Ταῦτα πάντα ὅμως ἐκανόνισεν ὁ Λέων διὰ τῆς Νεαρᾶς 9, ἀποδοὺς πλῆρες τὸ δικαίωμα τῆς διεκδικήσεως καὶ ἀποκαταστάσεως εἰς τὴν προτέραν θέσιν τοῦ δούλου, ὅταν «οὐ συνεγνωκότος τοῦ δεσπότου» περιεβλήθη τὸ σεμνὸν τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα, καὶ διὰ τῆς Νεαρᾶς 10 καταργήσας τὸν περιορισμὸν τῆς ἐντὸς τῆς τριετίας τῆς δοκιμασίας διεκδίκησιν τοῦ ἀποδράντος δούλου. Οὐδὲ ὁ ἐπίσκοπος γενόμενος δοῦλος διέφευγε κατὰ τὴν νομοθεσίαν τοῦ Λέοντος τὸν κίνδυνον τῆς εἰς τὴν δουλείαν ἐπανόδου (Νεαρ. 11). Οὐχ ἧττον καὶ ὁ 4 κανὼν τῆς Δ' Συνόδου εἶχεν ἀπαγορεύσῃ διὰ τὰ ἄτοπα τὴν ἐν τοῖς μοναστηρίοις παραδοχὴν δούλου παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου. Πρβ. καὶ κανόνα 17 ΑΒ' Συνόδου.

[2] G. Maurer Das Griech. Volk. I § 160.

Δεύτερος βαθμὸς εἶνε ὁ τῶν μικροσχήμων ἢ σταυροφόρων. Τὸ ἔνδυμά των (τὸ μικρὸν σχῆμα) ὀνομάζεται μανδύας, μανδύη, μανδύον [1].

Καὶ τρίτος βαθμὸς εἶνε ὁ τῶν λεγομένων μεγαλοσχήμων, τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος. Ὁ ὑψηλότερος οὗτος βαθμὸς τοῦ μοναχικοῦ σχήματος κτᾶται διὰ πολυετοῦς μοναστικῆς ἀρετῆς καὶ ἔχει τὴν ἀρχήν του ἐκ τοῦ ἐθίμου, ὅτι ζηλωταὶ μοναχοί, ἀφ' οὗ ἐπὶ τρία ἔτη ἔζων ἐν μοναστηρίῳ, στέργοντος τοῦ ἡγου-

Πρβ. Ἀκολουθ. ἐν Εὐχολογίῳ, συγχρόνως ἴδε καὶ Θεοδ. Βαλσαμῶνος ἐπιστολὴν περὶ ρασοφόρων καὶ τριετοῦς δοκιμασίας (Σ. IV 497 καὶ ἑπ.), καὶ πῶς καὶ διατί γίνεται ἡ ἐν τῷ μέσῳ τῶν μοναχῶν πάντων συνηγμένων ἔκδοσις τῶν ἐνδυμάτων τοῦ δοκιμαστέου διὰ τοῦ ἀββᾶ, ὅστις ἐνδύει αὐτὸν δι' ἐνδυμάτων τοῦ μοναστηρίου, « ὡς διὰ τούτου τοῦ τύπου ἐπιγνῶναι αὐτὸν ὅτι πάντων τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, καὶ τῆς ἀλαζονείας, καὶ τοῦ τύφου γυμνωθείς, ἐνεδύσατο τὴν πτωχείαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅτι ἀνεπαισχύντως συναριθμεῖ ἑαυτὸν καὶ ἐξισοῖ τῷ σώματι τῆς ἀδελφότητος ». Τὰ ἱμάτια τοῦ ρασοφόρου, ἃ ἀποδύεται, λαβὼν ὁ οἰκονόμος τῆς μονῆς, σημειοῦται ὁ Βαλσαμών, ἐπὶ πολὺν χρόνον φυλάττει ἀφορίσας, ἕως προκοπῆς τῆς αὐτοῦ, καὶ ἀνατροφῆς, καὶ ὑπομονῆς ταῖς ἐν διαφόροις πειρασμοῖς ἀπόδειξιν παράσχῃ, καὶ εἰ μὲν εὕρωσιν αὐτὸν δυνάμενον τούτοις ἐγκαρτερεῖν, καὶ ἐν τῇ σπουδῇ καὶ διαπύρῳ θέρμῃ ᾗ ἐνήρξατο διαμένοντα, τοῖς λοιποῖς συναριθμοῦσιν· εἰ δέ τι γογγυσμοῦ ἐλάττωμα, ἢ παρακοῆς οἱασδήποτε ἐν αὐτῷ ἁμαρτίαν καταμάθωσιν, ἐκδύσαντες τοῦτον, ἅπερ ἐνεδύσατο ἐκ τοῦ μοναστηρίου, καὶ τοῖς κοσμικοῖς ἐνδύμασι τοῦτον περιβαλόντες, ἀπωθοῦνται τοῦ κοινοβίου.

Ὁ Βαλσαμών, θεωρῶν μοναχισμὸν τὸν δι' ἐσθήτων μοναχικῶν μεταμφιεσμόν, ἀποφαίνεται ὅτι ὁ ρασοφόρος δὲν δύναται ἐντὸς τῆς τριετίας νὰ ἀποσυρθῇ καὶ ἐπανέλθῃ πλέον εἰς τὸν κόσμον ὡς λαϊκός. Ἐπικαλεῖται δὲ καὶ τὴν Νεαρὰν 5 τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τὰ Βασιλικά, ἀποφαινόμενος ὅτι ὁ μετάμελος ἐντὸς τῆς τριετίας δύναται νὰ ἔχῃ ἀποτέλεσμα, ἀλλ' ἐὰν δὲν φορέσῃ τὸ ράσον ὁ δόκιμος. Ὥστε κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Βαλσαμῶνος οἱ ρασοφόροι εἶναι μοναχοὶ καὶ ὑποβάλλονται εἰς ὅλας τὰς τῶν μοναχῶν νομικὰς συνεπείας. Ἡ γνώμη ὅμως αὕτη, ὅτι δῆλα δὴ οἱ ἀρχάριοι εἰσὶ μοναχοί, ἐὰν *δι' εὐλογίας περιβληθῶσι τὰ τοῦ μοναχοῦ ἐνδύματα* (πρβ. καὶ Πηδάλιον εἰς κανόνα ΜΓ' ἕκτης Συνόδου σελ. 259 σημ. 1) εἶνε παντελῶς ἐσφαλμένη νομικῶς, διότι τὸ ἔνδυμα δὲν ἀποτελεῖ τὸν μοναχισμόν· οἱ ρασοφόροι πρὸ τῆς δοκιμασίας καὶ τῆς κουρᾶς δὲν δύνανται νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὰ ἀποτελέσματα τοῦ τελείου μοναχοῦ (σελ. 205), εἶναι ἁπλοῖ δόκιμοι, δὲν εἶνε μοναχοί.

Παρὰ τοῖς Δυτικοῖς ἡ εἰσαγωγὴ τῶν τάξεων ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Κλήμεντος V ἔτει 1311 (King 344).

[1] Maurer αὐτόθι. Πρβ. καὶ Εὐχολόγιον καὶ Πηδάλιον σχολ. 1 εἰς κανόνα ΜΕ' ἕκτης Συνόδου (σελ. 251), ἔνθα περὶ ἐνδυμασίας ἐν γένει τῶν μοναχῶν τῶν διαφόρων βαθμῶν ἐν λεπτομερείᾳ.

μένου, ἐπεδίδοντο εἰς τὸν τραχύτερον τοῦ ἀναχωρητοῦ βίον[1].

Λίαν λεπτομερῶς ἐν Πηδαλίῳ εὑρίσκομεν τὴν πρακτικὴν ἀνάπτυξιν τῶν βαθμῶν τούτων ἐν σχολίῳ 1 τοῦ κανόνος ΜΒ′ τῆς ἕκτης Συνόδου[2], ἔνθα παραπέμπομεν.

Τὸ μικρὸν σχῆμα ὀνομάζεται ἀρραβὼν καὶ προοίμιον τοῦ μεγάλου σχήματος, ἐν τούτοις ἡ διάκρισις τῶν δύο τούτων σχημάτων δὲν ἔχει πρακτικήν τινα σπουδαίαν διαφοράν, ὀρθῶς δ' ὁ Θεσσαλονίκης Συμεὼν (κεφ. κ′) λέγει, ὅτι τὸ σχῆμα τῶν μοναχῶν εἶνε ἓν ὡς τὸ βάπτισμα. Διὰ τοῦτο δὲν ὑπάρχει περιορισμὸς εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ μεγάλου σχήματος, ἀλλὰ δύναταί τις ἀμέσως νὰ γείνῃ μεγαλόσχημος[3], δὲν ἔχει ἀνάγκην δῆλα δὴ νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ μικροῦ σχήματος ἵνα φθάσῃ εἰς τὸ μεῖζον.

Μετὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα ἐξηκολούθησεν ὁ μοναχισμὸς προαγόμενος καὶ ἀκμάζων[4], κατέστη δ' ἀνάγκη ἐπὶ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ· ὁ δὲ Ἰάκωβος Ῥίζος ὁ Νερουλὸς ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτοῦ

[1] Ἐπὶ τούτοις τὸ Πηδάλιον εἰς κανόνα 2 τῆς πρωτοδευτέρας Συνόδου παρέχει τὰς ἑξῆς πρακτικὰς πληροφορίας. «Κανὼν δέ, τῶν μὲν μεγαλοσχήμων καὶ τελείων μοναχῶν εἶναι τὸ νὰ κάμνωσι καθε ἡμερονύκτιον, κατὰ μὲν τοὺς ἁγίους Πατέρας, γονυκλισίας, ἤτοι στρωτὰς μετανοίας τριακοσίας (ὅρα Φιλοκαλ. φύλλ. 1053) κατὰ δὲ τοὺς ἐν τῷ ἁγίῳ Ὄρει διακριτικούς, γονυκλισίας μὲν ἑκατὸν εἴκοσι, προσκυνητὰς δὲ μετανοίας, κομβοσχοίνια δώδεκα. Οἱ δὲ μικρόσχημοι καὶ σταυροφόροι, γονυκλισίας μὲν ἑκατὸν εἴκοσι, προσκυνητὰς δὲ κομβοσχοίνια ἕξ. Οἱ δὲ ρασοφόροι, γονυκλισίας ἑκατόν, προσκυνητὰς δὲ κομβοσχοίνια τρία. Ὅσοι δὲ εἶνε ἀγράμματοι μοναχοί, καὶ δὲν ἠμποροῦν, οὔτε νὰ διαβάσουν, οὔτε νὰ ἀκούσουν τὴν ἀκολουθίαν τους, διὰ μὲν τὸν Ὄρθρον πρέπει νὰ περνοῦν στεκόμενοι τριάκοντα κομβοσχοίνια, λέγοντες εἰς κάθε σπυρὶ τοῦ κομβοσχοινίου «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, υἱὲ τοῦ Θεοῦ ἐλέησόν με». Διὰ δὲ τὰς Ὥρας, δέκα κομβοσχοίνια, διὰ τὸν Ἑσπερινὸν δέκα, καὶ διὰ τὸ Ἀπόδειπνον δέκα, καθὼς διορίζουσι τὰ ἐν τῷ ἁγίῳ Ὄρει κανονικά. Πότε δὲ γίνεται ὁ προρρηθεὶς κανὼν καὶ πότε δὲν γίνεται, ὅρα εἰς τὸν κ′ κανόνα τῆς Α′ Συνόδου». Ἐν Ῥωσίᾳ οἱ κάτοχοι τοῦ μεγάλου σχήματος ὀνομάζονται Ἀσκηταί, σπανίως δὲ κτᾶται (πρβ. King 345).

[2] Σελ. 259. Ἴδε καὶ Π. Χιώτου Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν (1861) σελ. 205.

Περὶ τῶν τύπων τῆς ἀποκάρσεως παράβαλε Εὐχολόγιον καὶ τὰ ἐν ἐφημερίδι «Σιὼν» (ἀριθ. 45, 1881) καὶ Συμεὼν Θεσσαλονίκης τὰ Ἅπαντα (ἔκδ. IV Σ. Κουσουλίνου 1882) σελ. 214 ἐν κεφαλαίῳ «περὶ τῆς τάξεως τοῦ μοναχικοῦ σχήματος».

[3] Πρβ. Πηδάλιον εἰς καν. ΜΓ′ ἕκτης Συνόδου (σελ. 260 σημ. 1).

[4] Τοσοῦτον μάλιστα εἶχεν ἐπεκταθῇ κατὰ τὸν Heineccius (Eigentliche und wahrhaftliche Abbildung der alten und neuen griechischen Kirche σελ. 376-377), ὥστε ὀλίγοι ὑπῆρχον οἱ ἐπίσκοποι οἱ μὴ χρηματίσαντες προηγουμένως μοναχοί.

πρὸς τὴν ἐν Προνοίᾳ τοῦ Ναυπλίου συνελθοῦσαν κατὰ τὸ 1832 ἔγραφεν ὅτι «ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν μοναχῶν, πηγάσας κυρίως ἀπὸ τὸ αὐθαίρετον τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, δὲν ἔπαυσε διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ ἐπὶ τοῦ Ὀθωμανικοῦ ζυγοῦ. Ὁ καταδυναστευόμενος κατέφευγεν, ὡς εἰς ἄσυλον εἰς τὰ κελλία, σεβασθέντα ἐξ ἴσου καὶ ἀπὸ τὴν δεισιδαιμονίαν τῆς ὁμοθρήσκου ἀρχῆς καὶ ἀπὸ τὴν Ἀσιατικὴν φαντασιοπληγίαν τῆς ἑτεροθρήσκου ἐξουσίας, τιμῶσαν ἀπολύτως τὸν ἀναχωρητὴν βίον ὡς θεωρητικὸν τῶν θείων, ὡς ἀπηλλαγμένον τῶν ἐγκοσμίων περισπασμῶν».

§ 11. Τὰ μοναστήρια ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ διακρίνονται εἰς κοινοβιακὰ καὶ ἰδιόρρυθμα[1], διαιροῦνται δὲ καὶ εἰς ἐνοριακὰ ἢ ἐπαρχιακά, ὑπαγόμενα τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἐπαρχιακοῦ ἐπισκόπου, εἰς σταυροπήγια, ἀναγνωρίζοντα ὡς ἀρχὴν κατ' εὐθεῖαν Πατριάρχην τινά, καὶ εἰς κτιτορικά, ἐξαρτώμενα μὲν ἔκ τινος Πατριάρχου ἢ ἄλλου ἐπισκόπου, ἔχοντα ὅμως προστάτην αὐτὸν τὸν ἱδρυτὴν ἢ τοὺς ἀπογόνους του.

---

[1] Περὶ τῆς διακρίσεως ταύτης καὶ τῆς ἐννοίας αὐτῆς πρβ. τῆς προκειμένης πραγματείας τὸ κεφάλαιον «Δίκαιον τῶν ἐθίμων». Ἴδ. δὲ καὶ Leonis Allatii De Ecclesiæ occidentalis atque orientalis perpetua consensione (1648) lib. III, cap. VIII § 8. Heineccii αὐτόθι (III σελ. 374 καὶ ἑπ. 397 καὶ ἑπ.). Gass Zur Geschichte der Athos Klöster σελ. 38 Jacob Philipp Falmerayer Fragmente aus dem Orient (ἔκδ. 1877. Stuttgart) κεφ. IX, σελ. 257 καὶ ἑπ. Krause (Die Byzantiner des Mittelalters in ihrem Staats-Hof-und Privatleben. Hall 1869] κεφ. 37. Silbernagl αὐτόθι σελ. 55. Γεδεὼν «Ἄθως» (ἐν Κωνσταντινουπόλει 1875) σελ. 41, 42. G. Maurer das griech. Volk § 154, 160 καὶ ἑπ. ἔνθα καὶ περὶ μοναστηρίων τῶν γυναικῶν. Πρβ. πρὸς τούτοις Zachariæ von Lingenthal Reise in dem Orient. Περὶ τῶν ἐν Τουρκίᾳ μοναχῶν καὶ μοναστηρίων γενικῶς Μιλτ. Καραβοκυροῦ Κλεῖδα σελ. 119. 120, 145, 281-283 (ἐν Κωνσταντινουπόλει 1882).

ΚΑΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Περὶ τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τῶν κληρικῶν.

§ 12. Κληρονομικὴ διαδοχὴ τῶν κληρικῶν κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ χριστιανισμοῦ.

§ 13. Ὁ λόγος τῆς κατόπιν ἐξαιρετικῆς θέσεως τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τῶν κληρικῶν καὶ ἰδίως τῶν ἐπισκόπων.

§ 14. Κληρικῶν διαδοχὴ πλὴν τῶν ἐπισκόπων.

---

§ 12. Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ χριστιανισμοῦ οὐδεὶς λόγος ὑπῆρχε περὶ διαφορᾶς τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τῶν κληρικῶν ἀπὸ τῆς τῶν λαϊκῶν, διότι οὐδεμία διάκρισις ὑφίστατο ἐν τῷ τρόπῳ τοῦ κοινωνικοῦ καὶ νομικοῦ βίου, τῆς χριστιανικῆς ἰσότητος καὶ ἀδελφότητος καθιερούσης ἰσονομίαν μεταξὺ πάντων τῶν χριστιανῶν, εἴτε κληρικῶν, εἴτε λαϊκῶν.

§ 13. Ἀλλὰ τίνες εἰσὶν οἱ λόγοι, οἷς ὀφείλεται ἡ ἀναπτυχθεῖσα κατόπιν ἐξαιρετικὴ θέσις τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τῶν κληρικῶν καὶ ἰδίως τῶν ἐπισκόπων;

Πρὸ πάντων ἡ κληρονομία τῶν κληρικῶν δὲν ἠδύνατο ἀρχικῶς νὰ ἔχῃ ἰδιάζοντα χαρακτῆρα, καθόσον ὁ Χριστὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἠθέλησε πτωχοὺς καὶ γυμνούς, ἔπεμψε δ' ἀνὰ τὴν γῆν, ἵνα διδάξωσι τὰ ἔθνη συνοδεύσας αὐτοὺς διὰ τῶν ἀρχῶν τοῦ Εὐαγγελίου τῶνδε: « *Μὴ κτήσησθε χρυσόν, μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, μὴ πήραν εἰς ὁδόν, μηδὲ δύο χιτῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ράβδον· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστίν* »[1]. Ἐπὶ τῇ βάσει τοιούτων ἐντολῶν οἱ κληρικοὶ δὲν εἶχον, οὐδ' ἠδύναντο νὰ ἔχωσι περιουσίας καὶ κληρονόμους. Ὄντως δὲ

[1] Ματθ. X. 9. 10. Λουκᾶ IX. 3. X. 4.

ἐπικίνδυνος δεισιδαιμονία κατήντησεν, μέχρις αὐτοκτονιῶν πολλάκις προαχθεῖσα, ὡς λίαν ποιητικῶς περιγράφει καὶ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς ἐν τῇ πρὸς Ἑλλήνιον ἐπιστολῇ·

« Θνήσκουσι πολλοῖς προφρονέως θανάτοις
Αὐτοὶ ὑπὸ σφετέρας παλάμης καὶ γαστρὸς ἀνάγκῃ
Οἱ δὲ κατὰ σκοπέλων, βένθεσι τ' ἠὲ βρόχοις
Μάρτυρες ἀτρεκίης. Πολέμου δ' ἄπο καὶ στονόεντος
Χαίρουσι βιότου τοῦδ' ἀπανιστάμενοι[1]

Ὁ ἐνθουσιασμὸς ὅμως παρήγαγε καὶ ἄλλα ἀντίθετα ἀποτελέσματα, διότι πλεῖστοι εὑρίσκοντες τραχὺ καὶ ἀργαλέον τὸ τῆς ἀσκήσεως στάδιον ἀπετίνασσον τὸ μοναχικὸν σχῆμα[2].

ἵνα χειροτονηθῇ ἐπίσκοπος, ἀφαρπάσα ψαλίδας ἀπέκοψε τὸ ἀριστερόν του οὖς ἕως πυθμένος διὰ νὰ μείνῃ μοναχός (Παλλαδ. ΙΒ. Migne αὐτ. σελ. 1033 1034). Μωϋσῆς ὁ Αἰθίωψ ἐπὶ 9 ἔτη τὰς νύκτας πάσας ἱστάμενος ἐν μέσῳ τῆς κέλλης του προσηύχετο ἀδιαλείπτως μὴ ἐπικαμμύων τοὺς ὀφθαλμοὺς (Παλλαδ. ΚΒ Migne αὐτ. σελ. 1066 καὶ ἑπ.). Ὁ Ἡλίας ὁ φιλοπάρθενος συναγαγὼν 300 γυναῖκας *« ἐκ διαφόρων βίων καὶ συνηθείας »* ἵδρυσε μοναστήριον, ἀλλὰ νεώτατος ὢν ἐσκανδαλίζετο καὶ ἐγκατέλιπεν αὐτὸ ἵνα μὴ κολασθῇ, συνήντησεν ὅμως καθ' ὁδὸν τρεῖς ἀγγέλους, οἵτινες ἀνέλαβον νὰ ἀπαλλάξωσιν αὐτὸν τοῦ πάθους, οὗτος ἐδέξατο καὶ τότε ὁ εἷς τῶν ἀγγέλων *« κατέσχεν αὐτοῦ τοὺς πόδας, ὁ ἕτερος τὰς χεῖρας, ὁ δὲ τρίτος λαβὼν ξυρὸν ἐξέταμεν αὐτοῦ τοὺς διδύμους »* καὶ οὕτω κουφισθεὶς ἐπέστρεψε (Παλλαδ. ΛΔ Migne αὐτ. σελ. 1098). Ὁ ἀββᾶς Θέων ἐπὶ τριακονταετίαν κεκλεισμένος εἰς οἰκίσκον σιωπῶν ἤσκησε « θηρίοις δὲ συνηγελάζετο» (Παλλαδ. Ν. Migne αὐτ. σελ. 1132), ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Λυκοπολίτης τριάκοντα ἔτη ἐγκεκλεισμένος διὰ θυρίδος ἐλάμβανε τὰ πρὸς τὰς χρείας (Παλλ. Λαυσ. κεφ. ΜΓ. Migne τόμ. 37 σελ. 1107), Ὁ ἀββᾶς Ἀπολλῶ 100 εὐχὰς ἐτέλει τὴν ἡμέραν καὶ 100 τὴν νύκτα, τὴν τροφήν του διὰ τοῦτο ἐκόμιζεν ἄγγελος. Πλεῖστα ἄλλα τοιαῦτα ἴδε παρὰ Παλλαδίῳ ΝΓ. ΞΑ κλπ. καὶ ἐν Μόσχου Λειμῶνι (Migne τόμ. 87). Ὁ δὲ Σωζόμενος (Ἐκκλ. ἱστ. κεφ. ΛΔ. ἐν Migne τόμ. 67 σελ. 1393) διηγεῖται, τοῦ σύρου Βατθαίου *« ὑπὸ τῆς ἄγαν ἀσιτίας σκώληκας ἐκ τῶν ὀδόντων ἕρπειν»*, Ἀλλᾶν δὲ ἐπὶ ὀγδοήκοντα ἔτη ἄρτον μόνον γεύσασθαι, τὸν δὲ Ἡλιόδωρον ἀύπνους τὰς πολλὰς διακαρτερῆσαι νύκτας ἑβδομάδας ἡμερῶν ἐν νηστείαις ἐπισυνάψαντα.

[1] Στίχ. 100 - 105 (Παρὰ Migne τόμ. 29 σελ. 1459). Ἴδε καὶ Ἱερωνύμου Epist. 130 ad Rusticum καὶ 132 ad Demetriadem. (Migne τόμ. 22 σελ. 1038. 1107).

Ἡ πρὸς ἄσκησιν μανία κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα ἦτο τοιαύτη, ὥστε καὶ τὸν γάμον διέβαλον ὡς ἀποκλείοντα τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν. Τὸν ἐκ τούτου κίνδυνον ἡ ἐν Γάγγρᾳ Σύνοδος ἀνέλαβε νὰ ἀποσοβήσῃ (ἴδ. κανόνας ἐν Σ. III. 96 καὶ ἑπ. καὶ σχόλια Βαλσαμῶνος καὶ Ζωναρᾶ).

[2] Διότι βεβαίως δυσκολώτατον ἦτο νὰ κατορθώσῃ οἱοσδήποτε ἄνθρωπος τὴν τελείαν

§ 8. Πάντα τὰ ἄτοπα ταῦτα ἀνέλαβεν ἡ Ἐκκλησία νὰ διορθώσῃ καὶ τὴν θέσιν τῶν μοναχῶν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ πολιτεύματι νὰ κανονίσῃ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπὸ τῶν Πατέρων καθιερωθεισῶν περὶ μοναχισμοῦ ἀρχῶν[1].

ἐφαρμογὴν τῶν ἐντολῶν τοῦ Μ. Βασιλείου, νουθετοῦντος τοὺς μοναχοὺς «τῆς *πρὸς τὸ σῶμα συμπαθείας τὴν ψυχὴν ἀπορρῆξαι, καὶ γίνεσθαι ἄπολιν, ἄοικον, ἀνίδιον, ἀφιλέταιρον, ἀκτήμονα, ἄβιον, ἀπράγμονα, ἀσυνάλλακτον»* κτλ. (Λόγ. περὶ διδαχῆς καὶ νουθεσίας παρὰ Migne τόμ. 32 συλ. 1140 § 4). Διὰ τοῦτο ὁ Münch παρατηρεῖ ὅτι τὸν τοιοῦτον θηριώδη βίον ἐξέλεγον συνήθως «ἐπαῖται, πλάνοι, χωρικοὶ ρακένδυτοι, χειρώνακτες, ἡμερομίσθιοι, δοῦλοι, χαλκεῖς, κλέπται, κακοποιοί, φυγόποινοι, πᾶς ὅστις ὑπέκειτο εἰς πεῖναν, εἰς πενίαν, εἰς μάστιγα, καὶ ὅτι ὁ ἀχρειέστερος λωποδύτης ἀπέκτα ὑπόληψιν δι' ἑνὸς ράσου, ὁ δὲ μεγαλείτερος κακοῦργος ἐτιμᾶτο ὡς ἅγιος ἅμα τῇ ἐπιθέσει ἑνὸς μοναχικοῦ κουκουλίου». (Münch σελ. 66). Αἱ ἰδέαι τοῦ Münch δὲν στεροῦνται ἀποδείξεων, διότι π. χ. ὁ ἀββᾶς Πατερμούθιος χρηματίσας κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Παλλαδίου αἱμοβόρος λῄσταρχος κατώρθωσε διὰ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος νὰ γίνῃ ἅγιος καὶ θαυματουργός, νὰ εἰσδύσῃ δὲ καὶ εἰς τὸν παράδεισον καὶ νὰ δρέψῃ σῦκον, ὅπερ ἐκόμισεν εἰς τὸ μοναστήριον, διὰ τῆς εὐωδίας δὲ τοῦ σύκου, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ μοναχοῦ Κόπρη, ἐθεραπεύοντο ἀσθενεῖς. (App. ad Pallad. τόμ. 65 σελ. 448). Ὁ Μωυσῆς ὁ Αἰθίωψ, ἀρχιληστὴς διαβόητος, γενόμενος μοναχὸς ἐθεωρήθη ἅγιος, κατηξιώθη δὲ καὶ χαρίσματος κατὰ δαιμόνων. (Παλλαδ. κεφ. ΚΒ. Migne τόμ. 37 σελ. 1068). Πολλοὺς δὲ λωποδύτας ὁ ἀββᾶς Ἀμμοῦν κατώρθωσε νὰ μεταβάλῃ εἰς ὁσίους. (Παλλάδ. Λαυσ. ΝΓ. Migne τόμ. 37 σελ. 1153, πρὸς τούτοις Παλλαδ. Λαυσ. Ν. Migne τόμ. 37 σελ. 1132).

[1] Περὶ ὁρισμοῦ καὶ ἐννοίας τοῦ Μοναχοῦ καὶ τοῦ Μοναχικοῦ σχήματος ἴδε ἐν τοῖς ἄλλοις *Μ. Βασιλείου* Ἀσκητ. Διατάξ. (Migne P. G. τόμ. 31 σελ. 1321 καὶ ἑπ.). Ἐπιστ. ΚΒ. περὶ τελειότητος βίου μοναχῶν (Migne τόμ. 32 σελ. 288 καὶ ἑπ.). Ἐπιστ. Β. Γρηγορίῳ (Migne τόμ. 32 σελ. 224). Ἐπιστ. 284 (Migne τόμ. 32 σελ. 1019). Λόγ. περὶ διδαχῆς καὶ νουθεσίας (Migne τόμ. 32 σελ. 1133, 1140 ἑπ.). Λόγ. ἀσκητικὸν (Migne τόμ. 47 σελ. 870 καὶ ἑπ. καὶ 881). *Χρυσοστόμου* contra oppugn. (Migne τόμ. 47 σελ. 333). *Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου* Διαθήκην (Migne τόμ. 99 σελ. 1814). *Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου* Ἐπιστ. Παχωμίῳ I, 129 (Migne τόμ. 78 σελ. 268). *Sancti Isaaci Syri* De contemptu mundi cap· XV (Migne τόμ. 86 σελ. 831). *Ἰωάννου τῆς Κλίμακος* Λόγ. ΚΓ. (Migne τόμ. 88 σελ. 969) ἔνθα φέρονται τάδε: «Μοναχός ἐστι τάξις καὶ κατάστασις ἀσωμάτων ἐν σώματι ὑλικῷ καὶ ρυπαρῷ ἐπιτελουμένη. Μοναχός ἐστιν ὁ μόνον τῶν τοῦ Θεοῦ ἐχόμενος ὅρων καὶ λόγων ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι. Μοναχός ἐστι βία φύσεως διηνεκής, καὶ φυλακὴ αἰσθήσεων ἀνελλιπής. Μοναχός ἐστιν ἡγνισμένον σῶμα, καὶ κεκαρθαμένον στόμα καὶ πεφωτισμένος νοῦς. Μοναχός ἐστι κατώδυνος ψυχὴ ἐν διηνεκεῖ μνήμῃ θανάτου ἀδολεσχοῦσα, καὶ ὑπνώττουσα καὶ γρηγοροῦσα. Ἀναχώρησις κόσμου ἐστὶν ἑκούσιον μῖσος ἐπαινουμένης ὕλης, καὶ ἄρνησις φύσεως δι' ἐπιτυχίαν τῶν ὑπὲρ φύσιν. Πάντες οἱ τὰ τοῦ βίου προθύμως καταλιπόντες, πάντες ἢ διὰ τὴν μέλλουσαν βασιλείαν, ἢ διὰ πλῆθος ἁμαρτημάτων, ἢ διὰ τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπην τοῦτο πεποιήκασιν. Εἰ δ' οὐδεὶς τῶν προειρημένων

Ἡ τετάρτη Σύνοδος ἐν Χαλκηδόνι[1] καὶ ἡ ἕκτη ἐν Τρούλλῳ[2] διέταξεν ἵνα τὰ μοναστήρια διατελῶσιν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν τῶν ἐγχωρίων ἐπισκόπων[3], ἀπαγορευθείσης τῆς μεταβολῆς αὐτῶν καὶ τῶν πραγμάτων των εἰς κοσμικὰ καταγώγια. Τοῦ μοναχικοῦ σχήματος σκοποῦντος τὴν νηστείᾳ καὶ προσευχῇ προσκαρτέρησιν καὶ διαβίωσιν, ἠγέρθη τὸ ζήτημα, τίς δύναται νὰ ἐπιλέξηται αὐτό, ὁ δὲ ΜΓ' κανὼν τῆς ῥηθείσης ἕκτης Συνόδου, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ῥήσεως τοῦ Χριστοῦ «τὸν ἐρχόμενον πρός με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω»[4], καὶ διότι ἡ μοναχικὴ πολιτεία «τὴν ἐν μετανοίᾳ ζωὴν στηλογραφεῖ», ἐκήρυξε γενικὴν ἀρχὴν τὴν ἑξῆς· «Ἐξὸν ὑπάρχει χριστιανῷ, τὸν ἀσκητικὸν ἑλέσθαι βίον, καί, τὴν πολυτάραχον ζάλην τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ἀποθέμενον, ἐν μοναστηρίῳ εἰσιέναι, καὶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἀποκαρῆναι, κἂν ἐν οἱῳδήποτε πταίσματι ἁλῷ».

§ 9. Ἐν τούτοις τὴν ἀπεριόριστον ταύτην ἐλευθερίαν, διὰ τὰ ἄτοπα, ἅτινα εἴδομεν ἀνωτέρω, ἠναγκάσθη ἡ ἐκκλησία νὰ μετριάσῃ· καὶ ὄντως ἡ πρώτη καὶ δευτέρα λεγομένη Σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει (ἔτει 861)[5] καθιέρωσε τὴν δοκιμασίαν, διατάξασα

σκοπῶν αὐτοῖς προηγήσατο, ἄλογος ἡ τούτων ἀναχώρησις καθέστηκε». Τοῦ αὐτοῦ περὶ ἀποταγῆς (Migne τόμ. 88 σελ. 933 καὶ ἑπ.). *Ἀββᾶ Μαξίμου* περὶ Ἀποταγῆς νδ. (Migne τόμ. 98 σελ. 1370). *Γερμανοῦ* οἰκουμεν. πατριάρχου ἱστορ. ἐκκλ. καὶ μυστικῆς θεωρίας (Migne τόμ. 33 σελ. 396). *Φιλοθέου* τοῦ μοναχοῦ Ἀσκητικὰ (Migne τόμ. 90 σελ. 1001). *Μαξίμου* Ὁμολογητοῦ λόγον ἀσκητικὸν (Migne τόμ. 90 σελ. 840). Ὁσίου πατρὸς *Δωροθέου* περὶ Ἀποταγῆς διδ. Α. (Migne τόμ. 88 σελ. 1629 καὶ ἑπ.). *Ἀντιόχου* μοναχοῦ λόγ. ΡΙΒ. περὶ Ἀποταγῆς (Migne τόμ. 89 σελ. 1780 καὶ ἑπ.).

[1] Καν. κδ'.

[2] Καν. μθ'.

[3] Πρβ. Verhoeven αὐτόθι § 2 σελ. 11-23.

[4] Ἰω. 6. 37.

[5] Ἡ πρωτοδευτέρα Σύνοδος αὕτη πρὸς τούτοις (κ. Α) περιώρισε καὶ τὴν πρὸς ἵδρυσιν μοναστηρίων μανίαν, ἀπαγορεύσασα τὴν οἰκοδόμησιν αὐτῶν ἄνευ γνώμης προηγουμένης τοῦ ἁρμοδίου ἐπισκόπου, ἐπιτελοῦντος εὐχὴν ἐπὶ τῇ θεμελιώσει. Τοῦτο καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς Ν. 5 προέβλεψε. Συνάμα ἡ Σύνοδος ἀπῄτησεν ἐν βρεβίῳ ν' ἀπογράφηται ἡ παρὰ τοῦ οἰκοδομοῦντος (δομήτορος) ἀφιερουμένη περιουσία, τὸ βρέβιον δὲ μένει παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ ἵνα μὴ δύνηται τοῦ λοιποῦ ὁ οἰκοδομήσας καὶ προικοδοτήσας νὰ

ἐν Ε΄ κανόνι «μηδένα τοῦ μοναχικοῦ καταξιοῦσθαι σχήματος πρὶν ἂν ὁ τῆς τριετίας χρόνος[1] εἰς πεῖραν αὐτοῖς ἀφεθείς, δοκίμους αὐτοὺς καὶ ἀξίους τῆς τηλικαύτης βιοτῆς παραστήσῃ». Καθιερώθη τοιουτοτρόπως ἡ τάξις τῶν δοκίμων μοναχῶν[2],

ἰδιοποιῆται τι ἐξ αὐτῆς, διότι «ὧν ἀπεξένωσεν ἑαυτὸν διὰ τῆς μονῆς ἀναθεὶς τῷ Θεῷ» δὲν εἶναι κύριος.

Ὁ ἱδρυτὴς τῆς μονῆς δὲν δύναται οὐδὲ ἡγούμενος νὰ γείνῃ παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου (πρβ. καὶ Πηδάλιον).

[1] Ἡ ἐπὶ τρία ἔτη δοκιμασία ἴσως ἐκ τῆς Αἰγυπτιακῆς πράξεως ἐλήφθη, διότι ἐν Παλλαδίου βίῳ Δωροθέου ἀναγινώσκω «Καὶ παραδίδωμί με Δωροθέῳ τῷ ἀσκητῇ Θηβαίῳ ἑξηκοστὸν ἄγοντι ἔτος καὶ κελεύει με *πληρῶσαι παρ' αὐτῷ τρία ἔτη πρὸς δοκιμασμὸν τῶν παθῶν* (Λαυσ. κεφ. Β. Migne τόμ. 37 σελ. 1011), ἐν δὲ Σωζομένου ἱστορ. ΙΔ. περὶ Ταβεννησιωτῶν φέρεται «τὸν δὲ συνοικεῖν αὐτοῖς βουλόμενον πρότερον ἐπὶ τριετίαν τὰ χαλεπώτερα τῶν ἔργων ποιεῖν καὶ οὕτω μετέχειν (Migne τόμ. 67 σελ. 991. 1077).

[2] Ὁ κανὼν τῆς τριετοῦς δοκιμασίας δὲν ἔμεινεν ὅμως ἄνευ ἐξαιρέσεως· τοιαύτας ἡ αὐτὴ Σύνοδος εἰσήγαγε δύο· 1) ἐπὶ βαρείας νόσου τοῦ μονάσοντος ἀπειλούσης θάνατον· 2) ἐὰν οὗτος ἦτο ἀνεγνωρισμένος εὐλαβὴς καὶ ἐν τῷ κοσμικῷ βίῳ μοναχοῦ βίον διήνυε, ὅτε καὶ ἓξ μηνῶν δοκιμασία ἐθεωρήθη ἀρκοῦσα διὰ τοιοῦτον ἄνδρα (κ. 5· καὶ σχόλ. Ζωναρᾶ καὶ Βαλσαμ.). Καὶ ὁ Φώτιος ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ Λ΄. Ζαχαρίᾳ μητροπολίτῃ Ἀντιοχείας τὸ ζήτημα τῆς κατατάξεως ἄνευ δοκιμασίας καταλείπει τῇ κρίσει τῶν προεστηκότων, τὴν γνώμην του δὲ ταύτην δικαιολογεῖ ὡς ἑξῆς· «Ὁ παρὼν καιρός, εἰς μὲν τὰ πετεινὰ καὶ τὰς ἀλώπεκας, εἰ βούλει δὲ καὶ εἰς τοὺς λύκους καὶ τοὺς δράκοντας καὶ τὰς παρδάλεις, καὶ ἁπλῶς τοὺς θηριοτρόπους τῶν ἀνθρώπων λαμπραῖς καὶ περιφανέσιν οἰκίαις ἐγκατοικίζει, καὶ πᾶσαν αὐτοῖς ἐλευθερίαν πράττειν, ἃ ἂν ἕλοιντο παρέχει, τοῖς δὲ μαθηταῖς καὶ μιμηταῖς τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, οὐδ' ἔχειν ὅπου κλῖναι τὴν κεφαλήν, οὐδ' ὧν ἄνευ οὐδὲ ζῆν ἔστιν οὐδενός, οὐδεμίαν ἄδειαν πράττειν. Πῶς οὖν ὁ καὶ αὐτῶν τῶν ἀναγκαίων ἀπεστερημένος καὶ μηδὲ σπᾶν ἀδεῶς τὸν ἀέρα συγκεχωρημένος ἐφ' ὅλα τρία ἔτη τὸν μαθεῖν ἐθέλοντα τὴν ἀρετὴν προκαταρτίσει, καὶ γυμνάσιον αὐτῷ μελλούσης ἀσκήσεως προδιαχύσει». (Migne τόμ. 102 σελ. 844).

Παρὰ Μαλαξῷ (Νομοκάνονος κεφ. ΡΑ. ἐκ πρωτοτύπου χειρογράφου εὑρισκομένου εἰς χεῖράς μου ἔτους 1561) εὑρίσκομεν τὸν τύπον τῆς δοκιμασίας ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ δικαίῳ ὡς ἑξῆς· «Ὁ πέμπτος κανὼν τῆς πρώτης καὶ βας συνόδου λέγει, ὅτι πολλαῖς τῶν φορῶν τινες ἀπὸ τὴν λύπην τους ἢ ἀπὸ ἄλλο πάθος, ἐξέφνης ἐνδύονται τὸ θεῖον καὶ ἀγγελικὸν σχῆμα καὶ γίνονται καλόγεροι, καὶ δὲν δύνανται νὰ ὑπομείνουν τὸν κόπον καὶ τὴν δούλευσιν ὁποῦ ἔχουν, νὰ κοπιάζουν ἐκεῖνοι ὁποῦ ἔρχονται εἰς τὴν προτέραν τάξιν τῶν κοσμικῶν· διὰ τοῦτο οὖν ὥρισεν ἡ ἁγία αὕτη σύνοδος νὰ μὴ δὲν χάμνουν καλόγηρον χωρὶς νὰ δοκιμασθῇ καὶ ἐξεταχθῇ· καὶ ἡ δοκιμασία νὰ γίνεται εἰς αὐτοὺς χρόνους τρεῖς, καὶ μετὰ λαϊκῶν φορεμάτων, οὐχὶ μετὰ καλογηρικῶν· καὶ εἰ μὲν φαίνονται ἀρετῆς ἀγαθῆς νὰ λαμβάνουν τὸ ἅγιον σχῆμα· εἰ δὲ καὶ δὲν φανοῦν εἰς ἀγαθὰ ἔργα καὶ θέλουν ὅτι νὰ εὔγουν ἀπὸ τὸ μοναστήριον νὰ ἐπιστρέψουν πάλιν εἰς τὸν κόσμον, νὰ μηδὲν ἔχουν κανένα κανόνα. Εἰ δὲ καὶ εὑρίσκεται τινὰς εἰς ἀσθένημα

ἐκανονίσθη δὲ συγχρόνως καὶ ὁ ἐλάχιστος ὅρος δεκαετοῦς ἡλικίας, καθ' ἣν δύναταί τις νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ μοναστήριον ὡς δόκιμος[1]. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Κανόνων ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνέγραψεν ἐν Νεαρᾷ 5 τὰς αὐτὰς ἀρχάς, καὶ τοιουτοτρόπως, κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν καὶ ἀστικὸν ἡμῶν δίκαιον, ἵνα γένηταί τις μοναχός, ἀπαιτεῖται, ἐκτὸς τῆς ἐπαγγελίας τῆς παρθενίας, καὶ τριετὴς ἀπὸ τῆς ἐπαγγελίας προσκαρτέρησις καὶ δοκιμασία ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἑκουσίᾳ προαιρέσει, καὶ ἀπόκαρσις[2].

μεγάλον καὶ θελήσῃ νὰ λάβῃ τὸ σχῆμα, νὰ μηδὲν ἐμποδισθῇ διὰ τὸν καιρὸν ὁποῦ ἔκαμε νὰ δοκιμασθῇ ἤγουν τοὺς τρεῖς χρόνους. Καὶ ἐὰν εὑρεθῇ καὶ ἄνθρωπος εὐλαβὴς καὶ θέλῃ νὰ μονάσῃ καὶ μαρτυρηθῇ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόσμου ὅτι εἶναι ἄξιος ».

[1] Πρб. πηδάλιον εἰς καν. Μ. ἕκτης Συνόδου. (Ἐκδ. Σεργ. Ραφτάνη σελ. 255. 256), Μεγ. Βασιλείου Ὅρων κατὰ πλάτος ΙΕ. (Migne τόμ. 32 σελ. 933) καὶ Νεαρ. 6 Λέοντος. Καν. 40 Τρούλλ. Συνόδ. (Σ. ΙΙ 397) Σχόλ. Βαλσαμ. καὶ Ζωναρᾶ εἰς Καν. 18 Μ. Βασιλείου (Σ. IV. 143). Εἰς Καν. 40 Τρούλλ. Συνόδου (Σ. ΙΙ. 399. 400), Ἀριστηνοῦ σχόλ. εἰς καν. 126. Καρθ. Συνόδ. (Σ. ΙΙΙ. 592) Συνόδ. Χαλκηδ. καν. 15 (Σ. ΙΙ. 254). Παρὰ τοῖς Βυζαντίνοις φαίνεται ὅτι ἐξ ὑπερβάλλοντος ζήλου δὲν ἐγίνετο διάκρισις ἡλικίας καὶ πολλάκις νήπια ἐκείροντο· τοῦτο ἐξάγω ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ΡΞΕ' τοῦ Στουδίτου (Migne αὐτόθι σελ. 1522 Γρηγορίῳ), προτρέποντος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κανόνων τοῦ Βασιλείου νὰ μὴ γίνωνται δεκτοὶ μοναχοὶ πρὸ τοῦ 16 ἔτους *« ταῦτα δὲ ἐπεὶ οὐ πάντες γίνονται ἔν τισι καθὼς ἐντέταλται, ἀλλὰ ἀποκείρουσι νηπιόθεν »*.

[2] Εἰς τέσσαρας οὕτω δύνανται νὰ ἀναχθῶσιν αἱ πρὸς ἔγκυρον περιβολὴν τοῦ μοναχικοῦ σχήματος διατυπώσεις ἀναγκαῖαι· 1) ἁρμόδιος ἡλικία· 2) εἰσαγωγὴ εἰς τὸ μοναστήριον· 3) ἀπόκαρσις κανονική· 4) ἐπαγγελία τοῦ κανονικοῦ σχήματος ἑκουσίᾳ προαιρέσει « Ἀπὸ γνώσεως καὶ κρίσεως » (πρб. καν. 5 τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου Α καὶ Β. (Σ. ΙΙ 663) Βαλσαμ. κ. 6 Καρθ. (Σ. ΙΙΙ 312) καὶ εἰς καν. 126 αὐτόθι (Σ. ΙΙΙ 592) πρб. καὶ Καν. Ἁγ. Νικηφόρου (Σ. IV. 431) ἐρώτ. 17 καὶ Θεοδ. Στουδίτου (ἐπ. ΙΙ ἐπ. 215, σελ. 584) ἐρώτησις 6, ἴδ. καν. 18 καὶ 19 Ἁγίου Βασιλείου (IV 141 καὶ 145) καὶ σχόλ. Βαλσαμῶνος, Ζωναρᾶ καὶ Ἀριστηνοῦ αὐτόθι. Βαλσαμῶνος εἰς καν. 3 τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ Συνόδου (Σ. ΙΙΙ 27), ὅστις ἀποκρούει τὸ ἔγκυρον τῆς βίᾳ προελθούσης ἀποκάρσεως καὶ Βαλσαμ. εἰς κ. 5 ΑΒ Συνόδου (Σ. ΙΙ. 663 ἐπ.).

Ὁ ΙΘ' κανὼν τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ Συνόδου ἐθεώρησε διγαμίαν καὶ εἰς τὰς ποινὰς τῆς διγαμίας ὑπέβαλε τοὺς παρθενίαν ἐπαγγειλαμένους ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας διὰ τὴν ἀθέτησιν τῆς ἐπαγγελίας ταύτης (πρб. Σ. ΙΙ 256. 409. ΙΙΙ. 6. IV. 217. 404. 110. 217).

Ἐν Κανόνι 18 τοῦ Ἁγ. Βασιλ. εὑρίσκομεν καὶ τὴν ὁμολογίαν σωφροσύνης. Εἶνε ἡ ὁμολογία τῶν χηρῶν, αἵτινες ἐγίνοντο διακόνισσαι. Δὲν ἔχει σήμερον οὐδεμίαν πρακτικὴν σημασίαν, οὐδὲ ἐφαργογήν. Ὡς πρὸς τὰς γυναῖκας ὁ Μαλαξὸς (κεφ. ργ') λέγει τάδε· « Ἡ γυναῖκα ὁποῦ θέλει νὰ γένῃ καλογραία καὶ βούλεται ὅτι νὰ ἀφήσῃ τὸν ἄνδρα της, *νὰ ἐξετάζεται ἀκριβῶς μῆνας ἕξ*, μήπως καὶ ἔδειρεν αὐτήν, ἢ ἄλλως ἐπίκρανε, καὶ ἀπὸ τὴν μικροψυχίαν ἢ ραθυμίαν αὐτῆς θέλει νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ γένῃ καλό-

Οἱ δόκιμοι κατὰ τὴν Ν. 5 (κ. 2) χρῶνται κουρᾷ καὶ ἐσθῆτι λαϊκῇ, μετὰ τριετίαν δ' ἂν φανῶσιν ἄριστοι «τοῖς τε ἄλλοις μοναχοῖς καὶ τῷ ἡγουμένῳ», ἀξιοῦνται στολῆς μοναχικῆς καὶ κουρᾶς[1].

§ 10. Οἱ μοναχοὶ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν δὲν διαιροῦνται, ὡς γίνεται κατὰ τὴν δυτικήν, εἰς τάξεις (ordines), ἀλλ' εἰς βαθμούς, οἵτινες εἰσὶ τρεῖς. Ἐν πρώτοις οἱ ἀρχάριοι, οἵτινες ὀνομάζονται ρασοφόροι ἢ ρασοφοροῦντες ἐκ τοῦ ἐνδύματος αὐτῶν, τοῦ ράσου[2].

γραια. Ὁμοίως κι' ἄλλαις γυναῖκες, ὁποῦ θέλουν νὰ λάβουν τὸ σχῆμα, *ἐξετάζονται καὶ αὐταὶ μῆνας τρεῖς*, ἀνέναι καὶ μείνουν εἰς αὐτὸν τὸν θεῖον σκοπόν· καὶ οὕτω κουρεύονται μετὰ τῆς ἀναδόχου αὐτῶν, ἐκείνης ὁποῦ μέλλει νὰ τὴν ἔχει εἰς τὴν ὑποταγήν της, ἤγουν γερόντησσας καλογραίας».

[1] Κατὰ τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν ὁ χρόνος τῆς δοκιμασίας μετεβλήθη. Ἐν Γρατιανῷ ὡρίσθη ἐνιαύσιος καὶ διετὴς (c. 1. C· XVII. qu. 2. c. 6. C. XIX. qu. 3). Εἰς δὲ τὰς Decretales ἐτάχθη ὁριστικῶς ἡ ἐνιαύσιος (c. 16. X. 3. 31. c. 1 in VI 3. 14), τοῦτο δὲ καθιέρωσε καὶ ἡ ἐν Τριδέντῳ Σύνοδος (sess. XXV c. 15). Ἐν τούτοις ὁ πάπας Πῖος IX διὰ τῆς ἀπὸ 7 Φεβρουαρίου 1862 διατάξεώς του διέκρινε τὸν χρόνον τῆς δοκιμασίας ἐπὶ τῶν μοναστικῶν ταγμάτων, ἀπαιτήσας ἓν ἔτος ἐπὶ τοῦ votum simplex καὶ τρία ἔτη ἐπὶ τοῦ votum solemne (πρβ. καὶ Richter § 295 καὶ Permanender KR. § 194).

Σημ. Χάριν ἱστορικῆς ὑπομνήσεως ἀναφέρομεν ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ εἰς τὸν δοῦλον ἔδωκε πλῆρες δικαίωμα πρὸς ἐκλογὴν τοῦ μοναχικοῦ βίου, καὶ μόνον ὅταν τις ἐντὸς τῆς τριετίας ἐλθὼν διεκδικήσῃ αὐτὸν καὶ κατηγορήσῃ ἐπὶ κλοπῇ πραγμάτων καὶ ἀποδείξῃ αὐτά, ἀποδίδοται τότε τῷ διεκδικοῦντι, μετὰ παρέλευσιν ὅμως τῆς τριετίας, ἐὰν ἐγκριθῇ ὁ δοῦλος ἄξιος τῆς μοναχικῆς σεμνότητος, οὐδενὶ ἐπιτρέπεται κατ' οὐδένα τρόπον ἡ διεκδίκησις. Ἡ τοιαύτη ὅμως, ὁπωσδήποτε ἔμμεσος χειραφεσία τῶν δούλων, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν μοναστηρίων. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ὁ ΠΒ' Ἀποστολ. κανὼν προηγουμένως εἶχε θεωρήσῃ ἀνατροπὴν τοῦ οἴκου τὴν κλήρωσιν ἐν γένει τῶν δούλων ἄνευ ἀδείας τοῦ δεσπότου. Ἡ Ἐκλογὴ δὲ τῶν Ἰσαύρων διὰ τῆς διατάξεως τοῦ ὀγδόου τίτλου ἀπῄτησε κατόπιν «ἵνα εἰδήσει καὶ βουλῇ τοῦ κυρίου κληκληρικὸς ἢ μοναχὸς γένηται». Ταῦτα πάντα ὅμως ἐκανόνισεν ὁ Λέων διὰ τῆς Νεαρᾶς 9, ἀποδοὺς πλῆρες τὸ δικαίωμα τῆς διεκδικήσεως καὶ ἀποκαταστάσεως εἰς τὴν προτέραν θέσιν τοῦ δούλου, ὅταν «οὐ συνεγνωκότος τοῦ δεσπότου» περιεβλήθη τὸ σεμνὸν τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα, καὶ διὰ τῆς Νεαρᾶς 10 καταργήσας τὸν περιορισμὸν τῆς ἐντὸς τῆς τριετίας τῆς δοκιμασίας διεκδίκησιν τοῦ ἀποδράντος δούλου. Οὐδὲ ὁ ἐπίσκοπος γενόμενος δοῦλος διέφευγε κατὰ τὴν νομοθεσίαν τοῦ Λέοντος τὸν κίνδυνον τῆς εἰς τὴν δουλείαν ἐπανόδου (Νεαρ. 11). Οὐχ ἧττον καὶ ὁ 4 κανὼν τῆς Δ' Συνόδου εἶχεν ἀπαγορεύσῃ διὰ τὰ ἄτοπα τὴν ἐν τοῖς μοναστηρίοις παραδοχὴν δούλου παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου. Πρβ. καὶ κανόνα 17 ΑΒ' Συνόδου.

[2] G. Maurer Das Griech. Volk. I § 160.

Δεύτερος βαθμὸς εἶνε ὁ τῶν μικροσχήμων ἢ σταυροφόρων. Τὸ ἔνδυμά των (τὸ μικρὸν σχῆμα) ὀνομάζεται μανδύας, μανδύη, μανδύον [1].

Καὶ τρίτος βαθμὸς εἶνε ὁ τῶν λεγομένων μεγαλοσχήμων, τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος. Ὁ ὑψηλότερος οὗτος βαθμὸς τοῦ μοναχικοῦ σχήματος κτᾶται διὰ πολυετοῦς μοναστικῆς ἀρετῆς καὶ ἔχει τὴν ἀρχήν του ἐκ τοῦ ἐθίμου, ὅτι ζηλωταὶ μοναχοί, ἀφ' οὗ ἐπὶ τρία ἔτη ἔζων ἐν μοναστηρίῳ, στέργοντος τοῦ ἡγου-

Πρβ. Ἀκολουθ. ἐν Εὐχολογίῳ, συγχρόνως ἴδε καὶ Θεοδ. Βαλσαμῶνος ἐπιστολὴν περὶ ρασοφόρων καὶ τριετοῦς δοκιμασίας (Σ. IV 497 καὶ ἑπ.), καὶ πῶς καὶ διατί γίνεται ἡ ἐν τῷ μέσῳ τῶν μοναχῶν πάντων συνηγμένων ἔκδοσις τῶν ἐνδυμάτων τοῦ δοκιμαστέου διὰ τοῦ ἀββᾶ, ὅστις ἐνδύει αὐτὸν δι' ἐνδυμάτων τοῦ μοναστηρίου, «ὡς διὰ τούτου τοῦ τύπου ἐπιγνῶναι αὐτὸν ὅτι πάντων τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, καὶ τῆς ἀλαζονείας, καὶ τοῦ τύφου γυμνωθείς, ἐνεδύσατο τὴν πτωχείαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅτι ἀνεπαισχύντως συναριθμεῖ ἑαυτὸν καὶ ἐξισοῖ τῷ σώματι τῆς ἀδελφότητος». Τὰ ἱμάτια τοῦ ρασοφόρου, ἃ ἀποδύεται, λαβὼν ὁ οἰκονόμος τῆς μονῆς, σημειοῦται ὁ Βαλσαμών, ἐπὶ πολὺν χρόνον φυλάττει ἀφορίσας, ἕως προκοπῆς τῆς αὐτοῦ, καὶ ἀνατροφῆς, καὶ ὑπομονῆς ταῖς ἐν διαφόροις πειρασμοῖς ἀπόδειξιν παράσχῃ, καὶ εἰ μὲν εὕρωσιν αὐτὸν δυνάμενον τούτοις ἐγκαρτερεῖν, καὶ ἐν τῇ σπουδῇ καὶ διαπύρῳ θέρμῃ ᾗ ἐνήρξατο διαμένοντα, τοῖς λοιποῖς συναριθμοῦσιν· εἰ δέ τι γογγυσμοῦ ἐλάττωμα, ἢ παρακοῆς οἱασδήποτε ἐν αὐτῷ ἁμαρτίαν καταμάθωσιν, ἐκδύσαντες τοῦτον, ἅπερ ἐνεδύσατο ἐκ τοῦ μοναστηρίου, καὶ τοῖς κοσμικοῖς ἐνδύμασι τοῦτον περιβαλόντες, ἀπωθοῦνται τοῦ κοινοβίου.

Ὁ Βαλσαμών, θεωρῶν μοναχισμὸν τὸν δι' ἐσθήτων μοναχικῶν μεταμφιεσμόν, ἀποφαίνεται ὅτι ὁ ρασοφόρος δὲν δύναται ἐντὸς τῆς τριετίας νὰ ἀποσυρθῇ καὶ ἐπανέλθῃ πλέον εἰς τὸν κόσμον ὡς λαϊκός. Ἐπικαλεῖται δὲ καὶ τὴν Νεαρὰν 5 τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τὰ Βασιλικά, ἀποφαινόμενος ὅτι ὁ μετάμελος ἐντὸς τῆς τριετίας δύναται νὰ ἔχῃ ἀποτέλεσμα, ἀλλ' ἐὰν δὲν φορέσῃ τὸ ράσον ὁ δόκιμος. Ὥστε κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Βαλσαμῶνος οἱ ρασοφόροι εἶναι μοναχοὶ καὶ ὑποβάλλονται εἰς ὅλας τὰς τῶν μοναχῶν νομικὰς συνεπείας. Ἡ γνώμη ὅμως αὕτη, ὅτι δῆλα δὴ οἱ ἀρχάριοι εἰσὶ μοναχοί, ἐὰν *δι' εὐλογίας περιβληθῶσι τὰ τοῦ μοναχοῦ ἐνδύματα* (πρβ. καὶ Πηδάλιον εἰς κανόνα ΜΓ' ἕκτης Συνόδου σελ. 259 σημ. 1) εἶνε παντελῶς ἐσφαλμένη νομικῶς, διότι τὸ ἔνδυμα δὲν ἀποτελεῖ τὸν μοναχισμόν· οἱ ρασοφόροι πρὸ τῆς δοκιμασίας καὶ τῆς κουρᾶς δὲν δύνανται νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὰ ἀποτελέσματα τοῦ τελείου μοναχοῦ (σελ. 205), εἶναι ἁπλοῖ δόκιμοι, δὲν εἶνε μοναχοί.

Παρὰ τοῖς Δυτικοῖς ἡ εἰσαγωγὴ τῶν τάξεων ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Κλήμεντος V ἔτει 1311 (King 344).

[1] Maurer αὐτόθι. Πρβ. καὶ Εὐχολόγιον καὶ Πηδάλιον σχολ. 1 εἰς κανόνα ΜΕ' ἕκτης Συνόδου (σελ. 251), ἔνθα περὶ ἐνδυμασίας ἐν γένει τῶν μοναχῶν τῶν διαφόρων βαθμῶν ἐν λεπτομερείᾳ.

μένου, ἐπεδίδοντο εἰς τὸν τραχύτερον τοῦ ἀναχωρητοῦ βίον[1].

Λίαν λεπτομερῶς ἐν Πηδαλίῳ εὑρίσκομεν τὴν πρακτικὴν ἀνάπτυξιν τῶν βαθμῶν τούτων ἐν σχολίῳ 1 τοῦ κανόνος ΜΒ′ τῆς ἕκτης Συνόδου[2], ἔνθα παραπέμπομεν.

Τὸ μικρὸν σχῆμα ὀνομάζεται ἀρραβὼν καὶ προοίμιον τοῦ μεγάλου σχήματος, ἐν τούτοις ἡ διάκρισις τῶν δύο τούτων σχημάτων δὲν ἔχει πρακτικήν τινα σπουδαίαν διαφοράν, ὀρθῶς δ' ὁ Θεσσαλονίκης Συμεὼν (κεφ. κ′) λέγει, ὅτι τὸ σχῆμα τῶν μοναχῶν εἶνε ἓν ὡς τὸ βάπτισμα. Διὰ τοῦτο δὲν ὑπάρχει περιορισμὸς εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ μεγάλου σχήματος, ἀλλὰ δύναταί τις ἀμέσως νὰ γείνῃ μεγαλόσχημος[3], δὲν ἔχει ἀνάγκην δῆλα δὴ νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ μικροῦ σχήματος ἵνα φθάσῃ εἰς τὸ μεῖζον.

Μετὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα ἐξηκολούθησεν ὁ μοναχισμὸς προαγόμενος καὶ ἀκμάζων[4], κατέστη δ' ἀνάγκη ἐπὶ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ· ὁ δὲ Ἰάκωβος Ρίζος ὁ Νερουλὸς ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτοῦ

[1] Ἐπὶ τούτοις τὸ Πηδάλιον εἰς κανόνα 2 τῆς πρωτοδευτέρας Συνόδου παρέχει τὰς ἑξῆς πρακτικὰς πληροφορίας. «Κανὼν δέ, τῶν μὲν μεγαλοσχήμων καὶ τελείων μοναχῶν εἶναι τὸ νὰ κάμνωσι κάθε ἡμερονύχτιον, κατὰ μὲν τοὺς ἁγίους Πατέρας, γονυκλισίας, ἤτοι στρωτὰς μετανοίας τριακοσίας (ὅρα Φιλοκαλ. φύλλ. 1053) κατὰ δὲ τοὺς ἐν τῷ ἁγίῳ Ὄρει διακριτικούς, γονυκλισίας μὲν ἑκατὸν εἴκοσι, προσκυνητὰς δὲ μετανοίας, κομβοσχοίνια δώδεκα. Οἱ δὲ μικρόσχημοι καὶ σταυροφόροι, γονυκλισίας μὲν ἑκατὸν εἴκοσι, προσκυνητὰς δὲ κομβοσχοίνια ἕξ. Οἱ δὲ ρασοφόροι, γονυκλισίας ἑκατόν, προσκυνητὰς δὲ κομβοσχοίνια τρία. Ὅσοι δὲ εἶνε ἀγράμματοι μοναχοί, καὶ δὲν ἠμποροῦν, οὔτε νὰ διαβάσουν, οὔτε νὰ ἀκούσουν τὴν ἀκολουθίαν τους, διὰ μὲν τὸν Ὄρθρον πρέπει νὰ περνοῦν στεκόμενοι τριάκοντα κομβοσχοίνια, λέγοντες εἰς κάθε σπυρὶ τοῦ κομβοσχοινίου «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, υἱὲ τοῦ Θεοῦ ἐλέησόν με». Διὰ δὲ τὰς Ὥρας, δέκα κομβοσχοίνια, διὰ τὸν Ἑσπερινὸν δέκα, καὶ διὰ τὸ Ἀπόδειπνον δέκα, καθὼς διορίζουσι τὰ ἐν τῷ ἁγίῳ Ὄρει κανονικά. Πότε δὲ γίνεται ὁ προρρηθεὶς κανὼν καὶ πότε δὲν γίνεται, ὅρα εἰς τὸν κ′ κανόνα τῆς Α′ Συνόδου». Ἐν Ρωσίᾳ οἱ κάτοχοι τοῦ μεγάλου σχήματος ὀνομάζονται Ἀσκηταί, σπανίως δὲ κτᾶται (πρβ. King 345).

[2] Σελ. 259. Ἴδε καὶ Π. Χιώτου Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν (1861) σελ. 205. Περὶ τῶν τύπων τῆς ἀποκάρσεως παράβαλε Εὐχολόγιον καὶ τὰ ἐν ἐφημερίδι «Σιών» (ἀριθ. 45, 1881) καὶ Συμεὼν Θεσσαλονίκης τὰ Ἅπαντα (ἐκδ. IV Σ. Κουσουλίνου 1882) σελ. 214 ἐν κεφαλαίῳ «περὶ τῆς τάξεως τοῦ μοναχικοῦ σχήματος».

[3] Πρβ. Πηδάλιον εἰς καν. ΜΓ′ ἕκτης Συνόδου (σελ. 260 σημ. 1).

[4] Τοσοῦτον μάλιστα εἶχεν ἐπεκταθῇ κατὰ τὸν Heineccius (Eigentliche und wahrhaftliche Abbildung der alten und neuen griechischen Kirche σελ. 376-377), ὥστε ὀλίγοι ὑπῆρχον οἱ ἐπίσκοποι οἱ μὴ χρηματίσαντες προηγουμένως μοναχοί.

πρὸς τὴν ἐν Προνοίᾳ τοῦ Ναυπλίου συνελθοῦσαν κατὰ τὸ 1832 ἔγραφεν ὅτι «ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν μοναχῶν, πηγάσας κυρίως ἀπὸ τὸ αὐθαίρετον τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, δὲν ἔπαυσε διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ ἐπὶ τοῦ Ὀθωμανικοῦ ζυγοῦ. Ὁ καταδυναστευόμενος κατέφευγεν, ὡς εἰς ἄσυλον εἰς τὰ κελλία, σεβασθέντα ἐξ ἴσου καὶ ἀπὸ τὴν δεισιδαιμονίαν τῆς ὁμοθρήσκου ἀρχῆς καὶ ἀπὸ τὴν Ἀσιατικὴν φαντασιοπληγίαν τῆς ἑτεροθρήσκου ἐξουσίας, τιμῶσαν ἀπολύτως τὸν ἀναχωρητὴν βίον ὡς θεωρητικὸν τῶν θείων, ὡς ἀπηλλαγμένον τῶν ἐγκοσμίων περισπασμῶν».

§ 11. Τὰ μοναστήρια ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ διακρίνονται εἰς κοινοβιακὰ καὶ ἰδιόρρυθμα[1], διαιροῦνται δὲ καὶ εἰς ἐνοριακὰ ἢ ἐπαρχιακά, ὑπαγόμενα τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἐπαρχιακοῦ ἐπισκόπου, εἰς σταυροπήγια, ἀναγνωρίζοντα ὡς ἀρχὴν κατ' εὐθεῖαν Πατριάρχην τινά, καὶ εἰς κτιτορικά, ἐξαρτώμενα μὲν ἔκ τινος Πατριάρχου ἢ ἄλλου ἐπισκόπου, ἔχοντα ὅμως προστάτην αὐτὸν τὸν ἱδρυτὴν ἢ τοὺς ἀπογόνους του.

---

[1] Περὶ τῆς διακρίσεως ταύτης καὶ τῆς ἐννοίας αὐτῆς πρβ. τῆς προκειμένης πραγματείας τὸ κεφάλαιον «Δίκαιον τῶν ἐθίμων». Ἴδ. δὲ καὶ Leonis Allatii De Ecclesiæ occidentalis atque orientalis perpetua consensione (1648) lib. III, cap. VIII § 8. Heineccii αὐτόθι (III σελ. 374 καὶ ἑπ. 397 καὶ ἑπ.). Gass Zur Geschichte der Athos Klöster σελ. 38 Jacob Philipp Falmerayer Fragmente aus dem Orient (ἔκδ. 1877. Stuttgart) κεφ. IX, σελ. 257 καὶ ἑπ. Krause (Die Byzantiner des Mittelalters in ihrem Staats-Hof-und Privatleben. Hall 1869] κεφ. 37. Silbernagl αὐτόθι σελ. 55. Γεδεὼν «Ἄθως» (ἐν Κωνσταντινουπόλει 1875) σελ. 41, 42. G. Maurer das griech. Volk § 154, 160 καὶ ἑπ. ἔνθα καὶ περὶ μοναστηρίων τῶν γυναικῶν. Πρβ. πρὸς τούτοις Zachariæ von Lingenthal Reise in dem Orient. Περὶ τῶν ἐν Τουρκίᾳ μοναχῶν καὶ μοναστηρίων γενικῶς Μιλτ. Καραβοκυροῦ Κλεῖδα σελ. 119. 120, 145, 281-283 (ἐν Κωνσταντινουπόλει 1882).

ΚΑΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τῶν κληρικῶν.

§ 12. Κληρονομικὴ διαδοχὴ τῶν κληρικῶν κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ χριστιανισμοῦ.

§ 13. Ὁ λόγος τῆς κατόπιν ἐξαιρετικῆς θέσεως τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τῶν κληρικῶν καὶ ἰδίως τῶν ἐπισκόπων.

§ 14. Κληρικῶν διαδοχὴ πλὴν τῶν ἐπισκόπων.

---

§ 12. Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ χριστιανισμοῦ οὐδεὶς λόγος ὑπῆρχε περὶ διαφορᾶς τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τῶν κληρικῶν ἀπὸ τῆς τῶν λαϊκῶν, διότι οὐδεμία διάκρισις ὑφίστατο ἐν τῷ τρόπῳ τοῦ κοινωνικοῦ καὶ νομικοῦ βίου, τῆς χριστιανικῆς ἰσότητος καὶ ἀδελφότητος καθιερούσης ἰσονομίαν μεταξὺ πάντων τῶν χριστιανῶν, εἴτε κληρικῶν, εἴτε λαϊκῶν.

§ 13. Ἀλλὰ τίνες εἰσὶν οἱ λόγοι, οἷς ὀφείλεται ἡ ἀναπτυχθεῖσα κατόπιν ἐξαιρετικὴ θέσις τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τῶν κληρικῶν καὶ ἰδίως τῶν ἐπισκόπων;

Πρὸ πάντων ἡ κληρονομία τῶν κληρικῶν δὲν ἠδύνατο ἀρχικῶς νὰ ἔχῃ ἰδιάζοντα χαρακτῆρα, καθόσον ὁ Χριστὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἠθέλησε πτωχοὺς καὶ γυμνούς, ἔπεμψε δ' ἀνὰ τὴν γῆν, ἵνα διδάξωσι τὰ ἔθνη συνοδεύσας αὐτοὺς διὰ τῶν ἀρχῶν τοῦ Εὐαγγελίου τῶνδε: «*Μὴ κτήσησθε χρυσόν, μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, μὴ πήραν εἰς ὁδόν, μηδὲ δύο χιτῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ῥάβδον· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστίν*»[1]. Ἐπὶ τῇ βάσει τοιούτων ἐντολῶν οἱ κληρικοὶ δὲν εἶχον, οὐδ' ἠδύναντο νὰ ἔχωσι περιουσίας καὶ κληρονόμους. Ὄντως δὲ

[1] Ματθ. Χ. 9. 10. Λουκᾶ ΙΧ. 3. Χ. 4.

οἱ χριστιανοὶ καὶ τὰ ποίμνια ἐφρόντιζον περὶ τῆς συντηρήσεως τῶν ποιμένων διὰ προσφορῶν. Παράδειγμα εὑρίσκομεν κατὰ τὰ πρῶτα χριστιανικὰ ἔτη ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Λουκᾶ[1], ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς καὶ οἱ μαθηταὶ διηκονοῦντο ὑπὸ τῶν πιστῶν, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, «*ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς*»[2], ἐκέκτητο δὲ ὁ Χριστὸς χρημάτιον, οὗ ταμίας, ὡς γνωστόν, ἦτο ὁ Ἰούδας. Ἐν τούτοις μετ' οὐ πολὺ αἱ προσφοραὶ τῶν χριστιανῶν κατήντησαν νὰ ὑπερακοντίσωσι τὰς ἀνάγκας τῶν κληρικῶν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε οὗτοι εὑρίσκοντο τοῦ λοιποῦ εἰς θέσιν, οὐ μόνον ἑαυτοὺς νὰ συντηρῶσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς πένησι νὰ συνδράμωσιν[3]. Ἀπὸ τῶν πρώτων ἤδη χρόνων πολλοὶ ἐπώλουν τὰ κτήματά των καὶ τὸ τίμημα ἐνεχείριζον τοῖς ἀποστόλοις[4], σπανίως δ' ἀπόστολος ἀπέζη ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν χειρῶν του· τοὐλάχιστον μόνον τὸν ἀπόστολον Παῦλον εὑρίσκομεν ἐξαίρεσιν ποιούμενον[5]. Οὐχ ἧττον διὰ τῶν εἰς χεῖρας τῶν ἀποστόλων καὶ κληρικῶν συγκεντρουμένων ποσῶν, ὡς εἴρηται, ὑπεστηρίζοντο οἱ πένητες, καὶ τοιουτοτρόπως ἐν τοῖς ἐν Χριστῷ πιστεύουσιν ὑπῆρχεν εἶδός τι κοινοκτημοσύνης, ἢ μᾶλλον δημοκρατικῆς κοινότητος, ἰδίως ἐν Ἱερουσαλήμ, ἔνθα ὑπῆρξε καὶ ἡ κυρία βάσις τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας[6]· «*πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ εἶχον ἅπαντα κοινά, καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον καὶ διεμέρι-*

[1] VIII. 3. «Καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρώδου, καὶ Σουσάννα, καὶ ἕτεραι πολλαὶ αἵτινες διηκόνουν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς.

[2] Ἴδ. καὶ I. Κορινθ. IX. 14. I. Τιμόθ. V. 18. πρβ. καὶ Müller's Lexikon des Kirchenrechts III. 387.

[3] Πρβ. Πράξ. XI. 29. XII. 25. Ρωμ. XV. 25. I. Κορινθ. XVI. 2. II. Κορινθ. VIII· 2-4. Tertulliani Apolog. c. 39 ἔνθα ὀνομάζει τὰς προσφορὰς quasi deposita pietatis, (PL. Migne τόμ. I, σελ. 469), ἴδ. καὶ Εὐσεβίου Παμφ. Ἐκκλ. ἱστ. IV. κεφ. 23.

[4] Πράξ. V. 1. 2. 3. 4.

[5] I Θεσσαλον. II. 9.

[6] Hospiniani De templis lib. V. c. I. σελ. 398 (ἐκδ. 1672); Fleury Instit eccles. pars II. c. 10 § 2. Boehmer j. paroch. sect. V. c. 2 § 9 καὶ ἐπ. Thomassini III. II. 3 καὶ ἐπ. πρὸ πάντων Heinrich v. Poschinger Das Eigenthum am Kirchenvermögen σελ. 23, (München 1871).

ζον πᾶσι, καθότι ἄν τις χρείαν εἶχε»[1], καὶ τοιουτοτρόπως οὐδεὶς σχεδὸν ἔπασχεν ὑπὸ πτωχείας *«οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς· ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων, καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων»*[2]. Ἀλλ' ἡ συνεισφερομένη οὕτω περιουσία εἶχεν ἀνάγκην διαχειρίσεώς τινος· οἱ ἀπόστολοι δὲν ἠδύναντο νὰ διδάσκωσι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ συγχρόνως εὐκόλως νὰ διαχειρίζωνται· διὰ τοῦτο τὸ τοιοῦτον ἔργον γενικῶς ἀνετέθη τοῖς διακόνοις[3]. Ἐκ τῆς τοιαύτης ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, μέρους μὲν ἐγίνετο χρῆσις εἰς τὰς θρησκευτικὰς λειτουργίας καὶ ἀνάγκας, τὸ δὲ ὑπόλοιπον διεμερίζετο μεταξὺ τῶν κληρικῶν καὶ τῶν πτωχῶν[4]. Ἡ περιουσία αὕτη τῶν κατὰ τόπους χριστιανικῶν κοινοτήτων ἀπετελεῖτο ἐνίοτε καὶ ἐξ ἀγρῶν καὶ κήπων καὶ ἀστικῶν κτημάτων, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ Εὐσεβίου ἐν βίῳ Κωνσταντίνου (II 39), κυρίως ὅμως μετετρέπετο εἰς κινητὰ ἀντικείμενα, δυνάμενα εὐκόλως νὰ διανέμωνται, μεταφέρωνται δ' ἀκόπως ἕνεκα τῶν κατὰ καιροὺς γινομένων καταδιώξεων μέχρι τοῦ Κωνσταντίνου[5], τόσον μᾶλλον καθόσον ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησία δὲν ἀνεγνωρίζετο ὑπὸ τῶν ἰσχυόντων νόμων ὡς νομικὸν πρόσωπον

[1] Πράξ. II 44. 45.
[2] Πράξ. IV 34. 35.
[3] Πράξ. VI.
[4] Πρβ. γενικῶς περὶ τούτων πάντων Braun, Das Kirch. Vermögen von der ältesten Zeit bis auf Justinian I. (Giessen 1860) καὶ Franc. Jacob. Sentis, De Jure testamentorum a clericis sæcularibus ordinandorum (Romae 1862) σελ. 3, καὶ I Κορινθ. IX 7 «τίς στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ; τίς φυτεύει ἀμπελῶνα καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; ἢ τίς ποιμαίνει ποίμνην καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει;». Πρβ. καὶ Hergenröther αὐτ. I § 191 σελ. 262. § 251 σελ 585.
[5] Ἴδ. Fleury αὐτόθι «unde bona ecclesiae illis temporibus consistebant in rebus mobilibus, quae facile asportari, abscondi vel distribui possent, veluti in pecunia aut rebus ad victum et amictum necessariis, in frumento, vino, oleo, vestibus pro pauperibus». Ἕνεκα τῶν καταδιώξεων μάλιστα αἱ χριστιανικαὶ κοινότητες ἠναγκάζοντο πολλάκις εἰς ἐρημίας καὶ εἰς σπήλαια καὶ παρὰ τοῖς τάφοις μαρτύρων νὰ τελῶσι τὰς θείας λειτουργίας καὶ μυσταγωγίας. Πρβ. Hergenröther αὐτόθι I § 216, σελ. 287. 288.

ἱκανὸν πρὸς κτῆσιν δικαιωμάτων, μέχρι δὲ τοῦ 310 ἔτους ἐξηκολούθει ὑπάρχουσα ἐν τοιαύτῃ καταστάσει, λίαν δυσκόλῳ ἐννοεῖται εἰς διατήρησιν ἀκινήτων κτημάτων. Κατὰ τὸν διωγμὸν μάλιστα τὸν ὑπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ γενόμενον ἐν ἔτει 303, εἶχε διαταχθῆ *ἡ δήμευσις πάσης τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας*, ἀλλὰ μετὰ τὸν διωγμὸν τοῦτον, ὅστις ἦτο, ὡς γνωστόν, καὶ ὁ τελευταῖος, ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος διέταξε τὴν ἀπόδοσιν αὐτῶν, καὶ ἀπεδόθησαν τῇ Χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ τὰ δικαιώματα νομικοῦ προσώπου[1]. Σημειωτέον ἐν τούτοις, ὅτι ὑπὸ τῶν πιστῶν δὲν συνετηροῦντο μόνον οἱ κληρικοί, ἀλλὰ καὶ οἱ μοναχοὶ πολλάκις[2]. Ὅτε ὁ χριστιανισμὸς ἐξηπλώθη καὶ ἡ ἐκκλησία διεμορφώθη κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς διοίκησιν, ἡ ἐκκλησιαστικὴ περιουσία, ὡς ἦν ἑπόμενον, συνεκεντρώθη ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐπισκόπων[3], οἵτινες καὶ διεχειρίζοντο αὐτὴν κατὰ τοὺς διατυπωθέντας κανόνας, οἵτινες ἀπετέλουν τὸ Ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον, καὶ προελάμβανον τὰς ἀνάγκας τῶν ἐπισκοπικῶν παροικιῶν. Πᾶσα προσφορὰ οὕτω τοῖς ἐπισκόποις ἐγίνετο[4]. Κατὰ τὴν συλλογὴν τῶν ἀποστολικῶν διατάξεων, ἥτις κατὰ τὴν πιθανωτέραν δόξαν ἐτελέσθη περὶ τὸν τρίτον αἰῶνα, καὶ σπουδαία ὡς ἱστορικὴ πηγὴ τυγχάνει, εὑρίσκομεν ὄντως τάδε· « *πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὁ ἐπίσκοπος ἐχέτω*

[1] Ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις τινὲς ἀποδιδόντες καὶ εἰς τὸν αὐτοκράτορα Σεβῆρον προστασίαν νομικὴν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, στηριζόμενοι εἰς μαρτυρίαν τοῦ Λαμπριδίου, πρβ. Thomassini III, I c. 2 ἀριθ. 11 καὶ Braun αὐτόθι σελ. 8. Ἴσως αἱ χριστιανικαὶ κοινότητες ἠδύναντο νὰ καταταχθῶσιν ἐν τῇ τάξει ἀθεμίτων σωματείων (collegia illicita), ὧν διαλυομένων διενέμετο ἡ περιουσία μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτῶν, πρβ. διὰ τὰ ἀνωτέρω καὶ Poschinger αὐτόθι σελ. 23 καὶ Dig. l. 1 § 1 de Collegiis (47. 22) καὶ l. 3 αὐτόθι. Ἴδ. καὶ Hergenröther αὐτ. I § 205 σελ. 538. Hase αὐτ. I § 59 σελ. 565.

[2] Πρβ. Hieronymi epist. de vita eremitica. Thomassini III. I. I.

[3] Cypriani epist. XX. XXXI. (Migne PL. 2 σελ. 284 319) in de lapsis.

[4] Poschinger αὐτόθι σελ. 22. 23. Τοιουτοτρόπως βαθμηδὸν εἶχε σχηματισθῆ περιουσία, ἥτις σκοπὸν εἶχε τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐκκλησίας. Ἡ ἐκκλησία ὄντως, κατὰ τὴν αἰσθητὴν αὐτῆς ἐν τῷ κόσμῳ ὕπαρξιν, καὶ ἑπομένως ὡς κοινότης, εἶχε καὶ ἔχει ἀνάγκην ὑλικῶν μέσων πρὸς ἐπίτευξιν τῶν ἀναγκαίων θρησκευτικῶν ἱεροτελεστιῶν καὶ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν λειτουργῶν καὶ ἀνέγερσιν οἰκοδομῶν. Ἡ πρὸς ταῦτα δὲ χρησιμεύουσα περιουσία καλεῖται ἐκκλησιαστικὴ (patrimonium ecclesiae).

τὴν φροντίδα καὶ διοικείτω αὐτά, ὡς τοῦ Θεοῦ ἐφορῶντος»[1]. Εἶχε λοιπὸν ἀπεριόριστον διαχείρισιν καὶ ἀποκλειστικὴν ὁ ἐπίσκοπος καὶ ἠδύνατο ἄνευ λογοδοσίας νὰ ἐπιχορηγῇ τοῖς πένησι καὶ μετ' ἐξουσίας νὰ ἐνεργῇ[2]. Ἐκ τῶν κατωτέρων κληρικῶν ἀφῃρέθη πᾶν δικαίωμα ἀναμίξεως εἰς τὴν διοίκησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας αὐτοβούλου. Κατὰ τὸν ΛΘ' Ἀποστολικὸν κανόνα «οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι *ἄνευ γνώμης* τῶν ἐπισκόπων μηδὲν ἐπιτελείτωσαν».

Ἐντεῦθεν οἱ λόγοι, δι' οὓς ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ νομοθέτης ἔδωκαν προσοχὴν εἰς τὴν περιουσίαν καὶ τὴν κληρονομίαν τοῦ ἐπισκόπου, καὶ *διὰ ταῦτα* βλέπομεν ἐν κανόνι ἀποστολικῷ Μ' ἀναγραφομένην τὴν ἀρχήν· «*ἔστω φανερὰ τὰ ἴδια τοῦ ἐπισκόπου πράγματα* (*εἴ γε καὶ ἴδια ἔχοι*) *καὶ φανερὰ τὰ Κυριακά*»[3], διότι ἡ ἀτομικὴ περιουσία τοῦ προχειριζομένου ἐπισκόπου, συναναμιγνυμένη τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασιν, ἠδύνατο νὰ καταστῇ ἀντικείμενον ἐρίδων μεταξὺ δανειστῶν ἢ κληρονόμων καὶ ἐκκλησίας, καὶ δὴ αἰτία βλάβης τῶν ἐκκλησιαστικῶν συμφερόντων[4]· «*εἰ γὰρ συγκεχυμένα τὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ τὰ τοῦ ἐπισκόπου εἰσίν, ἴσως ἡ ἐκκλησία ἢ οἱ τοῦ ἐπισκόπου κληρονόμοι πράγματα ἕξουσι μετὰ θάνατον ἐκείνου· εἰ γὰρ τυχὸν χρέα τοῦ ἐπισκόπου ἀναφανῶσι, καὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας εἰς ἱκάνωσιν τῶν χρεῶν ἑλκύσουσιν, οἱ δανεισταί*»[5].

[1] Καν. ΛΗ' Ἴδε καὶ σχόλ. Βαλσαμῶνος, Ζωναρᾶ καὶ Ἀριστηνοῦ αὐτόθι (Σ. II 52). Πρβ. καὶ Franc. Sentis σελ. 5. Ἴδ. καὶ L. Lorenbeck Abhand. über die canonischen Bestimmungen für die Erichtung der Testamente der Geistlichen (ἐν Sammlung der gekrönten Preischriften von curatgeistlichen der Diöcese Münster). (Münster 1857).

[2] Καν ΛΗ' σχολ. αὐτόθι.

[3] Πρβ. Neller, De episcoporum testamenti factione activa eorumque testamentis sancte ordinandis § 1 (ἐν Schmidt Thesaurus. J. Eccl. τόμ. VI σελ. 382 ἑπ.

[4] Sentis αὐτόθι σελ. 8. 9. Lorenbeck αὐτ. σελ. 3 καὶ ἑπ.

[5] Πρβ. σχόλ. Ζωναρᾶ, Βαλσαμῶνος καὶ Ἀριστηνοῦ αὐτόθι. Εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἀπογραφῆς, ἥτις ἐγέννησε τὴν διάκρισιν τῆς ἀτομικῆς περιουσίας τοῦ ἐπισκόπου (bona

§ 14. Ότι είς τούς επισκόπους περιωρίσθη απολύτως ή διαχείρισις της εκκλησιαστικής περιουσίας απόδειξις είνε και ό Ζ' κανών της έν Γάγγρα Συνόδου· *«εἴ τις καρποφορίας ἐκκλησιαστικὰς ἐθέλοι λαμβάνειν, ἢ διδόναι ἔξω τῆς ἐκκλησίας παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου, ἢ τοῦ ἐγκεχειρισμένου*[1] *τὰ τοιαῦτα, καὶ μὴ μετὰ γνώμης αὐτοῦ ἐθέλοι πράττειν, ἀνάθεμα ἔστω»*[2]. Ἐπίσης καὶ ὁ ΚΔ' κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου ἀνέθηκεν ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν ἐπίσκοπον τὴν διοίκησιν τῶν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων, ἀφεθεῖσαν τῇ κρίσει καὶ τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ ἀπεριορίστως, *«διοικεῖσθαι προσήκει μετὰ κρίσεως καὶ ἐξουσίας»*, ἀφ' οὗ ὅμως ἀπητήθη πάλιν ἡ παρουσίᾳ τῶν περὶ τὸν ἐπίσκοπον πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἀπογραφὴ τῆς κτηματικῆς περιουσίας πρὸ τῆς καταλήψεως τῆς ἐπισκοπῆς· «φανερὰ δὲ εἶναι τὰ διαφέροντα τῇ ἐκκλησίᾳ *μετὰ γνώσεως* τῶν περὶ αὐτῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων[3], ὥστε τούτους εἰδέναι

patrimonialia) ἀπὸ τὰ Κυριακὰ (ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν), συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον, σημειωτέον, καὶ ἡ παρεισπεσοῦσα ἀπληστία καὶ φιλοχρηματία τινῶν ἐπισκόπων (πρβ. Ammianus Marcellinus lib. XXVII. Hieronymi epist. 52 ad Nepot. παρὰ Migne τόμ. 22, σελ. 527 ἑπ.). Καὶ ἄλλος λόγος διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀπογραφῆς ὑπῆρξεν, ἡ προφύλαξις τοῦ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐπισκόπου διαδόχου τῆς ἐπισκοπῆς, διότι κατὰ τὸν Βλάσταρην (Σ. VI 206) «εἰ μὴ δῆλα ποιήσαιτο τά τε πρὸ τῆς χειροτονίας καὶ τὰ μετὰ ταύτην αὐτῷ περιελθόντα ἐξ αἰτίας εὐπροσώπου, ὁ μετ' αὐτὸν χειροτονηθεὶς τῶν αὐτοῦ πάντων ἀνθέξεται, ἀναδεδεγμένος πάντως καὶ τὴν τῶν χρεῶν ἔκτισιν».

[1] Ἐννοεῖ τοὺς οἰκονόμους, περὶ ὧν ὅρα κατωτέρω.

[2] Ἴδε καὶ καν. Η'. Πρβ. καὶ Hergenröther I § 251 σελ. 585.

[3] Κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου, φαίνεται ὅτι οἱ ἐπίσκοποι, ἂν οὐχὶ πάντες τοὐλάχιστον τινές, εἶχον παρ' αὐτοῖς συμβούλια ἐκ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἀποτελούμενα, (πρβ. καὶ Thomassini αὐτόθι), κατὰ δὲ τὸν ἄνω Ζ' κανόνα τῆς ἐν Γάγγρᾳ εἶχον κληρικούς, οἷς ἐνεπιστεύοντο τὴν οἰκονομικὴν διοίκησιν, δῆλα δὴ Οἰκονόμους. Ἡ ἐν Χαλκηδόνι ὅμως Σύνοδος ἐκανόνισε διὰ τοῦ ΚϚ' κανόνος τὰ περὶ τῆς διαχειρίσεως ὡς ἑξῆς· (πρβ. καὶ Μανουὴλ Γεδεὼν Χρονικὰ τοῦ Πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ τοῦ Ναοῦ σελ. 39 ἐν Κωνσταντινουπ. 1884). Πᾶσα ἐκκλησία ἐπίσκοπον ἔχουσα, ὀφείλει νὰ ἔχῃ οἰκονόμον λαμβανόμενον ἐκ τοῦ ἰδίου κλήρου «οἰκονομοῦντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ κατὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου», ἵνα ἡ οἰκονομία τῆς ἐκκλησίας γίνηται τακτική. Ἐκ τῶν σχολίων τοῦ Βαλσαμῶνος αὐτόθι φαίνεται, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι οἰκονόμους τοιούτους ἢ ταμίας προσελάμβανον λαϊκούς, ὅπερ ἀπηγορεύθη (πρβ. καὶ Πηδάλιον σελ. 205). Ὁ διορισμὸς οἰκονόμου εἶχε σκοπὸν οὐ μόνον, ἵνα ἡ ταμιακὴ ὑπηρε-

καὶ μὴ ἀγνοεῖν τίνα ποτὲ τὰ ἴδια ἐστὶ τῆς ἐκκλησίας, ὥστε μηδὲν αὐτοὺς λανθάνειν».

Ἡ τάξις τῶν ἄλλων κληρικῶν τοιουτοτρόπως, πλὴν τῶν ἐπισκόπων, δὲν ἠδύνατο νὰ παρουσιάζῃ ἰδιάζοντά τινα χαρακτῆρα ὡς πρὸς τὴν κληρονομικὴν διαδοχήν, διότι μόνον τὸ πρόσωπον τοῦ ἐπισκόπου περιελάμβανε καὶ ἀντεπροσώπευε τὴν περιουσίαν ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς, καὶ ἦτο, οὕτως εἰπεῖν, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ νομικοῦ προσώπου τῆς παροικίας συμπεριλαμβανούσης τὰς ἐν αὐτῇ ἐκκλησιαστικὰς περιουσίας[1], ὅτε μάλιστα ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἀνεγνωρίσθη ὡς ἱκανὴ νομικῶς πρὸς κτῆσιν περιουσίας.

σία τελῆται τακτικῶς καὶ ὠφελίμως, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ὑποψίας ἢ λοιδορίας κατὰ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ κλήρου, «ὥστε μὴ ἀμάρτυρον εἶναι τὴν οἰκονομίαν τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐκ τούτου σκορπίζεσθαι τὰ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας πράγματα, καὶ λοιδορίαν τῇ ἱερωσύνῃ προστρίβεσθαι»· (πρβ. καὶ Πηδάλ. αὐτόθι). Σημειωτέον ἐν τούτοις ὅτι διὰ τῆς καθιερώσεως τῶν οἰκονόμων οὐδόλως περιωρίσθη ἡ τῶν ἐπισκόπων διαχείρισις καὶ διοίκησις τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, διότι οἱ οἰκονόμοι εἶνε ἁπλοῖ ταμίαι καὶ ὄργανα. (Βαλσαμ. σχόλιον αὐτόθι). Προσθετέον δὲ περὶ τῶν οἰκονόμων καὶ τὰ ἑξῆς. Ἡ ἀνάγκη αὐτῶν προεκλήθη καὶ ἐκ καταχρήσεων καὶ σπατάλης ἀτάκτου τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας (ἴδ. Thomass. III II 2 καὶ πατριάρχου Ἀλεξίου ὑπόμνημα, Σ.V.25). Διορίζονται καὶ ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου ἐκ τῶν πρεσβυτέρων, ὑπὸ τοῦ ὁποίου δύνανται καὶ ν' ἀντικαθιστῶνται. Κατέχουσι καὶ οἰκονομοῦσι πάντα τὰ κτήματα τῆς ἐπισκοπῆς (Κωδινοῦ περὶ ὀφφικίων Σ. V. 531). Ὅταν δὲν ἀρκῇ εἷς οἰκονόμος, διορίζεται καὶ βοηθὸς παροικονόμος. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ναζιανζηνοῦ, ὅτε ἡ περιουσία τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας ἦτο μεγάλη, ἦσαν πολλοὶ οἱ διαχειρισταὶ οἰκονόμοι (πρβ. Thomassini III 2. 1.). Ἐξ ἀναλογίας τῶν οἰκονόμων τῶν ἐπισκοπῶν ὡρίσθη καὶ οἰκονόμος τῶν Μοναστηρίων (πρβ. καὶ Πηδάλ. αὐτόθι καὶ Θεόδωρον τὸν Στουδίτην παρὰ Migne τόμ. 99 σελ. 1821). Οἱ οἰκονόμοι καὶ οἱ κληρονόμοι των ὑποχρεοῦνται εἰς λογοδοσίαν κατ' ἔτος πρὸς τὸν ἐπίσκοπον κατὰ τὸν Ν.42.Κώδ. (1.3.), καὶ πρὸς τὸν ἡγούμενον οἱ τῶν μοναστηρίων (Πηδάλ. αὐτόθι καὶ Φωτίου νομοχ. 10. α.). Οἱ κληρονόμοι αὐτῶν εὐθύνονται διὰ ραθυμίαν. Ἡ Νεαρὰ 120 Ἰουστινιανοῦ ἀπαγορεύει τοῖς οἰκονόμοις καὶ ὀρφανοτρόφοις καὶ διοικηταῖς τῶν εὐαγῶν οἴκων καὶ τοῖς χαρτουλαρίοις καὶ τοῖς γονεῦσι καὶ τοῖς παισὶν αὐτῶν, καὶ γενικῶς τοῖς κατὰ γάμον ἢ γένος συναπτομένοις αὐτοῖς, πᾶσαν ἐμφύτευσιν ἢ μίσθωσιν ἢ κατ' εὐθεῖαν ἢ διὰ παρενθέτων προσώπων ἐμμέσως· ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει τὸ συνάλλαγμα ἀκυροῦται καὶ πᾶσα ἡ περιουσία τῶν οἰκονόμων καὶ χαρτουλαρίων καὶ διοικητῶν περιέρχεται μετὰ τὴν τελευτήν των εἰς τὸν εὐαγῆ οἶκον, ἐξ οὗ τὸ πράγμα ἐλήφθη· (πρβ. Φωτίου αὐτόθι καὶ Πηδαλ. σελ. 42 καὶ 43). Πρβ. καὶ Hergenröther I § 242 σελ. 577.

[1] Fried. Schulte Die juristische Persönlichkeit der Katholischen Kirche, ihrer Institute und Stiftungen. (Giessen 1869) § 2 σ. 15. Thomassini III. II. 1.

Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἐν ἔτει 528 εἰς τὰς εἰδικὰς διατάξεις περὶ ἐπισκόπων συμπεριέλαβεν, ὡς θέλομεν διαλάβη παρακατιόντες, καὶ τοὺς διευθυντὰς τῶν εὐαγῶν οἴκων, οἷον ξενώνων, νοσοκομείων, πτωχείων, ὀρφανοτροφείων καὶ βρεφοτροφείων, ὡς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς διαθέσεως τῆς περιουσίας των μετὰ θάνατον, διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους τοῦ κινδύνου τοῦ ἐκ τῆς διαχειρίσεως[1].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β′.

Ἐκ διαθήκης διαδοχή.

§ 15. Ἱκανότης ἐπισκόπου καὶ κληρικοῦ πρὸς τὸ διατίθεσθαι.
§ 16. Περιορισμοὶ αἱρετικῶν.
§ 17. Τύχη περιουσίας ἐπισκόπου μετὰ τὴν χειροτονίαν κτηθείσης.
§ 18. Διάκρισις ἀτομικῆς περιουσίας.
§ 19. Τῶν κινητῶν.
§ 20. Συγκεφαλαίωσις ὁρισμῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου περὶ τῆς περιουσίας τῶν κληρικῶν.
§ 21. Ὁρισμοὶ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου περὶ τῆς περιουσίας τῶν κληρικῶν. Κῶδιξ.
§ 22. Κατὰ τὸν Ἰουστινιανὸν ἐκ διαθήκης διαδοχὴ κληρικῶν, διοικητῶν καὶ φροντιστῶν εὐαγῶν οἴκων.
§ 23. Δίκαιον τῶν Νεαρῶν.
§ 24. Μετὰ τὸ Ἰουστινιάνειον δίκαιον βυζαντίνη νομοθεσία. Ἐκλογὴ Ἰσαύρων. Πρόχειρος νόμος. Βασιλικά.
§ 25. Ἀπογραφῆς ἀνάγκη.
§ 26. Τίς ὑποχρεοῦται εἰς ἀπότισιν τῶν τοῦ ἐπισκόπου χρεῶν ἐν ἐλλείψει ἀπογραφῆς ἢ μὴ ὄντων φανερῶν τῶν τῶν ἐπισκόπων πραγμάτων.
§ 27. Ἐπισκόπων ὑπεξουσίων ἱκανότης πρὸς διάθεσιν περιουσίας.
§ 28. Ἱκανότης ἄλλων ὑπεξουσίων κληρικῶν. Χρημάτιον αὐτῶν. Διάφορα θέματα.

---

§ 15. Κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν οὐδεμία ἀπαγόρευσις τῷ ἐπισκόπῳ ὑπάρχει ὡς πρὸς τὸ δικαίωμα τῆς

[1] Πρβ. Ν. 42. § 6. Κωδ. (1. 3.), πρβ. καὶ Λέοντος Γραμματικοῦ χρονογραφίαν (ἐκδ. Bonnae, σελ. 125). Πρβ. καὶ Neller (αὐτόθι ἐν Schmidt Thesaurus tom. VI, σελ. 402-421) καὶ Sentis αὐτόθι.

ἐλευθέρας διὰ διαθήκης ἢ αἰτίᾳ θανάτου δωρεᾶς διαθέσεως τῆς ἀτομικῆς περιουσίας. Ὅταν ὁ ἐπίσκοπος πρὸ τῆς προχειρίσεως αὐτοῦ καταστήσῃ φανερὰν αὐτήν, σύμφωνα τῷ Μ' Ἀποστολικῷ καὶ ΚΔ' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου κανόνι, δύναται κατὰ βούλησιν νὰ διαθέσῃ αὐτήν. Τοῦτο ἐθεωρήθη καὶ δίκαιον, διότι ἔχων παῖδας ἢ συγγενεῖς ἢ οἰκέτας, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ συνδράμῃ αὐτοῖς, ἐὰν ἡ περιουσία αὐτοῦ ἀναγκαίως μετέβαινεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετὰ θάνατον[1].

§ 16. Ἡ ἀπόλυτος ὅμως αὕτη ἐλευθερία ὑπεβλήθη ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου εἴς τινας περιορισμούς, ἐφαρμοζομένους οὐ μόνον τοῖς ἐπισκόποις, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς κληρικοῖς γενικῶς, περὶ ὧν χάριν τῆς ἱστορικῆς σημασίας μόνον θέλομεν ἐνταῦθα διαλάβῃ.

Κατὰ τὸν κανόνα ΚΒ' τῆς ἐν Καρθαγένῃ τοπικῆς Συνόδου δὲν ἐπιτρέπεται αὐτοῖς νὰ καταλείπωσί τι «κατὰ κληρονομίαν ἢ ληγάτα» ἢ ἄλλως πως τοῖς αἱρετικοῖς ἢ ἀπίστοις[2], οἵτινες σημειωτέον καὶ κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον Ν. 22. Κώδ. (1. 5.) οὐδὲ ἀπὸ στρατιωτικῆς διαθήκης δύνανται νὰ κληρονομήσωσιν. Ἡ διαθήκη ἢ δωρεὰ ἐπισκόπου ὑπὲρ αἱρετικῶν θεωρεῖται παράνομος καὶ ὡς τοιαύτη πίπτει ἐπερχομένης τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς[3], ἀποκλειομένων τῶν γραφέντων τοιούτων κληρονόμων ἢ δωρεοδόχων πάσης ὠφελείας, ὁ δὲ ἐπίσκοπος ὑπόκειται εἰς ἀνάθεμα κατὰ τὸν κανόνα ΠΑ' τῆς αὐτῆς Συνόδου καὶ τὸ ὄνομά του ἐκ τῆς μνήμης τῶν ἱερέων ἀπαλείφεται.

[1] Ἴδ. Ματθ. Βλάσταρη (Σ. VI 206).

[2] Οὐδὲ ἐὰν οἱ διὰ τῆς διαθήκης ἢ αἰτίᾳ θανάτου δωρεᾶς, ἢ ἄλλως ὁριζόμενοι κληρονόμοι ἢ κληροδόχοι, ὦσι συγγενεῖς. (Πρβ. Ζωναρᾶ, Βαλσαμῶνος καὶ Ἀριστηνοῦ σχόλ. αὐτόθι). Ἡ διάκρισις τῶν αἱρετικῶν καὶ ἀπίστων κατὰ τὸ Ἐκκλ. Δίκαιον εἶνε ἡ ἑξῆς. *Αἱρετικοὶ* μὲν λέγονται οἱ μὴ δοξάζοντες ὀρθῶς τὰ τῶν Χριστιστιανῶν, *ἄπιστοι* δὲ οἱ μηδόλως πιστεύοντες τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ λόγου (Βαλσαμῶνος αὐτόθι). Ἡ Νεαρὰ 131 (Βασιλ. V 3) ἰδιότητα αἱρετικοῦ ἀποδίδωσι καὶ τῷ «Ἰουδαίῳ ἢ Σαμαρείτῃ ἢ Ἕλληνι ἢ Μοντανιστῇ ἢ Ἀρειανῷ», ἡ δὲ Ν. 144 προσέθηκε τοὺς Νεστοριανοὺς καὶ Ἀκεφάλους. Περὶ τούτων καὶ ἄλλων πρβ. Hergenröther I σελ. 337 καὶ ἑπ.

[3] Πρβ. Βαλσαμ. εἰς καν. ΠΑ' ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου, καὶ Φωτίου ΙΗ' μὴ ὑπαρχόντων ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμων «ὁ φίσκος διαδέχεται».

Ἀλλὰ τίνες εἰσὶν αἱ νομικαὶ συνέπειαι ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ἐκ τῶν κληρονόμων τινὲς μόνον εἰσὶν αἱρετικοὶ ἢ ἄπιστοι; Κατ' ἀναλογίαν τοῦ Ν. 18 Κώδ. (1. 5.) ἡ διαθήκη δὲν ἀκυροῦται, ἀλλ' ἡ μερὶς τῶν ἀναξίων προσαυξάνει τῇ μερίδι τῶν ὀρθοδόξων.

Συνέπεια τῆς ἐξαιρετικῆς θέσεως τῶν αἱρετικῶν καὶ ἀπίστων ἐν τῷ κληρονομικῷ δικαίῳ εἶνε, ὅτι ἐπίσκοπος, ἐὰν ἔχῃ τοιούτους παῖδας, δικαιοῦται νὰ ἀποκληρώσῃ αὐτοὺς καὶ ἡ διαθήκη του δὲν ὑπόκειται εἰς μέμψιν ἂν δὲν ὀνομάσῃ αὐτοὺς ὡς κληρονόμους[1]· ἀφ' ἑτέρου ὁ ἐπίσκοπος εἶνε ὑπόχρεως νὰ καταστήσῃ κληρονόμους μόνον τοὺς ὀρθοδόξους ἀναγκαίους κληρονόμους παῖδας ἢ γονεῖς διὰ τῆς διαθήκης του. Τί ὅμως ῥητέον, ὅταν ἔν τινι διαθήκῃ ἐπισκόπου γράφωνται κληρονόμοι αἱρετικοὶ μετ' ὀρθοδόξων, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἄνοιξιν τῆς κληρονομίας μεταβληθῶσι καὶ οἱ αἱρετικοὶ εἰς ὀρθοδόξους; Κατὰ τὴν Νεαρὰν 115 κεφ. 3 § 15 προκειμένου περὶ ἀδελφῶν, οἱ γινόμενοι ὀρθόδοξοι ἀναλαμβάνουσι μὲν τὰ κληρονομικὰ δικαιώματα, πλὴν δὲν ἔχουσι δικαίωμα νὰ ἀπαιτήσωσι τοὺς κατὰ τὸν χρόνον τῆς πλάνης αὐτῶν συλλεγέντας τῆς μερίδος των καρπούς, οὐδὲ λογοδοσίαν. Ἡ αὐτὴ λύσις νομίζομεν ὅτι δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ ἐπὶ παντὸς ἄλλου ἐκ διαθήκης κληρονόμου.

Τίς ὅμως ἡ ἰσχὺς διαθήκης ἐπισκόπου ἢ κληρικοῦ αἱρετικοῦ; Ἐν τῷ κανονικῷ δικαίῳ καὶ τῷ ἀστικῷ οἱ αἱρετικοί, ὑποβάλλονται μὲν εἰς πολλὰς στερήσεις, οὐδαμοῦ ὅμως ἀπαντᾷ ἀνικανότης αὐτῶν πρὸς σύνταξιν διαθήκης, οὐ μόνον δ' ἀλλ' ἐκ τοῦ Νόμου 19 Κώδ. (1. 5.)[2] φαίνεται ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς δὲν καθιεροῖ τοιαύτην ἀνικανότητα, ἀλλὰ δύνανται διὰ διαθήκης νὰ ὁρίσωσι κληρονόμους ὑπὸ τὸν περιορισμὸν μόνον ὅτι, ἐὰν οἱ κληρονόμοι εἰσὶν αἱρετικοί, ἀποκλείονται, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, τῆς κληρονομίας, δι' ὃ καὶ ὁ Φώτιος ἐν Νομοκά-

[1] Νεαρὰ 115.
[2] Ἐν Βασιλικοῖς δὲν κατεχωρίσθη.

νονος τίτ. Ι', κεφ. Η' παρατηρεῖ ὅτι «οἱ αἱρετικοὶ τοῦ αἱρετικοῦ παῖδες οὔτε δωρεάν, οὔτε κλῆρον αὐτοῦ λαμβάνουσι».

Ἐὰν οἱ κληρονόμοι τοῦ αἱρετικοῦ ἐπισκόπου ἢ κληρικοῦ ὦσιν ὀρθόδοξοι, ἡ διαθήκη ἔρρωται[1].

§ 17. Προνοησάντων τῶν κανόνων περὶ τῆς ἀτομικῆς περιουσίας τῶν ἐπισκόπων τῆς κατὰ τὴν χειροτονίαν ὑπαρχούσης, ἐγεννήθη τὸ ζήτημα περὶ τῆς τύχης τῆς μετὰ τὴν χειροτονίαν κτωμένης. Περὶ τούτου εὕρηνται ἐν κανόνι ΛΒ' τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου τὰ ἑξῆς[2]. «Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι, διάκονοι, ἢ καὶ οἱοιδήποτε κληρικοί, *οἱ μηδὲν ἔχοντες*, ἐὰν προκόψαντες τῷ καιρῷ τῆς ἐπισκοπῆς ἢ τῆς κληρώσεως αὐτῶν, ἀγροὺς ἢ οἱαδήποτε χωρία ἐπ' ὀνόματι αὐτῶν ἀγοράσωσιν, ἵνα ὡς κατὰ δεσποτικῶν πραγμάτων ἔφοδον πεποιηκότες ἐνέχωνται, εἰ μὴ ἄρα λοιπὸν ὑπομνησθέντες τῇ ἐκκλησίᾳ ταῦτα εἰσκομίσουσιν. Ἐὰν δὲ εἰς αὐτοὺς κυρίως φιλοτιμίᾳ τινός, ἢ διαδοχῇ συγγενείας περιέλθῃ, ἐξ αὐτοῦ ποιήσωσιν ὃ ἔχει ἡ πρόθεσις αὐτῶν. Εἰ δὲ καὶ μετὰ τὸ προθέσθαι εἰς τοὐπίσω μετατραπῶσι, τῆς ἐκκλησιαστικῆς τιμῆς ἀνάξιοι, ὡς ἀδόκιμοι, κριθῶσιν» Κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον λοιπόν, ἐὰν οἱ ἐπίσκοποι πτωχοὶ ὄντες πρὸ τῆς χειροτονίας ἠγόρασαν κατόπιν ἀγροὺς καὶ χωρία[3] ἐν ἰδίῳ ὀνόματι, ἐὰν δὲν ἀφιερώσωσιν αὐτὰ εἰς τὴν ἐκκλησίαν προσκληθέντες, ἢ κατὰ Βαλσαμῶνα «παραγγελθέντες ἀποστῆναι τοῦ τολμήματος», θεωροῦνται ἅρπαγες ἐκ-

[1] Πρβ. καὶ Κώδ. 10. 19 (1. 5.) Φωτίου αὐτόθι.

[2] Πηδάλ. σελ. 484. Οἱ κανόνες τῆς τοπικῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου δὲν εἶχον προσλάβῃ καθολικὸν κῦρος ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ μέχρι τῆς Ζ' ἑκατονταετηρίδος, διότι ἦσαν μέχρι τότε ἄγνωστοι ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Πρῶτος ὁ συντάκτης τοῦ Νομοκάνονος περιέλαβε τοὺς κανόνας τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν κανόνων καὶ ἐποιήσατο χρῆσιν ἐν τῷ νομοκάνονι (ἴδ. πρόλογον εἰς νομοκάνονα). Τοὺς κανόνας παρέλαβεν ὁ συντάκτης ἐκ τῆς συλλογῆς Διονυσίου τοῦ μικροῦ, αὐτὸς πρῶτος, ὡς φαίνεται, μεταφράσας αὐτοὺς ἐκ τοῦ λατινικοῦ (Πρβ. καν. Β' ἐν Τρούλλῳ Συνόδου, καὶ ἔκθεσιν Νομικῆς Σχολῆς σελ. 22. Walter KR. § 73 σημ. 5. Mortreuil Hist. du droit byzantin I σελ. 409 ἑπ.).

[3] «Τσεφλίκια ἢ ἄλλα δέ τινα χωράφια ἢ ὑποστατικὰ» κατὰ τὸ Πηδάλ. (σελ. 484).

κλησιαστικῆς περιουσίας[1]. Τοιουτοτρόπως καθιεροῦται μεταξὺ ἐπισκόπων καὶ ἐκκλησίας τεκμήριον, διότι θεωρεῖται πᾶσα κτῆσις προσγινομένη αὐτοῖς ὡς ἐκ χρημάτων ἐκκλησιαστικῶν προελθοῦσα[2], ἐὰν δὲν ἀποδείκνυται ὅτι εἶνε προϊὸν φιλοτιμίας τινος[3] ὡρισμένου προσώπου ἢ κληρονομίας συγγενοῦς.

§ 18. Λίαν ἐνωρὶς καὶ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Βαλσαμῶνος ἐγεννήθη ἀμφιβολία, ἐὰν τῷ κανόνι ὑπάγωνται πάντα ἐν γένει τὰ ὁθενδήποτε κτηθέντα ἢ ἀγορασθέντα παρ᾽ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν ἢ κλήρωσιν, ἐξαιρέσει τῶν ἀπὸ δωρεᾶς ἢ κληρονομίας περιελθόντων αὐτοῖς, ἰδίως δὲ ἐὰν ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους ὑπάγωνται καὶ οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι καὶ πάντες οἱ ἄλλοι κληρικοί;

Ἐκ πρώτης ὄψεως ἠδύνατο νὰ κλίνῃ τις πρὸς τὴν καταφατικὴν λύσιν, ἀλλ᾽ ὁ Βαλσαμὼν[4] ποιεῖται τὴν ἑξῆς διάκρισιν, ἣν καὶ ἡμεῖς ἀποδεχόμεθα ὡς λογικήν. Ἐπὶ μὲν ἐπισκόπων, ὅ,τι οὗτοι κτῶνται μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν θεωρεῖται ὡς ἐκκλησιαστικὴ περιουσία, διότι «οὐδὲ ὕπεστι τρόπος ἕτερος αὐτοῖς, δι᾽ οὗ κτήσονται πράγματα, ἀλλ᾽ ἢ μόνος ὁ ἀπὸ τῶν ἐπισκοπικῶν δικαίων», πᾶν δὲ ὅ,τι προέρχεται αὐτοῖς διὰ δωρεᾶς ἢ κληρονομίας, ὑπάγεται τῇ ἀτομικῇ αὐτῶν περιουσίᾳ, καὶ δύνανται νὰ διαθέτωσι διὰ διαθήκης ἢ δωρεᾶς ἢ ἄλλως ὁπωσδή-

[1] Sentis αὐτόθι σελ. 5. «Uti quidquid filius familias ex bonis paternis tanquam peculium acceperat, semper pecuniae paternae pars erat, quod ex eo acquisiverat, patri acquirebatur atque nulla de eo testandi facultas erat, ita quidquid episcopo occasione muneris episcopalis committebatur, bonum ecclesiae erat, quod ex eo proveniebat non in bona episcopi, sed ecclesiae cedebat, omni de eo testandi facultate prohibita.

[2] Πρβ. Πηδάλ. αὐτόθι «οὗτοι, λέγω, πάντες, ἐὰν τὰ ὑποστατικὰ πάντα *μετὰ ὑπόμνησιν*, δὲν θέλουσι νὰ τὰ ἀφιερώσουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐκείνην, τῆς ὁποίας εἶνε ἐπίσκοπος καὶ κληρικός, νὰ καθαίρωνται, ὡς ἅρπαγες καὶ ληστρικῶς σφετερίσαντες τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, ἐπειδὴ μὲ τὰ χρήματα τῆς ἐκκλησίας ἀπέκτησαν, τὰ ἠγόρασαν». Κατὰ τὸν κανόνα ϛ τῆς ΑΒ' Συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ τὰ ἰδιωτικὰ μοναστήρια, ἅτινα ἐπίσκοπος ἀνεγείρει, θεωροῦνται ἀνήκοντα τῇ ἐπισκοπῇ.

[3] Πρβ. Πηδάλιον αὐτόθι. Καὶ παρὰ τοῖς Δυτικοῖς ὑπάρχει τὸ τεκμήριον. Ἴδε Thomassini III. II. 45.

[4] Σχόλ. αὐτόθι.

ποτε. Ἐπὶ τῶν ἄλλων ὅμως κληρικῶν τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω, διότι, ἐὰν οὗτοι μετὰ τὴν κλήρωσιν ἐξ ἀτομικῆς ἐργασίας, π.χ. ὡς παιδοδιδάσκαλοι, ἢ κατὰ Βαλσαμῶνα «καλλιγράφοι, ἢ ὑπογραφεῖς μεγιστᾶνος», καταστῶσι πολυκτήμονες, δὲν ὑποχρεοῦνται ὡς οἱ ἐπίσκοποι νὰ προσκυρώσωσι τὰ ἀποκτηθέντα τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἐπὶ τῶν ἄλλων κληρικῶν ὁ κανὼν ἐφαρμόζεται, ἐὰν ἀπὸ τῶν τῆς ἐκκλησίας τρόπων καὶ προσόδων ἀποκτήσωσι περιουσίαν[1].

§ 19. Ἀλλὰ τοῦ κανόνος ὁρίζοντος μόνον περὶ ἀκινήτων, πρέπει ἆρά γε τὰ αὐτὰ νὰ ἐφαρμοσθῶσι καὶ ἐπὶ τῶν κινητῶν; Ἡ καταφατικὴ λύσις φαίνεται ἡμῖν ὀρθή, διότι ὁ κανὼν ἠθέλησεν ἰδίως νὰ διακρίνῃ τοὺς τρόπους τῆς κτήσεως περιουσίας, ὑποδείξας ἐν παραδείγματι σχεδὸν τὸ ἀντικείμενον τῆς κτήσεως, οὐχὶ δὲ νὰ ἐξαιρέσῃ τὴν κινητὴν περιουσίαν[2]. Ἡ λύσις αὕτη εἶνε ὀρθὴ καὶ διότι κληρικὸς δύναται διαχειριζόμενος ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν νὰ ἀποκτήσῃ μεγάλην κινητὴν περιουσίαν, καὶ νὰ προτιμήσῃ αὐτήν, ἵνα μὴ ὑποδληθῇ εἰς τοὺς περιορισμοὺς τοῦ κανόνος, εἰς οὓς ὑπόκειται ὁ ἐλαχίστης ἀξίας χωρίον κτώμενος.

Τελευταῖον ζήτημα δύναται νὰ γεννηθῇ, ἐὰν ὁ ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς *ὑποχρεῶται* νὰ ἀφιερώσῃ τι ἐκ τῶν κτηθέντων «φιλοτιμίᾳ τινος ἢ διαδοχῇ συγγενείας»· ὁ κανὼν διὰ τῶν φράσεων «ἐξ αὐτοῦ ποιήσωσιν, ὃ ἔχει ἡ πρόθεσις αὐτῶν» δὲν φαίνεται ἐπιτακτικὸς καὶ φρονοῦμεν ὅτι, ἀφοῦ ἀφίεται τῇ διαθέσει ἑκάστου, ἵνα εἰσκομίσῃ τι μέρος οἱονδήποτε θέλει τῇ ἐκκλησίᾳ, παρ' ᾗ διατελεῖ, εἰς οὐδεμίαν ὑποβάλλεται εὐθύνην ἢ ποινὴν ὁ μηδὲν προσενεχθεὶς ἢ ὑποσχεθεὶς νὰ ἀφιερώσῃ. Ἡ ποινὴ τῆς ἐκπτώσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς τιμῆς ἀπειλεῖται κατ' ἐκείνων μόνον, οἵτινες «μετὰ τὸ προθέσθαι εἰς τοὐπίσω μετατραπῶσι»· οὗτοι θεωροῦνται ἀνάξιοι καὶ ἀδόκιμοι διὰ τὸν μετάμελον, ἐν

[1] Senlis αὐτ. σελ. 3 ἑπ.
[2] Ἴδ. Βαλσαμ. αὐτόθι καὶ Thomassini III. II. 45.

αὐτοῖς λοιπὸν δέον νὰ περιορισθῇ ἡ αὐστηρότης τοῦ κανόνος.

§ 20. Συγκεφαλαιοῦντες τὰ μέχρι τοῦδε εἰρημένα, κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον ἔχομεν τὰς ἑξῆς διακρίσεις[1].

1) Οἱ ἐπίσκοποι ὀφείλουσι πρὸ τῆς χειροτονίας νὰ ἐμφανίζωσιν ἀπογραφὴν τῆς ἀτομικῆς αὐτῶν περιουσίας, τὴν περιουσίαν δὲ ταύτην δύνανται κατὰ βούλησιν νὰ διαθέτωσιν, εἴτε διὰ διαθήκης, εἴτε διὰ δωρεᾶς, εἴτε δι' ἄλλου οἱουδήποτε τρόπου.

2) Πᾶσα περιουσία οἱαδήποτε, κτωμένη μετὰ τὴν χειροτονίαν, θεωρεῖται ἐκκλησιαστική, ἐξαιρέσει α) τῆς προερχομένης τοῖς ἐπισκόποις ἀπὸ δωρεᾶς ἢ φιλοτιμίας τρίτου προσώπου, 2) ἀπὸ διαδοχῆς συγγενείας γενικῶς.

3) Ἐπὶ τῶν ἄλλων κληρικῶν, α) ἡ περιουσία, ἡ προερχομένη αὐτοῖς ἐξ ἐκκλησιαστικῶν εἰσοδημάτων καὶ τρόπων καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτῶν ὑπηρεσίας, ἀνήκει τῇ ἐκκλησίᾳ, παρ' ᾗ διάγουσιν, κατὰ τεκμήριον, β) πᾶσα περιουσία ἄλλη πηγάζουσα ἀποδεδειγμένως ἐξ ἀτομικῆς ἐργασίας ἀνεξαρτήτου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος, ἢ ἐκ δωρεᾶς τινος, ἢ ἐκ κληρονομίας συγγενικῆς, ἀνήκει ἀποκλειστικῶς αὐτοῖς ὡς ἀτομικὴ περιουσία.

4) Πᾶς κληρικὸς καὶ ἐπίσκοπος πρέπει νὰ ἀφιερώσῃ τι τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκ τῆς ὡς ἀτομικῆς θεωρουμένης περιουσίας του κατὰ προαίρεσιν. Ἐὰν προσενεχθῇ εἰς τοιαύτην προσφορὰν καὶ μετανοήσῃ, θεωρεῖται ἀνάξιος καὶ καθαιρεῖται.

§ 21. Τοιαύτης οὔσης τῆς ἐκκλησιαστικῆς νομοθεσίας, ἴδωμεν ἤδη τί ὥρισε τὸ ἀστικὸν δίκαιον.

Ἡ ἐν τῷ Κώδικι διάταξις 34 (1. 3.) τῶν Αὐτοκρατόρων Λέοντος καὶ Ἀνθεμίου παρεχώρησε προνόμια τινὰ τοῖς ὑπεξουσίοις κληρικοῖς. Κατὰ τὴν διάταξιν ταύτην, οἱ τοιοῦτοι ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι, καὶ διάκονοι, δύνανται νὰ διαθέτωσιν, εἴτε διὰ διαθήκης, εἴτε αἰτίᾳ θανάτου δωρεᾷ, πᾶν ὅ,τι ἤθελον

[1] Sentis αὐτόθι σελ. 11 καὶ 23. Κατὰ τὸν Sentis ἐν τῇ Δύσει περὶ τὸν 12 αἰῶνα κατ' ἔθιμον οἱ κληρικοὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν διέθετον διὰ διαθήκης, τὸ ἔθιμον δὲ τοῦτο καὶ ἐκυρώθη (σελ. 13). Alex. III in cap. 12 X de testam. (III, 26).

ἀποκτήσῃ κατὰ τὴν ὑπεξουσιότητα καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτῶν ὑπηρεσίας, μὴ δυναμένων τῶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοὺς ἐχόντων, πατρὸς ἢ πάππου ἢ προπάππου, νὰ διεκδικήσωσι τὰ κτηθέντα.

«Sacrosanctæ orthodoxæ fidei episcopi atque presbyteri, diaconi quoque, qui semel probatis moribus integritate castissima ad hunc gradum meruerint pervenire, ea, quæcunque in eodem clericatus gradu locoque viventes acquirere et habere potuerint, etiamsi in patris avique aut proavi potestate constituti sint, et adhuc superstites habeantur, tanquam bona propria vindicent; de his, si quando eis libitum fuerit, testandi vel donandi, vel quolibet alio titulo alienandi libera facultate concessa κτλ»[1].

Οὐδὲ εἰς συνεισφορὰν ἡ τοιαύτη περιουσία κατὰ τὴν αὐτὴν διάταξιν ὑπόκειται ὑπὲρ ἀδελφῶν ἢ ἀνεψιῶν συγκληρονόμων (nunquam fratribus vel sororibus aut ex his genitis conferantur), ἀλλ' ὡς ἐξαίρετον τοῖς τέκνοις αὐτῶν περιέρχεται μόνον· (ab ipsorunm liberis tanquam præcipua vindicentur)[2]. Καθιερώθη δῆλα δὴ ὑπὸ τῶν μνησθέντων Αὐτοκρατόρων οἱονεὶ στρατιωτικὸν χρημάτιον, ἐφ' ᾧ ἠδύναντο οἱ ὑπεξούσιοι κληρικοὶ νὰ ἔχωσι πλήρη δικαιώματα διαθέσεως. Ἀλλὰ κατόπιν τῆς τοιαύτης ἀρχῆς, ἠγέρθη ἀμφιβολία, ἐὰν δύνηται νὰ προσβληθῇ ὡς ἄστοργος διαθήκη κληρικῶν τοιούτων, καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς ἔτει 532 διὰ τοῦ Ν. 50 Κώδ. (1. 3.), τιθέμενος ἀκριβῶς τὸ ζήτημα τοῦτο, ἐκήρυξεν ἀνεφάρμοστον τὴν ἐπὶ ἀστοργίᾳ μέμψιν.

«Sancimus itaque, viris reverendissimis episcopis et presbyteris et diaconis, qui tale peculium, id est quasi castrense,

[1] Ἐν τοῖς Βασιλικοῖς ἐλήφθη ὁ νόμος οὗτος 8 (3. 3.) μόνον διὰ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, διότι, ὡς θέλομεν ἴδῃ παρακατιόντες, τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα αἴρει τὴν ὑπεξουσιότητα.

[2] Πρβ. καὶ Βασιλ. αὐτόθι.

possident, super his tantummodo rebus, quæ quasi castrensis peculiis sunt, non solum ultima condere secundum leges elogia licere, quod ex Leoniana constitutione descendit, sed etiam eorum ultimas voluntates, super his tantummodo habitas, de inofficioso querelæ minime subiacere».

Ἡ κατ᾽ ἀρχὰς ἐν τούτοις χάριν τῶν οἱονεὶ στρατιωτικῶν χρηματίων εἰσαχθεῖσα προνομιακὴ ἐξαίρεσις τῆς μέμψεως ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ παντὸς ἐν γένει οἱονεὶ στρατιωτικοῦ χρηματίου κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 532 ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ διὰ τοῦ Ν. 37 Κώδ. (3. 28). Ὁ αὐτὸς Αὐτοκράτωρ κατέστησεν ἄνευ πρακτικῆς σημασίας διὰ τοὺς ἐπισκόπους τὸν ἄνω ῥηθέντα νόμον τοῦ Λέοντος καὶ Ἀνθεμίου, διότι διὰ τῆς Νεαρᾶς 81 ἐκήρυξεν, ὅτι τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου λύει τὴν ὑπεξουσιότητα καὶ τοὺς δεσμοὺς τῆς πατρικῆς ἐξουσίας, διότι εἶνε ἀξίωμα «βουλῆς ἐλευθεροῦν δυνάμενον», ὥστε ἡ περιουσία τοῦ ἐπισκόπου δὲν ἠδύνατο τοῦ λοιποῦ νὰ θεωρηθῇ οἱονεὶ στρατιωτικὸν χρημάτιον ὑπεξουσίου, ἀλλὰ patrimonium[1]. Ὥστε μόνον ὡς πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, ὧν τὸ ἀξίωμα δὲν ὑπάγεται εἰς τὴν Νεαρὰν 81, ἡ ὑπεξουσιότης ἔχει ἀνάγκην τῆς προστασίας τῶν αὐτοκρατορικῶν διατάξεων. Ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν ὑπεξουσίων ἄλλων κληρικῶν θέσις ἐξωμαλύνθη διὰ τῆς Νεαρᾶς 123, κεφ. 19, ὡς θέλομεν ἴδῃ παρακατιόντες, διότι πᾶσα οἱῳδήποτε τρόπῳ προερχομένη αὐτοῖς περιουσία ἐθεωρήθη οἱονεὶ στρατιωτικὸν χρημάτιον, καὶ ἔχουσι πλήρη τὴν διαχείρισιν καὶ διάθεσιν αὐτῆς, καίτοι μὴ λυομένης τῆς πατρικῆς ἐξουσίας διὰ τῆς κληρώσεως.

§ 22. Ἐν ἔτει 528 ὁ Ἰουστινιανὸς ἰδίως διὰ τοῦ Ν. 42. § 1. 2. Κώδ. (1. 3.) σαφέστερον εἶχεν ὁρίσῃ τὴν ἐκ διαθήκης διαδοχὴν τῶν ἐπισκόπων. Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον, οἱ ἐπίσκοποι δὲν ἔχουσι τὴν ἐξουσίαν νὰ διαθέτωσι διὰ διαθήκης ἢ δω–

[1] Διὰ τοῦτο τὰ Βασιλικὰ ἐν τῷ θέματι 8 (3. 3) δὲν περιέλαβον τοὺς ἐπισκόπους. Πρβ. καὶ Perez Prælectiones ad Cod. σελ 6.

ρεᾶς, ἢ καθ' οἱονδήποτε ἄλλον τρόπον νὰ ἐκποιῶσί τι ἐκ τῆς περιουσίας των ἐκείνης, ἣν μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐκτήσαντο, ἐξαιρέσει μόνον 1) τῶν πραγμάτων, ἅτινα πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς εἶχον ἐξ οἱασδήποτε αἰτίας, 2) τῶν πραγμάτων ειδικῶς, ἃ μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν ἀπὸ γονέων καὶ θείων καὶ ἀδελφῶν εἰς αὐτοὺς περιῆλθον ἢ καὶ περιελεύσονται[1].

Κατὰ τὸν Αὐτοκράτορα τοιουτοτρόπως, συνέπεια τῆς περιοριστικῆς ταύτης διατάξεως ὑπάρχει, ὅτι εἶνε ἀνίσχυρος ἡ διάταξις τῆς διαθήκης ἐπισκόπου διαθέτοντος περιουσίαν αὐτοῦ, προελθοῦσαν ἐξ ἄλλης αἰτίας καὶ ἄλλοθεν μετὰ τὴν χειροτονίαν, διότι ἡ τοιαύτη περιουσία *ἀνήκει κατὰ τεκμήριον* τῇ ἐπισκοπῇ, περιέρχεται ἀμέσως καὶ κατὰ κυριότητα ex lege τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἥτις δικαιοῦται νὰ διεκδικήσῃ αὐτὴν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τεκμηρίου, διότι ἡ περιουσία αὕτη θεωρεῖται κτηθεῖσα ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἐκκλησίας, ἧς ὁ ἐπίσκοπος εἶνε ἀντιπρόσωπος, καὶ ἐὰν ἔτι τὰ δοθέντα παρεχωρήθησαν αὐτῷ προσωπικῶς[2].

Ταῦτα δ' ἐξάγονται καὶ ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ γράμματος τοῦ νόμου, σαφῶς ὁρίζοντος «Πάντα, ὅσα μετὰ τὴν χειροτονίαν *ἐξ οἱασδήποτε αἰτίας*, καθὰ εἴρηται, *χωρὶς τῶν εἰρημένων προσώπων* εἰς αὐτοὺς περιῆλθε, τῇ παρ' αὐτῶν ἐπισκοπουμένῃ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ, *διαφέρειν κελεύομεν, καὶ ἐκδικεῖσθαι παρ' αὐτῆς, οὐδενὸς ἑτέρου προσώπου δυναμένου ἐκ τούτου* εἰς οἰκεῖον ἀπενεγκεῖν κέρδος».

Εἰς τοὺς ὁρισμοὺς τούτους προῆλθεν ὁ Ἰουστινιανὸς ἐκ τοῦ λόγου κυρίως, ὅτι ἀναμφισβήτητον τυγχάνει ὅτι οἱ τρίτοι, οἵτινες καταλείπουσι ἢ καθ' οἱονδήποτε τρόπον παραπέμπουσι τὰς περιουσίας των εἰς τὸν ἐπίσκοπον, ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ ἱερωσύνην[3], καὶ εἰς τὴν πίστιν ὅτι τὰ παρ' αὐτῶν μετα-

[1] Lorenbeck αὐτ. σελ. 4.

[2] Πρβ. Francisci Sentis, De jure testamentorum a clericis saecularibus ordinandorum (Dissert. 186? Bonnæ) σελ. 5 καὶ ἑπ. 12 καὶ ἑπ.

[3] Πρβ. J. Andrè, Somme théorique et pratique de tout le droit canonique. (Paris 1878) II σελ. 108.

σιβαζόμενα θέλουσι δαπανηθῇ εὐσεβῶς. Διὰ τοῦτο μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ ἐπισκόπου, οἱ παρ' αὐτοῖς οἰκονόμοι ὑποχρεοῦνται εἰς λογοδοσίαν περὶ τῶν πραγμάτων τούτων ὡς ἀνηκόντων τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐὰν δὲ πρὸ τῆς λογοδοσίας ἀποθάνωσιν, εὐθύνονται οἱ κληρονόμοι αὐτῶν πρὸς λογοδοσίαν καὶ ἀποκατάστασιν (§ 4 καὶ 5 αὐτόθι).

Ὁ Ἰουστινιανὸς ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ αὐτοῦ πνεύματος παρεξέτεινε τοὺς περιορίσμοὺς τῆς διατάξεώς του καὶ ἐπὶ τῶν διοικητῶν καὶ φροντιστῶν τῶν εὐαγῶν οἴκων, οἵτινες ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κληρικοί, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν κατὰ τόπους ἐπισκόπων διατελοῦντες (§ 6 αὐτόθι), οἵτινες καὶ διώριζον αὐτοὺς κατὰ κρίσιν καὶ δοκιμασίαν (§ 7), διότι «ὁ καταλιμπάνων ἢ δωρούμενος ἐγγράφως ἢ ἀγράφως ξενοδόχῳ ἢ νοσοκόμῳ ἢ πτωχοτρόφῳ ἢ ὀρφανοτρόφῳ ὑπὲρ τούτου δίδωσιν, ἵνα εὐσεβῶς δι' αὐτοῦ διοικηθῇ, ὡς καὶ πολλὴν εὐσεβείας ἀφορμὴν αὐτοῦ ἔχοντος διὰ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ φροντιζομένους».

§ 23. Μετὰ τὴν ἄνω ῥηθεῖσαν διάταξιν ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς Νεαρᾶς 131 ἔτει 545 (κεφ. ιγ') ἐπανέλαβε τὰς ὑπὸ τοῦ Ἐκκλ. δικαίου τεθείσας ἀρχάς, ῥητῶς ἀπαγορεύσας τοῖς ἐπισκόποις πᾶσαν ὑπὲρ συγγενῶν ἢ ἄλλων διάθεσιν κινητῆς ἢ αὐτοκινήτου ἢ ἀκινήτου περιουσίας, κτηθείσης μετὰ τὴν χειροτονίαν καθ' οἱονδήποτε τρόπον[1].

Ἐπειδὴ ὅμως ἐπιτρέπεται τοῖς ἐπισκόποις «εἰς αἰχμαλώτων ἀνάρρυσιν καὶ πτωχῶν ἀποτροφὰς καὶ εἰς ἄλλας εὐσεβεῖς αἰτίας ἢ ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τῆς ἰδίας ἐκκλησίας δαπανᾶν», δύναται νὰ γεννηθῇ τὸ ζήτημα, ἂν ἡ διάταξις διαθήκης, δι' ἧς διατίθεται περιουσία κτηθεῖσα μετὰ τὴν χειροτονίαν ὑπὲρ φι-

[1] «Ἀπαγορεύομεν δὲ τοῖς ὁσιωτάτοις ἐπισκόποις πράγματα κινητὰ ἢ ἀκίνητα ἢ αὐτοκίνητα, ὅσα μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν εἰς αὐτοὺς οἱῳδήποτε τρόπῳ περιέλθοι, εἰς ἰδίους συγγενεῖς ἢ ἄλλα οἱαδήποτε πρόσωπα οἱῳδήποτε τρόπῳ μεταφέρειν». Κατὰ τὸν Sentis (diss. σελ. 6) δίδοται τῷ ἐπισκόπῳ jus administrandi et disponendi, Nihil igitur . . · in proprium convertere fas ei erat.

λανθρωπικοῦ σκοποῦ ἢ εὐσεβοῦς αἰτίας, εἶνε ἐφαρμοστέα καὶ ἔγκυρος;

Τὸ ζήτημα τοῦτο, ὅπερ δὲν στερεῖται σπουδαιότητος, δέον νὰ λυθῇ ἀποφατικῶς, διότι ἡ ἐλευθερία τῆς δαπάνης, ἣν κέκτηνται οἱ ἐπίσκοποι πρὸς ἀγαθοεργίας, στηρίζεται ἐπὶ τοῦ δικαιώματος τῆς διαχειρίσεως, ὃ κέκτηνται[1], οὐχὶ δ' ἐπὶ κυριότητος, ἧς στεροῦνται, διότι ἄλλως ἠδύναντο οἱ ἐπίσκοποι νὰ διαθέτωσι διὰ διαθήκης ἢ αἰτίᾳ θανάτου δωρεᾶς τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν τῆς ἐπισκοπῆς ὑπὲρ εὐαγῶν οἴκων κειμένων ἐκτὸς τῆς ἐνορίας αὐτῶν, ὅπερ ἄτοπον καὶ ἐπικίνδυνον εἰς τὰ συμφέροντα τῆς ἐκκλησίας.

Σαφέστερον δ' ὁ Αὐτοκράτωρ ἐν τῇ Νεαρᾷ 131 καθώρισε τὴν περιουσίαν, ἣν ὁ ἐπίσκοπος δικαιοῦται νὰ διαθέτῃ, ἥτις εἶνε ἡ ἑξῆς[2]·

1) τὰ πράγματα, «ἅπερ πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς *ἀποδειχθῶσιν* ἐσχηκότες·

2) ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν περιῆλθον αὐτοῖς ἀπὸ τῶν κατὰ γένος αὐτοῖς συνημμένων[3] . . . οὓς ἐξ ἀδιαθέτου δύνανται μέχρι τετάρτου βαθμοῦ διαδέχεσθαι»[4].

Καὶ ἐν τῷ Προχείρῳ σαφῶς ἐπανελήφθη ἡ διάταξις ὡς ἑξῆς· «Ὅσα ἔσχεν ὁ ἐπίσκοπος πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς δωρεῖται καὶ ἐκ-

[1] Πρβ. καὶ Caroli Annibalis Fabroti (ἐν θησαυρῷ Meermann τόμ. IV σελ. 554) Juris Canonici selecta τίτλ. 47 «Idem quoque cavetur Novella Justiniani 131 cap. 13 et ideo *si Episcopus rem Ecclesiæ legaverit, nihil agit*».

[2] Πρβλ. J. Andrè αὐτόθι σελ. 106, τόμ. II.

[3] Ἐννοεῖται, εἴτε ἐκ διαθήκης, εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου, εἴτε ἄλλως ὁπωσδήποτε, διότι δὲν γίνεται διάκρισις. Ἐπὶ τῶν συγγενῶν τούτων ὑποτίθεται, ὅτι ὡς βάσις τῆς δωρεᾶς ἢ τῆς προσφορᾶς δὲν εἶνε τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου, ἀλλὰ ἡ συγγενικὴ τοῦ προσώπου σχέσις.

[4] Δὲν συμπεριλαμβάνεται ὅμως καὶ ὁ 4 βαθμός. Οὕτω καὶ κατὰ τὸν Ν. 42 Κωδ. (1. 3.). Πρβ. καὶ Προχείρου XXIV 1. Ἀλλ' ἐὰν ἐγένετο κληροδότημα τῷ ἐπισκόπῳ intuitu ecclesiæ παρ' ἀδελφοῦ ἢ γονέων ἢ θείου; Κατὰ τὸν J. Andrè (σελ. 108, τόμ. II αὐτόθι) ἡ περιουσία αὕτη δὲν ἀνήκει τῷ ἐπισκόπῳ, ἀλλὰ τῇ ἐκκλησίᾳ. Παρ' ἡμῖν τὸ γράμμα τοῦ νόμου εἶνε καθαρὸν καὶ ὡρισμένον καὶ ἄνευ διακρίσεως, ὥστε *πᾶσα περιουσία*, ἣν συγγενὴς τοιοῦτος *κατ' εὐθεῖαν κληροδοτεῖ* τῷ ἐπισκόπῳ ἀνήκει αὐτῷ καὶ δύναται νὰ διαθέσῃ αὐτήν. Πρβ. Andrè καὶ περὶ ἄλλων θεμάτων.

ποιεῖται ὡς θέλει, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διατίθεται εἰς αὐτά. Ὅσα δὲ ἐκτήσατο μετὰ τὴν ἐπισκοπήν, τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ διαφέρει, καὶ οὐδὲ διατίθεται εἰς αὐτά, εἰ μὴ ἄρα ἀπὸ γονέων ἢ θείων ἢ ἀδελφῶν αὐτοῦ εἰς αὐτὸν περιῆλθον»[1].

Τὰς αὐτὰς περιοριστικὰς διατάξεις ἐπαναλαμβάνει γενικώτερον ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς Ν. 131 καὶ ἐπὶ «πάντων τῶν διοικητῶν τῶν σεβασμίων οἴκων ἐπὶ τοῖς πράγμασι τοῖς ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἰδίας διοικήσεως κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον εἰς αὐτοὺς περιερχομένοις».

Περὶ μόνων τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν διοικητῶν εὐαγῶν οἴκων πραγματευομένης τῆς Νεαρᾶς, πάντες οἱ ἄλλοι κληρικοὶ ἔχουσιν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν πρὸς διάθεσιν τῆς περιουσίας των, ἣν ὁπωσδήποτε κέκτηνται ἢ πρὸ τῆς χειροτονίας ἢ μετ' αὐτήν, τόσον μᾶλλον καθόσον περὶ τούτων μάλιστα ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ρητῶς ὥρισεν ἐν τῇ 123 Νεαρᾷ κεφ. 19[2], «Τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ ὑποδιακόνους καὶ ἀναγνώστας καὶ ψάλτας, οὓς πάντας κληρικοὺς καλοῦμεν, τὰ πράγματα τὰ *ἀφ' οἱουδήποτε τρόπου* εἰς τὴν αὐτῶν δεσποτείαν περιελθόντα ἔχειν ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν προστάττομεν καθ' ὁμοιότητα τῶν καστρενσίων πεκουλίων[3], καὶ δωρεῖσθαι κατὰ νόμους καὶ ἐπ' αὐτοῖς διατίθεσθαι, εἰ καὶ ὑπὸ τὴν τῶν γονέων εἰσὶν ἐξουσίαν[4].

Πάντες οἱ κληρικοὶ λοιπόν, πλὴν τῶν ἐπισκόπων καὶ διοικητῶν εὐαγῶν οἴκων, ἔχουσιν ἀπεριόριστον καὶ ἐλευθέραν τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας των, ἐὰν δὲ ὁ κληρικὸς εἶνε ὑπεξούσιος ἡ περιουσία του θεωρεῖται στρατιωτικὸν χρημάτιον καὶ ἀναγνωρίζεται paterfamilias ὡς πρὸς αὐτήν.

[1] Πρβ. καὶ Ἁρμενοπ. V. 4. 1.

[2] Πρβ. καὶ Windscheid § 516 σημ. 7. Fitting Das castrense peculium in seiner Geschichtlichen Entwickelung. (Halle 1871)· σελ. 437 καὶ 455.

[3] Ἐξέλιπε τοιουτοτρόπως ἡ διάκρισις τῆς περιουσίας τοῦ κληρικοῦ εἰς κληρικὸν χρημάτιον (peculium clericale), ὅπερ δὲν ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ, καὶ εἰς χρημάτιον ἀτομικὸν (pec. patrimoniale), διὰ τῆς Νεαρᾶς ταύτης *πάσης περιουσίας* τοῦ κληρικοῦ, ὁθενδήποτε καὶ ἂν προέρχηται, ἀποτελούσης οἱονεὶ στρατιωτικὸν χρημάτιον.

[4] Κατὰ τοῦτο ὑπεστηρίχθη ὁ Νόμος 34 Κώδ. (1. 3.).

Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἡ διαθήκη τοῦ ἐπισκόπου δὲν εἶνε κατὰ τύπους ἄκυρος, διότι ὁ ἐπίσκοπος δὲν πάσχει τινὰ προσωπικὴν ἀνικανότητα, ἀλλὰ μόνον ἡ διάταξις περὶ πραγμάτων ἐκκλησιαστικῶν καὶ μὴ ἀποδεικνυομένων ὡς ἀτομικῶν, κατὰ τὰς διακρίσεις τῶν Κανόνων καὶ τῆς Νεαρᾶς, εἶνε ἀνεφάρμοστος λόγῳ ἐλλείψεως κυριότητος.

§ 24. Ἡ κατόπιν Βυζαντίνη νομοθεσία δὲν φαίνεται ἐπενεγκοῦσα τροποποιήσεις ἐπὶ τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου τῶν ἐπισκόπων. Ἡ Ἐκλογὴ τῶν Ἰσαύρων Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου οὐδὲν περὶ αὐτῶν περιέλαβε. Μόνον ἐν τίτλῳ XVI 3[1] εὑρίσκομεν τὰ ἑξῆς περὶ χρηματίων τῶν κληρικῶν. «Κληρικοὶ δὲ καὶ χαρτουλάριοι ἢ καὶ ἕτεροι τινες ἐν οἱῳδήποτε τάγματι ἐκ γονικῆς στρατευόμενοι ὑποστάσεως, εἰ μὲν τελευτῶντες οἱ τούτων γονεῖς θελήσωσι ταῦτα χαρίσασθαι αὐτοῖς, κυρούσθω τούτων ἡ βούλησις· εἰ δὲ μηδὲν περὶ τούτου εἰπόντες τελευτήσουσι, καὶ τὴν περὶ τῆς τοιαύτης ποσότητος κίνησιν ποιήσουσι τῷ στρατευθέντι οἱ συγκληρονόμοι αὐτοῦ, λογίζεσθαι αὐτοὺς τὰ ἀπὸ τῆς τοιαύτης στρατείας προελθόντα εἰς τὸν ἑαυτῶν πατέρα, καὶ τὸ περιττεῦον ἐκ τῆς δοθείσης ποσότητος εἰς τὸ τοιοῦτον στράτευμα συνεισφέρεσθαι τῇ λοιπῇ ὑποστάσει καὶ συνδιαιρεῖσθαι. Εἰ δὲ ὡς εἰκὸς ἐπληρώθη διὰ τοῦ τοιούτου στρατεύματος ἡ δοθεῖσα ποσότης, μὴ ἔχειν ἄδειαν τοὺς συγκληρονόμους τὸ τὸ τοιοῦτον στράτευμα ἔχον πρόσωπον ἐπιζητεῖν ἕνεκεν τῆς γενομένης ἐξόδου ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ εἰτιοῦν διὰ τό, ὡς εἴρηται, ἀντεισαγωγὴν ἐκ τοῦ τοιούτου στρατεύματος γενέσθαι».

Ἰδίως ἡ Ἐκλογὴ ὡς πρὸς τὸ οἱονεὶ στρατιωτικὸν χρημάτιον ἀφήρεσε τὴν ἐλευθέραν διάθεσιν τοῖς ὑπεξουσίοις, ἐν ὅσῳ ζῇ ὁ πατὴρ ἢ πάππος αὐτῶν, οἵτινες ἔχουσι τὴν χρῆσιν αὐτοῦ, καὶ μόνον μετὰ θάνατον αὐτῶν ὁ ὑπεξούσιος ἀναλαμβάνει τὴν πλήρη διαχείρισίν του[1]. Κατὰ ταῦτα δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἡ Ἐκ-

[1] Ἡμετέρας ἐκδόσεως σελ. 39.

λογή περιώρισε τὰ τῶν κληρικῶν δικαιώματα πρὸς διαθήκην ἢ αἰτίᾳ θανάτου δωρεάν. Ἀλλ' ὁ Βασίλειος ἐν τῷ τίτλῳ XXIV τοῦ Προχείρου, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, ἐπανήνεγκε καὶ ἐπανέλαβεν ἀκριβῶς τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουστινιανοῦ[2], ἡ δὲ 13 διάταξις τῆς 131 Νεαρᾶς κατεχωρίσθη καὶ ἐν Βασιλικῶν θέματι 15 (3. 1). Ἐπίσης ἐν τοῖς Βασιλικοῖς[3] κατεστρώθη τὸ 19 κεφάλαιον τῆς Ν. 123 σὺν τῇ προσθήκῃ[4] καὶ τοῦ Νόμου 34 Κ. (1. 3), ὡς ἑξῆς· «καὶ ὁ πρεσβύτερος καὶ ὁ διάκονος, ὅσα κτήσεται καὶ ἐν ὑπεξουσιότητι ἐκποιεῖται καὶ διατιθέσθω ἐπ' αὐτοῖς, ἐφ' οὓς βούλεται, καὶ μὴ ἐκδικείσθωσαν παρὰ τῶν ἐχόντων αὐτὸν ὑπεξούσιον, ἢ συνεισφερέσθω τοῖς ἀδελφοῖς ἢ τοῖς τέκνοις αὐτῶν, ἀλλ' οἱ παῖδες αὐτοῦ λαμβανέτωσαν αὐτὰ κἂν μὴ διαθέμενοι τελευτήσωσιν».

§ 25. Εἴρηται ἀνωτέρω ὅτι κατὰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα Μ' τὰ πράγματα τῶν ἐπισκόπων πρέπει νὰ ὦσι φανερὰ καὶ κεχωρισμένα ἀπὸ τῶν τῆς ἐκκλησίας. Ἐν τῇ πράξει, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς ταύτης, φαίνεται ὅτι ὁ ἐπίσκοπος πρὸ τῆς χειροτονίας συνέτασσεν ἀπογραφὴν τῆς ἀτομικῆς περιουσίας, ἣν ἐκέκτητο, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀριστηνὸς ὑπὸ τὸν κανόνα τοῦτον παρατηρεῖ, ὅτι «Δεῖ τὸν ἐπίσκοπον, ἐν τῷ προχειρίζεσθαι εἰς ἐπισκοπήν, ἀπογραφὴν ποιεῖν τῶν οἰκείων πραγμάτων», κατὰ δὲ τὸν Βαλσαμῶνα ὑπάρχει ἀνάγκη τῆς ἀπογραφῆς, διότι ὁ διάδοχος τοῦ ἐπισκόπου «πάντως ἀναγκασθήσεται ὑπὲρ τῶν χρεῶν ἐκείνου ἀπολογεῖσθαι, εἰ μήπω ἀπογραφὴν ἔχθωνται τῆς τούτου περιουσίας, τότε γὰρ γενήσεται, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὅτι ὁ νόμος φησιν ἐν βιβλ. ΛΕ', τίτλ. ιδ', κεφάλ. ριζ'[5].

[1] XVI 5 αὐτόθι. «Ἐπὶ γὰρ τοῖς μητρῴοις αὐτῶν ἢ ἐξ ἱδρώτων καὶ καμάτων ἢ κληρονομίας περιαχθεῖσιν εἰς αὐτοὺς πράγμασιν, ἐπ' αὐτοῖς μὲν οὐ διατίθενται, τὴν δὲ χρῆσιν αὐτῶν καὶ μόνον ἔχουσιν οἱ τούτους ἔχοντες ὑπεξουσίους, τὴν δεσποτείαν τῶν τοιούτων πραγμάτων φυλάττοντες αὐτοῖς».

[2] Πρβ. καὶ Ν. 41. Κ. (1. 3) Νεαρ. 131 κεφ. 13 Ἀρμ. V. 4. 1.

[3] Βασιλ. 35. (3. 1.).

[4] Βασιλ. 8. (3. 3.). Ἴδ. καὶ Φωτίου Νομοκ. Χ. 5.

[5] Ἐν τοῖς σωζομένοις ἡμῖν Βασιλικοῖς τὸ τεμάχιον ριζ' δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ ζή-

Ἐρωτᾶται ὅμως, ἡ ὕπαρξις ἀπογραφῆς εἶνε ἀναγκαία καὶ τὸ μόνον ἀποδεικτικὸν μέσον, ἵνα ὦσι διακεκριμένα τὰ πράγματα τοῦ ἐπισκόπου τὰ πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ τίς ἡ τύχη τῆς περιουσίας, ἥτις δὲν ἀπεγράφη;

Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι τοῦ κανόνος ἀπαιτοῦντος ἁπλῶς καὶ γενικῶς, ἵνα «φανερὰ ὦσι τὰ τοῦ ἐπισκόπου πράγματα», δὲν ὑπάρχει περιορισμὸς τῶν ἀποδεικτικῶν μέσων, καὶ δὲν εἶνε μὲν ἀμφιβολία ὅτι τὸ τακτικώτερον μέτρον εἶνε ἡ ἀπογραφή, ἥτις τακτικῶς συντασσομένη πρὸ τῆς χειροτονίας καθίστησι ὄντως φανερὰν καὶ ἀνεπίκριτον τὴν περιουσίαν τοῦ ἐπισκόπου[1], ἀλλ' ἐὰν καὶ ἐξ ἄλλων τίτλων ἢ ἀδιαμφισβητήτων ἀποδείξεων ἐξάγεται αὕτη καὶ κατάδηλος παρίσταται, δὲν εὑρίσκομεν τὸν λόγον, δι' ὃν ἠδύνατο ὁ ἐπίσκοπος ν' ἀποκλεισθῇ τοῦ δικαιώματος τῆς διαθέσεως αὐτῆς. Ἡ λύσις δ' αὕτη ἐξάγεται καὶ ἐκ τῆς ῥήσεως τῆς 131 Νεαρᾶς κεφ. ιγ'. «Ἐπ' ἐκείνοις γὰρ μόνον τοῖς πράγμασιν ἄδειαν αὐτοῖς τοῦ ἐκποιεῖν ἢ καταλιμπάνειν, οἷς ἂν βουληθείησαν συγχωροῦμεν, ἅπερ πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς *ἀποδειχθῶσιν ἐσχηκότες*». Ὁ Αὐτοκράτωρ ὄντως καθιεροῖ ἁπλῶς τεκμήριον ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας νόμιμον μὴ ἀποκλείων πᾶν μέσον ἀποδείξεως, οὐδὲ περιορίζων τὴν ἀπόδειξιν μόνον εἰς τὸ μέσον τῆς ἀπογραφῆς[2].

Ὁ Βαλσαμών, σχολιάζων τὸν ἀποστολικὸν κανόνα καὶ στενῶς ἑρμηνεύων τὴν ἔννοιαν τοῦ κανόνος ΠΑ' τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου, φαίνεται φρονῶν ὅτι ἐν περιπτώσει μὴ ἀπογραφῆς δὲν

τημα τῆς ἀπογραφῆς, περὶ ἧς πρόκειται. Ἐν τῷ βιβλίῳ ὅμως ΛΕ' γίνεται λόγος περὶ τῆς ἀπογραφῆς καὶ τῆς διαδικασίας αὐτῆς ἐν ἄλλοις τεμαχίοις, ἀναμφιβόλως δὲ ὁ Βαλσαμὼν ἐννοεῖ, ὅτι ἐν περιπτώσει συγχύσεως τῆς περιουσίας τοῦ πρώην ἐπισκόπου ὁ νέος ἐπίσκοπος δύναται νὰ συντάξῃ ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπογραφήν, καὶ οὕτως ἀπαλλάττεται ἡ ἐκκλησία τῶν χρεῶν «κἂν ὑπερβαίνωσι τὴν τοῦ τελευτήσαντος ἀτομικὴν περιουσίαν». (Πρβ. Βασιλ. αὐτόθι ρι').

[1] Ἐν Πηδαλίῳ σελ. 45 (ἔκδ. Ραφτάνη) εὑρίσκομεν τὰς ἑξῆς συμβουλευτικὰς σκέψεις. «Λοιπὸν διὰ νὰ λείπουν ὅλαι αὐταὶ αἱ λογοτριβαὶ πρέπει ὁ ἐπίσκοπος νὰ ἔχῃ ***κατάστιχον καθαρὸν*** τῶν ἰδικῶν του πραγμάτων».

[2] Καὶ ὁ Φώτιος ἐν Νομοκ. αὐτόθι δὲν ποιεῖται λόγον περὶ ἀπογραφῆς ὡς μόνου μέσου ἀποδείξεως, ἀλλὰ χρῆται ταῖς φράσεσι τῆς Νεαρᾶς.

ἔχει δικαίωμα νὰ διαθέσῃ ὁ ἐπίσκοπος τὴν πρὸ τῆς χειροτονίας περιουσίαν. «Πᾶς ἐπίσκοπος ὀφείλει μετὰ τὸ ψηφισθῆναι ἀπογράφεσθαι τὰ οἰκεῖα πράγματα· καὶ ἐὰν τοῦτο ποιήσῃ κατὰ τὸν μ΄ ἀποστολικὸν κανόνα, ἔχει ἐπ' ἀδείας διατίθεσθαι ἐπ' αὐτοῖς κατὰ νόμους». Ὀρθότερον ὁ αὐτὸς Βαλσαμὼν ὑπὸ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα Μ΄ ἀποφαίνεται, ὅτι «εἰ μὴ ὁ ἐπίσκοπος ποιήσει κατάδηλα τὰ οἰκεῖα πρὸ τοῦ χειροτονηθῆναι, ὡσαύτως καὶ τὰ μετὰ τὴν χειροτονίαν περιελθόντα αὐτῷ ἐξ εὐλόγου τρόπου, καὶ μὴ ὄντος ἐκκλησιαστικοῦ, ἀνθέξεται πάντων τῶν πραγμάτων ὁ μετ' αὐτὸν ἐπίσκοπος, καὶ τὸ μέρος ἅπαν τῆς ἐκκλησίας, καὶ οἰκειωθήσεται αὐτά».

Κατὰ τοὺς ῥηθέντας κανόνας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν Νεαρὰν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, εἴτε δι' ἀπογραφῆς, εἴτε δι' ἄλλων νομίμων ἀποδεικτικῶν τρόπων, ὁ ἐπίσκοπος ὀφείλει νὰ εἰσκομίσῃ καὶ διατηρῇ τὴν ἀτομικὴν περιουσίαν διακεκριμένην, ἵνα δύνηται ἀσφαλῶς νὰ διαθέτῃ αὐτὴν κατὰ βούλησιν[1].

§ 26. Κατόπιν τῶν λεχθέντων ἐγείρεται ζήτημα, τίς ἄρά γε θέλει ὑποχρεωθῇ εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν χρεῶν τοῦ ἐπισκόπου ἐν περιπτώσει μὴ ἀπογραφῆς ἢ μὴ ὄντων καταδήλων τῶν ἰδίων πραγμάτων αὐτοῦ; Τοῦ ζητήματος τούτου θιγ-

[1] Ὁσάκις λοιπὸν παρουσιασθῇ διαθήκη ἐπισκόπου, κατὰ τὸ κανονικὸν καὶ ἀστικὸν δίκαιον, καὶ ἡ Ἐκκλησία ἢ ὁ διάδοχος ἐπίσκοπος διεκδικήσῃ τὴν κληρονομικὴν περιουσίαν, ἡ ἔρις θέλει στραφῇ περὶ τὸ ζήτημα, ἐὰν ἡ περιουσία αὕτη ἀποδείκνυται οὖσα ἐκ τῶν πραγμάτων, ἅτινα ὁ ἐπίσκοπος ἐλευθέρως διατίθησιν, τὸ βάρος δὲ τῆς ἀποδείξεως βαρύνει τὸν κληρονόμον ἢ ἐν γένει τὸν ὑποστηρίζοντα δικαίωμα τῆς διαθέσεως λόγῳ τῆς ὑπάρξεως τοῦ νομίμου τεκμηρίου, καθ' οὗ ἐπιτρέπεται ἀνταπόδειξις. Ὡς πρὸς τὰ ἀποδεικτικὰ μέσα κρατοῦσιν οἱ κοινοὶ κανόνες. Ἐν περιπτώσει δέ, καθ' ἣν δὲν ἀποδειχθῶσιν τὰ πράγματα σαφῶς καὶ φανερῶς ὡς ἀτομικὰ τοῦ ἐπισκόπου, ὑπάρχει δὲ ἀμφιβολία καὶ σύγχυσις, τότε μόνον νομίζομεν ὅτι θεωρηθήσονται ἀνήκοντα εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἥτις καὶ οἰκειωθήσεται αὐτά. Ἡ λύσις αὕτη προφυλάττει καὶ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τῷ συμφέροντι αὐτῆς λίαν εὐνοϊκὴ τυγχάνει, διότι δὲν ἔχει ἀνάγκην τῆς ἀπογραφῆς, ἥτις δύναται ἐξ ὑπαιτιότητος τοῦ ἐπισκόπου νὰ παραληφθῇ, ἵνα ἀποκρούσῃ τὴν πληρωμὴν ἀτομικῶν χρεῶν δι' ἀτομικὴν τοῦ ἐπισκόπου περιουσίαν, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων μέσων νὰ ἀρνηθῇ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν τρίτων, ἀφ' οὗ μάλιστα οὐδεὶς ἰδιαίτερος τύπος διαγράφεται ἐν τῷ νόμῳ περὶ τῆς ἀπογραφῆς, ἥν, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, τὸ Πηδάλιον παριστᾷ ὡς κατάστιχον.

γάνουσιν ὅ τε Ζωναρᾶς καὶ ὁ Βαλσαμὼν εἰς τὸν Μ' ἀποστολικὸν κανόνα. Ἐκ τῶν φράσεων ἰδίως τοῦ τελευταίου, «εἰ μὴ ὁ ἐπίσκοπος ποιήσει κατάδηλα τὰ οἰκεῖα πρὸ τοῦ χειροτονηθῆναι, ὡσαύτως καὶ τὰ μετὰ τὴν χειροτονίαν περιελθόντα αὐτῷ ἐξ εὐλόγου τρόπου, καὶ μὴ ὄντος ἐκκλησιαστικοῦ, ἀνθέξεται πάντων τῶν πραγμάτων αὐτοῦ ὁ μετ' αὐτὸν ἐπίσκοπος, καὶ τὸ μέρος ἅπαν τῆς ἐκκλησίας, καὶ οἰκειωθήσεται αὐτά. Πάντως δὲ καὶ ἀναγκασθήσεται ὑπὲρ τῶν χρεῶν ἐκείνου ἀπολογεῖσθαι εἰ μήπω ἀπογραφὴν ἔκθωνται τῆς τούτου περιουσίας», δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ὅτι κατὰ κανόνα ἡ ἐκκλησία εἶνε ὑπόχρεως εἰς ἀπότισιν τῶν χρεῶν, οὐδὲ ἐκ τῶν φράσεων τοῦ Βλάσταρη (VI. 206) «ὁ μετ' αὐτὸν χειροτονηθεὶς τῶν αὐτοῦ πάντων ἀνθέξεται, ἀναδεδεγμένος *πάντως* καὶ τὴν τῶν χρεῶν ἀπότισιν», ἀλλὰ μόνον, ὅταν κληρονόμος εἶνε ἡ ἐκκλησία δύνανται νὰ γεννηθῶσιν ἀπαιτήσεις, καθ' ὅσον μάλιστα ὁ ἀστικὸς νόμος ἵνα προφυλάξῃ τοὺς δανειστὰς τῆς κληρονομίας ἐκ τῆς αναμίξεως αὐτῆς μετὰ τῆς περιουσίας τοῦ κληρονόμου, παρέσχεν αὐτοῖς καὶ τὸ εὐεργέτημα τοῦ χωρισμοῦ τῶν κληρονομικῶν πραγμάτων, εἴτε ἐγένετο, εἴτε δὲν ἐγένετο ἀπογραφή[1]. Γενικῶς οἱ κληρονόμοι εἶνε ὑπόχρεοι εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν ἀτομικῶν χρεῶν τοῦ ἐπισκόπου, διὰ τοῦτο εὐλόγως ὁ σχολιαστὴς τοῦ Πηδαλίου (σελ. 45) σημειοῦται «ἐκεῖνοι ὁποῦ κληρονομήσουν τὸν ἐπίσκοπον, ἐκεῖνοι πρέπει νὰ πληρώσουν ἂν ἔχῃ χρέος».

§ 27. Τὸ ἀστικὸν δίκαιον, προστατεῦον τὰ δι' ἀγαθοεργοὺς σκοποὺς κληροδοτήματα, ἐκανόνισε καὶ περιέβαλε δι' εὐνοϊκωτάτων διατάξεων τὰς περὶ αὐτῶν τελευταίας τῶν ἀνθρώπων θελήσεις· ἐπειδὴ δὲ ἡ κληρονομία τῶν κληρικῶν λίαν στενῶς συνδέεται πρὸς τὰ γεννώμενα ἐξ αὐτῶν ζητήματα, δὲν κρίνομεν περιττὴν τὴν ἐπὶ τῶν σχετικῶν θεμάτων ἔρευναν.

[1] L. 1 § 1 § 16. L. 6 pr. (42. 6.) Βασιλ. 38 (9. 7.). Πρβ. Unger System (ἔκδ. 1879) § 41. Windscheid Lehrbuch (ἔκδ. 1887) § 607 καὶ ἰδίως Tewes System d. Erbrechts § 63.

Ἐὰν ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς καταλίπῃ τὴν περιουσίαν του διὰ διαθήκης εἰς ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τίς θέλει παραλάβῃ αὐτήν;

Κατὰ τὴν Νεαρὰν 131 κ. 9 ἡ ἐκκλησία τοῦ τόπου «ἐν ᾧ ὁ διαθέμενος τὴν οἴκησιν εἶχε»[1].

Ἐὰν γραφῇ κληρονόμος ἢ κληροδόχος εἷς τῶν ἁγίων, χωρὶς νὰ ὀνομασθῇ εἰδικῶς καὶ σαφῶς ὁ τόπος, ἔνθα κεῖται ἡ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου τούτου, ἢ πολλὰ εὐκτήρια τοῦ κληρονόμου τούτου ἢ κληροδόχου εὑρίσκωνται ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἢ πόλει, τότε προτιμᾶται τὸ πενιχρότερον[2].

Ἀλλ' ὅταν τὸ εὐκτήριον τοῦ γεγραμμένου ἁγίου δὲν ὑπάρχῃ ἐν τῇ πόλει τῆς κατοικίας τοῦ διαθέτου; τότε ζητεῖται ἐὰν ὑπάρχῃ τοιοῦτον ἐντὸς τῆς ἐνορίας τοῦ διαθέτου[3], καὶ τοῦτο λαμβάνει τὴν περιουσίαν, ἐὰν ὅμως οὐδὲ ἐντὸς τῆς ἐνορίας ὑπάρχῃ, τότε ἡ κληρονομία δὲν ἐξέρχεται τῶν ὁρίων τῆς ἐνορίας ταύτης, ἀλλὰ περιέρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς πόλεως, ἔνθα εἶχε τὴν οἴκησιν ὁ διαθέτης[4].

Ὁ ἐπίσκοπος καὶ πᾶς κληρικὸς δύναται νὰ διατάξῃ ἐν διαθήκῃ τὴν κατασκευὴν εὐκτηρίου ἢ ξενῶνος ἢ πτωχείου ἢ ὀρφανοτροφείου καὶ γενικῶς εὐαγοῦς ἱδρύματος· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, κατὰ τὴν ῥηθεῖσαν Νεαρὰν (κεφ. 10), οἱ βαρυνθέντες κληρονόμοι ὀφείλουσι τῇ προνοίᾳ τοῦ ἁρμοδίου ἐπισκόπου καὶ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς, ἐντὸς πέντε μηνῶν ν' ἀνεγείρωσι τὸ εὐκτήριον, ἐντὸς δ' ἐνιαυτοῦ πᾶν ἄλλο ἵδρυμα[5].

[1] Βασιλ. 10 (5. 3.). Μολδαυϊκοῦ Κώδ. ἄρθρ. 842.

[2] Βασιλ. αὐτόθι. Γίνεται δῆλα δὴ εἶδός τι ἀγῶνος πτωχείας. Ἐὰν ὅμως πολλὰ εὐκτήρια εἰσὶν ἐπίσης πενιχρά, τίς τῶν Μενίππων θέλει λάβῃ τὸν κλῆρον; Ἀναμφισβητήτως θέλουσι θεωρηθῇ συγκληρονόμοι. Μολδαυϊκοῦ Κώδ. ἄρθρ. 842.

[3] Ἐνορία ἐνταῦθα κατὰ τὴν Βυζαντίνην σημασίαν τῆς διοικητικῆς περιφερείας τῆς ἐπισκοπῆς.

[4] Ν. 131 αὐτόθι. Βασιλ. αὐτόθι.

[5] Βασιλ. 11 (5. 3). Ἐννοεῖται ὅτι πᾶν ὅ,τι ἀνάγεται εἰς διοικητικὰ μέτρα, εἴτε δημόσια, εἴτε δημοτικά, διάταξις τοιαύτη δὲν ἔχει σήμερον, οὔτε ἐφαρμογήν, οὔτε ἰσχύν, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω θέματος. Μολδαυϊκοῦ Κώδ. ἄρθρ. 845 καὶ ἑπ.

Δύναται ὁ ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς διὰ διαθήκης νὰ καταλίπῃ κληρονομίαν ἢ κληροδότημα ὑπὲρ ἀναρρύσεως αἰχμαλώτων ἢ ἀποτροφῆς πενήτων[1]. Ἠγέρθη δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου τὸ ζήτημα, ἐὰν ὁ διαθέτης δὲν ὁρίσῃ εἰδικῶς ποίου τόπου πένητας ἐννοεῖ, τί γενήσεται ἡ κληρονομία ἢ τὸ κληροδότημα;

Διὰ τῆς Νεαρᾶς 131 ὁ Ἰουστινιανὸς ἀπεφήνατο, ὅτι παραλαμβάνει αὐτὰ ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος τῆς πόλεως, ἐν ᾗ εἶχε τὴν οἴκησιν ὁ διαθέμενος καὶ διανέμει τοῖς πένησι τῆς πόλεως. Ὁμοίως ὁ αὐτὸς ἐπίσκοπος παραλαμβάνει τὰ καταλειφθέντα, ὅταν δὲν ὁρίζηται ἐν τῇ διαθήκῃ ὁ ἐπίτροπος, δι' οὗ ἐννοεῖ ὁ διαθέτης νὰ γένηται ἡ ἀνάρρυσις αἰχμαλώτων. Ὁ Αὐτοκράτωρ μάλιστα, πρὸς ἐκτέλεσιν τοιούτων καὶ ὁμοίων εὐσεβῶν βουλήσεων, διώρισε τοὺς ἁρμοδίους ἐπισκόπους, ἵνα προνοῶσιν ὅπως ἐνεργῶνται ἀκριβῶς κατὰ τὰς διαθήκας καὶ αἰτίᾳ θανάτου δωρεάς, καὶ ὅταν ἔτι ρητῶς ἐν αὐταῖς ἀπαγορεύηται ἡ ἀνάμιξις τῶν ἐπισκόπων· τοιαύτην πεποίθησιν εἶχεν εἰς αὐτοὺς ὁ Αὐτοκράτωρ. «*Ἐν πάσαις γὰρ ταῖς τοιαύταις εὐσεβέσι βουλήσεσι τοὺς ὁσιωτάτους ἐπισκόπους τῶν τόπων βουλόμεθα προνοεῖν, ὥστε πάντα κατὰ τὴν τοῦ τελευτήσαντος βούλησιν προβαίνειν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα παρὰ τῶν διαθεμένων ἢ τῶν δωρησαμένων ἀπηγορεύθη αὐτοῖς πρὸς ταῦτα τινὰ μετουσίαν*». Τοιουτοτρόπως κατὰ τὴν διάταξιν τῆς Νεαρᾶς καθιεροῦνται ἐκ τοῦ νόμου ἐπίτροποι ἢ φρονтισταὶ οἱ ἐπίσκοποι ὡς πρὸς τὰ κληροδοτήματα καὶ τὰς κληρονομίας πρὸς εὐαγεῖς σκοπούς. Εἷς δὲ τῶν λόγων ἀναμφιβόλως εἶνε, πλὴν τῆς τῷ προσώπῳ τῶν ἐπισκόπων πεποιθήσεως, καὶ ἡ ὑποψία τοῦ νομοθέτου, μήπως οἱ κληρονόμοι ἀμελήσωσι τὴν ἐκτέλεσιν, εἴτε ἐξ ἰδιοτελείας, εἴτε ἐξ ἄλλου σκοποῦ. Πρὸς ἐπίρρωσιν μάλιστα τῆς ἐκτελέσεως ἠπειλήθη διὰ τῆς Νεαρᾶς καὶ ἡ ἑξῆς ποινή· ἐὰν ὁ βεβαρημένος, κελευσθεὶς ἅπαξ καὶ δὶς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν οἰκονόμων αὐτοῦ διὰ δημοσίων προσώπων, ἀμελήσῃ τὴν πλή-

[1] **N. 131. κ. 11. Βασ. 12 (5.3.).**

ρωσιν τῶν διατυπωθέντων, ἀπόλλυσι πᾶν κέρδος καταλειφθὲν αὐτῷ διὰ τῆς δωρεᾶς ἢ διαθήκης, οἱ δὲ ἐπίσκοποι δικαιοῦνται 1) νὰ διεκδικήσωσι τὰ πράγματα τὰ καταλειφθέντα διὰ τὰς εὐσεβεῖς αἰτίας μετὰ πάντων τῶν καρπῶν καὶ τῶν ἐπαυξήσεων τοῦ μέσου χρόνου[1], 2) ν' ἀπαιτήσωσι καὶ τὸ κέρδος τοῦ ἀμελήσαντος καὶ ἀπειθήσαντος κληρονόμου ἢ δωρεοδόχου, ὅπερ ἐκ διαθήκης ἢ δωρεᾶς εἶχεν αὐτῷ ὁρισθῇ[2]. Ἀλλὰ quid juris, ὅταν καὶ οἱ ἐπίσκοποι ῥαθυμίσωσι; Ἐπιτρέπεται τότε τοῖς ἁρμοδίοις μητροπολίταις νὰ ἀπαιτήσωσι τὴν ἐκτέλεσιν, ἐκτὸς ὅμως τούτου ὁ Ἰουστινιανὸς συγχωρεῖ «*παντὶ ἑτέρῳ τὴν τοιαύτην ζήτησιν κινεῖν, καὶ σπουδάζειν, ἵνα τρόποις ἅπασιν αἱ τοιαῦται εὐσεβεῖς αἰτίαι πληρωθῶσι*». Καὶ ἰδιῶται λοιπὸν λόγῳ τοῦ κοινοῦ καὶ δημοσίου συμφέροντος ἔχουσι τὴν διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν εὐσεβῶν αἰτιῶν ἀγωγήν[3].

Εἶνε περιττὸν νὰ εἴπωμεν, ὅτι πᾶν μέτρον ἀναγόμενον εἰς τὸ διοικητικὸν μέρος τῆς ἐκκλησίας, ὡς παρακατιόντες θέλομεν ἴδῃ, μετεβλήθη ἐν πολλοῖς σήμερον ἐν ταῖς νεωτέραις καὶ κρατούσαις διατάξεσιν ἐν Ἑλλάδι καὶ Τουρκίᾳ, καὶ κατ' ἀκολουθίαν πλεῖστοι τῶν εἰρημένων ὁρισμῶν ἱστορικὴν ἔχουσι μόνον σημασίαν.

§ 28. Μεταξὺ τῶν φυσικῶν ἀνικανοτήτων πρὸς διαθήκην τὸ ἰουστινιάνειον δίκαιον κατατάσσει καὶ τὴν ὑπεξουσιότητα· ἐπειδὴ ὅμως ἡ περιουσία τῶν κληρικῶν ἡ ἐκ τοῦ ἀξιώματος αὐτῶν προερχομένη ἀποτελεῖ, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, οἱονεὶ στρατιωτικὸν χρημάτιον, ὁ περιορισμὸς οὗτος ἐπὶ τῆς διαθήκης αὐτῶν δὲν κρατεῖ[4]· ἀλλ' ἐρωτᾶται, ἐπὶ τῶν ἀπροσπορίστων χρηματίων τακτικῶν καὶ ἀνωμάλων (pecul. adventitium regul. et irregul.)

[1] Μολδαυϊκοῦ Κώδ. ἄρθρ. 844.
[2] Καὶ Μολδαυϊκοῦ Κώδ. αὐτόθι.
[3] Οὕτω καὶ ὁ Μολδαυϊκὸς Κῶδιξ ἄρθρ. 845.
[4] Πρβ. Εἰσηγ. pr. II 12. Dig. 16 pr. (28. 1). Cod. l. 3 § 1 l. 11. 12 (6. 22) Κρασσᾶ Κληρον. Δ. § 214.

ὑπάρχει ἀνικανότης τῶν ὑπεξουσίων κληρικῶν πρὸς διάθεσιν αὐτῶν διὰ διαθήκης ἢ αἰτίᾳ θανάτου δωρεᾶς;

Ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τοῦ Ν. 37 Κ. (3. 28) μόνον ὡς πρὸς τὰ στρατιωτικὰ καὶ οἱονεὶ στρατιωτικὰ χρημάτια περιώρισε τὸ προνόμιον, οὐχὶ δὲ ἐπὶ τῶν ἄλλων χρηματίων, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεόφιλος ἐν Εἰσηγήσεων Β 12 προοιμ. λέγει, «*δίχα τοίνυν τοῦ ἔχοντος καστρένσιον ἢ κουάσι καστρένσιον πεκούλιον, ἐάν τις ὑπεξούσιος ὢν διατίθεται, ἄχρηστος ἡ τούτου διαθήκη*». Τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην διὰ διατάξεως ἐν Ν. 8 Κ. (6. 61) εἶχεν ἤδη ὁ αὐτὸς Αὐτοκράτωρ καθιερώσῃ, ἀλλ' ἐπειδὴ αὕτη ἀπέβλεπε ῥητῶς καὶ εἰδικῶς εἰς τὰ χρημάτια ἐκεῖνα, ὧν ὁ πατὴρ ἐκέκτητο τὴν ἐπικαρπίαν, καὶ ἠδύνατο νὰ γεννηθῇ ἀμφιβολία περὶ *τῶν χρηματίων*, ἐφ' ὧν ἐστερεῖτο αὐτῆς (ὡς π. χ. ἐν τῇ περιστάσει τοῦ Ν. 8 § 1 Κώδ. 6. 61), ὅτε ὁ ὑπεξούσιος ἠδύνατο νὰ ἔχῃ τὸ πρὸς διάθεσιν δικαίωμα, διὰ τοῦτο ἐπῆλθεν ἡ ἀνάγκη τοῦ Νόμου 11 Κώδ. (6. 22.), δι' οὗ ὁ Αὐτοκράτωρ ἐγενίκευσε τὸν κανόνα τῆς ἀνικανότητος ἐπὶ παντὸς ἀπροσπορίστου χρηματίου γενικῶς, καὶ συναινοῦντος ἔτι τοῦ πατρός (quamvis pater ei permittat)[1].

Ἐπὶ τοῦ πρώτου κεφαλαίου ἐν τούτοις τῆς 117 Νεαρᾶς ἁδρὸς πόλεμος ἠγέρθη μεταξὺ τῶν νομικῶν. Ἐν τῇ Νεαρᾷ ταύτῃ ὁ Ἰουστινιανὸς ἠθέλησε νὰ πραγματευθῇ περὶ τῶν ἀπροσπορίστων χρηματίων, ἅτινα περιῆλθον τοῖς ὑπεξουσίοις, εἴτε ἐκ δωρεᾶς, εἴτε ἐκ διαθήκης τρίτου, ὑπὸ τὸν ὅρον ἵνα ὁ πατήρ, οὔτε ἐπικαρπίαν, οὔτε ἄλλην τινὰ διαχείρισιν ἔχῃ ἐπ' αὐτῶν, «*ὥστε τὸν πατέρα ἢ τὸν ὅλως ἔχοντα τούτους ὑπεξουσίους ἐν τούτοις τοῖς πράγμασι μηδὲ usufructum, μηδὲ τὴν οἱανοῦν παντελῶς μετουσίαν ἔχειν*»· καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ ἐποιήσατο τὴν ἑξῆς διάκρισιν, ἐὰν μὲν οἱ ὑπεξούσιοι τελείας εἰσὶν ἡλικίας «*ἄδειαν ἐχέτωσαν καθ' ὃν βούλονται τρόπον διοικεῖν*», ἐὰν δὲ ὦσιν ἀφήλικες, τότε ἡ διοίκησις γίνεται διὰ τῶν προσώπων,

[1] Πρβ. L. 6. D. (28. 1)·

ἅτινα ὥρισεν ὁ διαθέτης ἢ δωρητής, τοιούτων δὲ προσώπων μὴ ὁρισθέντων ἢ μὴ δυναμένων ἢ μὴ θελόντων ν' ἀναλάβωσι τὸ βάρος, διορίζεται ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου ἄρχοντος εἰδικὸς κουράτωρ πρὸς διαχείρισιν καὶ διαφύλαξιν τῶν χρηματίων μέχρι τῆς ἐνηλικότητος τοῦ ἀτελοῦς τὴν ἡλικίαν. Τινὲς[1] προσεπάθησαν ν' ἀποδείξωσιν ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς Ν. 117 καθιεροῖ νεωτερισμὸν ὑπὲρ τῶν ὑπεξουσίων γενικῶς, ἐπιτρέπων αὐτοῖς τὴν ἐλευθέραν διὰ διαθήκης ἢ δωρεᾶς αἰτίᾳ θανάτου διάθεσιν τῶν ἀπροσπορίστων χρηματίων, τῆς ἐπικαρπίας τῶν ὁποίων ἀποκλείεται ὁ πατὴρ ἢ ὁ πάππος. Ἡ θεωρία ὅμως αὕτη ἀποκρούεται διὰ τοῦ ἐπιχειρήματος, ὅτι ἡ φράσις «*διοικεῖν καὶ διοίκησις*», δὲν περιλαμβάνει τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθέρας διαθέσεως, ἀλλὰ τῆς ἁπλῆς διαχειρίσεως[2]. Ἡ ὀρθοτέρα ἄρα γνώμη εἶνε, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ διὰ τῆς Ν. 117 καθίστησι τοὺς ἐνηλίκους ὑπεξουσίους διαχειριστὰς ἐλευθέρους τῶν ἀπροσπορίστων χρηματίων, τῆς ἐπικαρπίας τῶν ὁποίων στερεῖται ὁ πατήρ, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιτρέπῃ αὐτοῖς τὴν διὰ πράξεως τελευταίας βουλήσεως ἀπεριόριστον διάθεσιν.

Τούτων τεθέντων ὁ κληρικὸς ὑπεξούσιος κέκτηται τὴν ἱκανότητα διὰ διαθήκης ἢ διὰ δωρεᾶς αἰτίᾳ θανάτου νὰ μεταβιβάζῃ μόνον τὸ οἱονεὶ στρατιωτικὸν χρημάτιον, ἐπὶ πάσης δὲ ἄλλης περιουσίας τοιοῦτο δικαίωμα ἀργεῖ.

Εἶνε περιττὸν νὰ προσθέσωμεν ὅτι τοῦ πατρικοῦ χρηματίου ἡ κυριότης ἀνήκει τῷ πατρί, καὶ πολλῷ μᾶλλον διὰ τοῦτο ὁ ὑπεξούσιος στερεῖται πάσης πρὸς διάθεσιν ἐξουσίας· ἐπὶ τούτου ὅμως δύναται νὰ ἰσχύσῃ δωρεὰ αἰτίᾳ θανάτου, ἐὰν ὁ πατὴρ συναινῇ[3].

[1] Περὶ τούτου πρβ. Glück's Τόμ. 34 σελ. 130 καὶ ἐπ. καὶ Marezoll ἐν Zeitsch. f. Civil. u. Pr. VIII 431.

[2] Πρβ. Fritz ἐν Archiv. für die Civil. Praxis VI. σελ. 209, Vangerow II § 428.

[3] L. 7 § 4 (39. 5) L. 25 § 1. (39. 6) L 9 § 2 (1. 11) Vangerow § 428. Θεοφ. Εἰσηγ. Β. 12. Διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ δωρεὰ προέρχεται μᾶλλον ἐκ τοῦ συναι-

Προέβημεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἀνωτέρω θεμάτων, διότι, ὡς εἴρηται, μόνον τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου λύει τὴν ὑπεξουσιότητα. «*Μόνον ἀρχοντίκια ἀπολύουσι τῆς ὑπεξουσιότητος τοὺς κληρικούς*»[1]. «*Τὸ δὲ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς ἀπεντεῦθεν ἀπαλλάττει τοὺς χειροτονουμένους ἐκ τῆς ὑπεξουσιότητος*»[2]. Πάντες οἱ ἄλλοι κληρικοὶ καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν αὐτῶν ἐξακολουθοῦσιν ὄντες ὑπεξούσιοι[3]. Τούτου ἕνεκα καὶ ὁ Φώτιος παρατηρεῖ ἐν Νομοκάνονος Α΄ λα΄. «*τὸ ἔχειν τὸν ὑπεξούσιον κληρικὸν τὰ ἀφ᾽ οἱουδήποτε τρόπου ἐπικτηθέντα αὐτῷ πράγματα κατὰ δεσποτείαν καὶ χρῆσιν καθ᾽ ὁμοιότητα τῶν στρατιωτικῶν πεκουλίων, μὴ ἐκλάβῃς καὶ εἰς τὰ ἀπὸ ληγάτων, ἢ κληρονομιῶν, ἢ δωρεῶν περιελθόντα αὐτοῖς τὰ καὶ λεγόμενα πεκούλια ἀπροσπόριστα, ἀλλ᾽ εἰς μόνα τὰ προφάσει τοῦ κλήρου ἐπικτηθέντα αὐτοῖς*». Ἡ Νεαρὰ 123 κεφ. 19, παρέχουσα τὴν ἐξουσίαν τοῖς πρεσβυτέροις, διακόνοις καὶ ὑποδιακόνοις καὶ ἀναγνώσταις καὶ ψάλταις, «*δωρεῖσθαι κατὰ τοὺς νόμους καὶ διατίθεσθαι, εἰ καὶ ὑπὸ τὴν τῶν γονέων εἰσὶν ἐξουσίαν*» πάντα τὰ ἀφ᾽ οἱουδήποτε τρόπου εἰς τὴν αὐτῶν δεσποτείαν περιελθόντα, περιλαμβάνει μόνον τὰ προφάσει τοῦ κλήρου ὁπωσδήποτε κτηθέντα· διὰ τοῦτο ἡ διάταξις τῆς Νεαρᾶς προστίθησι «*καθ᾽ ὁμοιότητα τῶν καστρενσίων πεκουλίων*», ὡς δὲ ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Φώτιος (αὐτόθι) «*οὕτω γὰρ ἐκληπτέον τὸ ἀφ᾽ οἱουδήποτε τρόπου, ὅτι οὐδὲ ἀνετράπησαν ὑπὸ τοῦ προϊόντος νόμου οἱ περὶ τῶν πεκουλίων νόμοι*».

Δὲν πρόκειται ἐν τῇ προκειμένῃ μελέτῃ νὰ ἀναπτύξωμεν γενικῶς τὸ κοινὸν κληρονομικὸν δίκαιον, τὸ ὁποῖον διέ-

νοῦντος πατρός. Πρβ. καὶ Fritz ἐν Archiv VI. Glück 34 σελ. 143. Mühlenbruch § 641. Puchta Pandect. § 463 Schweppe Pand. § 947.

1 Φωτίου Νομοκ. κεφ. ΛΑ΄ τίτλ. Α΄ σχόλ. (Σ. I. 72) Νεαρὰ 81 καὶ Φωτίου ΛΤ΄ αὐτόθι.

2 Φωτίου αὐτόθι. Πρβ. Νεαρὰν 81 κεφ. 3. Βασ. 1 (31. 5).

3 Τὸ μοναχικὸν σχῆμα κατὰ τοὺς Βυζαντίνους ἐθεωρεῖτο ὡς λῦον τὴν ὑπεξουσιότητα (ὅρα κατωτέρω).

πει τὰς μετὰ θάνατον σχέσεις, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἔρευνα ἡμῶν στρέφεται καὶ πρὸς τὸ μεταγενέστερον βυζαντιακὸν δίκαιον, ἡ ἐξέτασις τῶν τροποποιήσεων τῶν ἐπενεχθεισῶν ἐπὶ τῆς πρὸς διάθεσιν ἱκανότητος τῶν ὑπεξουσίων κληρικῶν δὲν εἶνε περιττή.

Ἐν ᾧ κατὰ τὸ Ἰουστινιάνειον δίκαιον δὲν ἀνεγνωρίζετο τοῖς ὑπεξουσίοις δικαίωμα πρὸς διάθεσιν, εἰ μὴ μόνον ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν καὶ οἱονεὶ στρατιωτικῶν χρηματίων, μολαταῦτα ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν περιουσίαν τῶν ὑπεξουσίων, τὸ δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ δὲν ἐτηρήθη ἀμετάβλητον ἐν τῇ πράξει. Κατὰ τὴν ηὐξημένην Ἐκλογὴν[1] «*οἱ δὲ ὑπεξούσιοι ἐπὶ τοῖς ἀπὸ κληρονομίας ἀδελφοῦ περιαχθεῖσιν εἰς αὐτοὺς πράγμασι διατίθεσθαι δύνανται*»[2]. Ἐν τῷ Προχείρῳ καὶ τῇ Ἐπαναγωγῇ[3] γίνεται λόγος μόνον περὶ χρηματίων στρατιωτικῶν, οἱονεὶ στρατιωτικῶν καὶ παγανικῶν, περὶ δὲ τῶν ἀπροσπορίστων οὐδεμία μνεία, τοῦθ' ὅπερ ἴσως παρέσυρε τὸν σχολιαστὴν τῆς Ἐπαναγωγῆς νὰ ὑποθέσῃ ὅτι τὰ ἀπροσπόριστα χρημάτια εἰσὶν ἰδιόκτητα τῶν ὑπεξουσίων, δῆλα δὴ οἱονεὶ στρατιωτικά, καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῆς ἐλευθέρας αὐτῶν διαθέσεως· «*ὃ γὰρ ἐκ τῶν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων ἐπικτᾶταί τις, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀπὸ μητρικῆς καὶ ἀδελφικῆς ἢ ἀλλαχόθεν ἐκ διαθήκης ἢ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίας ἢ ἀπὸ γαμικοῦ κέρδους, ὅσα οὐκ εἰσὶ παγανικά, πάντα νομίζονται ἰδιόκτητα, καὶ νομίμως ἐπ' αὐτοῖς δύνανται οἱ ὑπεξούσιοι διατίθεσθαι*». Ἡ εἰσαχθεῖσα αὕτη ἐν τῇ Βυζαντίνῃ ἐπιστήμῃ σύγχυσις τῶν οἱονεὶ στρατιωτικῶν καὶ ἀπροσπορίστων χρηματίων εἰσήγαγεν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τὴν ἐλευθερίαν τῆς διαθέσεως αὐτῶν παρὰ τῶν ὑπεξουσίων. Ἐν Πείρᾳ τοὐλάχιστον LXXII 1 φαίνεται ὅτι διὰ πράξεως[4] ἐν ζωῇ ἔχου-

[1] Ecloga aucta VI 6.

[2] Ἐν τῇ Ἐκλογῇ τοιαύτη διάταξις δὲν ὑπάρχει, παράβαλε δὲ αὐτόθι XVI 5 καὶ πρὸς τούτοις Βασιλ. 7 (35. 1). Πείρας I 7. Ἁρμ. V 2. 7. Μαλαξοῦ ἐν Θέμιδι σελ. 228.

[3] Πρβλ. Προχ. XXII. Ἐπαναγ. XXXI 1-4.

[4] Πρβ. καὶ σχόλ. Βασιλ. ἐν 11 (35. 3). Ἁρμ. V 2, 7. Zachariæ Geschichte § 20.

σιν οὗτοι τὴν τοιαύτην ἱκανότητα, κατατάσσεται δὲ εἰς τὸ οἱονεὶ στρατιωτικὸν χρημάτιον καὶ πᾶσα ἐκ διαθήκης περιελθοῦσα τῷ ὑπεξουσίῳ περιουσία. Ἐν τῷ ηὐξημένῳ Προχείρῳ κγ' 7. 8. (Ζαχαρ. VI. 182) φαίνεται ὅτι ἡ διάκρισις τῶν χρηματίων κατήντησεν ἀκριβῶς μεταξὺ στρατιωτικῶν καὶ οἱονεὶ στρατιωτικῶν, ἐν οἷς καὶ τὰ ἀπροσπόριστα συνεχωνεύθησαν, καὶ ὧν ἡ διάθεσις διὰ διαθήκης ἢ δωρεᾶς ἦν πλήρης τοῖς ὑπεξουσίοις. « *Οὐ γὰρ μόνον ὃ ἐκ τῶν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων ἐπικτᾶταί τις, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀπὸ μητρικῆς ἢ ἀδελφικῆς ἢ ἀλλαχόθεν ἐκ διαθήκης ἢ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίας ἢ ἀπὸ γαμικοῦ κέρδους, καὶ ἁπλῶς ὅσα οὐκ εἰσι παγανικά, πάντα νομίζονται ἰδιόκτητα καὶ νομίμως ἐπ' αὐτοῖς δύνανται οἱ ὑπεξούσιοι διατίθεσθαι* »[1]. Διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοιούτων ἀρχῶν ἐν ταῖς Συλλογαῖς τῶν Βυζαντίνων φαίνεται τροποποίησίς τις εἰς ὅσα ἀνωτέρω εἴπομεν περὶ τῶν ὑπεξουσίων κληρικῶν ὡς πρὸς τὰ ἀπροσπόριστα χρημάτια. Ἐν τῷ νομοκάνονι δὲ τοῦ Μαλαξοῦ[2] περιορίζεται ἡ ἱκανότης τῶν ὑπεξουσίων στενῶς μόνον ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν καὶ οἱονεὶ στρατιωτικῶν χρηματίων « *ἐκεῖνα ὁποῦ κάμει τινὰς ἀπὸ τὸν κόπον αὐτοῦ ἤγουν ἀπὸ ταξείδιον ἢ ἀπὸ τέχνην ἢ ἀπὸ ῥόγα ἢ ἀπὸ στρατείαν* »· ὁ Ἁρμενόπουλος[3] μεταξὺ τῶν οἱονεὶ στρατιωτικῶν χρηματίων κατατάσσει καὶ τὰ «*ἀπὸ κληρονομίας ἀδελφῶν καὶ ἀδελφῆς*».

Ἐκτὸς τῶν τοιούτων τροποποιήσεων εἰς τὸ ἐκ διαθήκης καὶ δωρεᾶς κληρονομικὸν δίκαιον τῶν Βυζαντίνων, ἐπῆλθε καὶ ἡ Νεαρὰ 25 τοῦ Λέοντος, ἥτις ἐχαλάρωσεν τοὺς δεσμοὺς τῆς ὑπεξουσιότητος, διότι διὰ τῆς Νεαρᾶς ταύτης ὥρισε τάδε[4]· « *εἰ πρὸς διαγωγὴν ἰδιογνωμονοῦσαν ὀφθείη μόνον ὁ παῖς καταστὰς* (ἄν τε γλώσσῃ τοῦτο ὡμολόγηται οὗ ὑπ' ἐξουσίαν ἑτέ-

[1] Ἴδ. καὶ 11 αὐτόθι.
[2] Θέμιδ. VII σελ. 228.
[3] V 2. 4.
[4] Ληφθέντα καὶ παρ' Ἁρμενοπούλῳ I 17. 8.

λει, ἄν τε γλῶσσα μὲν οὐ παρέσχε τοῦτο, ἄλλως δὲ γνώμη σιωπῶσα καὶ ἰδίως ῥυθμιζομένῳ τῷ παιδὶ οὐκ ἐναντιουμένη ἀλλὰ παραχωρήσασα καθ' ἑαυτὸν διάγειν), *κἂν ᾖ γαμικῆς* **ὁμιλίας** *ἔξω*[1], *εἶναι αὐτῷ κεκυρωμένον τὸ αὐτεξούσιον* ». Τοιουτοτρόπως δὲ κατὰ τὴν νομοθεσίαν τοῦ Λέοντος ὁ χειράφετος ἔχει πλήρη ἱκανότητα πρὸς διαθήκην ἢ δωρεὰν αἰτίᾳ θανάτου.

Τὸ Κανονικὸν δίκαιον ὡς πρὸς τοὺς ὑπεξουσίους τῶν κληρικῶν ἰδίας τηρεῖ ἀρχάς. Χειραφεσία αὐτῶν δὲν δύναται νὰ τελεσθῇ κατὰ τὸν ΛΕ' κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ τοπικῆς Συνόδου ἄνευ πληροφορίας « *εἰς τοὺς τρόπους καὶ εἰς τὴν* **ἡλικίαν** *αὐτῶν* », τοῦτο δ' ἐγένετο χάριν τῶν κληρικῶν, « ἵνα μὴ κατὰ τὸν Βαλσαμῶνα, δίδωσι λόγον ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν τῶν παίδων. Ἡ δοκιμασία γίνεται παρὰ τοῦ δικαστοῦ[2], διὰ δεκρέτου δὲ τελεῖται ἡ χειραφεσία. Ὁ Βαλσαμὼν θεωρεῖ πως τὸν κανόνα ὡς διορθωτικὸν τοῦ Νόμου 5 (4) τῶν Βασιλικῶν ΛΑ' 6., καθ' ὃν « *ὁ τὸν παῖδα ἐπὶ πολὺ ἐάσας τὰ αὐτεξουσίων πράττειν, καὶ ὑπὸ ἐπιτρόπους τελεῖν πρόκριμα πάσχει περὶ τὴν ὑπεξουσιότητα τοῦ παιδὸς* », καὶ ὅτι ὁ κατ' ἀνοχὴν τοῦ πατρὸς διοικῶν τὰ οἰκεῖα ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀπολύεται τῆς ὑπεξουσιότητος. Ὁ κανὼν εἶνε εἰδικὸς ἐπὶ τῶν κληρικῶν, ἄρα ἡ Νεαρὰ τοῦ Λέοντος δὲν δύναται νὰ κρατήσῃ ἐπὶ τῶν ὑπεξουσίων τῶν κληρικῶν[3]. Τούτων τεθέντων ὁ ὑπεξούσιος τῶν κληρικῶν δὲν ἔχει ἱκανότητα πρὸς διαθήκην ἢ αἰτίᾳ θανάτου δωρεὰν ὡς πρὸς τὰ ἀπροσπόριστα χρημάτια, ἐὰν δὲν χειραφετηθῇ κατὰ τὸν κανόνα ΛΕ' τῆς μνησθείσης Συνόδου.

Ἐὰν λάβῃ τις ὅμως ὑπ' ὄψει τὰς τελευταίας συλλογὰς τῶν

[1] Ἁρμενόπουλος αὐτόθι ἐκδόσεως Heimbach ἀντὶ *ὁμιλίας* φέρει *ἡλικίας*. Πρβλ. καὶ τὸν Ν. 4 § 2 τῶν Βασιλ. (31, 2).

[2] Βασιλ. ΛΑ' 3.3. ἐν Πηδαλίῳ δὲ ὑπὸ τὸν κανόνα ΛΕ' (ΜΒ') φαίνεται ὁ σχολιαστὴς ἀναθέτων ἁπλῶς εἰς τοὺς πατέρας τὴν πληροφορίαν μὴ ἀπαιτουμένης δικαστικῆς ἐκτιμήσεως.

[3] Περὶ πάντων τούτων ἴδ. Ζωναρᾶ, Βαλσαμῶνος καὶ Ἀριστηνοῦ σχόλ. αὐτόθι πρβ. καὶ Σύνοψιν Βασιλ. Υ' (Ζαχαρ. V) καὶ Πανδ. (1. 7.).

νόμων, πείθεται ὅτι ὁ γάμος παρέλυε τοὺς δεσμοὺς τῆς ὑπεξουσιότητος, ὅτε ἐλάμβανον τὰ τέκνα καὶ μέρος τῆς πατρικῆς οὐσίας, διότι δι' αὐτοῦ ἀνελάμβανον ἴδιον ἀνεξάρτητον βίον, καὶ αἱ ἀρχαὶ τοῦ Ἰουστινιανείου δικαίου καθὼς καὶ τοῦ τῶν Βασιλικῶν δὲν ἐφηρμόζοντο ἐν τῇ πράξει [1] ἀκριβῶς. Παρὰ Μαλαξῷ π. χ. εὑρίσκομεν τὰς ἑξῆς περὶ χειραφεσίας ἰδέας· « *Αὐτεξούσια λέγονται τὰ παιδία, ὁποῦ ὑπανδρεύσῃ ὁ πατήρ τους καὶ τοὺς δώσῃ τὸ μερτικόν τους, καὶ γίνονται τῆς ἐξουσίας των, καὶ καθέζονται χώρια ἀπὸ τὸν πατέρα τους, ἢ καὶ ὁμοῦ μετ' αὐτοῦ, ἢ καὶ δὲν τὰ ὑπανδρεύσῃ καὶ δώσῃ τους τὸ μερτικόν τους καὶ τὰ κάμνει αὐτεξούσια· καὶ ὑπεξούσια λέγονται ἐκεῖνα τὰ παιδία, ὁποῦ δὲν ἔλαβαν τίποτε μερτικὸν ἀπὸ τὸν πατέρα τους τίποτε μερτικόν, μόνον κάθονται εἰς τὴν ὑποταγὴν καὶ θέλησιν αὐτοῦ* » [2].

Τελευταῖον ἀναγκαῖον κρίνομεν νὰ προσθέσωμεν περιορισμόν τινὰ τοῦ μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν Βυζαντιακοῦ δικαίου. Ἐν τῇ συλλογῇ τῇ λεγομένῃ Ecloga ad Prochiron mutata [3] (VIII 7) εὑρίσκομεν τὴν ἑξῆς ἀρχήν· ὅταν τις ἀποθνήσκων δὲν κατέλειπε κληρονόμον τινὰ ἐξ ἀδιαθέτου, δὲν ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ τὴν περιουσίαν, ὡς ἐβούλετο, ἀλλὰ τὸ ἥμισυ μόνον ἠδύνατο νὰ καταλίπῃ εἰς ξένον πρόσωπον τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ ὑπὲρ τοῦ δημοσίου. « *Διατιθεμένων γὰρ τῶν τοιούτων προσώπων τῶν μὴ ὑπόντων τινὰ πρὸς διαδοχήν, τὸ μὲν ἥμισυ μέρος τῆς αὐτῶν περιουσίας διατίθενται ὅπου δ' ἂν βούλονται, τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ μέρος τῷ εὐσεβεῖ βασιλικῷ σακελλίῳ καταλιμπάνεται* » [4]. Οὐδαμοῦ ἄλλοθι ἀπαντᾷ τοιοῦ-

[1] Ἴδ. καὶ Zachariae v. Lingenthal Geschichte § 20.

[2] Ἐκ τοῦ εἰς χεῖράς μου χειρογράφου κεφ. σιγ'. Ἐντεῦθεν κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας παρατηροῦμεν τὸ ἔθιμον ἐν Ἑλλάδι, καθ' ὃ οἱ γονεῖς ζῶντες παρεχώρουν μοίρας περιουσίας τοῖς τέκνοις, θήλεσι καὶ ἄρρεσι.

[3] Ἔκδ. Ζαχαρ. IV σελ. 84.

[4] Πρβ. καὶ Eclog. privat. auct. VII 2. « *Διατιθεμένου δὲ εἰς ξένον πρόσωπον μὴ ὑπόντων αὐτῷ πρὸς διαδοχὴν συγγενῶν, τὸ μὲν ἥμισυ μέρος καὶ μόνον τῆς*

τος περίεργος περιορισμός, ὅστις φαίνεται προεκλήθη ὑπὸ πνεύματος ταμιευτικοῦ καὶ φορολογικοῦ, ἐπειδὴ δὲ εὕρηται μόνον εἰς ἰδιωτικὰς συλλογὰς μὴ ἐχούσας κῦρος, δὲν δύναται, ἐννοεῖται, νὰ ἔχῃ ἐφαρμογήν.

ΚΑΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχή.

§ 29. Κληρονομικὴ ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴ κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν καὶ ἀστικὸν δίκαιον. Διαρπαγῆς ἔθιμον.
§ 30. Μεταβολαί τινες διὰ τῆς Ἐκλογῆς τῶν Ἰσαύρων.
§ 31. Μεταγενέστερον δίκαιον.
§ 32. Τίς ἐκκλησία κληρονομεῖ τὸν ἐπίσκοπον.
§ 33. Ἐὰν ὁ ἐπίσκοπος σχολάζῃ.
§ 34. Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ Νεαρά.

---

§ 29. Οἱ κληρικοὶ γενικῶς, εἴτε ἐπίσκοποι, εἴτε πρεσβύτεροι, εἴτε ἄλλοι ἐκ τοῦ ἱεροῦ καταλόγου, ἀποθνήσκοντες ἐκληρονομοῦντο κατὰ τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον ὑπὸ τῶν ἐγγυτέρων συγγενῶν (proximi agnati), τούτων δὲ μὴ ὑπαρχόντων κατὰ τὸ πραιτωρικὸν δίκαιον ὑπὸ τοῦ ἐπιζῶντος συζύγου. Τοῦτο σαφῶς ἐξάγεται ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ Θεοδοσίου καὶ Οὐαλεντινιανοῦ ἔτει 534, περιληφθείσης ἐν Κώδικος Ν. 20 (1. 3).

Si quis presbyter,aut diaconus,aut diaconissa,seu subdiaconus, vel cujuslibet alterius loci clericus, aut monachus, aut mulier, quæ solitariæ vitæ dedita est, nullo condito testamento decesserit, nec ei parentes utriusque sexus, vel liberi,

αὐτοῦ περιουσίας διὰ τῆς αὐτοῦ βουλήσεως τῷ τοιούτῳ προσώπῳ δωρεῖσθαι· τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ μέρος τῷ εὐσεβεῖ βασιλικῷ σακελλίῳ καταλιμπανέτω».

vel si qui agnationis cognationisve jure junguntur, vel uxor extiterit, bona, quæ ad eum vel ad eam pertinuerunt, sacrosanctæ ecclesiæ vel monasterio, cui forte fuerat destinatus aut destinata, omniafariam socientur.

Ἐν τῷ νόμῳ δὲ τούτῳ οὐδεμία διάκρισις γίνεται περὶ τῆς περιουσίας αὐτῶν πόθεν ἐπήγασε. Τοσοῦτον δὲ εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἅπασα ἡ περιουσία τῶν κληρικῶν ἐκανονίζετο ἐξ ἀδιαθέτου κατὰ τοὺς κοινοὺς κανόνας, καθόσον καὶ τὰ πράγματα ἐκεῖνα, ἅτινα οἱ κληρικοὶ ἀπέκτων ἐκ τοῦ λειτουργήματος αὐτῶν, ἀνῆκον ἀποκλειστικῶς αὐτοῖς, μεταβαίνοντα τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοις, «ad eorum filios, posteros et quoscunque extraneos heredes», ὡς ὥρισαν οἱ αὐτοκράτορες Λέων καὶ Ἀνθέμιος (Νέμ. 34. Κώδ. 1. 3).

Τὰ νομικὰ ταῦτα σημεῖα ἀποδεικνύουσιν ὅτι κατὰ τὸν πέμπτον αἰῶνα οὐδεμία διάκρισις ἐγίνετο, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν, ὡς πρὸς τὴν διαδοχὴν τῶν κληρικῶν ἐξαιρετικὴ κατὰ τὸν ἀστικὸν νόμον (lege publica)· ὡς εἴδομεν δὲ ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ, ὁ Μ' Ἀποστολικὸς κανὼν καὶ ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ Σύνοδος[1] εἶχον κανονίσῃ τὴν διάκρισιν τῶν Κυριακῶν καὶ τῶν ἰδίων τῶν ἐπισκόπων πραγμάτων χάριν ἀσφαλείας τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, συγχρόνως ὅμως καὶ χάριν τῆς προστασίας τῶν ἰδίων πραγμάτων τοῦ ἐπισκόπου[2]. «*Δίκαιον γὰρ καὶ ἀρεστὸν παρά τε Θεῷ καὶ ἀνθρώποις τὰ ἴδια τοῦ ἐπισκόπου, οἷς ἂν βούληται καταλιμπάνεσθαι . . . μήτε τὸν ἐπίσκοπον προφάσει τῆς ἐκκλησίας δημεύεσθαι*». Ἐκ τῆς τελευταίας ῥήσεως τοῦ κανόνος τούτου ΚΔ' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου ὑποδηλοῦται ὅτι οἱ περὶ τοὺς ἐπισκόπους κληρικοὶ καὶ οἰκονόμοι, ὑπερβολικοῦ ζήλου ἐμφορούμενοι πρὸς συντήρησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, διήρπαζον μετὰ τὸν

[1] (Σ. III 505) καὶ ἡ ἐν Καρθαγένῃ.

[2] Πρβ. καὶ Ζωναρᾶ, Βαλσαμῶνος καὶ Ἀριστηνοῦ σχόλ. εἰς κανόνας Μ' Ἀποστολ. καὶ ΚΔ' Ἀντιοχείας.

θάνατον αὐτῶν τὴν ἀτομικήν των περιουσίαν ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ, ἐγεννῶντο δὲ δίκαι καὶ διεκδικήσεις μεταξὺ κληρονόμων καὶ ἐκκλησίας ἄδικοι καὶ ἐπιζήμιοι. Διὰ τοῦτο κατόπιν ἡ ἐν Χαλκηδόνι τετάρτη Οἰκουμενικὴ ἠναγκάσθη νὰ ἐκδώσῃ κατὰ τῆς τοιαύτης ἀταξίας εἰδικὸν κανόνα τὸν ΚΒ', διατάξασα τὰ ἑξῆς[1]· «*Μὴ ἐξεῖναι κληρικοῖς μετὰ θάνατον τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου διαρπάζειν τὰ διαφέροντα αὐτῷ πράγματα, καθὼς καὶ τοῖς παραλαμβάνουσιν ἀπηγόρευται· ἢ τοὺς τοῦτο ποιοῦντας κινδυνεύειν περὶ τοὺς ἰδίους βαθμούς*»[2]. Ὁ κανὼν οὗτος δὲν περιλαμβάνει ἁπλῶς τοὺς περὶ τὸν ἐπίσκοπον κληρικούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς μητροπολίτας καὶ πάντας γενικῶς τοὺς ἑτέρους, παρ' οἷς ἐτελεύτησεν ὁ ἐπίσκοπος, ὡς ὀρθῶς σχολιάζει ὁ Βαλσαμών[3]. Ὄντως δὲ ὁ ΛΕ' κανὼν τῆς ἐν Τρούλλῳ Συ-

[1] Καὶ κατὰ τὸν 12, 13 καὶ 14 αἰῶνα ἡ ἁρπαγὴ τῆς περιουσίας τῶν ἀποθνησκόντων ἀρχιερέων καὶ ὑπ' ἀρχόντων ἐτελεῖτο. πρβ. Νεαρὰν Ἰωάννου Κομνηνοῦ 49 (Zach. coll. IV) καὶ Μανουὴλ Κομνηνοῦ Νεαρὰν 65 (coll. IV), Ἰωάννου Δούκα Βατάτζη Νεαρὰν 3 (coll. V), Ἀνδρονίκου πρεσβυτέρου Νεαρὰν 27 (coll. V).

[2] Τὰ αὐτὰ τὸ Ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον ὥρισε καὶ ἐν τῇ Δύσει, διότι φαίνεται ἡ αὐτὴ ἀταξία ἐπεκράτει ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν ἀποιχομένων ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν, διαρπαζομένης ὑπὸ τῶν κληρικῶν καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἰσχυρῶν. Maxime autem patroni, advocati, vicedomini, judices, comites, denique alii terrarum nobiles omnia decedentium clericorum bona rapiebant et auferebant. (Ἴδ. Sentis op. cit. σελ. 34 καὶ τὸν παρ' αὐτῷ μνημονευόμενον Buderus Dissert. de jure manus mortuæ)· πρὸ πάντων δὲ ἐν Ἱσπανίᾳ, ἔνθα καὶ κατὰ τῶν οἰκιῶν αὐτῶν ἐγίνετο ἐπιδρομὴ τελεία. (Πρβ. Concil. Taracon. c. 12 ἔτει 516). Ἐκ τῆς τοιαύτης καταχρήσεως παρὰ τοῖς Δυτικοῖς, καταστάσης σχεδὸν ἐθίμου, ἔλαβεν ἀρχὴν καὶ τὸ λεγόμενον δίκαιον τῆς ἀπογυμνώσεως ἢ διαρπαγῆς (jus spolii, exuviarum), καθ' ὃ πᾶσα ἡ κινητὴ περιουσία (omnem supellectilem ceteraque mobilia) ὑπετίθετο κατὰ τεκμήριον ἀνήκουσα τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ κατελαμβάνετο τοιούτῳ δικαίῳ. Ἀξιοθρήνητος κατάστασις ἐξ ἀπληστίας, ἧς προσεπάθησε νὰ προλάβῃ τὰς συνεπείας ἡ ἐν Τολέδῳ Σύνοδος IX (c. 14 ἔτει 655 καὶ Γρατιανοῦ c. 1 C. 12 qu. 4). Βραδύτερον οἱ Αὐτοκράτορες τῆς Δύσεως ὡς προστάται τῆς ἐκκλησίας ἀνέλαβον τὸ δικαίωμα τῆς καταλήψεως ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κρατοῦντες ἐθίμου, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οἱ Πάπαι ἐνίοτε δὲν ὤκνησαν νὰ διαμφισβητήσωσιν αὐτό. Πρβ. ἐν τούτοις καὶ Thomassini αὐτόθι part. III lib. II cap. 54. 1. (Πρβ. καὶ Walter § 263 καὶ πρὸ πάντων λεπτομερῶς Sentis op. cit. σελ. 33 καὶ ἑπ.). Ὁ Sentis ἀποκαλεῖ τὸ σύστημα τῆς διαρπαγῆς detestabilis usus jam a primis medii ævi saeculis violento modo introductus.

[3] (Σ. II 268, 269) πρβ. καὶ Πηδάλιον.

νόδου κατόπιν, τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ ἑπόμενος, ἀπηγόρευσεν τοῖς πᾶσι μητροπολίταις ν' ἀφαιρῶσιν ἢ σφετερίζωνται τὰ πράγματα τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἀποθνησκόντων ἐπισκόπων, καὶ διέταξε νὰ μένωσι ταῦτα ὑπὸ τὴν παραφυλακὴν τοῦ κλήρου τῆς ἐκκλησίας «*ἧς ὁ τελευτήσας ἐτύγχανε πρόεδρος*» μέχρι τῆς προαγωγῆς ἑτέρου ἐπισκόπου. Μόνον δ' ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν δὲν ὑπελείφθησαν κληρικοὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ, δύναται ὁ μητροπολίτης νὰ παραλάβῃ τὴν περιουσίαν καὶ νὰ παραφυλάξῃ ἀμείωτον, ἵνα παραδώσῃ αὐτὴν τῷ χειροτονηθησομένῳ ἐπισκόπῳ.

Ὁ Κωνστάντιος ἐν ἔτει 357 εἶχε διατάξῃ[1], ὅτι συνέφερεν ἵνα κληρικοὶ πᾶν ὅτι συνῆγον εἴτε φειδωλίᾳ εἴτε προνοίᾳ εἴτε ἐμπορίᾳ (vel parsimonia vel provisione vel mercatura) διακονῆται πρὸς χρῆσιν τῶν ἐνδεῶν καὶ τῶν πτωχῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς διατάξεως ταύτης οὐδόλως εἰσήχθη ἐν τῷ ἀστικῷ δικαίῳ νεωτερισμὸς εἰς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴν αὐτῶν. Ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τοῦ Ν. 43 Κ. (1.3) ἤρξατο νὰ εἰσάγῃ τροποποιήσεις ἐν ἔτει 528, ἀκολουθῶν τῷ πνεύματι τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, διὰ τῆς διακρίσεως τῆς περιουσίας τοῦ ἐπισκόπου, ὡς ἀνωτέρω παρετηρήσαμεν, προκειμένου περὶ τῆς ἐκ διαθήκης κληρονομίας αὐτοῦ. Ἀφ' οὗ διὰ τοῦ προοιμίου τοῦ ῥηθέντος νόμου ὁ Αὐτοκράτωρ ἐξετάζει τὸ ζήτημα, τίνες πρέπει νὰ λαμβάνωνται καὶ χειροτονῶνται ἱερεῖς, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων ἀποφαίνεται, ὅτι εἶνε δίκαιον αὐτοὺς «*καθαρὰν κεκτῆσθαι προαίρεσιν, καὶ τῶν μὲν χρημάτων ὑπερφρονεῖν, πᾶσαν δὲ τὴν ἑαυτῶν ζωὴν εἰς τὸν φιλάνθρωπον ἀνατείνειν Θεὸν*», διὰ τῆς § 1 ὁρίζει, ὅτι προσήκει νὰ ἐπιλέγωνται καὶ χειροτονῶνται ἐκεῖνοι «*οἷς οὐκ ἔστιν οὔτε τέκνα οὔτε ἔγγονοι*». Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐθεώρησεν, ὅτι αἱ περὶ τὰ βιωτικὰ φροντίδες «*ἃς οἱ παῖδες μάλιστα τοῖς γονεῦσι παρέχουσι*» δύνανται νὰ ἐλαττώσωσι τὴν περὶ τὸν Θεὸν καὶ τὰ ἐκκλησια-

[1] C. Th. 14 (16. 2) C. 2 (1. 3).

στικὰ πράγματα σπουδὴν καὶ εὔνοιαν, ἔκρινε δὲ πρὸς τούτοις ἄτοπον, ἐν ᾧ ἄλλοι «*διὰ τὴν εἰς τὸν Θεὸν ἐλπίδα*» καὶ πρὸς σωτηρίαν τῆς ψυχῆς προστρέχουσι καὶ καταλιμπάνουσι τὰ ὑπάρχοντά των εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς εὐσεβεῖς αἰτίας, *οἱ ἐπίσκοποι καὶ κληρικοὶ νὰ κερδοσκοπῶσιν* ἐπὶ τῶν περιουσιῶν τούτων καὶ νὰ καταναλίσκωσιν αὐτὰς εἰς τὰ ἴδια τέκνα· καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπηγόρευσε τὸν ἔχοντα τέκνα καὶ ἐγγόνους χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπέκλεισε τοὺς ἐπισκόπους τοῦ δικαιώματος τῆς ἐλευθέρας διαθέσεως τῆς περιουσίας, ἥτις ἐκτήθη μετὰ τὴν ἐπισκοπήν. Ἐπειδὴ ἡ περιουσία αὕτη, (πλὴν τῆς ἀπὸ θείων καὶ ἀδελφῶν)[1], κατὰ τὴν ρητὴν διάταξιν τοῦ Αὐτοκράτορος, ἀνήκει τῇ ἐκκλησίᾳ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐπισκόπου τῇ ἐκκλησίᾳ ἀπομένει καὶ δὲν περιέρχεται εἰς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου νομίμους αὐτοῦ κληρονόμους[2]. Ὁ περιορισμὸς οὗτος εἶνε ὁ πρῶτος ἐν τῇ διαδοχῇ τῶν προσώπων, τοῦ νόμου δὲ ἀφορῶντος μόνον εἰς τοὺς ἐπισκόπους, οὐδεὶς ἐπὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίας τῶν ἄλλων κληρικῶν ἐξαιρετικὸς περιορισμὸς γίνεται, πλὴν τῶν ἀναδεδεγμένων ἢ ἀναδεξαμένων τὴν φροντίδα καὶ διοίκησιν τῶν εὐαγῶν οἴκων[3], ἐφ' ὧν ἀποθνησκόντων ἐξ ἀδιαθέτου ἐφαρμόζονται αἱ περὶ τῶν ἐπισκόπων ἀρχαί.

Ἀποθνήσκοντος τοῦ κληρικοῦ ἄνευ διαθήκης ὑπεισέρχονται *εἰς τὴν ἀτομικὴν περιουσίαν* αὐτοῦ οἱ κατὰ τὸ κοινὸν δίκαιον κληρονόμοι.

§ 30. Ἐπὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς ἐν τούτοις τὸ ἀστικὸν δίκαιον ὑπέστη ἱστορικάς τινας μεταβολὰς παροδικάς, διότι ἡ

[1] Ἥτις εἶνε ἀτομικὴ τοῦ ἐπισκόπου, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω.

[2] Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τούτων καὶ ἐν τῇ Δυτικῇ ἐκκλησίᾳ ἀπαντᾷ ὁ κανὼν «*Episcopus qui filios aut nepotes non habuerit, alium quam ecclesiam non relinquat haeredem*». (Concil. Agath. c. 33 ἔτει 506 παρὰ Γρατιανῷ c. 34 C. 12. qu. 2).

[3] Πρβ. καὶ Νεαρὰν 131 κ. 13 καὶ Ἀθανασίου τοῦ σχολαστικοῦ II 2 παράτ. (Ἀνέκδοτα Heimbach I, σελ. 42).

Ἐκλογὴ μετερρύθμισεν αὐτὸ ὡς ἑξῆς[1]· *«εἰ δὲ οὔτε συγγενεῖς εἰσίν, ἔστι δὲ γυνὴ τοῦ τελευτήσαντος, τὸ μὲν ἥμισυ μέρος ἁπάσης αὐτοῦ τῆς περιουσίας ἐκείνη κληρονομείτω, τὸ δὲ ἕτερον μέρος τῷ Δημοσίῳ εἰσκομίζεσθαι»*[2]. Κατὰ τὴν νομοθεσίαν τῶν Ἰσαύρων τοιουτοτρόπως ἐκαλεῖτο εἰς τὴν κληρονομίαν τὸ Δημόσιον μετὰ τῆς γυναικός. Περὶ τῆς περιστάσεως τῆς προαποβιώσεως τῆς γυναικὸς λόγος δὲν γίνεται, ἐὰν δῆλα δὴ καὶ ὁ σύζυγος κληρονομῇ αὐτήν, κατ᾽ ἀκολουθίαν κατὰ τὴν Ἐκλογὴν τοιοῦτο κληρονομικὸν δικαίωμα δὲν ὑπάρχει.

§ 31. Ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ὅμως δικαίῳ ἐπανέρχεται ἡ ἰσχὺς τῶν Ἰουστινιανείων ἀρχῶν, αἵτινες καθιερώθησαν καὶ ἐν τοῖς Βασιλικοῖς[3].

Ἑτέραν τροποποίησιν τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου εἰσήγαγε Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος ἔτει 945-959 διὰ τῆς Νεαρᾶς 12 (coll. Zach. III), δι᾽ ἧς ὥρισεν ὅτι πᾶσαι αἱ διατάξεις περὶ κληρονομικῆς διαδοχῆς μένουσιν ἐν ἰσχύι ὑπὸ τὸν ἑξῆς ὅμως περιορισμόν, ὅτι ὅταν τις ἀποθνήσκῃ ἄνευ διαθήκης καὶ κατιόντων, ἔρχονται δὲ εἰς τὴν κληρονομίαν οἱ ἄλλοι ἐκ πλαγίου συγγενεῖς ἢ τὸ δημόσιον ἐλλείψει τοιούτων, τὰ δύο τρίτα μόνον προσπορίζονται τοῖς κληρονόμοις ἢ τῷ δημοσίῳ,

[1] Περὶ τῶν μεταβολῶν τούτων ποιούμεθα λόγον χάριν ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, καὶ διότι τὰ κατὰ τὸ ἰσχῦον δίκαιον ἄλλα συζητοῦνται πάρὰ Καλλιγᾷ 109 καὶ ἑπ. Κρασσᾷ κληρονομ. Δ. § 177, Παπαρρηγοπούλῳ κληρονομ. Δ.

[2] VI 6 ἐκδόσεως ἡμετέρας 1889 σελ 21, ὁμοίως καὶ ἐν Ecloga privata aucta (VII 1) καὶ Ecloga ad Prochiron mutata, (VIII 1), ἔνθα καὶ περὶ ἀνδρὸς ἐπιζῶντος προστίθεται ὅτι κληρονομεῖ κατὰ τὸ ἥμισυ ὁμοίως τὴν προαποθνήσκουσαν σύζυγον. Ἐν τῇ Ecloga privata aucta (VII 2) ἀπαντᾷ καὶ διάταξις περιορίζουσα τὴν ἐλευθέραν διάθεσιν τῆς περιουσίας, *ὅταν τις θέλῃ δῆλα δὴ νὰ διαθέσῃ τὴν περιουσίαν του οὐχὶ ὑπὲρ συγγενῶν καὶ μὴ ὑπαρχόντων συγγενῶν, ἀλλ᾽ ὑπὲρ ξένου προσώπου, δὲν δύναται νὰ λάβῃ τὸ πρόσωπον τοῦτο εἰ μὴ μόνον τὸ $^1/_2$, τοῦ ἑτέρου ἡμίσεος ἀνήκοντος τῷ Δημοσίῳ*. Πόθεν ἡ περίεργος αὕτη διάταξις ἐλήφθη, εἶνε ἄγνωστον, διότι οὐδαμοῦ τῆς Βυζαντίνης νομοθεσίας ἀπαντᾷ ἴχνος· ἴσως ἐξ ἐθίμου εἰσήχθη.

[3] Πρβ. C. (6. 18) D. (38. 11) C. Th. 9 (5. 1). Βασιλ. 2 (45. 5.) καὶ σχόλ. Θεοδώρου, Πρόχ. XXX 19. Ἐπαναγ. XXXIII 22. Ηὔξημ. Ἐπαναγ. XXXV 19. Ἁρμενοπ. Ε. 8. 44 *«τότε γὰρ μόνον ἀνὴρ ἢ γυνὴ κληρονομοῦσιν ἀλλήλους ὅταν πᾶσα ἡ συγγενῶν ἀπορία τυγχάνῃ»*.

τὸ δὲ ἕτερον τρίτον δωρεῖται τῷ Θεῷ «*ὑπὲρ τῆς τοῦ τελευτῶντος ψυχῆς*». Τῇ Νεαρᾷ ταύτῃ ἠκολούθησε Συνοδικὴ διάταξις τοῦ Πατριάρχου Ἀθανασίου κυρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου (τοῦ πρεσβυτέρου) ἔτει 1306[1].

Φαίνεται ὅτι συνεπείᾳ τῆς Νεαρᾶς τοῦ Πορφυρογεννήτου ἐξησφαλίσθη μὲν ἡ σωτηρία τῶν ψυχῶν, ἀλλὰ αἱ περιουσίαι τῶν ἀποθνησκόντων δὲν εὕρισκον ἀνάλογον προστασίαν ἐν ταῖς χερσὶ τῶν διοικητικῶν ὑπαλλήλων διαρπαζόντων αὐτάς, καὶ μέγισται, ὡς εἰκός, ἐγίνοντο καταχρήσεις κατὰ τὴν εἰς τρεῖς μοίρας διανομήν, διὰ τοῦτο ὁ ῥηθεὶς Πατριάρχης καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ διέταξαν, ὅτι οἱ τελευτῶντες ἄνευ τέκνων ἄνδρες ἢ γυναῖκες δὲν πρέπει νὰ ὑπομένωσιν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν, οὔτε παρὰ τῶν τὰ δημόσια διενεργούντων[2], οὔτε παρὰ τῶν εἰς παροικίαν ἐχόντων αὐτοὺς ἐκκλησιῶν ἢ καὶ μονῶν, ἀλλὰ τὸ μὲν $^1/_3$ λαμβάνει ἡ δεσποτεία τοῦ βίου, τὸ $^1/_3$ διατίθεται εἰς μνημόσυνα διὰ τῆς ἐκκλησίας, τὸ δ' ἕτερον τρίτον ὁ ἐπιζῶν σύζυγος κληρονομεῖ.

«*Τοὺς μὴ ἐπὶ παιδὶ τελευτῆσαι φθάσαντας ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας μὴ ἁρπαγὴν παντελῆ τὸ μέρος ὑπέχειν τῶν ὑπαρχόντων τὸ ἐναπολειφθὲν εὑρισκόμενον ζῆν συμφορὰν ἀπάν-*

[1] Νεαρ. 26 (coll. Zach. V σελ. 628) Ματθ. Βλάσταρη Κ. 12. (Σ. VI 326). Ἁρμ. Ε. (8.78) Πείρας XIV 6. XLVIII 1. 11 LIV 10. Λόγῳ τῆς ἄκρας εὐλαβείας καὶ τῆς συνηθείας τῶν μνημοσύνων, καὶ τῶν θρησκευτικων τελετῶν πρὸς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν, καὶ τῶν ἐλεημοσυνῶν πρὸς τοὺς πτωχοὺς χάριν τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ, ἐθεωρήθη παρὰ τοῖς Βυζαντίνοις ὡς ὑποχρέωσις τοῦ κληρονόμου θρησκευτικὴ καὶ ἱερὰ ἡ διὰ τὴν μνήμην τοῦ ἀποθανόντος δαπάνη, ἡ συνήθεια δὲ αὕτη ἐκυρώθη καὶ διὰ τῶν νόμων, καὶ ἡ ἐκκλησία μᾶλλον ἢ τὸ δημόσιον ἐκρίθη καταλληλοτέρα πρὸς τὴν εἰς τὰς κληρονομίας ἀνάμιξιν. Τὸ πρῶτον ἴχνος ἐν τούτοις εἰς τὴν νομοθεσίαν ἀπαντᾷ ἐν Νεαρᾷ 40 τοῦ Λέοντος (Zach. coll. II.) καθ' ἥν, ἐν ᾗ περιπτώσει τις ἀποθάνῃ ἐν αἰχμαλωσίᾳ καὶ δὲν ὑπάρχωσιν αὐτῷ κληρονόμοι, οὔτε ἀνιόντες, οὔτε κατιόντες, καὶ κληρονόμος ἔρχεται κατὰ νόμον τὸ Δημόσιον, τότε τὰ πράγματά του, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν καὶ πληρωμὴν τῶν χρεῶν, διαιροῦνται εἰς δύο, «*εἴς τε τρίτον καὶ δίμοιρον*» καὶ τὸ μὲν τρίτον ἀφορίζεται «*εἰς τὴν ὑπὲρ ψυχῆς διανομὴν*», τὸ δὲ δίμοιρον «*ἐν τοῖς βασιλείοις ταμείοις*» μεταβιβάζεται.

[2] Διὰ τὸ $^1/_3$ δῆλα δὴ τοῦ Πορφυρογεννήτου.

θρωπον καὶ διπλῆν καὶ πάντη ἀβίωτον, ὡς ἐστὶ καὶ ἁρμοζόντως κοινολεκτούμενον, μὴ παρὰ τῶν τὰ δημόσια διεργούντων, μὴ παρὰ τῶν εἰς παροικίαν αὐτοὺς ἐχουσῶν ἐκκλησιῶν ἢ μονῶν, ἀλλὰ τὸ τρίτον τοῦ βίου ἐκείνου τῇ δεσποτείᾳ, τὸ τρίτον τῷ ἀπελθόντι, καὶ τὸ τῷ ζῶντι τὸ ἕτερον· εἰ δὲ καὶ οὗτος ἀπέλθοι, πατρὶ ἢ μητρί ἢ ὁμαίμονι ἢ ὅσοις προσώποις ἐστὶ τὸ ἀπὸ νόμου κληρονομεῖν· εἰ δέ γε μηδεὶς τῶν ῥηθέντων προσῇ τῷ ἀποιχομένῳ, τῷ δημοσίῳ τότε ἥμισυ καὶ μνημοσύνοις ἐκείνου τὸ ἥμισυ» [1].

Ἑρμηνεύων ὁ Βαλσαμὼν τὸν ΠΑ΄ κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου, καὶ μνημονεύων τὴν Νεαρὰν 131 τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅτι οἱ ἀδιαθέτως τελευτῶντες ἄνευ νομίμων κληρονόμων κληρικοὶ καὶ ἐπίσκοποι κληρονομοῦνται παρὰ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, εὑρέθη ἀπέναντι τῆς μνησθείσης Νεαρᾶς τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ ἀπεφήνατο, ὅτι αὕτη, ἐπειδὴ «*ἐξεφωνήθη εἰς*

[1] Ἐν τῷ Συντάγματι τοῦ Βλάσταρεως (αὐτόθι) ἡ Νεαρὰ ἔχει ὡς ἑξῆς· «***Κελεύομεν τοὺς ἀτέκνους χηρεύοντας ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, μὴ ἁρπαγὴν ὑπέχειν τῶν ὑπαρχόντων, μήτε παρὰ τῶν τὰ δημόσια διεργούντων, μήτε τῶν εἰς παροικίαν τούτους ἐχόντων, ἀλλὰ τὸ τρίτον τῆς οὐσίας ἐκείνων τὴν δεσποτείαν ἀπολαμβάνειν, τὸ τρίτον εἰς μνημόσυνα τοῦ ἀπελθόντος ἀναλίσκεσθαι, καὶ τὸ ζῶν μέρος ἀπολαμβάνειν τὸ ἕτερον· εἰ δὲ καὶ τὸ ἐπιζῆσαν ἀπέλθοι μέρος, τοὺς τούτῳ προσήκοντας τὸ ἀπὸ νόμου κληρονομεῖν· ἂν δὲ μηδεὶς συγγενὴς προσῇ τῷ ἀποιχομένῳ, τῷ δημοσίῳ εἶναι τὸ ἥμισυ, καὶ τοῖς ἐκείνου μνημοσύνοις τὸ ἥμισυ***». Ὁ κ. Καλλιγᾶς ἐν § 109 τοῦ συγγράμματός του τόμ. V, μνημονεύων τὴν νεαρὰν τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ τὴν τοῦ Πατριάρχου Ἀθανασίου διάταξιν καὶ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου, παρατηρεῖ ὅτι «***οὐδεμία τῶν διατάξεων τούτων εἶναι σήμερον ἐν ἰσχύι (ἐν Ἑλλάδι) ἡ μὲν τοῦ Ἀνδρονίκου ὡς ἀναφερομένη εἰς τοὺς δουλοπαροίκους, ἡ δὲ τοῦ Κωνσταντίνου ὡς μὴ κειμένη παρ' Ἁρμενοπούλῳ***». Ἡ Νεαρὰ τοῦ Ἀνδρονίκου φαίνεται ὄντως ὅτι περὶ δουλοπαροίκων ἠθέλησε νὰ πραγματευθῇ, ὡς καὶ ὁ Zachariae σημειοῦται ἐν § 30 τῆς Ἱστορίας τοῦ Γραικορωμαϊκοῦ δικαίου, καὶ τοιουτοτρόπως κατὰ τὸ ἐν Ἑλλάδι δίκαιον δὲν κρατεῖ (πρβ. καὶ Καλλιγᾶ περὶ δουλοπαροικίας ἐν Θέμιδος IX. 215), ὡς πρὸς τὴν Νεαρὰν ὅμως Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, παρ' Ἁρμενοπούλῳ I, 18.22 καὶ V 8.78 ὑπάρχει ἡ διάταξις. «***Τῶν ἀδιαθέτως τελευτώντων, ἐκ πλαγίου συγγενεῖς ἐχόντων καὶ μὴ παῖδας, ... δίδοται καὶ τὸ τρίτον τῆς ὑποστάσεως εἰς ψυχικὸν ἐκ συνηθείας***». Ἴσως ἡ Νεαρὰ δὲν δύναται νὰ ἰσχύσῃ, διότι προϋποτίθησιν ἄλλον ὀργανισμὸν διοικητικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν καὶ διαχειρίσεως.

λαϊκοὺς καὶ μόνους», δὲν ἰσχύει ἐπὶ τῆς κληρονομίας τῶν κληρικῶν, κρατούσης ἐπ' αὐτῶν μόνον τῆς Ν. 131 ιγ', καὶ ὄντως ὀρθῶς ἔλυσε τὸ ζήτημα, διότι ἡ διάταξις τῆς Νεαρᾶς 131 εἶνε εἰδικὴ ὡς πρὸς τοὺς κληρικούς [1]. Ἐν περιπτώσει λοιπόν, καθ' ἣν ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς οἱουδήποτε βαθμοῦ τελευτήσῃ ἄνευ διαθηκῶν καὶ νομίμων διαδόχων συγγενῶν, ἡ περιουσία αὐτῶν μεταβαίνει τῇ ἐκκλησίᾳ «*ἐν ᾗ ἔτυχον κεχειροτονημένοι*» [2].

§ 32. Ἑκάστης ἐπισκοπῆς περιλαμβανούσης διοικητικήν τινα περιφέρειαν, παροικίαν ἢ ἐνορίαν [3], ἡ περιουσία τοῦ ἐπισκόπου, ὡς περιερχομένη τῇ ἐκκλησίᾳ, *ἀνήκει τῇ ἐπισκοπῇ γενικῶς*, ἡ δὲ περιουσία τῶν λοιπῶν κληρικῶν περιέρχεται εἰδικῶς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, δῆλα δὴ τὸ ἱερὸν ἵδρυμα, ἐν ᾧ εὕρηται κεχειροτονημένος. Τοῦ νόμου δὲ ὁρίζοντος σαφῶς κληρονόμον τὴν ἐκκλησίαν, εἰς ἣν ἐγένετο ἡ χειροτονία, δὲν παρίστανται δυσκολίαι ἐν τῇ ἐφαρμογῇ καὶ τῇ ἑρμηνείᾳ [4], τοσοῦτο

[1] Ὁμοίως δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ διὰ τοὺς κληρικοπαροίκους ἡ Νεαρὰ τοῦ Ἀνδρονίκου δὲν ἠδύνατο παρὰ Βυζαντίνοις νὰ ἰσχύσῃ.

[2] Φωτίου Νομοκ. Χ 5 (Σ. Ι. 240) Βαλσαμῶνος σχόλ. καν. ΛΕ' Τρούλλ. Συνόδου, πρβ. καὶ Ν. 20 Κώδ. (1.3.).

[3] Ἡ ὑφ' ἕκαστον ἐπίσκοπον προστατευομένη ἐκκλησία, τὸ καθ' ἑκάστην πόλιν ἢ χώραν κατοικοῦν σύνολον χριστιανῶν, καὶ ἐπισκοπῆς περιφέρεια, ὠνομάζετο καὶ ποίμνιον καὶ ἐπισκοπὴ καὶ παροικία ἐπισκόπου (πρβ. Καν. Ἀποστόλων ΙΔ', Συνόδου Οἰκουμ. Α' καν. Δ' Συνόδ. Ἀγκύρας καν. ΙΗ' Ἀντιοχ. Θ' καὶ ΚΑ'). Ὁ Εὐσέβιος (Ἐκκλησιαστ. Ἱστορία Γ 28 Η 13) ὀνομάζει τὴν ἐκκλησίαν Ἀντιοχείας «*παροικίαν Ἀντιοχείας*» καὶ τὴν τῆς Ἀλεξανδρείας «*τὴν κατ' Ἀλεξάνδρειαν παροικίαν*» πρβλ. καὶ Ζωναρᾶ σχόλ. εἰς καν. ΙΖ' Χαλκηδ. καὶ Γεωργ. Ξιφιλίνου περὶ ἐνοριακῶν δικαίων (Σ. V 101) καὶ Thomassini II 2. 1.

Τὸ πρόσωπον τοῦ ἐπισκόπου τοιουτοτρόπως περιλαμβάνει νομικῶς καὶ ἀντιπροσωπεύει τὴν παροικίαν ἐν συνόλῳ ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν γενικῶς, ἦτο δὲ κατὰ τὸ Βυζαντιακὸν δίκαιον ὁ ἐπιστατῶν καὶ διευθύνων τὰ συμφέροντα αὐτῆς, ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς ὁποίας διετίθεντο τὰ πρὸς συντήρησιν τῶν κατὰ μέρος ἐκκλησιῶν, τῶν κληρικῶν, τῶν πτωχῶν κλπ. πρβ. Joh. Schulte, Die juristische Persönlichkeit der Katholischen Kirche, ihrer Institute und Stiftungen (Giessen 1869) σελ. 15 καὶ Thomassini III 2. 1.

[4] Κατὰ τὸ διάταγμα τοῦ Γρατιανοῦ c. 7 C. 12 qu. 5 καὶ παρὰ τοῖς Δυτικοῖς ὁρίζεται ἡ ἐκκλησία, παρ' ᾗ ὁ κληρικὸς ὑπηρέτησε (deservivit) ὡς κληρονόμος. Πρβ. καὶ Gonzalez Tellez ἐν c. X. de success. ab intestato.

μᾶλλον, καθόσον ἡ Ἀνατολικὴ ἐκκλησία καὶ αὐστηροὺς ἔχει κανόνας ὡς πρὸς τὸ μόνιμον τῆς θέσεως τῶν κληρικῶν καὶ τῶν ἐπισκόπων [1]. Ὁ κληρικὸς ἐν τούτοις δὲν εἶνε ἀμετάθετος· δύναται τῇ γνώμῃ τοῦ ἐπισκόπου, ὑφ' ὃν διατελεῖ, νὰ μετοικήσῃ καὶ ἄλλοθι νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ τῆς ἱερωσύνης καὶ τῆς ὑπηρεσίας του καθήκοντα, λαμβάνων τότε τὰς ἀπολυτικὰς ἢ συστατικὰς λεγομένας ἐπιστολάς· καὶ ὁ ἐπίσκοπος αὐτὸς τῇ γνώμῃ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ὁμοίας ἐπιστολὰς δύναται νὰ λάβῃ [2]. Ἐννοεῖται λοιπὸν ὅτι ὁ νόμος δὲν ἐννοεῖ πρὸς κανονισμὸν τοῦ δικαιώματος τῆς κληρονομίας τὴν χειροτονίαν, καθ' ἣν τὸ πρῶτον περιεβλήθη τις ἱερατικὸν ἀξίωμα, ἀλλὰ τὴν τοῦ βαθμοῦ, εἰς ὃν διετέλει ὁ τελευτήσας, διότι κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον ἐπιτρέπεται «*ἐξ ἐλάττονος Ἐκκλησίας εἰς μείζονα χηρεύουσαν ἀναχθῆναι*» [3], δύναται δὲ ὁ πρεσβύτερος νὰ χειροτονηθῇ ἐπίσκοπος, ὅτε ἡ ἐπισκοπὴ εἶνε ὁ δικαιοῦχος· γενικῶς δὲ ἡ ἐκκλησία, εἰς ἣν ἀνῆκεν ὁ κληρικὸς κατὰ τὸν θάνατόν του, εἴτε διὰ μεταθέσεως, εἴτε διὰ διορισμοῦ, εἶνε ὁ νόμιμος κληρονόμος [4]. Οὕτω καὶ ὁ σχολιαστὴς τοῦ Πηδαλίου [5] βεβαιοῖ ἐν τῇ πράξει ἐφαρμοζόμενο μέχρις ἐσχάτων «*Εἰ δὲ τελευτήσαντες, Κληρικοὶ ὄντες, οὔτε παῖδας εἶχον, οὔτε ἄλλους συγγενεῖς, μετὰ χρόνον ἕνα τοῦ θανάτου αὐτῶν λαμβάνουσι τὰ πράγματά των οἱ προεστῶτες τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνης τῆς ὁποίας ἦσαν οἱ τελευτήσαντες κληρικοί*».

[1] Πρβ. Ἀποστολ. Καν. ιβ, ιγ, ιε, ιστ. Συνόδου πρώτης καὶ δευτέρας καν. ιστ. Σαρδικῆς α, β, ζ. η. θ, κ, ιβ, Ἀντιοχείας ια, ιστ. κα. Καρθαγένης κγ, οα, Συνόδου δευτέρας β. ἕκτης κ. Ἀγκύρ. ιχ. Συνόδου τετάρτης κγ. δ. ἑβδόμης ε. Νεοκαισαρείας ιγ. Κατὰ τὸν Μολδαυϊκὸν Κώδικα ὁρίζεται ἐν ἄρθ. 761 ἡ κληρονομικὴ διαδοχὴ τῶν Ἀρχιερέων.

[2] Ματθ. Βλαστάρεως Α 9. (Σ. VI 91 καὶ ἑπ.) Ἀποστολ. κανὼν ΛΓ'. Ζωναρᾶ Βαλσαμῶνος καὶ Ἀριστηνοῦ σχόλια αὐτόθι.

[3] Ματθαίου Βλαστάρεως αὐτόθι (Σ VI 84).

[4] Τὰ αὐτὰ ἐφαρμοστέον καὶ ἐπὶ μεταθέσεως ἐπισκόπων.

[5] Πηδαλίου κανόνα Λ' ἐν Καρθαγ. Συνόδου (ἐκδ. Ραφτάνη σελ. 478). Διὰ τοῦτο καὶ τὸ διάταγμα τοῦ Γρατιανοῦ παρὰ τοῖς Δυτικοῖς χρῆται τῇ λέξει «deservivit» ἴδε ἀνωτέρω σημ. 4 σελ. 66).

Ἡ λύσις ὅτι ἡ ἐκκλησία, ἐν ᾗ κατὰ τὸν θάνατόν του ὑπηρέτει ὁ κληρικός, γίνεται κληρονόμος, εἶνε καὶ λίαν πρακτική, διότι, ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι προαγόμενός τις εἰς διαφόρους ἐκκλησίας ἐχειροτονήθη, σύγχυσις καὶ δυσκολία ἠδύνατο νὰ ἐπέλθη περὶ τὴν εὕρεσιν τοῦ κληρονόμου.

§ 33. Ἀλλὰ τί ῥητέον, ἐὰν δι' ὁποιονδήποτε λόγον, οἷον ἕνεκα καταστροφῆς ἢ καταλήψεως ὑπ' ἐχθρῶν, κληρικός τις μένη σχολάζων, ἄνευ ἐκκλησίας; Ἐν ταῖς πηγαῖς εὑρίσκομεν μόνον περὶ ἐπισκόπου σχολάζοντος. Κατὰ τὸν κανόνα ΙΣΤ' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου [1], τοιοῦτος ἐπίσκοπος δύναται νὰ διορισθῇ εἰς ἄλλην ἐπισκοπήν, ἐὰν ὑπάρχῃ, τῇ γνώμῃ προηγουμένως τῆς ἁρμοδίας τοπικῆς Συνόδου καὶ τῇ τοῦ τῆς Μητροπόλεως ἐπισκόπου, ὅτε ἡ νέα ἐπισκοπὴ καθίσταται κληρονόμος. Ὁμοίαν λύσιν σχετικῶς δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν καὶ διὰ τοὺς ἄλλους κληρικούς, ἀφ' οὗ δύνανται νὰ διορισθῶσιν ἀναμφιβόλως καὶ οὗτοι εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν. Ἀλλ' ἐὰν ὁ ἐπίσκοπος ἀποθάνῃ μὴ διατελῶν εἰς νέαν ἐπισκοπήν, οὐδ' εἰς ἄλλην θέσιν ἐπισκοπικήν, ἡ περιουσία αὐτοῦ φρονοῦμεν ὅτι νομίμως καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου Ἀρχιεπισκόπου, εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ὁποίου ὑπήγετο ὁ ἐπίσκοπος, ἐὰν δὲ οὐδὲ ἀρχιεπισκοπὴ ὑπάρχῃ, τότε ὡς σχολάζουσα περιουσία περιέρχεται τῷ Δημοσίῳ [2]. Ἐπὶ κληρικῶν ἄλλων ἡ ἁρμοδία ἐπισκοπὴ ἐπ' ὀνόματι τῆς ἐκκλησίας παραλαμβάνει τὴν κληρονομίαν.

§ 34. Τελευταῖον ὀφείλομεν νὰ ῥίψωμεν καὶ ἓν βλέμμα ἐπὶ τῆς Νεαρᾶς 20 τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἔτει 1082[3]. Φαίνεται ὅτι πολλάκις, ἀποθνησκόντων ἀνθρώπων ἄνευ

[1] Πρβ. Ἀριστηνοῦ, Βαλσαμῶνος καὶ Ζωναρᾶ σχόλια αὐτόθι (Σ III 154) καὶ σχόλια ἐν κανόνι ΙΔ' Ἀγ. Ἀποστόλων (Σ. II 18).

[2] Ἐν ὅσῳ, ἐννοεῖται, δὲν εἶνε ἐκ τῆς περιουσίας ἐκείνης, ἣν δύναται νὰ διαθέτῃ καὶ διὰ διαθήκης δὲν διέθεσε. Ἐν Τουρκίᾳ κρατοῦσι ἄλλαι νεώτεραι εἰδικαὶ διατάξεις, περὶ ὧν κατωτέρω θέλομεν διαλάβῃ.

[3] Zach. coll. IV. Οἱ παρ' ἡμῖν συγγραφεῖς οὐδεμίαν ποιοῦνται μνείαν τῆς Νεαρᾶς ταύτης.

νομίμων κληρονόμων, ὅτε ἡ περιουσία αὐτῶν ἀνῆκε τῷ Δημοσίῳ, ἄλλοι μὴ ἔχοντες οὐδὲν δικαίωμα « *αὐτονόμως ἐξιδιοῦντες καὶ σφετερίζοντες* » κατελάμβανον αὐτὴν καὶ ὁ δημόσιος ἐστερεῖτο τῶν δικαίῳ λόγῳ ἁρμοζόντων αὐτῷ. Ὁ Ἀλέξιος λοιπὸν διεκήρυξε καθ᾽ ὅλα τὰ θέματα τῆς αὐτοκρατορίας, ὅτι ὁ προσαγγέλλων καὶ δηλῶν τοιαύτην περιουσίαν δικαιοῦται νὰ λαμβάνῃ τὸ δέκατον αὐτῆς. Ἡ Νεαρὰ αὕτη ὅμως δὲν δύναται, φρονοῦμεν, νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπὶ κληρονομικῆς περιουσίας ἀνηκούσης τῇ ἐκκλησίᾳ, διότι εἰδικῶς μόνον περὶ τοῦ Δημοσίου γίνεται λόγος.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τῶν μοναχῶν ἐκ διαθήκης καὶ ἐξ ἀδιαθέτου.

Ἰουστινιάνειον Δίκαιον.

§ 37. Τὸ πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ δίκαιον. Ἐλευθερία διαθέσεως τῆς περιουσίας.

§ 38. Πρῶται τροποποιήσεις. Δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Νεαραί. Κληρονομικὸν δίκαιον τῶν μοναχῶν.

§ 39. Συνέχεια. Δικαιώματα τῶν τέκνων τῶν μοναχῶν.

§ 40. Ἐγγόνων δικαιώματα. Οἱ γονεῖς καὶ ἀδελφοὶ οὐδὲν δικαίωμα κέκτηνται. Βαλσαμῶνος θεωρία.

§ 41. Κατὰ τίνα νομικὸν τρόπον κτᾶται τὸ μοναστήριον τὴν περιουσίαν τοῦ μοναχοῦ.

§ 42. Τύχη τῶν χρεῶν τοῦ μοναχοῦ τῶν πρὸ τῆς ἀποκάρσεως ὑπαρχόντων.

§ 43. Τύχη τῆς μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν κτωμένης περιουσίας.

§ 44. Ἐπίδρασις τοῦ μοναχικοῦ σχήματος ἐπὶ τῆς ἱκανότητος τοῦ μοναχοῦ πρὸς διάθεσιν. Ἀρχαὶ Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας.

§ 45. Περὶ τῆς τύχης τῆς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως συνταχθείσης διαθήκης. Θεωρία νομικῶν.

§ 46. Ἡ διαθήκη αὕτη ματαιοῦται. Γνώμη Hellmann καὶ Singer.

§ 47. Ἀπαίτησις διατροφῆς τέκνων.

§ 48. Πότε κανονίζεται ἡ νόμιμος μοῖρα τῶν τέκνων. Διὰ τίνος ἀγωγῆς ἀπαιτεῖται.

§ 49. Τύχη τῆς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως γενομένης αἰτίᾳ θανάτου δωρεᾶς.

§ 37. Τὸ ἀστικὸν δίκαιον πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ οὐδεμίαν εἶχε καθιερώσῃ μεταβολὴν εἰς τὸ δικαίωμα τῶν μοναχῶν περὶ τὴν διάθεσιν τῆς περιουσίας αὐτῶν· καὶ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν ἠδύναντο κατὰ βούλησιν νὰ διαθέτωσιν αὐτήν· κατ' ἀρχὰς μάλιστα ὁ Ἰουστινιανὸς τὰς ἀρχάς, ἃς ἐφήρμοζεν ἐπὶ τῶν κληρικῶν γενικῶς, ἐθεώρησε κοινὰς καὶ ἐπὶ τῶν μοναχῶν, παραλαβὼν ἐν τῷ κώδικι[1] τὴν διάταξιν τῶν Αὐτοκρατόρων Θεοδοσιανοῦ καὶ Οὐαλεντινιανοῦ ἐν ἔτει 434 δημοσιευθεῖσαν, καθ' ἣν μόνον ὅταν ὁ μοναχὸς ἄνευ διαθήκης καὶ ἄνευ συγγενῶν ἀπέθνησκεν,

[1] C. 20 (1. 3) — C. Th. 1. (5. 3).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τῶν μοναχῶν ἐκ διαθήκης καὶ ἐξ ἀδιαθέτου.

Ἰουστινιάνειον Δίκαιον.

§ 37. Τὸ ἀστικὸν δίκαιον πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ οὐδεμίαν εἶχε καθιερώση μεταβολὴν εἰς τὸ δικαίωμα τῶν μοναχῶν περὶ τὴν διάθεσιν τῆς περιουσίας αὐτῶν· καὶ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν ἠδύναντο κατὰ βούλησιν νὰ διαθέτωσιν αὐτήν· κατ' ἀρχὰς μάλιστα ὁ Ἰουστινιανὸς τὰς ἀρχάς, ἃς ἐφήρμοζεν ἐπὶ τῶν κληρικῶν γενικῶς, ἐθεώρησε κοινὰς καὶ ἐπὶ τῶν μοναχῶν, παραλαβὼν ἐν τῷ κώδικι[1] τὴν διάταξιν τῶν Αὐτοκρατόρων Θεοδοσιανοῦ καὶ Οὐαλεντινιανοῦ ἐν ἔτει 434 δημοσιευθεῖσαν, καθ' ἣν μόνον ὅταν ὁ μοναχὸς ἄνευ διαθήκης καὶ ἄνευ συγγενῶν ἀπέθνησκεν,

[1] C. 20 (1. 3) — C. Th. 1. (5. 3).

ἡ περιουσία αὐτοῦ περιήρχετο εἰς τὸ μοναστήριον «bona, quae ad eum vel ad eam pertinuerint . . . ., monasterio. cuiforte fuerat destinatus aut destinata omnifariam socientur». Καὶ τότε δὲ ἄδικον ἐθεωρήθη τοῖς αὐτοκράτορσι νὰ κατακρατῆται τὸ εἰς τὸν πάτρωνα τοῦ μοναχοῦ ἀνῆκον χρημάτιον (jus peculii), ἐὰν ἔτυχεν ὁ μοναχὸς νὰ εἶνε πάροικος (ἐναπόγραφος)[1]. Κατὰ τὴν ῥηθεῖσαν λοιπὸν διάταξιν μόνον μετὰ θάνατον τοῦ μοναχοῦ, καὶ ἐν περιπτώσει ἐλλείψεως διαθήκης ἢ νομίμων ἄλλων κληρονόμων, τὸ μοναστήριον κατελάμβανε τὴν περιουσίαν του[2].

Αἱ ἀρχαὶ ὅμως τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου ἦσαν ἀντίθετοι πρὸς τὴν ἀπόλυτον ταύτην ἐλευθερίαν. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, προσπαθήσαντες νὰ καταστήσωσιν ὠφέλιμον καὶ χρήσιμον τῇ ἐκκλησίᾳ τὸν μοναχικὸν βίον, ὑπέβαλον αὐτὸν ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν κατὰ τόπους ἐπισκόπων[3].

Ὑπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ μοναχικοῦ βίου ἀναπόφευκτος καθίστατο ὁ ἰδιόρρυθμος κανονισμὸς τῆς περιουσίας τῶν μοναχῶν, καὶ ἠναγκάσθη λοιπὸν ὁ νομοθέτης τοῦ ἀστικοῦ δικαίου νὰ προβῇ εἰς ἐξαιρετικὰς διατάξεις καὶ τροποποιήσεις, ἵνα συμβαδίσῃ ταῖς ἀπαιτήσεσι τῆς Ἐκκλησίας.

§ 38. Τὸ πρῶτον βῆμα εὑρίσκομεν ἐν ἔτει 455, ὅτε οἱ αὐτοκράτορες Οὐαλεντινιανὸς καὶ Μαρκιανὸς ἐπροστάτευσαν τὰς διαθήκας καὶ τοὺς κωδικέλλους τῶν χηρῶν ἢ διακονισσῶν ἢ παρθένων ἢ ἱερωμένων ἢ ἄλλων ὁποιωνδήποτε τοῦ μοναστικοῦ βίου γυναικῶν, αἵτινες ἤθελον ἀφιερώσῃ μέρος ἢ τὸ ὅλον τῆς περιουσίας των εἰς ἐκκλησίαν ἢ μαρτυρεῖον ἢ μοναχεῖον ἢ τῷ κλήρῳ ἢ τοῖς πτωχοῖς. Τὴν τοιαύτην πρᾶξιν ἐκ παντὸς τρόπου

[1] Διότι οἱ κληρικοὶ ἠδύναντο νὰ ὦσι δουλοπάροικοι, κληρικοπάροικοι.

[2] Ἴδ. Friedrich Hellmann «*Das Gemeine Erbrecht der Religiosen*» (München 1874) σελ. 25 καὶ ἑπ.

[3] Πρβ. Νείλου περὶ μοναστ. ἀσκήσεως καὶ Χρυσοστόμου ὁμιλίαν ζ′ εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους § 4. ς′ εἰς τὴν Α πρὸς Κορινθ. § 4 Συνόδου Χαλκηδ. κδ′, Τρούλλ. μθ′ καὶ ἡμετέραν εἰσαγωγὴν ἀνωτέρω.

ἔγκυρον καὶ ἰσχυρὰν οἱ αὐτοκράτορες ἐθεώρησαν (id omnibus modis ratum firmumque consistat)[1]

Ὁ Ἰουστινιανὸς ὅμως μετ' ὀλίγον διὰ τῆς Νεαρᾶς 5, ἥτις ἐπιγράφεται «*Περὶ μοναστηρίων καὶ μοναχῶν καὶ ἡγουμένων*», ὥρισε τὰ ἑξῆς.

Ὁ περιβληθεὶς τὸ μοναχικὸν σχῆμα δὲν δύναται τοῦ λοιποῦ νὰ ἀποχωρήσῃ τοῦ μοναστηρίου καὶ ν' ἀναλάβῃ τὸν ἰδιωτικὸν βίον, ἐὰν δὲ πράξῃ αὐτό, «*τὰ πράγματα, ὁπόσα ἂν ἔχοι, ἡνίκα εἰς τὸ μοναστήριον εἰσῄει, ταῦτα τῆς δεσποτείας ἔσται τοῦ μοναστηρίου, καὶ οὐδ' ὁτιοῦν παντελῶς ἐξάξει*» (κεφ. 4)[2]. Πρὸ τῆς εἰς τὸ μοναστήριον εἰσόδου ὁ μοναχὸς ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ διαθέσῃ τὴν περιουσίαν ὡς βούλεται[3], μετὰ τὴν εἴσοδον ὅμως συνακολουθοῦσιν αὐτῷ πάντως τὰ πράγματα «*καὶ οὐκ ἔσται κύριος αὐτῶν οὐκ ἔτι κατ' οὐδένα τρόπον*» (κεφ. 5). Ἡ προσκύρωσις αὐτῶν εἰς τὸ μοναστήριον γίνεται καὶ ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν δὲν δηλωθῇ ρητῶς τοιαύτη θέλησις, «*κἂν εἰ μὴ ρητῶς εἰσάγειν ταῦτα φήσειε*». Ὅταν ἔχῃ ὁ εἰσερχόμενος παῖδας γίνονται αἱ ἑξῆς διακρίσεις. Ἐὰν ἔτυχε νὰ δωρήσηται αὐτοῖς μέρος τῆς περιουσίας του (ἢ λόγῳ προγαμιαίας δωρεᾶς ἢ λόγῳ προικός)[4], ἀποτελεῖ δὲ τὸ μέρος τοῦτο τὸ τέταρτον τῆς περιουσίας, οἱ παῖδες δὲν ἔχουσι δικαίωμα ἢ ἀπαίτησίν τινα ἐπὶ τῆς λοιπῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ. Ἐὰν ὅμως ἡ πρὸς τοὺς παῖδας γενομένη δωρεὰ εἶνε ἐλάσσων τοῦ τετάρτου ἢ δὲν

[1] Novel. Marciani LXXXV Cod. 13 (1·2.).

[2] Πρβ. Maximil. Grospitsch Dissertationem de regularium ficta morte sive de vi et effectu professionis religiosæ in causis privatis. (Vratislaviæ 1871) § 3 σελ. 25 καὶ ἑπ. καὶ σημ. 5 σελ. 26.

[3] Κατὰ τὸν Grospitsch § 5 σελ. 37 καὶ ἑπ. πρὸ τῆς εἰσόδου καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς δοκιμασίας δικαιοῦται νὰ διαθέσῃ τὴν περιουσίαν του διὰ πάσης νομικῆς πράξεως, εἴτε ἐν ζωῇ εἴτε αἰτίᾳ θανάτου.

[4] Τὸ χωρίον δὲν ἐννοεῖ βεβαίως μόνον τὰ εἰς προγαμιαίαν δωρεὰν ἢ προῖκα δοθέντα ὡς μόνα δυνάμενα νὰ ὑπολογισθῶσιν πρὸς κανονισμὸν τῆς νομίμου μοίρας, ἀλλὰ πᾶσαν ἄλλην χαριστικὴν πρᾶξιν μεταξὺ ζώντων, οἷον δωρεὰν ἁπλῆν. Ἡ προγ. δωρεὰ καὶ προὶξ ὡς παράδειγμα φέρεται ἐν τῇ Νεαρᾷ.

ἐγένετό τις δωρεά, ὀφείλεται τοῖς παισὶ τότε τὸ τέταρτον ἢ ἡ συμπλήρωσις τοῦ τετάρτου καὶ μετὰ τὸ μονάσαι ἔτι (κεφ. 5).

Ὁ ἔχων γαμετὴν εἰσερχόμενος εἰς μονοστήριον ὀφείλει τὴν προῖκα νὰ ἐπιστρέψῃ, καὶ ἐὰν συνεφωνήθη ἀπὸ τελευτῆς κέρδος (κάσος), ὀφείλεται τοῦτο, καὶ ἀπαιτεῖται ἐπίσης ὑπὸ τῆς γυναικός[1].

Ἀπαγορεύων ὁ αὐτοκράτωρ αὐστηρῶς διὰ τῆς ρηθείσης Νεαρᾶς τὴν ἐκ τοῦ μοναστηρίου ἀποχώρησιν, ἑπόμενος ταῖς ἀρχαῖς τῶν Πατέρων τῆς ἐκκλησίας, δὲν ἐπέτρεψεν οὐδὲ τὴν ἀπὸ μοναστηρίου εἰς μοναστήριον αὐτόβουλον μετάβασιν. Τὸ τοιοῦτον ἐθεωρήθη «*ἀλήτης βίος καὶ μοναχικῆς καρτερίας οὐδ' ὅλως ἐγγύς, οὐδὲ σταθερᾶς καὶ μονίμου ψυχῆς, ἀλλὰ περιφερομένης τε καὶ ἄλλοτε ἄλλα ζητούσης ἀπόδειξιν ἔχων*» (κεφ. 7), ἀπηγόρευσε δὲ τοῖς ἡγουμένοις τῶν μοναστηρίων νὰ εἰσδέχωνται τοιούτους μοναχοὺς καὶ ἐπέβαλε τοῖς ἐπισκόποις καὶ ἀρχιμανδρίταις, οἷς εἶνε ἐμπεπιστευμένη ἡ ἐπίβλεψις τῆς μοναχικῆς σεμνότητος, νὰ κωλύωσι τὴν τοιαύτην κατάχρησιν[2]. Ἐν τούτοις ὡς πρὸς τὴν περιουσίαν τοῦ μοναχοῦ, ὅστις ἀπολείπει τὸ μοναστήριόν του ἵνα μεταβῇ εἰς ἄλλο, ὥρισεν ὁ αὐτοκράτωρ ὅτι αὕτη ἀπομένει εἰς τὸ πρότερον μοναστήριον καὶ διεκδικεῖται ὑπ' αὐτοῦ (κεφ. 7).

Ταῦτα ἐκανόνισεν ἡ Νεαρὰ 5, αἱ δὲ διατάξεις αὐτῆς ἐφαρμόζονται οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν γυναικῶν (κεφ. 9 § 1).

Ὁ Ἰουστινιανὸς κατόπιν ἀναγκάσθη νὰ ἑρμηνεύσῃ τὴν Νεαρὰν 5 λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τοῦ ἑξῆς γεγονότος· γυνὴ ἠθέλησε

[1] Καὶ ἡ γυνὴ ὀφείλει ἐπίσης τὸ ἀπὸ τελευτῆς κέρδος, ἐὰν γένηται μοναχή.

[2] Πρβ. κανόνας ΑΒ Συνόδου. Ἁγ. Ἀποστόλων.

Ἡ ἀρχὴ ὄντως τῆς μονιμότητος καὶ σταθερότητος ἐθεωρήθη ὡς στοιχεῖον τοῦ μοναχικοῦ βίου. Πρβ. π. χ. Μ. Βασιλείου Ἀσκητ. κεφ. Ζ (Migne τόμ. 31 σελ. 1365). Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου ἐπιστ. Φιλίππῳ μοναχῷ (Migne τόμ. 78), Ἁγ. Νείλου ἐπιστ. Βενούστῳ μοναχῷ (Migne τόμ. 79 σελ 189) τοῦ αὐτοῦ Θεοφίλῳ μοναχῷ (Migne τόμ. 79 σελ. 252), καὶ Παλλαδίου Ἀποφθεγμάτων Γερόντων γ' ι' (Migne τόμ. 65 σελ. 75 77).

νὰ καταλίπῃ τὴν κοινὴν δίαιταν καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς ἀσκητήριον, πολλὰ δὲ ἀγαθὰ παρέσχε ταῖς ἀσκητρίαις, ἐπειδὴ δὲ ἡ γυνὴ αὕτη εἶχε τέκνον ἐκ νομίμων γάμων, ὑπῆρξε φόβος μήπως διὰ τῆς Νεαρᾶς 5 ἠδύνατο νὰ παρεμποδισθῇ ἡ περὶ τοῦ παιδὸς πρόνοια, καθόσον εἶχεν εἰσέλθῃ εἰς τὸ μοναστήριον πρὸ τῆς Νεαρᾶς ταύτης, ἥτις ὥριζεν ὅτι ὁ μοναχὸς ὤφειλε πρὸ τῆς ἀποκάρσεως ἐκ τῆς περιουσίας του νὰ παραχωρήσῃ τὸ τέταρτον τοῖς παισί, μετὰ δὲ τὴν εἴσοδόν του οὐδεμία διάθεσις ἐπετρέπετο· χάριν δικαιοσύνης λοιπὸν ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς Νεαρᾶς 76, ἥτις ἀποτελεῖ αὐθεντικὴν ἑρμηνείαν τῆς Ν. 5, ὥρισεν ὅτι οὐδεμίαν ἀνάγκην εἶχον οἱ πρὸ τῆς Ν. 5 μονάσαντες, νὰ εἰσαγάγωσι τὴν περιουσίαν εἰς τὸ μοναστήριον καὶ μάλιστα παίδων ὑπόντων, ἀλλ' ἔχουσιν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν νὰ παραπέμπωσιν αὐτήν, εἴτε ἐν μέρει, εἴτε ἐν ὅλῳ τοῖς παισίν, ἢ νὰ διαθέτωσιν αὐτὴν *καθ' ὃν βούλονται τρόπον*· καὶ εὐλόγως, διότι οἱ πρὸ τῆς Νεαρᾶς εἰσελθόντες ἠγνόουν, πρῶτον τὴν ὑποχρέωσιν τῆς νομίμου διαθέσεως τῆς περιουσίας ἐπὶ ἀποδόσει πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς νόμιμου μοίρας, δεύτερον τὸν περιορισμὸν τῆς κυριότητος τῆς περιουσίας αὐτῶν καὶ τῆς ἐλευθέρας διαθέσεως μετὰ τὴν εἴσοδον. Ὄντως δὲ ἐκ τῆς Νεαρᾶς 76 ἀποδείκνυται ὅτι πρὸ τῆς Ν. 5 καὶ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἐκράτει τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον τῆς ἀπολύτου ἐλευθερίας πρὸς τὴν διάθεσιν τῆς περιουσίας καὶ ὁ μοναχὸς ἀποκειρόμενος διετήρει πλήρη τὴν ἐπ' αὐτῆς κυριότητα[1].

§ 39. Τῷ Ἰουστινιανῷ δὲν ἐφάνησαν ἐπαρκῆ τὰ ἀνωτέρω νομοθετήματα καὶ ἐν ἔτει 546 ἐδημοσίευσε τὴν Νεαρὰν 123, ἥτις εἰσήγαγε νέας διατάξεις. Ἐν ᾧ κατὰ τὴν Ν. 5 ἐπέτρεπε μὲν

[1] Κατὰ τὸν Boehmer (J. Eccl. II, III. 25. 17) «*Justinianus in nov. 76 c. I....... manifestissime declarat, ante hanc legem monachos disponere de rebus suis potuisse, cum etiam his, qui ante hanc legem monasterium intraverant, liberam disponendi concedat potestatem*». Πρβλ. καὶ Helmann σελ. 27. Τοιουτοτρόπως ἀπεδόθη εἰς τὴν Νεαρὰν 5 ἰσχὺς μόνον ἐπὶ τῶν μετὰ τὴν δημοσίευσιν αὐτῆς ἀποκειρομένων.

τῷ μονάσοντι νὰ διαθέτῃ ὑπὲρ τῶν ὑπαρχόντων παίδων νόμιμον μοῖραν τῆς περιουσίας αὐτοῦ, ἀλλὰ μετὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὸ μοναστήριον τοῦτο ἐγίνετο κύριον αὐτῆς, καὶ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ τετάρτου μέρους (τῆς νομίμου μερίδος) οἱ παῖδες οὐδὲν ἠδύναντο νὰ ἀπαιτήσωσι, ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς Ν. 123 ἐτροποποίησε τοῦτο ὡς ἑξῆς· ἐὰν μὲν ὁ ἀνὴρ ἢ ἡ γυνὴ ἐπιλέξηται τὸν μοναχικὸν βίον μὴ ὑπαρχόντων τέκνων, ἡ περιουσία αὐτῶν περιέρχεται εἰς τὸ μοναστήριον, ἐὰν ὅμως ἔχῃ τέκνα καὶ πρὸ τῆς εἰσόδου παρέλιπε νὰ διαθέσῃ ἢ ὁρίσῃ τι, δύναται καὶ μετὰ ταῦτα νὰ πράξῃ τοῦτο, ἀλλὰ τοιουτοτρόπως, ὥστε «*μηδὲ ἐπὶ ἑνὶ τῶν ἑαυτοῦ παίδων ἐλαττῶσαι τὸ νόμιμον μέρος, τὸ δὲ μὴ δεδομένον τοῖς παισὶ μέρος τῷ μοναστηρίῳ διαφερέτω*» (κεφ. 38).

Ἡ Νεαρὰ οὕτως ἀπέδωκε τῷ μοναχῷ καὶ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν τὸ δικαίωμα τῆς διαθέσεως ὑπὲρ τῶν ἑαυτοῦ παίδων. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ μοναχὸς ἠδύνατο νὰ διανείμῃ ἅπασαν τὴν περιουσίαν του καὶ τὸ μοναστήριον νὰ μείνῃ τὰς χεῖρας κενάς, ὁ Αὐτοκράτωρ προβλέπων διέταξεν ὅτι, ἂν ὁ μοναχὸς ἤθελε νὰ διαθέσῃ ἅπασαν τὴν περιουσίαν ὑπὲρ τῶν παίδων, ὑποχρεοῦται νὰ συναριθμήσῃ καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ταῖς μερίσι, καὶ νὰ παρακρατήσῃ «*ἓν ἑαυτῷ μέρος πᾶσι τρόποις*», ὅπερ ἀνήκει εἰς τὸ μοναστήριον· ἐν τοιαύτῃ δῆλα δὴ περιπτώσει προστίθεται καὶ τὸ μοναστήριον ὡς ἀναγκαῖος συνδικαιοῦχος τῶν παίδων[1].

Τὴν *νόμιμον* ταύτην *μοῖραν* τοῦ μοναστηρίου ὀφείλει νὰ παρακρατήσῃ ὁ μονάσων, οὐ μόνον ὅταν μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν διανείμῃ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐὰν πρὸ τῆς εἰσόδου πράξῃ τοῦτο, διότι ἡ Νεαρὰ οὐδεμίαν ποιεῖται διάκρισιν[2].

[1] Πρβ. καὶ Ἀθανασίου σχολαστικοῦ ἑρμηνείαν (ἐν Ἀνεκδότοις Heimbach σελ. 108).

[2] Ἀναθασ. Σχολαστ. αὐτόθι «*δύναται καὶ πρὸ τοῦ μονάσαι καὶ ἐν τῷ μονάζειν διελεῖν τοῖς παισὶ τὴν οἰκείαν ὑπόστασιν, ἑνὸς παιδὸς ἑαυτῷ ἢ τῷ μοναστηρίῳ μέρος φυλάττων*». Ἐὰν ὁ μοναχὸς ἀποθάνῃ ἐν τῷ μοναστηρίῳ πρὶν ἢ διαθέσῃ τὴν περιουσίαν, τοῖς παισὶν ἀνήκει μόνον ἡ νόμιμος μοῖρα (Ἀθανασ. αὐτόθι). Πρβλ. καὶ Vering Röm. Erbrecht σελ. 824 σημ. 7.

§ 40. Ἡ Νεαρὰ ποιεῖται μνείαν μόνον περὶ παίδων, ἐννοεῖται ὅτι ἐν αὐτοῖς δέον νὰ καταταχθῶσι καὶ οἱ ἔγγονοι, διότι ὁ Αὐτοκράτωρ ἐνόησε νὰ προστατεύσῃ τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων τὰ δικαιώματα. Ἀλλὰ τούτου τεθέντος, τί ῥητέον, ὅταν ὁ μοναχὸς ἔχει γονεῖς;

Τὸ ζήτημα τοῦτο, ὅπερ μεγάλης τυγχάνει σπουδαιότητος, δὲν εἶνε νέον, διότι καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντίνοις κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς Ν. 123 συνεζητεῖτο. Ὁ Ζωναρᾶς καὶ ὁ Βαλσαμὼν ὑπὸ τὸν κανόνα 6 τῆς Α΄ καὶ Β΄ Συνόδου [1] λύουσι τὸ ζήτημα τοῦτο ὑπὲρ τῶν γονέων, ἐφαρμόζοντες τὴν Ν. 118, ἣν καὶ τὰ Βασιλικὰ καθιέρωσαν, ὅτι δῆλα δὴ μὴ ὑπαρχόντων τέκνων οἱ γονεῖς ὡς κληρονόμοι ἀπολαύσωσι τῶν αὐτῶν προνομίων καὶ δικαιωμάτων, ὀφειλομένης *ἐκ παντὸς τρόπου* τῆς νομίμου μοίρας ἐκ τῆς εἰσκομισθείσης εἰς τὸ μοναστήριον περιουσίας. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη λύσις ἐγέννησεν ἕτερον ζήτημα πρακτικῆς σημασίας οὐκ ἄμοιρον, ἂν δῆλα δὴ καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ μοναχοῦ δικαιοῦνται νὰ συντρέξωσιν εἰς τὴν νόμιμον μοῖραν ἐξ ἀδιαθέτου ἐπὶ τῆς περιουσίας αὐτοῦ; Ὁ Βαλσαμών [2] πείθεται ὅτι «*ἐπίσης παρ' αὐτῶν κληρονομηθήσεται*», πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τῆς γνώμης του ἐπικαλεῖται τὴν αὐτὴν Ν. 118. Ἀλλ' ὡς ὀρθῶς παρετήρησε καὶ ὁ Hellmann ἡ ἐπέκτασις δικαιώματος νομίμου μοίρας ἐπὶ τῶν ἀνιόντων καὶ ἀδελφῶν, ἐν ᾧ οὐδεμίαν περὶ αὐτῶν ποιεῖται μνείαν ὁ νόμος, περιορίζων ῥητῶς μόνον εἰς τοὺς παῖδας τὸ δικαίωμα τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς, πάντως αὐθαίρετος καὶ ἀδικαιολόγητος τυγχάνει [3].

[1] (Σ. II 668 669 670).

[2] Αὐτόθι.

[3] Τοιοῦτο δὲ εἶνε καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐκκλησίας, ᾧ κατὰ πόδας ὁ Ἰουστινιανὸς ἠκολούθησε πρὸς διατύπωσιν τῶν νομικῶν αὐτοῦ διατάξεων, διότι π. χ. κατὰ τὸν Μ. Βασίλειον· «*συγγενῶν μέν τις καὶ φίλων καὶ γονέων κεχωρίσθαι τοσοῦτον τῷ διαθέτῃ προσήκει, ὅσον τοὺς τεθνεῶτας ὁρῶμεν, τῶν ζώντων ἀφεστηκότας. Καὶ γὰρ ὁ κατὰ ἀλήθειαν πρὸς τοὺς κατ' ἀρετὴν ἀγῶνας ἀποδυσάμενος, καὶ τῷ κόσμῳ παντὶ μετὰ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πάντων ἀποταξάμενος, καὶ σταυρώσας ἑαυτόν, ἵνα τὸ πλῆ-*

§ 41. Τῆς νομοθεσίας τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοιαύτας θεμένης βάσεις, ἀρχικὸν ζήτημα προβάλλει τόδε· κατὰ τίνα νομικὸν τρόπον ἢ νομικὴν σχέσιν περιέρχεται εἰς τὸ μοναστήριον ἡ περιουσία τοῦ μοναχοῦ; ὡς καθολικὴ διαδοχή, ἢ ὡς εἰδικὴ διαδοχὴ ἐν εἴδει δωρεᾶς τῆς περιουσίας[1].

Κατὰ τὸν Hellmann δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ κατὰ τὸ ἰουστινιάνειον δίκαιον μεταβίβασις τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ τῷ μοναστηρίῳ ὡς δωρεὰ συνόλου περιουσίας (donatio omnium bonorum) κατὰ τὰς ἐν τῷ ἀστικῷ δικαίῳ καθιερουμένας ἀρχάς, διότι ἐν τῷ τοιούτῳ εἴδει τῆς δωρεᾶς δὲν καθιεροῦται καθολικὴ διαδοχὴ (successio universalis) καὶ δὲν ἀναγνωρίζεται ἐν τῷ νόμῳ ὡς ἀντικείμενον αὐτῆς ἡ περιουσία καθ' ἑαυτήν, ἀλλ' ὡς ὁμὰς πραγμάτων ἀπαιτούντων ἕκαστον παράδοσιν, ἂν δὲ περιλαμβάνωνται ἀπαιτήσεις, αὗται χρήζουσιν ἐπερωτήσεως[2] πρὸς ἐκχώρησιν, ἐν ᾧ ἐπὶ τῆς τοῦ μοναχοῦ σχέσεως δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη εἰδικῆς μεταβιβάσεως καὶ δήλωσις τοιούτου σκοποῦ καὶ παραδόσεως, ἀλλ' ipso ingressu τὸ μοναστήριον κτᾶται τὴν περιουσίαν τοῦ μοναχοῦ «*εἰσελθόντι συνακολουθήσει πάντως τὰ πράγματα, κἂν εἰ μὴ ῥητῶς εἰσάγειν ταῦτα φήσειε, καὶ οὐκ ἔσται κύριος αὐτῶν οὐκ ἔτι κατ' οὐδένα τρόπον*». Ἐν τῷ πνεύματι ἄρα τοῦ Ἰουστινιανοῦ κατὰ τὴν Νεαρὰν 5 ὑπῆρχεν ἡ καθολικὴ διαδοχή, ἀλλὰ καθολικὴ διαδοχὴ ἰδιόρρυθμος, καὶ κατὰ τὸν Hellmann καθολικὴ διαδοχὴ κατὰ τὸ ἐνεργητικὸν τῆς περιουσίας μέρος[3] καὶ οὐχὶ κατ' ἀναλογίαν τῆς σχέσεως κληρο-

ρες εἴπω, τῷ κόσμῳ, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ κἂν γονεῖς ὦσι, κἂν ἀδελφοί, κἂν τρίτοι ἢ πολλοστὸν βαθμὸν τῆς συγγενείας ἐπέχοντες· πατὴρ γάρ ἐστιν ἀληθέστατος, πρῶτος μὲν ὁ τῶν πάντων πατήρ, ὁ δεύτερος δὲ μετ' ἐκεῖνον ὁ τῆς πνευματικῆς καθηγούμενος πολιτείας κ. λ. π.» (Ἀσκητ. Διατ. παρὰ Migne Τόμ. 31 σελ. 1390).

[1] Ὁ Böhmer (J. Eccl. tom. II, lib. III, tit. 27 § 19) διδάσκει ὅτι ἡ προσκύρωσις τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ εἶνε tacita oblatio inter vivos per universitatem παραπέμπει δὲ εἰς τὴν § ult. Inst. (2.9.).

[2] Windscheid § 368 (ἔκδ. 1887 II σελ. 417-418).

[3] Ἀντιδοξεῖ ὁ Heinrich Singer εὑρίσκων ἀνώμαλον τὸ εἶδος τοῦτο τῆς καθολικῆς

νομίας, διότι οὐδαμοῦ τῶν πηγῶν ἀπαντᾷ ὅτι τὸ μοναστήριον ὑπεισέρχεται εἰς τὰ χρέη τοῦ μοναχοῦ τὰ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως προερχόμενα. Ὅτι δὲ καθολική τις διαδοχὴ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὑπῆρχε, προδήλως ἐξάγεται καὶ ἐξ ἄλλων ρήσεων τῶν Νεαρῶν, π. χ. κατὰ τὴν Νεαρὰν 76 «*ἐπειδή περ ὁ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας βούλεται νόμος τοὺς εἰς ἀσκητήριον ἑαυτοὺς καθιεροῦντας, ἢ ἄνδρας ἢ γυναῖκας, πρὸ τῆς εἰς μοναστήριον εἰσόδου διατιθέναι τὰ οἰκεῖα καθ᾽ ὃν βούλονται τρόπον, μὴ δύνασθαι δὲ μετὰ τὴν εἴσοδον τὴν εἰς τὸ ἀσκητήριον ἔτι πράττειν τι περὶ τῶν οἰκείων οἷα κυρίους οὐκ ἔτι τυγχάνοντας τῶν πραγμάτων διὰ τὸ νομοθετῆσαι ἡμᾶς, τοὺς τοιούτους ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας μετὰ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς αὐτῇ τῇ εἰσόδῳ τῇ κατὰ τὸ μοναστήριον καθιεροῦν ἑαυτοὺς καὶ τὰς ἑαυτῶν περιουσίας ἐν τῷ μοναστηρίῳ, διότι κύριοι τούτων οὐκ ἔτι καθεστᾶσι*».

§ 42. Τούτου ὅμως τεθέντος σπουδαῖον ἐγείρεται ζήτημα περὶ τῆς τύχης τῶν χρεῶν τοῦ μοναχοῦ τῶν πρὸ τῆς ἀποκάρσεως ὑπαρχόντων;

Παρὰ τῷ Ferraris[1] διάφοροι ἀναφέρονται θεωρίαι, ἐν αἷς καὶ ὅτι οἱ πιστωταὶ δικαιοῦνται ν᾽ ἀπαιτήσωσι τὴν ἀναβολὴν τῆς

διαδοχῆς καὶ θεωρῶν ἄσκοπον καὶ κατ᾽ ἀρχὴν πλημμελῆ τὴν ὑπὸ τοὺς τύπους τοῦ ἀρχαιοτέρου ρωμαϊκοῦ δικαίου ὑποβολὴν εἰδικῶς διαμορφωθέντος θεσμοῦ ἐπὶ ἐδάφους τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου. Ἡ μεταβίβασις τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ τῷ μοναστηρίῳ titulo professionis εἶνε τις acquisitio lege, οὐδεὶς δὲ λόγος ὑπάρχει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ προσκύρωσις ἢ μεταβίβασις αὕτη γίνεται διὰ καθολικῆς διαδοχῆς, κατὰ τύπον π. χ. παρεμφερῆ τῇ ἐπὶ τῆς εἰσποιήσεως σχέσει μεταξὺ θετοῦ πατρὸς καὶ εἰσποιουμένου κατὰ τὸ ἀρχαιότερον ρωμ. δίκαιον (Gajus III 84). Ταῦτα κατὰ τὸν Singer ἀποκρούοντα τὸν Hellmann (Die Behebung der für Ordenspersonen bestehenden beschränkungen in commercium mortis causa. Innsbruck 1880 σελ. 3).

[1] Prompta bibliotheca ἐν λέξει restitutiones. Πρβ. Hellmann σελ. 16. Ἡ Παυλιανὴ ἀγωγὴ οὐδεμίαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου δύναται νὰ ἔχῃ ἐφαρμογήν, διότι, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ καὶ ὁ Hellmann, ἡ μεταβίβασις τῆς περιουσίας εἶνε συνέπεια τοῦ μοναχικοῦ σχήματος, δὲν εἶνε alienatio in fraudem creditorum· ἄλλως ἐνταῦθα ὑποκαθίστησι τὸν ὀφειλέτην τὸ μοναστήριον, καθ᾽ οὗ ἀπευθύνονται πᾶσαι αἱ ἐκ τῶν ἐνοχικῶν σχέσεων τοῦ μοναχοῦ ἀγωγαί. Πρβλ. καὶ Singer αὐτ. σελ. 3.

κατατάξεως τοῦ ὀφειλέτου ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἕως οὗ ἀποτίσῃ τὰ χρέη, ὑπῆρξε δὲ καὶ γνώμη ἥκιστα πρακτική, καθ' ἣν οὐδὲν νόμιμον μέσον ὑπάρχει ὑπὲρ τῶν πιστωτῶν, οὔτε κατὰ τοῦ μοναχοῦ, οὔτε κατὰ τοῦ μοναστηρίου.

Ἂν δὲν ὑπάρχωσιν ἐν τούτοις ῥηταὶ καὶ σαφεῖς διατάξεις περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, οὐχ ἧττον ἀπαντῶσι δικαιολογίαι πρὸς παραδοχὴν τῆς θεωρίας ὅτι ἐκ τῆς εἰσφερομένης περιουσίας δύναται ν' ἀπαιτηθῇ ἡ ἀπότισις τῶν χρεῶν.

Κατὰ τὸν Νόμον 56 Κώδ. (1. 3), ἂν ὁ μνηστὴρ ἢ ἡ μνηστὴ ἐπὶ τῷ μέλλοντι γάμῳ ἔδωκεν ἀρραβῶνα, οὗτος ἀναστρέφεται ἄνευ διπλασιασμοῦ διὰ τῆς ἐπιλογῆς τοῦ μοναχικοῦ βίου. Ἡ Νεαρὰ 123 κεφ. 39 ἐπανέλαβε τὴν αὐτὴν διάταξιν, συνεστῶτος δὲ τοῦ γάμου καὶ λυομένου διὰ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος τοῦ ἑνὸς τῶν συζύγων, ὀφείλεται τῷ ἑτέρῳ ἡ ἐπιστροφὴ τῆς προικὸς ἢ προγαμιαίας δωρεᾶς μετὰ τοῦ γαμικοῦ συμπεφωνημένου κέρδους (κεφ. 40), ἀμφοτέρων δὲ τῶν συζύγων μοναζόντων ἕκαστος λαμβάνει τὰ ἑαυτοῦ. Πάντες οὗτοι οἱ ὁρισμοί, ἐννοεῖται, παράγουσιν ἀπαιτήσεις καὶ χρέη, ὧν ἡ ἐκτέλεσις ἀναγνωρίζεται καὶ ἐπιβάλλεται, ἤθελεν ὅμως εἶσθαι παραλογώτατον, ἂν ὁ δικαιοῦχος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιδιώξῃ αὐτὰ στρεφόμενος κατὰ τῆς ἐνεργητικῆς περιουσίας τοῦ ὑποχρέου καὶ δὴ κατὰ τοῦ μοναστηρίου, ὅπερ ἀντιπροσωπεύει αὐτόν, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει καὶ ἐξαρκεῖ περιουσία πρὸς ἱκανοποίησιν. Δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν ὅτι κατὰ τὴν Νεαρὰν 123 κεφ. 27[1] κανονίζονται καὶ τύποι ἐπιδιώξεως τῶν κατὰ τοῦ μοναχοῦ ἀπαιτήσεων «*ὑπὲρ οἱασδήποτε χρηματικῆς αἰτίας εἴτε δημοσίας εἴτε ἰδιωτικῆς*[2]»· «*τοῖς δὲ μοναχοῖς ἐξέστω εἴτε δι' ἑαυτῶν εἴτε δι' ἐντολέων τὰς ἰδίας ἢ τὰς τοῦ μοναστηρίου δίκας πράττειν*[3]»·

[1] Ν. 33 Κώδ. (1. 3).
[2] Πρβ. καὶ Νεαρὰν 123 κεφ. 21.
[3] Τῆς διατάξεως μνημονεύει καὶ ὁ τοῦ Νομοκάνονος (Φωτίου) συντάκτης ἐν ΙΑ. 1. Πρβ. καὶ Ἀθανασίου Σχολαστικοῦ Ι. 15. (Ἀνεκδότων Heimbach σελ. 22).

ἡ δὲ Νεαρὰ 79 ὁρίζει «*εἴ τις οἱανοῦν ἔχοι δίκην πρός τινας τῶν εὐλαβεστάτων ἀσκητῶν, ἢ τῶν ἱερωμένων παρθένων, ἢ γυναικῶν ἐν μοναστηρίοις ὅλως οὐσῶν, τῷ θεοφιλεστάτῳ πόλεως ἑκάστης ἐπισκόπῳ προσιέναι, τὸν δὲ πέμπειν, καὶ μετὰ πάσης σεμνότητός τε καὶ εὐσχημοσύνης τὰ περὶ τῆς τῶν προσώπων παρουσίας διατάττειν, εἴτε δέοι διὰ τῶν ἡγουμένων, εἴτε διὰ τῶν ἀποκρισιαρίων, εἴτε δι' ἑτέρων τινῶν παραγίνεσθαι...... καὶ τὰ περὶ τῆς δίκης, καὶ τὰ περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν δικῶν διατυποῦν, καὶ κρίνειν αὐτάς.... οὕτω γὰρ καὶ οἱ τινὰ λόγον ἔχειν οἰόμενοι τεύξονται τῶν δικαίων*».

Ἂν δὲν ἤθελε δικαιωθῇ ὁ εὔλογον ἔχων ἀπαίτησιν, ἵνα λάβῃ τὸ ἀνῆκον αὐτῷ ἐκ τῆς ἐνεργητικῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ, τίνα σημασίαν ἠδύναντο νὰ ἔχωσι τοιαῦται διατυπώσεις; Τὰ πράγματα κατ' ἀκολουθίαν τοῦ μοναχοῦ προσκυροῦνται μὲν τῷ μοναστηρίῳ, ἀλλὰ δὲν ἀπαλλάσσονται καὶ τῆς ἐκ τῶν προϋπαρχόντων χρεῶν εὐθύνης[1]. Ὀρθῶς δ' ὁ Hellmann εὑρίσκει τὴν λύσιν ταύτην σύμφωνον καὶ τῷ πνεύματι τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, παραβάλλων τὴν περίστασιν ταύτην πρὸς τὴν νομικὴν σχέσιν τῶν δι' εἰσποιήσεως ἢ ἄλλως δι' ἐναλλαγῆς καταστάσεως στερουμένων τῆς δεσποτείας[2] ἢ τῆς διαθέσεως τῆς περιουσίας, ἐν ᾧ δὲν παραβλάπτονται οἱ πιστωταί.

§ 43. Περὶ δὲ τῆς περιουσίας, ἣν ὁ μοναχὸς ἐκτήσατο μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν;

Κατὰ τὸ Ἰουστινιάνειον δίκαιον αὕτη ἀνήκει τῷ μοναστηρίῳ· ἀφ' οὗ ὁ μοναχὸς δὲν δύναται νὰ ἔχῃ περιουσίαν, ὅ,τι κτᾶται περιέρχεται τῷ μοναστηρίῳ καί εἶνε ὄργανον κτήσεως αὐτοῦ, ὡς ὀρθῶς σημειοῦται ὁ Singer[3].

[1] Σύμφωνος κατὰ τοῦτο καὶ ὁ Singer αὐτόθι σελ. 3.

[2] Gajus III 84. (ἔκδ. Huschke σελ. 228.229)· D. 1. 2. (4.5). Ἐπὶ τῆς εἰσποιήσεως κατὰ τὸ πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ δίκαιον, ἐννοεῖται, διότι ὁ Ἰουστινιανὸς περιώρισε τὰ δικαιώματα τοῦ θετοῦ πατρὸς εἰς μόνην τὴν ἐπικαρπίαν Inst. § 6 (2.9.) § 2 (3.10).

[3] Singer αὐτ. σελ. 4. Πρβ. καὶ Grospitsch αὐτ. σελ. 32. 33 καὶ Gitzler Kirchenrecht § 79. Schulte Lehrbuch des KR. § 173 σημ. 39.

§ 44. Σπουδαιότατον όμως τυγχάνει τὸ ζήτημα περὶ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ μοναχικοῦ σχήματος ἐπὶ τῆς ἱκανότητος τοῦ μοναχοῦ πρὸς διάθεσιν περιουσίας, καὶ δὴ κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἑπόμενος ταῖς ἀρχαῖς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, «*τοῖς θείοις κανόσι*», ὡς καὶ αὐτὸς οὗτος ὁμολογεῖ ἐν Νεαρᾷ 5 (κεφ. 2), ἐν τῇ διατυπώσει τῶν περὶ μοναχῶν διατάξεων περιώρισε τὴν ἱκανότητα αὐτῶν ὡς πρὸς τὰς τῆς περιουσίας σχέσεις. Ὁ Μ. Βασίλειος[1] ἐν ταῖς ἀσκητικαῖς διατάξεσιν εἶχεν ὁρίση « *προσήκει τὸν ἀσκητὴν τὸν τὴν προεκτεθεῖσαν κοινωνίαν ἑλόμενον, πάσης ἰδιαζούσης τῶν ὑλικῶν κτήσεως ἐλεύθερον εἶναι* » — « *ὁ γὰρ ἴδιόν τι ἔχειν ἐσπουδακὼς οὐδὲν ἕτερον ἢ χωρισμὸν και ἀποστασίαν μελετᾷ. Ὁ γὰρ μὴ πρὸς τοῦτο βλέπων τὶ ἂν καὶ κτήσαιτο;* — « *Πρόδηλος οὖν ἐστιν ὁ τοιοῦτος ἀποκοπὴν καὶ νέκρωσιν τῆς οἰκείας ψυχῆς μελετῶν, καὶ τοῖς βραχέσιν ὀβολοῖς τὴν οἰκείαν σωτηρίαν ἀποδιδόμενος, καὶ* (*δότε μοι τολμῆσαι μικρὸν*) *δεύτερός τις Ἰούδας γενόμενος, ἀπὸ κλοπῆς ἀρχόμενος* (*κλοπὴ γὰρ ἡ ἰδιάζουσα κτῆσις*), *καὶ καταστρέφων εἰς προδοσίαν· προδίδωσι γὰρ καὶ αὐτὸς τὸν τῆς ἀληθείας λόγον, ὥσπερ ἐκεῖνος τὸν Κύριον* » . . . *Νοσφισμὸς γάρ ἐστιν ἡ ὁποσοῦν καὶ ὁθενοῦν ἰδιάζουσα κτῆσις* ». « *Χρὴ τοίνυν παντὶ τρόπῳ φεύγειν ἴδιά τι κεκτῆσθαι παρὰ τὰ κοινῇ πᾶσιν ὁμοῦ ποριζόμενα* ».

Ἐν κεφαλαίῳ δὲ Κ΄[2] ὁ αὐτὸς Μ. Βασίλειος· « *Σὺ δὲ τέθνηκας μέν, καὶ ἐσταύρωσαι τῷ κόσμῳ παντί. Ἀποταξάμενος γὰρ τῷ ὑλικῷ πλούτῳ, τὴν ἀκτησίαν ἠγάπησας. . . . Ὡς τεθνεώς, ἐλεύθερος εἶ πάσης τῆς περὶ τοὺς συγγενεῖς εἰσφορᾶς· ὡς ἀκτήμων οὐδὲν ἔχεις ὃ χορηγήσῃς. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ σῶμα καρποφορήσας, καὶ οὐδὲ ἐκείνου λοιπὸν ἔχων τὴν ἐξουσίαν ὡς ἀναθήματος οὐ θέμις σοι εἰς ἀνθρώπων χρῆσιν εἶναι.*

[1] Κεφ. ΛΔ΄ (Migne τόμ. 31 σελ. 1321, 1424, 1425).
[2] Παρὰ Migne αὐτόθι σελ. 1394.

μόνοις δὲ τοῖς ὁμοτρόποις ὡς καὶ αὐτοῖς Θεῷ τὸ πᾶν ἀνακειμένοις συμπολιτεύεσθαι».[1] Καὶ ἐι κεφ. ΛΔ' «*οὐ χρὴ τὸν ἐν συστήματι πολιτευόμενον ἀσκητὴν ἰδίᾳ τι κεκτῆσθαι τῶν ὑλικῶν* (Migne τόμ. 31 σελ. 1424)» (Πρβ. καὶ ὅρων κατ' ἐπιτομὴν ΠΕ' «*εἰ χρὴ ἔχειν τι ἴδιον ἐν ἀδελφότητι*» Migne 31 τόμ. σελ. 1144). Ἐν δὲ τοῖς Ἐπιτιμίοις πᾶσαν κτῆσιν *καὶ* συναλλαγὴν κατακρίνει ὁ Μ. Βασίλειος ὡς ἑξῆς. «*Εἴ τις κέκτηταί τι ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ἢ ἔξω τοῦ μοναστηρίου, ἔστω ἀκοινώνητος*» (ιγ' Migne 31 σελ. 1308) «*Εἴ τις ἀλλάσσῃ τι μετά τινος, ἢ χαρίζεται παρὰ γνώμην τοῦ ἀρχιμανδρίτου, γενέσθω ἀπευλογίας*» (κε' Migne 31 σελ. 1309). «*Εἴ τις διδοῖ ἔξω τι, ἢ λαμβάνει, παρὰ γνώμην τοῦ ἀρχιμανδρίτου, ἀφοριζέσθω*» (μθ' Migne 31 σελ. 1312). «*Μήτε φροντίδας συγχωρεῖσθαι ἔχειν ἐν τῇ προστασίᾳ τῶν συγγενῶν κατὰ σάρκα. Ὅλως μὲν γὰρ ἀποδοκιμάζει ὁ λόγος τὸ ἐμὸν καὶ τὸ σὸν ἐν ἀδελφότητι λέγεσθαι* (ὅρων κατὰ πλάτος ΛΒ' Migne αὐτόθι σελ. 996). «*Ὅτι δεῖ τὸν προσερχόμενον Θεῷ ἀκτημοσύνην ἀσπάζεσθαι κατὰ πάντα, καὶ καθηλωμένον εἶναι τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ* (ἐπιστ. ΚΒ' Migne τόμ. 32 σελ. 288)».

Κατὰ δὲ Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνὸν περὶ μοναχῶν, οὗτοι οὐδὲν ἔχουσι Καίσαρι «*πάντα Θεῷ, ὕμνους, εὐχὰς, ἀγρυπνίας, δάκρυα, κτῆσιν οὐ κρατουμένην, ἀποθανεῖν κόσμῳ, ζῆσαι Χριστῷ, σάρκα κενῶσαι, ψυχὴν ἑλκῦσαι ἀπὸ τοῦ σώματος*[2].

[1] Πρβ. καὶ ἐπιστολὴν 284 (Migne τόμ. 32 σελ. 1019).

Ἐν τῇ Μοναχικῇ Ὑποτυπώσει Εὐαγρίου τοῦ Μοναχοῦ (300 Μ. Χ.) εὑρίσκομεν τάδε· «*Βούλει, ἀγαπητὲ τὸν μονήρη βίον, ὡς ἔστιν, ἀναλαβεῖν καὶ ἐπὶ τὰ τῆς ἡσυχίας ἀποτρέχειν τρόπαια; ἄφες ἐκεῖ τοῦ κόσμου τὰς φροντίδας, τάς τε ἐπὶ τούτων ἀρχάς τε καὶ ἐξουσίας, τουτέστιν ἄϋλος ἔσο, ἀπαθὴς, πάσης ἐπιθυμίας ἐκτός*» (ἐν Συλλογῇ Ἰωάννου Μαυρογορδάτου «*Φιλοκαλία*» Ἐνετίῃσι 1782 σελ. 41).

[2] Λόγ. ΙΘ. (Migne τόμ. 35 σελ. 1061—1064) Κατὰ δὲ τὸν Παχώμιον τὸν Ταβεννησιώτην «*Μηδεὶς ἑαυτῷ κτήσηται μηδὲν χωρὶς τῶν διδομένων παρὰ τῆς κεφαλῆς, παρεκτὸς τοῦ ἐνδύματος*». (Migne τόμ. 40 σελ. 947 κθ').

Ἐννοεῖται ὅτι ὑπὸ τοιαύτας ἀρχὰς καὶ ὑπὸ τοιαύτας θεωρίας καὶ ὁμοίας ἄλλας τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας κατασκευάζων ὁ Ἰουστινιανὸς τοὺς νόμους αὐτοῦ, καθιέρωσε τὸν κανόνα τῆς προσκυρώσεως πάσης τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ τῷ μοναστηρίῳ, φεισθεὶς μόνον τῶν τέκνων αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνικανότητος πρὸς διάθεσιν· ὡς λόγῳ τῆς ἐπαγγελίας τῆς παρθενίας ἐκήρυξε λυτέον τὸν γάμον, οὕτω διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀκτημοσύνης ἀπηγόρευσε τῷ μοναχῷ ἰδιάζουσαν κτῆσιν. « *Τοὺς εἰς ἀσκητήριον ἑαυτοὺς καθιεροῦντας*, κατὰ τὴν Νεαρὰν 76, *ἢ ἄνδρας ἢ γυναῖκας.... μὴ δύνασθαι μετὰ τὴν εἴσοδον τὴν εἰς τὸ ἀσκητήριον ἔτι πράττειν τι περὶ τῶν οἰκείων οἷα κυρίους οὐκ ἔτι τυγχάνοντας τῶν πραγμάτων, διὰ τὸ νομοθε-*

Πρβ. καὶ ἀββᾶ Ἠσαΐου λόγους (Migne αὐτόθι σελ. 1106) καὶ κανόνας καὶ ἐπιστολὰς Μ. Ἀντωνίου (αὐτόθι σελ. 1066) Βιγιλίου διακόνου (Regula orientalis παρὰ Migne τόμ. 65 σελ. 983). Καὶ πρὸ δὲ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν αἱ αὐταὶ αρχαὶ ἐδιδάσκοντο, π χ. ὁ ἀββᾶς Ἀρσένιος μαθὼν ὅτι συγκλητικὸς συγγενὴς κατέλιπεν αὐτῷ κληρονομίαν πολλήν, λαβὼν τὴν διαθήκην ἤθελε νὰ σχίσῃ αὐτὴν λέγων « *Ἐγὼ πρὸ ἐκείνου ἀπέθανον αὐτὸς δ' ἄρτι ἀπέθανε* ». (Παλλαδίου ἀποφθ. κθ' παρὰ Migne τόμ. 56 σελ. 97), κατὰ τὸν ἀββᾶν Ὑπερέχιον « *θησαυρὸς ἐστὶ μοναχοῦ ἡ ἑκούσιος ἀκτημοσύνη* » (Παλλαδίου αὐτόθι παρὰ Migne τόμ. 65 σελ. 629), κατὰ τὸν ἀββᾶν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον « *ἐὰν μὴ ἀποτάξηταί τις πᾶσι τοῖς τοῦ κόσμου, οὐ δύναται γενέσθαι μοναχός* ». (Παλλάδ. παρὰ Migne τόμ. 65 σελ. 250). Ἰωάννης τῆς Κλίμακος λόγ. Γ' « *Χαλεπὴ ἡ πρός τινα τῶν οἰκείων ἢ καὶ ξένων προσπάθεια, ἡ δυναμένη κατὰ μικρὸν ἐπὶ τὸν κόσμον ἐπισπάσασθαι καὶ τὸ πῦρ ἡμῶν τῆς κατανύξεως τελείως ἀποψυχρῶσαι. Ὡς ἀμήχανον ἐνὶ μὲν ὀφθαλμῷ εἰς τὸν οὐρανόν, ἐνὶ δὲ εἰς τὴν γῆν νεύειν, οὕτως ἀδύνατον τὸν μὴ τελείως πάντων τῶν οἰκείων καὶ ἀνοικείων τῷ λογισμῷ καὶ τῷ σώματι ξενιτεύσαντα μὴ κινδυνεῦσαι κατὰ ψυχήν* ». λόγ. ΙΖ' « *Ἀκτημοσύνη ἐστὶ φροντίδων ἀπόθεσις ἀμεριμνία βίου, ὁδοιπόρος ἀνεμπόδιστος, πίστις ἐντολῶν, λύπης ἀλλότριος, ἀκτήμων μοναχὸς δεσπότης τοῦ κόσμου* » (Migne αὐτόθι σελ. 668, 927, 928). Πρβ. καὶ σχόλιον ἁγ. Μαξίμου εἰς τὸν λόγ. ΙΖ « *ἀκτήμων ἐστιν ἀποταξάμενος πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῷ καὶ μηδὲν τὸ σύνολον ἐπὶ τῆς γῆς κεκτημένος, πλὴν τοῦ σώματος, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸ δὲ σχέσιν διαρρήξας, τῷ Θεῷ καὶ τοῖς εὐσεβέσι τὴν ἑαυτοῦ κατεπίστευσεν οἰκονομίαν* ». Πρβ. καὶ ὁσίου Δωροθέου Διδασκαλιῶν ψυχωφελῶν « *περὶ ἀποταγῆς* » (Migne τόμ. 88 σελ. 1792, 1633). Ἀντιόχου μοναχοῦ λόγ. ΠΗ ΠΘ. ΡΙΒ (Migne τόμ. 89 σελ. 1704, 1708, 1780) « *ὁ μοναχὸς οὐκ ἔχει ἑαυτοῦ ἐξουσίαν ἔν τινι, οὐδὲ θέλημα ἴδιον, Ζῶ γάρ, φησιν, οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός* » (αὐτόθι σελ. 1788)· Ἀββᾶ Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ λόγ. ἀσκητικὸν (Migne τόμ. 90 σελ. 916).

τῆσαι ἡμᾶς, τοὺς τοιούτους ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας μετὰ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς αὐτῇ τῇ εἰσόδῳ τῇ κατὰ τὸ μοναστήριον καθιεροῦν ἑαυτοὺς καὶ τὰς ἑαυτῶν περιουσίας ἐν τῷ μοναστηρίῳ, διότι κύριοι τούτων οὐκ ἔτι καθεστᾶσι».

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ μοναχὸς οὔτε διὰ δωρεᾶς αἰτίᾳ θανάτου οὔτε διὰ διαθήκης οὔτε διὰ πράξεως τινος ἐν ζωῇ δύναται νὰ μεταβιβάσῃ περιουσίαν τρίτοις[1] (Ν. 5).

Τὰς ἀρχὰς ταύτας καὶ οἱ κανόνες τῶν Συνόδων ἐκύρωσαν, ὡς π. χ. ὁ ἕκτος τῆς ΑΒ «*Οἱ μοναχοὶ οὐδὲν ἴδιον ὀφείλουσιν ἔχειν, πάντα δὲ τὰ αὐτῶν προσκυροῦσθαι τῷ μοναστηρίῳ... Μετὰ γάρ τοι τὸ μονάσαι, τῶν προσόντων αὐτοῖς ἁπάντων, τὸ μοναστήριον ἔχει τὴν κυριότητα, καὶ οὐδὲν περὶ τῶν οἰκείων φροντίζειν, ἢ διατίθεσθαι, τούτοις παρακεχώρηται*[2]».

Θεόδωρος δ' ὁ Στουδίτης ἐν τοῖς περὶ ἀποταγῆς καὶ ἀποκάρσεως,[3] περὶ μοναχοῦ προκειμένου, ἐδίδαξε «*πᾶσιν ἀποτάξασθαι δεῖ, πάντων ἀπογυμνωθῆναι χρή, πάντων ἀπορραγῆναι δέον, καὶ σχέσεων, καὶ οἰκείων, καὶ φίλων, καὶ συγγενῶν, καὶ τοῦ σύμπαντος κόσμου κατὰ διάθεσιν ξενωθῆναι, τόν γε ὡς ἀληθῶς ἀκολουθεῖν μέλλοντα τῷ Χριστῷ*».

§ 45. Πρὸ πάντων ὅμως ἡ τῆς ἀνικανότητος πρὸς διάθεσιν καὶ ἰδίαν κτῆσιν ἀρχὴ σπουδαιότατον κατὰ τὸ Ἰουστινιάνειον δίκαιον ζήτημα ἐγέννησε, περὶ τῆς τύχης δῆλα δὴ τῆς πρὸ τῆς

[1] Πρβ. Franz Sentis (ἐν Archiv. für Kathol. KR. τόμ. 14 σελ. 344 καὶ ἑπ.). Grospitsch αὐτ. σελ. 40.

Παρὰ τοῖς Δυτικοῖς ἡ ἐν Τριδέντῳ Σύνοδος (ἔκδ. Ρώμης 1882 σελ. 209) Sess. XXV cap. II, ὁρίζει «Nemini igitur regularium, tam virorum, quam mulierum licet *bona immobilia vel mobilia*, cujuscumque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquisita, tamquam propria, aut etiam nomine conventus, possidere, vel tenere, sed statim ea superiori tradantur, conventuiqne incorporentur.

[2] Πρβ. καὶ σχόλια Ζωναρᾶ «*οἱ τῇ μοναχικῇ ζωῇ συντασσόμενοι, ὡς τεθνηκότες τῷ βίῳ λογίζονται*», καὶ Βαλσαμῶνος καὶ Ἀριστηνοῦ (αὐτόθι).

[3] Παρὰ Migne τόμ. 99 σελ. 1521. Πρβ καὶ διαθήκην αὐτοῦ (αὐτόθι σελ. 1820) καὶ Ἐπιστ. Στεφάνῳ (αὐτόθι σελ. 1557) «*Ἐπεὶ ὅ γε ἀκριβὴς μοναχὸς καὶ δεσπόζων κόσμου δι' ἀκτημοσύνης, οὐδὲ ἓν ἀργύριον κέκτηται*».

ἀποκάρσεως συνταχθείσης ὑπὸ τοῦ γενομένου μοναχοῦ διαθήκης;

Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου διάφοροι ἐδιδάχθησαν θεωρίαι. Ὅσοι ἐξέλαβον τὸ μοναχικὸν σχῆμα ὡς ἐλάττωσιν καταστάσεως (capitis deminutio)[1] ἐθεώρησαν τὴν διαθήκην ἄκυρον, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι αἱ πρὸ τῆς ἀλλοιώσεως τῆς καταστάσεως διαθῆκαι ἐκηρύσσοντο ἄκυροι ὑπὸ ρητῶν διατάξεων τοῦ νόμου, ἀφ' οὗ μάλιστα κατὰ κανόνα τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, ἵνα ἔχῃ κῦρος διαθήκη καὶ ἐκτελεσθῇ, ἀπαιτεῖται ἡ ἱκανότης τοῦ διαθέτου νὰ ὑπάρχῃ, οὐ μόνον κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ θανάτου[2]. Ἐκ τῆς ἰδέας ταύτης πολλοὶ συγγραφεῖς ἐθεώρησαν τοὺς μοναχοὺς ὡς ἐπέχοντας θέσιν, ὁτὲ μὲν ὑπεξουσίου τέκνου, ὁτὲ δὲ δούλου. Ὁ Lauterbach ἐν τῇ διατριβῇ de solemnitatibus testamentorum[3] δικαίως καὶ ὀρθῶς ἀποδοκιμάζει τὴν κατὰ τὴν ἐποχήν του ὑποστηριζομένην γνώμην, ὅτι λόγῳ τῆς δουλικῆς καταστάσεως οἱ μοναχοὶ δὲν ἐκρίνοντο ἱκανοὶ νὰ χρησιμεύσωσιν οὐδὲ κἂν ὡς μάρτυρες εἰς διαθήκην, θεωρῶν αὐτοὺς μᾶλλον ὡς ἐλεύθερα πρόσωπα καὶ ἐκφραζόμενος ὡς ἑξῆς· «alii de monachis idem affirmant, sed male quamvis enim in multis cum servis conveniant, revera tamen liberi sunt, et propterea ad hoc testimonio non arcendi». Ὁ Κουϊάκιος[4], ἑρμηνεύων τὸν N. 18 Πανδ. (28. 1) περὶ τῆς ἰσχύος τῆς διαθήκης τοῦ ἀπηγορευμένου (cui lege bonis interdictum est), κατὰ τὴν σαφῆ τοῦ ὁποίου διάταξιν ἡ πρὸ τῆς ἀπαγορεύσεως συνταχθεῖσα διαθήκη (inter-

[1] Γλῶσσα εἰς Νόμ. Si qua mulier καὶ Νεαρ. 5 κεφ. 5. Salycettus ἐπὶ τοῦ N. 13 K. (1. 2.). Περὶ τῆς προσωπικῆς καταστάσεως τῶν μοναχῶν πρβ. Grospitsch αὐτόθι § 10 De statu regularium σελ. 61 καὶ ἑπ.

[2] Μόνον ἐπὶ παράφρονος καὶ ἀσώτου φαίνεται ὅτι οἱ Ρωμαῖοι ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἱκανότητα μόνον κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς διαθήκης L. 18. (28. 1.) L. 9 C. (6. 22.) Ἁρμ. (E I) 10.

[3] Disput. CXXXIV thes. 20.

[4] Ad titul. Cod. 51. lib. 9. (tom. IX col. 2260).

dictione vetustius) ἔρρωται, παραβάλλει πρὸς τὴν λύσιν ταύτην καὶ τὴν περίστασιν ὅταν τις γένηται μοναχός, λόγῳ δὲ τοῦ ὅτι ὁ μοναχισμὸς δὲν εἶνε ἐλάττωσις καταστάσεως καὶ τῆς εἰδικῆς τῆς Νεαρᾶς 5 τοῦ Ἰουστινιανοῦ διατάξεως, δέχεται ὅτι ἡ διαθήκη τοῦ μοναχοῦ ἡ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως διατυπωθεῖσα δὲν ῥήγνυται (Novella 5 monachismo desinit habere jus testamentí faciendi, sed quod ante monachismum fecit, valet, quia monachismus non est capitis deminutio). Ὁ Bartolus[1] καὶ ὁ Fachineus[2] ἀπέκρουσαν ἐπίσης τὴν θεωρίαν, τὴν στηριζομένην ἐπὶ τῆς ἐλαττώσεως καταστάσεως, ἐπὶ τῇ βάσει καὶ οὗτοι τῆς Νεαρᾶς 5, καθ' ἣν ἐξασφαλίζεται τὸ κῦρος τῆς διαθήκης· τῇ γνώμῃ δὲ ταύτῃ, καὶ ὅτι αἱ Νεαραὶ 5 καὶ 76 σκοπὸν εἶχον νὰ ἀναγνωρίσωσιν ὡς ἐγκύρους τὰς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως διατυπωθείσας τελευταίας βουλήσεις τῶν μοναχῶν διὰ τῆς ῥήσεως «*ἄδειαν χρῆσθαι καθ' ὃν βούλονται τρόπον*» καὶ «*ὃν βούλονται τρόπον τὰ οἰκεῖα διατιθέναι πράγματα*», ἠκολούθησαν πολλοὶ συγγραφεῖς, ἐν οἷς καὶ ὁ Covarruvias[3] ὁ Ἱσπανὸς Βάρτολος, τοῦ ὁποίου τὴν γνώμην ἐπικαλούμενος ὁ Böhmer[4] μετὰ τῆς τοῦ Lauterbach κατατάσσεται μεταξὺ τῶν θεωρούντων τὴν διαθήκην ἔγκυρον ἀποκρούων τὴν ἐναντίαν θεωρίαν καὶ ἀναφωνῶν: Quommodo ergo rumpi potest, quod antea legitime conditum erat, cum, eo salvo, testator monasterium intrare queat?[5]

Καὶ τὴν ἀντίθετον ὅμως γνώμην οὐκ ὀλίγοι τῶν παλαιοτέ-

[1] Comment. ad Cod. ἐπὶ τῆς Authentica Si qua mulier ad l 13 C. (1. 2.) πρβ. Hellmann σελ. 37 σημ. 27.

[2] Controversiæ juris libr. VI cap. 14. Franz Zech de jure rerum eccle-siast. tom. IV sect. IV § 482.

[3] Ad. εἰς c. 2. X de testam. N° 10. πρβ. καὶ Vasquius Controvers. illustr. aliarumque frequent. libri tres (Frankfurt 1572) libr. III. contr. 102 n° I. Manz Tractatus de testam. valido vel invalido (Ulm 1726) tit. II. p. 103 § 267. Brunnemann ad authent. Si qua mulier n° 6.

[4] J. Eccl. tom. IV lib· III tit. XXV (ἔκδ. 1756 σελ. 969).

[5] Böhmer, αὐτόθι.

ρων νομικῶν[1] παρεδέχοντο διδάσκοντες, ὁτὲ μὲν ὅτι ὁ *μοναχισμὸς* ἀποτελεῖ ἐλάττωσιν καταστάσεως, ὁτὲ δὲ ὅτι ὁ μοναχὸς *ἐπέχει τόπον ὀψιγενοῦς*· τὸ τελευταῖον τοῦτο ὑπεστήριξεν ὁ Ἰούλιος Κλάρος[2] καὶ πολλοὶ ἄλλοι συγγραφεῖς[3], ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τοιούτων θεωριῶν, ἄλλοι μὲν ἔπλασαν τὴν διαστολήν, ἵνα τότε μόνον ἔχῃ κῦρος ἡ διαθήκη, ὅταν ὁ διαθέτης ὥρισεν ἐν αὐτῇ τὴν νόμιμον μοῖραν ὑπὲρ τοῦ μοναστηρίου (ὀψιγενοῦς), ἄλλοι δὲ πάλιν διέκριναν τὰς ἑξῆς περιστάσεις, ἐὰν μὲν ὁ διαθέτης ἀποβλέπων εἰς τὴν ἐπικειμένην εἰς τὸ μοναστήριον εἴσοδόν του συνέταξε διαθήκην, τότε αὕτη διατηρεῖ τὸ κῦρός της, ἐὰν ὅμως συνέταξεν αὐτὴν πρὶν ἢ σκεφθῇ περὶ τοῦ μονάδος βίου καὶ μὴ ἔχων ὑπ' ὄψει αὐτόν, τότε εἶνε ἄκυρος[4]. Κατὰ τὴν τελευταίαν δὲ ταύτην διάκρισιν, προήχθησάν τινες νὰ παραδεχθῶσιν a contrario, ὡς δευτερεύοντα λόγον τῆς ἀκυρώσεως τῆς διαθήκης, τὸ τεκμήριον τῆς ἀνακλήσεως τῆς διαθήκης διὰ τῆς ἐπελθούσης μετ' αὐτὴν σκέψεως πρὸς τὸν μοναχικὸν βίον καὶ τὴν εἰς αὐτὸν τροπήν.

Γενικῶς ἡ θεωρία, καθ' ἣν τὸ μοναστήριον ἐξομοιοῦται ὀψιγενεῖ ὡς πρὸς τὴν διαθήκην τοῦ μοναχοῦ, στηρίζεται πρὸ πάν-

[1] πρβ. Hellmann σελ. 39 αὐτόθι, ὅστις ἀναφέρει τοὺς ἑξῆς Joh. Teutonicus ἐπὶ τοῦ decretum Gratiani εἰς c. 9 C. XIX quæstio 3ᵗᵗ non extantibus (Basileæ 1511). Gul. Durandis Speculum juris (Frankf. 1612) lib. IV partic. III de statu monachorum fol. 412 Nʳ 55 καὶ ἑπ. Joh. Andreæ Novella super Decretalibus (1512) ad. c. 8 X de probat. 2. 19.

[2] Receptæ Sententiæ (1579) lib. IV § testamentum.

[3] Joa. ab. Imola Comment. in 5 libros Decretalium (Venet. 1575) ἐπὶ τοῦ c. 1 X. de testament. Nʳ 11. Sichardus Prælectiones in Codicem (Basel 1565) tom. II Rubrica, qui testam. fac. poss. Nʳ 7 σελ. 248 καὶ ἑπ. Panormitanus abbas de Tudichis Comment. in 5 libr. Decretal. tom. II par. II εἰς c. 8 X de probat. (Hellmann αὐτόθι)

[4] Τοιαύτας διακρίσεις ποιεῖται ὁ Panormitanus l. c. Bartolus ἐπὶ τῆς Authent. Si qua mulier, ὁ Brunnemann Comment. in Codicem αὐτόθι (πρβ. Hellmann σελ. 39) Brunnemann ad auth. Si qua mulier nº 6. Ferdin. Vasquius quæst. illust. c. 102 n. 2 καὶ ἑπ. οὓς ἀποκρούει ὀρθῶς ὁ Boehmer βιβ. III. τίτ. XXV § 20 τόμ. II.

των ἐπὶ τῆς Νεαρᾶς 123 κ. 37 καὶ ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου 8 βιβ. II τίτ. XIV τοῦ Κανονικοῦ δικαίου τῶν Δυτικῶν (decretales) καὶ τῆς ὑπ' αὐτὸ διατάξεως Ἰννοκεντίου τοῦ III ἔτει 1207 πρὸς τὸν ἀββᾶν καὶ τὴν μονὴν τοῦ Cassen, τὸ ὁποῖον καθιέρωσε τὴν αὐτὴν ἀρχὴν τῆς Νεαρᾶς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τοῦ ἀνισχύρου δῆλα δὴ τῆς κληρονομικῆς ἀποκαταστάσεως ἐπὶ ἀπαιδίᾳ[1]. Ἐπειδὴ δ' ὁ ὅρος τῆς ἀπαιδίας ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ Ἰννοκεντίου καὶ τοῦ Κανονικοῦ δικαίου ἐξάγεται ὅτι εἶνε ἀνίσχυρος καὶ ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ὁ βεβαρημένος τῷ καταπιστεύματι μοναχὸς ἤθελε καταλίπῃ τὸ μοναστήριον, οἱ νομοδιδάσκαλοι τοῦ μεσαίωνος ἐξωμοίωσαν τὸ μοναστήριον τῷ ὀψιγενεῖ, καὶ ἐφήρμοσαν ἐπὶ τῆς διαθήκης τοῦ μοναχοῦ τὰς ἐκ τῆς ἐπιγεννήσεως τέκνου συνεπείας, καὶ ἰδίως ὅταν ἡ διαθήκη δὲν περιεῖχε μερίδα νόμιμον ὑπὲρ τοῦ μοναστηρίου, ὅτε ἐκρίνετο ἐπιεικῶς ἔγκυρος.

Ἀλλ' αἱ θεωρίαι αὗται τῆς παλαιοτέρας ἐπιστήμης ἀπεκρούσθησαν παντελῶς ὑπὸ τῶν νεωτέρων συγγραφέων. Ὄντως δὲ πλεῖστα εἰσὶ τὰ ἐπιχειρήματα, ἅτινα ἠδύναντο νὰ ἀντιταχθῶσι κατ' αὐτῶν. Ἐν πρώτοις, ἐάν τις ὑποτεθῇ ὅτι μετὰ τὴν εἰς τὸ μοναστήριον εἴσοδον καὶ τὴν σύνταξιν τῆς διαθήκης ἐπιγεννᾶται πράγματι τέκνον, θὰ ἔχωμεν τότε δύο ὀψιγενεῖς δια-

[1] Si rogatus restituere totam hereditatem, eo sine liberis decedente intret monasterium, evenescit fideicommissum, et hereditas applicatur monasterio.

Ὡς πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ Ἰννοκεντίου πρὸς τὴν μονὴν Cassen σημειωτέον τὰ ἑξῆς· Δύο ἀδελφοὶ ἀπῄτουν παρὰ τοῦ μοναστηρίου τὴν παράδοσιν κληρονομίας τοῦ ἀδελφοῦ των, ὅστις εἶχεν ὀνομάσῃ κληρονόμον διὰ διαθήκης τὸν υἱόν του Μ. ὑπὸ τὸν ὅρον, ἐὰν ἀπέθνησκεν οὗτος ἄπαις, ἡ κληρονομία νὰ περιέρχηται αὐτοῖς· φαίνεται δ' ὅτι ὁ Μ. εἶχεν ἀφιερώσῃ αὐτὴν εἰς τὴν μονὴν Cassen καὶ κατόπιν ἀπέθανεν ἄπαις· μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων ἡ Διάταξις ἀναγράφει τὸ δόγμα «*intelligendum non erat sine hærede decedere, qui monasterium sibi hæredem instituit*». Ἐξ αὐτῆς τῆς ῥήσεως ἐξήγαγον οἱ νομικοὶ τῆς ἑσπερίας τὴν θεωρίαν τοῦ ὀψιγενοῦς. Ἀπερρίφθη δὲ ἡ ἀπαίτησις τῶν διεκδικούντων τὴν κληρονομίαν κυρωθείσης τῆς γνώμης τοῦ Συνδίκου τῆς μονῆς, καίτοι ἐκεῖνοι ἰσχυρίζοντο καὶ ὅτι ἡ ἀφιέρωσις ἐγένετο ὄντος τοῦ Μ. ἀνηλίκου καὶ ὅτι οὗτος ἀνεκάλεσεν αὐτὴν ἅμα ἐνηλικιωθεὶς (et quoad facti pœnitens, quoad fervore infirmitatis fecerat, post convalescentiam revocavit).

φόρου φύσεως ἀνατρέποντας τὴν διαθήκην. Ἐὰν δὲ ὑποθέσωμεν ὅτί τις διὰ διαθήκης ἠξίωσε δι' ὑποκαταστάσεως ἢ ἀποκαταστάσεως τὸ μοναστήριον ἐν περιπτώσει ἀποδιώσεως ἄπαιδος τοῦ γραφέντος καὶ βεβαρημένου κληρονόμου, καὶ ὁ βεβαρημένος οὗτος εἰσέλθῃ εἰς μοναστήριον[1], πῶς τότε θὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ περὶ ὀψιγενοῦς θεωρία; Ἔχομεν τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ὅπερ ἐκμηδενίζει τὴν αἵρεσιν τῆς ἀπαιδίας δυνάμει τῆς Ν. 123 κ. 37, καὶ οὐχὶ τὸ νομικὸν πρόσωπον τοῦ μοναστηρίου· ἆρά γε πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ *μοναχικὸν σχῆμα* ἐπέχει τόπον ὀψιγενοῦς; τίς δύναται νὰ ἀπαντήσῃ καταφατικῶς; Ἐὰν ὅμως ἐκλάβωμεν τὴν διάταξιν τῆς ῥηθείσης Νεαρᾶς ὡς βάσιν ὀρθῶν θεωριῶν, τότε καὶ ἡ ἐπὶ ἀγαμίᾳ αἵρεσις κατὰ τὰ ἀνωτέρω δύναται νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς τοῦτο, καὶ νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ μοναστήριον ἐπέχει τόπον συζύγου, διότι οὐ μόνον περὶ αἱρέσεως ἀπαιδίας, ἀλλὰ καὶ περὶ αἱρέσεως ἀγαμίας ποιεῖται λόγον ἡ Νεαρά.

Οὐδεμίαν σχέσιν δύνανται νὰ ἔχωσιν αἱ περὶ ὀψιγενοῦς ἀρχαὶ πρὸς τὴν τοῦ μοναχοῦ διαθήκην, καὶ διότι κατὰ τὸν νόμον ὁ ὀψιγενὴς κληρονομεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ μετὰ θάνατον καὶ οὐχὶ ζῶντα[2], ῥήγνυσι δὲ τὴν ὑπάρχουσαν διαθήκην, ἐν ᾧ ἅμα τῇ εἰσόδῳ τοῦ μοναχοῦ εἰς τὸ μοναστήριον, τοῦτο καταλαμβάνει τὴν περιουσίαν του οὐχὶ jure hereditatis ἀλλὰ titulo professionis. Δικαίως ἄρα καὶ λίαν ὀρθῶς ὁ Hellmann ἀποκρούων τὴν θεωρίαν τοῦ ὀψιγενοῦς ἀποκαλεῖ αὐτὴν ἀτοπίαν καὶ χίμαιραν τῆς ἐπιστήμης τοῦ μεσαίωνος καὶ δὲν διστάζει ν' ἀπορρίψῃ ὡς μὴ ὑγιεῖς τὰς δόξας, αἵτινες πρὸς διάρρηξιν τῆς διαθήκης διακρίνουσιν, ἐὰν ὁ μονάσων συνέταξεν αὐτὴν ἀποβλέπων εἰς τὸν μονάδα βίον (ob cogitationem monasterii) ἢ οὔ.

[1] Ἐὰν εἴπῃ τις δῆλα δή, ὀνομάζω κληρονόμον μου τὸν Α, ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ἄπαις (ἢ ἄγαμος) ἐπιθυμῶ νὰ περιέλθῃ ἡ περιουσία μου εἰς τὸ Μοναστήριον Β, ὁ δὲ Α. καταταχθῇ μοναχός.

[2] Ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἐπιτεχθεὶς πρὸ τοῦ πατρὸς ἡ προδιατυπωθεῖσα διαθήκη δὲν ῥήγνυται. L. 12 (28.3) Βασιλ. 23 (39. 1). Ulpiani fr. XXIII 6.

Ἐπίσης οὐδαμοῦ τοῦ νόμου στηρίζεται καὶ ἐσχάτως ἡμαρτημένη ἐστὶν ἡ θεωρία, ἥτις δέχεται τὴν ἀκύρωσιν τῆς διαθήκης ἐπὶ τῇ προϋποθέσει τεκμηρίου ἢ πλάσματος σιωπηρᾶς ἀνακλήσεως αὐτῆς διὰ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος· ἐὰν λάβωμεν μάλιστα ὑπ' ὄψει τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον, δὲν φαίνεται τοῦτο καθιεροῦν διὰ τεκμηρίων ἁπλῶν ἀνάκλησιν ἐγκύρου διαθήκης, διότι ἀπαιτεῖ ἢ νεωτέραν διαθήκην ἢ ἐξαφάνισιν τῆς πρώτης[1].

Ὡς πρὸς δὲ τὴν γνώμην ἐκείνων, οἵτινες προσεπάθησαν νὰ μεταβάλωσι τὴν κατάστασιν τοῦ μοναχοῦ εἰς ἐλάττωσιν προσωπικότητος (capitis deminutio) καὶ ὑπεξουσιότητα, ἵνα οἰκοδομήσωσιν ἐπ' αὐτῆς λόγον ματαιώσεως τῆς διαθήκης (irritum), εἶνε περιττὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι δὲν συμβιβάζεται οὔτε τοῖς κειμένοις νόμοις οὔτε τῇ λογικῇ. Ἐὰν ἦτο ἀληθὴς τοιαύτη θεωρία, τότε καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί, ἐκεῖνοι δῆλα δὴ οἵτινες ὑποβάλλονται εἰς περιορισμοὺς πρὸς διάθεσιν περιουσίας[2], πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ὑπαγόμενοι εἰς ἐλάττωσιν καταστάσεως, ἰδίως δὲ οἱ ἐπίσκοποι, οἱ ὁποῖοι, ἐν ᾧ ἀφ' ἑνὸς ὑφίστανται πλείστους περιορισμούς[3], ὡς εἴδομεν, ἀφ' ἑτέρου λύονται τῆς ὑπεξουσιότητος ἐὰν ὑπῆρξαν ὑπεξούσιοι Ἡ ἀδυναμία τῆς διαθέσεως ὡρισμένης περιουσίας δὲν ἀποτελεῖ πάντοτε γνώρισμα τῆς ὑπεξουσιότητος καὶ προσωπικῆς καταστάσεως ἐλάττωσιν.

[1] Cancellatio· ἡ διὰ διαγραφῆς ἢ ἄλλης πράξεως καταστρεφούσης τὴν διαθήκην ἐνέργεια ἐπὶ μόνης τῆς ἰδιογράφου διαθήκης σήμερον ἐν Ἑλλάδι δύναται νὰ συμβῇ, διότι αὕτη ὑπάρχουσα εἰς χεῖρας τοῦ διαθέτου δύναται νὰ καταστραφῇ. Ἐπὶ τῶν δημοσίων ὅμως τῶν συντασσομένων μάλιστα ἐνώπιον Συμβολαιογράφου δὲν εἶνε δυνατὴ (Πρβ. καὶ Καλλιγᾶ σελ. 317).

Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Hellmann ὅτι ἡ ἀδυναμία τῆς θεωρίας τοῦ τεκμηρίου ἔγκειται καὶ ἐν τούτῳ, ὅτι περιορίζει τὸ ζήτημα τῆς ματαιώσεως τῆς διαθήκης μόνον εἰς τὴν περίστασιν, καθ' ἣν συνετάχθη αὕτη χωρὶς νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει τὸ μοναστήριον, ὅταν δὲ γραφῇ τοῦτο κληρονόμος ἡ διαθήκη θεωρεῖται ἔγκυρος.

[2] Κατὰ τὸ ἀρχαιότερον ἰδίως Ἐκκλησ. Δίκαιον. πρβ. Καρχηδ. καν. ΛΒ' ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ὁ Γρατιανὸς κατήρτισε τὴν quaestio III c. XII c. I. (ἔκδ. Böhmer σελ. 606) (ἴδ. καὶ c. 1. 2. C XII qu. III καὶ ἰδίως c. 1. 2. C XII qu. IV καὶ c. 1 C XII qu. V).

[3] Κατὰ Γρατιανὸν «*testamenta vero non licet eis conficere nisi de rebus propriis*» (c. 1 O. XII qu. V).

§ 46. Ἀλλ' ἐὰν δὲν δυνάμεθα νὰ πεισθῶμεν περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν ἀναλογιῶν καὶ θεωριῶν τοῦ μεσαίωνος, οὐχ ἧττον κλίνομεν πρὸς τὴν γνώμην, καθ' ἣν ἡ διαθήκη κατὰ τὸ δίκαιον τῶν Νεαρῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας ματαιοῦται (testamentum irritum).[1] Ἡ γνώμη αὕτη σύμφωνος τυγχάνει τῷ πνεύματι τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου· ὁ μοναχός, ἀφ' οὗ δὲν δύναται νὰ εἶνε κύριος περιουσίας μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν, ἅτε κατὰ Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνὸν «*τεθνηκὼς χθονίοισι, ἐπουρανίοισι μεμηλώς*», δὲν δύναται νὰ κληρονομηθῇ ἐκ διαθήκης, ὡς κατὰ τὸν Οὐλπιανὸν «*filius familiae testamentum facere non potest, quoniam nihil suum habet ut de eo testari potest*»[2].

Τῆς ἀρχῆς ὅτι ὁ μοναχὸς δὲν δύναται νὰ συντάξῃ διαθήκην ἐνόμισάν τινες ὅτι εὑρίσκουσιν ἐξαίρεσιν ἐν τῇ περιστάσει ὑπάρξεως τέκνων (Νεαρᾶς 5 κεφ. 5 καὶ 76 καὶ 123 κεφ. 38), ἀλλ' ὀρθῶς ἀπεκρούσθη ἡ ἐκδοχὴ αὕτη, διότι ὁ Ἰουστινιανὸς ἐνόησεν ἀναμφιβόλως νὰ παράσχῃ ἐξαιρετικὸν προνόμιον τοῖς τέκνοις, ἀλλὰ τὸ προνόμιον τοῦτο ἔγκειται ἐν τῷ δικαιώματι ἐκτελουμένης διανομῆς (divisio) ἢ πράξεως ἐν ζωῇ[3] καὶ οὐχὶ ἐν δικαιώματι διαθήκης. Ἡ ἔννοια αὕτη καὶ ἐκ τοῦ γράμματος καὶ ἐκ τοῦ πνεύματος τῶν Νεαρῶν ἐξάγεται, ἣν δὲν δύναται κἂν νὰ θέσῃ ἐν ἀμφιβολίᾳ ἡ πρόνοια τῆς διαφυλάξεως ὡρισμένης μοίρας ὑπὲρ τῶν τέκνων καὶ τῆς μονῆς[4], ἥτις κατὰ τὸν θάνατον τοῦ μοναχοῦ κανονίζεται καὶ δι' ἀγωγῆς (ex lege) κατὰ τοῦ μοναστηρίου ἀπαιτεῖται[5].

[1] Τοῦτο δέχεται καὶ ὁ Hellmann σελ. 73 καὶ ἑπ. Πρβ. καὶ Singer σελ. 27.
[2] Fragm. XX 10 καὶ Παπινιανοῦ ἐν l. 11 § 2 (37.11).
[3] Singer σελ. 29.
[4] Ἡ λύσις αὕτη δίδοται ὀρθῶς καὶ ὑπὸ τοῦ Hellmann (σελ. 71) καὶ ὑπὸ τοῦ Singer (σελ. 29-30). Κατὰ τὸν Grospitsch ὅμως εἶνε ἰσχυρὰ ἡ ὑπὲρ τῶν τέκνων διαθήκη, ἀφ' οὗ ἐξαιρετικῶς καὶ γενικῶς καὶ ρητῶς διὰ τῆς Νεαρᾶς 5 καὶ 123 ἡ διάθεσις γενικῶς ὑπὲρ τῶν τέκνων ἐπετράπη.
[5] Singer σελ. 30.

§ 47. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ πρὸς διατροφὴν ἀπαίτησις εἶνε ἀνεξάρτητον χρέος ἐκ τοῦ νόμου, καὶ δύναται ἀναντιρρήτως νὰ ἐνασκηθῇ ἀγωγὴ κατὰ τοῦ ὑποχρέου μοναχοῦ καὶ δὴ κατὰ τοῦ μοναστηρίου ἐπὶ τῇ βάσει τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ. Ἡ ἐν Γάγγρᾳ Σύνοδος μάλιστα ἀνάθεμα ἐκήρυξε διὰ τοῦ 15 κανόνος κατὰ τῶν γονέων ἐκείνων, οἵτινες λόγῳ θεοσεβείας καὶ ἀσκήσεως καταλιμπάνουσι καὶ δὲν τρέφουσι τὰ τέκνα αὐτῶν, ἀποδοκιμάσασα τὴν αἵρεσιν τῶν Εὐσταθιανῶν, οἱ ὁποῖοι συνεβούλευον τὴν ἐγκατάλειψιν αὐτῶν, ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τοῦ 16 κανόνος ἀναθεματίζει τὰ τέκνα τὰ ἐγκαταλείποντα τοὺς γονεῖς λόγῳ ἀσκήσεως.

§ 48. Πρὸς κανονισμὸν τῆς νομίμου μερίδος λαμβάνεται ὑπ' ὄψει ἡ περιουσία τοῦ μοναχοῦ κατὰ τὴν εἴσοδόν του εἰς τὸ μοναστήριον, τὸ ὁποῖον παραλαμβάνει αὐτήν· ἀλλ' ἐὰν ἡ περιουσία αὕτη αὐξηθῇ διὰ προσθήκης ἄλλης ἔξωθεν τῷ μοναχῷ ἢ ὁπωσδήποτε ἄλλοθεν προελθούσης μετὰ τὴν εἴσοδον, ὁ Hellmann ἑρμηνεύων τὸ κατὰ τὸν Ἰουστινιανὸν δίκαιον διδάσκει[1] ὅτι ἡ πρόσθετος αὕτη περιουσία δὲν συνυπολογίζεται, οὐδὲ συναριθμεῖται πρὸς κανονισμὸν τῆς νομίμου μοίρας, ἀποθνήσκοντος τοῦ μοναχοῦ, καὶ τοῦτο λόγῳ τῆς ἀνικανότητός του πρὸς ἀπόκτησιν μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν ἄλλης περιουσίας, διότι αὕτη ἀνήκει ἀποκλειστικῶς τῇ μονῇ. Ἐκτὸς ὅμως τοῦ ὅτι ἐκ τοῦ τελευταίου χωρίου τοῦ κεφαλαίου 38 τῆς 123 Νεαρᾶς καὶ ἐκ τῆς Νεαρᾶς 5 τοῦ Ἰουστινιανοῦ δὲν ἐξάγεταί τις περιορισμὸς ὡς πρὸς τὴν νόμιμον μοῖραν, ἣν οὐδέποτε ἀπορροφᾷ τὸ μοναστήριον, ἀλλὰ παραφυλάττει ἀκεραίαν, μᾶλλον τὸ ἐναντίον τῆς δόξης τοῦ Hellmann ἀποδείκνυται διὰ τῶν γενικῶν ἐκφράσεων τοῦ νομοθέτου, ἐπιτρέποντος τῷ μοναχῷ καὶ μετὰ τὴν εἴσοδον τὴν διανομὴν τῶν οἰκείων πραγμάτων μεταξὺ τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων, καὶ μὴ ποιουμένου μάλιστα διάκρισιν, ἐὰν ἡ νόμιμος μοῖρα περιορίζηται μόνον εἰς τὴν κατὰ τὴν ἀπόκαρσιν εἰσκομιζομένην

[1] αὐτόθι σελ. 85.

οὐσίαν. Εἶνε δὲ πεπλανημένη ἡ θεωρία τοῦ Hellmann καί διότι. ἐάν τις ὑποθέσῃ ὅτι ὁ μοναχὸς δὲν εἶχε περιουσίαν κατὰ τὴν εἰς τὸ μοναστήριον εἴσοδόν του, ἀποκτήσῃ δὲ κατόπιν π. χ. ἐκ πατρικῆς κληρονομίας, οἱ παῖδες αὐτοῦ κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην καὶ τὸ Ἰουστινιάνειον δίκαιον οὐδὲν λήψονται. Ὀρθότερον ὁ Böhmer[1], ὅστις ἀφ' οὗ τίθεται τὴν ἀρχὴν «imo quicquid monachus constante professione acquirit, monasterio acquirit, et ita hereditas ei deferri potest, quam monasterium nomine ejus capit, et de qua amplius disponere nequit», προστίθεται[2], Notandum tamen est acquiri bona monasterio vel ordini, *salva tamen legitima iis præstanda, quibus jure assignata est* (auth. nunc autem C. de episc. et cler.), quæ tamen demum post mortem monachi debetur», καὶ περιλαμβάνει τοιουτοτρόπως πᾶσαν περιουσίαν τοῦ μοναχοῦ, ἐξ ἧς ἐξακτέα τυγχάνει ἡ νόμιμος μοῖρα[3].

Περὶ τοῦ μέσου, δι' οὗ οἱ ἀναγκαῖοι κληρονόμοι ἀπαιτοῦσι τὴν ἀνήκουσαν αὐτοῖς νόμιμον μοῖραν ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ, παρέχεται ἀναμφιβόλως ἡ ἐπὶ τῶν Νεαρῶν 5 καὶ 123 στηριζομένη προσωπικὴ ἀγωγὴ κατὰ τοῦ μοναστηρίου (conditio ex lege)[4].

§ 49. Ἐπὶ δὲ τῆς τύχης τῆς *αἰτίᾳ θανάτου δωρεᾶς*, κατὰ τὸ Ἰουστινιάνειον δίκαιον, ἣν ὁ μοναχὸς ἐποιήσατό τινι πρὸ τῆς εἰσό-

[1] III XVII. XIX.

[2] αὐτόθι § XX.

[3] Ἡ λύσις αὕτη συνᾴδει καὶ τῷ παρ' ἡμῖν κρατοῦντι Βυζαντιακῷ δικαίῳ, καθ' ὃ ἡ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν περιουσία τοῦ μοναχοῦ ἀνήκει αὐτῷ κατὰ κυριότητα. (Νεαρ. 5 Λέοντος). Ἀλλὰ περὶ τούτων κατωτέρω. Περί τοῦ ὑπολογισμοῦ τῆς νομίμου μοίρας ἐν περιπτώσει μεταθέσεως τοῦ μοναχοῦ ἐπίσης κατωτέρω.

[4] Hellmann σελ. 85 καὶ 86, ὅστις δὲν θεωρεῖ ἁρμόζουσαν τὴν ἐπὶ ἀστοργίᾳ μέμψιν. Καὶ ὄντως οὐδεὶς περὶ μέμψεως λόγος δύναται νὰ γένηται κατὰ τὸν Hellmann ὡς θεωροῦντα μετὰ τὴν διαθήκην τοῦ μοναχοῦ. Ὅτι διὰ τῆς ἀγωγῆς ex lege ἀπαιτοῦσι τὰ τέκνα τὴν μοῖραν αὐτῶν δέχεται καὶ ὁ Singer (σελ. 30). Κατὰ τὴν Νεαρὰν 5 τοῦ Λέοντος ὅμως ἡ λύσις αὕτη ἐφαρμόζεται, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ διαθήκη. Ὅταν ὁ μοναχὸς διὰ διαθήκης ἢ δωρεᾶς ἐξήντλησε τὴν περιουσίαν του ἡ μέμψις καὶ αἱ κοινῶς κρατοῦσαι ἀρχαὶ ἐφαρμόζονται.

δου του, ἐφαρμοστέαι εἰσὶν αἱ κοινῶς ἰσχύουσαι ἀρχαί. Ὁ δωρητὴς μέχρι τοῦ θανάτου του δύναται ν' ἀνακαλέσῃ αὐτήν, μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν ὅμως τὸ δωρηθὲν ἅμα τῇ ἀνακλήσει περιέρχεται τῇ μονῇ. Ὡς εἶνε γνωστόν, ἡ αἰτίᾳ θανάτου δωρεὰ δύναται νὰ τελεσθῇ ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι ἡ κυριότης θὰ περιέλθῃ τῷ δωρεοδόχῳ μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δωρητοῦ, καὶ οὗτος τότε διατηρεῖ τὴν κυριότητα μέχρι τοῦ θανάτου του[1], ἢ μεταβιβάζει ὁ δωρητὴς τὴν κυριότητα ἀμέσως ὑπὸ τὴν συμφωνίαν ὅτι θὰ περιέλθῃ αὕτη πάλιν τῷ δωρητῇ, ἐὰν ὁ διαλυτικὸς ὅρος ὁ τεθεὶς ἐξέλθῃ, οἷον ἐὰν παρέλθῃ ὁ κίνδυνος τοῦ θανάτου, ἢ ὁ δωρησάμενος ἐπιζήσῃ προαποθνήσκοντος τοῦ δωρεοδόχου[2], εἰς τὰς περιστάσεις δὲ ταύτας κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον ἡ δωρεὰ δύναται νὰ τελεσθῇ διὰ παντὸς τρόπου μεταβιβάσεως κυριότητος, ὡς π. χ. mancipatio, in jure cessio, traditio[3].

Ὁ Hellmann ἐξετάζων τὴν τοιαύτην δωρεὰν εὑρίσκει ὅτι, ἂν αὕτη εἶχε τελεσθῇ διὰ παραδόσεως ἢ ἐκχωρήσεως ἢ ἀφέσεως, ἡ μεταγενεστέρα εἴσοδος τοῦ δωρητοῦ τῇ μονῇ δὲν κλονίζει τὸ κῦρος αὐτῆς ἐὰν δὲν ἀνακληθῇ· τοὐναντίον δὲ θεωρεῖ ματαιουμένην αὐτὴν γενομένην ἄνευ παραδόσεως ὑπὸ τὸν ὅρον ἐπιβιώσεως τοῦ δωρεοδόχου, λόγῳ ἐλλείψεως ὑποχρέου κληρονόμου πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς δωρεᾶς καὶ ἀφ' οὗ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν πάντα τὰ πράγματα τοῦ μοναχοῦ προσκυροῦνται τῷ μοναστηρίῳ « *καὶ οὐκ ἔσται κύριος κατ' οὐδένα τρόπον* ».

Τὴν τελευταίαν ταύτην λύσιν ἀποκρούει ὁ Singer ὡς παντελῶς ἐσφαλμένην (ganz und gar unrichtig)[4], διότι ἀντικείμενον τῆς νομικῆς πράξεως τῆς τοιαύτης δωρεᾶς δὲν εἶνε μοῖρα ἐκ τῆς κληρονομίας, ἀλλὰ χρέος κοινόν, ὡς πᾶς ἄλλος τις πιστωτὴς

[1] L. 2 L. 29 (39. 6) L. 15 (40. 1).
[2] L. 29 4 (39. 6).
[3] Πρβ. καὶ Ἁρμεν. Γ 1. 5. Πρβ. περὶ τούτων καὶ Dernburg Pandekten III § 117. A. Tewes System des Erbrechts § 124 (ἐκδ. II). Ἐν Ἑλλάδι ἡ μεταγραφὴ ἐπέχει τόπον παραδόσεως.
[4] σελ. 31-32.

δύναται ν' ἀπαιτήσῃ τὴν πληρωμὴν τοῦ χρέους, οὕτω καὶ ὁ δωρεοδόχος, ἂν ἀνάκλησις τῆς δωρεᾶς δὲν ἐγένετο μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ μοναχοῦ. Ἡ αἰτίᾳ θανάτου δωρεὰ ἐπὶ ἀναβλητικῇ αἱρέσει εἶνε πρᾶξις μεταξὺ ζώντων (praesens praesenti dat), καὶ ἡ νομικὴ ὑποχρέωσις ὑφίσταται πλήρης ἀφ' ἧς ἐποχῆς κατηρτίσθη, ἡ δωρεὰ κατ' ἀκολουθίαν ἡ συναφθεῖσα ὑπὸ τὴν αἵρεσιν μὴ ἐπιβιώσεως τοῦ δωρητοῦ, οὐδόλως παραλύεται ἢ ῥήγνυται πρὸς ὄφελος τῆς μονῆς, ἂν ῥητῶς ἢ σιωπηρῶς δὲν ἀνακληθῇ· ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἂν ὁ δωρητὴς ὁ γενόμενος μοναχὸς προαποβιώσῃ, ἡ δωρεὰ μὴ ἀνακληθεῖσα θεωρεῖται τελεία καὶ ὑποχρεωτική.

Ἡμεῖς οὐχ ἧττον κλίνομεν πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Hellmann ὡς ὀρθοτέραν. Τὸ ἀντικείμενον τῆς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως τελεσθείσης αἰτίᾳ θανάτου δωρεᾶς διὰ τρόπου τινὸς μεταβιβάσεως τῆς κυριότητος, δὲν ἀποτελεῖ μέρος τῆς εἰσκομιζομένης ἐν τῷ μοναστηρίῳ περιουσίας. Ἓν δικαίωμα μόνον κέκτηται ὁ μοναχός, τὸ τῆς ἀνακλήσεως, ἂν διεφυλάξατο αὐτό· δὲν ἐνασκεῖ αὐτὸ μέχρι τοῦ θανάτου του, ἡ δωρεὰ διατηρεῖται ἀκλόνητος ex tunc. Ἐν τῇ περιπτώσει ὅμως τῆς ἐπὶ ἀναβλητικῇ αἱρέσει ἢ ἐπὶ ὑποσχέσει αἰτίᾳ θανάτου δωρεᾶς, τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς εὑρίσκεται ἔτι ἐν τῇ περιουσίᾳ τοῦ δωρητοῦ, ὅταν δ' οὗτος γένηται μοναχὸς μετατίθησιν αὐτὸ τῇ κυριότητι τοῦ μοναστηρίου καὶ ἡ δωρεὰ λοιπὸν ματαιοῦται, ὡς ἠδύνατο νὰ ματαιωθῇ, ἂν διά τινος ἄλλου κοινοῦ τρόπου, π. χ. πωλήσεως, μετεβίβαζεν ὁ δωρητὴς τὸ ἀντικείμενον τῆς δωρεᾶς.

Τὸ τῆς ἀνακλήσεως δικαίωμα ὡς προσωπικὸν ἀνήκει, ἐννοεῖται, τῷ μοναχῷ καὶ οὐχὶ τῷ μοναστηρίῳ· οὗτος μόνον δικαιοῦται νὰ ἐνασκήσῃ αὐτό [1].

---

[1] Hellmann αὐτόθι σελ. 80.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Περὶ ἐπαγωγῆς κληρονομίας εἰς μοναὸχν καὶ περὶ κτήσεως αὐτῆς.

Ἰουστινιάνειον καὶ μεταγενέστερον δίκαιον

---

§ 50. Ἐπὶ τῆς ἐπαγωγῆς κληρονομίας εἰς τὸν μοναχὸν καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ κτήσεως αὐτῆς πολλὰ ζητήματα κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Ἰουστινιανείου καὶ τοῦ Κανονικοῦ δικαίου ἠγέρθησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι τῆς Ἑσπερίας. Ἡ ἐξέτασις δὲ αὐτῶν καὶ τῶν διαφόρων θεωριῶν δύναται καὶ παρ' ἡμῖν νὰ ἔχῃ, ἂν οὐχὶ μεγάλην πρακτικότητα, τοὐλάχιστον ὅμως ἱστορικὴν ἀξίαν, διευκολύνουσαν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ κρατούντων.

Ὁ μοναχὸς δύναται νὰ ἐγκατασταθῇ κληρονόμος ἐν διαθήκῃ· ἡ πρὸς τοῦτο ἱκανότης οὐδαμοῦ τοῦ Ἰουστινιανείου δικαίου ἀφαιρεῖται, ὁμοίως καὶ αἰτίᾳ θανάτου δωρεὰν δύναται νὰ συνάψῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, δὲν ἀπόλλυσι δὲ διὰ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος καὶ τὰς περὶ νομίμου μοίρας κληρονομικὰς ἀπαιτήσεις.[1]

Ἀλλὰ πρὸ πάντων ὅμως ἀνεφύησαν δυσχέρειαι ἐν τῷ ζητή-

[1] Πρβ. Singer σελ. 39 καὶ Ν. 53 § 2 Ν. 55· 56 § 1 Κώδ. (1. 3.) Νεαρ. 123 κεφ. 37. Κέκτηται μάλιστα καὶ προνόμιά τινα ἐπὶ αἱρέσεως παιδοποιΐας (conditio liberorum) ἀγαμίας, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν.

ματι, ἐὰν καὶ κατὰ πόσον εἶνε ἀναγκαία ἡ νομικὴ σύμπραξις τοῦ μοναχοῦ εἰς τὴν ἐνέργειαν τῆς ὑπεισελεύσεως ἐν ἐπαχθείσῃ αὐτῷ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως ἢ μετὰ τὴν ἀπάκαρσιν κληρονομίᾳ; ἢ ἡ ἀποδοχὴ τῆς κληρονομίας ταύτης καὶ ἡ εἰς αὐτὴν ὑπεισέλευσις ἐξήρτηται ἀποκλειστικῶς καὶ ἀπολύτως ἐκ μόνης τῆς θελήσεως τοῦ μοναστηρίου;

Ἰδίως ἡ λύσις τοῦ ἀρχικοῦ τούτου ζητήματος παρίσταται ἀναγκαία εἰς τὰς ἑξῆς συγκεκριμένας περιστάσεις.

Α'. Ἐὰν ὁ μοναχὸς ὁ ἐγκατασταθεὶς κληρονόμος ἀποκρούῃ καὶ ἀρνῆται τὴν κληρονομίαν.

Β'. Ἐὰν ὁ τοιοῦτος ἐγκατάστατος μοναχὸς ἀποθάνῃ πρὸ τῆς ὑπεισελεύσεως καὶ ἀποδοχῆς τῆς κληρονομίας.

Γ'. Ἐὰν ὁ μοναχὸς, ᾧ ἐπήχθη ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομία, ἀποκρούῃ αὐτὴν ἢ ἀποθάνῃ πρὸ τῆς ὑπεισελεύσεως καὶ ἀποδοχῆς.

§ 51. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις οἱ συγγραφεῖς τοῦ Κανονικοῦ δικαίου ὑπερηκόντισαν πᾶν ὅριον ἐπιεικείας πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν δικαίων τῶν μοναστηρίων. Τινὲς μὲν εἶπον, ὡς ἐκτίθεται ὁ Hellmann, παρ' ᾧ ἀναπτύσσονται αἱ διάφοροι θεωρίαι [1], ὅτι τὸ μοναστήριον κτᾶται κατ' εὐθεῖαν καὶ ἀμέσως τὴν ἐπαχθεῖσαν τῷ μοναχῷ κληρονομίαν, διότι ἡ σχέσις τοῦ μοναστηρίου πρὸς τὸν μοναχὸν εἶνε ἡ αὐτὴ καὶ ὁμοία τῇ σχέσει πατρὸς καὶ ὑπεξουσίου εἰς τὴν περίστασιν, καθ' ἣν ὁ ὑπεξούσιος δὲν δύναται ἢ δὲν θέλει νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἐπαγομένην αὐτῷ κληρονομίαν, κατ' ἄλλους δὲ πάλιν διότι ὁ μοναχὸς δὲν κέκτηται ἀνεξαρτησίαν θελήσεως, αὐτοβουλίαν, τόσῳ μᾶλλον, καθόσον γενικῶς, ὅταν πρόκειται περὶ δηλώσεως τῆς θελήσεως τοῦ μοναχοῦ, τὸ

[1] Τὰς διαφόρους λύσεις τῶν ζητημάτων ἴδε παρὰ Ioannes Andreae Novella super Decretalibus (141?) εἰς c 8. X. 2. 19 πρβ καὶ Hellmann σελ 96, ἐξ οὗ σημειωτέον δανειζόμεθα τὰς περὶ τῶν θεωριῶν ἰδέας καὶ μεταφέρομεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰς εἰς τοὺς παλαιοτέρους συγγραφεῖς παραπομπάς.

μοναστήριον ἀναγκαίως καὶ νομικῶς ὑπερασπίζει καὶ ἀντιπροσωπεύει αὐτόν.

Ἐπὶ τοῦ δευτέρου θέματος ἄλλοι προσεπάθησαν νὰ ἐφαρμόσωσι τὰς περὶ παραπομπῆς (transmissio) ἀρχὰς τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου, ἐξομοιώσαντες τὴν θέσιν τοῦ μοναστηρίου πρὸς τὸν μοναχὸν τῇ σχέσει τέκνου (filii loco), καὶ διέκριναν λοιπόν, ἐὰν ἡ κληρονομία ἐπήγετο ἐκ μέρους ἀνιόντος τοῦ μοναχοῦ, ἢ ἐὰν ἡ ἐπαγωγὴ προήρχετο παρ' ἐξωτικοῦ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς δὲ τῆς Θεοδοσιανῆς παραπομπῆς ἠδύνατο ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει νὰ ὑπεισέλθῃ εἰς τὴν κληρονομίαν ἡ μονή[1], κατ' ἀναλογίαν τῶν κατιόντων, οἵτινες ὄντες ἐγγεγραμμένοι κληρονόμοι εἰς διαθήκην ἀνιόντων παραπέμπουσι τὸ ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς δικαίωμα, δῆλα δὴ τὸν ἐπαχθέντα καὶ μήπω κτηθέντα κλῆρον, ἐὰν ἀποθάνωσι πρὶν ἀνοιχθῇ ἡ διαθήκη (ante apertas tabulas)[2].

Ἄλλοι πάλιν ἐθεώρησαν ἀποκλειστικῶς καὶ ἀπολύτως θετέαν τὴν ἀρχήν, ὅτι πάντοτε ἡ ἐπαγωγὴ κληρονομίας εἰς μοναχὸν εἶνε ἐπαγωγὴ εἰς τὸ μοναστήριον, τὸ ὁποῖον μόνον δύναται νὰ ἀποφανθῇ περὶ ἀποδοχῆς ἢ ἀποβολῆς αὐτῆς ἄνευ τῆς συμπράξεως τοῦ μοναχοῦ[3]. Ἡ ἀρχὴ αὕτη ὑπὸ τῶν πλείστων ὑπομνηματιστῶν τοῦ Κανονικοῦ δικαίου ἐλήφθη ὡς βάσις, ὑποστηριχθεῖσα ὑπό τινων καὶ διὰ τῆς ἰδέας ὅτι ὁ μοναχὸς μεταβιβάζει πάντα τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ἀνεξαιρέτως εἰς τὸ μοναστήριον διὰ τοῦ μοναχισμοῦ, μεταξὺ δὲ τῶν δικαιωμά-

[1] πρβ. Panormitanus (abbas de Tudichis) comment. in V Decret· libros καὶ Tuschius concl. 345.

[2] L. I. C. (6. 51) ΛΕ (14. 117). Προϋποτιθεμένου νομικοῦ πλάσματος ὅτι ἡ κληκληρονομία εἶχεν ἐπαχθῇ πράγματι πρβ. καὶ L. un. C. (6.52) L. 1 § 5 (6.51) Huschke Zeitschr. IX. 2. Mayer Erbrecht. § 114. Windscheid III § 600 σημ. 9.

[3] Ἡ θεωρία αὕτη ἀνήκει τῷ Joannes Andreae (αὐτόθι) ἀποκρούοντι τὰς ἐξομοιώσεις τῶν σχέσεων τοῦ μοναστηρίου πρὸς μοναχὸν πρὸς σχέσεις ὑπεξουσίου. Πρβ. Hellmann σελ. 97.

των τούτων ἀναγκαίως περιλαμβάνεται καὶ συμμεταβιβάζεται καὶ τὸ ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς πηγάζον[1].

Ἄλλοι ἐν τούτοις δὲν προέβησαν μέχρι τοσούτου, ὥστε νὰ θεωρήσωσι περιττὴν πᾶσαν σύμπραξιν τοῦ μοναχοῦ, τοὐναντίον ἐθεώρησαν ἀναγκαίαν τὴν ὑπεισέλευσιν αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπαχθεῖσαν κληρονομίαν, ἀλλ' ἐν περιπτώσει ὅμως, καθ' ἣν οὗτος ἀποκρούει αὐτήν, τότε μόνον τὸ μοναστήριον δύναται νὰ ποιήσηται χρῆσιν τοῦ δικαιώματος τοῦ μοναχοῦ ὑπεισερχόμενον εἰς τὴν θέσιν του. Εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἔφθασαν πάλιν, τινὲς μὲν ἐκ τῆς θεωρίας ὅτι καὶ ὁ πατὴρ ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ ἀποκτήσῃ τὴν τῷ ὑπεξουσίῳ ἐπαγομένην κληρονομίαν καὶ ἐναντίον τῆς θελήσεως καὶ ἄνευ τῆς θελήσεως τοῦ ὑπεξουσίου, ἄλλοι δ' ἐκ τοῦ λόγου (ratio), ὅστις ἔγκειται ἐν τῷ περὶ ὑπεξουσίων δικαίῳ, διότι δὲν πρέπει δῆλα δὴ νὰ ἀφίνωνται ἀνεξάρτητοι οἱ ὑπό τινα ἐξουσίαν διατελοῦντες πρὸς παρεμπόδισιν τῆς ἐξασκήσεως τῶν δικαιωμάτων ἐκείνων, οἵτινες ἐνασκοῦσιν ἐξουσίαν ἐπ' αὐτῶν καὶ πρὸς βλάβην αὐτῶν, ἀφ' οὗ καὶ κατὰ τὸν ἐπιεικῆ κανόνα τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου « quod tibi non nocet et mihi prodesse potest facile permittetur»[2].

Κατὰ τὴν αὐτὴν θεωρίαν διέκριναν τινὲς τὰς ἑξῆς περιστάσεις ἐν τῇ περιπτώσει, καθ' ἣν ὁ μοναχὸς πρὸς ὃν ἐγένετο ἡ ἐπαγωγὴ ἀπέθανε πρὸ τῆς κτήσεως τῆς κληρονομίας, 1) ἐὰν εἶχε λάβῃ

[1] πρβ. Bartolomäus Socinus, Consilia II. 183. 245· Nr. 3.—Bertrandus Consilia III 2. cons. 73 nº 3.—Covarruvias De testamentis (Coloniae 1679) cap. I Nr· 31 ff.—Baldus Consilia 494. Sanchez·cap. 12 Nr. 35 ff. J Böhmer II lib. III tit. XXVII. § 21. Engel. de jure et privil. monast § 14. Tamburinns De jure abbat. tom. III q. 4. n. 2 sqq. Nicolaus de Ubaldis De success. ab intest. clericorum P. II n. 1 sqq. Περὶ τούτων καὶ ἄλλων πρβ. Hellmann σελ. 97 σημ. 22.

Ὁ Böhmer αὐτόθι ὡς ἑξῆς ἐκφράζεται. Regulares clerici ut et monachi propter votum paupertatis hereditatis acquirendae non sunt capaces, sed loco eorum succedit congregatio· καὶ κατωτέρω, «*post introitum monachis haud amplius integrum est renunciare hereditati in praejudicium monasterii, cum velle et nolle prorsus ipsi interdictum sit*».

[2] L. 2. § 5 (39.3) Hellmann σελ. 98 αὐτόθι.

γνῶσιν τῆς ἐπαγωγῆς, 2) ἐὰν δὲν ἐγίνωσκεν αὐτήν. Ἐν τῇ πρώτῃ περιστάσει ἐδέχθησαν ὅτι τὸ μοναστήριον ἠδύνατο νὰ ὑπεισέλθῃ καὶ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν κληρονομίαν καὶ νὰ ἐνασκήσῃ τὸ δικαίωμα τοῦ μοναχοῦ καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ· ἐν τῇ δευτέρᾳ περιστάσει ἐφήρμοσαν χάριν τοῦ μοναστηρίου, μεταμορφωθέντος εἰς ἐγγύτερον τοῦ μοναχοῦ κληρονόμον, τὰς ἀρχὰς τῆς Ἰουστινιανείου παραπομπῆς[1] δεξάμενοι ὅτι, ἐὰν ἀπὸ τῆς ἐπαγωγῆς δὲν παρῆλθεν ἔτος (annale tempus), δύναται τὸ μοναστήριον νὰ ἀποκτήσῃ τὴν κληρονομίαν, ἐὰν ὅμως εἶχε παρέλθῃ ἀπὸ τῆς ἐπαγωγῆς τὸ ἔτος, ἀποκλείεται τὸ μοναστήριον αὐτῆς, ἐπιφυλαττομένου ἐν τούτοις αὐτῷ τοῦ τῆς εἰς ἀκέραιον ἀποκαταστάσεως δικαιώματος[2].

Τοιαύτας καὶ παρομοίας θεωρίας ἐπὶ τῶν θεμάτων τῆς ἐπαγωγῆς καὶ τῆς κτήσεως τῆς κληρονομίας τῶν μοναχῶν καὶ τῶν μοναστηρίων οἱ τοῦ Κανονικοῦ δικαίου συγγραφεῖς ἐδίδαξαν· ἀφ' ἑτέρου ὅμως οἱ νομικοὶ ἀντιθέτου πορείας ἐλάβοντο, διότι ἔταξαν τὰ τῆς ἐπαγωγῆς κληρονομίας εἰς μοναχὸν ὑπὸ τοὺς κοινοὺς κανόνας[3], διὰ τὸν λόγον ὅτι τὸ δίκαιον τῆς ἐπαγωγῆς στηρίζεται ἐπὶ καθαροτάτης προσωπικῆς σχέσεως τοῦ κληρονόμου, στηριζόμενοι δὲ ἐπὶ τοῦ Ν. 56. Κώδ. (1. 3.) ἀπέκρουσαν τὴν ἀρχὴν ὅτι ἡ ἐπαγωγὴ εἰς τὸν μοναχὸν εἶνε ἄμεσος ἐπαγωγὴ εἰς τὸ μοναστήριον, διότι ὁλόκληρος ὁ νόμος οὗτος τίθεται ὡς βάσιν τὸ πρόσωπον τοῦ μοναχοῦ καὶ τὰ καθαρῶς ἐκ τοῦ φυσικοῦ προσώπου αὐτοῦ πηγάζοντα δικαιώματα, πρὸς τὴν ἐπαγωγὴν δὲ καὶ κτῆσιν κληρονομίας κατὰ τοὺς κοινοὺς νόμους nullo eis impedimento ex sanctimoniali conversatione generan-

[1] L. 19 C. (6.30).

[2] πρβ. Fachineus lib. VI. c. 16, Piso Variae resolutiones I. 11. Nr. 24, Manz Tractatus de testamento valido vel invalido tit IV § 247.

[3] πρβ. πρὸ πάντων Bartolus a Saxoferrato ἐπὶ τῆς L. I. Dig. (28.6). Gul. Durandis Speculum juris lib. IV partic. III. De statu monachorum f. 408 Nr. 12. Harprecht Notae ad Clarum (Frankfurt 1622) quaestio 30. Περὶ τούτων καὶ ἄλλων πρβ. Hellmann σελ. 98 σημ. 26.

do, sive soli sive cum aliis ad successionem vocantur. Ἂν ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς Νεαρᾶς αὐτοῦ καθιέρωσε τὴν ἀρχὴν τῆς προσκυρώσεως τῶν πραγμάτων τῶν μοναχῶν τῇ μονῇ, τὸ ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς ὅμως δικαίωμα καὶ ἡ ἐνάσκησις αὐτοῦ δὲν εἶνε ἀντικείμενον περιουσίας.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ δικαίωμα τῆς ἀποβολῆς τῆς ἐπαχθείσης κληρονομίας καὶ οἱ νομικοὶ δὲν συνεφώνησαν, διότι ἄλλοι μὲν [1] ἐδέχθησαν τὴν τῶν κανονομαθῶν γνώμην, ὅτι λόγῳ τῆς διὰ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος ἀπωλείας τῆς αὐτοβουλίας δὲν δύναται ὁ μοναχὸς νομίμως νὰ ἀποβάλῃ τὴν κληρονομίαν ἄνευ τῆς θελήσεως τῶν προεστώτων, ἐν ᾧ ἕτεροι τὸ ἐναντίον ὑπεστήριξαν [2]. Ὁ δὲ Ἰούλιος Κλάρος [3] ἐπὶ τῆς διαμάχης τῶν δύο στρατοπέδων, τῶν συγγραφέων τοῦ Κανονικοῦ καὶ τοῦ Ἀστικοῦ δικαίου, ἐσχημάτισε θεωρίαν, ὡς παρατηρεῖ ὁ Hellmann, πρακτικωτάτην μὲν ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμογήν, ἀλλ' ἥκιστα ἐπιστημονικήν, διακηρύξας ὅτι, «haec est ardua quaestio et satis periculosa propter infinita argumenta, quæ hicinde adducuntur per Doctores. Propterea in tanto conflictu opinionum credo, quod judex non erraret sequendo in foro Cæsaris opinionem legistarum, in foro canonico opinionem canonistarum».

§ 52. Δικαίως καὶ ὀρθῶς ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ Hellmann [4] ἐθεώρησεν ὡς μόνην ὀρθὴν καὶ συμβιβαζομένην ἀναμφιβόλως πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ δικαίου καὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ νόμου τὴν δόξαν τῶν νομικῶν. Τὸ δικαίωμα ὄντως τὸ ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς

[1] Bartolus ad l. 56. § 1. C. (1. 3.). Franc. Vivius ἐν Thesaurus comm. opinionum tom. I. fol. 91. — Gul. Durandis l. c. πρβ. καὶ Fachineus l. c. (Hellmann σελ. 99).

[2] Πρβ. Harprecht l. c. (Hellmann αὐτόθι).

[3] l. c. § testamentum qu. 30. Πρβ. Hellmann, παρ' ᾧ καὶ τὰς ἐν τῷ κανονικῷ δικαίῳ τῶν δυτικῶν διακρίσεις μεταξὺ ταγμάτων ἀνικάνων πρὸς κτῆσιν περιουσίας καὶ ἱκανῶν, καὶ περὶ τῆς εἰς ἑκατέραν τῶν περιστάσεων τούτων ἐξετάσεως τῶν νομικῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐπαγωγῆς καὶ κτήσεως κληρονομίας. Μὴ ὑπαρχουσῶν παρ' ἡμῖν τοιούτων διακρίσεων, ἀπέχομεν τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτῶν ἐρεύνης ὡς ματαίας.

[4] σελ. 104 καὶ ἐπ. § 10.

κληρονομίας πηγάζον πρὸς κτῆσιν αὐτῆς εἶνε ἐξόχως προσωπικόν, μόνον ἐξαιρετικῶς καὶ κατ' ἐπιείκειαν ἐν ταῖς περιστάσεσι τῆς παραπομπῆς (transmissio) σχολάζον, αἵτινες ὅμως εἰσὶν εἰδικῶς ἐν ταῖς πηγαῖς ὡρισμέναι καὶ δὲν δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἐπὶ ἄλλων θεμάτων καὶ χάριν μοναστηρίων, ἀφ' οὗ οὐδαμοῦ τοῦ νόμου εὑρίσκεται ἐξαιρετικὴ διάταξις περὶ τοιαύτης παραπομπῆς ἐν ταῖς μεταξὺ μοναχοῦ καὶ μοναστηρίων σχέσεσι. 'Εκ τῆς ἀνικανότητος τοῦ μοναχοῦ, λέγει ὁ Hellmann[1], κατὰ τὸ 'Ιουστινιάνειον δίκαιον πρὸς κτῆσιν περιουσίας, ἐξάγεται μόνον ὅτι τὴν *κτηθεῖσαν* κληρονομίαν ὁ μοναχὸς δὲν δύναται νὰ ἀποκτήσῃ δι' ἑαυτόν, ἀλλὰ διὰ τὸ μοναστήριον εἰς ὃ μεταβαίνει.

'Αποκρουστέα οὐχ ἧττον παντελῶς τυγχάνει καὶ ἡ δόξα ὅτι ὁ μοναχὸς ἐξομοιοῦται ὑπεξουσίῳ, ἵνα ὑποστηριχθῇ ὡς συνέπεια ἡ ἐκδοχὴ ὅτι τὸ μοναστήριον ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἐπαχθεῖσαν τῷ μοναχῷ κληρονομίαν καὶ *ἄνευ* τῆς θελήσεως καὶ *ἐναντίον* τῆς θελήσεως τοῦ μοναχοῦ. 'Εξεθήκαμεν ἤδη ἐν δέοντι ἀνωτέρω πόσον ἄτοπος ἐστὶν ἡ ἐξομοίωσις τοῦ μοναχοῦ πρὸς ὑπεξούσιον, ἐνταῦθα προστιθέμεθα ὅτι οἱ ὑποστηρίζοντες τοιαύτην γνώμην ἐπὶ τῶν φάσεων τῆς ἐπαγωγῆς καὶ τῆς κτήσεως τῆς κληρονομίας, λησμονοῦσι καθ' ὁλοκληρίαν ὅτι καὶ ὁ ὑπεξούσιος δύναται ἐναντίον τῆς θελήσεως τοῦ πατρὸς νὰ δεχθῇ καὶ ἀποκτήσῃ αὐτήν[2]· Ὥστε ἐὰν θελήσῃ τις νὰ ᾖ συνεπὴς ταῖς ἀναλογίαις τῆς ὑπεξουσιότητος, ὀφείλει ν' ἀποδώσῃ τῷ μοναχῷ ἀνεξαρτησίαν θελήσεως ὡς πρὸς τὴν κτῆσιν τῆς κληρονομίας, τόσῳ μᾶλλον καθόσον ἡ ἀνεξαρτησία, ἣν διακεκριμένην ἀνεγνώρισε τὸ 'Ιουστινιάνειον δίκαιον μεταξὺ πατρὸς καὶ ὑπεξουσίου ὡς πρὸς τοῦτο, φανεροῦται ἐν ταῖς πηγαῖς καθαρότατα· ὁ πατὴρ δὲν ἠδύνατο νὰ παρακωλύσῃ τὸν ὑπεξούσιον, ἵνα οὗτος αὐξήσῃ καὶ προαγάγῃ τὸ peculium adventitium δι' ἀποκτήσεως κλη-

[1] σελ. 105.
[2] L. 8 pr. § 1. 2. C. (6. 61).— Βασ. 11 (45. 4).

ρονομίας· ἐὰν δὲ καὶ τῷ πατρὶ ἐδόθη τὸ δικαίωμα ν' ἀποκτᾷ κληρονομίαν ἐπαγομένην τῷ ὑπεξουσίῳ ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν οὗτος ἀπέκρουεν αὐτήν, ἐγένετο τοῦτο ὅπως μὴ στερῆται ὁ πατὴρ τῆς ἐπικαρπίας, ἣν ἐδικαιοῦτο νὰ ἔχῃ ἐπὶ τῶν πραγμάτων τοῦ ὑπεξουσίου καὶ πρὸς ἱκανοποίησιν τοῦ συμφέροντος τούτου. Τὰ στοιχεῖα ὅμως ταῦτα τέλεον ἐλλείπουσιν ἐπὶ τῶν σχέσεων τοῦ μοναστηρίου πρὸς μοναχόν.

Κατὰ τὸν Hellmann, ὅταν ἐν τῷ νόμῳ δὲν εὑρίσκομεν ἐξαίρεσιν ρητὴν κανόνος, ὑποχρεούμεθα νὰ ἐμμείνωμεν εἰς τοὺς κοινοὺς ὁρισμοὺς τοῦ κανόνος τούτου, καὶ δὴ εὐλόγως. Ἡ φύσις τῆς ἐπαγωγῆς αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἶνε προσωπικωτάτη (mere personalissima), ἡ ἄμεσος κατ' ἀκολουθίαν διαδοχὴ τοῦ μοναχοῦ εἰς τὸ τῆς ἐπαγωγῆς δικαίωμα εἶνε ἀδύνατος, τότε δὲ μόνον δύναται τὸ μοναστήριον ν' ἀποκτήσῃ τὴν εἰς μοναχὸν ἐπαχθεῖσαν κληρονομίαν, ὅταν ὁ μοναχὸς συναινῇ καὶ συμφωνῇ τῇ ἀποδοχῇ καὶ ἀποκτήσει αὐτῆς[1]. Ὁμοίως δὲ ματαιοῦται ἡ ἀποβολὴ τῆς κληρονομίας (repudiatio) διὰ τῆς θελήσεως τοῦ μοναχοῦ.

Τοιουτοτρόπως ἡ δήλωσις περὶ ἀποδοχῆς τῆς κληρονομίας ἐκ μέρους τοῦ μοναχοῦ δὲν γεννᾷ δυσκολίας. Ἐὰν τὸ μοναστήριον ἀρνῆται νὰ δεχθῇ τὴν πρόσκτησιν τῆς ἀποδεχθείσης ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ κληρονομίας, εἶνε ζήτημα ἀνεξάρτητον.

§ 53. Πρακτικῶς σπουδαῖον εἶνε τὸ ζήτημα, ἐὰν πρὸ τῆς περὶ ἀποδοχῆς δηλώσεως ἢ τῆς ὑπεισελεύσεως ὁ μοναχὸς ἀποθάνῃ· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ κληρονομία μὴ κτηθεῖσα προσαυξάνεται τοῖς συγκληρονόμοις ἢ περιέρχεται, τοιούτων μὴ ὑπαρχόντων, τοῖς νομίμοις τοῦ ἀποβιώσαντος κληρονόμοις[2]. Ἐὰν πρὸς ἀπόκτησιν τῆς κληρονομίας ἐτάχθη προ-

[1] πρβ. καὶ Singer σελ. 40 ἀποφαινόμενον ὅτι «*ἡ ἀποδοχὴ τῆς κληρονομίας... ἤρτηται ἐκ τῆς ἐλευθέρας θελήσεως τοῦ μοναχοῦ*».

[2] Πρβ. Hellmann περὶ τῶν θεωριῶν τῆς Ἰουστινιανείου καὶ Θεοδοσιανῆς παραπομπῆς (σελ. 104 καὶ ἑπ.).

θεσμία, ὡς εἶνε π. χ. ἡ τῆς διασκέψεως[1] (spatium deliberationis), καὶ δὲν ἐπακολουθήσῃ ἐγκαίρως καὶ ἐμπροθέσμως ἡ δήλωσις, ἡ κληρονομία ἐπάγεται εἰς τοὺς ὑποκαταστάτους ἢ κατ' ἐπαύξησιν τοῖς συγκληρονόμοις, ἐὰν εἰσὶ τοιοῦτοι ἐν ταῖς διαθήκαις, ἢ εἰς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου συγγενεῖς κατὰ τὸ κοινὸν δίκαιον[2].

§ 54. Κατὰ τὰ ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ σήμερον ἰσχύοντα τὰ ζητήματα τῆς ἐπαγωγῆς τῆς κληρονομίας εἰς μοναχὸν καὶ κτήσεως αὐτῆς δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι πρακτικὴν σημασίαν, ὅταν ἡ κληρονομία ἐπάγηται μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν. Κατὰ τὴν Νεαρὰν τοῦ Λέοντος 5, περὶ ἧς παρακατιόντες θέλομεν διαλάβῃ, ὁ μοναχὸς εἶνε κύριος νὰ ἀποκτήσῃ ἢ νὰ ἀποβάλῃ αὐτήν, διότι ἡ ἀποβολὴ ἢ ἀποδοχὴ ἀποκλειστικῶς ἀφορᾷ εἰς αὐτόν, ἰδίως ὅταν εἶχεν ἀφιερώσῃ τι κατὰ τὴν εἰς τὸ μοναστήριον εἴσοδον. Ἐὰν ὅμως ὑποτεθῇ ὅτι ἡ ἐπαγωγὴ κληρονομίας ἐγένετο πρὸ τῆς ἀποκάρσεως καὶ πρὶν ἢ ὁ κληρονόμος ὑπεισέλθῃ γένηται μοναχός, τότε δύνανται καὶ παρ' ἡμῖν νὰ γεννηθῶσι τὰ ἀνωτέρω ἐξετασθέντα ζητήματα. Ὁ μοναχὸς μόνος δύναται νὰ ἀποδεχθῇ ἢ νὰ ἀποκρούσῃ τὴν κληρονομίαν, τοῦ μοναστηρίου μὴ ἔχοντος δικαίωμα νὰ παρακωλύσῃ τὴν ἀποβολὴν ἢ τὴν ἀποδοχήν[3]· ἐὰν δὲ ἀποβάλῃ αὐτήν, ἢ ἀποθάνῃ πρὸ τῆς ἀπο-

[1] L. 22 § 14. C. (6.30) L. 10 Dig. (28.8) Βασιλ. ΛΑ 14 60. Gajus II 167 L. 23. § I. (28. 5.) L. I § 12 (38. 9.) Βασιλ. ΜΕ 2. 25. L. I § 2. L. 2. 3. 4. (28.8) Βασιλ. ΛΕ 13. 1. 2. 3. 4. Ἀρμεν. Ε 8.8. Κατὰ τοὺς δυτικούς, ἐὰν ἡ ἀποβολὴ κληρονομίας ἀντιβαίνῃ εἰς ῥητὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ Τάγματος, δὲν δύναται νὰ ἔχῃ βεβαίως νομικὴν συνέπειαν γινομένη. Πρβ καὶ Singer σ. 40.

[2] Ἡ ὑπὸ τῆς ἀρχαιοτέρας ἐπιστήμης σχεδὸν ὁμοφώνως διδαχθεῖσα θεωρία, ὅτι ἡ εἰς τοιαύτας περιστάσεις προσγινομένη εἰς τὸ μοναστήριον βλάβη παράγει δικαίωμα ἀποκαταστάσεως εἰς ἀκέραιον στερεῖται παντελῶς βάσεως. Τὰ μοναστήρια ὄντως ὡς ἐκκλησιαστικὰ ἱδρύματα ἐξομοιοῦνται ἀνηλίκοις κατὰ τὸ Κανονικὸν δίκαιον εἰς τὴν ἀξίωσιν ἀποκαταστάσεως, ἀλλὰ προϋπόθεσις ἀναγκαία τοῦ δικαιώματος τούτου εἶνε ὅτι ἡ βλάβη (laesio) προῆλθεν ἐξ ἀτομικῆς πράξεως, ἡ ἐνέργεια ὅμως ἢ παράλειψις τοῦ μοναχοῦ δὲν εἶνε ἐνέργεια τοῦ μοναστηρίου.

[3] Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ ἀποδοχὴν εἶνε ἐλεύθερον νὰ ἀρνηθῇ τὸ μοναστήριον τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀποδεχθείσης κληρονομίας, ἐὰν τοιοῦτο εἶνε τὸ συμφέρον αὐτοῦ.

δοχῆς καὶ ὑπεισελεύσεως, τότε ἐφαρμοστέοι τυγχάνουσι οἱ κοινοὶ κανόνες.

Ἀλλ' ἡ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως ἐπαχθεῖσα κληρονομία, μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν δὲ κτηθεῖσα εἰς ποίαν τάξιν τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ ἀνήκει; πρέπει νὰ θεωρήσωμεν δῆλα δὴ αὐτὴν ὡς εἰσκοσμισθεῖσαν πρὸ τῆς ἀποκάρσεως καὶ προσκυρουμένην τῷ μοναστηρίῳ, ἢ εἶνε περιουσία ἐξ ἐκείνων, αἵτινες θεωροῦνται κατὰ τὴν Νεαρὰν 5 τοῦ Λέοντος ὡς ἀνήκουσαι τῷ μοναχῷ;

Ἡ τοιαύτη περιουσία ἀναντιρρήτως ἀνήκει τῷ μοναχῷ ὡς κτωμένη μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν.

§ 55. Ἄξιον λόγου εἶνε ὄντως τὸ ζήτημα περὶ τοῦ δικαιώματος τῆς προσβολῆς διαθήκης ἢ αἰτίᾳ θανάτου δωρεᾶς ἐπὶ ἀστοργίᾳ, διότι τὸ δικαίωμα τοῦ μοναχοῦ πρὸς νόμιμον μοῖραν τηρεῖται ἀκέραιον ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν ἀνιόντων καὶ τῶν κατιόντων, ὅταν εἶνε ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος αὐτῶν, ἢ κατὰ τὰς νομίμους περιστάσεις[1] ἐπὶ τῆς τῶν ἀδελφῶν· ἐρωτᾶται ὅμως τίνι ἀνήκει ἡ ἐξουσία πρὸς ἔγερσιν τῆς ἀγωγῆς περὶ μέμψεως;

Τὸ ζήτημα τοῦτο ἔχει πρακτικότητα παρ' ἡμῖν μόνον ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν πρόκειται περὶ προσβολῆς διαθήκης ἢ δωρεᾶς, ἧς ἀκυρουμένης, τὰ δικαιώματα τῆς μονῆς ἀνατρέχουσιν εἰς τὴν πρὸ τῆς ἀποκάρσεως ἐποχήν, π. χ. ἐὰν διαθήκη ἄστοργος τότε ἀνεψχθη ἢ δωρεὰ ἄστοργος ἐγένετο, διότι ἄλλως κατὰ τὴν νομοθεσίαν πάλιν τοῦ Λέοντος μόνος καὶ αὐτοτελῶς ὁ μοναχὸς ἐνασκεῖ αὐτήν. Ὁ Hellmann καὶ ὁ Singer (σελ. 40) φαίνονται παραδεχόμενοι ὅτι ἡ ἐνάσκησις τῆς μέμψεως ἀνήκει τῷ μοναστηρίῳ διὰ τῆς προεστυίας ἀρχῆς, οὐχὶ ὅμως ἄνευ τῆς θελήσεως τοῦ μοναχοῦ, διότι ὁ ἀποκλεισμὸς ἐκ τῆς νομίμου μοίρας εἶνε *προσωπικὴ* προσβολὴ τοῦ δικαιουμένου. Ἡ γνώμη αὕτη προκειμένου περὶ παραστάσεως ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου[2], καὶ ἡμεῖς

[1] § 1 Int. (2.18) L. 1. D. (5.2) L. 21. C. (3.28) Βασιλ. 1. 51 (39. 1).
[2] Καθόσον τὸ ἀποτέλεσμα ὑπὲρ τῆς μονῆς ἐπιδιώκεται καὶ κατὰ τὸ ἄρθρ. 1 Διατ.

νομίζομεν ὅτι εἶνε ὀρθή. Ἐὰν ὅμως οἱ προστῶτες τοῦ μοναστηρίου, ἐν Ἑλλάδι τὸ ἡγουμενοσυμβούλιον, προβῶσι δικαστικῶς εἰς τὴν μέμψιν ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ προσβληθέντος μοναχοῦ, ἡ ἀγωγή τυγχάνει ἀπαράδεκτος.

§ 56. Ἐπὶ κληροδοτημάτων, ἡ ἐπαγωγή, ὅταν δὲν ὑπάρχωσιν ὑπό τινα αἵρεσιν, γίνεται *ἅμα τῷ θανάτῳ* τοῦ διαθέτου (ex die mortis ejus venit)[1] Ὅταν τοιουτοτρόπως ὁρισθῇ κληροδότημα ὑπέρ τινος καὶ οὗτος κατόπιν γένηται μοναχός, ἀποθάνῃ δὲ πρὶν ἢ ὁ ἐγκατασταθεὶς κληρονόμος ἐπιληφθῇ τῆς κληρονομίας[2], οὐχ ἧττον τὸ δικαίωμα μεταβαίνει τῇ μονῇ ὡς δικαιοδόχῳ νομίμῳ titulo professionis, vi voti[3].

Διαφέρει ὅμως τὸ ὑπὸ αἵρεσιν κληροδότημα ἢ sub incerta die. Πρὶν ἢ ἐξέλθῃ ἡ πρὸς ἀπόκτησιν αὐτοῦ αἵρεσις, ἢ ἐπιστῇ ἡ ἡμέρα, ὁ κληροδόχος δὲν ἀποκτᾷ αὐτό· ὥστε, ἐὰν ὁ κληροδόχος μοναχὸς ἀποθάνῃ πρὸ τῆς ἐξόδου τῆς αἱρέσεως, ὅταν ἰδίως ἡ κτῆσις τοῦ κληροδοτήματος ἤρτηται ἔκ τινος ἐνεργείας ἢ πράξεως τοῦ μοναχοῦ, δὲν μεταβιβάζει τὸ δικαίωμά του εἰς τὸ μοναστήριον[4]. Ὅταν πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ μοναχοῦ ἐξῆλθεν ἡ αἵρεσις, ἐννοεῖται ὅτι τὸ κληροδότημα θεωρεῖται καθαρὸν (legatum purum) καὶ τὸ μοναστήριον δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ αὐτό.

12/24 Μαΐου 1835, ἡ παράστασις τῶν σωματείων γίνεται διὰ τῆς προϊσταμένης αὐτῶν διοικήσεως.

1 L. 5. D. (36. 2.).

2 Διότι ὡς γνωστὸν ἡ κυριότης τοῦ κληροδοτήματος διὰ τῆς *ὑπεισελεύσεως* τοῦ κληρονόμου μετατίθεται τῷ κληροδόχῳ.

3 Ἐννοεῖται ὅτι ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ὁ μοναχὸς ἀποθάνῃ ἀδιάθετος, (κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Βαλσαμῶνος ᾗ ἠκολουθήσαμεν, καὶ ὡς πρὸς τὰ πράγματα τοῦ μοναχοῦ τὰ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν κτηθέντα), κληροδότημα προσενεχθὲν μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἀρχὰς ὑπάγεται, ἐὰν ὁ μοναχος πρὶν ἢ κτήσηται αὐτὸ ἀπέθανε· δῆλα δὴ περιέρχεται τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου συγγενέσι πρβ. καὶ Singer σελ. 40.

4 Πρβ. Βασιλ. 1 (44. 30). — Cod. L. un. § 7. (6.51).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ϛ'..

Κληρονομική διαδοχή τῶν μοναχῶν κατὰ τὸ μεταγενέστερον Βυζαντιακὸν δίκαιον

§ 57. Δίκαιον Ἐκλογῆς.

§ 58. Πρόχειρος Νόμος. Βασιλικά. Σύνοδος ΑΒ. Ἁρμενόπουλος.

§ 59. Περιουσία τοῦ μοναχοῦ γινομένου ἐπισκόπου. Τί δὲ ἂν ὁ ἐπίσκοπος γένηται μοναχός.

§ 60. Νομοθεσία Λέοντος. Νεαρὰ 5. Διάκρισις περιουσίας πρὸ τῆς ἀποκάρσεως καὶ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν.

§ 61. Πρακτικὴ σημασία τοῦ ζητήματος περὶ τοῦ νομικοῦ τρόπου τῆς προσκυρώσεως τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ Λέοντος. Τίς ἡ τύχη τῆς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως ὑπαρχούσης διαθήκης. Νομολογία Βυζαντίνη.

§ 62. Πότε δικαιοῦνται οἱ παῖδες νὰ ἀπαιτήσωσι τὴν νόμιμον μοῖραν;

§ 63. Νεαρὰ Λέοντος 6. Ἀνήβου μοναχοῦ ἱκανότης πρὸς διάθεσιν περιουσίας.

§ 64. Κελλιῶται ἢ ἰδιόρρυθμοι μοναχοί.

§ 65. Κτιτόρων ἢ δομητόρων κληρονομικὴ διαδοχή.

§ 66. Δοκίμων κληρονομικὴ διαδοχή.

§ 67. Κληρονομία ἢ κληροδότημα ἐπὶ αἱρέσει γάμου ἢ παιδοποιίας ἢ χάριν προικὸς ἢ προγαμιαίας δωρεᾶς. Τύχη αὐτῶν ἂν ὁ βεβαρημένος εἰσέλθῃ εἰς μοναστήριον. Ἰουστινιάνειον καὶ μεταγενέστερον δίκαιον.

§ 68. Μετάβασις ἀπὸ μοναστηρίου εἰς μοναστήριον.

§ 69. Συνέπειαι ὡς πρὸς τὴν περιουσίαν τοῦ μετατιθεμένου, κατὰ τὸ ἀστικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον. Ἄλλα σχετικὰ ζητήματα.

---

§ 57. Τοιαύτης οὔσης τῆς Νομοθεσίας τοῦ Ἰουστινιανοῦ, προβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ κατόπιν βυζαντιακοῦ δικαίου. Ἡ Ἐκλογὴ τῶν Ἰσαύρων οὐδένα λόγον περὶ τῆς κληρονομίας τῶν μοναχῶν ποιεῖται, ἐνεωτέρισε δὲ κατὰ τοῦτο μόνον, ὅτι δὲν ἀπηγόρευσε μὲν εἰς τοὺς συζύγους, ἄνδρα ἢ γυναῖκα, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἑτέρου νὰ μονάσωσι μὴ δευτερογαμοῦντας, ἀλλ' ὑπέβαλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἑξῆς περιορισμόν· ἐὰν εἶχον τέκνα δὲν ἠδύναντο νὰ πράξωσι τοῦτο· «*ἀλλὰ τὴν τούτων ποιεῖσθαι φροντίδα τε καὶ διοίκησιν, ὡς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἡ χήρα ἔχουσα τέκνα ἢ ἔγγονα μανθανέτω πρῶτον τὸν ἴδιον*

οἶκον εὐσεβεῖν· τοῦτο γάρ ἐστιν ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ». Ἐὰν δὲ τὰ τέκνα συνεπλήρουν τὴν νόμιμον ἡλικίαν καὶ εὐκατάστατα καταστάντα ἠδύνατο νὰ διοικήσωσιν, «*εἰς βίον περιῆλθον καὶ δύνανται τὴν ἰδίαν διοίκησιν ποιεῖν*», τότε ὁ γονεὺς ἐδικαιοῦτο ν' ἀποσυρθῇ εἰς μοναστήριον, ἀλλὰ τὰ τέκνα αὐτοῦ παρεκράτουν τὴν περιουσίαν του, πλὴν ἑνὸς παιδὸς μοῖραν ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τέκνων, ἣν ἐλάμβανεν ὁ μονάσων γονεύς.

§ 58. Ὁ Πρόχειρος νόμος τοῦ Βασιλείου καταργήσας τὴν Ἐκλογήν, ἐπανεισήγαγεν ἐν τίτλῳ XXIV τὰς ἀρχὰς τῶν Ἰουστινιανείων Νεαρῶν·

«*Ὁ μέλλων εἰσιέναι ἐν μοναστηρίῳ διατιθέσθω τὰ καθ' ἑαυτὸν πρὸ τῆς εἰσόδου αὐτοῦ, ἐπεὶ προσκυροῦται τῷ μοναστηρίῳ πάντα τὰ αὐτοῦ, κἂν μὴ ῥητῶς φήσειεν εἰσάγειν αὐτά, καὶ οὐκέτι ἔσται κατ' οὐδένα τρόπον κύριος αὐτῶν. Ὁ ἐπὶ παισὶ μονάσας δύναται καὶ μετὰ τὸ μονάσαι διελεῖν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ τοῖς ἰδίοις παισί, φυλάττων ἑαυτῷ ἓν μέρος, ὃ καὶ τῷ μοναστηρίῳ ἁρμόζει. Ἐὰν δὲ ἀδιάθετος τελευτήσῃ, τότε οἱ παῖδες αὐτοῦ λήψονται τὰ ἐξ ἀδιαθέτου, τουτέστι τὸν φαλκίδιον, καὶ τὸ λοιπὸν δίδοται τῷ μοναστηρίῳ. Ὁ ἀπὸ μοναστηρίου εἰς ἄλλο μοναστήριον μετιὼν ἐκπίπτει τῶν ἰδίων πραγμάτων μηδὲ προσδεχθείς*».

Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει καὶ ἡ Ἐπαναγωγὴ ἐν τίτλῳ IX 9 10 καὶ 11.

Ἐν Βασιλικῶν βιβλίῳ IV ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «*Περὶ μοναστηρίων καὶ μοναχῶν καὶ ἀσκητῶν καὶ διαγωγῆς αὐτῶν*» περιελήφθησαν τὰ περὶ τῆς περιουσίας καὶ κληρονομίας τῶν μοναχῶν κεφάλαια τῆς Νεαρᾶς 123 τοῦ Ἰουστινιανοῦ[1].

Παραλλήλως, ὡς ἄνω εἴπομεν, βαίνοντος τοῦ Ἐκκλησια-

[1] Ἐκ τῆς Ν. 5 ἐλήφθη τὸ πρῶτον μόνον κεφάλαιον ἐκ δὲ τῆς 123 τὸ 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. Ἐν τούτοις ἐν ταῖς συλλογαῖς τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου, π. χ. Φωτίου Νομοκ. XI 1., γίνεται χρῆσις καὶ τῆς Ν. 5. (Σ. I 248 ἑπ.).

στικοῦ δικαίου, ἡ ἐπὶ Φωτίου συνελθοῦσα ἐν Κωνσταντινουπόλει ΑΒ Σύνοδος διὰ τοῦ 6 κανόνος ἐπανέλαβε τὰς αὐτὰς διατάξεις. Κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον οἱ μοναχοὶ οὐδὲν ἴδιον ὀφείλουσι νὰ ἔχωσι «*πάντα δὲ τὰ αὐτῶν προσκυροῦσθαι τῷ μοναστηρίῳ*». Τὴν ἀρχὴν ταύτην ἰδίως οἱ Πατέρες ἐστήριξαν ἐπὶ τοῦ λόγου ὅτι καὶ ὁ ἀπόστολος Λουκᾶς ἐδίδαξεν «*περὶ τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων καὶ τὴν τῶν μοναχῶν πολιτείαν διαπρεπούντων, ὡς οὐδείς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά*». Οἱ θέλοντες λοιπόν, κατὰ τὸν κανόνα, νὰ μονάσωσι, δύνανται *νὰ διαθέσωσι πρότερον* τὴν περιουσίαν καὶ *νὰ παραπέμψωσιν* αὐτὴν «*οἷς ἂν βούλοιντο προσώποις*» μὴ κεκωλυμένοις ὑπὸ τοῦ νόμου. «*Μετὰ γάρ τοι τὸ μονάσαι τῶν προσόντων αὐτοῖς ἁπάντων τὸ μοναστήριον ἔχει τὴν κυριότητα, καὶ οὐδὲν περὶ τῶν οἰκείων φροντίζειν ἢ διατίθεσθαι τούτοις παρακεχώρηται*».

Ὁ κανὼν οὗτος στηρίζεται ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς Ἰουστινιανείου Νεαρᾶς 5, ἧς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ πέμπτου κεφαλαίου υἱοθετεῖ· ἀλλὰ παρὰ τοῖς Βυζαντίνοις ἠγέρθη ὑποψία περὶ συγκρούσεως τοῦ κανόνος τούτου πρὸς τὸ 38 κεφάλαιον τῆς Ν. 123, τοῦ κανόνος μὴ ἐξαιροῦντος τὸν ἔχοντα τέκνα μοναχὸν ἐκ τοῦ περιορισμοῦ τῆς διαθέσεως μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν, λίαν ὀρθῶς ὅμως ὁ Βαλσαμὼν[1] παρατηρεῖ, ὅτι ὁ κανὼν δὲν ἠθέλησε νὰ πραγματευθῇ περὶ τῶν μοναχῶν τῶν ἐχόντων ἀναγκαίους κληρονόμους καὶ ἐμνήσθη μόνον τῶν μὴ ἐξ ἀνάγκης γραφομένων κληρονόμων, δηλονότι τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν καὶ τῶν ἀλλοτρίων, οὐδὲ κατήργησε τὴν διάταξιν τῆς Νεαρᾶς, ἥτις, ἀφ' οὗ πραγματεύεται περὶ τοῦ θέματος, περὶ οὗ καὶ ὁ Λ' κανὼν ὁρίζει, προσέθετο ὅτι ταῦτα κρατοῦσιν, ἐὰν δὲν ὑπάρχωσι παῖδες, προβλέψασα καὶ περὶ τῆς περιστάσεως, καθ' ἣν ὁ μονάσας ἔχει παῖδας· οὐδεμία κατ' ἀκολουθίαν ἐναντιοφωνία ὑπάρχει.

[1] Σχόλια αὐτόθι.

Ὁ ρηθεὶς ὅμως ἀξιοσημείωτος κανὼν προέβλεψε καὶ περὶ ἄλλης τινος περιστάσεως, περὶ ἧς οὐδὲν εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἀστικῷ δικαίῳ. Ὁ μονάσας ἠδύνατο ν' ἀποκρύψῃ καὶ ἰδιοποιηθῇ «*φιλοκτησίας πάθει δουλούμενος*» κινητὴν ἢ ἀκίνητον κτῆσιν, ἐξ ἐκείνης, ἣν ἐκέκτητο κατὰ τὴν ἐν τῷ μοναστηρίῳ κατάταξιν αὐτοῦ. Ὁ κανὼν ἐν τοιαύτῃ περιστάσει παρέχει τῷ ἁρμοδίῳ ἐπισκόπῳ ἢ ἡγουμένῳ δικαίωμα διεκδικήσεως πρὸς ἀνάληψιν αὐτῆς καὶ πολλῶν παρουσίᾳ νὰ πωλήσῃ αὐτήν, τὸ δὲ τίμημα νὰ διανείμῃ τοῖς πτωχοῖς καὶ ἀπόροις. Ὁ κανὼν διὰ τῆς διατάξεως ταύτης, ἐπιτακτικῆς οὔσης, ἐπιβάλλει τὴν ὑποχρέωσιν τῆς πωλήσεως, καθιεροῖ ὅμως ἰδιόρρυθμον σύστημα, διότι τίς ὁ λόγος ἆρά γε τῆς πωλήσεως; Ἡ διεκδικουμένη καὶ καταλαμβανομένη αὕτη περιουσία δὲν θεωρεῖται ἀνήκουσα τῷ μοναστηρίῳ; Δὲν εὑρίσκομεν ἡμεῖς ἄλλον λόγον, εἰμὴ τὸν σκοπὸν ποινῆς κατὰ τοῦ μοναχοῦ, διότι τὰ περὶ ἐκποιήσεως ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας περιβάλλονται καὶ κατὰ τὸ βυζαντιακὸν δίκαιον διὰ πολλῶν διατυπώσεων καὶ περιορισμῶν[1]. Ἐκτὸς τῆς ποινῆς ταύτης ἐπιβάλλεται τῷ μοναχῷ καὶ σωφρονισμὸς ἐπιτιμίου, ὡς ἀποσυλήσαντι τὰ τῷ Θεῷ ἀνήκοντα. Ἡ ἐκποίησις ἀπαιτεῖται νὰ γίνηται ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων, ἵνα μὴ ὑποψίαν καθ' ἑαυτοῦ δῷ ὁ ἡγούμενος ἢ ὁ ἐπίσκοπος, ὡς λέγει ὁ Ζωναρᾶς[2].

Τὸν κανόνα, περὶ οὗ ὁ λόγος, κατέστρωσε καὶ ὁ Ἁρμενόπουλος[3].

§ 59. Περὶ τοῦ ζητήματος, τί γίνεται ἡ περιουσία τοῦ μοναχοῦ, ἐὰν οὗτος ἀνέλθῃ εἰς τὸ ἀξίωμα ἐπισκόπου, δὲν

[1] Πρβ. Κανόνα 12 ἐν Νικαίᾳ Συνόδου καὶ ἰδίως σχόλια Ζωναρᾶ, Βαλσαμῶνος καὶ Ἀριστηνοῦ· καὶ (Synopsis minor) Νόμιμον κατὰ στοιχεῖον Μ. Π. (ἔκδ· Ζαχαρ.).

Κατὰ τὸ νῦν ἰσχῦον δίκαιον, κρατεῖ μὲν τὸ δικαίωμα τῆς διεκδικήσεως ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου, ἀλλ' ἡ τῆς πωλήσεως ποινὴ οὐχί, ἀφ' οὗ μάλιστα καὶ ἰδιαίτεροι νόμοι κανονίζουσι τὰ τῆς ἐκποιήσεως μοναστηριακῶν κτημάτων. Ἡ διεκδικητικὴ ἀγωγὴ κατὰ τρίτων στηρίζεται ἐπὶ τοῦ τίτλου τῆς κυριότητος ex lege, ὃν κτᾶται τὸ μοναστήριον διὰ τῆς ἀποκάρσεως, χρώμενον τοῖς δικαιώμασι, ἅπερ ἐκέκτητο ὁ μοναχός.

[2] Διὰ τὸ ἀδιάβλητον (Βαλσαμῶνος αὐτόθι).

[3] Ἁρμ. 4 (V. 4.) (ἐκδ. Heimbach).

ἔχομεν ἐν ταῖς πηγαῖς ἡμῶν λύσιν, ἂν καὶ δὲν στερῆται πρακτικότητος, διότι πλειστάκις μοναχοὶ ἐγένοντο ἐπίσκοποι καὶ πατριάρχαι[1]. Παρὰ τοῖς δυτικοῖς ὅμως συζητεῖται καὶ ὁ Θωμασῖνος[2] ὀρθῶς διεξάγει αὐτὸ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κανόνων τῆς ἐν Altheim Συνόδου καὶ κατὰ Γρατιανόν[3], καθ' ὃν «qui de monacho episcopus ordinatur, quod anteconsecrationem habuit, monasterio, quodvero post consecrationem acquisivit propriae ecclesiae relinquat»[4]. Καὶ παρ' ἡμῖν τοιαύτη λύσις πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῇ, ὅτι δῆλα δὴ ὁ μοναχὸς γενόμενος ἐπίσκοπος λύεται τῶν δεσμῶν τοῦ μοναχικοῦ σχήματος καὶ τῶν περὶ ἀκτημοσύνης ὑποχρεώσεων, ἡ δὲ μετὰ τὴν χειροτονίαν αὐτοῦ καὶ εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα ὕψωσιν *κτωμένη* περιουσία ρυθμίζεται κατὰ τοὺς περὶ ἐπισκόπων νομικοὺς ὁρισμοὺς καὶ τὰ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ πράξει κρατοῦντα. Αἱ τῶν νόμων διατάξεις πρὸς ὑποστήριξιν τῆς λύσεως ταύτης, εἶνε βέβαιον ὅτι δὲν εἶνε ἀποχρῶσαι καὶ ρηταί, ἀλλ' ὑπὲρ αὐτῆς πολλοὶ σπουδαιότατοι λόγοι συνηγοροῦσι, 1) ἡ λύσις πάσης ὑπεξουσιότητος, ἥτις τῇ ἐπισκοπικῇ θέσει ἐπακολουθεῖ[5], 2) διότι ἄνευ διακρίσεως ἐπισκόπων, ἂν οὗτοι προῆλθον ἐκ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος ἢ οὔ, παρέχεται δι' εἰδικῶν διατάξεων τοῦ κανονικοῦ καὶ ἀστικοῦ δικαίου ἡ ἐλευθερία τῆς διαθέσεως καὶ διέπονται τὰ περὶ τούτου δι' εἰδικῶν διατάξεων ἀδιακρί-

[1] Ἴδε Νεαρὰν 6 § 7 καὶ 123. Κατὰ τὸν ΙΖ' κανόνα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ΑΒ Συνόδου ἀπηγορεύθη ἡ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ἀνάβασις μοναχοῦ, ἂν μὴ διέλθῃ τοὺς κατωτέρους βαθμούς· «τοῦ *λοιποῦ μηδένα τῶν λαϊκῶν, ἢ μοναχῶν, ἀθρόον εἰς τὸ τῆς ἐπισκοπῆς ὕψος ἀνάγεσθαι, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς βαθμοῖς ἐξεταζόμενον πρότερον, οὕτω τῆς ἐπισκοπῆς τὴν χειροτονίαν ὑποδέχεσθαι*»· πρβ. καὶ σχόλια Ζωναρᾶ, Βαλσαμῶνος καὶ Ἀριστηνοῦ αὐτόθι (Σ. ΙΙ 701—704).

[2] III 2. 49. Περὶ διαφόρων θεωριῶν ἐπὶ τοῦ ζητήματος διὰ μακρῶν καὶ λεπτομερῶς πραγματεύεται ὁ Singer σελ· 71 καὶ ἑπ.

[3] Pars II c. XVIII. qu. 1. Ἔκδ. Böhmer σελ. 708—710.

[4] Πρβ. καὶ Bouix tom. I part. V cap. VIII quaest. VII (σελ. 69).

[5] Φωτίου Νομοκ. Ι. 31, 36 (Σ. Ι. 72. 76 καὶ ἑπ.), Νεαρ. Ἰουστ. 81 καὶ 123 κεφ. 4.

τως[1], 3) διότι τῷ ἐπισκόπῳ προσδίδοται ἐξουσία δικαστικὴ καὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως καὶ ἐπιστασίας πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ προσώπων καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν μοναστηρίων[1], ἡ ὑπέροχος δὲ αὕτη θέσις δὲν δύναται νὰ συμβιβασθῇ τῇ τοῦ ὑπεξουσίου μοναχοῦ ἐν τοῖς δικαιώμασι τῆς περιουσίας[2]. Ὁ μοναχὸς γενόμενος ἐπίσκοπος ὑπεισέρχεται εἰς ὅλα τὰ δικαιώματα, ἅτινα παρέχονται γενικῶς καὶ κοινῶς τοῖς ἐπισκόποις, καὶ κατὰ μὲν τὸ δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ πᾶν ὅ,τι πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς ἐκέκτητο, τοῦτο ἀναμφιβόλως ἀνήκει τῇ μονῇ, ἣν κατέλιπε, ὅ,τι δὲ μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν κτήσηται, κατὰ τὰς ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων ἐφαρμοζομένας ἀρχὰς κανονίζεται, κατὰ δὲ τὸ νεώτερον βυζαντιακὸν δίκαιον (Νεαρὰ τοῦ Λέοντος), ὅπερ παρακατιόντες θέλομεν ἐξετάσῃ, καὶ ἡ περιουσία, ἣν ὁ μοναχὸς μετὰ τὴν εἰς τὸ μοναστήριον εἴσοδον ἐκτήσατο δὲν ἀπομένει ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ παρακολουθεῖ τῷ ἐπισκόπῳ[3].

[1] Φωτ. Νομοχ. II. 1. IX. 1 (Σ. I 83. 169. 173). Συνόδου Ἀγκύρας κ. 15 καὶ σχόλια Ζωναρᾶ καὶ Βαλσαμῶνος καὶ Ἀριστηνοῦ (Σ. III 50 ἑπ.). Λαοδικ.κ. 57 (Σ. III 222 ἑπ.). Καρθαγ. κ. 33 (Σ. III 390 ἑπ.). Σαρδ. κ. 6 (Σ. III 243 ἑπ.). Ἁγ. Ἀποστόλων καν. 39. Συνοδ. Χαλκηδ. καν. 9. 17.

[2] Ὁ σοφὸς καρδινάλιος Hergenröther εἶνε σύμφωνος τῇ λύσει ταύτῃ, προστιθέμενος καὶ δύο ἔτι ἄλλους λόγους πρὸς πίστωσιν αὐτῆς, διότι δῆλα δὴ οἱ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους αἰῶνας πατριάρχαι ἐλαμβάνοντο ἐκ τῶν μοναχῶν, τούτους δὲ συχνάκις κατέκρινον ὅτι ἀπέβαλλον πᾶσαν μοναχικὴν ἀρετὴν καὶ δεσμόν, ὡς ὁ Εὐστάθιος Θεσσαλονίκης βεβαιοῖ (κ. 135. 136. seq. παρὰ Migne tom. 144 pag. 100. 205), (πρβ. π.χ. καὶ Γεωργίου Παχυμέρου ἐν Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου I 34. II 38 ἔκδ. Bonnæ σελ. 88. 185. Νικηφόρου Γρηγορᾶ VI 5. 8 ἔκδ. Bonnæ σελ. 180, 193), καὶ διότι κατὰ τὸν κανόνα 2 τῆς Φωτιανῆς Συνόδου ἐν ἔτει 880 ἐπίσκοποι γινόμενοι μοναχοὶ δὲν δύνανται τοῦ λοιποῦ νὰ ἀντιποιηθῶσιν ἀξίαν ἀρχιερατικήν, οὐδὲ ἐν τοῖς ἐπισκόποις νὰ λογίζωνται, τοῦθ' ὅπερ σημαίνει ὅτι ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα καὶ μοναχικὸν σχῆμα τέλεον διαχωρίζονται καὶ δὲν συμπίπτουσι. Καὶ ὄντως κατὰ τὸν κανόνα «αἱ τῶν μοναχῶν συνθῆκαι ὑποταγῆς λόγον ἐπέχουσι καὶ μαθητείας, ἀλλ' οὐχὶ διδασκαλίας ἢ προεδρείας· οὐδὲ ποιμαίνειν ἄλλους, ἀλλὰ ποιμαίνεσθαι ἐπαγγέλλονται» (πρβ. καὶ σχόλ. Ζωναρᾶ καὶ Βαλσαμῶνος καὶ Ἀριστηνοῦ. Πρβ. καὶ Singer σελ. 126).

[3] Πρβ. καὶ Singer σελ. 76 καὶ ἑπ. Bouix αὐτόθι. (Ἀλλ' ἐὰν ὁ μοναχὸς ὁ γενόμενος ἐπίσκοπος ἐκπέσῃ ἢ παραιτηθῇ τοῦ ἀξιώματος τῆς ἐπισκοπῆς; Κατὰ τὸν Bouix multi doctores religiosum, qui episcopatu cessit, vel depositus fuit, non teneri ad monasterium redire. Ἡ λύσις αὕτη καὶ παρ' ἡμῖν φρονοῦμεν ὅτι εἶνε ἐφαρ-

Ὁ μοναχὸς ὅμως δύναται νὰ λάβῃ ἀξίωμα ἕτερον ἐκκλησιαστικὸν χειροτονούμενος· ἐρωτᾶται λοιπόν, τίς ἡ τύχη τοῦ τοιούτου ἱερομονάχου, ὅταν μάλιστα δὲν ὑπηρετῇ ἐν τῇ οἰκείᾳ μονῇ, ἀλλ' ἐπετράπη αὐτῷ ἡ ἐν τῷ κόσμῳ διαμονὴ (in sæculo manendi), ὅταν π. χ. διορισθῇ παρά τινι ἐκκλησίᾳ ἢ ἀλλαχοῦ;

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου δὲν δύναται νὰ δοθῇ ἡ ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων μοναχῶν δοθεῖσα λύσις. Οἱ κατώτεροι κληρικοὶ δὲν κατέχουσι τὴν διοικητικὴν καὶ ἐξαιρετικὴν θέσιν τοῦ ἐπισκόπου· οὗτοι δὲν λύονται τῶν δεσμῶν τοῦ μοναχικοῦ σχήματος, ἡ μονή, εἰς ἣν ἀνῆκον, διατηρεῖ ἀκέραια καὶ πλήρη τὰ ἐπὶ τῆς περιουσίας αὐτῶν δικαιώματα, καὶ ἐξ ἀδιαθέτου ἀναντιρρήτως εἶνε ἡ νόμιμος αὐτῶν κληρονόμος. Ὑπάρχει καὶ σχετική τις διάταξις ἐν Νεαρᾷ 5 τοῦ Ἰουστινιανοῦ (κεφ. 8), καθ' ἣν «*εἴ τις τῶν μοναχικὴν ἐπαγγειλαμένων ἄσκησιν ἀξιωθείη κληρικοῦ χειροτονίας, μενέτω καὶ οὕτω καθαρὰν φυλάττων τὴν ἄσκησιν*»[1].

Τί δὲ ἐὰν ὁ ἐπίσκοπος γένηται μοναχός; Ἡ ἐν Ἁγίᾳ Σοφίᾳ Σύνοδος (κ. 2) ἐθεώρησεν ὑποβιβασμὸν καὶ κατάπτωσιν τὴν ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου μετάβασιν εἰς τὸν μοναχικὸν βίον καὶ τὴν περιβολὴν εἴτε τοῦ μικροῦ εἴτε τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος,[2] τῷ τολμῶντι δὲ νὰ πράξῃ αὐτὸ ἐπισκόπῳ ἀπαγορεύει τοῦ λοιποῦ διὰ παντὸς τὴν ἀνάληψιν ἐπισκοπῆς. Τοῦ

μοστέα, διότι ἡ ἀπώλεια τοῦ ἀξιώματος δὲν δύναται νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς μετὰ τὴν κτῆσιν αὐτοῦ ἐπελθούσης, ἀφ' οὗ μάλιστα γενικῶς ὁ ἅπαξ ὑψωθεὶς εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα, κατὰ τὸν κανόνα 2 τῆς ἐν Ἁγ. Σοφίᾳ Συνόδου, δὲν πρέπει νὰ καταβιβάζηται ἐν τῇ θέσει μοναχοῦ. Ἡ περιουσία ἄρα τοῦ ἐκπεσόντος ἢ παραιτηθέντος ἢ καὶ καθαιρεθέντος ἐπισκόπου κανονίζεται κατὰ τὰς περὶ ἐπισκόπων κρατούσας ἀρχάς. Διαφέρει, ἐννοεῖται, τὸ πρᾶγμα, ἂν ὁ ἐπίσκοπος ἐπανέλθῃ καὶ καταταχθῇ ἐν μονῇ, διότι τότε γίνεται πάλιν μοναχός. Παρὰ τοῖς δυτικοῖς ρητὴ διάταξις τοῦ Βενεδίκτου XIII (Custodes) ἀντίθετον ἔδωκε λύσιν.

[1] Πρβ. καὶ Singer σελ. 407 καὶ ἐπ. Ἂν ἱερομόναχος ἐκπέσῃ τοῦ ἱερατικοῦ βαθμοῦ, εἴτε ex delicto, εἴτε ἄλλως, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ἀφ' οὗ τὸ μοναχικὸν σχῆμα παραμένει ἀκέραιον, ὅτι οἱ περὶ μοναχῶν κανόνες ἐπ' αὐτοῦ καὶ τότε ἐφαρμόζονται.

[2] Ζωναρᾶ καὶ Βαλσαμῶνος σχόλια (Σ. II 708 709).

τοιούτου ἐν τούτοις ἐπισκόπου ἡ ἀτομικὴ περιουσία, δῆλα δὴ ἡ κατὰ τὸν νόμον δυναμένη νὰ διατεθῇ, εἰσκομίζεται τῷ μοναστηρίῳ[1].

§ 60. Τοιαύτης οὔσης τῆς νομοθεσίας τοῦ Ἰουστινιανείου καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, ἠγέρθησαν πολλαὶ δυσκολίαι περὶ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς, πρὸ πάντων δὲ ἐπὶ τῆς περιουσίας, ἥτις ἠδύνατο νὰ περιέλθῃ τοῖς μοναχοῖς μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν, καὶ ὑπῆρξεν ἀνάγκη νέων νομοθετημάτων. Τὴν ἀνάγκην ταύτην διετύπωσεν ὁ Λέων ἐν τῇ Νεαρᾷ του πέμπτῃ[2]. Ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς Νεαρᾶς κηρύσσει ἰσχυούσας τὰς προγενεστέρας διατάξεις τοῦ δικαίου, ἃς ἀνωτέρω ἐξεθήκαμεν, περὶ τῆς περιουσίας, ἣν οἱ μοναχοὶ κατὰ τὴν εἴσοδόν των εἰς τὸ μοναστήριον ἔχουσιν, «*Ὅσα γε τοῖς πάλαι διώρισται περὶ τῶν ἄρτι βουληθέντων πρὸς τὴν μονήρη μετατάξασθαι πολιτείαν . . . ἄριστά τε καὶ ὡς οὐκ ἄν τις φαίη ἄμεινον διατέτακται καὶ οὔτε τὶ προσθεῖναι τούτοις οὔτ' ἀφελεῖν ἀπ' αὐτῶν ἐστίν*». Ἀλλ' ἐφάνη ἄδικον νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀνήκουσα τῷ μοναστηρίῳ καὶ πᾶσα ἄλλη περιουσία, ἣν ἤθελεν ἀποκτήσῃ ὁ μοναχὸς μετὰ τὴν εἴσοδόν του, καὶ παράλογον δὲ ἐκρίθη νὰ καταστῇ ὁ μοναχὸς ἀνίκανος παντελῶς πρὸς διάθεσιν τῆς κατόπιν κτηθείσης περιουσίας, «*ὅτι διὰ τοῦτο μόνον, ὅτι μονάζων ἐστίν, ἅπαντα λήψεται ἡ μονή, οὐκ οἶδα εἰ πρέποντα μονασταῖς ὁ τοιοῦτος νομοθετεῖ*»· διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὁ μοναχὸς ἀδικεῖται καὶ τίθεται εἰς ἥττονα τοῦ λαϊκοῦ θέσιν προφάσει τοῦ σχήματος, ἀφ' οὗ τῷ βουλομένῳ μονάσαι λαϊκῷ ὁ νόμος παρέσχε τὸ δικαίωμα πρὸ τῆς ἀποκάρσεως νὰ διαθέτῃ τὰ ἑαυτοῦ ὡς βούλεται. Ὁ μοναχὸς δύναται νὰ ἔχῃ συγγενεῖς πενομένους ἢ προσφιλεῖς γνωρίμους, ἔχοντας ἀνάγκην συνδρομῆς, ἠδύνατο κατὰ

[1] Τὸ αὐτὸ ἐφαρμόζεται καὶ ἐπὶ τῶν διοικητῶν τῶν εὐαγῶν οἴκων κατὰ τὸ βυζαντιακὸν δίκαιον.

[2] Συλλ. Ζαχαρίου II.

τὸ βυζαντιακὸν δίκαιον νὰ ἀποκτήσῃ δούλους, οὓς ἐπεθύμει νὰ ἐλευθερώσῃ, διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν νὰ μὴ παραχωρηθῇ αὐτῷ ἡ ἐξουσία αὕτη;[1]. Διὰ τοιούτων σκέψεων ὁ Αὐτοκράτωρ Λέων ἐποιήσατο διάκρισιν τῆς μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν κτωμένης περιουσίας καὶ ἐπὶ τῇ διακρίσει ταύτῃ ὥρισε τὰ ἑξῆς. Ἐὰν ὁ τὸν μοναστὴν ἑλόμενος βίον ἀφιέρωσέ τι εἰς τὴν μονὴν κατὰ τὴν εἴσοδόν του, διατηρεῖ ἀπόλυτον τὸ δικαίωμα τῆς κυριότητος καὶ ἐλευθέρας διαθέσεως πάσης τῆς περιουσίας, ἣν ὕστερον προσεκτήσατο· ἐὰν ὅμως οὐδὲν εἶχεν εἰσκομίσῃ, τότε ἡ ῥηθεῖσα περιουσία τέμνεται, καὶ τὸ μὲν δίμοιρον αὐτῆς ἀνήκει ἀποκλειστικῶς τῷ μοναχῷ, τὸ δ' ἐναπομένον τρίτον τῇ μονῇ προσκυροῦται[2]. Τοιαύτην περιουσίαν ὁ μοναχὸς δικαιοῦται ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους καὶ διὰ διαθήκης καὶ διὰ δωρεᾶς αἰτίᾳ θανάτου καὶ δι' οἱασδήποτε ἀνεξαιρέτως νομικῆς πράξεως νὰ παραπέμπῃ εἰς τρίτους, εἴτε συγγενεῖς, εἴτε ἀλλοτρίους, «*ὡς ἂν ποτε δόξειεν αὐτῷ*»[3].

Τούτων τεθέντων ἐρωτᾶται, quid juris ἐὰν ὁ μοναχὸς ἀποθάνῃ ἄνευ διαθήκης καὶ μὴ ὁρίσῃ τι περὶ τῆς μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν κτηθείσης οὐσίας;

Ὁ Βαλσαμὼν[4] πραγματευόμενος τὸ ζήτημα τοῦτο, ὅπερ δὲν

[1] «Πρῶτον μέν, εἰ οὕτω δεῖ κτημάτων ἀντέχεσθαι ἀνθρώπους οἳ τὴν ὑπεροψίαν αὐτῶν ἐπηγγείλαντο· ἔπειτα δὲ καὶ συγγενεῖς τινες πένητες ἢ ἄλλως γνώριμοι τυγχάνουσι τῷ ἀνθρώπῳ χρῄζοντες παραμυθουμένης χειρός, πῶς οὐκ ἀπάνθρωπον, μηδεμιᾶς ἐκείνους ἐκ τῶν τοῦ συγγενοῦς πραγμάτων ἀξιοῦσθαι παραμυθίας, ὥσπερ οὐχὶ ξενηλασίαν, ἀλλὰ συγγενικῶν καὶ φίλων ἐλασίαν δέον ποιεῖν τοὺς μονάζοντας καὶ πάντα πρὸς ἑαυτοὺς ἕλκειν, καθάπερ τοὺς πολυφάγους ἔστιν ὁρᾷν οὐ βουλομένους ἀπόμοιράν τινα τῶν παρακειμένων τοῖς ἄλλοις καταλιμπάνειν· οὔτε γὰρ δοῦλος ἐλευθεροῦται δουλείας δεσμῶν, οὐ πένης οἴκτου μεταλαγχάνει, οὐκ ἄλλος τὶς ἀνάγκαις πιεζόμενος παραμυθίας εὑρίσκει ἀπόλαυσιν, πάσης τῆς τοῦ μονάζοντος περιουσίας τῷ μοναστηρίῳ διδομένης».

[2] Βαλσαμ. αὐτόθι. Ὅρα καὶ Hergenröther (Archiv KR. 37 σ. 23).

[3] Οἱ δυτικοί, μὴ ἔχοντες τὴν ἐπιεικῆ διάταξιν τοῦ Λέοντος, κατέφυγον εἰς ἄλλα μέσα πρὸς μετριασμὸν τῆς αὐστηρότητος περὶ τῆς διαθέσεως τῆς περιουσίας τῶν μοναχῶν, ἤτοι διὰ τῆς συγγνώμης (per indulgentiam) παρεχομένης ὑπὸ τοῦ μεγάλου μαγίστρου τοῦ τάγματος ἢ τοῦ πάπα. (Πρβ. πλεῖστα θέματα παρὰ Bouix tom. II part. VI § 3 sequ.)

[4] Αὐτόθι (Σ. II. 672) ΑΒ' Συνόδου καν. 6.

στερεῖται πρακτικότητος, φρονεῖ ὅτι θὰ ἐφαρμοσθῶσιν αἱ κρατοῦσαι διατάξεις ἐπὶ τῆς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως εἰσκομισθείσης περιουσίας (Νεαρὰ 5 καὶ 123), δῆλα δὴ θεωρεῖται ἀνήκουσα ἅπασα τῷ μοναστηρίῳ ἐπιφυλαττομένης, ἐννοεῖται, τῆς νομίμου μερίδος τῶν παίδων, κατὰ τὰ ἀνωτέρω ῥηθέντα[1]. Λόγῳ τῆς Ν. 5 καὶ 123 πρέπει ὄντως νὰ δοθῇ αὕτη ἡ λύσις, ἣν καὶ ἡμεῖς ὑποστηρίζομεν, διότι ὁ γενικὸς κανὼν εἶνε ὅτι ἅπασα ἡ περιουσία τοῦ μοναχοῦ περιέρχεται τῷ μοναστηρίῳ, καὶ διότι ἡ Νεαρὰ 5 τοῦ Λέοντος δὲν ἀνέτρεψε πάσας τὰς διατάξεις τῶν Ν. 5 καὶ 123 τοῦ Ἰουστινιανοῦ περὶ τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ. Ὁ Λέων ἀπέδωκε δικαίωμα κυριότητος καὶ διαθέσεως τῆς μετὰ τὴν εἴσοδον περιουσίας, ἵνα δύνηται ὁ μοναχὸς νὰ ἐπέρχηται ἀρρωγὸς εἰς πτωχοὺς συγγενεῖς καὶ προσφιλεῖς φίλους· ὅταν δὲν ἔπραξεν αὐτὸ ὁ μοναχὸς ἐν ζωῇ, τὸ μοναστήριον ἀναντιρρήτως εἶνε ὁ νόμιμος δικαιοῦχος μετὰ θάνατον· οὐδὲ τὸ δικαίωμα τῆς διαθέσεως, ὅπερ ἔχει ὁ μοναχὸς ζῶν διὰ τὴν ἐν λόγῳ περιουσίαν, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς κοινῆς ἐξ ἀδιαθέτου τῶν συγγενῶν διαδοχῆς, διότι δικαιοῦχος νόμιμος εἶνε ἡ μονὴ τῆς ἐγκαταβιώσεως καὶ κατατάξεως ἐφ᾽ ὅλης τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ ἀδιακρίτως, κατὰ τὰς Νεαρᾶς 5 καὶ 123, titulo professionis, ἀφοῦ μάλιστα καὶ ἡ εἰδικὴ διάταξις τῆς Νεαρᾶς 123 (κεφ. 38) μεταγενεστέρα τυγχάνει τῆς Νεαρᾶς 118. Ταῦτα περὶ τούτου· προβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν ἐξέτασιν ἄλλων θεμάτων καὶ νομοθετημάτων τοῦ νεωτέρου βυζαντιακοῦ δικαίου.

§ 61. Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα, κατὰ τίνα τρόπον νομικὸν περιέρχεται ἡ περιουσία τοῦ μοναχοῦ κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ Λέοντος εἰς τὸ μοναστήριον, δύναται τοῦτο νὰ ἔχῃ σημασίαν, ἐννοεῖται, μόνον ὡς πρὸς τὴν πρὸ τῆς ἀποκάρσεως ὑπάρχουσαν. αὕτη προσκυροῦται τῷ μοναστηρίῳ, διότι πᾶσα ἄλλη πε-

[1] Πρβ. Hergenröther αὐτόθι. Ἴδε καὶ τὰ κατωτέρω περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι κρατούντων, ἐν τῷ εἰδικῷ τμήματι.

ριουσία μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν κατὰ τὰς διακρίσεις τῆς Νεαρᾶς τοῦ Λέοντος ὑπόκειται τῇ θελήσει καὶ ἐξουσίᾳ τοῦ μοναχοῦ.

Διὰ τῆς Νεαρᾶς 5 τοῦ Λέοντος ἀπεδόθη τῷ μοναχῷ πλήρης ἡ ἱκανότης πρὸς διάθεσιν περιουσίας[1] καὶ πρὸς ἐνέργειαν πάσης νομικῆς πράξεως· τὸ ζήτημα κατ' ἀκολουθίαν περὶ τῆς τύχης τῆς πρὸ τῆς κουρᾶς συνταχθείσης διαθήκης καὶ τῆς αἰτίᾳ θανάτου δωρεᾶς δὲν κέκτηται κατὰ τὸ ἀνατολικὸν δίκαιον πρακτικὴν σημασίαν· ἡ διαθήκη αὕτη καὶ ἡ δωρεὰ ἀναντιρρήτως τυγχάνει ἰσχυρὰ καὶ ἀκλόνητος.

Καὶ ἡ βυζαντίνη δ' ἐκκλησία οὐδέποτε ἐν τῇ πράξει καὶ τῇ συνηθείᾳ ἐθεώρησεν ἀνισχύρους καὶ ματαίας τὰς διαθήκας τῶν μοναχῶν· τοὐναντίον πληθὺν παραδειγμάτων εὑρίσκομεν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως[2], μαρτυρούντων τὸ ὀρθὸν τῶν λύσεων ἡμῶν· ἐπὶ παραδείγματι ἀναφέρομεν τὰ ἑξῆς.

Ἔτει 1330 ὁ μοναχὸς Θεοδόσιος ὡς δομήτωρ τῆς μονῆς Κρυονερετίσσης διὰ διαθήκης ὥρισε κληρονόμον τὸν Κανάλην, καὶ ἠγέρθη δίκη κυριότητος μεταξὺ μονῆς καὶ Κανάλη, μόνον δὲ διότι ἀπεδείχθη πλαστὴ ἡ διαθήκη ἐνίκησεν ἡ μονή[3].

Ἔτει 1399 παρεχωρήθη μοναχῷ τινι Μεθοδίῳ τόπος καὶ περιβόλιον μονῆς Ἁγ. Εὐφημίας, ἵνα κατέχῃ ἐφ' ὅρου ζωῆς καὶ παραπέμπῃ αὐτὸ μετὰ θάνατον εἰς ἓν μόνον πρόσωπον καὶ μετ' ἐκεῖνο νὰ περιέρχηται πάλιν τῷ ναῷ, συνεφωνήθη δὲ ὁ μοναχὸς νὰ καταβάλῃ ὑπέρπυρα τρία. Πληρεστέρα ἀναγνώρισις ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου τίς ἄλλη δύναται νὰ ὑπάρξῃ;[4].

Ἔτει 1400 ὁ μοναχὸς Τσάκαλις κατέλιπε τῷ Ἰωάννῃ Χρυσάφῃ λόγῳ κληροδοτήματος ὑπέρπυρα 50, δι' ἀγωγῆς δὲ οὗτος

[1] Πρβ. καὶ Singer (αὐτόθι σελ. 33.).
[2] Acta Patriarchatus Constantinopolitani (ἐκδ. Miklosisch et Müller, Vindob). Παράβαλε καὶ τύπους βυζαντινοὺς διαθηκῶν τῶν μοναχῶν ἐν Μεσαιωνικῇ Βιβλιοθήκῃ Κ. Σάθα τόμ. VI σελ. 635. 636.
[3] Acta Patr. I σελ. 138 καὶ ἑπ.
[4] Acta Patr. II σελ. 376.

ἀπήτησεν αὐτὰ παρὰ τοῦ γαμβροῦ τοῦ μοναχοῦ κατέχοντος καὶ κατακρατοῦντος αὐτά. Τὸ Πατριαρχεῖον, ὅπερ ἐδίκαζεν ὡς γνωστὸν εἰς τελευταῖον βαθμόν, ἐδίκασε καὶ ἀπεφάσισε[1].

Ἐκ δὲ τοῦ πρακτικοῦ τῆς 7 Ἰουνίου 1401 τοῦ Πατριαρχικοῦ δικαστηρίου[2] ἐξάγεται, ὅτι οἱ μοναχοὶ ἠδύναντο καὶ προῖκας νὰ παρέχωσιν ἐκ τῆς περιουσίας αὐτῶν[3].

§ 62. Ἄξιον λόγου εἶνε καὶ τὸ ζήτημα, κατὰ τίνα χρόνον οἱ παῖδες δικαιοῦνται νὰ ζητήσωσι τὴν νόμιμον μοῖραν, ἣν διεφυλάξατο αὐτοῖς ὁ νόμος ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ, κατὰ τὴν ἀπόκαρσιν (tempore professionis) ἢ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου αὐτοῦ;

Ὁ Sanchez[4] διακρίνει κατὰ τὸ δυτικὸν δόγμα inter religiosum professum in religione *capaci* et *incapaci*· ὡς πρὸς τοὺς πρώτους θεωρεῖ τὴν ἀπόκαρσιν ὡς θάνατον καὶ κατὰ τὸν χρόνον αὐτῆς διδάσκει ὅτι λαμβάνεται καὶ ἀπαιτεῖται ἡ νόμιμος μοῖρα ἢ ἀνοίγεται ἡ τυχὸν ὑπάρχουσα διαθήκη. Ὁ Καρδινάλιος de Luca[5] ἄνευ διακρίσεως δέχεται τὴν αὐτὴν λύσιν ἐπὶ τῶν μοναχῶν γενικῶς (quod monachi civiliter

[1] Acta Patr. II σελ. 412. 113, πρβ. καὶ II σελ. 446 καὶ 447, ἔνθα φαίνεται ὅτι κατὰ τὸ 1400 ὁ μοναχὸς Κληματίδης ἐνήγαγε τὸν Μανουὴλ Τσουράτζον διεκδικῶν τὴν περιουσίαν τῆς συζύγου του μοναχῆς Μακαρίας, ἣν αὕτη παρέδωκε πρὸς αὐτὸν ὡς ἐπίτροπόν της διὰ διαθήκης, ἵνα ἐγχειρίσῃ αὐτῷ, ὁ δὲ Τσουράτζος ἀντέταξε τὴν διαθήκην, ἐξ ἧς ἀπεδείκνυτο ὅτι ἡ μοναχὴ κατέλιπε τῷ μοναχῷ ἐνάγοντι ὡρισμένα μόνον πράγματα· καὶ τὸ Πατριαρχεῖον ἔκρινεν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀμοιβαίων ἰσχυρισμῶν. Πρβ. καὶ ἐν Acta Patr. τόμ. VI (1890) διαθήκας καὶ κωδικέλλους μοναχῶν καὶ ἡγουμένων σελ. 81. 106. 229. 241. Πρβ. καὶ τόμ. I 287. IV 201-203. 112-113. 426-428.

[2] Τόμ. II σελ. 502.

[3] Ἡ μοναχὴ Καλλονὴ Πουζουλοῦ ὑπάνδρευσε νέαν τινὰ λόγῳ ψυχικοῦ μετὰ τοῦ διακόνου Κοντοδοῦκα καὶ ὑπεσχέθη προῖκα, ἣν ἐν μέρει παρέδωκεν· ὁ γαμβρὸς ἀπῄτει τὸ ὑπόλοιπον ἐναγαγὼν τὴν Καλλονήν, ἥτις καὶ κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς Συνόδου.

[4] Oper. moral. tom. II lib. 7 c. 3 nº 54 καὶ ἑπ.

[5] Disput. De testamento 35 nº 7. Πρβ. καὶ Harprecht Dissert. De testamento pagan. thes. 100 nº 16 καὶ ἑπ. Berlich. P. III concl. 14. 32. Περὶ πάντων τούτων πρβ. Böhmer (βιβ. III τίτ. XXV § 19 τόμ. II), παρ' ᾧ καὶ αἱ διάφοροι γνῶμαι, καὶ ὅστις παραδέχεται τὴν γνώμην τοῦ Θωμασίου. (Diss. De legitima viventis).

pro mortuis habeantur). Ὁ Thomasius ὅμως, ἑρμηνεύων τὴν Νεαρὰν 123 καὶ ἀποκρούων τὴν γνώμην ταύτην, δογματίζει ὅτι ἡ ἀπομάκρυνσις ἐκ τῆς κοινωνίας (κοινωνικὸς θάνατος) δὲν εἶνε φυσικὸς θάνατος, κατὰ τὴν ἔννοιαν δὲ τῆς Νεαρᾶς δὲν δύνανται τὰ τέκνα ν' ἀπαιτήσωσιν παρὰ τοῦ πατρὸς τὴν νόμιμον αὐτῶν μοῖραν ἐκ τῆς περιουσίας του κατὰ τὴν ἀπόκαρσιν, ἐὰν δὲν παρεχώρησεν αὐτὴν διὰ δωρεᾶς ἢ διανομῆς πρὸ αὐτῆς ἢ μετ' αὐτὴν ἑκουσίως· ἐὰν δὲ συνέταξε διαθήκην, αὕτη δὲν ἀνοίγεται κατὰ τὴν εἴσοδον του εἰς τὸ μοναστήριον, ἀλλὰ μετὰ τὸν φυσικὸν θάνατον αὐτοῦ καὶ τότε λαμβάνουσι τὰ τέκνα τὴν νόμιμον μοῖραν. Τοιαύτην ἔννοιαν ἐξάγει ὁ Thomasius καὶ ἐκ τοῦ τελευταίου μέρους τοῦ 38 κεφαλαίου τῆς μνησθείσης Νεαρᾶς, «*εἰ δὲ ἐν τῷ μοναστηρίῳ διάγων τελευτήσοι, πρὶν μεταξὺ τῶν οἰκείων παίδων τὰ ἴδια διανείμῃ πράγματα, τὸ μὲν νόμιμον μέρος οἱ παῖδες λήψονται, τὸ δὲ λοιπὸν τῆς οὐσίας τῷ μοναστηρίῳ διαφερέτω*»[1].

Καὶ ὄντως, ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι οἱ παῖδες δικαιοῦνται δυνάμει τῶν Νεαρῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ν' ἀπαιτήσωσι τὴν νόμιμον μοῖραν καὶ νὰ ἐξαναγκάσωσιν εἰς διανομὴν τὴν περιουσίαν τοῦ μοναχοῦ, πῶς εἶνε δυνατὸν τοῦτο νὰ συμβιβασθῇ τῇ τυχὸν ὑπαρχούσῃ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως διαθήκῃ, ἰσχυρᾷ, ὡς εἴρηται, οὔσῃ μετὰ τὸ δίκαιον τοῦ Λέοντος, ἥτις ἀνοίγεται κατὰ τὸν θάνατον τοῦ μοναχοῦ καὶ δι' ἧς προσδιορίζεται καὶ κα-

[1] Thomasii αὐτόθι § VI. Quin immo dicitur ibidem, quod si illa divisio vivo patre non facta fuerit, et nullum testamentum ante ingressum sit conditum, quod tum demum post mortem patris liberi legitimam adcipiant. Denique pone etiam, ante ingressum testamentum ab illo monacho esse conditum, nec hic tamen liberi ante ejus mortem naturalem videntur quidquam petere posse præprimis cum plerumque testamenta talia per ingressum in monasterium rumpantur. Τῇ αὐτῇ γνώμῃ ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Hellmann, θεωρῶν εὐλόγως ὡς ἰδιόρρυθμον καὶ ἐξαιρετικὸν τὸν κανονισμὸν τῆς ὀφειλομένης μοίρας διὰ τῆς ἀποκάρσεως τοῦ μοναχοῦ, ἐν ᾧ κατὰ τὸ κοινὸν δίκαιον ἡ νόμιμος μερὶς κανονίζεται ὅταν παραβλάπτηται διὰ διαθήκης ἢ δωρεᾶς. Τὸ ἐξαιρετικὸν τοῦτο προεκάλεσεν ἡ προστασία τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων.

ταλείπεται τοῖς παισὶ μεῖζον ποσὸν τῆς νομίμου μερίδος; Ἠθέλομεν ἔχῃ δύο διαφόρους καὶ διαφόρου φύσεως διανομάς, καὶ ἀνωμαλίαι ἤθελον γεννηθῇ, ἐὰν μάλιστα ἡ κατὰ τὴν ἀπόκαρσιν περιουσία ἦτο ἐλαχίστη καὶ κατόπιν μετὰ τὴν ἄνοιξιν τῆς διαθήκης ἐτύγχανε μεγαλειτέρα. Δεχόμεθα λοιπὸν ὡς ὀρθοτέραν τὴν γνώμην τοῦ Thomasius καὶ παρ' ἡμῖν ἐφαρμοστέαν, ὅτι ὁ φυσικὸς θάνατος δῆλα δὴ τοῦ μοναχοῦ καὶ οὐχὶ ἡ ἀπόκαρσις γεννᾷ τὸ δικαίωμα καὶ ἀγωγὴν πρὸς ἀπαίτησιν τῆς νομίμου μοίρας, εἴτε διὰ διαθήκης, εἴτε διότι δὲν παρεχώρησεν αὐτὴν ὁ μοναχὸς ἑκουσίως διὰ πράξεως μεταξὺ ζώντων[1].

§ 63. Ὁ αὐτοκράτωρ Λέων, θέλων νὰ συμβιβάσῃ τὸ πρὸς διαθήκην δικαίωμα τῶν ἀνηλίκων, δυνάμενον ν' ἀμφισβητηθῇ κατὰ τοὺς ἀστικοὺς νόμους, πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ Μ. Βασιλείου[2] καὶ τῆς ἕκτης ἐν Τρούλλῳ Συνόδου[3] ἐξέδοτο τὴν Νεαρὰν ἕκτην[4]. Κατὰ τὴν Νεαρὰν ταύτην τὸ δικαίωμα, ὃ ἡ Σύνοδος παρεχώρησε τῷ ἄγοντι τὸ δέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας του, δὲν πρέπει νὰ ἐκτείνηται καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιώματος τῆς διαθέσεως τῆς περιουσίας, ἀλλὰ κωλύεται αὐτῷ πᾶσα διοίκησις μέχρις οὗ «*ἐκεῖνος ὁ καιρὸς ἐπιστῇ καθ' ὃν τὴν νόμιμον συμπλήρωσιν ἡ ἡλικία λαμβάνει τοῦ διατίθεσθαι*». Ἡ τοι-

[1] Παρὰ τῷ Μαλαξῷ ἐν τούτοις (οὗ ποιούμεθα χρῆσιν ἐκ χειρογράφου εὑρισκομένου εἰς χεῖρας ἡμῶν) Νομοκάνονος κεφ. ΡΗ' εὑρίσκομεν ὅτι κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας κατ' ἔθιμον τὰ τέκνα ζῶντος τοῦ πατρός των μοναχοῦ ἐλάμβανον φαίνεται τὸ μερίδιόν των. «Ἕνας ὁποῦ νὰ γίνεται καλόγηρος, ἀνέναι καὶ ἀποθάνῃ χωρὶς παιδία, τὰ πράγματά του δίκαιον ἔναι νὰ τὰ ἔχῃ τὸ μοναστήρι· εἰ δὲ καὶ ἔχῃ παιδία νὰ μοιράζονται τὰ πατρικὰ ὅσα παιδία ἔχει καὶ ἐκεῖνος νὰ πάρῃ ἕνα μερτικό· *καὶ τοῦτο ἕως νὰ ζῇ*· καὶ ὅταν ἀποθάνῃ χωρὶς διαθήκη τὸ μερτικὸν ἐκεῖνο ὁποῦ ἐπῆρεν ὡς ἕνα του παιδί, τὸ κληρονομεῖ τὸ μοναστήρι· καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ ἐπῆραν τὰ παιδία του διὰ μερτικό τους μένουν ἰδικάτους καὶ τὸ μοναστῆρι δὲ μετέχει τίποτες ἀπ' ἐκεῖνα». (Πρβ. καὶ χειρόγραφον 18 αἰῶνος παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ ὑπ' ἀριθ. 17 κεφ. ρξγ'.)

[2] Κ. 18.

[3] Κ. 40. Τοῦ μὲν Μ. Βασιλείου ὁρίζοντος τὸν τὸ 16 ἢ 17 ἔτος διανύοντα ὡς δεκτὸν ἀποκείρεσθαι καὶ περὶ τῶν οἰκείων «ὡς *ἂν βούλεσθαι διατίθεσθαι*», τῆς δὲ Συνόδου θείσης ἐν τῷ δεκάτῳ ἔτει τὸ ὅριον τῆς πρὸς ἀπόκαρσιν ἡλικίας.

[4] Zachar. coll. II.

αὐτὴ νόμιμος ἡλικία κατὰ τὴν Νεαρὰν ὁρίζεται τὸ 16 ἢ 17 ἔτος τῆς ἥβης[1]. Ἐὰν πρὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ χρόνου τούτου ὁ μοναχὸς ἀποθάνῃ, οἱ οἰκέται αὐτοῦ ἐλευθεροῦνται, ἡ δὲ περιουσία αὐτοῦ γενικῶς διαιρεῖται, καὶ τὸ μὲν δίμοιρον λαμβάνει ἡ μονή, τὸ δὲ τρίτον οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ[2]. Συγγενεῖς δ' ἐννοοῦνται οἱ κοινῶς ἐξ ἀδιαθέτου καλούμενοι κληρονόμοι, διότι δὲν γίνεται διάκρισις, καὶ διότι ὁ Αὐτοκράτωρ προστίθησιν «*εἰ οὗτοι μὴ πάρεισι ἀπερχέσθω καὶ τοῦτο ἔνθα τὸ δίμοιρον προεχώρησεν*». Ἡ Νεαρὰ δὲν ποιεῖται διάκρισιν περὶ τῆς περιουσίας τῆς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως ἢ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν

[1] Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι οἱ Βυζαντῖνοι, καίτοι ἡ Νεαρὰ 81 τοῦ Ἰουστινιανοῦ δὲν ἀναφέρει ὅτι τὸ μοναχικὸν σχῆμα λύει τὴν ὑπεξουσιότητα, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ρητῶς δὲν ὁρίζει περὶ αὐτοῦ, ἐδέχοντο τοῦτο ὡς ἐπὶ ἐπισκόπων, ἐξάγοντες καὶ ἐφαρμόζοντες τὴν γνώμην ταύτην ἐκ τῆς ἑτέρας Νεαρᾶς 123 κεφ. μα' καταργούσης τοὺς περὶ ἀχαριστίας ὁρισμοὺς καὶ ἀπαγορευούσης τὴν ἀπόσπασιν τῶν ὑπεξουσίων ἀνηλίκων μοναχῶν ἐκ τῶν μοναστηρίων ὑπὸ τοῦ ἐνασκοῦντος τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν. Ἴδ. π. χ. Ἐπαναγωγῆς XXXI 7 σχόλ. 6'. «*Περὶ δὲ μοναχῶν φανερῶς μὲν οὐ λέγεται, πλὴν καὶ τοῦτο οἶμαι συνάγεται κατὰ τὴν Νεαρὰν ρκγ' νομοθετοῦσαν τοὺς μονάζοντας παῖδας μήτε ἀχαρίστους διὰ τοῦτο παρὰ τοῖς πατράσι νομίζεσθαι, μήποτε ὑπὸ τῶν πατέρων μοναστηρίων ἀφέλκεσθαι*». Παρατηρητέον πρὸς τούτοις ὅτι κατὰ τὴν Ν. 123 οἱ γονεῖς δὲν δύνανται ν' ἀποκληρώσωσι τὰ τέκνα των διὰ λόγους ἀχαριστίας πρὸ τοῦ μονάσαι συμβάντας (πρβ. καὶ Ἀθανασίου Σχολαστικοῦ (Ἀνέκδ. Heimbah σελ. 108) καὶ Ἰωάννου τοῦ Σχολαστικοῦ (πβ' Συλλογὴν Ἀνεκδ. Heimbah σελ. 232)· ὥστε πολλῷ μᾶλλον μετὰ τὸν μοναχικὸν βίον ὁ λόγος ἀχαριστίας ἀποκλείεται· πρβ. καὶ Βλαστάρεως Μ'. (Σ. VI 395).

[2] Ἐξαιρετικῶς ἐνταῦθα ὁ Λέων προεστάτευσε τοὺς συγγενεῖς πάντας ἐξ ἀδιαθέτου καὶ λόγῳ τῆς ἀμφιβολίας ἐὰν ὁ ἄνηβος δὲν θὰ διέθετε ὑπὲρ αὐτῶν τὴν περιουσίαν δυνάμενος νὰ συντάξῃ διαθήκην. Ἐκ τῆς Νεαρᾶς ταύτης προκύπτει πρὸς τούτοις, ὅτι ἡ περιουσία τοῦ μὴ δυναμένου νὰ διοικήσῃ καὶ διαθέσῃ αὐτὴν ἀνηλίκου δὲν μεταβιβάζεται οὐδὲ προσκυροῦται τῷ μοναστηρίῳ, ὅταν οὗτος πρὸ τῆς ἡλικίας τῆς νομίμου ἀποκαρῇ, ἀλλὰ τοῦτο γίνεται μόνον, ὅταν συμπληρώσῃ αὐτήν. Τοιουτοτρόπως δὲ κατὰ τὴν Νεαρὰν καὶ τὰς διακρίσεις αὐτῆς, ἐὰν εἰσέλθῃ τις ἀνήλικος καὶ ἀποθάνῃ ἐνήλικος, ἡ περιουσία του ἀνήκει τῷ μοναστηρίῳ (ἐφαρμοζομένων τῶν Ν. 5 Λέοντος καὶ 5 καὶ 123 τοῦ Ἰουστινιανοῦ), ἐὰν ἀποθάνῃ ἀνήλικος, ἐφαρμοστέα τυγχάνει ἡ Ν. 6 τοῦ Λέοντος. Ἡ διάκρισις τῆς Νεαρᾶς ταύτης 6, καθ' ἣν μόνον εἰς τοὺς συγγενεῖς τοῦ ἀποθνήσκοντος ἐν μὴ συμπεπληρωμένῃ νομίμῳ ἡλικίᾳ μοναχοῦ δίδοται δικαίωμα κληρονομίας τρίτου μέρους, εἶνε ἀπόδειξις σπουδαία a contrario ὅτι τοῖς συγγενέσι τοῦ ἐνηλίκου μοναχοῦ, ἀποβιοῦντος ἐξ ἀδιαθέτου, δὲν παραχωρεῖται κατὰ κοινὴν διαδοχὴν δικαίωμα τοιοῦτο, ὡς καὶ ἀνωτέρω παρεδέχθημεν ἐπὶ τῆς περιουσίας τῆς μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν κτηθείσης.

κτηθείσης, διὰ τοῦτο φαίνεται ὅτι τὸ δίμοιρον ἔστρεψεν ὁ Λέων ὑπὲρ τῆς μονῆς, συνυπολογιζομένης πάσης γενικῶς τῆς περιουσίας.

§ 64. Ἡ ἀμφιβολία, ἥτις προέκυψε παρὰ τοῖς Βυζαντίνοις, ἐὰν αἱ ἀνωτέρω διατάξεις κρατοῦσι καὶ ἐπὶ τῶν κελλιωτῶν (ἰδιορρύθμων), ὀρθῶς ἐλύθη ὑπὸ τοῦ Βαλσαμῶνος, διότι οἱ νόμοι καὶ οἱ κανόνες δὲν διακρίνουσι μεταξὺ κελλιωτῶν καὶ κοινοβιωτῶν καὶ οὐδεμίαν διαφορὰν μοναστηρίων καθιεροῦσι. Πάντων τούτων διακριτέον τοὺς ἐρημίτας· ἐπὶ τῆς περιουσίας τούτων οὐδεὶς λόγος προσκυρώσεως περιουσίας δύναται νὰ γένηται, ἀφ' οὗ εἰς οὐδὲν μοναστήριον κατατάσσονται[1].

§ 65. Ἡ ἵδρυσις μοναστηρίων ὑπὸ τῶν καλουμένων κτιτόρων ἢ δομητόρων ἐγίνετο κατὰ τὸ Βυζαντιακὸν δίκαιον τῇ ἀδείᾳ τοῦ ἐπισκόπου[2], καὶ ἡ μὲν πῆξις τοῦ θεμελίου αὐτοῦ ἐτελεῖτο δι' εὐχῆς ἐπισκοπικῆς καὶ σταυροπηγίου, ἡ δὲ καθιέρωσις ἐγίνετο μετὰ τὸν ἀπαρτισμόν, ὅτε ἐτελοῦντο τὰ λεγόμενα ἀνοίξια, ὁ ἐνθρονισμός. Ὁ ἐπίσκοπος ἐν βρεβίῳ ἐγκαταγράφει τὰ ὑπὸ τοῦ κτίτορος μέλλοντα νὰ ἀφιερωθῶσι καὶ προικισθῶσιν ὑλικὰ μέσα πρὸς οἰκονομίαν καὶ συντήρησιν τῆς μονῆς καὶ τῶν μοναχῶν[3], τὸ δὲ βρέβιον ἀποτίθεται εἰς τὴν ἐπισκοπήν, ὡς ἀπόδειξις τῆς ὑποσχέσεως καὶ ὑποχρεώσεως τοῦ κτίτορος περὶ τῶν ἀφιερωθέντων τῷ Θεῷ. Τοιαῦτα μοναστήρια ὑπάγονται ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ ἐπισκόπου, διορίζοντος καὶ τοὺς ἡγουμένους, ἡ οἰκονομικὴ ὅμως διοίκησις ἀνήκει τῷ κτί-

[1] Κατὰ τοὺς δυτικοὺς οἱ ἐρημῖται ἔχουσι πλήρη δικαιώματα κυριότητος καὶ κτήσεως καὶ διαθέσεως (πρβ. c. 9. C XIX qu. III καὶ Franciscus Niger Cyriacus (controversiæ for. 300 nº 18 καὶ 19).

[2] Πρβ. Νεαρ. 67 καὶ Ἀθανασίου σχολαστικοῦ II 3 παράτ. (Ἀνέκδ. Heimbach σελ. 43). Περὶ κτιτορικοῦ δικαίου ἐν ἐκτάσει ἴδε τὴν εἰδικὴν πραγματείαν Jos. von Zhishman Das Stifterrecht in der morgenländischen Kirche. (Wien 1888).

[3] Καν. Ζ' Συνόδ. Νικαίας κ. Α' Συνόδ. Κωνσταντινουπόλεως ΑΒ' καὶ σχόλια. Πηδάλιον.

τορι καὶ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ δικαιουμένοις νὰ διορίζωσι καὶ ἐφόρους[1].

Ὁ Λέων δι' εἰδικῆς διατάξεως ἐκανόνισε τὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν τῶν καταλειπόντων ἀτελὲς μοναστήριον. Εἶνε ἡ Νεαρὰ 14, ἐκ τοῦ προοιμίου τῆς ὁποίας φαίνεται ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἠθέλησε μᾶλλον νὰ καταστείλῃ ποινικῶς τοὺς ἀναλαμβάνοντας τὴν ἀνέγερσιν κτιτορικῶν μοναστηρίων καὶ καταλείποντας τὸ ἔργον ἀτελὲς ἐξ ἀνεπαρκείας ἢ διότι προλαμβάνει αὐτοὺς ὁ θάνατος. Ἐν περιπτώσει λοιπὸν τοιαύτῃ, ἐὰν μὲν ὁ ἐπιχειρῶν τὴν ἵδρυσιν ἀποθάνῃ διαθέσας τὰ ἑαυτοῦ καὶ ἐν τῇ διαθήκῃ ὥρισε τὰ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας, ταῦτα ἀνήκουσιν αὐτῇ, ὅταν ὅμως ἀποθάνῃ «*πρὸ τῆς τῶν οἰκείων διατυπώσεως*» διακριτέον, ἐὰν μὲν ὑπάρχωσι τέκνα μέχρι τριῶν, τότε, ἀφαιρουμένων τῶν χρεῶν, ἡ μονὴ λαμβάνει μοῖραν παιδὸς συγκαταλεγομένη ὡς συγκληρονόμος, «*τὰ ἴσα ἑκάστῳ λήψεται ἐκ πάσης περιουσίας ἧς οὐχ ἅπτεται χρέη τοῦ τεθνηκότος*»[2]. Μὴ ὑπαρχόντων παίδων, ἀλλὰ γονέων, ἡ κληρονομικὴ περιουσία διχάζεται, καὶ τὸ μὲν ἥμισυ λαμβάνουσιν οἱ γονεῖς, τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ ἡ μονή· ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν δὲν ὑπάρχουσιν οὔτε γονεῖς οὔτε κατιόντες, ἀλλὰ συγγενεῖς ἐκ πλαγίου, λαμβάνουσιν οὗτοι τότε τὸ τρίτον ὅσοι καὶ ἂν ὦσι, τὸ δὲ δίμοιρον προσχωρεῖ τῇ μονῇ. Ἡ Νεαρὰ ἀποβλέπουσα εἰς τὴν περίστασιν, ὅτε ὁ δομήτωρ διὰ διαθήκης διετύπωσε καὶ ὑπὲρ τῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ μοναστηρίου μερίδα τινα, ἔλαβεν ὑπ' ὄψει καὶ ἐκείνην, καθ' ἣν οὐδὲν ἔταξεν ὑπὲρ αὐτῆς, «*ἢ δι' ἄγνοιαν ἢ δι' ἑτέραν αἰτίαν εἰς ἐναντίαν γνώμην τὰ διατετυπωμένα ἀποκρίνηται τῆς νομίμου προαιρέσεως*»· τότε κατὰ τὴν Νεαρὰν ἀνήκει εἰς τὸν ἁρμόδιον ἐπίσκο-

[1] Βαλσαμ. ὑπὸ τὸν κανόνα Α' Συνόδου ΑΒ'. Πρβ. εἴδη τυπικῶν ἐν Acta Patr. V σελ. 178 καὶ ἑπ. 327 καὶ ἑπ.

[2] Ἓν εἶδος δικαιώματος ἀνάλογον τῷ τῆς ἀπόρου καὶ ἀπροίκου χήρας ἀποδίδοται δῆλα δὴ τῇ οἰκοδομουμένῃ μονῇ.

σκοπον, ἵνα ἀναλάβῃ τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς διοίκησιν τῆς ἐκκλησίας.

§ 66. Εἴδομεν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ὅτι ἡ πρωτοδευτέρα Σύνοδος καὶ ἡ Νεαρὰ 5 τοῦ Ἰουστινιανοῦ καθιέρωσαν τὴν τάξιν τῶν δοκίμων μοναχῶν, καὶ ἔθεσαν τὸν γενικὸν κανόνα ὅτι πρὸ δοκιμασίας καὶ ἐξετάσεως οὐδενὶ ἐπιτρέπεται τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ταχθείσης τριετίας πρὸς τοῦτο[1]. Ἐρωτᾶται λοιπόν, ἐὰν οἱ περὶ διαθέσεως περιουσίας περιορισμοὶ τοῦ ἀστικοῦ καὶ κανονικοῦ δικαίου ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ τῶν δοκίμων. Ἀναμφιβόλως ὁ νομοθέτης μόνον ἐπὶ τῶν ἀξιωθέντων τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἠθέλησε νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς αὐστηρὰς περὶ κληρονομίας αὐτῶν ἀρχάς, οὐχὶ δὲ ἐπὶ τῶν δοκίμων, διότι τούτους δὲν θεωρεῖ μοναχοὺς «*οὔπω τοῦ μοναχικοῦ σχήματος ἠξιωμένους, ἀλλὰ κουρᾷ τε καὶ ἐσθῆτι τῶν καλουμένων χρῆσθαι λαϊκῶν*»· ὅταν λοιπὸν ὁ Ἰουστινιανὸς ποιῆται λόγον περὶ τῶν εἰσιόντων εἰς μοναστήριον, ἐννοεῖ τοὺς περιβληθέντας τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ καταταχθέντας εἰς τὰς τάξεις τῶν μοναχῶν[2]· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Λέων ἐν Νεαρᾷ 5 ἀδιαφόρως χρῆται ταῖς φράσεσιν εἰσόδου ἢ ἀποκάρσεως[3]. Οὐδὲ ὑπάρχει που τοῦ νόμου ἢ τῶν κανόνων διάταξις ἀπείργουσα τοὺς δοκίμους νὰ ἐγκαταλείπωσι τὸν μοναχικὸν βίον διαρκοῦντος τοῦ χρόνου τῆς δοκιμῆς, ἥτις ἀκριβῶς τὸν σκοπὸν ἔχει «*διάπειραν λαμβάνειν*

[1] (Σ. IV 550). Ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτῆς ἡ Νομικὴ Σχολὴ ἐμέμψατό με ὅτι δὲν ἐξήτασα τὸ ζήτημα, ἐὰν καὶ οἱ ρασοφόροι εἶνε τέλειοι μοναχοὶ καὶ στεροῦνται τῆς διαθέσεως τῆς περιουσίας των ἢ εἶνε εἶδος δοκίμων. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐξήτασα ἐν σημειώσεσιν Εἰσαγωγῆς σελίδος 20.

[2] Πρβ. Ἐπιστολὴν Βαλσαμῶνος περὶ Ρασοφόρων. (Σ. IV 407. 510).

[3] «Οὐκέτι *ἀποκειραμένοις* αὐτοῖς ἐπιτραπήσεται ἡ διάταξις, ἀλλὰ χωρήσει πᾶσα ἡ ὕπαρξις εἰς τὴν ἐν ᾗ *ἀπεκείραντο* ἐκκλησίᾳ. Ταῦτα δὴ καὶ περὶ τῶν ἄρτι *προσιόντων* τῷ μοναδικῷ βίῳ διωρισμένα». Καὶ ὁ Böhmer (J. Eccles. Prostent. II lib. III tit. XXVII § 18) ὀρθῶς δέχεται ὅτι *novitiis succedunt heredes ab intestato*. Πρβ. καὶ Schmalzgrüber (Jus Ecclesiasticum tom. VI), καθ' ὃν ὁ novitius δὲν εἶνε professus, μόνον δὲ διὰ τῆς professio religiosa περιέρχεται τῇ μονῇ ἡ περιουσία τοῦ μοναχοῦ. Ὁ δόκιμος δὲν θεωρεῖται παραδεδεγμένος, ἀλλὰ παραμένει τῇ μονῇ **a probatione**.

τῆς αὐτῶν καρτερίας καὶ σεμνότητος, οὐ γὰρ ῥάδιον βίου μεταβολὴ μὴ μετὰ συντονίας ψυχῆς γινομένη»· τούτου ἕνεκα καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς (Νεαρ. 5 κεφ. 4) ῥητῶς μόνον εἰς τὸν «*καθιερώσαντα ἑαυτὸν τῷ μοναστηρίῳ καὶ τὸ σχῆμα λαβόντα*» ἀπηγόρευσε τὴν εἰς τὸν ἰδιώτην βίον μετάβασιν[1].

Τούτων οὕτως ἐχόντων, οἱ δόκιμοι κατ' οὐδένα τρόπον στεροῦνται οὔτε τῆς διοικήσεως οὔτε τῆς διαθέσεως τῆς περιουσίας των κατὰ τοὺς κοινοὺς κανόνας καὶ νόμους, ἐὰν δὲ ἀποθάνωσι κατὰ τὸν χρόνον τῆς δοκιμασίας, ἡ περιουσία των ἅπασα λαμβάνει τὴν κοινὴν τῆς κληρονομίας τάξιν. Καὶ ὑπῆρξαν μέν τινες τῶν παλαιοτέρων νομικῶν[2], οἵτινες ἐδέχθησαν ὅτι ἐν περιπτώσει ἀποχωρήσεως οἱ δόκιμοι ὑποχρεοῦνται νὰ παραχωρήσωσι νόμιμον μοῖραν ἐκ τῆς περιουσίας αὐτῶν τῷ μοναστηρίῳ εἰς θέσιν παιδὸς ἢ γονέως (in loco filii vel parentum), ἡ γνώμη ὅμως αὕτη εἶνε αὐθαίρετος καὶ οὐδαμοῦ τοῦ νόμου στηρίζεται, ἀφ' οὗ μάλιστα ὁ Ἰουστινιανὸς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως, ἑπομένως καὶ τοῖς δοκίμοις, πλήρη ἐλευθερίαν διαθέσεως περιουσίας κατέλιπεν[3]. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι, ἐὰν οἱ δόκιμοι, ἔχοντες τὴν κατὰ νόμον ἐλευθερίαν διαχειρίσεως, ἀφιερώσωσί τι ἑκουσίως τῷ μοναστηρίῳ[4], τοῦτο δὲν ἀναλαμβάνεται. Τόσον δὲ εἰσὶν ἀληθῆ ταῦτα, καθόσον καὶ ὁ γάμος τῶν δοκίμων δὲν ἐθεωρήθη μοιχεία, ὡς ἐκήρυξεν ὁ Κυ-

[1] Οὕτω καὶ ἐν Πηδαλίῳ εἰς κανόνα ΜΑ' τῆς 6 Συνόδου ὁ σχολιαστὴς πραγματεύεται περὶ τῆς τριετοῦς δοκιμασίας τῶν δοκίμων, ἐπιλέγων «*ἐὰν μετὰ ταῦτα πάντα στέκωνται στερεοὶ εἰς τὸν αὐτὸν λογισμόν, τότε νὰ ἐγκλείωνται καὶ πλέον νὰ μὴ ἔχωσι τὴν ἄδειαν νὰ εὐγαίνουν ἔξω, ὅταν θέλουσιν*». Ἄρα οἱ δόκιμοι ἔχουσι πλήρη ἐλευθερίαν ἀποχωρήσεως.

[2] Π. χ. Covarruvias Ad. c. 2 X. testam. n. 10.

[3] Τοῦτο διδάσκουσι καὶ ἐν τῇ Δύσει συγγραφεῖς πρβ. π. χ. Franz Frey καὶ τὸν παλαιότερον Engel. De privilegiis et jur. monaster. 9 n 11 Besold. Consl. 181 κ. 98. Menochii lib. IV praes. 83 κ. 2 καὶ ἑπ. Ἐν τούτοις ἴδιαι ἀρχαὶ κρατοῦσι περὶ τῆς διαθέσεως τῆς περιουσίας τῶν μοναχῶν κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον τῶν δυτικῶν, περὶ ὧν ἐν λεπτομερείᾳ πραγματεύεται ὁ Bouix tom. II part IV cap. VI.

[4] Π. χ. ἐκ τῶν στρατιωτικῶν χρηματίων. Οἱ ἀνήλικοι καὶ ὑπεξούσιοι ἐννοεῖται ὅτι ὑποβάλλονται εἰς τοὺς κοινοὺς νόμους ὡς πρὸς τὴν διάθεσιν τῆς περιουσίας των.

πριανὸς τὸν γάμον τῶν παρθενίαν ἐπαγγειλαμένων καὶ ὁ κανὼν 60 τοῦ Μ. Βασιλείου, οὐδὲ ὁ γάμος αὐτῶν ἐκρίθη ἀθέμιτος καὶ δαμνᾶτος καὶ νεφάριος[1], ὅταν δὲ ὁ ιθ΄ κανὼν τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ Συνόδου ἐκήρυξε διγαμίαν, καὶ ταῖς ποιναῖς αὐτῆς ὑπέβαλε τὸν γάμον τῶν μοναχῶν, οὐδόλως περιέλαβε τοὺς δοκίμους, διότι ὥρισε μόνον τοὺς «*τὴν παρθενίαν ἐπαγγελλομένους*»· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν Τρούλλῳ Σύνοδος ῥητῶς «*τὸν μοναχὸν*» ὑποβάλλει τοῖς ἐπιτιμίοις τῶν πορνευόντων ὅταν ἀγάγῃ γυναῖκα[2].

[1] Βαλσαμ. καν. 60 Βασιλ. καν. 27 (Σ. IV 162), σχόλια Ζωναρᾶ αὐτόθι. Ἁρμενοπ. IV 6. 45. Νεαρὰ 5 καὶ 8. Νομοκ. Φωτ. IX 29 (Σ. I. 210) Μέγαν διὰ τοῦτο θόρυβον ἤγειρεν ὁ γάμος τοῦ Αὐτοκράτορος Μιχαὴλ ἀποσπάσαντος ἐκ τῆς μονῆς Πριγκήπου καὶ νυμφευθέντος τὴν μοναχὴν Εὐφροσύνην (ἴδ. Θεοφάνους Continuat. II. σελ. 24 καὶ 79. Συμεῶνος Μαγίστρου σελ. 620. Κεδρηνοῦ II. σελ. 95 (ἔκδ. Bonnæ). Ἐπίσης κατεκρίθη καὶ ὁ γάμος τοῦ Αὐτοκράτορος Φωκᾶ (Κεδρηνοῦ II. σελ. 351. Μιχ. Γλύκα σελ. 568. Ζωναρᾶ XXI. 24).

[2] Πρβ. καν. 44 καὶ σχόλ. Βαλσαμῶνος, Ζωναρᾶ καὶ Ἀριστηνοῦ αὐτόθι (Σ. II. 409. 210. 411). Ἐξ ἐπιστημονικῆς παρεκβάσεως σημειούμεθα τὰ ἑξῆς. Οἱ μοναχοὶ καὶ μοναχαί, οἱ ἐπαγγελλόμενοι παρθενίαν καὶ ἀποκειράμενοι, κωλύονται νὰ συνάψωσι γάμον. Τὸ κώλυμα αὐτῶν, ὁμοιάζει τῷ τῶν πρεσβυτέρων μετὰ τὴν χειροτονίαν, ἥτις ἀποτελεῖ κώλυμα πρὸς γάμον. Ὁ μοναχὸς γενόμενος κατόπιν κληρικὸς διατελεῖ ὑπὸ τὸ κώλυμα λόγῳ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος· Ὁ μοναχὸς ἐρχόμενος εἰς γάμον κηρύσσεται ἀκοινώνητος (Συνόδ. Χαλκ. 16. Τρούλλ. 44), καὶ κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἄκυρος καὶ παράνομος ὁ τοιοῦτος γάμος. (Ἁρμεν. IV. 6. 45. Ν. 5 κεφ. 8). Αἱ ποιναὶ δὲ ἰδίως τοῦ τοιούτου μοναχοῦ εἰσὶν αἱ ἑξῆς. Κατὰ μὲν τὸ ἐκκλ. δίκαιον 1) διγαμίας, δηλ. ἐπιτίμιον, ὅπερ κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ Μ. Βασιλείου (4) εἶνε ἀφορισμὸς ἐπὶ ἐνιαυτόν, κατ' ἄλλους δὲ πατέρας ἐπὶ διετίαν (ἴδ. Ἀριστ. σχόλ. αὐτόθι). Ἐπειδὴ δὲ ὁ 44 κανὼν τῆς ἐν Τρούλλῳ Συνόδου καὶ ὁ 60 τοῦ Μ. Βασιλείου θεωροῦσι τὸν γάμον πορνείαν, ἄλλοι ἐπέβαλον ἐπιτίμια πορνείας, ἅτινα εἰσὶ βαρύτερα (Ἀριστ. αὐτόθι). 2) Ποινὴ τῆς ἀποβολῆς (Σύνταγ.Ποτλῆ IV. 144. Ματθ.Βλαστάρεως Σ. VI 391. Πηδάλιον καν. 16 Συνόδου Χαλκηδ.). Κατὰ δὲ τὸ ἀστικὸν δίκαιον αὐστηρῶς τιμωρεῖται ἡ ἀθέτησις τῆς ἐπαγγελίας· ὁ παραβάτης τιμωρεῖται θανάτῳ, ἡ περιουσία του περιέρχεται τῇ ἐκκλησίᾳ ἢ τῇ μονῇ, ἐν ᾗ ἐπηγγείλατο τὴν παρθενίαν (C. Th. 9 25.2). L. 6. § 6. Cod. (3.5). Νομοκ. Φωτίου XI 5 (Σ. I 258) IX 29 (Σ. I 210. 211). Τὸ μεταγενέστερον ὅμως ἀστικὸν δίκαιον ἐφάνη ἐπιεικέστερον· θεωρεῖ μὲν τὸν γάμον ἀθεμιτογαμίαν καὶ κηρύσσει αὐτὸν ἄκυρον, ἀλλ' ἐπιβάλλει ποινὴν ἐξορίας καὶ δημεύσεως καὶ μαστιγώσεως (Ἰουστιν. Νεαρὰ 12. Βασιλ. (1 28. 6.). Ἐν τῇ πράξει οἱ Βυζαντῖνοι συνεβίβαζον τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ ἀστικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου· καὶ ἐπειδὴ τὰ ἐπιτίμια ἀνετέθησαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐπισκόπου, οὗτος κατὰ τὴν κρίσιν του ἐπέβαλλεν αὐτά, κατὰ δὲ τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἐφαρμόζονται αἱ ἐν τῇ

§ 67. Ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἠγέρθη σπουδαιότατον ζήτημα, δυνάμενον νὰ φέρῃ κώλυμα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ μοναχισμοῦ, πρὸς ὃν τοσαύτας ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος προνομίας ἐπεδαψίλευσε. Πολλάκις δῆλα δὴ διὰ διαθήκης ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ κληρονόμος ἢ κληροδόχος ἐπὶ αἱρέσει γάμου ἢ παιδοποιΐας ἢ χάριν προικὸς ἢ προγαμιαίας δωρεᾶς, καὶ ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἐκβάσεως τοιαύτης αἱρέσεως νὰ βαρηθῇ ὁ κληρονόμος δι' ὑποκαταστάσεως ἢ ἀποκαταστάσεως. Τοιαύτη περίστασις ἤθελε βεβαίως καταστήσῃ ἀδύνατον τὴν εἰς μοναστήριον εἴσοδον τοῦ βεβαρημένου, διότι ὁ μοναχὸς γάμον δὲν δύναται νὰ τελέσῃ (ὁμοίως καὶ ὁ κληρικὸς μετὰ τὴν χειροτονίαν πλὴν τοῦ ψάλτου καὶ ἀναγνώστου). Ὁ αὐτοκράτωρ ταῦτα ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν διὰ τῆς Νεαρᾶς 123 ἐκήρυξεν ἀνισχύρους καὶ μὴ γεγραμμένας τὰς αἱρέσεις ταύτας «*εἴπερ οἱ ταῖς τοιαύταις αἱρέσεσιν ὑποκείμενοι, ἄρρενες ἢ θήλειαι, εἰς μοναστήρια εἰσέλθωσιν, ἢ κληρικοὶ ἢ διακόνισσαι ἢ ἀσκήτριαι γένωνται*». Τούτοις ἑπόμενος καὶ ὁ συντάκτης τοῦ Νομοκάνονος τοῦ καλουμένου τοῦ Φωτίου (ΙΑ' 1) σημειοῦται σαφῶς, «*ὅτι ἐάν τις βαρηθῇ ἀποκαταστάσει ἢ ὑποκαταστάσει ἐξ ἀπαιδίας, καὶ μὴ βουληθῇ γαμῆσαι δι' ἄσκησιν, μένει ἔχων τὰ πράγματα, καὶ περιὼν αὐτὰ δαπανᾷ ἢ καταλιμπάνει ὡς θέλει, εὐσεβῶς μέν τοι. Εἰ δὲ καὶ ὑπὸ αἱρε-*

ρηθείσῃ Νεαρᾷ 12 συμπεριληφθείσῃ ἐν τοῖς Βασιλικοῖς διατάξεις (πρβ. καὶ Νικηφόρου τοῦ ὁμολογητοῦ καν. ΛΕ' (Σ. IV 430 καὶ 431) καὶ Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ κανόνας (Σ. IV 438). Ἐννοεῖται ὅτι τὰ πειθαρχικὰ δικαιώματα ὡρισμένα ἀνετετέθησαν διὰ νεωτέρων νόμων ἐν Ἑλλάδι εἰς τοὺς ἐπισκόπους καὶ κυρίως εἰς τὴν Σύνοδον, ἡ δὲ μαστίγωσις καὶ δήμευσις περιττὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι ὡς ποιναὶ ἀργοῦσιν ἐν Ἑλλάδι καὶ Τουρκίᾳ. Σημειωτέον πρὸς τούτοις καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ Βυζαντιακοῦ δικαίου σχετικῶς πρὸς τὴν ἀποβολήν· κατὰ τὸν κανόνα ΙΒ' τοῦ Βασιλείου (Σ IV 131) «*τοὺς διγάμους παντελῶς ὁ κανὼν τῆς ὑπηρεσίας ἀπέκλεισε*»· ἀλλ' ὁ Λέων διὰ τῆς Νεαρᾶς 79 ἐτροποποίησε τὰ περὶ ἀποβολῆς, ὁρίσας ὅτι ὁ κληρικός, ὁ μετὰ τὴν χειροτονίαν γαμήσας, δὲν ὑπεξίσταται τοῦ σχήματος καὶ δὲν ἐπαναστρέφει εἰς τὸν λαϊκὸν βίον, ἀλλ' ἀποβάλλεται τῆς τάξεως, ἣν εἶχε πρὸ τοῦ γάμου, ἐνεργεῖ δὲ τὰς ἄλλας ὑπηρεσίας, αἵτινες δὲν ἐμποδίζονται ὑπὸ τοῦ γάμου, οἷον τοῦ ἀναγνώστου ἢ ψάλτου. Ὁ Zhibsmann δὲν ἀναφέρει τὴν τοιαύτην τροποποίησιν ἐν τῇ περὶ γάμου συγγραφῇ του.

σιν παιδοποιίας αὐτῷ καταλειφθῇ, ἔχει αὐτὰ καὶ μὴ παιδοποιῶν». Ταῦτα διατάξας ὅμως ὁ Αὐτοκράτωρ δὲν παρεχώρησε τὴν βοήθειαν ἄνευ περιορισμοῦ, διότι ὡς πρὸς μὲν τοὺς μοναχοὺς προσέθηκεν ὅτι, ἐὰν καταλίπωσι τὸν μοναχικὸν βίον, «*τὴν τοιαύτην σώφρονα ἀναστροφήν*», ἡ δι' ὑποκαταστάσεως ἢ ἀποκαταστάσεως βεβαρημένη κληρονομία ἀνήκει τῷ μοναστηρίῳ, εἰς ὃ κατ' ἀρχὰς εἰσῆλθε, μετὰ τῆς ἄλλης ὑποστάσεως τοῦ μοναχοῦ, ὡς πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους κληρικοὺς ὥρισεν ὅτι ἡ βοήθεια ἰσχύει ἐφ' ὅσον ἐμμένουσι μέχρι τῆς τελευτῆς αὐτῶν εἰς τὸν κλῆρον, καὶ δεύτερον ἐὰν τὰ πράγματα τὰ ὑπὸ τοιαύτην αἵρεσιν δεδωρημένα ἢ καταλελειμμένα *εἰς εὐσεβεῖς χρείας δαπανήσωσιν ἢ καταλείψωσι»*[1].

Ἕτερος σπουδαῖος περιορισμὸς ἢ μᾶλλον ἐξαίρεσις γενικὴ ἐπί τε των μοναχῶν καὶ τῶν κληρικῶν εἶνε κατὰ τὴν Νεαράν, ὅταν ἡ ὑποκατάστασις ἢ ἀποκατάστασις ἐπὶ τοιαύταις ὡς ἀνωτέρω αἱρέσεσι τίθηται ὑπὲρ ἀναρρύσεως αἰχμαλώτων ἢ ὑπὲρ πτωχῶν, διότι τότε δὲν συγχωρεῖται ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν αἱρέσεων «*ἐξ οὐδενὸς τῶν εἰρημένων τρόπων*»[2]. Ἐννοεῖται ὅτι μετὰ τὴν Νεαρὰν τοῦ Λέοντος, ἐὰν ἡ κληρονομία ἐπαχθῇ ὑπὸ τὰς αἱρέσεις παιδοποιΐας καὶ γάμου καὶ προικὸς ἢ προγαμιαίας δωρεᾶς τῷ μοναχῷ, οὗτος κέκτηται πλήρη καὶ ἀπόλυτον ἐλευθερίαν διαθέσεως καθὸ κύριος, ἀφ' οὗ αἱ τοιαῦται αἱρέσεις ὡς

[1] Πρβ. καὶ Ἀθανασίου παράτιτλα II καὶ IX. (Ἀνέκδοτα Heimbach σελ. 42. 43. 108). Hellmann αὐτόθι σελ. 111. Ἐὰν ἄρα ὁ κληρικός, ἢ καταλίπῃ τὸν κλῆρον καὶ λαϊκὸς γένηται ἢ δὲν διαθέσῃ εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας διὰ διαθήκης ἢ δὲν δαπανήσῃ ἄλλως εἰς φιλάνθρωπα ἔργα τὰ δεδωρημένα, οὐδόλως ἡ αἵρεσις σβέννυται, ἀλλ' ἀναγεννᾶται, καὶ οἱ δικαιούμενοι ὑποκατάστατοι ἢ καταπιστευματοδόχοι δικαιοῦνται νὰ ἀπαιτήσωσι τὴν κληρονομίαν κατὰ τοὺς ὅρους τῆς ὑποκαταστάσεως ἢ ἀποκαταστάσεως. Καὶ νῦν ἔχουσιν ἐφαρμογὴν αἱ ῥηθεῖσαι διατάξεις τῆς Νεαρᾶς 123. Ἐν τῷ Κανονικῷ Δικαίῳ τῶν Καθολικῶν πρβ. c. 10. C. XIX quaestio 3 cap. 8. X de probat. II. 19. Ἴδε καὶ Singer 39.

[2] Ὅταν π. χ. ὁ διαθέτης εἴπῃ, ἔστω μοι κληρονόμος ὁ Α, ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ἄπαις καταλείπω τὴν περιουσίαν μου ὑπὲρ τῶν πτωχῶν ἢ τοῦ δεῖνος πτωχοκομείου. Ἡ ἀποκατάστασις αὕτη καὶ ἡ αἵρεσις μένουσιν ἰσχυραὶ καὶ ἐὰν ὁ βεβαρημένος Α περιβληθῇ τὰ ῥάσα τοῦ μοναχοῦ (πρβ. καὶ Ἀθανασίου παράτιτλα (Heimbach 108).

μὴ γεγραμμέναι λογίζονται. Ἐπὶ τῶν δοκίμων καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς δοκιμασίας οὐδεμίαν ἐφαρμογὴν ἔχουσιν αἱ ἀνωτέρω ἐξαιρετικαὶ ἀρχαί[1].

Ἐπὶ τῶν ἀποθνησκόντων κληρικῶν ὅμως τῶν βεβαρημένων δι' αἱρέσεων τοιούτων τινὲς ποιοῦνται τὴν διάκρισιν τήνδε· ὅτι, ὅταν εἰς τὴν κληρονομίαν αὐτῶν καλῶνται συγγενεῖς, τότε προτιμῶνται οἱ καταπιστευματοδόχοι (quando enim, mortuo clerico extranei vel agnati succedunt, his merito præferendus est fideicomissarius), ὁ γενικὸς ὅμως οὗτος κανὼν[2] εἶνε αὐθαίρετος. Κατὰ τὴν Νεαρὰν ὁ κληρικὸς ὀφείλει ἢ νὰ δαπανήσῃ ἢ νὰ διαθέσῃ τὴν ὑπὸ τὸ βάρος ἀποκαταστάσεως ἢ ὑποκαταστάσεως ἐπαχθεῖσαν κληρονομίαν ὑπὲρ εὐσεβῶν αἰτιῶν· ἐὰν δὲν πράξῃ αὐτὸ, ἀναμφιβόλως τῷ καταπιστευματοδόχῳ αὕτη ἀνήκει. Ἐπὶ ἐπισκόπων καὶ διοικητῶν εὐαγῶν οἴκων κατὰ τὸ βυζαντιακὸν δίκαιον, ἐφαρμοστέαι τυγχάνουσιν αἱ διακρίσεις, ἃς ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ ἀνεπτύξαμεν, καὶ ὅταν ἡ ὑπὸ αἵρεσιν κληρονομικὴ περιουσία εἶνε ἐξ ἐκείνων, ἣν δὲν δύνανται νὰ διαθέσωσιν, ὡς βούλονται, ἀλλὰ θεωρεῖται ἐκκλησιαστική, τότε ἀναντιρρήτως ἡ αἵρεσις ἀτονεῖ καὶ ὁ καταπιστευματοδόχος ἢ ὑποκατάστατος οὐδὲν δικαιοῦται λαμβάνειν.

Κατὰ τοὺς Βυζαντίνους ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Νεαρᾶς 123 μα', ὁ μοναχικὸς βίος ἔλυε τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν[3], τοιαύτης ἀρχῆς τιθεμένης ἡ ὀρφανικὴ ὑποκατάστασις (subst. pupillaris) δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ τινὰ ἐφαρμογήν, πολλῷ δὲ ἧττον ἡ οἱονεὶ ὀρφανικὴ ὑποκατάστασις.

§ 68. Μετὰ τὰ μέχρι τοῦδε ῥηθέντα πρὸς συμπλήρωσιν τῆς μελέτης ἡμῶν μεταβαίνομεν εἰς ἕτερον οὐχ ἧττον σπουδαῖον θέμα. Ὁ μοναχὸς εἶνε ἆρά γε ὑπόχρεως πάντοτε ἄνευ οὐδεμιᾶς

[1] Πρβ. καὶ Menochius lib. IV. l. c. n 73 καὶ Vincentius Fusarius de subslit. quaest. 427 καὶ ἐπ.

[2] Δύσκολον νὰ παραδεχθῶμεν τὴν γνώμην ταύτην, διότι δὲν φαίνεται ποῦ τοῦ νόμου στηρίζεται ὁ κανών.

[3] Ὅρα σημείωσιν ἀνωτέρω.

ἐξαιρέσεως νὰ ἐμμείνῃ ἐν τῷ μοναστηρίῳ, εἰς ὃ εἰσῆλθε, καὶ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ περίστασις, καθ' ἣν δικαιοῦται ν' ἀποσπασθῇ αὐτοῦ; ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει τίς ἡ τύχη τῆς περιουσίας αὐτοῦ;

Κατὰ τὸν κανόνα 4 τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου οἱ μοναχοὶ ὀφείλουσι νὰ προσκαρτερῶσιν ἐν ᾗ ἀπεκάρησαν μονῇ, ὁ δὲ 21 τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον Συνόδου ὥρισεν ἀδιαστίκτως «*οὐ δεῖ μοναχὸν ἢ μονάστριαν καταλιμπάνειν τὴν οἰκείαν μονὴν*» ὁ δὲ 4 τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ΑΒ Συνόδου ἀφορισμὸν ἠπείλησε κατὰ τῶν ἡγουμένων, οἵτινες δὲν καταβάλλουσι φροντίδα πρὸς ἀναζήτησιν καὶ σύλληψιν τῶν ἀναχωρούντων μοναχῶν, θεωρήσας τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν «*ἀπόδρασιν*»[1]. Ἡ ἐν Καρθαγένῃ διὰ τοῦ κανόνος π' ἀπηγόρευσε τοῖς ἐπισκόποις ὑποδέχεσθαι μοναχοὺς ἄλλης ἐνορίας καὶ κατατάττειν αὐτοὺς ἐν τῷ ὑπ' αὐτοὺς κλήρῳ. Ἐν τούτοις ἐν τῇ πράξει καὶ τῇ συνηθείᾳ οἱ πατέρες ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπενέγκωσι καὶ ρυθμίσωσί τινας ἐξαιρέσεις. Ἐν τοῖς Κανόσι τοῦ Νικολάου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς περὶ αὐτὸν Συνόδου, ἐκφωνηθεῖσιν ἐν εἴδει ἀποκρίσεων εἰς ἐρωτήσεις μοναχῶν, εὕρηνται τὰ ἑξῆς.

Ἐρώτησις ϛ'. Εἰ ὁπουδήποτε ἀποκαρεὶς μοναχός τις βλάπτεται κατά τι ψυχικῶς, καὶ βουλόμενος ὑποχωρῆσαι δεσμηθῇ παρὰ τοῦ οἰκείου προεστῶτος, τί ποιήσει; τῆς βλάβης καταφρονήσει ἢ τοῦ δεσμοῦ;

Ἀπόκρισις. Χρὴ τοῦτον λέγειν τῷ προεστῶτι δι' ὃ βλάπτεται· καὶ εἰ ἔστι προφανὴς κίνδυνος ἐκ τούτου ὑποχωρεῖν ἐκεῖθεν καὶ μὴ τοῦ δεσμοῦ φροντίζειν[2].

Ἡ κανονικὴ αὕτη λύσις, γενομένη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀσκη-

[1] Ἐν τῇ ἐφαρμογῇ οἱ τοιοῦτοι κανόνες δὲν ὑπῆρξαν εὐτυχεῖς. Ἡ Κωνσταντινούπολις π. χ. ἐπλημμύρει ἀνέκαθεν ἐξ ἀργῶν καὶ πλανήτων κληρικῶν καὶ μοναχῶν ἄνευ τάξεως. Εἰς ἀπόδειξιν παράβαλε νεαρὰν Αὐτοκράτορος Ἡρακλείου. (Coll. Zachariæ I XXIV).

[2] Πρβ. καὶ ἁγ. Νείλου ἐπιστ. Βενούτῳ μοναχῷ (Migne τόμ. 79 σελ. 189), Θεοφίλῳ μοναχῷ (Migne τόμ. 79 σελ. 252).

τικῶν κανόνων τοῦ Μ. Βασιλείου, συμβιβάζουσα τὰς διατάξεις τῶν Συνόδων πρὸς τὴν ἀνάγκην, ἥτις ἠδύνατο ὄντως νὰ παρουσιασθῇ, δὲν ἐπιτρέπει κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ μοναχῷ, «*κατὰ τὸ δόξαν σκάνδαλον*», τὴν λύσιν τοῦ μοναχικοῦ δεσμοῦ, ἀλλ' ἐπιβάλλει τὴν ὑποχρέωσιν εἰς τὸν προεστῶτα τοῦ μοναχοῦ τοῦ ψυχικῶς βλαπτομένου ν' ἀποπειραθῇ διόρθωσιν, καὶ μόνον ἐν ἀποτυχίᾳ ἐπιτρέπεται ἡ ἀπὸ τῆς μονῆς ἀποχώρησις, ἥτις ὅμως καὶ δὲν γίνεται δι' ἁπλῆς ἐγκαταλείψεως τῆς μονῆς, ἀλλ' ὀφείλει ὁ μοναχὸς νὰ προσέλθῃ τῷ ἁρμοδίῳ ἐπισκόπῳ, ὅστις ἀπολύει αὐτόν [1].

Ἐκ τοῦ κανόνος ὅμως τοῦ Νικολάου δὲν μανθάνομεν συγκεκριμένως τὰς ψυχικὰς βλάβας, καθ' ἃς ἡ λύσις τοῦ μοναχικοῦ δεσμοῦ ἐπιτρέπεται. Τοῦτο προσεπάθησεν ὁ Πατριάρχης Νικηφόρος ὁ Ὁμολογητής [2] νὰ ὁρίσῃ ἐν κανόνι ιζ' «*Διὰ τρεῖς αἰτίας ἐφεῖται τῷ μοναχῷ τῆς ἰδίας ἀναχωρεῖν μονῆς· ἐὰν ᾖ ὁ ἡγούμενος αἱρετικός· ἐὰν εἴσοδος γυναικῶν εἰς τὴν μονὴν γίνεται· καὶ ἐὰν παιδία κοσμικὰ ἐν τῷ κοινοβίῳ μανθάνουσι*» καν. ιη' «*Ἄτοπον γὰρ τὰ ἐν τῇ μονῇ πραττόμενα δι' αὐτῶν δημοσιεύεσθαι*» [3].

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐν τοῖς κανόσι τοῦ Μ. Βασιλείου διαστίξεως εἶχε δεχθῇ καὶ ὁ Βαλσαμὼν «*τὸν μοναχὸν βλαπτόμενον ψυχικῶς ἀναχωρεῖν ἀφ' ἧς ἀπεκάρη μονῆς· καὶ τοῦτο δὲ ποιεῖν μετὰ τὸ εἰπεῖν καὶ ἅπαξ καὶ δὶς τὰ περὶ τούτου πρὸς τὸν καθηγούμενον καὶ τοὺς μοναχοὺς καὶ μὴ διορθωθῆναι τὸ κακόν*» [4].

[1] Ἴδ. ἑρμηνείαν εἰς κανόνα Νικολάου (Σ. IV σελ. 423) καὶ σχόλ. Βαλσαμ. καν. Π'. Καρθαγ. (Σ. III 504).

[2] Κανόνες ἐκ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν αὐτοῦ Συντάξεων καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἁγίων πατέρων (Σ. IV 427) Πρβ. καὶ καν. ιθ' τοῦ αὐτοῦ Νικηφόρου (Σ. IV 431. 6).

[3] Ἐὰν δῆλα δὴ κοσμικοὶ παῖδες διδάσκωνται γράμματα ἐν τῷ μοναστηρίῳ· τοῦτο ἐθεωρήθη ἄτοπον, ἵνα μὴ δημοσιεύωνται τὰ ἐν τῷ μοναστηρίῳ γινόμενα. Μήπως ὁ Πατριάρχης ἠθέλησε νὰ ἐννοήσῃ καὶ τὸν κίνδυνον διαφθορᾶς; Τὸ Πηδάλιον εἰς τὸν κανόνα τοῦτον προστίθεται «*καὶ διὰ τὸ ἐκ τούτων σκάνδαλον*».

[4] (Σ. II 641. 642) Ἴδ. καὶ Ζωναρᾶ αὐτόθι.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἕπεται ὅτι, καί τοι ὁ Νικηφόρος εἰς τρεῖς περιστάσεις ἐφήρμοσε τὴν ἠθικὴν βλάβην, μᾶλλον τῇ κρίσει τῶν ἁρμοδίων ἐπισκόπων καὶ ἡγουμένων ἀφέθη ἡ ἐξεύρεσις τῆς ἠθικῆς βλάβης[1], καὶ ὁπωσδήποτε οὕτω τὸ ζήτημα ἀποβαίνει ὅλως πραγματικόν.

Ἐν τῇ συνηθείᾳ φαίνεται ὅτι εἶχε πρακτικὴν οὐ σμικρὰν σημασίαν ἡ περίστασις, καθ' ἣν ἠδύνατο ὁ μοναχὸς ν' ἀποχωρήσῃ, ὡς ἐξάγεται καὶ ἐκ τῶν ἐν τῷ Πηδαλίῳ ἐκτιθεμένων[2].

§ 69. Ἡ λύσις ὅμως τοῦ ἑτέρου ζητήματος, ἐὰν ὁ μοναχὸς δι' ἀποδεδειγμένην αἰτίαν ἀποχωρῶν τῆς μονῆς, καὶ τῇ ἀπολύσει τοῦ ἐπισκόπου, συμπαρασύρῃ τὴν εἰσκομισθεῖσαν περιουσίαν, δύναται νὰ ἔχῃ ἐπιρροὴν εἰς τὸ κληρονομικὸν δίκαιον, ὅπερ ἐπασχολεῖ ἡμᾶς.

Διὰ τοῦ κανόνος 19 τῆς Ζ' Συνόδου[3], οἱ πατέρες ἠθέλησαν νὰ περιστείλωσι τὰς εἰσδοχὰς καὶ δωρεὰς χρυσίου παρὰ τῶν προσερχομένων εἰς ἱερατικὸν τάγμα ἢ τὸν μονήρη βίον, (ἃς φαίνεται δὲν ἀπέφευγον οἱ ἡγήτορες τῶν ἐκκλησιῶν), κηρύξαντες τὴν ἀρχὴν τοῦ Μ. Βασιλείου «*ὧν ἡ ἀρχὴ ἀδόκιμος καὶ τὸ πᾶν ἀπόβλητον*», ἠπείλησαν δὲ καὶ ποινὰς καθαιρέσεως. Ταῦτα διατάξασα ἡ Σύνοδος ἐν τῷ αὐτῷ κανόνι ἐπιφέρει τὰ ἑξῆς.

[1] Καὶ τῳόντι ἡ συχνὴ π.χ. ἐπίσκεψις γυναικῶν ἢ σκανδαλώδης τρόπος μοναχῶν δύναται νὰ εἶνε μᾶλλον ἐπικίνδυνον εἶδος βλάβης ἢ ἡ διδασκαλία κοσμικῶν παίδων.

[2] Εἰς καν. ΚΑ'. Συνόδου Ζ' (σελ. 341. σημ. 1, ἔκδ. Ραφτ.) ἔνθα σαφῶς ἐξηγοῦνται καὶ οἱ λόγοι τῆς ἀποχωρήσεως.

[3] «Τοσοῦτον κατενεμήθη τῆς φιλαργυρίας τὸ μῦσος εἰς τοὺς ἡγήτορας τῶν Ἐκκλησιῶν, ὥστε καί τινας τῶν λεγομένων εὐλαβῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ἐπιλαθομένους τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου, ἐξαπατηθῆναι, καὶ διὰ χρυσίου τὰς εἰσδοχὰς τῶν ωροσερχομένων τῷ Ἱερατικῷ τάγματι, καὶ τῷ μονήρει βίῳ, ποιεῖσθαι. Καὶ γίνεται, ὧν ἡ ἀρχὴ ἀδόκιμος, καὶ τὸ πᾶν ἀπόβλητον, ὥς φησιν ὁ Μέγας Βασίλειος. Οὐδὲ γὰρ Θεῷ, καὶ μαμωνᾷ δουλεύειν ἔξεστιν. Εἴ τις οὖν εὑρεθῇ τοῦτο ποιῶν, εἰ μὲν Ἐπίσκοπός ἐστιν, ἢ Ἡγούμενος, ἤ τις τοῦ Ἱερατικοῦ. ἢ παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω, κατὰ τὸν δεύτερον Κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἁγίας Συνόδου. Εἰ δὲ Ἡγουμένη, ἐκδιωχθήτω τοῦ Μοναστηρίου, καὶ παραδοθήτω ἐν ἑτέρῳ Μοναστηρίῳ πρὸς ὑποταγήν. Ὡσαύτως καὶ Ἡγούμενος μὴ ἔχων χειροτονίαν πρεσβυτέρου».

« Ἐπὶ δὲ τῶν παρὰ γονέων παραδεδομένων δίκην προικῴων τοῖς τέκνοις, ἢ ἰδιοκτήτων αὐτῶν πραγμάτων, προσαγομένων, ὁμολογούντων τῶν προσαγόντων ταῦτα εἶναι ἀφιερωμένα τῷ Θεῷ, ὡρίσαμεν, *κἄν τε μείνῃ*, *κἄν τε ἐξέλθῃ* μένειν αὐτὰ ἐν τῷ μοναστηρίῳ, κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ, *εἰ μὴ εἴη αἰτία τοῦ προεστῶτος* ».

Ἡ ἀληθὴς ἔννοια τοῦ πρώτου μέρους τοῦ κανόνος, ὅπερ ἀνωτέρω ἐν σημειώσει κατεχωρίσαμεν, ἐξηγεῖ ἀρκούντως τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ δεύτερον τοῦτο μέρος. Ἡ Σύνοδος προφανῶς δὲν πραγματεύεται ἐν τῷ κανόνι, περὶ οὗ ὁ λόγος, περὶ τῆς ἐπὶ προσφορᾷ χρημάτων εἰς ἐπίσκοπον ἢ ἡγούμενον χειροτονίας, δῆλα δὴ περὶ σιμωνίας [1], ἀλλὰ κατακρίνει τὴν ἀξίωσιν ἵνα οἱ εὐλαβεῖς οἱ προσερχόμενοι τῷ μονήρει βίῳ συνεισφέρωσι καὶ περιουσίαν, ἀποκλείωνται δὲ οἱ θέλοντες νὰ μονάσωσι καὶ μὴ ἔχοντες τοιαύτην [2]· σκοπὸς τῆς διακρίσεως ταύτης τῶν ἡγητόρων ἦτο προδήλως ἵνα εὐπορῶσι τὰ μοναστήρια αὐτῶν [3].

Ἡ αὐτὴ Σύνοδος διὰ τοῦ 5 κανόνος, ἐπειδὴ ἕνεκα τῆς διακρίσεως ταύτης οἱ εἰς τὸν κλῆρον κατατασσόμενοι καὶ προσκομίζοντες χρήματα ἐνεκαυχῶντο ἐπὶ τούτῳ καὶ ὀνειδίζοντες τοὺς

[1] Ἀλλαχοῦ τὸ Ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον πραγματεύεται περὶ αὐτῆς. Πρβ. Φωτ. νομοκ. Α. 5. Α. 24 (Σ. I 43. 61. 62) καν. Ἀποστ. 30. καὶ σχόλ. Ζωναρᾶ καὶ Βαλσαμ. καὶ Ἀριστ. (Σ. II 37-39) Χαλκηδ. κ. 2. καὶ σχόλ. τῶν αὐτῶν. (II 218. 219. 220) Τρούλλ. κ. 22. καὶ σχόλ. τῶν αὐτῶν. (II 354) Ζ' Συνόδου κ. 5. καὶ σχόλ. τῶν αὐτῶν (II 572-577) Μ. Βασιλείου ἐπιστολὴν (IV 368) Γενναδίου ἐγκύκλ. (IV 368 καὶ ἑπ.) Ταρασίου καν. ἐπιστολὴν πρὸς Ἀδριανὸν Πάπαν (IV 374) Σύνοψιν Διονυσίου Ἀλεξανδρείας (IV 293 καὶ ἑπ.) Ἀποκρίσεις Βαλσαμ. ΛΑ (IV 471. 472) Πηδάλ. (ἔκδοσις Ραφτάνη σελ. 338 σημ. 1).

[2] Τοῦτο δυστυχῶς κατὰ παράβασιν τοῦ κανόνος γίνεται ἔν τισι μοναστηρίοις καὶ σήμερον. Εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν ἐναπόκειται ἡ διόρθωσις.

[3] Τοιαύτην ἔννοιαν δίδωσιν τῷ Κανόνι καὶ τὸ Πηδάλιον « *Ὅτι κατὰ τὸν κανόνα νὰ διώκωνται ἀπὸ τὰ μοναστήριά των καὶ ἐκεῖνοι οἱ Κοινοβιάρχαι καὶ Ἡγούμενοι ὁποῦ τὴν σήμερον ζητοῦν νὰ ἔχουν ἄσπρα οἱ εἰς αὐτοὺς προσερχόμενοι, καὶ μὲ τὰ ἄσπρα μὲν αὐτοὺς δέχονται, χωρὶς δὲ ἄσπρα οὐ δέχονται εἰς τὸ μοναστήριον* ». (Ἔκδ. Ραφτ. 336!).

ἄλλους «*τοὺς δι' ἀρετὴν βίου ὑπὸ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος ἐκλεγέντας καὶ καταταγέντας ἐκτὸς δόσεως χρυσίου*» ἤγειρον ἀπαιτήσεις πρωτοκαθεδρίας καὶ προτιμήσεως, διέταξε τοὺς τοιούτους «*τὸν ἔσχατον βαθμὸν λαμβάνειν τοῦ οἰκείου τάγματος*», ἐὰν δ' ἐπιμένωσιν ἐπιβάλλει αὐτοῖς ἐπιτίμιον κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ ἐπισκόπῳ [1].

Τούτοις ἑπομένη καὶ τοιαύτας ἀρχὰς ἐφαρμόζουσα ἡ Σύνοδος ἠθέλησε νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα, περὶ οὗ πρόκειται, καὶ διέταξεν ὅτι, κἄν τε μείνῃ κἄν τε ἐξέλθῃ ὁ μοναχός, τὰ πράγματα τὰ εἰσκομισθέντα ἀνήκουσι τῷ μοναστηρίῳ. Ἀλλ' εἰς τὴν περίστασιν, καθ' ἣν ἡ ἔξοδος τοῦ μοναχοῦ προῆλθεν, οὐχὶ ἐξ αἰτίας τοῦ μοναχοῦ ἢ αὐτοβουλίας [2], ἀλλ' αἰτίᾳ τοῦ καθηγουμένου (προεστῶτος), τότε ἐκ τῆς διαστίξεως τοῦ κανόνος φαίνεται ὅτι τὰ πράγματα συμπαρασύρονται ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ [3].

Ἐν τούτοις σαφῆ λύσιν εὑρίσκομεν καὶ ἐν Ηὐξημένῳ Προχείρῳ (XXVII 42) καὶ ἐν Συνόψει Ἀτταλειώτου (III 14) «*Ὁ ἀπὸ μοναστηρίου μετιὼν εἰς ἕτερον, ἐκ μὲν οἰκείας αἰτίας πταίσας, ἐκπίπτει τῶν ἰδίων πραγμάτων τῶν εἰς τὸ πρῶτον μοναστήριον ὧν προσήνεγκε, μηδὲ προσδεχθείς. Εἰ δ' ἐξ ἀλλοτρίας αἰτίας ἐξωσθῇ, λαμβάνει ἀκωλύτως, ἃ προσέφερεν ἴδια*». Ἐν τῇ ἀρχῇ ταύτῃ ἡ Σύνοδος εἶχε περιλάβῃ καὶ τὰ δίκην προικῴων παραδοθέντα ὑπὸ τῶν γονέων τοῖς παισί, εἰσκομισθέντα δὲ λόγῳ ἀσκήσεως τῇ μονῇ. Ἐπὶ τοιαύτῃ δ' ἐννοίᾳ τοῦ κανόνος συμφωνεῖ καὶ ὁ Βαλσαμὼν σημειούμενος «*τὰ μέν τοι παρά τινων προσφερόμενα τῷ Θεῷ αὐτοπροαιρέτως καὶ ἀπὸ γονέων αὐτοῖς διαφέροντα ἢ*

[1] Πρβ. καὶ Ζωναρᾶ Βαλσαμῶνος καὶ Ἀριστηνοῦ σχόλια (Σ. II 573-577).

[2] Πρβ. Νεαρὰν 123 κεφ. λγ. Βασιλ. Δ 11. Φωτίου Νομ. XI Α. αὐτόθι XI Δ (Σ. I 248 257).

[3] Περὶ τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντος νεωτέρου δικαίου ὅρα κατωτέρω ὡς πρὸς τὰ ζητήματα ταῦτα ἐκτενέστερον. Πρβ. καὶ Νεαρὰν 175. Κατὰ τὸν Ἀθανάσιον τὸν σχολιαστικὸν «τὰ πράγματα τῶν εἰς ἕτερον βίον μετελθόντων μοναχῶν τὸ κατ' αὐτοὺς ἐκδικάσει μοναστήριον». (Ἀνέκδ. Heimb. σελ. 43).

καὶ ἀλλαχόθεν ποθέν, ἀναφαίρετα εἶναι παρὰ τῇ μονῇ, κἄν τε μείνῃ ἐν τῷ μοναστηρίῳ ὁ ἀφιερώσας κἄν τε ἐξέλθῃ· εἰ μήπω αἴτιος τῆς ἐξελεύσεως ὁ καθηγούμενος γένηται»[1].

Ἐν περιπτώσει, καθ᾽ ἣν ὁ μοναχὸς ἀποχωρήσῃ τῆς μονῆς αἰτίᾳ τοῦ προεστῶτος καὶ τῇ ἐγκρίσει τοῦ ἁρμοδίου ἐπισκόπου δύναται νὰ παραλάβῃ κατὰ τὸ Πηδάλιον[2] τὴν περιουσίαν του, ἀλλὰ δὲν δικαιοῦται νὰ νέμηται αὐτήν, ὑποχρεούμενος νὰ ἀφιερώσῃ αὐτὴν εἰς ἄλλο μοναστήριον.

Ἡ Σύνοδος ΑΒ ἐπιτρέπει διὰ τοῦ κανόνος τετάρτου τὴν μετάθεσιν μοναχῶν ἀπὸ μονῆς εἰς μονήν[3], ἀλλὰ δι᾽ οὐδένα ἄλλον λόγον καὶ κατ᾽ οὐδεμίαν περίπτωσιν ἄλλην, πλὴν ἐὰν ὁ μοναχὸς ἀναγκασθῇ αἰτίᾳ τοῦ προεστῶτος κατὰ τὰ ἄνω ῥηθέντα διὰ ψυχικὴν βλάβην, καὶ ἐν γενικῶς οὐχὶ ἐξ οἰκείας, αἰτίας, ν᾽ ἀποχωρήσῃ ἐγκρίσει τοῦ ἐπισκόπου, δικαιοῦται νὰ συμπαρασύρῃ καὶ τὴν περιουσίαν κινητὴν ἢ ἀκίνητον· ἀλλ᾽ ἐὰν ἁπλῶς ὅπως μετατεθῇ τῇ αἰτήσει του ἀπὸ μοναστήριον εἰς μοναστήριον ἐπιτύχῃ τὴν μετάθεσιν τῇ προηγουμένῃ γνώμῃ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἡγουμένου, τότε ἡ περιουσία αὐτοῦ ἀνήκει τῷ πρώτῳ μοναστηρίῳ καὶ οὐχὶ τῷ τῆς ἐγκαταβιώσεώς του, εἰς ὃ μετετέθη. Τοὐλάχιστον οὐδεὶς νόμος ὑποστηρίζει τὴν ἐναν-

[1] Ὅρα τὰ σχόλια τοῦ Βαλσαμῶνος ὑπὸ τὸν ῥηθέντα κανόνα ὡς ἄξια λόγου, ἐν οἷς ἀντιγράφεται καὶ Νεαρὰ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ περὶ τῆς ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων ἐπιτηρήσεως καὶ ἐπισκέψεως τῶν μοναστηρίων. Τὸ ζήτημα, ὡς ἄνω εἴρηται, τῆς δεδικαιολογημένης αἰτίας, δι᾽ ἣν ὁ ἐπίσκοπος ἐπιτρέπει τὴν ἀναχώρησιν, εἶνε πραγματικόν. Μεταξὺ ὅμως ἄλλων περιστάσεων, καθ᾽ ἃς δύναται ἡ μετὰ τῆς περιουσίας ἐξέλευσις νὰ ἐπιτραπῇ, εἶνε καὶ ὅταν ἡγούμενος δεχθῇ καὶ κατατάξῃ ἐν τοῖς μοναχοῖς του μοναχὸν ἄλλης μονῆς, ξενοκουρίτην, ἄνευ γνώμης τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου ἢ ἡγουμένου· τότε τὸ πρῶτον μοναστήριον δικαιοῦται ν᾽ ἀπαιτήσῃ τόν τε μοναχὸν καὶ τὴν περιουσίαν του. Ἐπίσης καὶ ὅταν εἶνε ἄκυρος καὶ κηρυχθῇ τοιαύτη ὑπὸ τῆς ἁρμοδίας ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ἡ ἀπόκαρσις τοῦ μοναχοῦ δι᾽ οὐσιώδεις ἐλλείψεις. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιστάσει καὶ οἱ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι δύνανται ν᾽ ἀντιτάξωσιν ὡς ἔνστασιν κατὰ τῶν δικαιωμάτων τῶν κληρονομικῶν τῆς μονῆς τὴν ἀκυρότητα τῆς ἀποκάρσεως.

[2] Σελ. 338 καὶ σημ. 4. «*Δὲν δύναται ὅμως αὐτός, νὰ τὰ νέμεται μόνος*, ὡς ἤδη *ἀφιερωμένα εἰς τὸν θεὸν ἀλλὰ πάλιν νὰ τὰ ἀφιερώσῃ εἰς ἄλλο Μοναστήριον*.

[3] Βαλσαμ. σχολ. (Σ. ΙΙ 661). «*Ὁ παρ᾽ ἐπισκόπου ὁπουδήποτε καταστὰς ἀναιτίατος*» (Ἀριστ.).

τίαν λύσιν, οὐ μόνον δέ, ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἐν ταῖς Βυζαντιακαῖς Συλλογαῖς τῶν νόμων ἀποδείξεις ὅτι ἐν τῇ πράξει οὕτως ἐλύετο τὸ ζήτημα π. χ. ἐν τῇ Ἐπαναγωγῇ [1] ὑπὸ τὸ τεμάχιον 11 τίτλου IX [2] εὕρηται σχόλιον σαφῶς λῦον τὸ ζήτημα. « *Ὁ μονάζων ἐν μοναστηρίῳ, κατὰ τὴν ἀκρίβειαν δηλονότι τῶν κανόνων, οὗτος, κἂν εἰς ἕτερον μοναστήριον μετατεθῇ, γνώμῃ δηλονότι τοῦ τε παραδίδοντος καὶ τοῦ παραλαμβάνοντος ἡγουμένου, οὐ συμμετατίθησι καὶ τὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ, ἧς τὸ πρότερον μοναστήριον τὴν δεσποτείαν ἀνέλαβεν ἅπαξ εἴτε σιωπηρῶς, μηδὲν τοῦ εἰσιόντος εἰς τὸ μοναστήριον περὶ τῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως διαταξαμένου εἴτε κατὰ διαθήκας εἴτε καὶ διὰ συμφώνου* » [3].

Ὁ Πρόχειρος νόμος εἶχε περιορισθῇ ἐν τεμαχίῳ 4 τίτλου XXIV νὰ ὁρίσῃ ὅτι « *ὁ ἀπὸ μοναστήριον εἰς ἄλλο μοναστήριον μετιὼν ἐκπίπτει τῶν ἰδίων πραγμάτων μηδὲ προσδεχθείς* » [4]· ἄνευ δὲ διακρίσεως, ἐὰν ὁ μοναχὸς τῇ ἀδείᾳ τοῦ Ἡγουμένου καὶ τοῦ Ἐπισκόπου ἢ οὔ, εἰσέλθῃ εἰς ἄλλο μοναστήριον, ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν Νεαρᾷ 123 γενικῶς διέταξεν ὅτι ἡ

[1] Ἐκδ. Zachariæ (1852) σελ. 88.

[2] Ὅπερ πραγματεύεται περὶ τοῦ μοναχοῦ τοῦ ἐγκαταλείποντος τὸ μοναστήριόν του ἵνα ἔλθῃ εἰς ἄλλο (ἄνευ διακρίσεως ἂν μετ' ἀδείας ἢ ἄνευ ἀδείας) « *Ἐὰν μοναχὸς καταλείψῃ τὸ ἴδιον μοναστήριον καὶ εἰς ἄλλο ἔλθῃ, εἴ τινα πράγματα ἐν τῷ καιρῷ καθ' ὃν τὸ μοναστήριον καταλέλοιπεν ἔχειν φανείη, τῷ πρώτῳ μοναστηρίῳ, ἐν ᾧ ἐξ ἀρχῆς εἰσῆλθε, ταῦτα διαφέρειν κελεύομεν* ». Πρβ. καὶ Φωτίου Νομοκ. ΙΑ κεφ. Δ. Ἁρμεν. Ε 4. Νεαρὰν 123 κεφ. 42. Νεαρ. 5 κεφ. 7. καν. 18 Συνόδου Ζ. Πρβ. καὶ Ἀθανασίου σχολ. II 5 (Ἀνέκδ· Heimbach σελ. 43) « Τὰ τοῦ μοναχοῦ πράγματα τοῦ εἰς ἕτερον βίον μεταχωρήσαντος τῷ *προτέρῳ διοίσουσι μοναστηρίῳ* ».

[3] Πρβ. καὶ Ἐπαναγωγῆς ηὐξημένης VII 7 καὶ 8· εἰς τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ σχολίου τῆς Ἐπαναγωγῆς, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ ηὐξημένῃ Ἐπαναγωγῇ προσελήφθη ὡς κεφάλαιον 8, φέρεται ἡ ἑξῆς συμπλήρωσις καθιστῶσα σαφῆ τὴν ἔννοιαν, « *οὐ συμμετατίθησιν καὶ τὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ, ἣν τῷ προτέρῳ μοναστηρίῳ δέδωκεν ἅπαξ εἴτε σιωπηρῶς, μηδὲν ἐν τῷ εἰσιέναι εἰς τὸ μοναστήριον περὶ τῶν κατ' αὐτὸν διαταξάμενος, εἴτε κατὰ διαθήκας εἴτε διὰ συμφώνου τῷ ἐσχάτῳ τὸ σύνολον διδούς* ». Ὥστε καὶ ἐὰν διὰ διαθήκης ἢ ἄλλῳ τρόπῳ μεταβιβάσῃ εἰς τὸ δεύτερον μοναστήριον τὴν περιουσίαν του, αὕτη ἀνήκει τῷ πρώτῳ μοναστηρίῳ ὡς κυρίῳ καὶ οὐδὲν τὸ δεύτερον μοναστήριον κτᾶται.

[4] Πρβ. καὶ Ἐπιτομῆς VIII λη' (Zachariæ II 334) Βασιλ. Δ. 1 ιγ'.

περιουσία, ἣν εἶχε κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀποχωρήσεως τῆς μονῆς ἀνήκει τῷ πρώτῳ μοναστηρίῳ[1]. Κατὰ τὸ πνεῦμα δῆλα δὴ τῶν Βυζαντίνων, ἐὰν ὁ μοναχὸς ζητήσῃ ἄνευ λόγου μετάθεσιν ἁπλῶς, διότι θέλει καὶ ἐπιθυμεῖ αὐτήν, ἢ μετατεθῇ δι' αἰτίαν οἰκείαν ἑαυτοῦ προκαλέσασαν τοῦτο, ἡ περιουσία, ἣν συνεκομίσατο, ἀνήκει τῷ πρώτῳ μοναστηρίῳ καὶ ἂν ἡ μετάθεσις ἐγένετο κανονικῶς, ἐὰν δὲ μετατεθῇ δι' εὔλογον αἰτίαν, καὶ οὐχὶ ἐκ πταίσματος ἰδίου, τότε συμμετατίθεται καὶ ἡ περιουσία αὐτοῦ.

Παρατηρητέον ὅμως ὅτι ταῦτα ἐφαρμόζονται ἐπὶ τῶν πραγμάτων τοῦ μοναχοῦ, ἅτινα εἶχεν ἀφιερώσῃ ἢ εἰσκομίσῃ ἐν τῷ πρώτῳ μοναστηρίῳ, καὶ κατὰ τὴν Νεαρὰν 123 «*ἅτινα πράγματα ἐν τῷ καιρῷ, καθ' ὃν τὸ μοναστήριον καταλέλοιπεν ἔχων φανείη*», ἀλλὰ μετὰ τὴν Νεαρὰν τοῦ Λέοντος ἀναμφίβολόν ἐστιν ὅτι τὴν μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν κτηθεῖσαν περιουσίαν, ἧς κύριος καὶ δυνάμενος νὰ διαθέσῃ ὁ μοναχὸς ὑπάρχει, δικαιοῦται νὰ συμπαραλάβῃ προσκυρουμένην τῷ μοναστηρίῳ τῆς ἐγκαταβιώσεως, ὅπερ καὶ κληρονομεῖ αὐτήν· ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει, τὸ μὲν πρῶτον μοναστήριον γίνεται κύριον τῆς ἀφιερωθείσης αὐτῷ περιουσίας κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ μοναχοῦ, δικαιοῦχος δὲ μόνος τῆς περιουσίας τῆς κατόπιν κτηθείσης ἢ μετὰ τὴν μετάθεσιν εἶνε ἡ δευτέρα μονὴ τῆς ἐγκαταβιώσεως. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι, ἐὰν εἰς τὸ πρῶτον μοναστήριον δὲν εἶχεν ἀφιερωθῇ τι ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ, τὸ τρίτον τῆς μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν κτηθείσης περιουσίας ἀνήκει δυνάμει τῆς Ν. 5 τοῦ Λέοντος κατὰ κυριότητος δικαίωμα τῷ πρώτῳ μοναστηρίῳ. Τοιουτοτρόπως πρέπει νὰ συνδυασθῶσι, νομίζομεν, αἱ διατάξεις τοῦ

[1] Πρβ. καὶ Φωτίου νομοκ. XI 4. «*Μεθισταμένου δὲ μοναχοῦ εἰς μοναστήριον ἕτερον, ἅπερ εἶχε πράγματα ἐν τῷ ἐξιέναι τῷ πρώτῳ μοναστηρίῳ διαφέρει*». Πρβ. καὶ παράτιτλα Ἀθανασίου (Ἀνέκδοτα Heimbach σελ. 108)· «*μετὰ τῆς ἄλλης αὐτῶν περιουσίας τοῖς οἰκείοις μοναστηρίοις* (διοίσουσι τὰ πράγματα), *εἰ καὶ ἔτυχον ἀπολιπόντες ταῦτα*».

Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ Λέοντος, καὶ αὗται εἶνε αἱ ὀρθότεραι καὶ πρακτικώτεραι λύσεις[1].

Ἀλλ' ὁ μοναχὸς δύναται νὰ ἐξωσθῇ τῆς μονῆς· ὑπάρχουσι περιστάσεις καθ' ἃς ἡ διαγωγὴ αὐτοῦ ἐξαναγκάζει τὴν προϊσταμένην ἀρχὴν νὰ προβῇ εἰς τοιοῦτο μέτρον, πολλάκις δὲ πρὸς σωτηρίαν τῆς μοναστηριακῆς τάξεως[2] ne una ovis morbida omnem gregem contaminet[3]. Τίς ἡ τύχη τοῦ τοιούτου ἐκβληθέντος μοναχοῦ (ejectus,extrusus,expulsus); Ἡ ἐξώθησις δύναται νὰ ἀποστερήσῃ τῶν πλεονεκτημάτων, ἅτινα κέκτηνται οἱ ἄλλοι μοναχοί, τῆς συντηρήσεως καὶ τῆς προστασίας παρὰ τοῦ μοναστηρίου, δὲν λύει ὅμως τὸν ἐκβληθέντα οὔτε τοῦ μοναχικοῦ σχήματος οὔτε τῶν πρὸς τὸ μοναστήριον ὑποχρεώσεων αὐτοῦ, διότι οὐδαμοῦ τοῦ νόμου τοιαῦτα ἀποτελέσματα ὁρίζονται, ὥστε ἡ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως περιουσία δὲν ἀποσπᾶται τοῦ μοναστηρίου, ἡ δὲ μετὰ ταῦτα ἢ καὶ μετὰ τὴν ἀποβολὴν κτηθεῖσα ἀποθνήσκοντος ἀδιαθέτου αὐτοῦ περιέρχεται τῷ μοναστηρίῳ ὡς νομίμῳ αὐτοῦ κληρονόμῳ de jure[4].

Δὲν εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ καὶ τῷ βυζαντιακῷ δικαίῳ ῥητὰς διατάξεις καὶ περὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν διαλυθῇ τὸ μοναστήριον. Ἡ προσωπικότης τοῦ ἱδρύματος αἴρεται διὰ τῆς διαλύσεως, ἐννοεῖται, καὶ νομικῶς δὲν ὑπάρχει ἡ πρὸς ἀπόκτησιν περιουσίας ἱκανότης· ἡ περιουσία, ἥτις ἀνῆκεν αὐτῷ διὰ τῆς συνεισφορᾶς τῶν μελῶν αὐτοῦ ἢ καὶ ἐξ ἄλλων λόγων κτήσεως,ἂν μὲν ἡ διάλυσις ἐγένετο ὑπὸ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς, διατίθεται κατὰ τοὺς ὑπὸ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς διατυπωθέν-

[1] Παράβαλε καὶ κατωτέρω τὸ ἐν Ἑλλάδι νεώτερον Δίκαιον.

[2] Πρβ. π. χ. Συνόδου Νικ. Ζ καν. 12. καὶ σχόλ. Ζωναρᾶ, Βαλσαμῶνος καὶ Ἀριστηνοῦ (Σ. II 592-611).

[3] Πρβ. Signer σελ. 150.

[4] Καὶ ἐπὶ τῆς ἀποσπάσεως τοῦ μοναχοῦ ἐκ τῆς μονῆς καὶ φυλακίσεώς του λόγῳ ἀξιοποίνου πράξεως αἱ αὐταὶ ἀρχαὶ ἀναντιρρήτως ἐφαρμοστέαι τυγχάνουσι. Πρβ. καὶ Singer αὐτόθι σελ. 150 καὶ ἐπ.

τας ὁρισμούς[1]· ἂν ὅμως οὐδὲν περὶ τῆς τύχης αὐτῆς ὡρίσθη, ὡς πᾶσα ἄλλη περιουσία ἐγκαταλελειμμένη, ὡς bonum vacans ἀνήκει τῷ Δημοσίῳ[2]. Ὁ μοναχὸς ὁ ἀνήκων εἰς διαλυθὲν μοναστήριον δύναται καὶ ὀφείλει μάλιστα νὰ καταταχθῇ εἰς ἕτερον, ὅτε τὸ μοναστήριον τῆς νέας κατατάξεως καθίσταται τῆς περιουσίας αὐτοῦ ὁ νόμιμος δικαιοῦχος· δυσχέρεια ὅμως ὑπάρχει ὡς πρὸς τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος περὶ τῆς τύχης τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ ἀποθνήσκοντος ἄνευ διαθήκης in statu dispersionis, πρὶν ἢ καταταχθῇ εἰς ἕτερον μοναστήριον. Τοῦ μοναχοῦ ἐξ ἀδιαθέτου νόμιμος κληρονόμος ἀναγνωρίζεται κατὰ τὸ βυζαντιακὸν δίκαιον μόνον τὸ μοναστήριον· τούτου δὲ μὴ ὑπάρχοντος νομικῶς ἕνεκα τῆς διαλύσεως, ἀναγκαζόμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ περιουσία αὐτοῦ ἀνήκει τῷ Δημοσίῳ ὡς bonum vacans καὶ αὐτη[3], πλὴν τῆς μοίρας ἐννοεῖται τῶν παίδων, ἂν ὑπάρχωσι τοιαῦτα ἐκ γάμου πρὸ τῆς ἀποκάρσεως ὑπάρξαντος.

Ἡ δύο μοναστηρίων ἕνωσις ἀποτελεῖ νέον ἵδρυμα· οἱ μοναχοὶ τῶν μοναστηρίων ὑπάγονται αὐτῷ, μὴ ἐπερχομένης οὐδεμιᾶς μεταβολῆς εἰς τὴν νομικὴν αὐτῶν κατάστασιν[4]. Ἡ ἐν τῇ μονῇ διαβίωσις τῶν μοναχῶν εἶνε ἡ κατὰ τοὺς νόμους κανονικὴ τάξις· ἀλλὰ τὰ μοναστήρια κατ' ἐπικρατήσασαν συνήθειαν ἐκπέμπουσι μοναχοὺς εἴτε πρὸς ἐπαιτείαν εἴτε χάριν συμφερόντων· τῶν τοιούτων μοναχῶν ἀποθνησκόντων extra claustra κληρονόμος εἶνε βεβαίως τὸ μοναστήριον[5].

---

[1] Ὡς ἐν Ἑλλάδι συνέβη κατὰ τὴν διάλυσιν τῶν μονῶν. Περὶ τούτου δὲ ἐν οἰκείῳ τόπῳ θέλομεν διαλάβῃ.

[2] Πρβ. Singer αὐτ. σελ. 144-145.

[3] Αἱ αὐταὶ λύσεις πρέπει νὰ δοθῶσιν καὶ ἂν ἐξ ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς ἢ ἄλλης ἀναλόγου αἰτίας διαλυθῇ ἢ ἐξαφανισθῇ τὸ μοναστήριον καὶ διασπαρῶσιν οἱ καλόγηροι.

[4] Πρβ. Singer αὐτόθι σελ. 146-147. Τὰ αὐτὰ ῥητέον καὶ ὅταν ἡ μία μονὴ προσαρτᾶται ἄλλῃ.

[5] Περὶ σχετικῶν ζητημάτων πρβ. καὶ ἀδήλου Πατριάρχου διάταξιν παρὰ Μανουὴλ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Δίκαιον ἐθίμων.

---

§ 70. Τοιαύτη ἐστιν ἡ μέχρι τοῦδε νομοθεσία τοῦ ἀστικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου τῶν Βυζαντίνων, καὶ τοιαῦται αἱ διὰ τῶν Νεαρῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ Λέοντος καθιερωθεῖσαι ἀρχαί. Ἀλλ' ἆρά γε ἐν τῇ πράξει ἐτηρήθησαν αὗται ἀκριβῶς; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Πολλάκις αἱ αὐτοκρατορικαὶ διατάξεις δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ὑπερβῶσι τὰ ὅρια τῆς μεμβράνης, ἥτις περιέκλειεν αὐτάς, ἀνωμαλίαι δὲ πολιτικαὶ διηνεκεῖς καὶ χαλαρὰ καὶ ἀθλία διοίκησις διέσπων τὴν πλήρη ἐφαρμογὴν αὐτῶν. Ἡ κατὰ τόπους αὐθαιρεσία καὶ τὰ ἀτομικὰ συμφέροντα συνέτριβον τοὺς τύπους, ἔθιμα δὲ πολλάκις καθιεροῦντο οὐδεμίαν σχέσιν πρὸς τοὺς κειμένους νόμους ἔχοντα, καὶ ἐνίοτε μάλιστα ἐναντίον τῶν νόμων κρατοῦντα, ὑπὸ αὐτὰς τὰς ὄψεις τῆς βυζαντίνης κυβερνήσεως καὶ ἐν τοῖς ἁπλουστάτοις ἔτι διοι-

Γεδεὼν (Κανονικαὶ Διατάξεις, Ἐπιστολαί, Λύσεις, Θεσπίσματα τῶν ἁγιωτάτων Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου μέχρι Διονυσίου τοῦ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως σελ. 181-183)· (ἐν Κωνσταντινουπόλει 1888. Πολύτιμος Συλλογὴ χρησιμωτάτη τῷ ἐκκλησιαστικῷ δικαίῳ).

κητικοῖς μέτροις. Ὁ Ἡράκλειος π. χ. ἠναγκάσθη νὰ περιορίσῃ τὴν ἀμετρίαν τῶν συρρευσάντων κληρικῶν[1] ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καίτοι ὁ Ἰουστινιανὸς εἶχεν ἤδη εἰδικὴν διάταξιν ἐκδώσῃ (Ν. 3), ὁμολογῶν ἐν ἁπλότητι «*τὸν Ἰουστινιανοῦ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως νόμον ἐκ χρόνων τινων διὰ τῆς ἐναντίας τῶν πραγμάτων σχολάσαντα χρήσεως*». Ἄλλοτε δ' ἐξελαμβάνοντο ὡς ἔθιμα τοπικὰ κανόνες δι' αὐτοκρατορικῶν διατάξεων ορισθέντες, παράδειγμα δὲ γεύματος χάριν φέρομεν τὸ μέχρι σήμερον ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς δικαστηρίοις παρουσιαζόμενον ζήτημα τῶν κατὰ τόπους ἐθίμων, ὅτι αἱ ἐπίπροικοι θυγατέρες ἀποκλείονται τῆς διὰ συνεισφορᾶς τῆς προικὸς κληρονομίας συντρεχόντων ἀρρένων, ἐν ᾧ φαίνεται ὅτι Νεαρὰ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ[2] (1118-1143) εἶχεν ὡς νόμον αὐτὸ γενικὸν διατάξῃ. Καὶ ἔθιμα δὲ τοὐναντίον ἠναγκάζοντο οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου νὰ ἀναγνωρίζωσιν ὡς νόμους, ὡς ὁμολογεῖ ὁ Λέων ἐν τῷ προοιμίῳ τῶν νόμων αὐτοῦ «*ἐπεὶ δὲ καὶ ἐν ταῖς κρατούσαις συνηθείαις ἐφάνησάν τινες οὐ παράλογοι, οὐδὲ τοιαῦται οἵας ἂν νοῦς συνετὸς ἀτιμάσειε, καὶ ταύτας νόμου προνομίῳ τετιμηκότες, ἀντὶ δὲ συνηθείας ἀλόγου εἰς νόμου πρόσταξιν καὶ τιμὴν ἀνηγάγομεν*»[3].

§ 71. Τοιαῦται συνήθειαι καὶ ἐναντίον τῶν νόμων μάλιστα ὑπῆρξαν ἀναμφιβόλως καθιερωμέναι καὶ ἐν ταῖς σχέσεσι τῆς περιουσίας τῶν κληρικῶν καὶ τῶν μοναχῶν. Οἱ ἐπίσκοποι οὐδέποτε αὐστηρῶς ἐτήρησαν τὰς ἀπαγορευτικὰς διατάξεις καὶ τοὺς τύπους τῆς διαθέσεως τῆς περιουσίας· ἐνῷ ἀπέκτων τοιαύτην μετὰ τὴν χειροτονίαν, διέθετον αὐτὴν σχεδὸν ἀπεριορίστως[4] διὰ πρά-

[1] Zachar. coll. I. XXII.
[2] Zachar. coll. IV 1.
[3] Zachar. coll. II σελ. 65. 67. Πρβ. καὶ Kriegel C. J. C. III 749.
[4] Μάλιστα κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας καὶ τὰ μοναστήρια ἐγένοντο συναλλαγῆς ἐλευθέρας ἀντικείμενα. Πρβ. Ὑπόμνημα Ἱστορικὸν περὶ τῆς κατὰ τὴν Χάλκην Μονῆς τῆς Θεοτόκου, ὑπὸ Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ (ἐν Κωνσταντινουπόλει 1846) σελ. 179 (Σωφρονίου συνοδικὸν γράμμα).

ξεων ἐν ζωῇ καὶ αἰτίᾳ θανάτου. Βρίθει ἡ νομολογία τῶν Πατριαρχείων παραδειγμάτων [1].

Καὶ ἐν τοῖς μεταγενεστέροις δὲ χρόνοις, καὶ δὴ μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους, ἡ διάθεσις τῆς περιουσίας τῶν ἐπισκόπων ἦτο παντὸς δεσμοῦ λελυμένη [2]. Παρὰ τῷ Βαρθολομαίῳ Κουτλουμουσιανῷ εὑρίσκομεν συνοδικὸν σιγιλλιῶδες γράμμα τοῦ Πατριάρχου Σωφρονίου, ἐκ τοῦ ὁποίου, ἐν ᾧ δηλοῦται ἡ κατάστασις εἰς ἣν περιήρχοντο πολλάκις αἱ μοναὶ καὶ αἱ περιουσίαι αὐτῶν, βαρούμεναι ὑπὸ χρεῶν, συμφανέστατα ἀποδείκνυται ὅτι οἱ ἐπισκοποῦντες αὐτὰς μητροπολῖται ἀπέκτων καὶ μετεπώλουν αὐτὰς εἰς ἰδιώτας ὡς ἰδίαν περιουσίαν.

§ 72. Οἱ δὲ μοναχοὶ δὲν ὑπεβλήθησαν τοῖς κανόσι τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ τοῖς νόμοις. Ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ ἐπεκράτησε τὸ σύστημα τῶν ἰδιορρύθμων μοναστηρίων [3]· τὸ κοινοβιακόν, ὅπερ ἐν τῷ πνεύματι τῆς Ἰουστινιανείου νομοθεσίας ἐνυπῆρχε, δύσκολον ἦτο νὰ εὐδοκιμήσῃ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ, διότι δύσκολος εἶνε ἐν ἀνθρώποις καὶ ἡ σύμπνοια καὶ ἡ αὐταπάρνησις πολυμελῶν ὁμάδων τὰ πάντα κοινὰ ἐχουσῶν. Ὁ προσερχόμενος τῇ μονῇ καὶ κεκτημένος περιουσίαν τινα ἀτομικήν, δὲν ἠδύνατο εὐκόλως νὰ τίθηται ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πρὸς τοὺς

[1] Πρβ. Acta Patr. σελ. 298 (Διαθήκη Ἰσιδώρου Πατριάρχου ἔτει 1350). Πρβ. καὶ Hergenröther ἐν Archiv für Kathol. Kirchenr. τόμ. 37 σελ. 26 καὶ σημ. 4. Περὶ τῆς κατ' ἔθιμον ἀτονήσεως τῶν ἀπαγορευτικῶν διατάξεων πρὸς διάθεσιν τῆς περιουσίας τῶν κληρικῶν καὶ παρὰ τοῖς Δυτικοῖς πρβ. Sentis de jure testamentorum a clericis sæcularibus ordinandorum σελ.13 καὶ ἑπ. Κατὰ δὲ τὸν Franz Frey (§ 327) «ἡ αὐθαιρεσία, ἥτις ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἐν χρήσει ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν, ἀντικατέστησε τὸ δίκαιον». Περὶ ἐλευθέρας συναλλαγῆς ἐν τοῖς μοναχοῖς ἴδ. ἐκ περιεργίας καί τινα ἐν Syllabus graecarum membranarum Francisci Trinchera (Napoli 1865) σελ. 93. Ἴδ. καὶ Νεαρὰν Βασιλείου Πορφυρογεννήτου XXIX § γ'.

[2] Μάτην δ' ὁ Πατριάρχης Καλλίνικος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18 αἰῶνος διὰ συνοδικῆς ἐπιστολῆς ἐδοκίμασεν, ἀκυρῶν τὴν διαθήκην τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μαλαχίου, νὰ ἐπανενέγκῃ τοὺς ἀτονήσαντας νόμους. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην δημοσιεύομεν ἐν τῷ Παραρτήματι τῆς προκειμένης συγγραφῆς λαμβάνοντες ἐκ τῆς συλλογῆς Γεδεὼν αὐτόθι σελ. 74—97) (Πρβ. καὶ σελ. 355 αὐτόθι),

[3] Περὶ τῶν κατὰ τὸν 14 καὶ 15 αἰῶνα πρβ. ὀρθοτάτας κρίσεις Hergenröther αὐτόθι σελ. 28 καὶ σημ. 4 αὐτόθι.

ἄλλους· τὸ φυσικώτερον ἦτο νὰ διαχειρίζηται αὐτὸς τὰ ἑαυτοῦ καὶ κατὰ βούλησιν νὰ διαθέτῃ [1]. Ἂν δ' εἴχομεν ἀνάγκην νὰ ἐνισχύσωμεν καὶ δι' ἀποδείξεων τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἠδυνάμεθα νὰ ἐνέγκωμεν ὡς παράδειγμα τὴν τοῦ Σιναίου Ὄρους μονήν. Οὐδέποτε σχεδὸν οἱ ἐν αὐτῇ ἀσκούμενοι πατέρες ἐβίωσαν ἐν εἰρήνῃ ὑπὸ τοὺς κανόνας τοῦ ἁγ. Ἀντωνίου καὶ σύστημα τὸ κοινοβιακόν [2]. Μεθ' ὅλα τὰ θαύματα, ἅτινα διηγεῖται ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Νεκτάριος ὁ Κρὴς [3] τῆς αὐτομμάτως ἀναβλύσεως ἐλαίου τῇ εὐχῇ τοῦ ὁσίου πατρὸς Γεωργίου τοῦ Ἀρσελαΐτου, οἱ μοναχοὶ διῃρημένοι εἰς στρατόπεδα παρέσχον πολλάκις πράγματα τῷ Πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων καὶ ἐνίοτε ὁ ἡγούμενος ἀρχιεπίσκοπος τῆς μονῆς εὑρέθη ἀντιμέτωπος τῆς Συνάξεως τῶν μοναχῶν. Κατὰ τοὺς παρελθόντας μάλιστα αἰῶνας ἡ διαίρεσις Κρητῶν, Ρουμελιωτῶν καὶ Κυπρίων μοναχῶν δὲν συνεβιβάζετο ταῖς παραινέσεσι τοῦ ἀσκητοῦ Ἀντωνίου καὶ τοῖς κανόσι τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ ἁγ. Παχωμίου [4].

[1] Ὁ Grospitsch ἀναφέρει καὶ ἐν τῇ Δύσει ἔθιμα, καθ' ἃ οἱ μοναχοὶ ἐν εἴδει χρηματίων διεχειρίζοντο καὶ ἐκτῶντο περιουσίαν «in multis ordinibus religiosis ejusmodi peculia de consuetudine fuisse concessa. Haec ad exemplum trahere, quæ in jure civili servis domini sæpe largiebantur etc. ἐπικαλεῖται δὲ καὶ μαρτυρίαν τοῦ van Espen καὶ ἄλλων. (Σελ. 27 καὶ σημ. 9 αὐτόθι). Πρβ. καὶ Thomassini part. III. lib. II. cap. XLIII καὶ Lorenbeck αὐτόθι.

[2] Πρβ. Γράμμα Συνοδικὸν Χρυσάνθου Πατριάρχου Ἱερουσαλὴμ καὶ πάσης Παλαιστίνης (ἐν Κανονικῷ δικαίῳ Δημητρακοπούλου σελ. 129). Περὶ τῶν ἐρίδων πρβ. καὶ ἐν Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιθεωρήσεως τόμ. 6 περιόδου Β' σελ. 129. 133 ἀναφορὰν ἀρχιμανδρίτου Γερμανοῦ Ἀφθονίδου, Σιναΐτου, 8 Μαΐου 1873. Καὶ περὶ ἐρίδων ἐν τῇ Μονῇ Πάτμου πρβ. Ἐκκλησ. Ἐπιθεωρήσεως τόμ. 6 σελ. 158. Περὶ ἐρίδων ἐν ἄλλαις μοναῖς πρβ. καὶ Acta Patr. I σελ. 1-10. 140-142. 165. 191. 296. 375. Ἴδ. καὶ μεταγενεστέρως, περὶ διενέξεων καὶ ἁρπαγῶν, ἀδήλου Πατριάρχου διάταξιν παρὰ Γεδεὼν αὐτόθι σελ. 183-185 καὶ πατριάρχου Γρηγορίου γράμματα περὶ ἐρίδων καὶ ἀταξιῶν ἐν Ἄθῳ (σελ. 303 304).

[3] Ἐπιτομὴ τῆς ἱεροκοσμικῆς ἱστορίας (Ἐνετίῃσι 1805) σελ. 198. Περὶ τῆς Μονῆς τοῦ Σινᾶ πρβ. καὶ Περικλέους Γρηγοριάδου «Ἡ ἱερὰ μονὴ τοῦ Σινᾶ κατὰ τὴν τοπογραφικήν, ἱστορικὴν καὶ διοικητικὴν αὐτῆς ἔποψιν (ἐν Ἱεροσολύμοις 1875).

[4] Κατ' ἀρχαιοτάτην συνήθειαν, ἐπικρατοῦσαν ἐν τῇ Σιναίᾳ μονῇ αὐτοδιοικουμένῃ, ὁ ἡγούμενος τετιμημένος βαθμῷ ἀρχιεπισκόπου, ἐκλεγόμενος ὑπὸ τῆς Συνάξεως τῶν καλογήρων, πρὸ τῆς χειροτονίας αὐτοῦ τελουμένης ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων,

§ 73. Ἂν ὁ Λέων ἐξέδοτο τὴν Νεαρὰν πέμπτην, παρακάμψας τοὺς ὅρους τῆς ἰουστινιανείου νομοθεσίας καὶ μεταρρυθμίσας αὐτὴν κατὰ τὰς ἀρχάς, ἀνακηρύξας τὸν μοναχὸν ἱκανὸν πρὸς κτῆσιν καὶ διάθεσιν περιουσίας, ἔπραξε τοῦτο παρασυρόμενος ὑπὸ τῆς συνηθείας ὅπως σώσῃ ἐν μέρει τοὐλάχιστον τὰς ἐν ἀχρηστίᾳ περιπεσούσας καὶ οὐδέποτε ἴσως ἐφαρμοσθείσας διατάξεις τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ὁ ἰδιόρρυθμος βίος ἐπεκράτει, οἱ μοναχοὶ μεθ' ὅλας τὰς νομικὰς ἀπαγορεύσεις διεχειρίζοντο καὶ διετίθουν τὴν περιουσίαν αὐτῶν ὡς πάντες οἱ ἰδιῶται[1]. Αὐτὸ τὸ προοίμιον τῆς Νεαρᾶς παρέχει τὴν ἀπόδειξιν, ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ ἀναλαμβάνῃ νὰ λύσῃ τὸ πολλάκις ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ὑποβληθὲν ζήτημα, ἂν ἔπρεπε νὰ κηρυχθῶσι κύριοι οἱ μοναχοὶ τῆς περιουσίας, ἣν ἐκτήσαντο καὶ κατεῖχον μετὰ τὸν μονάδα βίον, «*ἢ κωλύειν ἄξιον αὐτοὺς τῆς ἐπ' αὐτῇ κυριότητος*», καὶ ἐκήρυξεν ἐννοεῖται ἐξ ἀνάγκης αὐτοὺς κυρίους.

Ἡ Νεαρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου Φωκᾶ καθίστησι γνωστὴν τὴν πολυκτημοσύνην καὶ ἀπληστίαν τῶν μοναχῶν κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα[2].

συνάπτει καὶ συνομολογεῖ συνθήκην καὶ ὅρους μετὰ τῶν καλογήρων, κυρουμένους ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου. Ἐν τοῖς ὅροις τούτοις διαγράφονται ὑποσχέσεις καὶ ὑποχρεώσεις ἀμοιβαῖαι, ἐξ ὧν δύναται νὰ νοήσῃ τις πόσον δύσκολος εἶνε ἡ τήρησις τοῦ κοινοβιακοῦ βίου· διότι τί θὰ ἦτο ἡ ἀνάγκη νὰ ὑπόσχηται ἐγγράφως ὁ ἡγούμενος νὰ μὴ ἰδιορρυθμίζῃ, σπανὰ παιδία νὰ μὴ εἰσάγῃ εἰς τὸ μοναστήριον, νὰ μὴ ἐπιτρέπῃ εἰς ἄλλον κ.λ.π. Τὰ αὐτὰ καὶ ἐν Ἄθῳ (Γεδεὼν σελ. 50 καὶ 51) ἔνθα «τέσσαρες λαύραις ἐρημώθησαν ἐξ αἰτίας τῶν ἀγενείων». (Πρβ. Χρυσάνθου γράμμα σιγιλλιῶδες, Γαβριὴλ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως σιγίλλιον συνοδικὸν ΑΨΠΒ Νοεμβρίου Α', Πρακτικὸν Συνάξεως ἐν Σινᾷ Πατέρων 24 Αὐγ. 1866, Ἔκθεσιν Πατριάρχου Ἱεροσολύμων πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Φουὰτ πασᾶν, (παρὰ Δημητρακοπούλῳ ἐν Κανονικῷ Δικαίῳ σελ· 129-133, 136, 137, 149-151, 152-165, 363, 318). Κατὰ πόσον ἐτηροῦντο οἱ περὶ εἰσαγωγῆς κοσμικῶν παιδίων κανόνες τοῦ ἁγ. Νικηφόρου πρβ. Σωφρονίου γράμμα ἐν Act. Patr. VI σελ. 277 καὶ 280.

[1] Πρβλ. καὶ ἀπόφασιν 9 (1856) Ἀρ. Πάγου διὰ τὰ ἔθιμα.

[2] Zachar. coll. III. 19. πρβ. καὶ Νεαρὰν Βασιλείου τοῦ Πορφυρογεννήτου, ἐξ ἧς φαίνεται ὁ τρόπος τῆς ἱδρύσεως καὶ διοικήσεως τῶν μονῶν. Νικήτα Χωνιάτου VII 3. Περὶ τῆς ποιότητος αὐτῶν ἴδε Γρηγορᾶ ρωμ. ἱστορίας VI 5. VII 9. Ὁ δὲ θέ-

§ 74. Κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας καὶ μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους λοιπὸν τὸν μοναχικὸν βίον καὶ τὰ τῆς περιουσίας τῶν μοναχῶν κατ' ἁπλούστατον τρόπον εὑρίσκομεν ἐφαρμοζόμενα ἐν τῇ συνηθείᾳ. Οἱ ἐν τοῖς ἰδιορρύθμοις μοναστηρίοις μοναχοὶ ζῶσι κατ' ἀρέσκειαν [1]. Πρὶν ἢ περιβληθῶσι τὸ μοναχικὸν σχῆμα εἰσφέρουσι χρηματικόν τι ποσὸν καὶ ἐπιτυγχάνουσι κελλίον τι λαμβάνοντες καθ' ἑκάστην τὸν ἐπιούσιον ἄρτον καὶ οἶνον [2] πρὸς τὸ ζῆν παρὰ τοῦ κελλαρίτου [3].

λων νὰ λάβῃ ἰδέαν τινὰ τοῦ σεμνοῦ βίου καὶ τῶν ἐν τῇ Δύσει μοναχῶν, ἀναγνώτω ἐν Fleury Des Congrégations religieuses (Paris 1826) περὶ τῆς Μονῆς τοῦ Clugni, ἥτις πολλοὺς ἁγίους θαυματουργοὺς παρήγαγε, περὶ ἧς ἀναγινώσκομεν ἐν τοῖς ἄλλοις (σελ. 19)· «Les moines faisaient la meilleure chère qu'ils pouvaient en maigre et s'abillaient des étoffes du plus grand prix; les abbés marchaient à grand train, suivis de quantité de chevaux, et faisaient porter de grands équipages», καὶ τὴν ἀπολογίαν τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου (παρὰ Fleury Hist. ecclés. 67. c. 49 ann. 1126 σελ. 350-351), «à table on apport mets sur mets, et quantité de grands poissons, pour les dédommager de l'abstinence de la viande; encore sont-ils assaisonné avec tant d'art que l'on trouve de l'appetit après s'être rassasié. On sert tant de vins différents, qu'à peine peut en gouter de chacun, et de vins parfumés, emmiellés ou deguisés d'autres manières. On voit des moines qui vont à l'infirmerie, seulement pour manger de la viande. Ἂν δ' ἀληθῶς χαρακτηρίζει ὁ Nicolas de Clemangis (παρὰ Fleury σελ. 82 καὶ ἑπ.) τοὺς μοναχοὺς τοῦ 15 καὶ 16 αἰῶνος βεβαίως δὲν εἶνε κολακευτικὴ ἡ ἀποστροφή του αὕτη «Car, je vous prie, que sont aujourd'hui les monastéres des femmes, sinon des sanctuaires consacrés, non pas au culte du vrai Dieu, mais à celui de Venus? (ἴδε καὶ Gerson παρὰ Fleury καὶ Hodœporicon Ambrosii ib.)

[1] Suo more vivunt et ut illis collibitum est (πρβ. Leonis Allatii De Ecclesiæ occidentalis atque orientalis perpetua consensione (1648) lib. III. cap. VIII § 8. Πρβ. καὶ Jo. Mich. Heineccii Eigentliche und wahrhafftliche Abbildung der alten und neuen Griechishen Kirche κλπ. (σελ. 407 § 26) καὶ Isidors Silbernagl (Verfassung und gegenwärtige Bestand sämtlicher Kirchen des Orients) σελ. 55.

[2] Κατὰ τὸν Silbernagl (σελ. 55 σημ. 5) ἐκτὸς ἄρτου καὶ τυροῦ λαμβάνουσι δύο ὀκάδας οἴνου καθ' ἑβδομάδα· ἂν δ' ὁ μοναχὸς μετέρχεται ὑπηρεσίαν τινὰ μέχρι τεσσάρων ὀκάδων. Περὶ τῆς διαίτης γενικῶς τῶν μοναχῶν πρβ. L. Allatii αὐτόθι. Περὶ τῆς διακρίσεως τῶν ἰδιορρύθμων καὶ κοινοβιακῶν μοναστηρίων πρβ. ἐφημερίδα «Ἄθως» (περὶ ἧς ἴδ. κατωτέρω σημ. 1. σελ. 152).

[3] Παρὰ Θεοδώρῳ τῷ Στουδίτῃ (ἴαμβοι ἐν Πατρολογίᾳ Μινίου τόμ. 99 σελ. 1782) εὑρίσκομεν τὸ προσωπικὸν τοῦ μοναστηρίου κατὰ τοὺς χρόνους του ὡς ἑξῆς. Ἡγούμε-

Περὶ τῶν λοιπῶν φροντίζουσιν οἱ ἴδιοι, ζῶσι καὶ ἐσθίουσι κεχωρισμένως, μόνον δὲ κατὰ τὰς ἑορτὰς συνεστιῶνται· ἐνδύονται ἐξ ἰδίων, διαχειρίζονται δὲ καὶ διατίθενται τὰ ἑαυτῶν κατὰ βούλησιν [1].

Ἐν τοῖς μοναχοῖς ὑπάρχουσί τινες πρεσβύτεροι, καλούμενοι γέροντες, οὓς οἱ νεώτεροι τιμῶσι καὶ σέβονται ὡς πατέρας. Ἡ εἰσκομιζομένη περιουσία, περὶ ἧς τοσοῦτον ἐφρόντισαν ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ὁ Λέων, σύγκειται ἐκ τοῦ μικροῦ ποσοῦ ἤδη, ὃ εἰσάγουσι καὶ προσφέρουσι πρὸ τῆς εἰσόδου των.

§ 75. Τῶν ἰδιορρύθμων μοναστηρίων διαφέρουσι τὰ κοινόβια, ὧν ὁ τύπος σπανιώτερον ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ. Κοινοβιακὰ λέγονται τὰ μοναστήρια, ἐν οἷς μοναχοὶ τὰ πάντα ἔχουσι κοινά, ὡς οἱ πρῶτοι ἐν Ἱερουσαλὴμ χριστιανοί. Κοινοβιάται δὲ ἢ κοινοβιακοὶ μοναχοὶ λέγονται, οὐχὶ διότι ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην ζῶσιν, ἀλλὰ διότι ἐν κοινῷ κατοικοῦντες, ἐκ τῆς αὐτῆς ἱματιοθήκης ἐνδύονται, ἐκ τῆς αὐτῆς ἀποθήκης τρέφονται ἄνευ διακρίσεως βαθμοῦ καὶ τάξεως πάντες, οὐδὲν ἴδιον ἔχοντες ἕκαστος μὴ μετεχόντων τῶν ἄλλων· οἱ καρποὶ τῆς περιουσίας καὶ τῆς ἐργασίας ἑκάστου γίνεται κοινὸν πάντων κτῆμα, δῆλα δὴ τῆς μονῆς, ἥτις ἀναλαμβάνει τὴν φροντίδα τῆς συντηρήσεως αὐτῶν· ἐσθίουσιν ἐν κοινῇ τραπέζῃ, κοιμῶνται ὅμως χωριστά. Ἕκαστος μοναχὸς ἐκτελεῖ καθ' ἑκάστην τὴν ὑπὸ τοῦ προϊσταμένου ὡρισμένην ἐργασίαν [2], ὡς δὲ σημειοῦται ὁ Ἀλλάτιος communis fit quies communis labor [3].

§ 76. Περὶ τῆς καταστάσεως δὲ τοῦ μοναχικοῦ βίου δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν καὶ τάδε, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψει τὰ τοῦ

νος, ὑποτακτικοί, οἰκονόμος, ἐπιστημονάρχης, κανονάρχης, ταξιάρχης, κελλαρίτης, ἀριστητάριος, ὀψοποιός, ῥαφεῖς, βεστιάριος, ἀφυπνιστής, νοσοκόμος, σκυτεῖς, πυλωρός.

[1] Πρβ. καὶ J. Fallmerayer's Fragmente aus dem Orient (II Aufl. 1877) σελ. 257-258. Πρβ. Hergenröther's διατριβὴν ἐν Archiv für kathol. Kirchenrecht t. 37 σελ. 28 καὶ αὐτόθι ἀναφερόμενα ἔθιμα 14 καὶ 15 αἰῶνος.

[2] Πρβ. Zachariæ's Reise in den Orient (σελ. 235).

[3] Πρβ. καὶ Νεαρὰν Ἰουστινιανοῦ 123 κεφ. 36.

Ἄθω μοναστήρια, τὰ σπουδαιότερα γενικῶς τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἅτινα κατὰ τὸν Γεδεὼν «*διατελοῦσιν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῇ ἀναπαράστασις τοῦ μοναχικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων τοῦ χριστιανισμοῦ χρόνων εἰ μὴ καθόλου τοῦ βυζαντινοῦ αἰῶνος ἀναπαράστασις*» [1].

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου αἰῶνος πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐνδεκάτου φαίνεται ὅτι σκανδαλώδεις ἔριδες ἐνέπεσαν τοῖς μοναχοῖς τοῦ Ἄθω, οἵτινες ἀνηνέχθησαν τῷ αὐτοκράτορι Τζιμισκῇ [2], ὅστις ἔπεμψεν Εὐθύμιον τὸν ἡγούμενον τῆς μονῆς τῶν Στουδίων καὶ συνδιήλλαξεν αὐτοὺς συνταχθέντος τότε (ἔτει 970) μεταξὺ τῶν μοναχῶν Τυπικοῦ, ὅπερ ἔλαβε τὸ ὄνομα Τράγος, διότι ἐπὶ δέρματος τράγου ἐγράφη, ἐκυρώθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος [3].

Κατὰ τὸ Τυπικὸν τοῦτο ἐπετράπη τῷ ἡγουμένῳ τῆς μονῆς νὰ διαχωρίζῃ ἴδιον ἀγρὸν καὶ νὰ παραπέμπῃ «*ᾧ βούλεται προσώπῳ*», καὶ διὰ πράξεως δ' αἰτίᾳ θανάτου ἀπόλυτος ἐδόθη ἐλευθερία τῇ διαθέσει τῆς περιουσίας πρὸς οἱονδήποτε πρόσωπον ἢ πρὸς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ (κεφ. 6 τύπ. 1). Ὁ μοναχὸς (ἡγούμενος ἢ γέρων) ἐν τῇ διαθήκῃ του δύναται νὰ διορίζῃ ἐπιτρόπους «*εἰς τὸ καλῶς καὶ θεαρέστως τὰ περὶ αὐτῶν διοικήσασθαι καὶ οἰκονομήσασθαι*». Τοῖς τοιούτοις ἐπιτρόποις δὲν ἐπιτρέπεται προσκυροῦν τὸν ἀγρὸν τοῦ τελευτήσαντος «*μήτε ἐν τῇ μεγάλῃ Λαύρᾳ, μήτε ἐν ἑτέρῳ τινι, μήτε ἐν ἀλλοτρίῳ ἀγρῷ, μήτε*

[1] Αὐτόθι σελ. 28. Περὶ τῆς διασκευῆς τῶν μοναστηρίων Ἄθω καὶ τῆς διαίτης τῶν μοναχῶν πρβ. καὶ Γεδεὼν σελ. 35 καὶ ἐπ. Περὶ τῆς φιλεργίας τῶν ἁγιορειτῶν ἴδ. σελ. 54 καὶ ἐπ. Τὰ κελλία ἑκάστης μονῆς ἐκμισθοῦνται, εἰς τρία, ὡς ἔθος πρόσωπα, ὧν ὁ εἷς ἔσται ὁ πρῶτος οἱ ἄλλοι δύο ὁ δεύτερος καὶ τρίτος, τοῦ πρώτου ἀποθνήσκοντος ὁ τέως δεύτερος, ἐπὶ καταβολῇ χρημάτων καὶ δόσεως ἐλαχίστης, ἐγκρίσει καὶ γνώμῃ τοῦ ἁρμοδίου ἱερέως τῆς μονῆς, γίνεται πρῶτος, καὶ προσλαμβάνεται τρίτος.

[2] Πρβ. Γεδεὼν «ὁ Ἄθως» σελ. 96. καὶ 136.

[3] Τὸ Τυπικὸν τοῦτο, ὅπερ καὶ ὁ Zachariæ von Lingenthal μνημονεύει ἐν τοῖς προλεγομένοις τῆς Συλλογῆς τῶν Νεαρῶν (σελ. XVI) ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ Müller λαβών, ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Σωφρονίου Καλλιγᾶ ἐν Ἀθωνιάδι. Ἀναδημοσιεύομεν δὲ αὐτὸ ἐν παραρτήματι ὡς περιέχον πολλοὺς περιέργους ὁρισμούς, ἐξ ὧν φαίνεται ἡ ἐν τῇ πράξει ἐφαρμογὴ τῶν νόμων καὶ τὰ ἔθιμα τῶν μονῶν. (Ὅρα Παράρτημα).

ἐν ἰδίῳ, ἀλλὰ πιπράσκεσθαι ἢ χαρίζεσθαι εἰς ἀξιόλογον καὶ εὐσεβὲς πρόσωπον (μοναχὸν ἐννοεῖται), *εἴ γε ἄρα φαίνεται μὴ ἔχων ἀγρὸν ἕτερον*».

Μετὰ τὴν συνθήκην τῶν μοναχῶν τοῦ ἔτους 970 φαίνεται ὅτι ἡ εἰρήνη δὲν ἀποκατέστη πλήρης. Ἡ σιδηρᾶ ράβδος τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου «*μὲ τὴν ὁποίαν ἐδίωκε τὰ δαιμόνια*» ὡς ἀναφέρει ὁ ἱεροδιάκονος Κρεμίζος[1], δὲν ἤρκει ὅπως ἀποκρούσῃ τοὺς πειρασμοὺς τῶν καλογήρων, ὡς δὲ σημειοῦται ὁ Σωφρόνιος Καλλιγᾶς[2], «*τὸ σύστημα τῆς εὐταξίας καὶ τοῦ κανονικοῦ Τυπικοῦ πάντῃ παρημελήθη παρὰ τῶν πολλῶν προτιμωμένων μᾶλλον τὰ ἑαυτῶν συμφέροντα . . . ἢ τὰ τοῦ μοναδικοῦ ἐπαγγέλματος χρέη*». Ἡ βυζαντίνη Κυβέρνησις ἀπέστελλε διὰ τοῦτο ἑκάστοτε εἰρηνοποιοὺς ἄνδρας πρὸς λύσιν τῶν διαφορῶν, οὗτοι δὲ συναθροίζοντες τοὺς ἡγουμένους διερρύθμιζον μετ' αὐτῶν καὶ διετύπουν τοὺς ἀναγκαίους κανονισμούς. Τοῦτο ἐγένετο καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, ὅστις ἔπεμψε τὸν ἐκ τῆς μονῆς Τσιντζιλούκης μοναχὸν Κοσμᾶν συνοδεύσας αὐτὸν καὶ διὰ γραφῆς, ἐν ᾗ δυσανασχετῶν ἐσημείου ὅτι «*αἱ τῶν χρυσοβούλλων διατάξεις ἐν γράμμασι μόνοις κεῖνται*». Ὁ Κοσμᾶς ἦλθεν εἰς Ἅγ. Ὄρος καὶ συνετάχθη τότε δεύτερον Τυπικόν[3]. Κατὰ τὸ ὄγδοον κεφάλαιον τοῦ Τυπικοῦ τούτου, αἱ διατάξεις τῶν ἀποιχομένων ἡγουμένων δὲν πρέπει ν' ἀνατρέπωνται «*ἀλλὰ κατὰ τὴν περίληψιν τῶν ἐκείνων γινομένων διαθηκῶν πάντα γίνεσθαι καὶ συνεργεῖσθαι*». Ὅτι δὲ ἀπόλυτος ἐλευθερία τοῖς μοναχοῖς ὑπῆρχε περὶ τὴν διάθεσιν, καὶ διαχείρισις αὐτῆς ἐνησκεῖτο ἀνάρμοστος μοναχοῖς, ἀποδείκνυσι τὸ κεφάλαιον ΙΒ' τοῦ Τυπικοῦ ἔχον οὕτω· «*Τὴν δὲ Λαύ-*

[1] Προσκυνητάριον τοῦ ἁγ. Ὄρους Ἄθωνος πρότερον μὲν παρὰ τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ συγγραφὲν καὶ ἐκδοθέν, νῦν δὲ ὑπὸ Ἰγνατίου ἱεροδιακόνου τοῦ Κρεμίζου τοῦ ἐκ Μονεμβασίας (Ἐνετίῃσι 1745) σελ. 7. Πρβ. καὶ Jo. Lamii Deliciae eruditorum τόμ. 15 σελ. 243 καὶ ἑπ. σημ. 2 σελ. 253 καὶ ἑπ.

[2] Ἀθωνιάδος σελ. 61.

[3] Ἴδε καὶ τὸ Τυπικὸν τοῦτο ἐν Παραρτήματι μετὰ τῆς γραφῆς τοῦ αὐτοκράτορος.

ραν τῶν Καρυῶν, φασίν, ἀντὶ Λαύρας ἐμπόριον γενέσθαι, ὥστε καὶ αὐτὰ τὰ ἀπηγορευμένα τοῖς μοναχοῖς πιπράσκεσθαι ἐν αὐτῇ».

Τινὲς τῶν μοναχῶν καὶ ἡγουμένων «*εἴτε ἁπλότητι εἴτε κουφότητι εἴτε κανόνων ἀπειρίᾳ ἀγόμενοι*» κατελίμπανον ἐν ταῖς διαθήκαις αὐτῶν ἡγουμένους παῖδας μὴ συμπληρώσαντας τὸ 20 ἔτος τῆς ἡλικίας· τοῦτο ἀπηγορεύθη διὰ τοῦ Τυπικοῦ (κεφ. ΙΕ).

Ἡ αὐτὴ ἐλευθερία περὶ τὴν διάθεσιν τῆς περιουσίας τῶν μοναχῶν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ὑπῆρχε [1].

[1] Περὶ τῆς μοναστικῆς καταστάσεως γενικῶς κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα πρβ. Προσκυνητάριον τῆς βασιλικῆς σεβασμίας μονῆς Ἁγ. Λαύρας τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου τοῦ ἐν τῷ Ἄθῳ, συντεθὲν ὑπὸ Μακαρίου Κυδωνέως τοῦ ἐκ χώρας Χανίων τοῦ Τριγώνη τοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς μονῆς σκευοφύλακος (Ἐνετίῃσιν 1772). Περὶ δὲ τῆς μεταγενεστέρας ἱστορίας τῶν μονῶν καὶ τῆς κοινότητος τοῦ Ἄθω πρβ. πρὸ πάντων Gass, προσέτι Μανουὴλ Ιω. Γεδεὼν «ὁ Ἄθως» (ἐν Κωνσταντινουπόλει ἈΩΠΕ΄) καὶ L'Athos par l'abbé Alexandre Stanislas Neyrat (1880). J. Falmerayer's Fragmente aus dem Orient (II Aufl. 1877). Πρὸς δὲ καὶ Νεοφύτου Δούκα «*Καλόγηρον ἤτοι ἐπιστολὴν πρὸς μοναχοὺς προτρεπτικὴν καὶ φιλολογικὴν*» (ἐν Βιέννῃ 1885), ἔνθα περὶ τῶν μοναχῶν Ἄθω πραγματευόμενος λέγει· «*Νῦν δὲ τί καταγίνονται οὗτοι οἱ θεῖοι πατέρες; Βαβαὶ τῆς ἀπολογίας. Οἱ ἀκτήμονα βίον ἐπαγγελλόμενοι πλοῦτον διώκομεν χαμερπῆ.... ἀντὶ δὲ τοῦ τριχωτοῦ καὶ ῥακώδους τριβωνίου τοῦ Βαπτιστοῦ, τὸ ὁποῖον ἐξ ἐπαγγέλματος ἐδεξάμεθα, ὅσα φύσις καὶ τύχη ἐφεῦρε μέχρι τῆς σήμερον τοιοῦτοι ἡμεῖς*» κλπ. (σελ. 39). Περὶ τῆς ἀθωνιάδος χερσονήσου καὶ περὶ τῶν ἐν Ἁγ. Ὄρει μοναχῶν, τῆς διαίτης αὐτῶν καὶ τῶν νομικῶν σχέσεων, σπουδαίας λεπτομερείας περιέχει ἐπίσης ἡ μελέτη τοῦ κ. Παναγιώτου Σ. Βεργηνάδου ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσῃ ἐφημερίδι «Ἄθως» (ἐν Ἀθήναις 1889) ἐν φύλλοις 1, 2, 3, 5, 6, 9, 10, 15, 17, 19, 21, 22. Τὴν μελέτην ταύτην, ἀφορῶσαν εἰς τὸ σήμερον ἐν Τουρκίᾳ δίκαιον μνημονεύω καὶ κατωτέρω ἐν τῷ εἰδικῷ τμήματι § 117. Περὶ διακρίσεως εὐκτηρίων καὶ μοναστηρίων καὶ τῆς διαθέσεως αὐτῶν πρβ. Νεαρὰν Βασιλείου τοῦ Πορφυρογεννήτου XXIX § γ' (coll. Zachariæ III), ἐξ ἧς φαίνεται καὶ ὁ τρόπος τῆς ἱδρύσεως αὐτῶν ἐν τῇ πράξει καὶ ἔθιμα τοῦ 10 καὶ 11 αἰῶνος.

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

κητικοῖς μέτροις. Ὁ Ἡράκλειος π. χ. ἠναγκάσθη νὰ περιορίσῃ τὴν ἀμετρίαν τῶν συρρευσάντων κληρικῶν[1] ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καίτοι ὁ Ἰουστινιανὸς εἶχεν ἤδη εἰδικὴν διάταξιν ἐκδώσῃ (Ν. 3), ὁμολογῶν ἐν ἁπλότητι «*τὸν Ἰουστινιανοῦ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως νόμον ἐκ χρόνων τινων διὰ τῆς ἐναντίας τῶν πραγμάτων σχολάσαντα χρήσεως*». Ἄλλοτε δ' ἐξελαμβάνοντο ὡς ἔθιμα τοπικὰ κανόνες δι' αὐτοκρατορικῶν διατάξεων ὁρισθέντες, παράδειγμα δὲ γεύματος χάριν φέρομεν τὸ μέχρι σήμερον ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς δικαστηρίοις παρουσιαζόμενον ζήτημα τῶν κατὰ τόπους ἐθίμων, ὅτι αἱ ἐπίπροικοι θυγατέρες ἀποκλείονται τῆς διὰ συνεισφορᾶς τῆς προικὸς κληρονομίας συντρεχόντων ἀρρένων, ἐν ᾧ φαίνεται ὅτι Νεαρὰ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ[2] (1118-1143) εἶχεν ὡς νόμον αὐτὸ γενικὸν διατάξῃ. Καὶ ἔθιμα δὲ τοὐναντίον ἠναγκάζοντο οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου νὰ ἀναγνωρίζωσιν ὡς νόμους, ὡς ὁμολογεῖ ὁ Λέων ἐν τῷ προοιμίῳ τῶν νόμων αὐτοῦ «*ἐπεὶ δὲ καὶ ἐν ταῖς κρατούσαις συνηθείαις ἐφάνησάν τινες οὐ παράλογοι, οὐδὲ τοιαῦται οἵας ἂν νοῦς συνετὸς ἀτιμάσειε, καὶ ταύτας νόμου προνομίῳ τετιμηκότες, ἀντὶ δὲ συνηθείας ἀλόγου εἰς νόμου πρόσταξιν καὶ τιμὴν ἀνηγάγομεν*»[3].

§ 71. Τοιαῦται συνήθειαι καὶ ἐναντίον τῶν νόμων μάλιστα ὑπῆρξαν ἀναμφιβόλως καθιερωμέναι καὶ ἐν ταῖς σχέσεσι τῆς περιουσίας τῶν κληρικῶν καὶ τῶν μοναχῶν. Οἱ ἐπίσκοποι οὐδέποτε αὐστηρῶς ἐτήρησαν τὰς ἀπαγορευτικὰς διατάξεις καὶ τοὺς τύπους τῆς διαθέσεως τῆς περιουσίας· ἐνῷ ἀπέκτων τοιαύτην μετὰ τὴν χειροτονίαν, διέθετον αὐτὴν σχεδὸν ἀπεριορίστως[4] διὰ πρά-

[1] Zachar. coll. I. XXII.
[2] Zachar. coll. IV 1.
[3] Zachar. coll. II σελ. 65. 67. Πρβ. καὶ Kriegel C. J. C. III 749.
[4] Μάλιστα κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας καὶ τὰ μοναστήρια ἐγένοντο συναλλαγῆς ἐλευθέρας ἀντικείμενα. Πρβ. Ὑπόμνημα Ἱστορικὸν περὶ τῆς κατὰ τὴν Χάλκην Μονῆς τῆς Θεοτόκου, ὑπὸ Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ (ἐν Κωνσταντινουπόλει 1846) σελ. 179 (Σωφρονίου συνοδικὸν γράμμα).

ξεων ἐν ζωῇ καὶ αἰτίᾳ θανάτου. Βρίθει ἡ νομολογία τῶν Πατριαρχείων παραδειγμάτων [1].

Καὶ ἐν τοῖς μεταγενεστέροις δὲ χρόνοις, καὶ δὴ μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους, ἡ διάθεσις τῆς περιουσίας τῶν ἐπισκόπων ἦτο παντὸς δεσμοῦ λελυμένη [2]. Παρὰ τῷ Βαρθολομαίῳ Κουτλουμουσιανῷ εὑρίσκομεν συνοδικὸν σιγιλλιῶδες γράμμα τοῦ Πατριάρχου Σωφρονίου, ἐκ τοῦ ὁποίου, ἐν ᾧ δηλοῦται ἡ κατάστασις εἰς ἣν περιήρχοντο πολλάκις αἱ μοναὶ καὶ αἱ περιουσίαι αὐτῶν, βαρούμεναι ὑπὸ χρεῶν, συμφανέστατα ἀποδείκνυται ὅτι οἱ ἐπισκοποῦντες αὐτὰς μητροπολῖται ἀπέκτων καὶ μετεπώλουν αὐτὰς εἰς ἰδιώτας ὡς ἰδίαν περιουσίαν.

§ 72. Οἱ δὲ μοναχοὶ δὲν ὑπεβλήθησαν τοῖς κανόσι τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ τοῖς νόμοις. Ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ ἐπεκράτησε τὸ σύστημα τῶν ἰδιορρύθμων μοναστηρίων [3]· τὸ κοινοβιακόν, ὅπερ ἐν τῷ πνεύματι τῆς Ἰουστινιανείου νομοθεσίας ἐνυπῆρχε, δύσκολον ἦτο νὰ εὐδοκιμήσῃ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ, διότι δύσκολος εἶνε ἐν ἀνθρώποις καὶ ἡ σύμπνοια καὶ ἡ αὐταπάρνησις πολυμελῶν ὁμάδων τὰ πάντα κοινὰ ἐχουσῶν. Ὁ προσερχόμενος τῇ μονῇ καὶ κεκτημένος περιουσίαν τινα ἀτομικήν, δὲν ἠδύνατο εὐκόλως νὰ τίθηται ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πρὸς τοὺς

[1] Πρβ. Acta Patr. σελ. 298 (Διαθήκη Ἰσιδώρου Πατριάρχου ἔτει 1350). Πρβ. καὶ Hergenröther ἐν Archiv für Kathol. Kirchenr. τόμ. 37 σελ. 26 καὶ σημ. 4. Περὶ τῆς κατ' ἔθιμον ἀτονήσεως τῶν ἀπαγορευτικῶν διατάξεων πρὸς διάθεσιν τῆς περιουσίας τῶν κληρικῶν καὶ παρὰ τοῖς Δυτικοῖς πρβ. Sentis de jure testamentorum a clericis sæcularibus ordinandorum σελ.13 καὶ ἑπ. Κατὰ δὲ τὸν Franz Frey (§ 327) «ἡ αὐθαιρεσία, ἥτις ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἐν χρήσει ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν, ἀντικατέστησε τὸ δίκαιον». Περὶ ἐλευθέρας συναλλαγῆς ἐν τοῖς μοναχοῖς ἴδ. ἐκ περιεργίας καί τινα ἐν Syllabus graecarum membranarum Francisci Trinchera (Napoli 1865) σελ. 93. Ἴδ. καὶ Νεαρὰν Βασιλείου Πορφυρογεννήτου XXIX § γ'.

[2] Μάτην δ' ὁ Πατριάρχης Καλλίνικος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18 αἰῶνος διὰ συνοδικῆς ἐπιστολῆς ἐδοκίμασεν, ἀκυρῶν τὴν διαθήκην τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μαλαχίου, νὰ ἐπανενέγκῃ τοὺς ἀτονήσαντας νόμους. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην δημοσιεύομεν ἐν τῷ Παραρτήματι τῆς προκειμένης συγγραφῆς λαμβάνοντες ἐκ τῆς συλλογῆς Γεδεὼν αὐτόθι σελ. 74 — 97) (Πρβ. καὶ σελ. 355 αὐτόθι),

[3] Περὶ τῶν κατὰ τὸν 14 καὶ 15 αἰῶνα πρβ. ὀρθοτάτας κρίσεις Hergenröther αὐτόθι σελ. 28 καὶ σημ. 4 αὐτόθι.

ἄλλους· τὸ φυσικώτερον ἦτο νὰ διαχειρίζηται αὐτὸς τὰ ἑαυτοῦ καὶ κατὰ βούλησιν νὰ διαθέτῃ [1]. Ἂν δ' εἴχομεν ἀνάγκην νὰ ἐνισχύσωμεν καὶ δι' ἀποδείξεων τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἠδυνάμεθα νὰ ἐνέγκωμεν ὡς παράδειγμα τὴν τοῦ Σιναίου Ὄρους μονήν. Οὐδέποτε σχεδὸν οἱ ἐν αὐτῇ ἀσκούμενοι πατέρες ἐβίωσαν ἐν εἰρήνῃ ὑπὸ τοὺς κανόνας τοῦ ἁγ. Ἀντωνίου καὶ σύστημα τὸ κοινοβιακόν [2]. Μεθ' ὅλα τὰ θαύματα, ἅτινα διηγεῖται ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Νεκτάριος ὁ Κρὴς [3] τῆς αὐτομμάτως ἀναβλύσεως ἐλαίου τῇ εὐχῇ τοῦ ὁσίου πατρὸς Γεωργίου τοῦ Ἀρσελαΐτου, οἱ μοναχοὶ διῃρημένοι εἰς στρατόπεδα παρέσχον πολλάκις πράγματα τῷ Πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων καὶ ἐνίοτε ὁ ἡγούμενος ἀρχιεπίσκοπος τῆς μονῆς εὑρέθη ἀντιμέτωπος τῆς Συνάξεως τῶν μοναχῶν. Κατὰ τοὺς παρελθόντας μάλιστα αἰῶνας ἡ διαίρεσις Κρητῶν, Ρουμελιωτῶν καὶ Κυπρίων μοναχῶν δὲν συνεβιβάζετο ταῖς παραινέσεσι τοῦ ἀσκητοῦ Ἀντωνίου καὶ τοῖς κανόσι τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ ἁγ. Παχωμίου [4].

[1] Ὁ Grospitsch ἀναφέρει καὶ ἐν τῇ Δύσει ἔθιμα, καθ' ἃ οἱ μοναχοὶ ἐν εἴδει χρηματίων διεχειρίζοντο καὶ ἐκτῶντο περιουσίαν «in multis ordinibus religiosis ejusmodi peculia de consuetudine fuisse concessa. Haec ad exemplum trahere, quæ in jure civili servis domini sæpe largiebantur etc. ἐπικαλεῖται δὲ καὶ μαρτυρίαν τοῦ van Espen καὶ ἄλλων. (Σελ. 27 καὶ σημ. 9 αὐτόθι). Πρβ. καὶ Thomassini part. III. lib. II. cap. XLIII καὶ Lorenbeck αὐτόθι.

[2] Πρβ. Γράμμα Συνοδικὸν Χρυσάνθου Πατριάρχου Ἱερουσαλὴμ καὶ πάσης Παλαιστίνης (ἐν Κανονικῷ δικαίῳ Δημητρακοπούλου σελ. 129). Περὶ τῶν ἐρίδων πρβ. καὶ ἐν Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιθεωρήσεως τόμ. 6 περιόδου Β' σελ. 129. 133 ἀναφορὰν ἀρχιμανδρίτου Γερμανοῦ Ἀφθονίδου, Σιναΐτου, 8 Μαΐου 1873. Καὶ περὶ ἐρίδων ἐν τῇ Μονῇ Πάτμου πρβ. Ἐκκλησ. Ἐπιθεωρήσεως τόμ. 6 σελ. 158. Περὶ ἐρίδων ἐν ἄλλαις μοναῖς πρβ. καὶ Acta Patr. I σελ. 1-10. 140-142. 165. 191. 296. 375. Ἴδ. καὶ μεταγενεστέρως, περὶ διενέξεων καὶ ἁρπαγῶν, ἀδήλου Πατριάρχου διάταξιν παρὰ Γεδεὼν αὐτόθι σελ. 183-185 καὶ πατριάρχου Γρηγορίου γράμματα περὶ ἐρίδων καὶ ἀταξιῶν ἐν Ἄθῳ (σελ. 303 304).

[3] Ἐπιτομὴ τῆς ἱεροκοσμικῆς ἱστορίας (Ἐνετίῃσι 1805) σελ. 198. Περὶ τῆς Μονῆς τοῦ Σινᾶ πρβ. καὶ Περικλέους Γρηγοριάδου «Ἡ ἱερὰ μονὴ τοῦ Σινᾶ κατὰ τὴν τοπογραφικήν, ἱστορικὴν καὶ διοικητικὴν αὐτῆς ἔποψιν (ἐν Ἱεροσολύμοις 1875).

[4] Κατ' ἀρχαιοτάτην συνήθειαν, ἐπικρατοῦσαν ἐν τῇ Σιναΐᾳ μονῇ αὐτοδιοικουμένῃ, ὁ ἡγούμενος τετιμημένος βαθμῷ ἀρχιεπισκόπου, ἐκλεγόμενος ὑπὸ τῆς Συνάξεως τῶν καλογήρων, πρὸ τῆς χειροτονίας αὐτοῦ τελουμένης ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων,

§ 73. Ἂν ὁ Λέων ἐξέδοτο τὴν Νεαρὰν πέμπτην, παρακάμψας τοὺς ὅρους τῆς ἰουστινιανείου νομοθεσίας καὶ μεταρρυθμίσας αὐτὴν κατὰ τὰς ἀρχάς, ἀνακηρύξας τὸν μοναχὸν ἱκανὸν πρὸς κτῆσιν καὶ διάθεσιν περιουσίας, ἔπραξε τοῦτο παρασυρόμενος ὑπὸ τῆς συνηθείας ὅπως σώσῃ ἐν μέρει τοὐλάχιστον τὰς ἐν ἀχρηστίᾳ περιπεσούσας καὶ οὐδέποτε ἴσως ἐφαρμοσθείσας διατάξεις τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ὁ ἰδιόρρυθμος βίος ἐπεκράτει, οἱ μοναχοὶ μεθ' ὅλας τὰς νομικὰς ἀπαγορεύσεις διεχειρίζοντο καὶ διετίθουν τὴν περιουσίαν αὐτῶν ὡς πάντες οἱ ἰδιῶται [1]. Αὐτὸ τὸ προοίμιον τῆς Νεαρᾶς παρέχει τὴν ἀπόδειξιν, ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ ἀναλαμβάνῃ νὰ λύσῃ τὸ πολλάκις ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ὑποβληθὲν ζήτημα, ἂν ἔπρεπε νὰ κηρυχθῶσι κύριοι οἱ μοναχοὶ τῆς περιουσίας, ἣν ἐκτήσαντο καὶ κατεῖχον μετὰ τὸν μονάδα βίον, «*ἢ κωλύειν ἄξιον αὐτοὺς τῆς ἐπ' αὐτῇ κυριότητος*», καὶ ἐκήρυξεν ἐννοεῖται ἐξ ἀνάγκης αὐτοὺς κυρίους.

Ἡ Νεαρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου Φωκᾶ καθίστησι γνωστὴν τὴν πολυκτημοσύνην καὶ ἀπληστίαν τῶν μοναχῶν κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα [2].

συνάπτει καὶ συνομολογεῖ συνθήκην καὶ ὅρους μετὰ τῶν καλογήρων, κυρουμένους ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου. Ἐν τοῖς ὅροις τούτοις διαγράφονται ὑποσχέσεις καὶ ὑποχρεώσεις ἀμοιβαῖαι, ἐξ ὧν δύναται νὰ νοήσῃ τις πόσον δύσκολος εἶνε ἡ τήρησις τοῦ κοινοβιακοῦ βίου· διότι τί, θὰ ἦτο ἡ ἀνάγκη νὰ ὑπόσχηται ἐγγράφως ὁ ἡγούμενος νὰ μὴ ἰδιορρυθμίζῃ, σπανὰ παιδία νὰ μὴ εἰσάγῃ εἰς τὸ μοναστήριον, νὰ μὴ ἐπιτρέπῃ εἰς ἄλλον κ.λ.π. Τὰ αὐτὰ καὶ ἐν Ἄθῳ (Γεδεὼν σελ. 50 καὶ 51) ἔνθα «τέσσαρες λαύραις ἐρημώθησαν ἐξ αἰτίας τῶν ἀγενείων». (Πρβ. Χρυσάνθου γράμμα σιγιλλιῶδες, Γαβριὴλ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως σιγίλλιον συνοδικὸν ΑΨΠΒ Νοεμβρίου Α', Πρακτικὸν Συνάξεως ἐν Σινᾷ Πατέρων 24 Αὐγ. 1866, Ἔκθεσιν Πατριάρχου Ἱεροσολύμων πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Φουὰτ πασᾶν, (παρὰ Δημητρακοπούλῳ ἐν Κανονικῷ Δικαίῳ σελ· 129-133, 136, 137, 149-151, 152-165, 363, 318). Κατὰ πόσον ἐτηροῦντο οἱ περὶ εἰσαγωγῆς κοσμικῶν παιδίων κανόνες τοῦ ἁγ. Νικηφόρου πρβ. Σωφρονίου γράμμα ἐν Act. Patr. VI σελ. 277 καὶ 280.

[1] Πρβλ. καὶ ἀπόφασιν 9 (1856) Ἀρ. Πάγου διὰ τὰ ἔθιμα.

[2] Zachar. coll. III. 19. πρβ. καὶ Νεαρὰν Βασιλείου τοῦ Πορφυρογεννήτου, ἐξ ἧς φαίνεται ὁ τρόπος τῆς ἱδρύσεως καὶ διοικήσεως τῶν μονῶν. Νικήτα Χωνιάτου VII 3. Περὶ τῆς ποιότητος αὐτῶν ἴδε Γρηγορᾶ ρωμ. ἱστορίας VI 5. VII 9. Ὁ δὲ θε-

§ 74. Κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας καὶ μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους λοιπὸν τὸν μοναχικὸν βίον καὶ τὰ τῆς περιουσίας τῶν μοναχῶν κατ' ἁπλούστατον τρόπον εὑρίσκομεν ἐφαρμοζόμενα ἐν τῇ συνηθείᾳ. Οἱ ἐν τοῖς ἰδιορρύθμοις μοναστηρίοις μοναχοὶ ζῶσι κατ' ἀρέσκειαν [1]. Πρὶν ἢ περιβληθῶσι τὸ μοναχικὸν σχῆμα εἰσφέρουσι χρηματικόν τι ποσὸν καὶ ἐπιτυγχάνουσι κελλίον τι λαμβάνοντες καθ' ἑκάστην τὸν ἐπιούσιον ἄρτον καὶ οἶνον [2] πρὸς τὸ ζῆν παρὰ τοῦ κελλαρίτου [3].

λων νὰ λάβῃ ἰδέαν τινὰ τοῦ σεμνοῦ βίου καὶ τῶν ἐν τῇ Δύσει μοναχῶν, ἀναγνώτω ἐν Fleury Des Congrégations religieuses (Paris 1826) περὶ τῆς Μονῆς τοῦ Clugni, ἥτις πολλοὺς ἁγίους θαυματουργοὺς παρήγαγε, περὶ ἧς ἀναγινώσκομεν ἐν τοῖς ἄλλοις (σελ. 19)· «Les moines faisaient la meilleure chère qu'ils pouvaient en maigre et s'abillaient des étoffes du plus grand prix; les abbés marchaient à grand train, suivis de quantité de chevaux, et faisaient porter de grands équipages», καὶ τὴν ἀπολογίαν τοῦ 'Αγίου Βερνάρδου (παρὰ Fleury Hist. ecclés. 67. c. 49 ann. 1126 σελ. 350-351), «à table on apport mets sur mets, et quantité de grands poissons, pour les dédommager de l'abstinence de la viande; encore sont-ils assaisonné avec tant d'art que l'on trouve de l'appetit après s'être rassasié. On sert tant de vins différents, qu'à peine peut en gouter de chacun, et de vins parfumés, emmiellés ou deguisés d'autres manières. On voit des moines qui vont à l'infirmerie, seulement pour manger de la viande. Ἂν δ' ἀληθῶς χαρακτηρίζει ὁ Nicolas de Clemangis (παρὰ Fleury σελ. 82 καὶ ἑπ.) τοὺς μοναχοὺς τοῦ 15 καὶ 16 αἰῶνος βεβαίως δὲν εἶνε κολακευτικὴ ἡ ἀποστροφή του αὕτη «Car, je vous prie, que sont aujourd'hui les monastéres des femmes, sinon des sanctuaires consacrés, non pas au culte du vrai Dieu, mais à celui de Venus? (ἴδε καὶ Gerson παρὰ Fleury καὶ Hodœporicon Ambrosii ib.)

[1] Suo more vivunt et ut illis collibitum est (πρβ. Leonis Allatii De Ecclesiæ occidentalis atque orientalis perpetua consensione (1648) lib. III. cap. VIII § 8. Πρβ. καὶ Jo. Mich. Heineccii Eigentliche und wahrhafftliche Abbildung der alten und neuen Griechishen Kirche κλπ. (σελ. 407 § 26) καὶ Isidors Silbernagl (Verfassung und gegenwärtige Bestand sämtlicher Kirchen des Orients) σελ. 55.

[2] Κατὰ τὸν Silbernagl (σελ. 55 σημ. 5) ἐκτὸς ἄρτου καὶ τυροῦ λαμβάνουσι δύο ὀκάδας οἴνου καθ' ἑβδομάδα· ἂν δ' ὁ μοναχὸς μετέρχεται ὑπηρεσίαν τινὰ μέχρι τεσσάρων ὀκάδων. Περὶ τῆς διαίτης γενικῶς τῶν μοναχῶν πρβ. L. Allatii αὐτόθι. Περὶ τῆς διακρίσεως τῶν ἰδιορρύθμων καὶ κοινοβιακῶν μοναστηρίων πρβ. ἐφημερίδα «Ἄθως»· (περὶ ἧς ἴδ. κατωτέρω σημ. 1. σελ. 152).

[3] Παρὰ Θεοδώρῳ τῷ Στουδίτῃ (ἴαμβοι ἐν Πατρολογίᾳ Μινίου τόμ. 99 σελ. 1782) εὑρίσκομεν τὸ προσωπικὸν τοῦ μοναστηρίου κατὰ τοὺς χρόνους του ὡς ἑξῆς. 'Ηγούμε-

Περὶ τῶν λοιπῶν φροντίζουσιν οἱ ἴδιοι, ζῶσι καὶ ἐσθίουσι κεχωρισμένως, μόνον δὲ κατὰ τὰς ἑορτὰς συνεστιῶνται· ἐνδύονται ἐξ ἰδίων,διαχειρίζονται δὲ καὶ διατίθενται τὰ ἑαυτῶν κατὰ βούλησιν [1].

Ἐν τοῖς μοναχοῖς ὑπάρχουσί τινες πρεσβύτεροι, καλούμενοι γέροντες, οὓς οἱ νεώτεροι τιμῶσι καὶ σέβονται ὡς πατέρας. Ἡ εἰσκομιζομένη περιουσία, περὶ ἧς τοσοῦτον ἐφρόντισαν ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ὁ Λέων, σύγκειται ἐκ τοῦ μικροῦ ποσοῦ ἤδη, ὃ εἰσάγουσι καὶ προσφέρουσι πρὸ τῆς εἰσόδου των.

§ 75. Τῶν ἰδιορρύθμων μοναστηρίων διαφέρουσι τὰ κοινόβια,ὧν ὁ τύπος σπανιώτερον ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ. Κοινοβιακὰ λέγονται τὰ μοναστήρια, ἐν οἷς μοναχοὶ τὰ πάντα ἔχουσι κοινά, ὡς οἱ πρῶτοι ἐν Ἱερουσαλὴμ χριστιανοί. Κοινοβιάται δὲ ἢ κοινοβιακοὶ μοναχοὶ λέγονται, οὐχὶ διότι ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην ζῶσιν, ἀλλὰ διότι ἐν κοινῷ κατοικοῦντες, ἐκ τῆς αὐτῆς ἱματιοθήκης ἐνδύονται, ἐκ τῆς αὐτῆς ἀποθήκης τρέφονται ἄνευ διακρίσεως βαθμοῦ καὶ τάξεως πάντες, οὐδὲν ἴδιον ἔχοντες ἕκαστος μὴ μετεχόντων τῶν ἄλλων· οἱ καρποὶ τῆς περιουσίας καὶ τῆς ἐργασίας ἑκάστου γίνεται κοινὸν πάντων κτῆμα, δῆλα δὴ τῆς μονῆς, ἥτις ἀναλαμβάνει τὴν φροντίδα τῆς συντηρήσεως αὐτῶν· ἐσθίουσιν ἐν κοινῇ τραπέζῃ, κοιμῶνται ὅμως χωριστά. Ἕκαστος μοναχὸς ἐκτελεῖ καθ' ἑκάστην τὴν ὑπὸ τοῦ προϊσταμένου ὡρισμένην ἐργασίαν [2], ὡς δὲ σημειοῦται ὁ Ἀλλάτιος communis fit quies communis labor [3].

§ 76. Περὶ τῆς καταστάσεως δὲ τοῦ μοναχικοῦ βίου δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν καὶ τάδε, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψει τὰ τοῦ

νος, ὑποτακτικοί, οἰκονόμος, ἐπιστημονάρχης, κανονάρχης, ταξιάρχης, κελλαρίτης, ἀριστητάριος, ὀψοποιός, ραφεῖς, βεστιάριος, ἀφυπνιστής, νοσοκόμος, σκυτεῖς, πυλωρός.

[1] Πρβ. καὶ J. Fallmerayer's Fragmente aus dem Orient (II Aufl. 1877) σελ. 257-258. Πρβ. Hergenröther's διατριβὴν ἐν Archiv für kathol. Kirchenrecht t. 37 σελ. 28 καὶ αὐτόθι ἀναφερόμενα ἔθιμα 14 καὶ 15 αἰῶνος.

[2] Πρβ. Zachariæ's Reise in den Orient (σελ. 235).

[3] Πρβ. καὶ Νεαρὰν Ἰουστινιανοῦ 123 κεφ. 36.

Ἄθω μοναστήρια, τὰ σπουδαιότερα γενικῶς τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἅτινα κατὰ τὸν Γεδεὼν «*διατελοῦσιν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῇ ἀναπαράστασις τοῦ μοναχικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων τοῦ χριστιανισμοῦ χρόνων εἰ μὴ καθόλου τοῦ βυζαντινοῦ αἰῶνος ἀναπαράστασις*»[1].

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου αἰῶνος πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἑνδεκάτου φαίνεται ὅτι σκανδαλώδεις ἔριδες ἐνέπεσαν τοῖς μοναχοῖς τοῦ Ἄθω, οἵτινες ἀνηνέχθησαν τῷ αὐτοκράτορι Τζιμισκῇ[2], ὅστις ἔπεμψεν Εὐθύμιον τὸν ἡγούμενον τῆς μονῆς τῶν Στουδίων καὶ συνδιήλλαξεν αὐτοὺς συνταχθέντος τότε (ἔτει 970) μεταξὺ τῶν μοναχῶν Τυπικοῦ, ὅπερ ἔλαβε τὸ ὄνομα Τράγος, διότι ἐπὶ δέρματος τράγου ἐγράφη, ἐκυρώθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος[3].

Κατὰ τὸ Τυπικὸν τοῦτο ἐπετράπη τῷ ἡγουμένῳ τῆς μονῆς νὰ διαχωρίζῃ ἴδιον ἀγρὸν καὶ νὰ παραπέμπῃ «*ᾧ βούλεται προσώπῳ*», καὶ διὰ πράξεως δ' αἰτίᾳ θανάτου ἀπόλυτος ἐδόθη ἐλευθερία τῇ διαθέσει τῆς περιουσίας πρὸς οἱονδήποτε πρόσωπον ἢ πρὸς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ (κεφ. 6 τύπ. 1). Ὁ μοναχὸς (ἡγούμενος ἢ γέρων) ἐν τῇ διαθήκῃ του δύναται νὰ διορίζῃ ἐπιτρόπους «*εἰς τὸ καλῶς καὶ θεαρέστως τὰ περὶ αὐτῶν διοικήσασθαι καὶ οἰκονομήσασθαι*». Τοῖς τοιούτοις ἐπιτρόποις δὲν ἐπιτρέπεται προσκυροῦν τὸν ἀγρὸν τοῦ τελευτήσαντος «*μήτε ἐν τῇ μεγάλῃ Λαύρᾳ, μήτε ἐν ἑτέρῳ τινι, μήτε ἐν ἀλλοτρίῳ ἀγρῷ, μήτε*

[1] Αὐτόθι σελ. 28. Περὶ τῆς διασκευῆς τῶν μοναστηρίων Ἄθω καὶ τῆς διαίτης τῶν μοναχῶν πρβ. καὶ Γεδεὼν σελ. 35 καὶ ἑπ. Περὶ τῆς φιλεργίας τῶν ἁγιορειτῶν ἴδ. σελ. 54 καὶ ἑπ. Τὰ κελλία ἑκάστης μονῆς ἐκμισθοῦνται, εἰς τρία, ὡς ἔθος πρόσωπα, ὧν ὁ εἷς ἔσται ὁ πρῶτος οἱ ἄλλοι δύο ὁ δεύτερος καὶ τρίτος, τοῦ πρώτου ἀποθνήσκοντος ὁ τέως δεύτερος, ἐπὶ καταβολῇ χρημάτων καὶ δόσεως ἐλαχίστης, ἐγκρίσει καὶ γνώμῃ τοῦ ἁρμοδίου ἱερέως τῆς μονῆς, γίνεται πρῶτος, καὶ προσλαμβάνεται τρίτος.

[2] Πρβ. Γεδεὼν «ὁ Ἄθως» σελ. 96. καὶ 136.

[3] Τὸ Τυπικὸν τοῦτο, ὅπερ καὶ ὁ Zachariæ von Lingenthal μνημονεύει ἐν τοῖς προλεγομένοις τῆς Συλλογῆς τῶν Νεαρῶν (σελ. XVI) ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ Müller λαβών, ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Σωφρονίου Καλλιγᾶ ἐν Ἀθωνιάδι. Ἀναδημοσιεύομεν δὲ αὐτὸ ἐν παραρτήματι ὡς περιέχον πολλοὺς περιέργους ὁρισμούς, ἐξ ὧν φαίνεται ἡ ἐν τῇ πράξει ἐφαρμογὴ τῶν νόμων καὶ τὰ ἔθιμα τῶν μονῶν. (Ὅρα Παράρτημα).

ἐν ἰδίῳ, ἀλλὰ πιπράσκεσθαι ἢ χαρίζεσθαι εἰς ἀξιόλογον καὶ εὐσεβὲς πρόσωπον (μοναχὸν ἐννοεῖται), *εἴ γε ἄρα φαίνεται μὴ ἔχων ἀγρὸν ἕτερον*».

Μετὰ τὴν συνθήκην τῶν μοναχῶν τοῦ ἔτους 970 φαίνεται ὅτι ἡ εἰρήνη δὲν ἀποκατέστη πλήρης. Ἡ σιδηρᾶ ῥάβδος τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου «*μὲ τὴν ὁποίαν ἐδίωκε τὰ δαιμόνια*» ὡς ἀναφέρει ὁ ἱεροδιάκονος Κρεμίζος[1], δὲν ἤρκει ὅπως ἀποκρούσῃ τοὺς πειρασμοὺς τῶν καλογήρων, ὡς δὲ σημειοῦται ὁ Σωφρόνιος Καλλιγᾶς[2], «*τὸ σύστημα τῆς εὐταξίας καὶ τοῦ κανονικοῦ Τυπικοῦ πάντη παρημελήθη παρὰ τῶν πολλῶν προτιμωμένων μᾶλλον τὰ ἑαυτῶν συμφέροντα . . . ἢ τὰ τοῦ μοναδικοῦ ἐπαγγέλματος χρέη*». Ἡ βυζαντίνη Κυβέρνησις ἀπέστελλε διὰ τοῦτο ἑκάστοτε εἰρηνοποιοὺς ἄνδρας πρὸς λύσιν τῶν διαφορῶν, οὗτοι δὲ συναθροίζοντες τοὺς ἡγουμένους διερρύθμιζον μετ' αὐτῶν καὶ διετύπουν τοὺς ἀναγκαίους κανονισμούς. Τοῦτο ἐγένετο καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, ὅστις ἔπεμψε τὸν ἐκ τῆς μονῆς Τσιντζιλούκης μοναχὸν Κοσμᾶν συνοδεύσας αὐτὸν καὶ διὰ γραφῆς, ἐν ᾗ δυσανασχετῶν ἐσημείου ὅτι «*αἱ τῶν χρυσοβούλλων διατάξεις ἐν γράμμασι μόνοις κεῖνται*». Ὁ Κοσμᾶς ἦλθεν εἰς Ἅγ. Ὄρος καὶ συνετάχθη τότε δεύτερον Τυπικόν[3]. Κατὰ τὸ ὄγδοον κεφάλαιον τοῦ Τυπικοῦ τούτου, αἱ διατάξεις τῶν ἀποιχομένων ἡγουμένων δὲν πρέπει ν' ἀνατρέπωνται «*ἀλλὰ κατὰ τὴν περίληψιν τῶν ἐκείνων γινομένων διαθηκῶν πάντα γίνεσθαι καὶ συνεργεῖσθαι*». Ὅτι δὲ ἀπόλυτος ἐλευθερία τοῖς μοναχοῖς ὑπῆρχε περὶ τὴν διάθεσιν, καὶ διαχείρισις αὐτῆς ἐνησκεῖτο ἀνάρμοστος μοναχοῖς, ἀποδείκνυσι τὸ κεφάλαιον ΙΒ' τοῦ Τυπικοῦ ἔχον οὕτω· «*Τὴν δὲ Λαύ-*

[1] Προσκυνητάριον τοῦ ἁγ. Ὄρους Ἄθωνος πρότερον μὲν παρὰ τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ συγγραφὲν καὶ ἐκδοθέν, νῦν δὲ ὑπὸ Ἰγνατίου ἱεροδιακόνου τοῦ Κρεμίζου τοῦ ἐκ Μονεμβασίας (Ἐνετίῃσι 1745) σελ. 7. Πρβ. καὶ Jo. Lamii Deliciae eruditorum τόμ. 15 σελ. 243 καὶ ἑπ. σημ. 2 σελ. 253 καὶ ἑπ.

[2] Ἀθωνιάδος σελ. 61.

[3] Ἴδε καὶ τὸ Τυπικὸν τοῦτο ἐν Παραρτήματι μετὰ τῆς γραφῆς τοῦ αὐτοκράτορος.

ραν τῶν Καρυῶν, φασίν, ἀντὶ Λαύρας ἐμπόριον γενέσθαι, ὥστε καὶ αὐτὰ τὰ ἀπηγορευμένα τοῖς μοναχοῖς πιπράσκεσθαι ἐν αὐτῇ».

Τινὲς τῶν μοναχῶν καὶ ἡγουμένων «*εἴτε ἁπλότητι εἴτε κουφότητι εἴτε κανόνων ἀπειρίᾳ ἀγόμενοι*» κατελίμπανον ἐν ταῖς διαθήκαις αὐτῶν ἡγουμένους παῖδας μὴ συμπληρώσαντας τὸ 20 ἔτος τῆς ἡλικίας· τοῦτο ἀπηγορεύθη διὰ τοῦ Τυπικοῦ (κεφ. ΙΕ).

Ἡ αὐτὴ ἐλευθερία περὶ τὴν διάθεσιν τῆς περιουσίας τῶν μοναχῶν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ὑπῆρχε [1].

[1] Περὶ τῆς μοναστικῆς καταστάσεως γενικῶς κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα πρβ. Προσκυνητάριον τῆς βασιλικῆς σεβασμίας μονῆς Ἁγ. Λαύρας τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου τοῦ ἐν τῷ Ἄθῳ, συντεθὲν ὑπὸ Μακαρίου Κυδωνέως τοῦ ἐκ χώρας Χανίων τοῦ Τριγώνη τοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς μονῆς σκευοφύλακος (Ἐνετίῃσιν 1772). Περὶ δὲ τῆς μεταγενεστέρας ἱστορίας τῶν μονῶν καὶ τῆς κοινότητος τοῦ Ἄθω πρβ. πρὸ πάντων Gass, προσέτι Μανουὴλ Ἰω. Γεδεὼν «ὁ Ἄθως» (ἐν Κωνσταντινουπόλει ͵ΑΩΠΕ΄) καὶ L'Athos par l'abbé Alexandre Stanislas Neyrat (1880). J. Falmerayer's Fragmente aus dem Orient (II Aufl. 1877). Πρὸς δὲ καὶ Νεοφύτου Δούκα «*Καλόγηρον ἤτοι ἐπιστολὴν πρὸς μοναχοὺς προτρεπτικὴν καὶ φιλολογικὴν*» (ἐν Βιέννῃ 1885), ἔνθα περὶ τῶν μοναχῶν Ἄθω πραγματευόμενος λέγει· «*Νῦν δὲ τί καταγίνονται οὗτοι οἱ θεῖοι πατέρες; Βαβαὶ τῆς ἀπολογίας. Οἱ ἀκτήμονα βίον ἐπαγγελλόμενοι πλοῦτον διώκομεν χαμερπῆ.... ἀντὶ δὲ τοῦ τριχωτοῦ καὶ ῥακώδους τριβωνίου τοῦ Βαπτιστοῦ, τὸ ὁποῖον ἐξ ἐπαγγέλματος ἐδεξάμεθα, ὅσα φύσις καὶ τύχη ἐφεῦρε μέχρι τῆς σήμερον τοιοῦτοι ἡμεῖς*» κλπ. (σελ. 39). Περὶ τῆς ἀθωνιάδος χερσονήσου καὶ περὶ τῶν ἐν Ἁγ. Ὄρει μοναχῶν, τῆς διαίτης αὐτῶν καὶ τῶν νομικῶν σχέσεων, σπουδαίας λεπτομερείας περιέχει ἐπίσης ἡ μελέτη τοῦ κ. Παναγιώτου Σ. Βεργηνάδου ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσῃ ἐφημερίδι «Ἄθως» (ἐν Ἀθήναις 1889) ἐν φύλλοις 1, 2, 3, 5, 6, 9, 10, 15, 17, 19, 21, 22. Τὴν μελέτην ταύτην, ἀφορῶσαν εἰς τὸ σήμερον ἐν Τουρκίᾳ δίκαιον μνημονεύω καὶ κατωτέρω ἐν τῷ εἰδικῷ τμήματι § 117. Περὶ διακρίσεως εὐκτηρίων καὶ μοναστηρίων καὶ τῆς διαθέσεως αὐτῶν πρβ. Νεαρὰν Βασιλείου τοῦ Πορφυρογεννήτου XXIX § γ΄ (coll. Zachariæ III), ἐξ ἧς φαίνεται καὶ ὁ τρόπος τῆς ἱδρύσεως αὐτῶν ἐν τῇ πράξει καὶ ἔθιμα τοῦ 10 καὶ 11 αἰῶνος.

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Ἐν Ἑλλάδι νεώτερον δίκαιον*.

§ 77. Ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον πρὸ τοῦ 1821. Ἐκκλησιαστικὴ περιουσία.

§ 78. Νόμος περὶ διακρίσεως κτημάτων. Μεταβολὴ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῆς περιουσίας τῶν εὐαγῶν οἴκων. Διάτ. 1 Δβρίου 1836. Διάτ. 3/15 Ἀπριλίου 1833.

§ 79. Διαίρεσις τῶν ναῶν εἰς ἐνορίας. Ἐγκύκλιος 1 Μαρτίου 1834. Διάτ. 8 Ἰουνίου 1856.

§ 80. Περιουσία ἐκκλησιῶν ἐνοριακῶν ἢ μοναστηρίων ἐγκαταλελειμμένων. Διάτ. 26 Ἀπριλίου (8 Μαΐου) 1834.

§ 81. Τὸ Δημόσιον ἐπιτηρεῖ τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν. Διάτ. 12/24 Μαΐου 1835.

§ 82. Διάτ. 20 Μαΐου 1836. Διαίρεσις ἠρειπωμένων ἐκκλησιῶν καὶ γηπέδων αὐτῶν εἰς τρεῖς κατηγορίας 1) μοναστηριακάς, 2) ἐνοριακὰς καὶ 3) ἰδιωτικάς.

§ 83 Διαχείρισις τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου. Διάτ. 29 Ἀπριλίου 1843. Καταστατικὸς Νόμος 1852, Νόμος 9 Ἰουλίου 1852. Ἐπισκόπων θέσις ἐν τῇ διαχειρίσει. Λογοδοσία αὐτῶν.

---

§ 77. Μέχρι τῶν παραμονῶν τοῦ περὶ ἐλευθερίας ἀγῶνος ἡ ἐκκλησιαστικὴ περιουσία, συμπεριλαμβάνουσα τὰ εἰς ἐκκλησίας, μοναστήρια καὶ εὐαγῆ ἱδρύματα ἀνήκοντα κτήματα, ἐξηκολούθει ἐν Ἑλλάδι θεωρουμένη ὡς περιουσία, ἧς ἡ διαχείρισις ἀπέκειτο τοῖς ἐπισκόποις, ἐνεργοῦσι διὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς οἰκονόμων[1]. Καί τοι ὅμως τὸ ἐκκλησιαστικὸν καὶ ἀστικὸν

* Περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ κλήρου ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν πρβ. Διατριβὴν Β. Ε. ἐν παραρτήματι φύλλου 16 τῆς Ἐθνικῆς Ἐφημερίδος 11 Ἰουνίου 1832. Κρίσεις δὲ περὶ αὐτοῦ καὶ τῆς νεωτέρας νομοθεσίας τῆς Ἑλλάδος Ἐθνικῆς Ἐφημερίδος ἐν φύλλ. 32 (ἔτους 1832), «Ἡλίου» φύλλ. 9 καὶ 13 (1833), «Χρόνου» φύλλ. 27 (1833), ἴδ. καὶ Ἔκθεσιν 7/49 Ἰουνίου (1833) ἐν Ναυπλίῳ Θ. Φαρμακίδου, Κ. Σχινᾶ καὶ Σκαρλ. Βυζαντίου. Ἴδε καὶ ἔκθεσιν τοῦ ἐπισκόπου Σάμου Κυρίλλου πρὸς τὴν ἑλλ. Κυβέρνησιν κατὰ τὸ 1830 (ἐν Παρατήματι).

[1] Πρβ. καν. Ἀποστ. ΜΑ. Συνόδου Νικαίας 12 (Σ. II 593) Johann Baptist Braun Das Kirch. Vermögen σελ. 33 (Giessen 1860), Schulte Die juristische Persönlichkeit der Kathol. Kirche (Giessen 1869). Ἀντιοχ. καν. 24 25. καὶ σχόλ. Ζωναρᾶ, Βαλσαμ. καὶ Ἀριστηνοῦ. Χαλκηδόνος καν. 24 (II 276. 277). Καν. 7. 8. Συνόδου Γάγγρας (III 105. 106).

ἡμῶν δίκαιον διέκρινε τὴν περιουσίαν ταύτην καὶ ὑπεδείκνυε τοὺς ἐπισκόπους ἁπλοῦς διαχειριστὰς αὐτῆς « *ὡς τοῦ Θεοῦ ἐφορῶντος* », καὶ ὅτι αὕτη εἶνε ἀφιέρωμα τῷ Θεῷ[1], δὲν ὑπεστηρίχθησαν παρ' ἡμῖν αἱ θεωρίαι τῶν ἑρμηνευτῶν τοῦ Κανονικοῦ δικαίου τῆς Δύσεως, οἵτινες ἐξ ὑπερβολικοῦ ζήλου ἀνέδειξαν τὸν Θεὸν ἰδιοκτήτην ὡς κοινὸν ἰδιώτην, θέμενοι συγκεκριμένως τὸ ζήτημα τίς εἶνε ὁ κύριος τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, παρεξηγοῦντες δὲ τὸ τοῦ Χριστοῦ ὅτι « *ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου* »[2], οὐδὲ ἀπεδόθη τοῖς πτωχοῖς ὁ τίτλος τῆς κυριότητος ταύτης διὰ τὸν λόγον ὅτι οἱ πτωχοὶ ἐβοηθοῦντο[3], ἢ τῷ ἁγ. Πέτρῳ καὶ τῷ Πάπᾳ τῆς Ρώμης ὡς ἀντιπροσώπῳ τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς[4]. Ὁ Ἰουστινιανός, κατὰ τὰς ὀρθὰς παρατηρήσεις τοῦ Braun

[1] Βαλσαμ. (Σ. II 593 594). Ματθ. Βλαστάρεως Ε 16 (Σ. VI 267) « *μὴ ἐξεῖναι τὰ τοῦ θεοῦ χαρίζεσθαι* » « *τὰ τοῦ θεοῦ καθιερωθέντα οὐχ ὅσιον ἐκποιεῖν* ».

[2] Πρβ. π. χ. Cæsar. Maria Sguanin, Tractatus Beneficiarius (quæst. IV ἀριθ. 75, 76. Ergo demun hoc modo Deus et dominus N. J. C. factus est verus et proprius Dominus omnium indiscriminatim bonorum Ecclesiæ.

[3] Ὁ Thomassinus ἐπὶ τῶν θεωριῶν τοῦ Αὐγουστίνου στηριζόμενος ἀποφαίνεται Ecclesiæ res omnes patrimonia esse pauperum utpote primum pauperibus erogatas, Ecclesiæ commendatas, ut matri et altrici pauperum (III de benef. III lib. III cap. XXVII).

[4] Αἱ θεωρίαι αὗται ἀπεδοκιμάσθησαν ὑπὸ τῶν νεωτέρων καὶ δοκίμων συγγραφέων. Πρβ. Friedberg Lehrburch des Kathol. und Evang. Kirchenr. § 172. Walter Lehrbuch KR. § 251, ὅστις ἐν τούτοις προσπαθεῖ νὰ δικαιολογήσῃ τὰς θεωρίας τῶν ἀρχαιοτέρων ἐφαρμόζων ἀρχὰς ἀνυποστάτους. Πρβ. καὶ Richter-Dove § 302 Lehrbruch, καὶ ἰδίως Poschinger (αὐτόθι) ἀποκαλοῦντα χιμαίρας καὶ παραδοξολογίας τὰς τοιαύτας θεωρίας (superstitiöse, bizarr, injuristische, absurd) (§ 41 σελ. 268. 269 καὶ ἑπ. § 42) καὶ παρατηροῦντα λίαν ὀρθῶς ὅτι, ἀφ' οὗ ὁ Θεός εἶνε κύριος ὅλης τῆς γῆς, εἶνε μωρὸν νὰ ἀποδίδηται εἰδικῶς αὐτῷ ἡ κυριότης ὡρισμένων πραγμάτων. Ὁ Θεὸς δὲν εἶνε ἄνθρωπος, ἄρα δὲν πρέπει νὰ συμπαρασύρηται ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ σφαίρᾳ καὶ νὰ ὑποβάλληται ὡς νομεὺς ἐπιγείων πραγμάτων εἰς τοὺς κοσμικοὺς νόμους κυριότητος καὶ συναλλαγῆς καὶ παραγραφῆς καὶ χρησικτησίας· (ἴδε λίαν σαφῶς ταῦτα ἐκτιθέμενα καὶ παρὰ Braun αὐτόθι σελ 35, 36, 37, 38 καὶ 39). Οὐχ ἧττον ὑπῆρξαν καὶ ἀρχαιότεροί τινες συγγραφεῖς πρακτικώτερον καὶ ὀρθότερον τῶν συγχρονούντων αὐτοῖς θεωρήσαντες τὰς ἐκκλησίας ὡς διάφορα νομικὰ πρόσωπα ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὰς ὑλικὰς δυνάμεις, ὡς πᾶν ἄλλο εὐαγὲς ἵδρυμα, π. χ. Gonzalez Telez (Decret. LIII tit 13 c 3) Dicendum est dominium rerum ecclesiasticarum residere penes ecclesiam illam particularem cui talia bona applicata sunt pro dote. . . Nec persona aliqua singularis habet dominium, *sed sola communitas*, per-

(αὐτόθι σελ. 23), ἐθεώρει μᾶλλον τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἱδρύματα, καὶ συγκεκριμένως τοὺς ναούς, ὡς ὑποκείμενα κυριότητος, ὄντως δὲ ἐκ τοῦ Ν. 26 Κώδ. (1. 2) ἰσχυρά πως ἐπιχειρήματα δύνανται νὰ ἐξαχθῶσι κατὰ τῆς θεωρίας, ὅτι *εἰς τὰς κοινότητας μόνον* τὸ Ἰουστινιάνειον δίκαιον ἀπεδίδου τὸ τῆς ἰδιοκτησίας δικαίωμα[1]. Ὁπωσδήποτε ὅμως καὶ ἂν χαράξῃ τις τὸν κύκλον τῶν δικαιωμάτων τῶν ἐκκλησιῶν, τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ὁ ῥηθεὶς Αὐτοκράτωρ ἀναγνωρίζει τὰς ἐκκλησίας καὶ τοὺς εὐαγεῖς οἴκους ὡς πρόσωπα νομικὰ ἐκ τοῦ σκοποῦ αὐτῶν, δυναμένων διὰ τὸν λόγον τοῦτον νὰ ἐγκαθιστῶνται κληρονόμοι καὶ κληροδόχοι καὶ νὰ ἐνεργῶσι νομικὰς πράξεις ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου[2].

§ 78. Τὸ ἐν Ἑλλάδι δίκαιον δὲν μετέβαλε τὰς ἀνωτέρω προταχθείσας ἀρχὰς τοῦ ρωμαϊκοῦ καὶ βυζαντιακοῦ δικαίου, τοὐναντίον διὰ τῶν ἄρθρων 19 καὶ 20 τοῦ περὶ διακρίσεως

sona autem singularis non ut talis, sed ut pars et membrum communitatis habet in ipsis rebus jus utendi. Περὶ τῶν διαφόρων θεωριῶν τῆς δεσποτείας τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας παρὰ τοῖς Δυτικοῖς καὶ τὴν σχετικὴν φιλολογίαν πρβ. καὶ Bernard Hübler «*Der Eigenthümer des Kirchenguts*» (Leipzig 1868) σελ. 4.

[1] Savigny System II σελ. 263 καὶ ἑπ. πρβ. καὶ Μολδαυικὸν Κώδ. ἐν ἄρθ. 379. ὅστις θεωρεῖ τὰ ***Μοναστήρια*** καὶ ***Ἐκκλησίας*** *ὡς ὁμάδας* ἢ ***ἠθικὰ πρόσωπα***, ὅμοια ταῖς ἐμπορικαῖς ἑταιρείαις ἢ τοῖς σωματείοις, καὶ τὴν περιουσίαν των ὡς ἰδιωτικὴν ἀνήκουσαν τῇ ὁμάδι ἢ κοινότητι.

[2] Schulte αὐτόθι σελ. 9 καὶ ἑπ. πρβ. καὶ Schulte System d. KR σελ. 488 καὶ ἑπ. Hübler αὐτόθι σελ. 149 καὶ ἑπ. Ταῦτα καθαρῶς ἐξάγονται καὶ ἐκ τοῦ Ν. 11. 13. 14. 17. 22. 24. 25. Κώδ. (1. 2). Νόμ. 20. 23. 41. 48. 53. 55. 58. Κ. (1. 3) καὶ ἰδίως Νεαρᾶς 123. Σημειωτέον πρὸς τούτοις ἐνταῦθα ὅτι ἡ ἀνεξαρτησία τῶν διαφόρων διακεκριμένων ἐκκλησιαστικῶν ἱδρυμάτων καὶ μονῶν, ὡς εἰδικῶν νομικῶν προσώπων, δικαιολογεῖ καὶ τὴν ἐν ταῖς ἀστικαῖς σχέσεσι σύγκρουσιν τῶν δικαιωμάτων καὶ τὰς πρὸς ἄλληλα διαφορὰς αὐτῶν. Κατὰ τὸν A. Campion (δικηγόρον), ἑρμηνεύοντα τὰ ἐν Γαλλίᾳ παρὰ τοῖς Δυτικοῖς κρατοῦντα ἐν τῷ συγγράμματί του σελ. 316. 265 Manuel pratique de droit civil ecclésiastique ou exposé de la législation et de la jurisprudence sur l'administration temporelle du culte Catholique et ses rapports avec l'autorité civile (Paris et Caen 1876), αἱ πρὸς φιλανθρωπικὰ καταστήματα ἢ κοινότητας ἢ ὁμάδας κληροδοσίαι ἢ δωρεαὶ εἰσὶν ἄκυροι, ἐὰν δὲν εἶνε ἀνεγνωρισμένη ἡ ἵδρυσις αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἄρθρ. 910 Γαλλ. Κώδ. καὶ τῶν νόμων τῆς 2 Ἰανουαρίου 1817, Διατ. 2 Ἀπριλίου 1817, Νόμ. 24 Μαΐου 1825. Περὶ τοῦ ζητήματος, ἂν σήμερον εἶνε νόμιμος ὁ συνεταιρισμὸς προσώπων πρὸς θρησκευτικὸν σκοπόν, πρβ. Campion σελ. 266.

κτημάτων νόμου ὥρισε καὶ ἀνεγνώρισε τὰ νομικὰ πρόσωπα ὡς ἱκανὰ πρὸς κτῆσιν καὶ τὴν κυριότητα τῆς περιουσίας αὐτῶν ὡς ἀνήκουσαν αὐτοῖς, μετέτρεψεν ὅμως τελείως τὸν ὀργανισμὸν τῆς διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῆς περιουσίας ταύτης.

Διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 1 Δεκεμβρίου 1836 ἡ διοίκησις τῶν ἀγαθοεργῶν πάντων καταστημάτων, νοσοκομείων, ὀρφανοτροφείων, νοθοτροφείων κλπ. ἀνετέθη ἀποκλειστικῶς εἰς ἀδελφάτα συγκείμενα ἐκ τοῦ δημάρχου τοῦ δήμου, εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ὁποίου ταῦτα εὑρίσκονται, καὶ ἐκ δύο ἢ τριῶν δημοτῶν ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ Συμβουλίου (ἄρθρ. 1 καὶ 2).

Οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ κληρικοὶ οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσι τοῦ λοιποῦ πρὸς τὰ τῆς διαχειρίσεως, πᾶν ὅ,τι λοιπὸν ἴσχυε περὶ διοικήσεως εὐαγῶν τοιούτων οἴκων καὶ τῶν κληρονομικῶν δικαιωμάτων ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν διοικητῶν αὐτῶν, δὲν ἔχει πρακτικὸν κῦρος ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ μόνον ἱστορικὴν ἀξίαν[1].

Ὁ Ἕλλην νομοθέτης πρὸ πάντων ἐστηρίχθη ἐπὶ τοῦ ῥητοῦ τοῦ Εὐαγγελίου «*Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ*»[2], καὶ διέκρινε τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐξουσίαν τῆς κοσμικῆς[3]. Ἡ ὑπερτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία ἀνετέθη εἰς χεῖρας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως (ἄρθρ. 1. 2. 6. 9 Διατάγ. 23 Ἰουλίου 1833). Ἡ δὲ διαχείρισις καὶ ἐπιτήρησις πολιτικῶν ἀντικειμένων ἀφῃρέθη παντελῶς ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν, παραδοθεῖσα ἀποκλειστικῶς εἰς

[1] Ἴδε κεφάλαιον πρῶτον τῆς παρούσης πραγματείας σελ. 30 καὶ 40 καὶ Φωτίου Νομοκ. Β 1.

[2] Ματθ. 22, 21.

[3] Ὁ J. André (Somme théorique et pratique de tout le droit canonique tom. I σελ. 237) θέλων νὰ δικαιολογήσῃ καὶ ὑποστηρίξῃ τὴν περιβόητον βοῦλλαν (decretalis) Unam sanctam Βονιφατίου τοῦ VIII, ἥτις συνεκέντρωσεν ἐν χερσὶ τοῦ Πάπα πᾶσαν πνευματικὴν καὶ κοσμικὴν ἐξουσίαν, ἐξηγεῖ τὴν ῥῆσιν τοῦ Χριστοῦ «*ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου*» (Ἰωάν. XVIII 36), ὅτι δῆθεν ἡ ἐξουσία μου (καὶ ἡ κοσμικὴ δῆλα δὴ) ἐδόθη μοι παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ οὐχὶ παρὰ τοῦ κόσμου.

τὴν κοσμικὴν δύναμιν[1], μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων καὶ αἱ περὶ διαθηκῶν τοῦ κλήρου διαφοραὶ καὶ « *οἱ προσδιορισμοὶ περὶ κινητῶν καὶ ἀκινήτων κτημάτων περὶ εἰσοδημάτων, ἐπικαρπίας καὶ λοιπῶν δικαιωμάτων τῶν ἐκκλησιῶν, τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν ἐκ τοῦ κλήρου ἀτόμων* » (ἄρθρ. 17 καὶ 18).

Διὰ προγενεστέρου Διατάγματος 3]15 Ἀπριλίου 1833 εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν εἶχεν ἀνατεθῇ ἡ ἐπιτήρησις καὶ διεύθυνσις καὶ διαχείρισις τῆς διὰ θρησκευτικὰς ἀνάγκας ἀναφερομένης περιουσίας (ἄρθρ. 1 § 1 καὶ 2)[2].

§ 79. Διὰ τῆς Ἐγκυκλίου τῆς 1 Μαρτίου 1834 διῃρέθησαν οἱ ναοὶ εἰς ἐνορίας, ἐν ᾧ δὲ ἀφ' ἑνὸς ἀνετέθη εἰς βάρος τῶν ἐνοριτῶν ἡ διατήρησις τῶν ναῶν, ἡ διαχείρισις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ των ταμείου ἀφ' ἑτέρου παρεδόθη εἰς ἐπιτρόπους διοριζομένους κατ' ἔτος ὑπὸ τῶν ἐνοριτῶν (ἄρθρ. 1 καὶ 5). Βραδύτερον τὸ Διάταγμα τῆς 8 Ἰουνίου 1856 ὁριστικῶς διῄρεσεν τὰς ἐνορίας τῶν ἐκκλησιῶν κατὰ χωρία, κωμοπόλεις καὶ πόλεις ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων (ἄρθρ. Α § α, β καὶ γ)[3].

[1] Ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῶν Γάλλων (2-4 Νοεμβρίου) ἔτει 1789 εἶχε διακρίνῃ ἐπίσης ἐν ἄρθρ. 1 que tous les biens écclésiastiques sont à la disposition de la Nation. Πρβ. G. de Champeaux, Recueil général du droit civil ecclésiastique Français depuis le commencement de la Monarchie jusqu'à nos jours (Paris ἔκδ. II) σελ. 348, πρβ. καὶ Campion αὐτόθι σελ. 380. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐν Γαλλίᾳ διὰ τοῦ Concordat ἄρθρ 12 αἱ ἐκκλησίαι αἱ μητροπολικαί, ἐνοριακαὶ καὶ αἱ ἄλλαι, αἱ μὴ ἐκποιηθεῖσαι, αἱ ἀναγκαῖαι εἰς τὴν θρησκευτικὴν λειτουργίαν ἀπεδόθησαν εἰς τοὺς ἐπισκόπους (πρβ. καὶ Νόμ. 48 germinal ἔτους X ἄρθρ. 75), ἀνήκουσαι εἰς τὰς κοινότητας (Communes) (αὐτόθι σελ. 382).

[2] Πρβ. καὶ Διάτ. 25 7βρίου 1833 ἄρθρ. Ζ καὶ Θ.

[3] Πρβ. καὶ Ἐγκύκλιον 23 Ἰουλίου 1856 περὶ ἐνοριῶν. Πρβ. δὲ καὶ τὰ ἐν Γαλλίᾳ (ἅτινα φαίνεται ὅτι εἶχεν ὑπ' ὄψει ὁ ἡμέτερος Νομοθέτης) παρὰ Campion σελ. 573. Τὰ παρεκκλήσια ἢ ἐξωκκλήσια οὐδαμοῦ δύνανται νὰ κατασταθῶσιν ἐνοριακαὶ ἐκκλησίαι. Ὅρα καὶ ῥηθεῖσαν Ἐγκύκλιον 23 Ἰουλίου 1856. Ἡ δι' ἐπιτρόπων διαχείρισις τῶν ταμείων τῶν ναῶν καὶ τῆς ἰδιαιτέρας αὐτῶν περιουσίας νομίζομεν ὅτι εἶνε θεσμὸς ληφθεὶς ἐκ τῆς Γαλλικῆς νομοθεσίας. Ἡ ἱστορικὴ ἀνάπτυξις τοῦ θεσμοῦ τούτου ἐν τούτοις εὕρηται παρὰ Fleury Histor. Eccles. Περὶ τῶν fabriques d'église ἐν Γαλλίᾳ πρβ. Campion αὐτόθι σελ. 440 καὶ ἑπ. Dalloz v° Culte. Marguilliers δὲ λέγονται οἱ

§ 80. Τὸ Διάταγμα τῆς 26 Ἀπριλίου (8 Μαΐου) 1834 ἐθεώρησεν ὅτι ἀνήκουσι τῷ Δημοσίῳ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι ἢ μοναί, αἵτινες ἀφωσιώθησαν εἰς Δημόσιον χρῆσιν ἢ κατέστησαν ἐνοριακαὶ ἢ ἔπαυσαν νὰ διοικῶνται ὑπὸ τῶν κτιτόρων καὶ ἰδιοκτητῶν αὐτῶν (ἀριθ. 1. 3)[1].

§ 81. Τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων ἡ ἐπιτήρησις καὶ παράστασις ἀνετέθη διὰ τοῦ Διατ. τῆς 12/24 Μαΐου 1835 τῷ προϊσταμένῳ τῆς ἐπὶ τοῦ ταμείου τούτου Ἐπιτροπείας[2]. τῶν δὲ ἀγαθοεργῶν καταστημάτων καὶ σωματείων ἐπίσης τῷ προϊσταμένῳ τῆς κατὰ νόμον διοικήσεως αὐτῶν.

§ 82. Τὰ περὶ Ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας ὅμως σαφέστερον ἐκανονίσθησαν διὰ τοῦ Διατάγματος τῆς 20 Μαΐου (1 Ἰουνίου) 1836. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 1 καὶ 7 αἱ ἠρειπωμέναι ἐκκλησίαι καὶ τὰ γήπεδα αὐτῶν διῃρέθησαν εἰς τρεῖς κατηγορίας 1) μοναστηριακάς, 2) ἐνοριακάς, 3) ἰδιωτικάς.

Ἐὰν αἱ μοναστηριακαὶ ὑπάγωνται εἰς διατηρούμενα μοναστήρια, διοικοῦνται τότε ὡς τὰ ἄλλα κτήματα τῶν μοναστηρίων τούτων. Ἐὰν ἀνήκωσιν ὅμως εἰς διαλελυμένας Μονάς, ἐκποιοῦνται διὰ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν.

Αἱ ἐνοριακαὶ παρεχωρήθησαν τοῖς Δήμοις[3]. Ἡ ἐκποίησις

ἐπίτροποι. Περὶ τοῦ διορισμοῦ καὶ τῶν ἔργων αὐτῶν πρβ. ἐν Γαλλίᾳ Διάταγ. 30 Δεκεμβρίου 1809 καὶ Campion σελ. 446 καὶ ἑπ.

[1] Τὸ κτιτορικὸν δίκαιον ἀπώλεσε διὰ τοῦ Διατάγματος κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν πρακτικὴν σημασίαν, διότι διὰ τοῦ ἄρθρ. 5 «*τὰ ἰδιωτικὰ μοναστήρια δὲν θέλουν φέρῃ τοῦ λοιποῦ τὸ ὄνομα τοῦτο οὐδὲ θέλουν χρησιμεύσῃ πρὸς ἐνάσκησιν μοναχῶν, ἀλλ' ὡς ἰδιαίτερα εὐκτήρια καὶ ἡσυχαστήρια αὐτοῦ μόνον τοῦ ἰδιοκτήτου*» κατὰ δὲ τὸ ἄρθρ. 4 «*Αἱ ἰδιόκτητοι ἐκκλησίαι τότε μόνον δύνανται νὰ χρησιμεύουν ὡς ἐνοριακαί, ὅταν ἀγορασθῶσι παρὰ τῆς ἐνορίας ἢ χαρισθῶσιν εἰς αὐτὴν παρὰ τοῦ ἰδιοκτήτου*». Πρβ. καὶ Ἐγκύκλ. Ὑπουργείου Ἐκκλ. 5127 (1 Σεπτεμβρίου 1834), Ἐγκύκλ. Συνόδου 27 Ἰουνίου 1834 (ἐν Συλλογῇ Δαμ. Χριστοπούλου σελ. 75 καὶ ἑπ.), Ἐγκ. Συνόδου 31 Μαρτίου 1856 (Συλλ. Χριστοπ. 197), Ἐγκύκλ. Ὑπουργείου 28 Σεπτεμβρίου 1859 (Συλλ. Χριστοπ. 217) καὶ ἰδίως Ἐγκύκλιον Ὑπουργείου 21 Ἰουλίου 1860 (Συλλ. Χριστοπ. 218).

[2] Πρβ. καὶ Διάτ. 21 Φεβρουαρίου (4 Μαρτίου) 1836 καὶ Διάτ. 9/21 Μαρτίου 1836.

[3] Ὁ περὶ Δήμων νόμος τῆς 27 Δεκεμβρίου 1833 ἐν ἄρθρῳ 20 συναριθμεῖ ἐν τῇ Δη-

αὐτῶν γίνεται κατὰ τοὺς ὅρους τῶν ἄρθρ. 3 § 1 καὶ 2 3 4 καὶ 5 τοῦ ρηθέντος Διατάγματος.

§ 83. Τὸ Διάταγμα τῆς 29 Ἀπριλίου 1843 ἀνέθηκεν ὁριστικῶς τὴν διαχείρισιν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου, προωρισμένου εἰς βελτίωσιν τοῦ κλήρου καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως, τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν, ᾧ ἀνετέθη ἐπίσης καὶ ἡ ἐπὶ δικαστηρίου ἐκπροσώπευσις αὐτοῦ (ἄρθρ. 1.2.3)[1]. Κατόπιν ἐπῆλθεν ὁ Καταστατικὸς Νόμος ἐν ἔτει 1852 (9 Ἰουλίου) περὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὅστις ὥρισεν ἀκριβῶς τὰ δικαιώματα αὐτῆς ὅλως πνευματικὰ ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας[2]. Ὑπελείπετο ἐν τούτοις τῷ νομοθέτῃ νὰ κανονίσῃ καὶ τὴν τῶν Ἐπισκόπων καὶ τοῦ ὑπ' αὐτοὺς κλήρου θέσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος, ὄντως δ' ὁ νόμος Σ' τῆς 9 Ἰουλίου 1852 καθώρισε τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα αὐτῶν καὶ τὰς περιφερείας τῆς ἁρμοδιότητός των.

Ὁ Ἐπίσκοπος ἐθεωρήθη ὡς πνευματικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ Ἀρχὴ ἐν τῇ ἐπισκοπῇ (ἄρθρ. 8), περιωρίσθησαν δὲ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ἐν τῇ διεξαγωγῇ τῶν κυρίως ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων. Ἡ δικαιοδοσία του εἶνε καθαρῶς πνευματικὴ καὶ περιστρέφεται εἰς τὴν κατὰ τοὺς Κανόνας τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰς παραδόσεις αὐτῆς ἀκριβῆ τήρησιν τῶν θείων καὶ ἱερῶν δογμάτων ὑπὸ τῶν ὑπὸ τὴν ποιμαντορίαν του κλη-

μοτικῇ περιουσίᾳ (πρβ. καὶ Ἐγκ. 5 Ἰουλίου 1857 Ὑπουργείου καὶ Ἐγκ. Συνόδου 28 Αὐγούστου 1857) τὰ κατὰ τόπους ἀγαθοεργὰ καταστήματα, ἐν οἷς καὶ τὰς ἐνοριακὰς ἐκκλησίας, ὡς ἀνήκοντα εἰς τὴν ὁλομέλειαν τῶν Δημοτῶν (ἄρθρ. 20), ἡ δὲ διοίκησις αὐτῶν γίνεται διὰ Συμβουλίων ἐκκλησιαστικῶν (ἐπιτροπειῶν) συγκειμένων ἐκ τοῦ Δημάρχου, τοῦ ἁρμοδίου Ἐφημερίου καὶ 2-4 δημοτῶν διοριζομένων ὑπὸ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου (ἄρθρ. 114). Ἐν ἀνάγκῃ, καθ' ἣν ἡ περιουσία ἀπαιτεῖ διορισμὸν ἰδιαιτέρου οἰκονόμου (διαχειριστοῦ), ἐκλέγεται οὗτος ὑπὸ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου (ἄρθρ. 115 καὶ 50 § 12). Πρβ. καὶ Ἐγκ. 27 Μαρτίου 1857. Περὶ τῶν ἰδιωτικῶν ἐκκλησιῶν ἴδ. ἄρθρ. 4. 5 καὶ 6.

[1] Ἐλήφθη δὲ φροντὶς νὰ κρατῶνται ἐν τῷ Γενικῷ Λογιστηρίῳ καὶ ἰδιαίτερα καὶ διακεκριμένα βιβλία τοῦ ταμείου τούτου.

[2] Ἀξία σημειώσεως εἶνε ἡ διάκρισις, ἥτις γίνεται ἐν ἄρθρ. 18 τῶν ἱερῶν πραγμάτων, ἡ δὲ διάκρισις αὐτῶν δὲν ἀπώλεσεν τέλεον τοιουτοτρόπως ἐν Ἑλλάδι τὴν σημασίαν αὐτῆς, ὡς ὁ Καλλιγᾶς φρονεῖ ἐν τόμῳ II § 13 καὶ 14.

ρικῶν, οἵτινες διὰ τὴν διαγωγήν των ὑπόκεινται καὶ εἰς ἐκκλησιαστικὰς ποινὰς (ἄρθρ. 8. 9 καὶ 13)[1]. Διὰ τοῦ Διατάγματος τούτου ὡρίσθη ἐπίσης καὶ μισθοδοσία αὐτοῦ[2] καταργηθέντων τῶν μέχρι τότε κατὰ παράδοσιν καὶ κατὰ τὸ βυζαντιακὸν δίκαιον λαμβανομένων δικαιωμάτων, ἤτοι τῶν ἐμβατικίων, τῶν φιλοτίμων καὶ ἄλλων ἀποδοχῶν[3].

---

[1] Ὁ ἐπίσκοπος δικάζει τὰ παραπτώματα τῶν κληρικῶν συνεδριάζων μετὰ 4 ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς Ἐπισκοπῆς (ἄρθρ. 8). Ἐν ἀπουσίᾳ ἢ κωλύματι τοῦ ἐπισκόπου ἀναπληροῖ αὐτὸν ὁ Σκευοφύλαξ καὶ ὁ Σακελλίων, ὁ Ὑπομνηματογράφος ἢ ὁ Ἱερομνήμων (πρβ. Διάτ. 24 Ἀπριλίου 1856). Ἡ ἀπόφασις ἡ ἐπισκοπικὴ ὑπόκειται εἰς ἔφεσιν ἐνώπιον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου (πρβ. καὶ Δ. 25 Αὐγούστου 1869 ἐν Συλλ. Δαμασκηνοῦ Χριστοπούλου σ. 34).

[2] Μητροπολίτου δραχμαὶ 6,000 ἐτησίως, Ἀρχιεπισκόπου 5,000 καὶ Ἐπισκόπου 4,000 (πρβ. καὶ Ἐγκ. Συνόδου 11 Ἰουλίου 1853 § η ἐν Συλλ. Χριστοπ. σελ. 165 καὶ Ἐγκ. Σεπτεμβρίου 1854 § 12. 13. Συλλ. Χριστοπ. 178). Δημοσιεύομεν ἐνταῦθα ἔγγραφον ἐκ τῶν ἀρχείων τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι ἀπὸ τοῦ 1830 ἤρξατο ἡ περὶ μισθοδοσίας τῶν Ἐπισκόπων συζήτησις.

«*Πρὸς τὴν Σ. Γραμματεῖαν τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Παιδείας.*

«Πόσον πληρεστέρα ἤθελεν ἧσθαι ἡ εὐχαρίστησις τῆς ψυχῆς ἡμῶν, ἂν ἐπιταττόμενοι παρὰ τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως εἰς ἐκτέλεσιν δημωφελῶν καὶ ἱερῶν πραγμάτων δὲν ἔχωμεν χρείαν μισθοῦ! ἀλλὰ τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. Ἂς εὐδοκήσῃ λοιπὸν ἡ Πατρικὴ Κηδεμονία τῆς Σ. Κυβερνήσεως, νὰ ἐπιχορηγηθῶσι καὶ πρὸς ἡμᾶς τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα ἡμῖν διὰ τοῦ Σ. Ὑπουργείου τούτου.

«Τῇ ϛ' Ἰανουαρίου 1830 ἐν Αἰγίνῃ.

«Ὁ Αἰγίνης ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ, ὁ Ταλαντίου ΝΕΟΦΥΤΟΣ, ὁ Ῥεθυμν. ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΣ, ὁ Κυλήνης ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ».

[3] Ἀντ' αὐτῶν ὡρίσθησαν τὰ ἑξῆς δικαιώματα· διὰ πᾶσαν ἄδειαν γάμου δραχμαὶ 3, δι' ἕκαστον διαζύγιον δραχ. 3, δι' ἔκδοσιν ἐπιτιμίου δραχ. 3. Καὶ ἐν Τουρκίᾳ εἶνε ἤδη ὡρισμένη ἡ ἐπιχορήγησις τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν Ἀρχιερέων (ὅρ. Κανονισμούς). Πρβ. περὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν κληρικῶν Νεαρὰν Ἰσαακ. Κομνηνοῦ 1 (Zach. coll. IV) καὶ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ Ν. 27 (Zach. coll. IV).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

§ 84. Ἐκλιπούσης τῆς ἀνάγκης ἀπογραφῆς καὶ μεταβληθέντος τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς διαχειρίσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, οἱ ἐπίσκοποι δὲν ὑποβάλλονται εἰς ἐξαιρετικοὺς περιορισμοὺς ἐν τῷ κληρονομικῷ δικαίῳ.
§ 85. Νομολογία δικαστηρίων.

---

§ 84. Τῶν ἀνωτέρω πάντων τεθέντων ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἀνάγκη ἐκείνη τῆς πρὸ τῆς ἀναβιβάσεως εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ἀπογραφῆς τῆς ἰδιαιτέρας τοῦ ἐπισκόπου περιουσίας, ἵνα γίνηται διάκρισις τῶν Κυριακῶν καὶ τῆς περιουσίας ταύτης, δὲν ὑπάρχει τοῦ λοιποῦ [1], τόσῳ μᾶλλον καθόσον ὁ ἐκ τῆς ἀναμίξεως τῶν περιουσιῶν κίνδυνος, ὃν τὸ βυζαντιακὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον ἠθέλησε ν' ἀποσοβήσῃ, ἐξέλιπε διὰ τῆς θέσεως, ἣν ἔδωκεν τῷ ἐπισκόπῳ ὁ Ἕλλην νομοθέτης. Οὗτος δὲν ἔχει τὴν ἀπεριόριστον ἐκείνην καὶ ἀνεξέλεγκτον διαχείρισιν καὶ διάθεσιν τῶν καρπῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, διὰ τοῦτο καὶ ὁ νόμος τῆς 9 Ἰουλίου 1852 δὲν ποιεῖται μνείαν περὶ τῆς ἀνάγκης, ἵνα φανερὰ ὦσι τὰ ἴδια τοῦ ἐπισκόπου πράγματα, ἀπαιτήσας κυρίως πρὶν ἢ ἀναλάβῃ μετὰ τὴν χειροτονίαν τὰ ὑψηλὰ καθήκοντα νὰ διαβεβαιώσῃ τὴν ἑαυτοῦ πίστιν ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως. Οὐ μόνον δὲ διότι κατ' ἔθιμον δὲν ἐτηρήθησαν αἱ διατάξεις τῶν κανόνων καὶ τῶν νόμων ὡς πρὸς τὴν διάθεσιν γενικῶς τῆς περιουσίας τῶν ἐπισκόπων ἄνευ διακρίσεως ἂν αὕτη ἀπεκτήθη πρὸ τῆς χειροτονίας ἢ μετ' αὐτὴν καὶ πόθεν, ἀλλ' ἰδίως καὶ λόγῳ τῆς μεταβολῆς τοῦ συστήματος καὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς διοικήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας ἐν Ἑλλάδι, οὔτε

[1] Ἐν τῇ εὐαγγελικῇ ἐκκλησίᾳ οἱ περιορισμοὶ τῶν διαθηκῶν ἐξέλιπον πρβ. Friedberg αὐτόθι § 179 Walter § 256.

ἀπογραφῆς εἶνε ἀνάγκη, οὔτε περιορισμός τις περὶ τὴν διατύπωσιν τῆς τελευταίας θελήσεως τῶν ἐπισκόπων ὑπάρχει[1].

§ 85. Ἡ νομολογία τῶν ἑλληνικῶν δικαστηρίων ἐξ ἀντιθέτων ὁρμωμένη σκέψεων καὶ μὴ λαμβάνουσα ὑπ' ὄψει τὴν μεταβολὴν τοῦ διοικητικοῦ συστήματος[2], ἄλλας ἀρχὰς ἐφήρμοσεν ἐν τῇ πράξει καὶ περιέπεσεν εἰς πλάνας ὡς πρὸς τὸ σήμερον κρατοῦν δίκαιον, κατὰ τὰ ἐν τῇ ἀνωτέρω § 84 εἰρημένα. Ὁ Ἄρειος Πάγος δῆλα δὴ διὰ τῆς ὑπ' ἀρθ. 15 (1858) ἀποφάσεώς του ἀπεφήνατο ὅτι «*κατὰ τοὺς Ἑλληνικοὺς νόμους, ὅσα πράγματα εἰς τοὺς ἐπισκόπους μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν οἱῳδήποτε τρόπῳ περιέλθουν ἀπαγορεύεται εἰς αὐτοὺς νὰ μεταφέρωσιν οἱῳδήποτε τρόπῳ εἰς ἄλλα οἱαδήποτε πρόσωπα· εἰς μόνον εὐσεβεῖς αἰτίας δαπανᾶν ἐκ τούτων δέδοται αὐτοῖς ἄδεια, καὶ εἴ τι ἐκ τῶν τοι-*

[1] Διὰ ταῦτα ὁ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Νεόφυτος, ὁ καὶ πρόεδρος τῆς Συνόδου, διὰ τῆς ἀπὸ 19 Δεκεμβρίου 1861 διαθήκης του διατίθησι καὶ κληροδοτεῖ χρηματικὴν καὶ κινητὴν καὶ ἀκίνητον περιουσίαν ὡς ἀπόλυτος ἰδιοκτήτης εἰς διάφορα πρόσωπα. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος Θήρας Ζαχαρίας Μαθᾶς, γραμματεὺς τῆς ἱερᾶς Συνόδου, συνέταξεν ἰδιόχειρον διαθήκην δημοσιευθεῖσαν ἐν Ἀθήναις τῇ 16 Σεπτεβρίου 1877 καὶ ἐν αὐτῇ φέρονται τὸ ἑξῆς. «*Ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν συγγενῶν μου ἴσως νομίζουσιν, ὅτι ἐκ τῆς θέσεώς μου καὶ τοῦ βαθμοῦ μου ἔχω περιουσίαν, διὰ τοῦτο δηλῶ εὐσυνειδήτως ἐν τῇ παρούσῃ διαθήκῃ μου, ὅτι οὐδεμίαν ἄλλην ἔχω περιουσίαν, εἰμὴ μόνον τὴν ἐν τῷ κ' ἄρθρῳ τῆς παρούσης μου σημειουμένην, διότι ὅσα εἶχον χρήματα ἢ πράγματα ἢ κτήματα τὰ διέθεσα ὅλα πρὸ πολλοῦ οἰκείᾳ θελήσει καὶ ἐν διαφόροις καιροῖς*». Κατωτέρω δὲ ἐπιπροστίθεται ὁ διαθέτης, «*ὥστε οὕτω καταφαίνεται ὅτι ὅσην εἶχον ἀποκτήσει περιουσίαν ἐν ὅλῳ τῷ βίῳ μου, εἶχον διαθέσει αὐτὴν κατὰ καιροὺς εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν πέντε ἀδελφῶν μου. . . . καὶ δὴ ταῦτα συναισθανόμενοι βεβαίως οἱ ἐπιζῶντες συγγενεῖς μου ἀναμφιβόλως δὲν θέλουσι δυσαρεστηθῇ, ἂν μετὰ τὸν θάνατόν μου δὲν εὕρωσι παρ' ἐμοῦ κληρονομίαν τοιαύτην, ὁποίαν ἴσως περιέμενον νὰ εὕρωσιν*». Ἐν ἄρθρῳ η' τῆς διαθήκης σημειοῦται «*Μόνην δὲ ἰδιοκτησίαν ἔχω τὴν βιβλιοθήκην μου, τὴν Ἀρχιερατικήν μου στολήν, τὰ εὐτελῆ φορέματά μου καὶ ἕνα μικρὸν ἀγρόν, ὃν ἠγόρασα ἀπὸ τὸν Οἰκονόμον Νεόφυτον Βελόνιον, καὶ δραχμὰς 1000 τὰς ὁποίας μόλις ἠδυνήθην νὰ διατηρήσω δι' ἔξοδα τῆς θανῆς μου, διότι περιοριζόμενος νὰ ζῶ ἀείποτε ἐκ τῆς μισθοδοσίας μου, οὐδέποτε ἠδυνήθην νὰ πλουτήσω οὔτε ἐκ πρὸ τῆς ἀρχιερατικῆς χειροτονίας μου θέσεών μου οὔτε μετὰ τὴν χειροτονίαν μου καὶ ἐγκατάστασίν μου εἰς τὴν λίαν πτωχὴν ἀλλὰ λίαν εὐχάριστον καὶ φιλήσυχον ἐπισκοπήν μου Θήρας*».

[2] Τῇ αὐτῇ πλάνῃ περιέπεσαν καὶ οἱ ἡμέτεροι νομοδιδάσκαλοι κκ. Καλλιγᾶς καὶ Παπαρρηγόπουλος εἰς συζητήσεις ματαίας πρακτικῶς κατατριβόμενοι.

ούτων πραγμάτων μείνῃ, τοῦτο τῇ δεσποτείᾳ τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν, ὧν τὴν ἱερωσύνην εἶχον διαφέρει». Τῆς διατάξεως δὲ ταύτης συνδυαζομένης μετὰ τῶν πηγῶν αὐτῆς (Καρχηδ. κ. ΝΒ καὶ σχόλ. Ζωναρᾶ Βαλσαμῶνος καὶ Ἀριστηνοῦ) εὑρίσκει ὁ Ἄρειος Πάγος ὅτι «*οἱ Ἐπίσκοποι οἱ μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν πράγματα ὠνησάμενοι δοκοῦσιν ἐκ πραγμάτων τῆς ἐκκλησίας ταῦτα κτήσασθαι*».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄.

§ 86. Κατάστασις μοναχῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπαναστάσεως.

§ 87. Νομοθετικὴ πρόνοια. Διάτ. 28 Ἰουλίου 1858. Ὁδηγίαι Ὑπουργικαὶ 4 Μαρτίου 1859.

§ 88. Ἀπὸ πότε μεταβαίνει ἡ περιουσία τοῦ μοναχοῦ εἰς τὸ μοναστήριον κατὰ τὸ Διάτ. 1858. Δόκιμοι. Διάκρισις κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας.

§ 89. Ἀνεφάρμοστοι διατυπώσεις τοῦ Διατ. ὡς πρὸς τὴν ἀκίνητον περιουσίαν καὶ πλάναι.

§ 90. Ἱκανότης τοῦ μοναχοῦ πρὸς διάθεσιν περιουσίας καὶ διαχειρίσεως. Ἐγκύκλιος 11 Μαΐου 1834, 14 Φεβρουαρίου 1834.

§ 91. Διάτ. 18 Ἰουλίου 1856 Ὑπουργείου Δικαιοσύνης. Διαθήκη πρὸ τῆς ἀποκάρσεως.

§ 92. Περὶ μεταβάσεως ἀπὸ μοναστηρίου εἰς μοναστήριον καὶ συνέπειαι κατὰ τὸ ἐν Ἑλλάδι δίκαιον. Διάτ. Ἀντιβασιλείας 25 Σεπτεβρίου (2 Ὀκτωβρίου 1833).

§ 93. Τύχη τῆς περιουσίας τῶν μετατιθεμένων μοναχῶν. Διάτ. 15/27 Ἀπριλίου 1836. Διάφορα ζητήματα. Μολδαυικὸς Κῶδιξ.

---

§ 86. Ἡ περὶ τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν μοναχῶν φροντὶς ἔπρεπεν ἀναντιρρήτως ν' ἀπασχολήσῃ τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ μοναχικὸς βίος τοῦ Ἀνατολικοῦ δόγματος ἐρρυθμίζετο πάντοτε, καὶ κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶ-

νος καὶ κατὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ βασιλέως Ὄθωνος ἐν Ἑλλάδι, κατὰ τοὺς κανόνας καὶ τὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ μοναχοὶ ἠκολούθουν τῇ αὐτῇ τάξει ζῶντες κοινοβιακῶς ἢ ἰδιορρύθμως, ὑποκείμενοι ἐμμέσως τοῖς Ἀρχιερεῦσι ἀμέσως δὲ τῷ Ἡγουμένῳ [1]. Καί τοι ὅμως ἠκολούθουν τοῖς κανόσιν οἱ μοναχοί, ἐν τούτοις περιεπλανῶντο καὶ διέμενον εἰς τὰς πόλεις, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς ἐπιτροπείας, ἥτις ἐπεφορτίσθη καὶ συνέταξεν ἔκθεσιν κατὰ τὸ 1833 περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ κλήρου [2]. Τὰ μοναστήρια ἦσαν ἄνευ καλογήρων ἢ μὲ ὀλίγους μόνον, ἄλλα δὲ περιεῖχον ἰδιορρύθμους τινας μοναχούς, οἵτινες μετὰ τῶν ἰσχυρῶν τοῦ τόπου ἐνέμοντο τὰ μοναστηριακὰ κτήματα.

§ 87. Τὰ περὶ τῆς περιουσίας τῶν μοναχῶν καὶ τῆς βελτιώσεως τῶν μοναστηριακῶν πραγμάτων ἠθέλησε πρὸ πάντων νὰ τακτοποιήσῃ τὸ Διάταγμα τῆς 28 Ἰουλίου 1858 ἐπὶ τῆς ὑπουργίας τοῦ Χ. Χριστοπούλου [3], ὅστις καὶ διὰ τῶν ἀπὸ 4 Μαρτίου 1859 ὑπουργικῶν ὁδηγιῶν προσεπάθησε νὰ καταστήσῃ ὁμαλωτέραν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν κειμένων νόμων. Κατὰ πόσον ἐπέτυχε θέλομεν ἴδῃ ἐξετάζοντες τὸ Διάταγμα τοῦτο.

Ἐν ἄρθρ. ΙΖ′ ἀντιγράφει αὐτολεξεὶ τὸν 6 κανόνα τῆς πρωτοδευτέρας Συνόδου [4]. Ὁ θέλων νὰ μονάσῃ ὀφείλει νὰ παρου-

[1] Πρβ. Ἔκθεσιν 7/19 Ἰουνίου 1833 ἐν Ναυπλίῳ ὑπὸ Θ. Φαρμακίδου (τοῦ καὶ συντάκτου) Κ. Σχινᾶ καὶ Σκαρλ. Βυζαντίου. (ἐν Σωζομένοις ἐκκλ. συγγράμμασιν Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων τόμ. ΙΙ σελ. 125 καὶ ἑπ.). Οἱ μοναχοὶ διῃροῦντο πάντοτε καὶ κατὰ τὴν ἐλευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος εἰς ρασοφόρους σταυροφόρους καὶ μεγαλοσχήμους· οἱ τελευταῖοι ὤφειλον νὰ μένωσιν ἀπρόσιτοι εἰς τὰς σκηνάς των. Ἕκαστος μοναχὸς υἱοθετεῖται πνευματικῶς παρ' ἑνὸς γέροντος, τὸν ὁποῖον ἔχει διδάσκαλον καὶ μυσταγωγὸν καὶ τοῦ ὁποίου λέγεται ὑποτακτικός (πρβ. Ἔκθεσιν αὐτόθι).

[2] Ὅρα Ἔκθεσιν αὐτόθι καὶ Εἰσαγωγήν. Περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ κλήρου καὶ τῶν μοναχῶν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 πρβ. καὶ Νεοφύτου Δούκα «*Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Παναγιώτατον Πατριάρχην περὶ ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας*» (26 Ἀπριλίου 1814 ἐν Βιέννῃ 1815), καὶ τοῦ αὐτοῦ εἰς Καλόγηρον ἤτοι ἐπιστολὴν πρὸς Μοναχοὺς προτρεπτικὴν εἰς φιλολογίαν (ἐν Βιέννῃ 1815).

[3] Ἐφημ. Κυβερν. 1858 φύλλ. 42. (Πρβ. καὶ Ἐκκλησ. Πέτρου Ι. Κλαδᾶ Ι σ. 223).

[4] Αἱ ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι συνδυάζουσι τὸν κανόνα τοῦτον πρὸς τὰς σχετικὰς διατά-

σιάση εἰς τὸ συμβούλιον τῆς μονῆς τῆς ἐκλογῆς του ἀπογραφὴν ἢ σημείωσιν τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας, ἣν προτίθεται νὰ συνεισενέγκῃ. Ἡ ἀπογραφὴ κατατίθεται ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Μοναστηρίου. Τὸ ἔγγραφον τῆς ἀπογραφῆς δέον νὰ εἶνε συμβολαιογραφικὸν κατὰ τὴν ρητὴν διάταξιν τοῦ ἄρθ. 42 τοῦ περὶ χαρτοσήμου Νόμου τῆς 14 Αὐγούστου 1836, ὡς ἔγγραφον δωρήσεως (προσφορᾶς) μεταξὺ ζώντων· ἰδίως δὲ ὅταν ἡ προσκομιζομένη περιουσία περιλαμβάνῃ ἀκινήτους κτήσεις, κατὰ τὰς ὑπουργικὰς ὁδηγίας[1].

Ἀλλ' ἀπὸ πότε μεταβαίνει ἡ κυριότης τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ εἰς τὸ μοναστήριον;

Τὸ ζήτημα τοῦτο ὡς λίαν πρακτικὸν ἠθέλησεν ὁ συντάκτης τοῦ διατάγματος νὰ συμβιβάσῃ πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀστικοῦ δικαίου καὶ τῶν νεωτέρων ἐν Ἑλλάδι νόμων καὶ νὰ καταστήσῃ εὔκολον τὴν λύσιν αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς θέλομεν παρατηρήσῃ, ὑπερέβη τὰ ὅρια τῶν δικαιωμάτων του καὶ κατέστησεν ἐν πολλοῖς δυσχερῆ τὴν θέσιν τοῦ θέλοντος νὰ ἐφαρμόσῃ ἀκριβῶς τοὺς ἰσχύοντας νόμους.

Κατὰ τὸ ἄρθρ. ΙΖ' ἡ κατάθεσις τῆς ἀπογραφῆς εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς μονῆς καὶ ἡ εἰσκόσμισις τῆς περιουσίας δὲν μεταβιβάζει τὴν κυριότητα, ἀλλ' ἀπαιτεῖται προηγουμένως νὰ παρέλθῃ ὁ ὑπὸ τῶν Κανόνων ὁριζόμενος χρόνος δοκιμασίας[2] καὶ δεύτερον

ξεις τοῦ Βυζαντιακοῦ δικαίου. Ἀρμεν. (Ε 4. 2 καὶ 4) Νεαρ. 5 κεφ. ε. (Ἴδ. Μάμουκα Μοναστηριακὰ σελ. νγ').

[1] Μάμουκα αὐτόθι νδ' παρ' ᾧ ἴδε καὶ τὰς Ὑπουργικὰς ὁδηγίας.

[2] Ὅρα Εἰσαγωγὴν πρβ. καὶ Μάμουκα αὐτόθι σελ. να'. Καὶ ὁ Ἕλλην Νομοθέτης καθιέρωσε τριετῆ δοκιμασίαν, μεθ' ἣν δύναται νὰ γένηταί τις μοναχός. Ἀπαιτοῦντος δὲ ρητῶς τοῦ Δ. τὴν δοκιμασίαν στηριζομένην εἰς κειμένους νόμους (Νεαρ. 5 κεφ. 5), ἡ ἄνευ δοκιμασίας κουρὰ δὲν εἶνε νόμιμος, ἀλλ' ἀκυρωτέα. (πρβ. καὶ André αὐτόθι σελ. 128 τόμ. Ι, ὅστις θεωρεῖ τότε τὸν μοναχὸν ἀποβλητέον ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν).

Μετὰ τὴν δοκιμασίαν ὁ δόκιμος δὲν κείρεται, ἐὰν δὲν ἐγκρίνῃ τὴν κουρὰν ὁ Ἐπίσκοπος, εἰς ὃν ὁ Ἡγούμενος ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν πνευματικὸν τοῦ δοκίμου καὶ τὸν Γέροντα αὐτοῦ ἐπιδίδωσιν ἔγγραφον μαρτυρίαν περὶ τῆς σταθερᾶς καὶ ἐπιμόνου τοῦ δοκιμασθέντος ἐπιθυμίας διὰ τὸν μονάδα βίον. Τὴν μαρτυρίαν ταύτην λαβὼν ὁ Ἐπίσκοπος ὑπογεγραμμένην ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Μονῆς καὶ ὑπὸ τοῦ Πνευματικοῦ Γέρον-

νὰ γένηται δεκτὸς εἰς τὴν χορείαν τῶν μοναχῶν ὁ δόκιμος, δῆλα δὴ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν, καὶ τότε ἡ ἀπογραφεῖσα περιουσία σημειοῦται ἀπαραλλάκτως καὶ ἐγγράφεται ἐν τῷ Κτηματολογίῳ[1] τῆς Μονῆς. Ἐὰν δὲ μεταξὺ τῆς περιουσίας ὑπάρχωσιν ἀκίνητα κτήματα, ἀπαιτεῖται καὶ ἐγγραφὴ εἰς τὰ βιβλία τῆς μεταγραφῆς κατὰ τὸν Νόμον τῆς 29 Ὀκτωβρίου 1856 «*καὶ ἀπ' ἐντεῦθεν καθίσταται ἰδιοκτησία αὐτοῦ τοῦ Μοναστηρίου*».

Ἐκ τούτων ἕπεται ὅτι ἡ περιουσία τῶν εἰσερχομένων εἰς τὸ μοναστήριον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δοκιμασίας δὲν ἀνήκει τῷ μοναστηρίῳ καὶ ὁ δόκιμος ἔχει τὴν πλήρη διαχείρισιν καὶ νομὴν αὐτῆς ὡς ἀπόλυτος κύριος δυνάμενος νὰ διαθέτῃ αὐτὴν καὶ διὰ διαθήκης ἢ δωρεᾶς[2]· οἱ δὲ δανεισταὶ αὐτοῦ δύνανται

τος τοῦ δοκιμασθέντος, εὐλογήσας τοῦτον ἐκδίδει τὸ ἔγγραφον τῆς ἀδείας διὰ τὴν κουράν. Ἐὰν τὸ Μοναστήριον ἀπέχῃ πολὺ τῆς ἕδρας τοῦ Ἐπισκόπου, τότε *πέμπεται* ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἔγγραφος μαρτυρία πρὸς αὐτὸν (πρβ. καὶ Ὑπουργ. ὁδηγίας 4 Μαρτίου 1859 ἄρθ. 14 Μάμ. σελ. ν'. να'. νβ'. ἐν Συλλ. Χριστοπ. σ. 380· περὶ δὲ τῆς τελετῆς τῆς κουρᾶς ἴδ. Εὐχολόγιον).

Κατὰ τὸ ἐν Ἑλλάδι δίκαιον ἀπαιτεῖται, ἵνα ᾖ ἔγκυρος ἡ κουρὰ νὰ εἶνε ὁ κειρόμενος πολίτης ἕλλην (Νόμ. Σ'. 9 Ἰουλίου 1852 ἄρθ. 11 § 3) καὶ νὰ ὤμοσε τὸν ὅρκον τοῦ πολίτου Ἕλληνος. Ὁ δὲ δόκιμος πρέπει νὰ ἔχῃ συμπεπληρωμένην νόμιμον ἡλικίαν (21 ἔτος), ὥστε ἡ κουρὰ πρὸ τοῦ 25 ἔτους δὲν εἶνε δυνατή. Ἡ ἐν ἀνηλικιότητι κατ'ἀκολουθίαν ἀπόκαρσις εἶνε ἄκυρος κατὰ τὸ Διάταγμα, ἀλλ' ἀπέναντι τῆς Νεαρᾶς 6 τοῦΛέοντος ἀμφιβάλλομεν ἐὰν ἡ ἀκυρότης τοῦ σχήματος ἐφαρμόζεται,ὅταν τις ἀναλάβῃ αὐτὸ καὶ πρὸ τοῦ 25 ἔτους. Ἐὰν ὑπῆρξε βία καὶ ἀπειλή; ὅρα J. André τόμ. I.

Τὸ στοιχεῖον ὅμως τοῦ πολίτου Ἕλληνος καὶ τῆς ὁρκοδοσίας τοῦ Ἕλληνος πολίτου ἀπαιτεῖται ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος κατὰ τὸν Νόμον Σ'. τῆς 10 Ἰουλίου 1852.Περὶ τῶν ἐν Ρωσίᾳ κρατούντων καὶ τὴν αὐτόθι κατάστασιν τῶν μοναστηρίων πρβ. Silbernagl αὐτόθι § 48 49 σελ. 125-126. καὶ King αὐτόθι σελ. 422 427.

[1] Πρβ. ἄρθρ. Ζ' παρὰ Μάμουκα σελ. 5 καὶ *ιβ'*. Κατὰ τὸ ἄρθρ. τοῦτο τὰ Μοναστήρια ὀφείλουσι νὰ ἔχωσι Κτηματολόγιον (Ἐκκλησιαστικὴν Μάτρικα, βρέβιον· καν. Α). Ἡ ὑποχρέωσις τοῦ κρατεῖν Κτηματολόγιον στηρίζεται καὶ ἐπὶ τοῦ Διατάγματος τῆς 21 Ἰουλίου 1836 ἑπομένως τὸ Διάταγμα τοῦ 1858 ἔχει ἰσχὺν νόμου ὡς πρὸς τοῦτο ὡς κανονιστικόν. Τὸ κτηματολόγιον κρατεῖται εἰς τριπλοῦν ἠριθμημένον κατὰ σελίδα καὶ μονογραφεῖται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἢ ὑπὸ τοῦ πρὸς τοῦτο ἐπιφορτιζομένου ὑπαλλήλου· τὸ ἓν τῶν τριῶν ὁμοίων κτηματολογίων τηρεῖται παρὰ τῇ μονῇ (ἄρθ. 4 Διατάγματος τῆς 12 Φεβρουαρίου 1857), τὸ ἕτερον παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ καὶ τὸ τρίτον παρὰ τῇ ἐπισκοπῇ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς ὁποίας κεῖται ἡ μονή.

[2] Τοῦτο εἶνε σύμφωνον καὶ πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ Κανονικοῦ καὶ Βυζαντιακοῦ δικαίου (ὅρα ἀνωτέρω σελ. 127).Διὰ τοῦτο δὲ οἱ δόκιμοι δὲν ὑποβάλλονται κατὰ τὸ ἐν Ἑλλάδι

νὰ στραφῶσιν κατ' αὐτοῦ ἀτομικῶς κατ' εὐθεῖαν πρὸς ἐξόφλησιν τῶν χρεῶν του.

Κατὰ τὴν σαφῆ δ' ἔννοιαν τοῦ Διατάγματος, ὅπως ἀποκτήσῃ ἡ μονὴ τὴν κυριότητα τῶν δι' ἀπογραφῆς συμβολαιογραφικῆς εἰσκομιζομένων πραγμάτων τοῦ μονάσαντος, ἀπαιτεῖται:

1) Ἐπὶ κινητῶν καὶ ἐπὶ ἀκινήτων ἡ παραδοχὴ τοῦ δοκίμου καὶ κατάταξις αὐτοῦ ἐν τοῖς μοναχοῖς, ἀπὸ τῆς νομίμου δηλονότι κουρᾶς.

2) Ἐπὶ κινητῶν ἀπαιτεῖται ἡ ἐγγραφὴ αὐτῶν εἰς τὸ Κτηματολόγιον τῆς μονῆς.

3) Ἐπὶ ἀκινήτων ἐκτὸς τῆς εἰς τὸ Κτηματολόγιον ἐγγραφῆς καὶ ἡ κατὰ τὸν ἀστικὸν νόμον μεταγραφή [1].

§ 89. Ὁ πρῶτος ὅρος δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι εἶνε ἀπαραίτητος καὶ ὀρθῶς τὸ Διάταγμα καὶ αἱ Ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι ἐθεώρησαν ὅτι ἀπὸ τῆς ἀποκάρσεως προσκυροῦται ἡ περιουσία

δίκαιον εἰς τοὺς εἰδικοὺς περιορισμοὺς τῶν μοναχῶν, ἀλλ' ἔχουσιν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν ὡς πρὸς τὴν περιουσίαν των, δὲν γράφονται δὲ εἰς τὸ Μοναχολόγιον, ἀλλ' ὑπάρχει δι' αὐτοὺς ἰδιαίτερον βιβλίον (Ὑπουργ. ὁδηγίαι ἀρθ. Ζ').

Οἱ δόκιμοι ἀποθνήσκοντες ἄρα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δοκιμασίας ἀδιστάκτως φρονοῦμεν ὅτι μὴ ὁρίζοντός τι τοῦ νόμου, δὲν κληρονομοῦνται ὑπὸ τοῦ μοναστηρίου, ἀλλ' ἀνοίγεται ἡ κοινὴ κληρονομικὴ διαδοχή.

Ἄλλως παρὰ τοῖς Δυτικοῖς· ὁ Bouix ἐν σελ. 530 τόμ. II αὐτόθι ποιεῖται τὴν ἑξῆς διάκρισιν, ἐὰν τὸ μοναστήριον ἔχῃ τὴν ἱκανότητα κτᾶσθαι περιουσίαν (si sit capax bonorum), κληρονομεῖ τὸν δόκιμον, ἐὰν δὲ τοὐναντίον sit incapax, κληρονομοῦσιν οἱ ἐξ ἀδιαθέτου συγγενεῖς. Λίαν ὀρθῶς ὅμως ἡ τοιαύτη θεωρία, καὶ ἰδίως ἡ παρά τινων (Marburg. cons vol. I. 25 n. 143) διδαχθεῖσα γνώμη ὅτι κληρονομεῖ τὸ μοναστήριον λόγῳ τεκμηρίου, διότι δῆθεν ὁ δόκιμος «*sua bona potius monasterio, quam haeredibus ab intestato, relinquere voluisse praesumantur*» ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ Böhmer (τόμ. II. lib III. tit. XXVII § 18) καὶ ὠνομάσθη κενὴ καὶ ματαία (inanis), διότι ὁ νόμος δὲν κωλύει τοὺς συγγενεῖς ἐκ τῆς κληρονομίας τῶν δοκίμων καὶ δὲν ἀρκεῖ πρὸς ἀποκλεισμὸν αὐτῶν μόνη praesumta voluntas ἀλλὰ legitime et evidenter declarata (πρβ. καὶ καρδιναλ. Luca tractat. de regular. I n. 118).

[1] «Ἡ ἀπογραφὴ κατατίθεται ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Μοναστηρίου, καὶ μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ ὑπὸ τῶν Κανόνων ὁριζομένου χρόνου τῆς δοκιμασίας καὶ τὴν παραδοχὴν τοῦ δοκίμου εἰς τὴν χορείαν τῶν μοναχῶν, μεταγράφεται εἰς τὰ βιβλία τῆς μεταγραφῆς καὶ σημειοῦται ἀπαραλλάκτως εἰς τὸ κτηματολόγιον τοῦ Μοναστηρίου, καὶ ἀπ' ἐντεῦθεν καθίσταται ἰδιοκτησία αὐτοῦ τοῦ Μοναστηρίου» (ἄρθ. ΙΖ).

τοῦ μοναχοῦ τῷ Μοναστηρίῳ [1]. Ἀλλ' οἱ ἕτεροι δύο ὅροι ἀμφιβάλλομεν ἂν δύνωνται νὰ ἔχωσιν ἔννομον ἐφαρμογήν, καὶ δὲν δύνανται νὰ ἔχωσιν ἐφαρμογὴν καὶ ἰσχύν, διότι ἀντιστρατεύονται πρὸς τοὺς Κανόνας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοὺς κειμένους νόμους [2], οὓς δὲν εἶχε δικαίωμα τὸ Ὑπουργεῖον διὰ διατάγματος μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Συντάγματος ν' ἀνατρέψῃ. Τὸ Διάταγμα ἐν ἄλλαις λέξεσι τῆς 28 Ἰουλίου 1858 καὶ αἱ Ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι τῆς 4 Μαρτίου 1859 δὲν ἰσχύουσι κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα, δι' ὧν μεταρρυθμίζονται διατάξεις τοῦ ἐν ἰσχύϊ ἀστικοῦ καὶ κανονικοῦ δικαίου, μεταξὺ τῶν ὁποίων διατάξεων ἀναντιρρήτως ἐστὶ καὶ ὁ τρόπος τῆς ἀποκτήσεως τῆς κυριότητος.

Τὸ Διάταγμα καὶ αἱ Ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι ἐξέλαβον τὴν μεταβίβασιν τῆς ἀκινήτου περιουσίας τοῦ μοναχοῦ εἰς τὸ μοναστήριον ὡς κοινὴν πρᾶξιν δωρεᾶς μεταξὺ ζώντων, καὶ ὁ συντάκτης αὐτῶν εὑρεθεὶς ἀπέναντι τοῦ νεωτέρου νόμου περὶ μεταγραφῆς ἐδέξατο ὡς ἀπόλυτον ἀνάγκην τὴν ἐφαρμογὴν τῆς μεταγραφῆς καὶ τὴν σύνταξιν συμβολαιογραφικῆς πράξεως, ἄνευ τῶν ὁποίων ἐθεώρησε καὶ ἐκήρυξεν ἀδύνατον τὴν μεταβίβασιν κυριότητος [3]. Ἀλλ' ἐὰν ἐπιστημονικώτερον ἐξετασθῶσι τὰ πράγματα, οὔτε μεταγραφὴ ἀπαιτεῖται, οὔτε ἄλλη τις ἐπίσημος συμβολαιογραφικὴ ἐνέργεια, ἀφ' οὗ τῷ μοναστηρίῳ, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, προσκυροῦται ἡ περιουσία τοῦ μοναχοῦ κινητὴ καὶ ἀκίνητος ipso ingressu, vi voti.

[1] Ἡ ἀπόκαρσις δ' ἐννοεῖται πρέπει νὰ ἐτελέσθη κατὰ τοὺς νομίμους τύπους καὶ ἐγκύρως. Τὸ ἄκυρον οὐδὲν ἔχει νόμιμον ἀποτέλεσμα.

[2] Οὓς μάλιστα ἐπαγγέλλονται ὅτι ἐφαρμόζουσιν αἱ Ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι.

[3] Σημειωτέον ὅτι αἱ Ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι (Μάμ. σελ. νδ) φαίνονται ὅτι ποιοῦνται διάκρισιν μεταξὺ τοῦ ἐγγράφου τῆς ἀπογραφῆς, τὸ ὁποῖον προσάγει ὁ μονάσων καὶ κατατίθεται εἰς τὰ ἀρχεῖα, καὶ τοῦ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου, ὅπερ συντάσσεται κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ ἄρθ. 42. Χαρτ. Ν. (1836) καὶ καταχωρίζεται εἰς τὸ Κτηματολόγιον, καὶ ἐὰν πρόκηται περὶ ἀκινήτων, μεταγράφεται. Τοιαύτη ὅμως διάκρισις δὲν προκύπτει ἐκ τοῦ Βασιλ. Διατάγματος 1858, ὅπερ ὁρίζει ὡς μεταγραπτέαν καὶ καταχωριστέαν πρᾶξιν τὸ ἔγγραφον τῆς ἀπογραφῆς. Τὰ ἄτοπα ταῦτα γεννῶνται ἕνεκα τῆς πεπλανημένης ἰδέας ὅτι τυγχάνουσιν ἐφαρμοστέαι αἱ περὶ μεταγραφῆς ἀρχαί.

Ὑποθέσωμεν ὅτι μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν καὶ πρὶν ἢ μεταγραφῇ ἡ συμβολαιογραφικὴ πρᾶξις, ἣν ἀπαιτεῖ τὸ Διάταγμα τοῦ 1858, ὁ μοναχὸς πωλεῖ τὴν ἀκίνητον περιουσίαν του καὶ ὁ ἀγοραστὴς μεταγράφει πρὸ τῆς μονῆς· ἐφαρμόζοντες τὰς ἀρχὰς τοῦ Διατάγματος ἡ μονὴ δὲν ἀποκτᾷ τὴν κυριότητα, ἀφ' οὗ ἀπαιτεῖται ὡς ἀναγκαῖον στοιχεῖον ἡ μεταγραφή.

Λάβωμεν ὅμως ἀντιθέτως τὸ ζήτημα. Ὁ μοναχὸς διὰ συμβολαιογραφικῆς πράξεως ἢ ἀπογραφῆς μετεβίβασεν ὁλόκληρον τὴν ἀκίνητον περιουσίαν του εἰς τὸ μοναστήριον. Ἀναγκαία συνέπεια θὰ εἶνε κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ Νόμου περὶ μεταγραφῆς, ὅτι ἡ κυριότης μεταβιβάζεται ὁλόκληρος τῷ μοναστηρίῳ, εἴδομεν ὅμως ὅτι κατὰ τὴν Νεαρὰν 5, ἐὰν ὁ μοναχὸς ἔχῃ τέκνα καὶ δὲν εἶχε παραχωρήσῃ τι ἐξ αὐτῆς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως, δύναται νὰ πράξῃ τοῦτο καὶ μετὰ ταῦτα κατὰ τὴν Νεαρὰν 123 κεφ. 38, ἀλλὰ πῶς δύναται «*καὶ μετὰ τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὸ μοναστήριον τὴν ἰδίαν οὐσίαν εἰς τοὺς ἰδίους διελεῖν παῖδας*», ἀφ' οὗ διὰ τῆς μεταγραφῆς ἀποξενοῦται τῆς κυριότητος;

Καὶ ἕτερον ζήτημα ἀνατρέπον ἄρδην τὰς νομοθετικὰς ἀρχὰς τοῦ Διατάγματος εἶνε τὸ ἑξῆς: Ἐὰν ὁ μοναχὸς δὲν μεταβιβάσῃ διὰ συμβολαίου ἢ ἀπογραφῆς τὴν ἀκίνητον περιουσίαν του ἢ ἀρνηθῇ τὴν μεταβίβασιν ὡς τὸ Διάταγμα ἀπαιτεῖ, εἰς τίνα θέλει ἀνήκει ἡ περιουσία αὕτη, ἀφ' οὗ ἀπὸ τῆς εἰς τὸ Κτηματολόγιον ἐγγραφῆς συμβολαιογραφικῆς πράξεως καὶ τῆς μεταγραφῆς «*ἀπ' ἐντεῦθεν καθίσταται ἰδιοκτησία αὐτοῦ τοῦ Μοναστηρίου*;» Ἐφαρμοζομένων τῶν ἀρχῶν τῆς Μεταγραφῆς θέλομεν εὑρεθῇ ἀπέναντι σχολαζούσης περιουσίας[1], διότι

[1] Καὶ ἡ παράστασις τοῦ Μοναστηρίου ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων ἠδύνατο νὰ ἀμφισβητηθῇ πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ μοναχοῦ ἐπὶ τῶν ἀκινήτων κτημάτων του, π. χ. ἐπὶ διεκδικητικῇ ἀγωγῇ, ἐὰν ἀπῃτεῖτο μεταγραφὴ ἢ συμβόλαιον ὅπως ἀποκτήσῃ τὸ Μοναστήριον τὸ δικαίωμα τῆς παραστάσεως, ὅπερ ἀνόητον μετὰ τὴν Νεαρὰν 5 καὶ τοὺς κανόνας τῶν Συνόδων.

καὶ ὁ μοναχὸς ἀποξενοῦται τῆς κυριότητος διὰ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος, ἐν ᾧ κατὰ τὴν Νεαρὰν 5 ἡ μονὴ δύναται νὰ προβῇ εἰς διεκδίκησιν αὐτῆς, καὶ τοῦτο εἶνε τὸ ὀρθόν.

Πῶς ὅμως δύναται νὰ συμβιβασθῶσιν αἱ περὶ συμβολαιογραφικῶν διατυπώσεων καὶ μεταγραφῆς ἀπαιτήσεις τοῦ Διατάγματος καὶ τῶν ὁδηγιῶν πρὸς τὴν Νεαρὰν 5 τοῦ Λέοντος; Κατὰ τὴν Νεαρὰν ταύτην, ὅταν ὁ μοναχὸς κατὰ τὸν καιρὸν «*ὅτε τὸν μοναστὴν εἵλετο βίον*» δὲν ἀφιέρωσέ τι τῇ μονῇ, τὸ τρίτον μέρος τῆς μετὰ τὴν εἴσοδόν του κτηθείσης περιουσίας ἀνήκει αὐτῇ. Ἆρά γε ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ προκειμένου περὶ ἀκινήτων διατί δὲν ἀπαιτεῖται μεταγραφή, ἀφ' οὗ μόνον δι' αὐτῆς μεταβιβάζεται κατὰ τὸν συντάκτην τοῦ Διατάγματος ἡ κυριότης;

Ἡ ἰσχύουσιν ἢ δὲν ἰσχύουσιν αἱ διατάξεις τῶν Αὐτοκρατορικῶν Νεαρῶν· ἐὰν ἰσχύωσιν, ὡς αἱ Ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ προοιμίου των ἐπαγγέλλονται[1], ὀφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ περὶ μεταγραφῆς νόμος ἢ ἄλλος τις νόμος κατ' οὐδὲν μετέβαλε τὰς ἀρχὰς καὶ τὸν τρόπον τῆς μεταβιβάσεως τῆς κυριότητος τῶν ἀκινήτων κτημάτων τῶν μοναχῶν εἰς τὴν Μονήν, οὔτε ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῆς ἀποκάρσεως, ἥτις καθιεροῦται ὡς *τίτλος ἰδιόρρυθμος κτήσεως* ipso jure *ἄνευ ἄλλης διατυπώσεως*, οὔτε ὑπάρχει ἀνάγκη μεταγραφῆς καὶ ἐγγράφου συμβολαιογραφικοῦ ἢ ἄλλου ἐγγράφου, ὅπως τὸ Μοναστήριον κτήσηται τὰ πράγματα τοῦ μοναχοῦ, ἅτινα προσκυροῦνται αὐτῷ ἅμα τῇ ἀποκάρσει δυνάμει εἰδικῶν διατάξεων τοῦ νόμου, καὶ ἡ μονὴ ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν ἀναλαμβάνει πάντα τὰ δικαιώματα τοῦ μοναχοῦ. Οἱ ὁρισμοὶ λοιπὸν τοῦ ῥηθέντος Διατάγματος καὶ τῶν ὁδηγιῶν δὲν ἰσχύουσι καθ' ὅσον ἀντιβαίνουσιν ταῖς Νεαραῖς τῶν Αὐτοκρατόρων.

Ἐπίσης καὶ ἡ διατύπωσις, ἣν φαίνεται ὅτι ἀπαιτοῦσιν αἱ Ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι καὶ τὸ διάταγμα ὡς πρὸς τὴν κινητὴν πε-

[1] Πρβ. καὶ Συλλογὴν Χριστοπούλου σελ. 338 καὶ 340.

ριουσίαν τοῦ μοναχοῦ, δῆλα δὴ ἡ εἰς τὸ Κτηματολόγιον ἐγγραφή, δὲν εἶνε οὐδὲ δύναται νὰ θεωρηθῇ στοιχεῖον ἀπαραίτητον πρὸς μεταβίβασιν τῆς κυριότητος, ὡς δύναταί τις νὰ ἐκλάβῃ ἐκ τῶν φράσεων τοῦ ΙΖ ἄρθρου τοῦ Διατάγματος. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι λόγῳ τάξεως ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Κομνηνὸς διὰ Νεαρᾶς του[1] διέταξε νὰ ἐγγράφωνται αἱ προσφοραὶ πρὸς τὰ Μοναστήρια ἐν τῷ βρεβίῳ[2], ἀλλ' οὐδέποτε τοιαύτη ἐγγραφὴ ἐθεωρήθη κατὰ τὸ βυζαντιακὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον ὡς στοιχεῖον ἄνευ τοῦ ὁποίου τὸ μοναστήριον δὲν ἀποκτᾷ τὴν δεσποτείαν.

Σύμφωνον πρὸς τὰς θεωρίας, ἃς ὑποστηρίζομεν καὶ αἵτινες καθιστῶσιν ὁμαλὴν καὶ ἀληθῆ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων καὶ ἀποκρούουσι τὸν κίνδυνον τῆς γεννήσεως τοσούτων ζητημάτων, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, ἔχομεν καὶ τὴν τῆς 14 Φεβρουαρίου 1834 ἐγκύκλιον τῆς Συνόδου, ἐν ᾗ (ἄρθ. 6) ἐξ ἀναλογίας τῆς Νεαρᾶς 123 καὶ τῶν τεμαχίων 23 καὶ 24 τίτλου 28 τοῦ ηὐξημένου Προχείρου ὁρίζεται ὅτι ὁ μοναχὸς *«εἰσερχόμενος εἰς τὸ μοναστήριον, πᾶν ὅ,τι φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ἢ ἔχει λογίζεται κτῆμα ἀναφαίρετον τοῦ μοναστηρίου, ὡς τῷ Θεῷ ἀφιερωμένον»*. Ἐπίσης κατὰ τὸ Διάταγμα τῆς 8 Ἰανουαρίου 1834[3] *«ἡ ἀτομικὴ τῶν μοναχῶν περιουσία ἀνήκει εἰς τὸ μοναστήριον»*.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν νόμων καὶ ἡ Ἐγκύκλιος τῆς 25 Ἰανουαρίου 1867 πρὸς τὸν Νομάρχην Εὐβοίας, ἀνατρέπει τὰς βάσεις τῶν περὶ ἐγγραφῆς καὶ μεταγραφῆς καὶ συμβολαιογραφικῶν πράξεων θεωριῶν τοῦ Διατάγματος 1858 καὶ τῶν Ὑπουργικῶν ὁδηγιῶν τοῦ 1859, ἐφαρμόζουσα τοὺς κανόνας τῶν κειμέ-

[1] ΑΖ Συλλ. Ζαχαρίου πρβ. καὶ Διάταγμα 4/16 Δεκεμβρίου 1833 ἄρθ. 4 (Μάμουκα αὐτόθι σελ. 84) Ἴδ. καὶ Κανόνα Α'. Συνόδου ΑΒ καὶ Πηδάλιον (σελ. 345).

[2] Περὶ βρεβίου πρβ. Ducangii ἐν λέξεσι βρεβίον καὶ μάτριξ, καὶ Βαλσαμῶνα εἰς καν. 33 Καρθαγένης Συνόδου.

[3] Μάμουκα αὐτόθι σελ. 107, πρβ. καὶ Διάταγμα 14 Φεβρουαρίου 1834. (Μάμ. 109-111) Διάτ. 11 Μαΐου 1834 (Μάμ. 111-112).

[illegible] ἀπο- [illegible] Μονῇ [illegible] του, [illegible] λέγο- [illegible] τῆς [illegible]

Ἡ [illegible] ἢ [illegible] Ση- [illegible] τοῦ Διατάγματος 1858, [illegible] περὶ [illegible] ἐκ τῶν [illegible] εἰς τὸ μο- [illegible] τῶν [illegible] καὶ τῶν [illegible] Ὁμοιοτρόπως [illegible] τοῦ Ἀρείου [illegible] τοῦ ἄρθρ. 11 τοῦ Διατάγματος περὶ τῆς [illegible] τῶν Μοναστηριακῶν Συμβουλίων κ. χ. [illegible] τοῦ ἄρθρ. [illegible] τοῦ Διατάγματος 3 15 [illegible] εἰς τὴν διαχείρισιν [illegible] τῆς εἰς [illegible] ἀνάγκας ἀφι- [illegible] τοῦ ἀπὸ 5 Δε- [illegible] πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ [illegible] τοῦ Νομάρχου [illegible] ἡ ἐπιτήρησις [illegible] καὶ τὴν περὶ τούτων [illegible] τῶν καταχρή- σεων. [illegible] τοῦ Διατάγματος τοῦ 1858 [illegible] ἡ ἐπιτήρησις [illegible] τὸ Διάταγμα ἐπὶ τῶν ῥηθέντων [illegible] τῆς Ἀνεξαρτησίας τῆς [illegible] Ἐκκλησίας [illegible] ἐν Συλλ. Χριστοπούλου σ. 4441.

Ὁμοιοτρόπως [illegible] ἢ δωρεᾶς μοναχοῦ, νομίζομεν, κατόπιν τοῦ ἄρθ. 10 τοῦ Διατάγματος, ὅτι δεν δύναται νὰ γένηται παρὰ Μονῆς αὐτοβούλως, ἀλλ' ἀπαιτεῖται προηγουμένως ἡ ἄδεια πρὸς τοῦτο τῆς προϊσταμένης Ἀρχῆς, ἤτοι τοῦ Ὑπουργείου διὰ τοῦ Νομάρχου καὶ τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου, διότι κατὰ τὸ ῥηθὲν ἄρθρον «*Τὰ Συμβούλια τῶν μοναστηρίων δὲν δύνανται ...... οὔτε νὰ ἐπιχειρῶσιν οἴκοθεν οἱανδήποτε πρᾶξιν, οἷον περὶ δίκης περὶ συμβιβασμοῦ καὶ τῶν ὁμοίων, περὶ ὧν ἀπαιτεῖται κατὰ τοὺς κειμένους νόμους νὰ ζητηθῇ προηγουμένως καὶ δοθῇ ἡ ἄδεια τῆς προεστώσης Ἀρχῆς*». Ἀναμφιβόλως δὲ ἡ κληρονομία δύναται νὰ εἶνε καὶ βεβαρημένη ὑπὸ δικῶν καὶ τοσούτων ὑποχρεώσεων, ὥστε νὰ μὴ συμφέρῃ ἡ ἀπόκτησις αὐτῆς τῷ μοναστηρίῳ παραβλάπτουσα οἰκονομικῶς τὴν διαχείρισιν αὐτοῦ, ἧς τὴν ἐπιστασίαν ἔχουσιν αἱ προϊστάμεναι διοικητικαὶ ἀρχαὶ κατὰ νόμον (πρβ. καὶ ἄρθ. 18 § 2. Διακηρύξεως τῆς Ἀντιβασιλείας 23 Ἰουλίου 1833, Κλά

Προσθετέον ἐν τούτοις ὅτι ἡ Ἐγκύκλιος τῆς 25 Ἰανουαρίου 1867 λίαν ὀρθῶς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κειμένων νόμων ὁρίζει ὅτι τὰ ἐν ἰδίῳ ὀνόματι τοῦ μοναχοῦ δανεισθέντα ἐπὶ συμβολαίῳ χρήματα τρίτοις ἀνήκουσι τῇ μονῇ· δὲν ἀπαιτεῖται δῆλα δὴ ἐκχώρησις, ὡς ὤφειλε νὰ δεχθῇ τις ἐὰν αἱ θεωρίαι τοῦ Διατάγματος 1858 ἦσαν νόμιμοι, οὐδὲ ἡ μονὴ ἔχει ἀνάγκην ἄλλης ἀποδείξεως ὅτι εἶνε δικαιοῦχος, ἐὰν ταῦτα εἶχεν ὁ μοναχὸς πρὸ τῆς εἰσόδου του ἢ ἐὰν προῆλθον αὐτῷ μετὰ τὴν εἴσοδόν του κατὰ τὰς διακρίσεις τῆς Νεαρᾶς 5 τοῦ Λέοντος.[1].

§ 90. Ὡς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς διαθέσεως καὶ διαχειρίσεως τῆς περιουσίας τῶν μοναχῶν κατὰ τὸ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύον δίκαιον, εὑρίσκομεν τὰ ἑπόμενα. Κατ' ἀρχὰς ἡ ἐσφαλμένη γνώμη, ἡ προελθοῦσα ἐκ τῆς θεωρίας ὅτι οἱ μοναχοὶ δὲν δύνανται νὰ ἔχωσί τι ἴδιον καὶ ἐκ τῆς ἀγνοίας τῆς νομοθεσίας τοῦ Λέοντος, παρέσυρε τὸν Ἕλληνα νομοθέτην εἰς σύγχυσιν καὶ παρανόησιν τῆς θέσεως τῶν μοναχῶν ἐν τῷ δικαίῳ, καὶ δι' Ἐγκυκλίου τῆς 11 Μαΐου 1834 ἐθεώρησε τοὺς μοναχοὺς ἀνικάνους καὶ πρὸς κτῆσιν καὶ πρὸς διάθεσιν περιουσίας [2].

Ἐν τούτοις τὰ πράγματα ἐφαίνοντο ἀντίθετα· μοναχοὶ εἶχον οἰκοδομήσῃ καὶ ἐκέκτηντο μοναστήρια, ἐφύτευσαν καὶ ἐκαλλιέργησαν ἀκινήτους κτήσεις καὶ ὑπὸ τὴν κυριότητά των περιῆλθον κινητὰ πράγματα, τινὲς δὲ τούτων μάλιστα φαίνεται ὅτι ἐπεθύμησαν, εἴτε διὰ πράξεως μεταξὺ ζώντων, εἴτε διὰ διαθήκης ν' ἀφιερώσωσί τι ἐκ τῆς περιουσίας των, εἴτε εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Ταμεῖον, εἴτε εἴς τι τῶν φιλανθρωπικῶν κατα-

δου Ἐκκλησιαστικὰ τόμ. I. σελ. 17). (Περὶ ἀποδοχῆς κληρονομίας ἐπαχθείσης τῷ μοναχῷ πρβ. καὶ ἀνωτέρω σελ. 99 καὶ ἐπ.).

[1] Πρβ. καὶ Βαλσαμῶνος σχόλ. Καν. 6 Συνόδ. ΑΒ. (Σ. II 672), ὅστις ὀρθότατα ἀποφαίνεται ὅτι δίκη καταρξαμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ μοναχοῦ ἐνάγοντος πρὸ τῆς ἀποκάρσεως μεταβιβάζεται ipso jure τῇ μονῇ ἄνευ ἀνάγκης ἐκχωρήσεως.

[2] Ὁ Bouix ἐν Tractatus de jure Regularium (Paris 1883) tom. II pag. 529 εἰς τὴν ἐρώτησιν, An et quatenus possit religiosus solemniter professus aliquid per testamentum dare? ἀπαντᾷ ἀποφατικῶς, λόγῳ τῆς παρὰ τοῖς Δυτικοῖς διακρίσεως τῆς ἐπαγγελίας τῆς πενίας.

στημάτων. Τότε εὑρέθη εἰς δύσκολον ὄντως θέσιν ὁ ἡμέτερος νομοθέτης, καὶ διὰ τῆς αὐτῆς ρηθείσης Ἐγκυκλίου προσεπάθησε νὰ πλάσσῃ πρᾶξιν νομικὴν πρότυπον καὶ ἄγνωστον ἐν τοῖς νόμοις, διατάξας ὅτι ἀφιέρωσις τοιαύτη δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ οὔτε τὸν τύπον τῆς διαθήκης *«διὰ τὸ ἀδιάθετον τῶν μοναχῶν»*, οὔτε ἀφιερωτικοῦ ἐγγράφου *«ὡς ὑπαρχούσης ἤδη τῆς ἀφιερώσεως ἐπὶ πάντων τῶν εἰς τὸν μοναχὸν ἀνηκόντων, ἀλλὰ συντασσόμενον εἰς τρόπον ἁπλῆς διομολογήσεως, ἐπικυροῦντος τρόπον τινα τοῦ μοναχοῦ τὴν ὑπάρχουσαν ἀφιέρωσιν καὶ προσδιορίζοντος αὐτὴν εἰς ἕν τι κατάστημα τοῦ Βασιλείου ὀνομαστί, θέλει διευθύνεται διὰ τοῦ κατὰ τόπον Ἐπισκόπου πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον, χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ οὔτε διαταγὴν ὁποιανδήποτε οὔτε καμμίαν ἄλλην αἰτιολογίαν, ἀλλ' ἐκφράζον ἁπλῆν μόνον ἐν εἴδει ἱκεσίας τὴν θέλησιν τοῦ διορίζοντος εἰς τὸ ὁποῖον ἐπετράπη ἡ διὰ βίου ἐπινομὴ τῶν μεθ' ἑαυτοῦ ἤδη προαφιερωμένων»*[1].

Ἀλλ' ἡ τοιαύτη διομολόγησις δὲν εἶνε ἆρά γε πρᾶξις μεταβιβάσεως ἀνατρέπουσα τὴν ἐσφαλμένην καὶ ἀκατανόητον θεωρίαν ὅτι ὁ μοναχὸς στερεῖται τῆς προσωπικῆς ἱκανότητος εἰς σύναψιν πράξεων νομικῶν;

Ἡ Ἐγκύκλιος αὕτη δὲν εἶνε ὅμως ἡ μόνη, ἥτις ἐδέξατο τοιαύτας ἀρχάς, διότι ἡ τῆς 14 Φεβρουαρίου 1834[2] Ἐγκύκλιος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, γραμματεύοντος τοῦ Θ. Φαρμακίδου, εἶχε κηρύξῃ ὅτι *«ἀπαγορεύεται εἰς τὸ ἑξῆς πᾶσα καὶ ὁποιαδήποτε ἰδιοκτησία εἰς τοὺς μοναχούς, ὡς οἰκείᾳ θελήσει καὶ προαιρέσει ἀπαρνουμένους τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ εἰς μηδὲν ἐγκόσμιον προσέχοντας πρᾶγμα, ὡς ἀσχολουμένους κυρίως εἰς τῷ ἀρέσκειν τῷ Θεῷ ὑπὲρ τῆς ἰδίας αὐτῶν ψυχικῆς σωτηρίας. Ὥστε μοναχὸς δὲν δύναται οὔτε νὰ ἔχῃ οὔτε ν' ἀποκτήσῃ ἴδιόν τι κτῆμα ὁποιονδήποτε,*

[1] Ἀληθὴς τραγέλαφος!!!
[2] Μάμουκα αὐτόθι σελ. 109-111.

ἐὰν δὲν θέλῃ νὰ ψεύδεται κατὰ τὴν ὁμολογίαν του» (ἄρθ. 4)· ἐν ἄρθρῳ δὲ 4 τῆς αὐτῆς Ἐγκυκλίου δὲν γίνεται διάκρισις τῆς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως ἢ μετ' αὐτὴν περιουσίας, «*οὐδεὶς μοναχὸς ἔχει ἄδειαν νὰ διαθέτῃ τὴν περιουσίαν του εἴτε κινητὴν εἴτε ἀκίνητον ὡς βούλεται, ἢ ν' ἀφίνῃ αὐτὴν ἢ μέρος αὐτῆς εἰς συγγενεῖς ἢ σχετικούς, ὡς ἀνήκουσαν εἰς τὸ μοναστήριον, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου ἀπέκτησεν αὐτὴν ὁ μοναχός.*»

Αἱ Ἐγκύκλιοι αὗται τῆς Συνόδου καὶ τῶν Ὑπουργείων, αἱ τοσοῦτον στενῶς ἀλλήλαις συνδεόμεναι, δὲν καταλείπουσι τὴν ἐλαχίστην ἀμφιβολίαν ὅτι κατὰ τὸ 1834 δὲν εἶχε ληφθῇ ὑπ' ὄψει ἡ Νεαρὰ 5 τοῦ Λέοντος, καίτοι περιλαμβανομένη ἐν Ἀρμενοπούλῳ (Ε 4, 3)· ἐντεῦθεν δὲ ἡ πλάνη τῶν δι' αὐτῶν καθιερωθεισῶν ἀρχῶν 1) ὅτι ὁ μοναχὸς δὲν δύναται οὔτε διαθήκην νὰ συντάξῃ, οὔτε αἰτίᾳ θανάτου δωρεὰν νὰ καταρτίσῃ, οὔτε νομικὴν πρᾶξιν μεταβιβαστικὴν δικαιώματος νὰ ἐνεργήσῃ[1], 2) ὅτι ἐξαιρετικῶς δι' ἁπλῆς διομολογήσεως ἠδύνατο μόνον νὰ γίνηται ἀφιέρωσις ὑπὸ μοναχοῦ εἰδικῶς εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Ταμεῖον ἢ εἰς εὐαγὲς ἵδρυμα τοῦ Βασιλείου, 3) ὅτι ὁ μοναχὸς ἀπολύτως δὲν δύναται ν' ἀποκτήσῃ περιουσίαν εἴτε ἐμμέσως εἴτε ἀμέσως, ὅ,τι δὲ κτᾶται τοῦτο εἶνε ὑπὲρ τῆς μονῆς ἀδιακρίτως.

§ 91. Διὰ τοῦ ἀπὸ 18 ὅμως Ἰουλίου 1856 ἐγγράφου[2] τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης ἀνεγνωρίσθη ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Νεαρᾶς 5 τοῦ Λέοντος, ὅτι ὁ μοναχὸς ἔχει ἀβίαστον καὶ κυρίαν τὴν γνώμην νὰ διοικῇ ὡς βούλεται ὅσα μετὰ ταῦτα προσ-

[1] Περὶ τῶν ἐν Ρωσίᾳ πρβ. C. Leuthol's Russische Rechtskunde (Leipzig) (II σελ. 88. 89).

[2] Μάμουκα αὐτόθι σελ. 116, 117, 118. Φαίνεται ὅτι αἱ δυσχέρειαι αἱ προκύψασαι ἐκ τῶν ἀνωνέρω Ἐγκυκλίων στηριζομένων ἐπὶ ἐκνόμων βάσεων ἠνάγκασαν τὴν Ἱερὰν Σύνοδον νὰ προσφύγῃ εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης, ὅπερ ἐξέδοτο τὴν ἀπὸ 18 Ἰουλίου 1856 ἔγγραφόν του ἀπάντησιν. Πρβ. καὶ ἀπόφασιν ὑπ' ἀριθ. 344 (1888) Ἀρείου Πάγου.

εκτήσατο, κατὰ τὰς γνωστὰς διακρίσεις τῆς Νεαρᾶς ταύτης.

Τοιουτοτρόπως ἡ νομοθεσία ἐπανῆλθεν εἰς τοὺς ἀληθεῖς ὁρισμοὺς τῶν νόμων διὰ τῆς ὑπομνήσεως τῆς Νεαρᾶς τοῦ Λέοντος, καὶ ὁ μοναχὸς δὲν πάσχει τὴν ἐλάττωσιν τῆς καταστάσεως, τῇ ὁποίᾳ αἱ ῥηθεῖσαι Ἐγκύκλιοι προσεπάθησαν νὰ ὑποβάλωσι αὐτόν, ἀλλὰ δύναται καὶ κατὰ τὰ ἐν Ἑλλάδι κρατοῦντα νὰ ἐνεργῇ πᾶσαν νομικὴν πρᾶξιν, ἐὰν εἰδικοὶ νόμοι δὲν περιορίζωσιν αὐτόν, ὡς π. χ. διὰ τοῦ Διατάγματος 28 Νοεμβρίου 1842 ἀπηγορεύθη αὐτῷ, ὡς καὶ τοῖς κληρικοῖς, νὰ γίνηται ἐπίτροπος ἀνηλίκων ἢ κηδεμὼν σχολαζούσης περιουσίας, μισθωτὴς δημοσίων ἢ ἰδιωτικῶν κτημάτων (ἀπηγορεύθησαν δὲ καὶ θρησκευτικαὶ πράξεις, ὡς νὰ γίνηται παράνυμφος εἰς γάμους ἢ ἀνάδοχος ἐμμέσως ἢ ἀμέσως), ταῦτα δὲ ὡς ἀσυμβίβαστα πρὸς τὸν ἱερατικὸν χαρακτῆρα. Δύναται ὅμως ν' ἀποκτᾷ περιουσίαν ἀτομικὴν ἐξ οἱασδήποτε νομίμου αἰτίας, νὰ συντάττῃ διαθήκας καὶ ἐνεργῇ αἰτίᾳ θανάτου δωρεὰς ἐκ τῆς περιουσίας ταύτης, μὴ ἔχων δικαίωμα ἀποξενώσεως μόνον τῆς περιουσίας, ἣν εἰσεκομίσατο εἰς τὸ μοναστήριον κατὰ τὴν εἴσοδόν του, ὡς μὴ ἀνηκούσης αὐτῷ [1].

[1] Ὀρθῶς ὁ Μολδαυικὸς Κῶδιξ,καὶ ἐφαρμόζων ὁπωσδήποτε ἀρχὰς τοῦ Βυζαντιακοῦ Δικαίου, διέταξε περὶ τῆς κληρονομίας τῶν μοναχῶν τὰ ἀκόλουθα, ἅτινα τοὐλάχιστον κατὰ τὰ πλεῖστα μέρη καὶ ὁ Ἕλλην νομοθέτης ὤφειλε νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψει.

Ἄρθ. 762. Ὅσοι θέλουσι νὰ ἐκλέξωσι τὸν Μοναδικὸν βίον ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, ἐὰν ἔχωσι κληρονόμους ἀναγκαίους, πρέπει νὰ ἀφήσωσιν εἰς αὐτοὺς τὸ νόμιμον μερίδιον, διατάττοντες πρότερον τὴν περιουσίαν αὐτῶν.

Ἄρθ. 763. Ἐάν τινες μονάσωσι πρὶν διατάξωσιν τὴν ἑαυτῶν περιουσίαν, εἰ μὲν ἔχουσι παιδία, δύνανται, καὶ ἀφ' οὗ λάβωσι τὸ μοναδικὸν σχῆμα, νὰ ἀφήσωσιν εἰς αὐτὰ τὸ νόμιμον μερίδιον, ἢ καὶ πᾶσαν, ἂν θέλωσι, τὴν περιουσίαν, ὅσην εἶχον, ὅτε εἰσῆλθον εἰς τὸ Μοναστήριον,παρακρατοῦντες ἐξ αὐτῆς μερίδιον ἑνὸς μόνον παιδίου, τὸ ὁποῖον χρεωστοῦσιν ἀπαραιτήτως νὰ ἀφήσωσιν εἰς τὸ Μοναστήριον.

Ἄρθ. 764. Ἐὰν ἔχωσι Πατέρα ἢ Μητέρα ἢ ἄλλους Ἀνιόντας πρὸς Πατρὸς ἢ Μητρός, ἢ καὶ ἀμφοτέρων, χρεωστοῦσι νὰ ἀφήσωσιν εἰς αὐτοὺς τὸ ἓν ἢ τὰ δύο ἂν θελήσωσι τρίτα τῆς περιουσίας αὐτῶν, τὸ δὲ ἓν τρίτον νὰ ἀφήσωσιν εἰς τὸ Μοναστήριον.

Ἄρθ. 765. Ἐὰν δὲν ἔχωσι μήτε Ἀνιόντας, δύνανται νὰ διαμοιράσωσιν εἰς ἄλλους αὐτῶν συγγενεῖς, ἢ εἰς πτωχοὺς τὸ ἓν μόνον τρίτον τῆς περιουσίας αὐτῶν, τὰ δὲ δύω τρίτα χρεωστοῦσι νὰ ἀφήσωσιν εἰς τὸ Μοναστήριον.

Τὸ ζήτημα, ἐὰν εἶνε ἔγκυρος ἡ διαθήκη ἢ αἰτίᾳ θανάτου δωρεὰ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως γενομένη[1], λύομεν καταφατικῶς, ἥτις λύσις ἠδύνατο νὰ ἀμφισβητηθῇ ἂν ἴσχυον καὶ ἂν δὲν ἀντέβαινον τῷ νόμῳ αἱ Ἐγκύκλιοι τῆς 14 Φεβρουαρίου τῆς Συνόδου καὶ 11 Μαΐου 1834 τοῦ Ὑπουργείου.

§ 92. Ἐξεταστέον ἤδη ἐνταῦθα, πῶς ἐκανόνισε τὸ ἐν Ἑλλάδι νεώτερον δίκαιον τὰ περὶ μεταβάσεως τοῦ μοναχοῦ ἀπὸ μιᾶς μονῆς εἰς ἄλλην, καὶ τὴν τύχην τῆς περιουσίας του ἐν τῇ τοιαύτῃ περιστάσει.

Διὰ τοῦ Διατάγματος τῆς Ἀντιβασιλείας τῆς 25 Σεπτεμβρίου (2 Ὀκτωβρίου) 1833[2] ἐπὶ τῇ ἀπὸ 28 Αὐγούστου 1833 προτάσει τοῦ Ὑπουγείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῇ αἰτήσει τῆς Συνόδου πάντα τὰ ἔρημα καὶ ἐγκαταλελειμμένα μονα-

Ἄρθρ. 766. Ἐὰν μετὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς Μοναδικῆς ζωῆς περιῆλθον εἰς τοὺς μονάσαντας πράγματα ἀπὸ διαθήκης ἢ ἐξ ἀδιαθέτου, τελευτησάντων συγγενῶν αὐτῶν, εἰ μὲν ἔδοσάν τι εἰς τὸ Μοναστήριον, ὅτε εἰσῆλθον εἰς αὐτό, δύνανται νὰ διατάξωσιν αὐτὰ κατὰ τὴν θέλησιν καὶ ἀρέσκειαν αὐτῶν (ἐξῃρημένων τῶν ἀλλοπίστων, ἢ ἑτεροδόξων προσώπων, εἰς τὰ ὁποῖα οὐδὲν συγχωροῦνται νὰ ἀφήσωσι, καὶ ἂν ἦναι γνήσια αὐτῶν τέκνα), εἰ δὲ καὶ δὲν ἔδοσάν τι εἰς τὸ μοναστήριον πρότερον, τὰ δύο μόνον τρίτα ἐξ αὐτῶν ἔχουσιν ἄδειαν νὰ διατάξωσι, τὸ δὲ ἓν τρίτον χρεωστοῦσιν ἐξ ἅπαντος ν' ἀφήσωσιν εἰς τὸ Μοναστήριον.

[1] Ἐλλιπὴς εἶνε ἡ τῆς 17 Μαρτίου 1873 γνωμοδότησις τοῦ Ἀντεισαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου (Ε. Λουριώτου) ἀπαντῶντος εἰς τὴν ἐρώτησιν τῆς Νομαρχίας Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἐὰν οἱ μοναχοὶ δύνωνται νὰ διαθέτωσιν ὡς βούλονται τὴν περιουσίαν των. Ὁ κ. Ἀντεισαγγελεύς, ἀντιγράφει μὲν τὴν παρ' Ἁρμενοπούλῳ Νεαρὰν τοῦ Λέοντος, ἀλλὰ κατόπιν φαίνεται ὅτι ἐκλαμβάνει τὴν Ἐγκύκλιον τῆς 14 Φεβρουαρίου 1834 τῆς Συνόδου ὡς ἐφαρμοζομένην καὶ «*βασιζομένην ἐπὶ τῶν ἀπὸ πολλῶν ἤδη αἰώνων καθεστώτων καὶ ἰσχυόντων Ἐκκλησιαστικῶν κανόνων*» καὶ θεωρεῖ μᾶλλον τῆς Ἐγκυκλίου τὰς ἀρχὰς κρατούσας, ἐν ᾧ κατὰ τὸ 1856 τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, ἀνεκήρυξε τὰς λησμονηθείσας διατάξεις τῆς Νεαρᾶς Ἀποφεύγει δὲ ὁ κ. Ἀντεισαγγελεὺς νὰ δώσῃ λύσιν τινα περιοριζόμενος νὰ ἀναθέσῃ τὴν λύσιν εἰς τὸν ἐρωτῶντα Νομάρχην, προσθέτων μόνον ὅτι «*τὰ ἀνωτέρω παρατεθέντα νομοθετήματα λύουσι τὰ ὑποβληθέντα ζητήματα*» Ἡ παράθεσις ὅμως νόμων δὲν εἶνε πάντοτε ἡ ἁρμόζουσα ἀπάντησις τοῦ ἐρωτωμένου νομικοῦ καὶ πρὸ πάντων τῆς Εἰσαγγελίας τοῦ Ἀρείου Πάγου.

[2] Πρβ. Πέτρου Κλάδου Ἐκκλησιαστικὰ καὶ Ἐκπαιδευτικά, τόμ. Ι. σελ. 24 καὶ 25.

στήρια[1] ἀπεδόθησαν τῇ κυριότητι τοῦ Δημοσίου[2], ἐπίσης δὲ καὶ πάντα τὰ ἄλλα μοναστήρια, ἐν οἷς ἐμόναζον οὐχὶ πλείους τῶν ἕξ μοναχῶν[3], ὑπεβλήθησαν τῇ κυριαρχίᾳ τῆς Κυβερνήσεως καρπουμένης αὐτὰ εἰς βελτίωσιν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ τῆς παιδείας[4].

Ὑποχρεουμένων τῶν μοναχῶν τῶν διαλυομένων μονῶν νὰ κατατάσσωνται εἰς μοναστήριον ἐκ τῶν διατηρουμένων κατ' ἐκλογήν των σύμφωνα τῇ διατάξει τοῦ 2 ἄρθρου τοῦ ἐν λόγῳ Διατάγματος, ἐλήφθη φροντὶς καὶ περὶ τῆς περιουσίας, ἣν εἶχον εἰσενέγκῃ. Τὸ ἄρθρον 3 ὄντως διέταξε τάδε· Ἐὰν μοναχὸς τοιοῦτος εἶχεν ἀξιώσεις ἰδιοκτησίας ἐπὶ τῶν κτημάτων τοῦ διαλυομένου μοναστηρίου, ἐλάμβανε μὲν εἰς τὴν κατοχήν του τὴν περιουσίαν αὐτοῦ[5], ἣν εἶχε πρὸ τῆς εἰσόδου του ἢ κατόπιν ἐκτήσατο, ἀλλ' ὤφειλε, 1) ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Διατάγματος ν' ἀποδείξῃ ἀναμφηρίστως ἐνώπιον τῆς ἁρμοδίας πολιτικῆς Ἀρχῆς, κατὰ τοὺς ὅρους οὓς τὸ Ὑπουργεῖον ἤθελε τάξῃ, ὅτι τὰ κτήματα ἀνῆκον αὐτῷ, 2) ν' ἀφιερώσῃ

[1] Κατὰ τὴν ἀπὸ 19 Αὐγούστου 1833 ἀναφορὰν τῆς ἐπιτροπείας ἦσαν τότε τοιαῦτα μοναστήρια 119 τὸν ἀριθμόν, κατ' ἄλλους δὲ 110. Εἰς ταῦτα περιελήφθησαν καὶ τὰ μοναστήρια ἢ μετόχια τῶν ἐκτὸς τοῦ Κράτους σκηνωμάτων, οἷον· Ἁγ. Τάφου, τοῦ Σινᾶ, τοῦ Ἄθω (ὅρα Οἰκονόμου τὰ Σωζόμενα σελ. 232 σημ. α.)

[2] Περὶ δὲ τῶν μοναστηρίων τῶν ἀνηκόντων εἰς ἰδιώτας; Πρβ. Maurer I. σελ. 410 411 καὶ Silbernagl αὐτόθι § 33 σελ. 80.

[3] Οἵτινες μετετέθησαν εἰς ἄλλας μονάς. Οἱ Νομάρχαι κατὰ τὸ Διάταγμα τοῦτο προσεκλήθησαν νὰ ἀνενέγκωσιν εἰς τίνα μονὴν ἐπεθύμουν οἱ μοναχοὶ οὗτοι νὰ μεταβῶσιν, ἵνα τὸ Ὑπουργεῖον συνεννοηθῇ μετὰ τῆς Συνόδου πρὸς τοῦτο.

Τῆς περιουσίας τῶν διαλυομένων οὕτω τότε μοναστηρίων εἶχε διαταχθῇ ἀπογραφὴ διὰ τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν. Ἐν τῇ μισθώσει δὲ τῶν μοναστηρίων τῶν διαλυτέων, ὅταν δῆλα δὴ ὑπῆρχον ὀλιγώτεροι τῶν 6 μοναχῶν ἐν αὐτοῖς, διετάχθη νὰ προτιμῶνται ὡς μισθωταὶ οἱ ἴδιοι μοναχοί, ἐὰν δὲν προέκρινον νὰ μεταβῶσιν εἰς ἄλλα Μοναστήρια (ἄρθ. 3. 4. 5 καὶ 6).

Τὰ διατηρητέα μοναστήρια ὑπεβλήθησαν διὰ τοῦ διατάγματος εἰς φόρον ἐκ τοῦ καθαροῦ εἰσοδήματος των δεκατημόριον (ἄρθ. 7.) πληρωτέον τῷ Δημοσίῳ.

[4] Πρβ. καὶ Silbernagl αὐτόθι §. 33 σελ. 79.

[5] Περὶ τῆς τύχης τῆς περιουσίας διαλελυμένων νομικῶν προσώπων καὶ ἱδρυμάτων ἴδ. Poschinger σελ· 246 καὶ ἐπ. καὶ Puchta in Rechtlexicon III σελ. 73 καὶ ἐπ. Sintenis I. § 15 Not. 31. Pfeiler Lehre von den juristischen Personen § 39.

δι' ἐγγράφου τακτικοῦ τὰ κτήματα ταῦτα εἰς τὸ μοναστήριον τῆς εἰς τὸ ἑξῆς ἐγκαταβιώσεώς του[1] ἐπιφυλάττων ἑαυτῷ τὴν ἐπικαρπίαν μόνην[2].

Ἠδύνατο μοναχός τις νὰ κριθῇ ἄξιος ὑπηρεσίας τινος ἐν τῷ κόσμῳ, κατὰ τὸ ἄρθρον 8 τοῦ Διατάγματος τῆς 4 Δεκεμβρίου 1834 πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται ἄδεια τοῦ Ἐπισκόπου. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει, ἔχει μὲν τὴν νομὴν τῆς περιουσίας του ἢ τῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 5 πληρωνομένων τόκων[3], ἀλλ' ἡ ἰδιοκτησία λογίζεται ἀνήκουσα τῷ μοναστηρίῳ καὶ τούτῳ ἀπομένει μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ.

Ὁ ἁρμόδιος Ἐπίσκοπος ἢ καὶ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος δύναται δι' εὐλόγους αἰτίας νὰ ἐπιτρέψῃ τῷ μοναχῷ τὴν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς ἄλλο μοναστήριον μετάβασιν. Κατὰ τοῦτο δὲ τὸ Διάταγμα ἐφάνη ἐπιεικέστερον τοῦ βυζαντιακοῦ δικαίου[4], διότι δὲ αἱ εὔλογοι

[1] Ἀλλὰ τίς ἡ τύχη τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ, ὅστις διαλυθέντος τοῦ μοναστηρίου δὲν συναινεῖ νὰ καταταχθῇ εἰς νέον; Ἴδ. ἀπόφ. 284 (1863) Α. Π. ὅρα ὅμως κατωτέρω § 93.

[2] Ἡ διὰ βίου ἐπιφύλαξις ἐπικαρπίας, ἐν ᾧ ἡ περιουσία μεταβιβάζεται εἰς μοναστήριον, τοὐλάχιστον ἡ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως ὑπάρξασα, ἀντιβαίνει εἰς τὸ κοινοβιακὸν σύστημα, ὅπερ δέχεται ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία. Συνεπείᾳ τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐπικαρπίας εἰς τοὺς μοναχοὺς τὸ ἄρθρον 4 τοῦ Διατάγματος εἶχε διατάξῃ ἵνα τὰ ἔξοδα τῆς καλλιεργίας τῶν κτημάτων τούτων βαρύνουσι τὸν μοναχόν, ἐκτὸς ἐὰν συνεφώνει νὰ παραχωρήσῃ τὴν ἐπικαρπίαν εἰς τὸ μοναστήριον.

Ἐὰν τὰ κτήματα τοῦ μοναχοῦ εἶχον πωληθῇ παρὰ τοῦ δημοσίου ἢ τὰ ἀκίνητα κτήματά του ἔκειντο μακράν, τὸ Διάταγμα διέταξε νὰ πληρώνηται διάφορον 8 % ἐκ τῆς εἰσπραχθείσης ποσότητος, ἢ ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ κτήματος, κατ' ἐκτίμησιν πραγματογνωμόνων εὑρισκομένης, εἰς τὸ Ταμεῖον τοῦ Μοναστηρίου ὅπου διαμένῃ ὁ μοναχός. Παύει δὲ ἡ πληρωμὴ μετὰ θάνατον τοῦ μοναχοῦ. Τὸν τόκον ἢ τὸ διάφορον τῶν 8 % ἐλάμβανεν ὁ μοναχός, ὅτε τὸ μοναστήριον δὲν ὑποχρεοῦτο νὰ διατρέφῃ αὐτὸν ἢ παρεχώρει αὐτὸ εἰς τὸ ταμεῖον τῆς μονῆς καὶ τότε ἐλάμβανε τὰ πρὸς ζωάρκειαν παρὰ τοῦ Μοναστηρίου. Ἡ τοιαύτη συμφωνία, ἥτις καὶ περὶ τῶν ἐν ἄρθ. 1 κτημάτων ἠδύνατο νὰ γένηται, ἔπρεπε νὰ εἶνε ἔγγραφος μετὰ τοῦ Ἡγουμένου καταρτιζομένη τῇ ἐπικυρώσει τοῦ Ἐπισκόπου (ἀριθ. 6).

[3] Ὅρα προηγουμένην σημείωσιν καὶ Ἐγκύκλιον ΡΟΣΤ ἄρθ. ΙΕ καὶ ΙΣΤ (Συλλ. Δ. Χριστοπούλου σελ. 382) καὶ σελ. 408 Συλλ. Χριστοπούλου.

[4] Πρβ. τὰ ἐν τῷ δευτέρῳ τμήματι περὶ τοῦ ζητήματος τούτου εἰρημένα (§ 68 σελ. 133) καὶ Χαλκηδ. καν. 4 Νικαίας καν. 21 ΑΒ καν. 4. Καρθαγ. καν. 2. Κανόνας Νικολάου καὶ Νικηφόρου τοῦ ὁμολογητοῦ. (Σ. IV 427 131. 6).

καὶ ὁ μοναχὸς ἀποξενοῦται τῆς κυριότητος διὰ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος, ἐν ᾧ κατὰ τὴν Νεαρὰν 5 ἡ μονὴ δύναται νὰ προβῇ εἰς διεκδίκησιν αὐτῆς, καὶ τοῦτο εἶνε τὸ ὀρθόν.

Πῶς ὅμως δύναται νὰ συμβιβασθῶσιν αἱ περὶ συμβολαιογραφικῶν διατυπώσεων καὶ μεταγραφῆς ἀπαιτήσεις τοῦ Διατάγματος καὶ τῶν ὁδηγιῶν πρὸς τὴν Νεαρὰν 5 τοῦ Λέοντος; Κατὰ τὴν Νεαρὰν ταύτην, ὅταν ὁ μοναχὸς κατὰ τὸν καιρὸν «*ὅτε τὸν μοναστὴν εἵλετο βίον*» δὲν ἀφιέρωσέ τι τῇ μονῇ, τὸ τρίτον μέρος τῆς μετὰ τὴν εἴσοδόν του κτηθείσης περιουσίας ἀνήκει αὐτῇ. Ἆρά γε ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ προκειμένου περὶ ἀκινήτων διατί δὲν ἀπαιτεῖται μεταγραφή, ἀφ' οὗ μόνον δι' αὐτῆς μεταβιβάζεται κατὰ τὸν συντάκτην τοῦ Διατάγματος ἡ κυριότης;

Ἢ ἰσχύουσιν ἢ δὲν ἰσχύουσιν αἱ διατάξεις τῶν Αὐτοκρατορικῶν Νεαρῶν· ἐὰν ἰσχύωσιν, ὡς αἱ Ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ προοιμίου των ἐπαγγέλλονται[1], ὀφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ περὶ μεταγραφῆς νόμος ἢ ἄλλος τις νόμος κατ' οὐδὲν μετέβαλε τὰς ἀρχὰς καὶ τὸν τρόπον τῆς μεταβιβάσεως τῆς κυριότητος τῶν ἀκινήτων κτημάτων τῶν μοναχῶν εἰς τὴν Μονήν, οὔτε ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῆς ἀποκάρσεως, ἥτις καθιεροῦται ὡς *τίτλος ἰδιόρρυθμος κτήσεως* ipso jure *ἄνευ ἄλλης διατυπώσεως*, οὔτε ὑπάρχει ἀνάγκη μεταγραφῆς καὶ ἐγγράφου συμβολαιογραφικοῦ ἢ ἄλλου ἐγγράφου, ὅπως τὸ Μοναστήριον κτήσηται τὰ πράγματα τοῦ μοναχοῦ, ἅτινα προσκυροῦνται αὐτῷ ἅμα τῇ ἀποκάρσει δυνάμει εἰδικῶν διατάξεων τοῦ νόμου, καὶ ἡ μονὴ ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν ἀναλαμβάνει πάντα τὰ δικαιώματα τοῦ μοναχοῦ. Οἱ ὁρισμοὶ λοιπὸν τοῦ ῥηθέντος Διατάγματος καὶ τῶν ὁδηγιῶν δὲν ἰσχύουσι καθ' ὅσον ἀντιβαίνουσιν ταῖς Νεαραῖς τῶν Αὐτοκρατόρων.

Ἐπίσης καὶ ἡ διατύπωσις, ἣν φαίνεται ὅτι ἀπαιτοῦσιν αἱ Ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι καὶ τὸ διάταγμα ὡς πρὸς τὴν κινητὴν πε-

[1] Πρβ. καὶ Συλλογὴν Χριστοπούλου σελ. 338 καὶ 340.

ριουσίαν τοῦ μοναχοῦ, δῆλα δὴ ἡ εἰς τὸ Κτηματολόγιον ἐγγραφή, δὲν εἶνε οὐδὲ δύναται νὰ θεωρηθῇ στοιχεῖον ἀπαραίτητον πρὸς μεταβίβασιν τῆς κυριότητος, ὡς δύναταί τις νὰ ἐκλάβῃ ἐκ τῶν φράσεων τοῦ ΙΖ ἄρθρου τοῦ Διατάγματος. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι λόγῳ τάξεως ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Κομνηνὸς διὰ Νεαρᾶς του[1] διέταξε νὰ ἐγγράφωνται αἱ προσφοραὶ πρὸς τὰ Μοναστήρια ἐν τῷ βρεβίῳ[2], ἀλλ' οὐδέποτε τοιαύτη ἐγγραφὴ ἐθεωρήθη κατὰ τὸ βυζαντιακὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον ὡς στοιχεῖον ἄνευ τοῦ ὁποίου τὸ μοναστήριον δὲν ἀποκτᾷ τὴν δεσποτείαν.

Σύμφωνον πρὸς τὰς θεωρίας, ἃς ὑποστηρίζομεν καὶ αἵτινες καθιστῶσιν ὁμαλὴν καὶ ἀληθῆ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων καὶ ἀποκρούουσι τὸν κίνδυνον τῆς γεννήσεως τοσούτων ζητημάτων, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, ἔχομεν καὶ τὴν τῆς 14 Φεβρουαρίου 1834 ἐγκύκλιον τῆς Συνόδου, ἐν ᾗ (ἄρθ. 6) ἐξ ἀναλογίας τῆς Νεαρᾶς 123 καὶ τῶν τεμαχίων 23 καὶ 24 τίτλου 28 τοῦ ηὐξημένου Προχείρου ὁρίζεται ὅτι ὁ μοναχὸς «*εἰσερχόμενος εἰς τὸ μοναστήριον, πᾶν ὅ,τι φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ἢ ἔχει λογίζεται κτῆμα ἀναφαίρετον τοῦ μοναστηρίου, ὡς τῷ Θεῷ ἀφιερωμένον*». Ἐπίσης κατὰ τὸ Διάταγμα τῆς 8 Ἰανουαρίου 1834[3] «*ἡ ἀτομικὴ τῶν μοναχῶν περιουσία ἀνήκει εἰς τὸ μοναστήριον*».

Ἐκτὸς ὅμως τῶν νόμων καὶ ἡ Ἐγκύκλιος τῆς 25 Ἰανουαρίου 1867 πρὸς τὸν Νομάρχην Εὐβοίας, ἀνατρέπει τὰς βάσεις τῶν περὶ ἐγγραφῆς καὶ μεταγραφῆς καὶ συμβολαιογραφικῶν πράξεων θεωριῶν τοῦ Διατάγματος 1858 καὶ τῶν Ὑπουργικῶν ὁδηγιῶν τοῦ 1859, ἐφαρμόζουσα τοὺς κανόνας τῶν κειμέ-

[1] ΛΖ Συλλ. Ζαχαρίου πρβ. καὶ Διάταγμα 4/16 Δεκεμβρίου 1833 ἄρθ. 4 (Μάμουκα αὐτόθι σελ. 84) ἴδ. καὶ Κανόνα Α'. Συνόδου ΑΒ καὶ Πηδάλιον (σελ. 345).

[2] Περὶ βρεβίου πρβ. Ducangii ἐν λέξεσι βρεβίον καὶ μάτριξ, καὶ Βαλσαμῶνα εἰς καν. 33 Καρθαγένης Συνόδου.

[3] Μάμουκα αὐτόθι σελ. 107, πρβ. καὶ Διάταγμα 14 Φεβρουαρίου 1834. (Μάμ. 109-111) Διάτ. 11 Μαΐου 1834 (Μάμ. 111-112).

νων νόμων, φέρουσα ὅτι *« περιουσία . . . . . τὴν ὁποίαν ἀποκρύψας* (*ὁ μοναχὸς*) *κατὰ τὴν ἐν τῇ Μονῇ εἴσέλευσίν του, δὲν ἐδήλωσεν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀποκάρσεώς του, τοιαύτη λέγομεν περιουσία ἀνήκει ἀδιαφιλονεικήτως εἰς τὴν μονὴν τῆς μετανοίας του »*[1].

[1] Ἡ ἐφαρμογὴ τοιαύτης ἐγκυκλίου προϋποτίθεται τὴν μὴ ἀνάγκην μεταγραφῆς ἢ ἐγγραφῆς ἢ ἄλλης ἐνεργείας πλὴν τῆς ἐν τοῖς μοναχοῖς νομίμου κατατάξεως. Σημειωτέον ὅμως ἐνταῦθα τὰ ἑξῆς. Ἀποκρούοντες τὴν ἰσχὺν τοῦ Διατάγματος 1858, ὡς μὴ ἔχοντος ἰσχὺν νόμου, ἅτε ἐκδοθέντος μετὰ τὸ Σύνταγμα, καὶ καθιεροῦντος ἀρχὰς ἀντιστρατευομένας πρὸς τὸ ἐν ἰσχύϊ ἀστικὸν καὶ Ἐκκλησ. δίκαιον, δηλονότι περὶ τοῦ τρόπου τῆς μεταβιβάσεως τῆς κυριότητος τῆς περιουσίας τῶν μοναχῶν εἰς τὸ μοναστήριον διὰ μεταρρυθμίσεως τῶν ἰσχυόντων νόμων, τοὐναντίον θεωροῦμεν αὐτὸ κρατοῦν κατὰ τὰ ἄλλα αὐτοῦ μέρη, δι' ὧν κανονίζει τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων καὶ τῶν πρὸ τοῦ Συντάγματος διαταγμάτων καὶ τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν αὐτῶν. Τοιουτοτρόπως ὡς ὀρθὰς ἀποδεχόμεθα τὰς σκέψεις τῆς ὑπ' ἀριθ. 304 (1877) ἀποφάσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἥτις ἐδέξατο τὴν πλήρη ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρου 10 τοῦ Διατάγματος περὶ τῆς διαχειρίσεως τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας ὑπὸ τῶν Μοναστηριακῶν Συμβουλίων π. χ. προκειμένου περὶ δανείου· διότι ὄντως δυνάμει τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ Διατάγματος 3/15 Ἀπριλίου 1833, ἔχοντος ἰσχὺν νόμου, ἡ ἐπιτήρησις καὶ ἐποπτεία εἰς τὴν διαχείρισιν καὶ διοίκησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς γενικῶς περιουσίας τῆς εἰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας ἀφιερωμένης ἀνετέθη τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, δυνάμει δὲ τοῦ ἀπὸ 5 Δεκεμβρίου 1845 ἄρθρ. 14 § 14 καὶ ἄρθ. 17 διατάγματος, ἐκδοθέντος πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ Νόμου τῆς 5 Δεκεμβρίου 1845 (ἄρθρ. 22), τοῖς Νομάρχαις ὑπεβλήθη ἡ ἐπιτήρησις εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὴν χρῆσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας καὶ τὴν περὶ τούτων λογοδοσίαν καὶ ἐπὶ τῶν εἰσοδημάτων τῶν κληρικῶν, καὶ ἡ παρεμπόδισις τῶν καταχρήσεων. Τούτων τεθέντων, ὀρθῶς ὁ Ἄρ. Πάγος ἐσκέφθη ὅτι διὰ τοῦ Διατάγματος τοῦ 1858 ἠδύνατο ἡ Κυβέρνησις νὰ ὁρίσῃ τὸν τρόπον, καθ' ὃν θέλει ἐξασκεῖται ἡ ἐπιτήρησις αὕτη, χωρὶς νὰ εἶνε ἀνάγκη πρὸς τοῦτο νόμου, ἀφ' οὗ τὸ Διάταγμα ἐπὶ τῶν ῥηθέντων νόμων στηρίζεται (πρβ. καὶ ἄρθρ. 9 κυρίως τῆς Διακηρύξεως τῆς Ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλ. Ἐκκλησίας 23 Ἰουλίου 1833). (Ἐγκ. 1867 ἴδ. ἐν Συλλ. Χριστοπούλου σ. 444).

Τοιουτοτρόπως ἀποδοχὴ κτηθείσης κληρονομίας ἢ δωρεᾶς μοναχοῦ, νομίζομεν, κατόπιν τοῦ ἄρθ. 10 τοῦ Διατάγματος, ὅτι δὲν δύναται νὰ γένηται παρὰ Μονῆς αὐτοβούλως, ἀλλ' ἀπαιτεῖται προηγουμένως ἡ ἄδεια πρὸς τοῦτο τῆς προϊσταμένης Ἀρχῆς, ἤτοι τοῦ Ὑπουργείου διὰ τοῦ Νομάρχου καὶ τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου, διότι κατὰ τὸ ῥηθὲν ἄρθρον « *Τὰ Συμβούλια τῶν μοναστηρίων δὲν δύνανται. . . . . . οὔτε νὰ ἐπιχειρῶσιν οἴκοθεν οἱανδήποτε πρᾶξιν, οἷον περὶ δίκης περὶ συμβιβασμοῦ καὶ τῶν ὁμοίων, περὶ ὧν ἀπαιτεῖται κατὰ τοὺς κειμένους νόμους νὰ ζητηθῇ προηγουμένως καὶ δοθῇ ἡ ἄδεια τῆς προεστώσης* Ἀρχῆς ». Ἀναμφιβόλως δὲ ἡ κληρονομία δύναται νὰ εἶνε καὶ βεβαρημένη ὑπὸ δικῶν καὶ τοσούτων ὑποχρεώσεων, ὥστε νὰ μὴ συμφέρῃ ἡ ἀπόκτησις αὐτῆς τῷ μοναστηρίῳ παραβλάπτουσα οἰκονομικῶς τὴν διαχείρισιν αὐτοῦ, ἧς τὴν ἐπιστασίαν ἔχουσιν αἱ προϊστάμεναι διοικητικαὶ ἀρχαὶ κατὰ νόμον· (πρβ. καὶ ἄρθ. 18 § 2. Διακηρύξεως τῆς Ἀντιβασιλείας 23 Ἰουλίου 1833, Κλά-

Προσθετέον ἐν τούτοις ὅτι ἡ Ἐγκύκλιος τῆς 25 Ἰανουαρίου 1867 λίαν ὀρθῶς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κειμένων νόμων ὁρίζει ὅτι τὰ ἐν ἰδίῳ ὀνόματι τοῦ μοναχοῦ δανεισθέντα ἐπὶ συμβολαίῳ χρήματα τρίτοις ἀνήκουσι τῇ μονῇ· δὲν ἀπαιτεῖται δῆλα δὴ ἐκχώρησις, ὡς ὤφειλε νὰ δεχθῇ τις ἐὰν αἱ θεωρίαι τοῦ Διατάγματος 1858 ἦσαν νόμιμοι, οὐδὲ ἡ μονὴ ἔχει ἀνάγκην ἄλλης ἀποδείξεως ὅτι εἶνε δικαιοῦχος, ἐὰν ταῦτα εἶχεν ὁ μοναχὸς πρὸ τῆς εἰσόδου του ἢ ἐὰν προῆλθον αὐτῷ μετὰ τὴν εἴσοδόν του κατὰ τὰς διακρίσεις τῆς Νεαρᾶς 5 τοῦ Λέοντος.[1].

§ 90. Ὡς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς διαθέσεως καὶ διαχειρίσεως τῆς περιουσίας τῶν μοναχῶν κατὰ τὸ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύον δίκαιον, εὑρίσκομεν τὰ ἑπόμενα. Κατ' ἀρχὰς ἡ ἐσφαλμένη γνώμη, ἡ προελθοῦσα ἐκ τῆς θεωρίας ὅτι οἱ μοναχοὶ δὲν δύνανται νὰ ἔχωσί τι ἴδιον καὶ ἐκ τῆς ἀγνοίας τῆς νομοθεσίας τοῦ Λέοντος, παρέσυρε τὸν Ἕλληνα νομοθέτην εἰς σύγχυσιν καὶ παρανόησιν τῆς θέσεως τῶν μοναχῶν ἐν τῷ δικαίῳ, καὶ δι' Ἐγκυκλίου τῆς 11 Μαΐου 1834 ἐθεώρησε τοὺς μοναχοὺς ἀνικάνους καὶ πρὸς κτῆσιν καὶ πρὸς διάθεσιν περιουσίας [2].

Ἐν τούτοις τὰ πράγματα ἐφαίνοντο ἀντίθετα· μοναχοὶ εἶχον οἰκοδομήσῃ καὶ ἐκέκτηντο μοναστήρια, ἐφύτευσαν καὶ ἐκαλλιέργησαν ἀκινήτους κτήσεις καὶ ὑπὸ τὴν κυριότητά των περιῆλθον κινητὰ πράγματα, τινὲς δὲ τούτων μάλιστα φαίνεται ὅτι ἐπεθύμησαν, εἴτε διὰ πράξεως μεταξὺ ζώντων, εἴτε διὰ διαθήκης ν' ἀφιερώσωσί τι ἐκ τῆς περιουσίας των, εἴτε εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Ταμεῖον, εἴτε εἴς τι τῶν φιλανθρωπικῶν κατα-

δου Ἐκκλησιαστικὰ τόμ. I. σελ. 17). (Περὶ ἀποδοχῆς κληρονομίας ἐπαχθείσης τῷ μοναχῷ πρβ. καὶ ἀνωτέρω σελ. 99 καὶ ἑπ.).

[1] Πρβ. καὶ Βαλσαμῶνος σχόλ. Καν. 6 Συνόδ. ΑΒ. (Σ. II 672), ὅστις ὀρθότατα ἀποφαίνεται ὅτι δίκη καταρξαμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ μοναχοῦ ἐνάγοντος πρὸ τῆς ἀποκάρσεως μεταβιβάζεται ipso jure τῇ μονῇ ἄνευ ἀνάγκης ἐκχωρήσεως.

[2] Ὁ Bouix ἐν Tractatus de jure Regularium (Paris 1883) tom. II pag. 529 εἰς τὴν ἐρώτησιν, An et quatenus possit religiosus solemniter professus aliquid per testamentum dare? ἀπαντᾷ ἀποφατικῶς, λόγῳ τῆς παρὰ τοῖς Δυτικοῖς διακρίσεως τῆς ἐπαγγελίας τῆς πενίας.

στημάτων. Τότε εὑρέθη εἰς δύσκολον ὄντως θέσιν ὁ ἡμέτερος νομοθέτης, καὶ διὰ τῆς αὐτῆς ῥηθείσης Ἐγκυκλίου προσεπάθησε νὰ πλάσσῃ πρᾶξιν νομικὴν πρότυπον καὶ ἄγνωστον ἐν τοῖς νόμοις, διατάξας ὅτι ἀφιέρωσις τοιαύτη δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ οὔτε τὸν τύπον τῆς διαθήκης «*διὰ τὸ ἀδιάθετον τῶν μοναχῶν*», οὔτε ἀφιερωτικοῦ ἐγγράφου «*ὡς ὑπαρχούσης ἤδη τῆς ἀφιερώσεως ἐπὶ πάντων τῶν εἰς τὸν μοναχὸν ἀνηκόντων, ἀλλὰ συνταοσόμενον εἰς τρόπον ἁπλῆς διομολογήσεως, ἐπικυροῦντος τρόπον τινα τοῦ μοναχοῦ τὴν ὑπάρχουσαν ἀφιέρωσιν καὶ προσδιορίζοντος αὐτὴν εἰς ἕν τι κατάστημα τοῦ Βασιλείου ὀνομαστί, θέλει διευθύνεται διὰ τοῦ κατὰ τόπον Ἐπισκόπου πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον, χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ οὔτε διαταγὴν ὁποιανδήποτε οὔτε καμμίαν ἄλλην αἰτιολογίαν, ἀλλ' ἐκφράζον ἁπλῆν μόνον ἐν εἴδει ἱκεσίας τὴν θέλησιν τοῦ διορίζοντος εἰς τὸ ὁποῖον ἐπετράπη ἡ διὰ βίου ἐπινομὴ τῶν μεθ' ἑαυτοῦ ἤδη προαφιερωμένων*»[1].

Ἀλλ' ἡ τοιαύτη διομολόγησις δὲν εἶνε ἆρά γε πρᾶξις μεταβιβάσεως ἀνατρέπουσα τὴν ἐσφαλμένην καὶ ἀκατανόητον θεωρίαν ὅτι ὁ μοναχὸς στερεῖται τῆς προσωπικῆς ἱκανότητος εἰς σύναψιν πράξεων νομικῶν;

Ἡ Ἐγκύκλιος αὕτη δὲν εἶνε ὅμως ἡ μόνη, ἥτις ἐδέξατο τοιαύτας ἀρχάς, διότι ἡ τῆς 14 Φεβρουαρίου 1834[2] Ἐγκύκλιος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, γραμματεύοντος τοῦ Θ. Φαρμακίδου, εἶχε κηρύξῃ ὅτι «*ἀπαγορεύεται εἰς τὸ ἑξῆς πᾶσα καὶ ὁποιαδήποτε ἰδιοκτησία εἰς τοὺς μοναχούς, ὡς οἰκείᾳ θελήσει καὶ προαιρέσει ἀπαρνουμένους τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ εἰς μηδὲν ἐγκόσμιον προσέχοντας πρᾶγμα, ὡς ἀσχολουμένους κυρίως εἰς τῷ ἀρέσκειν τῷ Θεῷ ὑπὲρ τῆς ἰδίας αὐτῶν ψυχικῆς σωτηρίας. Ὥστε μοναχὸς δὲν δύναται οὔτε νὰ ἔχῃ οὔτε ν' ἀποκτήσῃ ἴδιόν τι κτῆμα ὁποιονδήποτε,*

[1] Ἀληθὴς τραγέλαφος!!!
[2] Μάμουκα αὐτόθι σελ. 109-111.

ἐὰν δὲν θέλῃ νὰ ψεύδεται κατὰ τὴν ὁμολογίαν του» (ἄρθ. 4)· ἐν ἄρθρῳ δὲ 4 τῆς αὐτῆς Ἐγκυκλίου δὲν γίνεται διάκρισις τῆς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως ἢ μετ' αὐτὴν περιουσίας, «*οὐδεὶς μοναχὸς ἔχει ἄδειαν νὰ διαθέτῃ τὴν περιουσίαν του εἴτε κινητὴν εἴτε ἀκίνητον ὡς βούλεται, ἢ ν' ἀφίνῃ αὐτὴν ἢ μέρος αὐτῆς εἰς συγγενεῖς ἢ σχετικούς, ὡς ἀνήκουσαν εἰς τὸ μοναστήριον, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου ἀπέκτησεν αὐτὴν ὁ μοναχός.*»

Αἱ Ἐγκύκλιοι αὗται τῆς Συνόδου καὶ τῶν Ὑπουργείων, αἱ τοσοῦτον στενῶς ἀλλήλαις συνδεόμεναι, δὲν καταλείπουσι τὴν ἐλαχίστην ἀμφιβολίαν ὅτι κατὰ τὸ 1834 δὲν εἶχε ληφθῇ ὑπ' ὄψει ἡ Νεαρὰ 5 τοῦ Λέοντος, καίτοι περιλαμβανομένη ἐν Ἀρμενοπούλῳ (Ε 4, 3)· ἐντεῦθεν δὲ ἡ πλάνη τῶν δι' αὐτῶν καθιερωθεισῶν ἀρχῶν 1) ὅτι ὁ μοναχὸς δὲν δύναται οὔτε διαθήκην νὰ συντάξῃ, οὔτε αἰτίᾳ θανάτου δωρεὰν νὰ καταρτίσῃ, οὔτε νομικὴν πρᾶξιν μεταβιβαστικὴν δικαιώματος νὰ ἐνεργήσῃ[1], 2) ὅτι ἐξαιρετικῶς δι' ἁπλῆς διομολογήσεως ἠδύνατο μόνον νὰ γίνηται ἀφιέρωσις ὑπὸ μοναχοῦ εἰδικῶς εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Ταμεῖον ἢ εἰς εὐαγὲς ἵδρυμα τοῦ Βασιλείου, 3) ὅτι ὁ μοναχὸς ἀπολύτως δὲν δύναται ν' ἀποκτήσῃ περιουσίαν εἴτε ἐμμέσως εἴτε ἀμέσως, ὅ,τι δὲ κτᾶται τοῦτο εἶνε ὑπὲρ τῆς μονῆς ἀδιακρίτως.

§ 91. Διὰ τοῦ ἀπὸ 18 ὅμως Ἰουλίου 1856 ἐγγράφου[2] τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης ἀνεγνωρίσθη ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Νεαρᾶς 5 τοῦ Λέοντος, ὅτι ὁ μοναχὸς ἔχει ἀβίαστον καὶ κυρίαν τὴν γνώμην νὰ διοικῇ ὡς βούλεται ὅσα μετὰ ταῦτα προσ-

[1] Περὶ τῶν ἐν Ρωσίᾳ πρβ. C. Leuthol's Russische Rechtskunde (Leipzig) (II σελ. 88. 89).

[2] Μάμουκα αὐτόθι σελ. 116, 117, 118. Φαίνεται ὅτι αἱ δυσχέρειαι αἱ προκύψασαι ἐκ τῶν ἀνωνέρω Ἐγκυκλίων στηριζομένων ἐπὶ ἐκνόμων βάσεων ἠνάγκασαν τὴν Ἱερὰν Σύνοδον νὰ προσφύγῃ εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης, ὅπερ ἐξέδοτο τὴν ἀπὸ 18 Ἰουλίου 1856 ἔγγραφόν του ἀπάντησιν. Πρβ. καὶ ἀπόφασιν ὑπ' ἀριθ. 344 (1888) Ἀρείου Πάγου.

εκτήσατο, κατὰ τὰς γνωστὰς διακρίσεις τῆς Νεαρᾶς ταύτης.

Τοιουτοτρόπως ἡ νομοθεσία ἐπανῆλθεν εἰς τοὺς ἀληθεῖς ὁρισμοὺς τῶν νόμων διὰ τῆς ὑπομνήσεως τῆς Νεαρᾶς τοῦ Λέοντος, καὶ ὁ μοναχὸς δὲν πάσχει τὴν ἐλάττωσιν τῆς καταστάσεως, τῇ ὁποίᾳ αἱ ρηθεῖσαι Ἐγκύκλιοι προσεπάθησαν νὰ ὑποβάλωσι αὐτόν, ἀλλὰ δύναται καὶ κατὰ τὰ ἐν Ἑλλάδι κρατοῦντα νὰ ἐνεργῇ πᾶσαν νομικὴν πρᾶξιν, ἐὰν ειδικοὶ νόμοι δὲν περιορίζωσιν αὐτόν, ὡς π. χ. διὰ τοῦ Διατάγματος 28 Νοεμβρίου 1842 ἀπηγορεύθη αὐτῷ, ὡς καὶ τοῖς κληρικοῖς, νὰ γίνηται ἐπίτροπος ἀνηλίκων ἢ κηδεμὼν σχολαζούσης περιουσίας, μισθωτὴς δημοσίων ἢ ἰδιωτικῶν κτημάτων (ἀπηγορεύθησαν δὲ καὶ θρησκευτικαὶ πράξεις, ὡς νὰ γίνηται παράνυμφος εἰς γάμους ἢ ἀνάδοχος ἐμμέσως ἢ ἀμέσως), ταῦτα δὲ ὡς ἀσυμβίβαστα πρὸς τὸν ἱερατικὸν χαρακτῆρα. Δύναται ὅμως ν' ἀποκτᾷ περιουσίαν ἀτομικὴν ἐξ οἱασδήποτε νομίμου αἰτίας, νὰ συντάττῃ διαθήκας καὶ ἐνεργῇ αἰτίᾳ θανάτου δωρεὰς ἐκ τῆς περιουσίας ταύτης, μὴ ἔχων δικαίωμα ἀποξενώσεως μόνον τῆς περιουσίας, ἣν εἰσεκομίσατο εἰς τὸ μοναστήριον κατὰ τὴν εἴσοδόν του, ὡς μὴ ἀνηκούσης αὐτῷ [1].

[1] Ὀρθῶς ὁ Μολδαυικὸς Κῶδιξ, καὶ ἐφαρμόζων ὁπωσδήποτε ἀρχὰς τοῦ Βυζαντιακοῦ Δικαίου, διέταξε περὶ τῆς κληρονομίας τῶν μοναχῶν τὰ ἀκόλουθα, ἅτινα τοὐλάχιστον κατὰ τὰ πλεῖστα μέρη καὶ ὁ Ἕλλην νομοθέτης ὤφειλε νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψει.

Ἄρθ. 762. Ὅσοι θέλουσι νὰ ἐκλέξωσι τὸν Μοναδικὸν βίον ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, ἐὰν ἔχωσι κληρονόμους ἀναγκαίους, πρέπει νὰ ἀφήσωσιν εἰς αὐτοὺς τὸ νόμιμον μερίδιον, διατάττοντες πρότερον τὴν περιουσίαν αὐτῶν.

Ἄρθ. 763. Ἐάν τινες μονάσωσι πρὶν διατάξωσιν τὴν ἑαυτῶν περιουσίαν, εἰ μὲν ἔχουσι παιδία, δύνανται, καὶ ἀφ' οὗ λάβωσι τὸ μοναδικὸν σχῆμα, νὰ ἀφήσωσιν εἰς αὐτὰ τὸ νόμιμον μερίδιον, ἢ καὶ πᾶσαν, ἂν θέλωσι, τὴν περιουσίαν, ὅσην εἶχον, ὅτε εἰσῆλθον εἰς τὸ Μοναστήριον, παρακρατοῦντες ἐξ αὐτῆς μερίδιον ἑνὸς μόνον παιδίου, τὸ ὁποῖον χρεωστοῦσιν ἀπαραιτήτως νὰ ἀφήσωσιν εἰς τὸ Μοναστήριον.

Ἄρθ. 764. Ἐὰν ἔχωσι Πατέρα ἢ Μητέρα ἢ ἄλλους Ἀνιόντας πρὸς Πατρὸς ἢ Μητρός, ἢ καὶ ἀμφοτέρων, χρεωστοῦσι νὰ ἀφήσωσιν εἰς αὐτοὺς τὸ ἓν ἢ τὰ δύο ἂν θελήσωσι τρίτα τῆς περιουσίας αὐτῶν, τὸ δὲ ἓν τρίτον νὰ ἀφήσωσιν εἰς τὸ Μοναστήριον.

Ἄρθ. 765. Ἐὰν δὲν ἔχωσι μήτε Ἀνιόντας, δύνανται νὰ διαμοιράσωσιν εἰς ἄλλους αὐτῶν συγγενεῖς, ἢ εἰς πτωχοὺς τὸ ἓν μόνον τρίτον τῆς περιουσίας αὐτῶν, τὰ δὲ δύω τρίτα χρεωστοῦσι νὰ ἀφήσωσιν εἰς τὸ Μοναστήριον.

Τὸ ζήτημα, ἐὰν εἶνε ἔγκυρος ἡ διαθήκη ἢ αἰτίᾳ θανάτου δωρεὰ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως γενομένη[1], λύομεν καταφατικῶς, ἥτις λύσις ἠδύνατο νὰ ἀμφισβητηθῇ ἂν ἴσχυον καὶ ἂν δὲν ἀντέβαινον τῷ νόμῳ αἱ Ἐγκύκλιοι τῆς 14 Φεβρουαρίου τῆς Συνόδου καὶ 11 Μαΐου 1834 τοῦ Ὑπουργείου.

§ 92. Ἐξεταστέον ἤδη ἐνταῦθα, πῶς ἐκανόνισε τὸ ἐν Ἑλλάδι νεώτερον δίκαιον τὰ περὶ μεταβάσεως τοῦ μοναχοῦ ἀπὸ μιᾶς μονῆς εἰς ἄλλην, καὶ τὴν τύχην τῆς περιουσίας του ἐν τῇ τοιαύτῃ περιστάσει.

Διὰ τοῦ Διατάγματος τῆς Ἀντιβασιλείας τῆς 25 Σεπτεμβρίου (2 Ὀκτωβρίου) 1833[2] ἐπὶ τῇ ἀπὸ 28 Αὐγούστου 1833 προτάσει τοῦ Ὑπουγείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῇ αἰτήσει τῆς Συνόδου πάντα τὰ ἔρημα καὶ ἐγκαταλελειμμένα μονα-

Ἄρθρ. 766. Ἐὰν μετὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς Μοναδικῆς ζωῆς περιῆλθον εἰς τοὺς μονάσαντας πράγματα ἀπὸ διαθήκης ἢ ἐξ ἀδιαθέτου, τελευτησάντων συγγενῶν αὐτῶν, εἰ μὲν ἔδοσάν τι εἰς τὸ Μοναστήριον, ὅτε εἰσῆλθον εἰς αὐτό, δύνανται νὰ διατάξωσιν αὐτὰ κατὰ τὴν θέλησιν καὶ ἀρέσκειαν αὐτῶν (ἐξῃρημένων τῶν ἀλλοπίστων, ἢ ἑτεροδόξων προσώπων, εἰς τὰ ὁποῖα οὐδὲν συγχωροῦνται νὰ ἀφήσωσι, καὶ ἂν ἦναι γνήσια αὐτῶν τέκνα), εἰ δὲ καὶ δὲν ἔδοσάν τι εἰς τὸ μοναστήριον πρότερον, τὰ δύο μόνον τρίτα ἐξ αὐτῶν ἔχουσιν ἄδειαν νὰ διατάξωσι, τὸ δὲ ἓν τρίτον χρεωστοῦσιν ἐξ ἅπαντος ν' ἀφήσωσιν εἰς τὸ Μοναστήριον.

[1] Ἐλλιπὴς εἶνε ἡ τῆς 17 Μαρτίου 1873 γνωμοδότησις τοῦ Ἀντεισαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου (Ε. Λουριώτου) ἀπαντῶντος εἰς τὴν ἐρώτησιν τῆς Νομαρχίας Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἐὰν οἱ μοναχοὶ δύνωνται νὰ διαθέτωσιν ὡς βούλονται τὴν περιουσίαν των. Ὁ κ. Ἀντεισαγγελεύς, ἀντιγράφει μὲν τὴν παρ' Ἁρμενοπούλῳ Νεαρὰν τοῦ Λέοντος, ἀλλὰ κατόπιν φαίνεται ὅτι ἐκλαμβάνει τὴν Ἐγκύκλιον τῆς 14 Φεβρουαρίου 1834 τῆς Συνόδου ὡς ἐφαρμοζομένην καὶ «*βασιζομένην ἐπὶ τῶν ἀπὸ πολλῶν ἤδη αἰώνων καθεστώτων καὶ ἰσχυόντων Ἐκκλησιαστικῶν κανόνων*» καὶ θεωρεῖ μᾶλλον τῆς Ἐγκυκλίου τὰς ἀρχὰς κρατούσας, ἐν ᾧ κατὰ τὸ 1856 τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, ἀνεκήρυξε τὰς λησμονηθείσας διατάξεις τῆς Νεαρᾶς Ἀποφεύγει δὲ ὁ κ. Ἀντεισαγγελεὺς νὰ δώσῃ λύσιν τινα περιοριζόμενος νὰ ἀναθέσῃ τὴν λύσιν εἰς τὸν ἐρωτῶντα Νομάρχην, προσθέτων μόνον ὅτι «*τὰ ἀνωτέρω παρατεθέντα νομοθετήματα λύουσι τὰ ὑποβληθέντα ζητήματα*» Ἡ παράθεσις ὅμως νόμων δὲν εἶνε πάντοτε ἡ ἁρμόζουσα ἀπάντησις τοῦ ἐρωτωμένου νομικοῦ καὶ πρὸ πάντων τῆς Εἰσαγγελίας τοῦ Ἀρείου Πάγου.

[2] Πρβ. Πέτρου Κλάδου Ἐκκλησιαστικὰ καὶ Ἐκπαιδευτικά, τόμ. Ι. σελ. 24 καὶ 25.

στήρια[1] ἀπεδόθησαν τῇ κυριότητι τοῦ Δημοσίου[2], ἐπίσης δὲ καὶ πάντα τὰ ἄλλα μοναστήρια, ἐν οἷς ἐμόναζον οὐχὶ πλείους τῶν ἓξ μοναχῶν[3], ὑπεβλήθησαν τῇ κυριαρχίᾳ τῆς Κυβερνήσεως καρπουμένης αὐτὰ εἰς βελτίωσιν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ τῆς παιδείας[4].

Ὑποχρεουμένων τῶν μοναχῶν τῶν διαλυομένων μονῶν νὰ κατατάσσωνται εἰς μοναστήριον ἐκ τῶν διατηρουμένων κατ' ἐκλογήν των σύμφωνα τῇ διατάξει τοῦ 2 ἄρθρου τοῦ ἐν λόγῳ Διατάγματος, ἐλήφθη φροντὶς καὶ περὶ τῆς περιουσίας, ἣν εἶχον εἰσενέγκη. Τὸ ἄρθρον 3 ὄντως διέταξε τάδε· Ἐὰν μοναχὸς τοιοῦτος εἶχεν ἀξιώσεις ἰδιοκτησίας ἐπὶ τῶν κτημάτων τοῦ διαλυομένου μοναστηρίου, ἐλάμβανε μὲν εἰς τὴν κατοχήν του τὴν περιουσίαν αὐτοῦ[5], ἣν εἶχε πρὸ τῆς εἰσόδου του ἢ κατόπιν ἐκτήσατο, ἀλλ' ὤφειλε, 1) ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Διατάγματος ν' ἀποδείξῃ ἀναμφηρίστως ἐνώπιον τῆς ἁρμοδίας πολιτικῆς Ἀρχῆς, κατὰ τοὺς ὅρους οὓς τὸ Ὑπουργεῖον ἤθελε τάξῃ, ὅτι τὰ κτήματα ἀνῆκον αὐτῷ, 2) ν' ἀφιερώσῃ

[1] Κατὰ τὴν ἀπὸ 19 Αὐγούστου 1833 ἀναφορὰν τῆς ἐπιτροπείας ἦσαν τότε τοιαῦτα μοναστήρια 119 τὸν ἀριθμόν, κατ' ἄλλους δὲ 110. Εἰς ταῦτα περιελήφθησαν καὶ τὰ μοναστήρια ἢ μετόχια τῶν ἐκτὸς τοῦ Κράτους σκηνωμάτων, οἷον· Ἁγ. Τάφου, τοῦ Σινᾶ, τοῦ Ἄθω (ὅρα Οἰκονόμου τὰ Σωζόμενα σελ. 232 σημ. α.)

[2] Περὶ δὲ τῶν μοναστηρίων τῶν ἀνηκόντων εἰς ἰδιώτας; Πρβ. Maurer I. σελ. 410 411 καὶ Silbernagl αὐτόθι § 33 σελ. 80.

[3] Οἵτινες μετετέθησαν εἰς ἄλλας μονάς. Οἱ Νομάρχαι κατὰ τὸ Διάταγμα τοῦτο προσεκλήθησαν νὰ ἀνενέγκωσιν εἰς τίνα μονὴν ἐπεθύμουν οἱ μοναχοὶ οὗτοι νὰ μεταβῶσιν, ἵνα τὸ Ὑπουργεῖον συνενοηθῇ μετὰ τῆς Συνόδου πρὸς τοῦτο.

Τῆς περιουσίας τῶν διαλυομένων οὕτω τότε μοναστηρίων εἶχε διαταχθῇ ἀπογραφὴ διὰ τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν. Ἐν τῇ μισθώσει δὲ τῶν μοναστηρίων τῶν διαλυτέων, ὅταν δῆλα δὴ ὑπῆρχον ὀλιγώτεροι τῶν 6 μοναχῶν ἐν αὐτοῖς, διετάχθη νὰ προτιμῶνται ὡς μισθωταὶ οἱ ἴδιοι μοναχοί, ἐὰν δὲν προέκρινον νὰ μεταβῶσιν εἰς ἄλλα Μοναστήρια (ἄρθ. 3. 4. 5 καὶ 6).

Τὰ διατηρητέα μοναστήρια ὑπεβλήθησαν διὰ τοῦ διατάγματος εἰς φόρον ἐκ τοῦ καθαροῦ εἰσοδήματος των δεκατημόριον (ἄρθ. 7.) πληρωτέον τῷ Δημοσίῳ.

[4] Πρβ. καὶ Silbernagl αὐτόθι §. 33 σελ. 79.

[5] Περὶ τῆς τύχης τῆς περιουσίας διαλελυμένων νομικῶν προσώπων καὶ ἱδρυμάτων ἴδ. Poschinger σελ· 246 καὶ ἑπ. καὶ Puchta in Rechtlexicon III σελ. 73 καὶ ἑπ. Sintenis I. § 15 Not. 31. Pleiter Lehre von den juristischen Personen § 39.

δι' ἐγγράφου τακτικοῦ τὰ κτήματα ταῦτα εἰς τὸ μοναστήριον τῆς εἰς τὸ ἑξῆς ἐγκαταβιώσεώς του [1] ἐπιφυλάττων ἑαυτῷ τὴν ἐπικαρπίαν μόνην [2].

Ἠδύνατο μοναχός τις νὰ κριθῇ ἄξιος ὑπηρεσίας τινος ἐν τῷ κόσμῳ, κατὰ τὸ ἄρθρον 8 τοῦ Διατάγματος τῆς 4 Δεκεμβρίου 1834 πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται ἄδεια τοῦ Ἐπισκόπου. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει, ἔχει μὲν τὴν νομὴν τῆς περιουσίας του ἢ τῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 5 πληρωνομένων τόκων [3], ἀλλ' ἡ ἰδιοκτησία λογίζεται ἀνήκουσα τῷ μοναστηρίῳ καὶ τούτῳ ἀπομένει μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ.

Ὁ ἁρμόδιος Ἐπίσκοπος ἢ καὶ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος δύναται δι' εὐλόγους αἰτίας νὰ ἐπιτρέψῃ τῷ μοναχῷ τὴν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς ἄλλο μοναστήριον μετάβασιν. Κατὰ τοῦτο δὲ τὸ Διάταγμα ἐφάνη ἐπιεικέστερον τοῦ βυζαντιακοῦ δικαίου [4], διότι δὲ αἱ εὔλογοι

[1] Ἀλλὰ τίς ἡ τύχη τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ, ὅστις διαλυθέντος τοῦ μοναστηρίου δὲν συναινεῖ νὰ καταταχθῇ εἰς νέον; Ἴδ. ἀπόφ. 284 (1863) Α. Π. ὅρα ὅμως κατωτέρω § 93.

[2] Ἡ διὰ βίου ἐπιφύλαξις ἐπικαρπίας, ἐν ᾧ ἡ περιουσία μεταβιβάζεται εἰς μοναστήριον, τοὐλάχιστον ἡ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως ὑπάρξασα, ἀντιβαίνει εἰς τὸ κοινοβιακὸν σύστημα, ὅπερ δέχεται ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία. Συνεπείᾳ τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐπικαρπίας εἰς τοὺς μοναχοὺς τὸ ἄρθρον 4 τοῦ Διατάγματος εἶχε διατάξῃ ἵνα τὰ ἔξοδα τῆς καλλιεργίας τῶν κτημάτων τούτων βαρύνουσι τὸν μοναχόν, ἐκτὸς ἐὰν συνεφώνει νὰ παραχωρήσῃ τὴν ἐπικαρπίαν εἰς τὸ μοναστήριον.

Ἐὰν τὰ κτήματα τοῦ μοναχοῦ εἶχον πωληθῇ παρὰ τοῦ δημοσίου ἢ τὰ ἀκίνητα κτήματά του ἔκειντο μακράν, τὸ Διάταγμα διέταξε νὰ πληρώνηται διάφορον 8 % ἐκ τῆς εἰσπραχθείσης ποσότητος, ἢ ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ κτήματος, κατ' ἐκτίμησιν πραγματογνωμόνων εὑρισκομένης, εἰς τὸ Ταμεῖον τοῦ Μοναστηρίου ὅπου διαμένῃ ὁ μοναχός. Παύει δὲ ἡ πληρωμὴ μετὰ θάνατον τοῦ μοναχοῦ. Τὸν τόκον ἢ τὸ διάφορον τῶν 8 % ἐλάμβανεν ὁ μοναχός, ὅτε τὸ μοναστήριον δὲν ὑποχρεοῦτο νὰ διατρέφῃ αὐτὸν ἢ παρεχώρει αὐτὸ εἰς τὸ ταμεῖον τῆς μονῆς καὶ τότε ἐλάμβανε τὰ πρὸς ζωάρκειαν παρὰ τοῦ Μοναστηρίου. Ἡ τοιαύτη συμφωνία, ἥτις καὶ περὶ τῶν ἐν ἄρθ. 1 κτημάτων ἠδύνατο νὰ γένηται, ἔπρεπε νὰ εἶνε ἔγγραφος μετὰ τοῦ Ἡγουμένου καταρτιζομένη τῇ ἐπικυρώσει τοῦ Ἐπισκόπου (ἀριθ. 6).

[3] Ὅρα προηγουμένην σημείωσιν καὶ Ἐγκύκλιον ΡΟΣΤ ἄρθ. ΙΕ καὶ ΙΣΤ (Συλλ. Δ. Χριστοπούλου σελ. 382) καὶ σελ. 408 Συλλ. Χριστοπούλου.

[4] Πρβ. τὰ ἐν τῷ δευτέρῳ τμήματι περὶ τοῦ ζητήματος τούτου εἰρημένα (§ 68 σελ. 133) καὶ Χαλκηδ. καν. 4 Νικαίας καν. 21 ΑΒ καν. 4. Καρθαγ. καν. 2. Κανόνας Νικολάου καὶ Νικηφόρου τοῦ ὁμολογητοῦ. (Σ. IV 427 131. 6).

καὶ ὁ μοναχὸς ἀποξενοῦται τῆς κυριότητος διὰ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος, ἐν ᾧ κατὰ τὴν Νεαρὰν 5 ἡ μονὴ δύναται νὰ προβῇ εἰς διεκδίκησιν αὐτῆς, καὶ τοῦτο εἶνε τὸ ὀρθόν.

Πῶς ὅμως δύναται νὰ συμβιβασθῶσιν αἱ περὶ συμβολαιογραφικῶν διατυπώσεων καὶ μεταγραφῆς ἀπαιτήσεις τοῦ Διατάγματος καὶ τῶν ὁδηγιῶν πρὸς τὴν Νεαρὰν 5 τοῦ Λέοντος; Κατὰ τὴν Νεαρὰν ταύτην, ὅταν ὁ μοναχὸς κατὰ τὸν καιρὸν « *ὅτε τὸν μοναστὴν εἵλετο βίον* » δὲν ἀφιέρωσέ τι τῇ μονῇ, τὸ τρίτον μέρος τῆς μετὰ τὴν εἴσοδόν του κτηθείσης περιουσίας ἀνήκει αὐτῇ. Ἆρά γε ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ προκειμένου περὶ ἀκινήτων διατί δὲν ἀπαιτεῖται μεταγραφή, ἀφ' οὗ μόνον δι' αὐτῆς μεταβιβάζεται κατὰ τὸν συντάκτην τοῦ Διατάγματος ἡ κυριότης;

Ἢ ἰσχύουσιν ἢ δὲν ἰσχύουσιν αἱ διατάξεις τῶν Αὐτοκρατορικῶν Νεαρῶν· ἐὰν ἰσχύωσιν, ὡς αἱ Ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ προοιμίου των ἐπαγγέλλονται[1], ὀφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ περὶ μεταγραφῆς νόμος ἢ ἄλλος τις νόμος κατ' οὐδὲν μετέβαλε τὰς ἀρχὰς καὶ τὸν τρόπον τῆς μεταβιβάσεως τῆς κυριότητος τῶν ἀκινήτων κτημάτων τῶν μοναχῶν εἰς τὴν Μονήν, οὔτε ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῆς ἀποκάρσεως, ἥτις καθιεροῦται ὡς *τίτλος ἰδιόρρυθμος κτήσεως* ipso jure *ἄνευ ἄλλης διατυπώσεως*, οὔτε ὑπάρχει ἀνάγκη μεταγραφῆς καὶ ἐγγράφου συμβολαιογραφικοῦ ἢ ἄλλου ἐγγράφου, ὅπως τὸ Μοναστήριον κτήσηται τὰ πράγματα τοῦ μοναχοῦ, ἅτινα προσκυροῦνται αὐτῷ ἅμα τῇ ἀποκάρσει δυνάμει εἰδικῶν διατάξεων τοῦ νόμου, καὶ ἡ μονὴ ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν ἀναλαμβάνει πάντα τὰ δικαιώματα τοῦ μοναχοῦ. Οἱ ὁρισμοὶ λοιπὸν τοῦ ῥηθέντος Διατάγματος καὶ τῶν ὁδηγιῶν δὲν ἰσχύουσι καθ' ὅσον ἀντιβαίνουσιν ταῖς Νεαραῖς τῶν Αὐτοκρατόρων.

Ἐπίσης καὶ ἡ διατύπωσις, ἣν φαίνεται ὅτι ἀπαιτοῦσιν αἱ Ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι καὶ τὸ διάταγμα ὡς πρὸς τὴν κινητὴν πε-

[1] Πρβ. καὶ Συλλογὴν Χριστοπούλου σελ. 338 καὶ 340.

ριουσίαν τοῦ μοναχοῦ, δῆλα δὴ ἡ εἰς τὸ Κτηματολόγιον ἐγγραφή, δὲν εἶνε οὐδὲ δύναται νὰ θεωρηθῇ στοιχεῖον ἀπαραίτητον πρὸς μεταβίβασιν τῆς κυριότητος, ὡς δύναταί τις νὰ ἐκλάβῃ ἐκ τῶν φράσεων τοῦ ΙΖ ἄρθρου τοῦ Διατάγματος. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι λόγῳ τάξεως ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Κομνηνὸς διὰ Νεαρᾶς του[1] διέταξε νὰ ἐγγράφωνται αἱ προσφοραὶ πρὸς τὰ Μοναστήρια ἐν τῷ βρεβίῳ[2], ἀλλ' οὐδέποτε τοιαύτη ἐγγραφὴ ἐθεωρήθη κατὰ τὸ βυζαντιακὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον ὡς στοιχεῖον ἄνευ τοῦ ὁποίου τὸ μοναστήριον δὲν ἀποκτᾷ τὴν δεσποτείαν.

Σύμφωνον πρὸς τὰς θεωρίας, ἃς ὑποστηρίζομεν καὶ αἵτινες καθιστῶσιν ὁμαλὴν καὶ ἀληθῆ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων καὶ ἀποκρούουσι τὸν κίνδυνον τῆς γεννήσεως τοσούτων ζητημάτων, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, ἔχομεν καὶ τὴν τῆς 14 Φεβρουαρίου 1834 ἐγκύκλιον τῆς Συνόδου, ἐν ᾗ (ἄρθ. 6) ἐξ ἀναλογίας τῆς Νεαρᾶς 123 καὶ τῶν τεμαχίων 23 καὶ 24 τίτλου 28 τοῦ ηὐξημένου Προχείρου ὁρίζεται ὅτι ὁ μοναχὸς «*εἰσερχόμενος εἰς τὸ μοναστήριον, πᾶν ὅ,τι φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ἢ ἔχει λογίζεται κτῆμα ἀναφαίρετον τοῦ μοναστηρίου, ὡς τῷ Θεῷ ἀφιερωμένον*». Ἐπίσης κατὰ τὸ Διάταγμα τῆς 8 Ἰανουαρίου 1834[3] «*ἡ ἀτομικὴ τῶν μοναχῶν περιουσία ἀνήκει εἰς τὸ μοναστήριον*».

Ἐκτὸς ὅμως τῶν νόμων καὶ ἡ Ἐγκύκλιος τῆς 25 Ἰανουαρίου 1867 πρὸς τὸν Νομάρχην Εὐβοίας, ἀνατρέπει τὰς βάσεις τῶν περὶ ἐγγραφῆς καὶ μεταγραφῆς καὶ συμβολαιογραφικῶν πράξεων θεωριῶν τοῦ Διατάγματας 1858 καὶ τῶν Ὑπουργικῶν ὁδηγιῶν τοῦ 1859, ἐφαρμόζουσα τοὺς κανόνας τῶν κειμέ-

[1] ΑΖ Συλλ. Ζαχαρίου πρβ. καὶ Διάταγμα 4/16 Δεκεμβρίου 1833 ἄρθ. 4 (Μάμουκα αὐτόθι σελ. 84) ἴδ. καὶ Κανόνα Α'. Συνόδου ΑΒ καὶ Πηδάλιον (σελ. 345).

[2] Περὶ βρεβίου πρβ. Ducangii ἐν λέξεσι βρεβίον καὶ μάτριξ, καὶ Βαλσαμῶνα εἰς καν. 33 Καρθαγένης Συνόδου.

[3] Μάμουκα αὐτόθι σελ. 107, πρβ. καὶ Διάταγμα 14 Φεβρουαρίου 1834. (Μάμ. 109-111) Διάτ. 11 Μαΐου 1834 (Μάμ. 111-112).

νων νόμων, φέρουσα ὅτι «*περιουσία..... τὴν ὁποίαν ἀποκρύψας (ὁ μοναχὸς) κατὰ τὴν ἐν τῇ Μονῇ εἰσέλευσίν του, δὲν ἐδήλωσεν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀποκάρσεώς του, τοιαύτη λέγομεν περιουσία ἀνήκει ἀδιαφιλονεικήτως εἰς τὴν μονὴν τῆς μετανοίας του*» [1].

[1] Ἡ ἐφαρμογὴ τοιαύτης ἐγκυκλίου προϋποτίθεται τὴν μὴ ἀνάγκην μεταγραφῆς ἢ ἐγγραφῆς ἢ ἄλλης ἐνεργείας πλὴν τῆς ἐν τοῖς μοναχοῖς νομίμου κατατάξεως. Σημειωτέον ὅμως ἐνταῦθα τὰ ἑξῆς. Ἀποκρούοντες τὴν ἰσχὺν τοῦ Διατάγματος 1858, ὡς μὴ ἔχοντος ἰσχὺν νόμου, ἅτε ἐκδοθέντος μετὰ τὸ Σύνταγμα, καὶ καθιεροῦντος ἀρχὰς ἀντιστρατευομένας πρὸς τὸ ἐν ἰσχύϊ ἀστικὸν καὶ Ἐκκλησ. δίκαιον, δηλονότι περὶ τοῦ τρόπου τῆς μεταβιβάσεως τῆς κυριότητος τῆς περιουσίας τῶν μοναχῶν εἰς τὸ μοναστήριον διὰ μεταρρυθμίσεως τῶν ἰσχυόντων νόμων, τοὐναντίον θεωροῦμεν αὐτὸ κρατοῦν κατὰ τὰ ἄλλα αὐτοῦ μέρη, δι' ὧν κανονίζει τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων καὶ τῶν πρὸ τοῦ Συντάγματος διαταγμάτων καὶ τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν αὐτῶν. Τοιουτοτρόπως ὡς ὀρθὰς ἀποδεχόμεθα τὰς σκέψεις τῆς ὑπ' ἀριθ. 304 (1877) ἀποφάσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἥτις ἐδέξατο τὴν πλήρη ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρου 10 τοῦ Διατάγματος περὶ τῆς διαχειρίσεως τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας ὑπὸ τῶν Μοναστηριακῶν Συμβουλίων π. χ. προκειμένου περὶ δανείου· διότι ὄντως δυνάμει τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ Διατάγματος 3/15 Ἀπριλίου 1833, ἔχοντος ἰσχὺν νόμου, ἡ ἐπιτήρησις καὶ ἐποπτεία εἰς τὴν διαχείρισιν καὶ διοίκησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς γενικῶς περιουσίας τῆς εἰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας ἀφιερωμένης ἀνετέθη τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, δυνάμει δὲ τοῦ ἀπὸ 5 Δεκεμβρίου 1845 ἄρθρ. 14 § 14 καὶ ἄρθ. 17 διατάγματος, ἐκδοθέντος πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ Νόμου τῆς 5 Δεκεμβρίου 1845 (ἄρθρ. 22), τοῖς Νομάρχαις ὑπεβλήθη ἡ ἐπιτήρησις εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὴν χρῆσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας καὶ τὴν περὶ τούτων λογοδοσίαν καὶ ἐπὶ τῶν εἰσοδημάτων τῶν κληρικῶν, καὶ ἡ παρεμπόδισις τῶν καταχρήσεων. Τούτων τεθέντων, ὀρθῶς ὁ Ἄρ. Πάγος ἐσκέφθη ὅτι διὰ τοῦ Διατάγματος τοῦ 1858 ἠδύνατο ἡ Κυβέρνησις νὰ ὁρίσῃ τὸν τρόπον, καθ' ὃν θέλει ἐξασκεῖται ἡ ἐπιτήρησις αὕτη, χωρὶς νὰ εἶνε ἀνάγκη πρὸς τοῦτο νόμου, ἀφ' οὗ τὸ Διάταγμα ἐπὶ τῶν ῥηθέντων νόμων στηρίζεται (πρβ. καὶ ἄρθρ. 9 κυρίως τῆς Διακηρύξεως τῆς Ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλ. Ἐκκλησίας 23 Ἰουλίου 1833). (Ἐγκ. 1867 ἴδ. ἐν Συλλ. Χριστοπούλου σ. 444).

Τοιουτοτρόπως ἀποδοχὴ κτηθείσης κληρονομίας ἢ δωρεᾶς μοναχοῦ, νομίζομεν, κατόπιν τοῦ ἄρθ. 10 τοῦ Διατάγματος, ὅτι δὲν δύναται νὰ γένηται παρὰ Μονῆς αὐτοβούλως, ἀλλ' ἀπαιτεῖται προηγουμένως ἡ ἄδεια πρὸς τοῦτο τῆς προϊσταμένης Ἀρχῆς, ἤτοι τοῦ Ὑπουργείου διὰ τοῦ Νομάρχου καὶ τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου, διότι κατὰ τὸ ῥηθὲν ἄρθρον «*Τὰ Συμβούλια τῶν μοναστηρίων δὲν δύνανται...... οὔτε νὰ ἐπιχειρῶσιν οἴκοθεν οἱανδήποτε πρᾶξιν, οἷον περὶ δίκης περὶ συμβιβασμοῦ καὶ τῶν ὁμοίων, περὶ ὧν ἀπαιτεῖται κατὰ τοὺς κειμένους νόμους νὰ ζητηθῇ προηγουμένως καὶ δοθῇ ἡ ἄδεια τῆς προεστώσης* Ἀρχῆς». Ἀναμφιβόλως δὲ ἡ κληρονομία δύναται νὰ εἶνε καὶ βεβαρημένη ὑπὸ δικῶν καὶ τοσούτων ὑποχρεώσεων, ὥστε νὰ μὴ συμφέρῃ ἡ ἀπόκτησις αὐτῆς τῷ μοναστηρίῳ παραβλάπτουσα οἰκονομικῶς τὴν διαχείρισιν αὐτοῦ, ἧς τὴν ἐπιστασίαν ἔχουσιν αἱ προϊστάμεναι διοικητικαὶ ἀρχαὶ κατὰ νόμον· (πρβ. καὶ ἄρθ. 18 § 2. Διακηρύξεως τῆς Ἀντιβασιλείας 23 Ἰουλίου 1833, Κλά-

Προσθετέον ἐν τούτοις ὅτι ἡ Ἐγκύκλιος τῆς 25 Ἰανουαρίου 1867 λίαν ὀρθῶς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κειμένων νόμων ὁρίζει ὅτι τὰ ἐν ἰδίῳ ὀνόματι τοῦ μοναχοῦ δανεισθέντα ἐπὶ συμβολαίῳ χρήματα τρίτοις ἀνήκουσι τῇ μονῇ· δὲν ἀπαιτεῖται δῆλα δὴ ἐκχώρησις, ὡς ὤφειλε νὰ δεχθῇ τις ἐὰν αἱ θεωρίαι τοῦ Διατάγματος 1858 ἦσαν νόμιμοι, οὐδὲ ἡ μονὴ ἔχει ἀνάγκην ἄλλης ἀποδείξεως ὅτι εἶνε δικαιοῦχος, ἐὰν ταῦτα εἶχεν ὁ μοναχὸς πρὸ τῆς εἰσόδου του ἢ ἐὰν προῆλθον αὐτῷ μετὰ τὴν εἴσοδόν του κατὰ τὰς διακρίσεις τῆς Νεαρᾶς 5 τοῦ Λέοντος.[1].

§ 90. Ὡς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς διαθέσεως καὶ διαχειρίσεως τῆς περιουσίας τῶν μοναχῶν κατὰ τὸ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύον δίκαιον, εὑρίσκομεν τὰ ἑπόμενα. Κατ' ἀρχὰς ἡ ἐσφαλμένη γνώμη, ἡ προελθοῦσα ἐκ τῆς θεωρίας ὅτι οἱ μοναχοὶ δὲν δύνανται νὰ ἔχωσί τι ἴδιον καὶ ἐκ τῆς ἀγνοίας τῆς νομοθεσίας τοῦ Λέοντος, παρέσυρε τὸν Ἕλληνα νομοθέτην εἰς σύγχυσιν καὶ παρανόησιν τῆς θέσεως τῶν μοναχῶν ἐν τῷ δικαίῳ, καὶ δι' Ἐγκυκλίου τῆς 11 Μαΐου 1834 ἐθεώρησε τοὺς μοναχοὺς ἀνικάνους καὶ πρὸς κτῆσιν καὶ πρὸς διάθεσιν περιουσίας [2].

Ἐν τούτοις τὰ πράγματα ἐφαίνοντο ἀντίθετα· μοναχοὶ εἶχον οἰκοδομήσῃ καὶ ἐκέκτηντο μοναστήρια, ἐφύτευσαν καὶ ἐκαλλιέργησαν ἀκινήτους κτήσεις καὶ ὑπὸ τὴν κυριότητά των περιῆλθον κινητὰ πράγματα, τινὲς δὲ τούτων μάλιστα φαίνεται ὅτι ἐπεθύμησαν, εἴτε διὰ πράξεως μεταξὺ ζώντων, εἴτε διὰ διαθήκης ν' ἀφιερώσωσί τι ἐκ τῆς περιουσίας των, εἴτε εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Ταμεῖον, εἴτε εἴς τι τῶν φιλανθρωπικῶν κατα-

δου Ἐκκλησιαστικὰ τόμ. I. σελ. 17). (Περὶ ἀποδοχῆς κληρονομίας ἐπαχθείσης τῷ μοναχῷ πρβ. καὶ ἀνωτέρω σελ. 99 καὶ ἑπ.).

[1] Πρβ. καὶ Βαλσαμῶνος σχόλ. Καν. 6 Συνόδ. ΑΒ. (Σ. II 672), ὅστις ὀρθότατα ἀποφαίνεται ὅτι δίκη καταρξαμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ μοναχοῦ ἐνάγοντος πρὸ τῆς ἀποκάρσεως μεταβιβάζεται ipso jure τῇ μονῇ ἄνευ ἀνάγκης ἐκχωρήσεως.

[2] Ὁ Bouix ἐν Tractatus de jure Regularium (Paris 1883) tom. II pag. 529 εἰς τὴν ἐρώτησιν, An et quatenus possit religiosus solemniter professus aliquid per testamentum dare? ἀπαντᾷ ἀποφατικῶς, λόγῳ τῆς παρὰ τοῖς Δυτικοῖς διακρίσεως τῆς ἐπαγγελίας τῆς πενίας.

στημάτων. Τότε εὑρέθη εἰς δύσκολον ὄντως θέσιν ὁ ἡμέτερος νομοθέτης, καὶ διὰ τῆς αὐτῆς ῥηθείσης Ἐγκυκλίου προσεπάθησε νὰ πλάσσῃ πρᾶξιν νομικὴν πρότυπον καὶ ἄγνωστον ἐν τοῖς νόμοις, διατάξας ὅτι ἀφιέρωσις τοιαύτη δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ οὔτε τὸν τύπον τῆς διαθήκης «*διὰ τὸ ἀδιάθετον τῶν μοναχῶν*», οὔτε ἀφιερωτικοῦ ἐγγράφου «*ὡς ὑπαρχούσης ἤδη τῆς ἀφιερώσεως ἐπὶ πάντων τῶν εἰς τὸν μοναχὸν ἀνηκόντων, ἀλλὰ συνταςσόμενον εἰς τρόπον ἁπλῆς διομολογήσεως, ἐπικυροῦντος τρόπον τινα τοῦ μοναχοῦ τὴν ὑπάρχουσαν ἀφιέρωσιν καὶ προσδιορίζοντος αὐτὴν εἰς ἕν τι κατάστημα τοῦ Βασιλείου ὀνομαστί, θέλει διευθύνεται διὰ τοῦ κατὰ τόπον Ἐπισκόπου πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον, χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ οὔτε διαταγὴν ὁποιανδήποτε οὔτε καμμίαν ἄλλην αἰτιολογίαν, ἀλλ' ἐκφράζον ἁπλῆν μόνον ἐν εἴδει ἱκεσίας τὴν θέλησιν τοῦ διορίζοντος εἰς τὸ ὁποῖον ἐπετράπη ἡ διὰ βίου ἐπινομὴ τῶν μεθ' ἑαυτοῦ ἤδη προαφιερωμένων*»[1].

Ἀλλ' ἡ τοιαύτη διομολόγησις δὲν εἶνε ἆρά γε πρᾶξις μεταβιβάσεως ἀνατρέπουσα τὴν ἐσφαλμένην καὶ ἀκατανόητον θεωρίαν ὅτι ὁ μοναχὸς στερεῖται τῆς προσωπικῆς ἱκανότητος εἰς σύναψιν πράξεων νομικῶν;

Ἡ Ἐγκύκλιος αὕτη δὲν εἶνε ὅμως ἡ μόνη, ἥτις ἐδέξατο τοιαύτας ἀρχάς, διότι ἡ τῆς 14 Φεβρουαρίου 1834[2] Ἐγκύκλιος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, γραμματεύοντος τοῦ Θ. Φαρμακίδου, εἶχε κηρύξῃ ὅτι «*ἀπαγορεύεται εἰς τὸ ἑξῆς πᾶσα καὶ ὁποιαδήποτε ἰδιοκτησία εἰς τοὺς μοναχούς, ὡς οἰκείᾳ θελήσει καὶ προαιρέσει ἀπαρνουμένους τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ εἰς μηδὲν ἐγκόσμιον προσέχοντας πρᾶγμα, ὡς ἀσχολουμένους κυρίως εἰς τῷ ἀρέσκειν τῷ Θεῷ ὑπὲρ τῆς ἰδίας αὐτῶν ψυχικῆς σωτηρίας. Ὥστε μοναχὸς δὲν δύναται οὔτε νὰ ἔχῃ οὔτε ν' ἀποκτήσῃ ἴδιόν τι κτῆμα ὁποιονδήποτε,*

[1] Ἀληθὴς τραγέλαφος!!!
[2] Μάμουκα αὐτόθι σελ. 109-111.

ἐὰν δὲν θέλῃ νὰ ψεύδεται κατὰ τὴν ὁμολογίαν του» (ἄρθ. 4)· ἐν ἄρθρῳ δὲ 4 τῆς αὐτῆς Ἐγκυκλίου δὲν γίνεται διάκρισις τῆς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως ἢ μετ' αὐτὴν περιουσίας, «*οὐδεὶς μοναχὸς ἔχει ἄδειαν νὰ διαθέτῃ τὴν περιουσίαν του εἴτε κινητὴν εἴτε ἀκίνητον ὡς βούλεται, ἢ ν' ἀφίνῃ αὐτὴν ἢ μέρος αὐτῆς εἰς συγγενεῖς ἢ σχετικούς, ὡς ἀνήκουσαν εἰς τὸ μοναστήριον, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου ἀπέκτησεν αὐτὴν ὁ μοναχός.*»

Αἱ Ἐγκύκλιοι αὗται τῆς Συνόδου καὶ τῶν Ὑπουργείων, αἱ τοσοῦτον στενῶς ἀλλήλαις συνδεόμεναι, δὲν καταλείπουσι τὴν ἐλαχίστην ἀμφιβολίαν ὅτι κατὰ τὸ 1834 δὲν εἶχε ληφθῇ ὑπ' ὄψει ἡ Νεαρὰ 5 τοῦ Λέοντος, καίτοι περιλαμβανομένη ἐν Ἀρμενοπούλῳ (Ε 4, 3)· ἐντεῦθεν δὲ ἡ πλάνη τῶν δι' αὐτῶν καθιερωθεισῶν ἀρχῶν 1) ὅτι ὁ μοναχὸς δὲν δύναται οὔτε διαθήκην νὰ συντάξῃ, οὔτε αἰτίᾳ θανάτου δωρεὰν νὰ καταρτίσῃ, οὔτε νομικὴν πρᾶξιν μεταβιβαστικὴν δικαιώματος νὰ ἐνεργήσῃ[1], 2) ὅτι ἐξαιρετικῶς δι' ἁπλῆς διομολογήσεως ἠδύνατο μόνον νὰ γίνηται ἀφιέρωσις ὑπὸ μοναχοῦ εἰδικῶς εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Ταμεῖον ἢ εἰς εὐαγὲς ἵδρυμα τοῦ Βασιλείου, 3) ὅτι ὁ μοναχὸς ἀπολύτως δὲν δύναται ν' ἀποκτήσῃ περιουσίαν εἴτε ἐμμέσως εἴτε ἀμέσως, ὅ,τι δὲ κτᾶται τοῦτο εἶνε ὑπὲρ τῆς μονῆς ἀδιακρίτως.

§ 91. Διὰ τοῦ ἀπὸ 18 ὅμως Ἰουλίου 1856 ἐγγράφου[2] τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης ἀνεγνωρίσθη ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Νεαρᾶς 5 τοῦ Λέοντος, ὅτι ὁ μοναχὸς ἔχει ἀβίαστον καὶ κυρίαν τὴν γνώμην νὰ διοικῇ ὡς βούλεται ὅσα μετὰ ταῦτα προσ-

[1] Περὶ τῶν ἐν Ρωσίᾳ πρβ. C. Leuthol's Russische Rechtskunde (Leipzig) (II σελ. 88. 89).

[2] Μάμουκα αὐτόθι σελ. 116, 117, 118. Φαίνεται ὅτι αἱ δυσχέρειαι αἱ προκύψασαι ἐκ τῶν ἀνωνέρω Ἐγκυκλίων στηριζομένων ἐπὶ ἐκνόμων βάσεων ἠνάγκασαν τὴν Ἱερὰν Σύνοδον νὰ προσφύγῃ εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης, ὅπερ ἐξέδοτο τὴν ἀπὸ 18 Ἰουλίου 1856 ἔγγραφόν του ἀπάντησιν. Πρβ. καὶ ἀπόφασιν ὑπ' ἀριθ. 344 (1888) Ἀρείου Πάγου.

εκτήσατο, κατὰ τὰς γνωστὰς διακρίσεις τῆς Νεαρᾶς ταύτης.

Τοιουτοτρόπως ἡ νομοθεσία ἐπανῆλθεν εἰς τοὺς ἀληθεῖς ὁρισμοὺς τῶν νόμων διὰ τῆς ὑπομνήσεως τῆς Νεαρᾶς τοῦ Λέοντος, καὶ ὁ μοναχὸς δὲν πάσχει τὴν ἐλάττωσιν τῆς καταστάσεως, τῇ ὁποίᾳ αἱ ρηθεῖσαι Ἐγκύκλιοι προσεπάθησαν νὰ ὑποβάλωσι αὐτόν, ἀλλὰ δύναται καὶ κατὰ τὰ ἐν Ἑλλάδι κρατοῦντα νὰ ἐνεργῇ πᾶσαν νομικὴν πρᾶξιν, ἐὰν ειδικοὶ νόμοι δὲν περιορίζωσιν αὐτόν, ὡς π. χ. διὰ τοῦ Διατάγματος 28 Νοεμβρίου 1842 ἀπηγορεύθη αὐτῷ, ὡς καὶ τοῖς κληρικοῖς, νὰ γίνηται ἐπίτροπος ἀνηλίκων ἢ κηδεμὼν σχολαζούσης περιουσίας, μισθωτὴς δημοσίων ἢ ἰδιωτικῶν κτημάτων (ἀπηγορεύθησαν δὲ καὶ θρησκευτικαὶ πράξεις, ὡς νὰ γίνηται παράνυμφος εἰς γάμους ἢ ἀνάδοχος ἐμμέσως ἢ ἀμέσως), ταῦτα δὲ ὡς ἀσυμβίβαστα πρὸς τὸν ἱερατικὸν χαρακτῆρα. Δύναται ὅμως ν' ἀποκτᾷ περιουσίαν ἀτομικὴν ἐξ οἱασδήποτε νομίμου αἰτίας, νὰ συντάττῃ διαθήκας καὶ ἐνεργῇ αἰτίᾳ θανάτου δωρεὰς ἐκ τῆς περιουσίας ταύτης, μὴ ἔχων δικαίωμα ἀποξενώσεως μόνον τῆς περιουσίας, ἣν εἰσεκομίσατο εἰς τὸ μοναστήριον κατὰ τὴν εἴσοδόν του, ὡς μὴ ἀνηκούσης αὐτῷ [1].

[1] Ὀρθῶς ὁ Μολδαυικὸς Κῶδιξ,καὶ ἐφαρμόζων ὁπωσδήποτε ἀρχὰς τοῦ Βυζαντιακοῦ Δικαίου, διέταξε περὶ τῆς κληρονομίας τῶν μοναχῶν τὰ ἀκόλουθα, ἅτινα τοὐλάχιστον κατὰ τὰ πλεῖστα μέρη καὶ ὁ Ἕλλην νομοθέτης ὤφειλε νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψει.

"Αρθ. 762. Ὅσοι θέλουσι νὰ ἐκλέξωσι τὸν Μοναδικὸν βίον ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, ἐὰν ἔχωσι κληρονόμους ἀναγκαίους, πρέπει νὰ ἀφήσωσιν εἰς αὐτοὺς τὸ νόμιμον μερίδιον, διατάττοντες πρότερον τὴν περιουσίαν αὐτῶν.

"Αρθ. 763. Ἐὰν τινες μονάσωσι πρὶν διατάξωσιν τὴν ἑαυτῶν περιουσίαν, εἰ μὲν ἔχουσι παιδία, δύνανται, καὶ ἀφ' οὗ λάβωσι τὸ μοναδικὸν σχῆμα, νὰ ἀφήσωσιν εἰς αὐτὰ τὸ νόμιμον μερίδιον, ἢ καὶ πᾶσαν, ἂν θέλωσι, τὴν περιουσίαν, ὅσην εἶχον, ὅτε εἰσῆλθον εἰς τὸ Μοναστήριον,παρακρατοῦντες ἐξ αὐτῆς μερίδιον ἑνὸς μόνον παιδίου, τὸ ὁποῖον χρεωστοῦσιν ἀπαραιτήτως νὰ ἀφήσωσιν εἰς τὸ Μοναστήριον.

"Αρθ. 764. Ἐὰν ἔχωσι Πατέρα ἢ Μητέρα ἢ ἄλλους Ἀνιόντας πρὸς Πατρὸς ἢ Μητρός, ἢ καὶ ἀμφοτέρων, χρεωστοῦσι νὰ ἀφήσωσιν εἰς αὐτοὺς τὸ ἓν ἢ τὰ δύο ἂν θελήσωσι τρίτα τῆς περιουσίας αὐτῶν, τὸ δὲ ἓν τρίτον νὰ ἀφήσωσιν εἰς τὸ Μοναστήριον.

"Αρθ. 765. Ἐὰν δὲν ἔχωσι μήτε Ἀνιόντας, δύνανται νὰ διαμοιράσωσιν εἰς ἄλλους αὐτῶν συγγενεῖς, ἢ εἰς πτωχοὺς τὸ ἓν μόνον τρίτον τῆς περιουσίας αὐτῶν, τὰ δὲ δύω τρίτα χρεωστοῦσι νὰ ἀφήσωσιν εἰς τὸ Μοναστήριον.

Τὸ ζήτημα, ἐὰν εἶνε ἔγκυρος ἡ διαθήκη ἢ αἰτίᾳ θανάτου δωρεὰ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως γενομένη[1], λύομεν καταφατικῶς, ἥτις λύσις ἠδύνατο νὰ ἀμφισβητηθῇ ἂν ἴσχυον καὶ ἂν δὲν ἀντέβαινον τῷ νόμῳ αἱ Ἐγκύκλιοι τῆς 14 Φεβρουαρίου τῆς Συνόδου καὶ 11 Μαΐου 1834 τοῦ Ὑπουργείου.

§ 92. Ἐξεταστέον ἤδη ἐνταῦθα, πῶς ἐκανόνισε τὸ ἐν Ἑλλάδι νεώτερον δίκαιον τὰ περὶ μεταβάσεως τοῦ μοναχοῦ ἀπὸ μιᾶς μονῆς εἰς ἄλλην, καὶ τὴν τύχην τῆς περιουσίας του ἐν τῇ τοιαύτῃ περιστάσει.

Διὰ τοῦ Διατάγματος τῆς Ἀντιβασιλείας τῆς 25 Σεπτεμβρίου (2 Ὀκτωβρίου) 1833[2] ἐπὶ τῇ ἀπὸ 28 Αὐγούστου 1833 προτάσει τοῦ Ὑπουγείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῇ αἰτήσει τῆς Συνόδου πάντα τὰ ἔρημα καὶ ἐγκαταλελειμμένα μονα-

Ἄρθρ. 766. Ἐὰν μετὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς Μοναδικῆς ζωῆς περιῆλθον εἰς τοὺς μονάσαντας πράγματα ἀπὸ διαθήκης ἢ ἐξ ἀδιαθέτου, τελευτησάντων συγγενῶν αὐτῶν, εἰ μὲν ἔδοσάν τι εἰς τὸ Μοναστήριον, ὅτε εἰσῆλθον εἰς αὐτό, δύνανται νὰ διατάξωσιν αὐτὰ κατὰ τὴν θέλησιν καὶ ἀρέσκειαν αὐτῶν (ἐξῃρημένων τῶν ἀλλοπίστων, ἢ ἑτεροδόξων προσώπων, εἰς τὰ ὁποῖα οὐδὲν συγχωροῦνται νὰ ἀφήσωσι, καὶ ἂν ἦναι γνήσια αὐτῶν τέκνα), εἰ δὲ καὶ δὲν ἔδοσάν τι εἰς τὸ μοναστήριον πρότερον, τὰ δύο μόνον τρίτα ἐξ αὐτῶν ἔχουσιν ἄδειαν νὰ διατάξωσι, τὸ δὲ ἓν τρίτον χρεωστοῦσιν ἐξ ἅπαντος ν' ἀφήσωσιν εἰς τὸ Μοναστήριον.

[1] Ἐλλιπὴς εἶνε ἡ τῆς 17 Μαρτίου 1873 γνωμοδότησις τοῦ Ἀντεισαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου (Ε. Λουριώτου) ἀπαντῶντος εἰς τὴν ἐρώτησιν τῆς Νομαρχίας Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἐὰν οἱ μοναχοὶ δύνωνται νὰ διαθέτωσιν ὡς βούλονται τὴν περιουσίαν των. Ὁ κ. Ἀντεισαγγελεύς, ἀντιγράφει μὲν τὴν παρ' Ἁρμενοπούλῳ Νεαρὰν τοῦ Λέοντος, ἀλλὰ κατόπιν φαίνεται ὅτι ἐκλαμβάνει τὴν Ἐγκύκλιον τῆς 14 Φεβρουαρίου 1834 τῆς Συνόδου ὡς ἐφαρμοζομένην καὶ «*βασιζομένην ἐπὶ τῶν ἀπὸ πολλῶν ἤδη αἰώνων καθεστώτων καὶ ἰσχυόντων Ἐκκλησιαστικῶν κανόνων*» καὶ θεωρεῖ μᾶλλον τῆς Ἐγκυκλίου τὰς ἀρχὰς κρατούσας, ἐν ᾧ κατὰ τὸ 1856 τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, ἀνεκήρυξε τὰς λησμονηθείσας διατάξεις τῆς Νεαρᾶς Ἀποφεύγει δὲ ὁ κ. Ἀντεισαγγελεὺς νὰ δώσῃ λύσιν τινα περιοριζόμενος νὰ ἀναθέσῃ τὴν λύσιν εἰς τὸν ἐρωτῶντα Νομάρχην, προσθέτων μόνον ὅτι «*τὰ ἀνωτέρω παρατεθέντα νομοθετήματα λύουσι τὰ ὑποβληθέντα ζητήματα*» Ἡ παράθεσις ὅμως νόμων δὲν εἶνε πάντοτε ἡ ἁρμόζουσα ἀπάντησις τοῦ ἐρωτωμένου νομικοῦ καὶ πρὸ πάντων τῆς Εἰσαγγελίας τοῦ Ἀρείου Πάγου.

[2] Πρβ. Πέτρου Κλάδου Ἐκκλησιαστικὰ καὶ Ἐκπαιδευτικά. τόμ. Ι. σελ. 24 καὶ 25.

στήρια[1] ἀπεδόθησαν τῇ κυριότητι τοῦ Δημοσίου[2], ἐπίσης δὲ καὶ πάντα τὰ ἄλλα μοναστήρια, ἐν οἷς ἐμόναζον οὐχὶ πλείους τῶν ἕξ μοναχῶν[3], ὑπεβλήθησαν τῇ κυριαρχίᾳ τῆς Κυβερνήσεως καρπουμένης αὐτὰ εἰς βελτίωσιν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ τῆς παιδείας[4].

Ὑποχρεουμένων τῶν μοναχῶν τῶν διαλυομένων μονῶν νὰ κατατάσσωνται εἰς μοναστήριον ἐκ τῶν διατηρουμένων κατ' ἐκλογήν των σύμφωνα τῇ διατάξει τοῦ 2 ἄρθρου τοῦ ἐν λόγῳ Διατάγματος, ἐλήφθη φροντὶς καὶ περὶ τῆς περιουσίας, ἣν εἶχον εἰσενέγκη. Τὸ ἄρθρον 3 ὄντως διέταξε τάδε· Ἐὰν μοναχὸς τοιοῦτος εἶχεν ἀξιώσεις ἰδιοκτησίας ἐπὶ τῶν κτημάτων τοῦ διαλυομένου μοναστηρίου, ἐλάμβανε μὲν εἰς τὴν κατοχήν του τὴν περιουσίαν αὐτοῦ[5], ἣν εἶχε πρὸ τῆς εἰσόδου του ἢ κατόπιν ἐκτήσατο, ἀλλ' ὤφειλε, 1) ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Διατάγματος ν' ἀποδείξῃ ἀναμφηρίστως ἐνώπιον τῆς ἁρμοδίας πολιτικῆς Ἀρχῆς, κατὰ τοὺς ὅρους οὓς τὸ Ὑπουργεῖον ἤθελε τάξῃ, ὅτι τὰ κτήματα ἀνῆκον αὐτῷ, 2) ν' ἀφιερώσῃ

[1] Κατὰ τὴν ἀπὸ 19 Αὐγούστου 1833 ἀναφορὰν τῆς ἐπιτροπείας ἦσαν τότε τοιαῦτα μοναστήρια 119 τὸν ἀριθμόν, κατ' ἄλλους δὲ 110. Εἰς ταῦτα περιελήφθησαν καὶ τὰ μοναστήρια ἢ μετόχια τῶν ἐκτὸς τοῦ Κράτους σκηνωμάτων, οἷον· Ἁγ. Τάφου, τοῦ Σινᾶ, τοῦ Ἄθω (ὅρα Οἰκονόμου τὰ Σωζόμενα σελ. 232 σημ. α.)

[2] Περὶ δὲ τῶν μοναστηρίων τῶν ἀνηκόντων εἰς ἰδιώτας; Πρβ. Maurer I. σελ. 410 411 καὶ Silbernagl αὐτόθι § 33 σελ. 80.

[3] Οἵτινες μετετέθησαν εἰς ἄλλας μονάς. Οἱ Νομάρχαι κατὰ τὸ Διάταγμα τοῦτο προσεκλήθησαν νὰ ἀνενέγκωσιν εἰς τίνα μονὴν ἐπεθύμουν οἱ μοναχοὶ οὗτοι νὰ μεταβῶσιν, ἵνα τὸ Ὑπουργεῖον συνεννοηθῇ μετὰ τῆς Συνόδου πρὸς τοῦτο.

Τῆς περιουσίας τῶν διαλυομένων οὕτω τότε μοναστηρίων εἶχε διαταχθῆ ἀπογραφὴ διὰ τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν. Ἐν τῇ μισθώσει δὲ τῶν μοναστηρίων τῶν διαλυτέων, ὅταν δῆλα δὴ ὑπῆρχον ὀλιγώτεροι τῶν 6 μοναχῶν ἐν αὐτοῖς, διετάχθη νὰ προτιμῶνται ὡς μισθωταὶ οἱ ἴδιοι μοναχοί, ἐὰν δὲν προέκρινον νὰ μεταβῶσιν εἰς ἄλλα Μοναστήρια (ἄρθ. 3. 4. 5 καὶ 6).

Τὰ διατηρητέα μοναστήρια ὑπεβλήθησαν διὰ τοῦ διατάγματος εἰς φόρον ἐκ τοῦ καθαροῦ εἰσοδήματος των δεκατημόριον (ἄρθ. 7.) πληρωτέον τῷ Δημοσίῳ.

[4] Πρβ. καὶ Silbernagl αὐτόθι §. 33 σελ. 79.

[5] Περὶ τῆς τύχης τῆς περιουσίας διαλελυμένων νομικῶν προσώπων καὶ ἱδρυμάτων ἴδ. Poschinger σελ· 246 καὶ ἑπ. καὶ Puchta in Rechtlexicon III σελ. 73 καὶ ἑπ. Sintenis I. § 15 Not. 31. Pleiter Lehre von den juristischen Personen § 39.

δι' ἐγγράφου τακτικοῦ τὰ κτήματα ταῦτα εἰς τὸ μοναστήριον τῆς εἰς τὸ ἑξῆς ἐγκαταβιώσεώς του [1] ἐπιφυλάττων ἑαυτῷ τὴν ἐπικαρπίαν μόνην [2].

Ἠδύνατο μοναχός τις νὰ κριθῇ ἄξιος ὑπηρεσίας τινος ἐν τῷ κόσμῳ, κατὰ τὸ ἄρθρον 8 τοῦ Διατάγματος τῆς 4 Δεκεμβρίου 1834 πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται ἄδεια τοῦ Ἐπισκόπου. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει, ἔχει μὲν τὴν νομὴν τῆς περιουσίας του ἢ τῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 5 πληρωνομένων τόκων [3], ἀλλ' ἡ ἰδιοκτησία λογίζεται ἀνήκουσα τῷ μοναστηρίῳ καὶ τούτῳ ἀπομένει μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ.

Ὁ ἁρμόδιος Ἐπίσκοπος ἢ καὶ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος δύναται δι' εὐλόγους αἰτίας νὰ ἐπιτρέψῃ τῷ μοναχῷ τὴν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς ἄλλο μοναστήριον μετάβασιν. Κατὰ τοῦτο δὲ τὸ Διάταγμα ἐφάνη ἐπιεικέστερον τοῦ βυζαντιακοῦ δικαίου [4], διότι δὲ αἱ εὔλογοι

[1] Ἀλλὰ τίς ἡ τύχη τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ, ὅστις διαλυθέντος τοῦ μοναστηρίου δὲν συναινεῖ νὰ κατατaχθῇ εἰς νέον; Ἰδ. ἀπόφ. 284 (1863) Α. Π. ὅρα ὅμως κατωτέρω § 93.

[2] Ἡ διὰ βίου ἐπιφύλαξις ἐπικαρπίας, ἐν ᾧ ἡ περιουσία μεταβιβάζεται εἰς μοναστήριον, τοὐλάχιστον ἡ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως ὑπάρξασα, ἀντιβαίνει εἰς τὸ κοινοβιακὸν σύστημα, ὅπερ δέχεται ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία. Συνεπείᾳ τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐπικαρπίας εἰς τοὺς μοναχοὺς τὸ ἄρθρον 4 τοῦ Διατάγματος εἶχε διατάξῃ ἵνα τὰ ἔξοδα τῆς καλλιεργίας τῶν κτημάτων τούτων βαρύνουσι τὸν μοναχόν, ἐκτὸς ἐὰν συνεφώνει νὰ παραχωρήσῃ τὴν ἐπικαρπίαν εἰς τὸ μοναστήριον.

Ἐὰν τὰ κτήματα τοῦ μοναχοῦ εἶχον πωληθῇ παρὰ τοῦ δημοσίου ἢ τὰ ἀκίνητα κτήματά του ἔκειντο μακράν, τὸ Διάταγμα διέταξε νὰ πληρώνηται διάφορον 8 % ἐκ τῆς εἰσπραχθείσης ποσότητος, ἢ ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ κτήματος, κατ' ἐκτίμησιν πραγματογνωμόνων εὑρισκομένης, εἰς τὸ Ταμεῖον τοῦ Μοναστηρίου ὅπου διαμένῃ ὁ μοναχός. Παύει δὲ ἡ πληρωμὴ μετὰ θάνατον τοῦ μοναχοῦ. Τὸν τόκον ἢ τὸ διάφορον τῶν 8 % ἐλάμβανεν ὁ μοναχός, ὅτε τὸ μοναστήριον δὲν ὑποχρεοῦτο νὰ διατρέφῃ αὐτὸν ἢ παρεχώρει αὐτὸ εἰς τὸ ταμεῖον τῆς μονῆς καὶ τότε ἐλάμβανε τὰ πρὸς ζωάρκειαν παρὰ τοῦ Μοναστηρίου. Ἡ τοιαύτη συμφωνία, ἥτις καὶ περὶ τῶν ἐν ἄρθ. 1 κτημάτων ἠδύνατο νὰ γένηται, ἔπρεπε νὰ εἶνε ἔγγραφος μετὰ τοῦ Ἡγουμένου καταρτιζομένη τῇ ἐπικυρώσει τοῦ Ἐπισκόπου (ἀριθ. 6).

[3] Ὅρα προηγουμένην σημείωσιν καὶ Ἐγκύκλιον ΡΟΣΤ ἄρθ. ΙΕ καὶ ΙΣΤ (Συλλ. Δ. Χριστοπούλου σελ. 382) καὶ σελ. 408 Συλλ. Χριστοπούλου.

[4] Πρβ. τὰ ἐν τῷ δευτέρῳ τμήματι περὶ τοῦ ζητήματος τούτου εἰρημένα (§ 68 σελ. 133) καὶ Χαλκηδ. καν. 4 Νικαίας καν. 21 ΑΒ καν. 4. Καρθαγ. καν. 2. Κανόνας Νικολάου καὶ Νικηφόρου τοῦ ὁμολογητοῦ. (Σ. IV 427 131. 6).

αἰτίαι δὲν ὁρίζονται, ἀφίεται παντελῶς τῇ ἐκτιμήσει καὶ τῇ κρίσει καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ Ἐπισκόπου ἢ τῆς Συνόδου νὰ διατάξῃ τὴν μετάβασιν[1].

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὑπάρχουσιν ἀμφιβολίαι, ἐὰν ἡ περιουσία τοῦ μοναχοῦ συμμεταβιβάζηται τῷ μοναστηρίῳ τῆς νέας ἐγκαταβιώσεως, ἃς ἐξεθήκαμεν ἐν τῷ δευτέρῳ τμήματι ἀνωτέρω (σελ. 135), ἔνθα παραπέμπομεν, νεώτεροι ὅμως νόμοι δὲν φαίνεται ὅτι μετερρύθμισαν τὰς ἀρχὰς τοῦ βυζαντιακοῦ δικαίου.

Τὸ ἄρθ. 8 ἐν τελευταίῳ ἐδαφίῳ ὁρίζει ὅτι « *μετάβασις ἀπὸ μοναστήριον εἰς μοναστήριον δὲν ἐπιτρέπεται, ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει, ἄνευ ἰδιαιτέρας ἀδείας* »[2], ἐννοεῖται τοῦ ἁρμοδίου Ἐπισκόπου ἢ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Τὸ Διάταγμα τῆς 28 Ἰουλίου 1858 ἐν ἄρθρῳ ΙΘ΄ ἀπαιτεῖ καὶ ἄδειαν τοῦ οἰκείου Ἡγουμένου ἐγκρινομένην ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου (ὅρα σημείωσιν κάτωθι). Ἡ ἄδεια τοῦ Ἡγουμένου ἀπαιτεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ κανόνος ΚΑ Συνόδου ΑΒ[3], ὥστε τὸ ἄρθ. ΙΘ΄ τοῦ Διατάγματος καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἔχει ἰσχὺν νόμου καὶ ὡς ἀπαραίτητον στοιχεῖον πρὸς νόμιμον μετάβασιν εἰς ἕτερον μοναστήριον ἀπαιτεῖται ἡ ἄδεια τοῦ Ἡγουμένου, οὐχὶ δὲ μόνον τοῦ Ἐπισκόπου, ἄλλως ἡ μετάθεσις τοῦ μοναχοῦ εἶνε ἀντικανονική. Ὥστε προκειμένου περὶ τοῦ ζητήματος, ποῖον ἐκ τῶν πολλῶν μοναστηρίων ἔχει δικαίωμα ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ, μεταβάντος ἐξ ἑνὸς μοναστηρίου εἰς ἄλλο, πρωτίστως καὶ κυρίως δέον νὰ ἐξετασθῇ, ἐὰν πρὸς μετάβασιν ὑπῆρξεν ἡ νόμιμος πρὸς τοῦτο ἄδεια, ἧς ἐλλειπούσης τὸ ἄνευ ἀδείας τοιαύτης ἐγκαταλειφθὲν μοναστήριον εἶνε ἀναντιρρήτως τὸ δικαιούμενον εἰς τὴν περιουσίαν, ἀκύρου οὔσης τῆς εἰς τὸ νέον μοναστήριον κατατάξεως[4].

[1] Πρβ. καὶ ἄρθ. 16 Διατάγ. 28 Ἰουλίου 1858.

[2] Ἐὰν ἡ μεταβίβασις γίνεται εἰς μοναστήριον περιφερείας ἄλλου Ἐπισκόπου; πρβ. ἄρθ. 14 Διατάγ. 1858 καὶ Ἐγκύκλ. ΡΟΣΤ (Συλλ. Χριστοπ. σελ. 386).

[3] Πρβ. καὶ Καρθαγ. καν. ΠΗ καὶ καν. Δ Συνόδου Χαλκηδ.

[4] Πρβ. περὶ τῶν ἐξερχομένων ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ Ἡγουμένου μοναχῶν Συνοδ.

§ 93. Περὶ τῆς τύχης τῆς περιουσίας τῶν μετατιθεμένων μοναχῶν τῆς τῷ ἐγκαταλειπομένῳ μοναστηρίῳ ἀφιερωθείσης ἢ προσκυρωθείσης ἰσχύουσιν αἱ διατάξεις καὶ οἱ κανόνες τοῦ βυζαντιακοῦ δικαίου, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ τμήματι ἀνωτέρω (§ 69) εἴδομεν, δῆλα δὴ μόνον ὁσάκις οὐχὶ ἐξ οἰκείας αἰτίας μετατίθεται ὁ μοναχός, ἀλλ' αἰτίᾳ τοῦ προεστῶτος καὶ διὰ ψυχικὴν βλάβην, δύναται νὰ συμμεταθέσῃ τὴν εἰσκομισθεῖσαν τῷ πρώτῳ μοναστηρίῳ περιουσίαν, ἐν οὐδεμιᾷ δ' ἄλλῃ περιστάσει καὶ ἂν ἡ μετάθεσις γίνηται κανονικῶς. Τὸ ἄρθρον 8 τοῦ ἰσχὺν νόμου ἔχοντος Διατάγματος τῆς 4/16 Δεκεμβρίου 1834 φαίνεται κυροῦν μάλιστα τὴν τοιαύτην λύσιν, διότι κατ' ἀμφοτέρας τὰς δύο περιστάσεις, περὶ ὧν πραγματεύεται, ἤτοι ὅταν μοναχὸς κριθῇ ἄξιος ὑπηρεσίας ἐντὸς τοῦ Κράτους καὶ λάβῃ τὴν ἐπὶ τούτῳ ἔγγραφον ἄδειαν διαμονῆς, καὶ ὅταν δι' εὐλόγους αἰτίας, ἐγκριθείσας παρὰ τοῦ κατὰ τόπον Ἐπισκόπου ἢ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἀποφασίσῃ μοναχὸς νὰ μεταβῇ εἰς ἄλλο μοναστήριον, τὸ ἄρθρον 8 ὁρίζει ὅτι ἡ περιουσία τῶν τοιούτων μοναχῶν μένει εἰς τὸ μοναστήριον ἀναφαίρετος, ἀλλ' ἐπειδὴ δύναται νὰ εἶνε ἐπιβλαβὴς ἢ χρήζουσα δαπάνης πρὸς συντήρησίν της (ἄρθ. 4), ἐπιβάλλει τοῖς μοναχοῖς τούτοις τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συνεννοῶνται καὶ συμβιβάζωνται τῷ Ἡγουμένῳ τοῦ καταλειπομένου μοναστηρίου (ἄρθρ. 4) «*ὥστε, χωρὶς νὰ ἐπενεχθῇ βλάβη ὁποιαδήποτε εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν, ἡ διατήρησις καὶ καλλιέργεια αὐτῆς νὰ μὴν ἦναι εἰς βάρος τοῦ Μοναστηρίου*».

Ἐγκύκλιον 6 Σεπτεμβρίου 1840 καὶ 28 Νοεμβρίου 1842 Νόμον Σ' περὶ Ἐπισκοπῶν καὶ Ἐπισκόπων 9 Ἰουλίου 1852 ἄρθ. 13 (Κλάδου τόμ. Ι σελ. 151).

Κατὰ τὸ ἄρθ. ΙΘ' τοῦ Διατάγματος 28 Ἰουλίου 1858, «*Μοναχὸν καταλιπόντα ἄνευ λόγου τὸ οἰκεῖον καὶ ἀπελθόντα εἰς ἕτερον Μοναστήριον, δὲν δύναται νὰ δεχθῇ ὁ τοῦ ἑτέρου Μοναστηρίου Ἡγούμενος, ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ οἰκείου Ἡγουμένου καὶ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ ἁρμοδίου ἢ τῶν ἁρμοδίων Ἐπισκόπων. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει, τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ μένουσιν εἰς τὸ πρῶτον Μοναστήριον τῆς μετανοίας του*».

Τῷ Συμβουλίῳ τοῦ μοναστηρίου τούτου κατὰ τὸ ἄρθ. 8 ἀφίεται τὸ ἐκλεκτικὸν δικαίωμα νὰ ἀποδέξηται τὴν περιουσίαν ταύτην ἢ νὰ ἀποκρούσῃ αὐτήν, ὅτε ὀφείλει νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν ἁρμοδίαν ἀρχὴν (τὸν Ἐπίσκοπον καὶ τὸν Νομάρχην) ὅπως ἀφιερωθῇ αὕτη ἄλλῳ τινὶ τῶν διατηρουμένων μοναστηρίων, ὃ ἐγκρίνει ὁ ἰδιοκτήτης, ἐὰν δὲ τοῦτο δὲν κατορθωθῇ τότε συμπεριλαμβάνεται ἐν τῇ περιουσίᾳ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου, ὅτε φρονοῦμεν ἐφαρμόζεται ἡ διάταξις τῶν ἄρθρων 5 καὶ 6.

Οὐδαμοῦ ἄλλοθι τὸ νεώτερον δίκαιον ποιεῖται λόγον περὶ τῆς περιουσίας τῶν μεταπεμπομένων εἰς ἄλλο μοναστήριον μοναχῶν. Ἡ λύσις δέ, ἣν δεχόμεθα, εἶνε σύμφωνος καὶ τοῖς νόμοις καὶ τῇ λογικῇ, ἀφ' οὗ ἡ μονὴ ἅμα τῇ κατατάξει τινὸς ἐν τοῖς μοναχοῖς κτᾶται τὴν κυριότητα τῶν κατὰ τὴν ἀπόκαρσιν προσφερομένων κτημάτων [1], καὶ δὲν ὑπάρχει νόμος, ὅστις νὰ καθιεροῖ τὴν ἀπώλειαν τῆς τοιούτης κυριότητος διὰ τῆς μεταπέμψεως τοῦ μοναχοῦ εἰς ἄλλο μοναστήριον καὶ νὰ ὁρίζῃ ὅτι ἡ μετάπεμψις αὕτη εἶναι τίτλος κτήσεως κυριότητος ὑπὲρ τοῦ δευτέρου μοναστηρίου. Μόνην ἐξαίρεσιν εὑρίσκομεν τὴν ἐν τῷ κανόνι 4 τῆς ΑΒ Συνόδου, ὅταν ὁ καθηγούμενος γένηται αἴτιος τῆς ἐξελεύσεως, ἐν αὐτῇ ἄρα μόνῃ τῇ περιστάσει, ἥτις ἀφίεται τῇ κρίσει τοῦ δικαστοῦ, ὀφείλομεν νὰ περιορισθῶμεν. Σημειωτέον ἐνταῦθα πάλιν ὅτι ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν ἢ τὴν μετάθεσιν πρὸ τῆς κατατάξεως εἰς τὸ δεύτερον μοναστήριον περιουσίαν, αὕτη ἀνήκει ἀποκλειστικῶς τῇ κυριότητι τοῦ μοναχοῦ κατὰ τὰς διακρίσεις τῆς Νεαρᾶς 5 τοῦ Λέοντος, καὶ δύναται ὁ μοναχὸς νὰ συμμεταθέσῃ ἢ ὁλόκληρον, ἐὰν εἶχεν ἀφιερώσῃ τι προηγουμένως κατὰ τὴν εἴσοδόν του, ἢ τὸ δίμοιρον, ἐὰν τοὐναντίον δὲν εἶχεν ἀφιερώσῃ τι, ὅτε τὸ $^1/_3$ ἀνήκει τῷ πρώτῳ μο-

[1] Καν. 6 Συνόδου ΑΒ, Ἐγκύκλιος ΡΟΣΤ ἄρθ. ΙΖ' (Συλλ. Χριστοπούλου σελ. 382).

ναστηρίῳ. Ἀποθνήσκοντος τοῦ μετατεθέντος μοναχοῦ ἄνευ διαθήκης καὶ ἡ πρὸ τῆς κατατάξεως εἰς τὸ δεύτερον μοναστήριον ὑπάρχουσα περιουσία καὶ ἡ μετὰ τὴν εἰς τὸ πρῶτον μοναστήριον εἴσοδον κτηθεῖσα, (κατὰ τὰς διακρίσεις τῆς Ν. 5 Λέοντος), ὡς καὶ ἡ μετὰ τὴν μετάθεσιν, περιέρχεται ἀναμφιβόλως τῷ δευτέρῳ μοναστηρίῳ ὡς μόνῳ δικαιούχῳ[1] (Βαλσ. καν. 6 Συνόδ. ΑΒ).

Ἀλλὰ τί γενήσεται ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν πρὶν ἢ προφθάσῃ ὁ μετατιθέμενος μοναχὸς νὰ μεταβῇ καὶ καταταχθῇ καὶ ἐγγραφῇ εἰς τὸ νέον μοναστήριον, ἀποχωρήσας τοῦ πρώτου, ἀποθάνῃ; Ἡ περίστασις αὕτη εἶνε ἀνάλογος πρὸς ἐκείνην, ὅταν ὁ μοναχὸς ἀνῆκε εἰς διαλυθεῖσαν μονὴν καὶ πρὶν εἰσέλθῃ εἰς ἑτέραν ἀπέθανε, περὶ ἧς ἔχομεν λύσιν τινα ἐν τῷ Διατάγματι τῆς 15)27 Ἀπριλίου 1836[2].

Οἱ μοναχοὶ Ἰωακεὶμ καὶ Ἀγαθάγγελος ἀπέθανον ἐν Μεγάροις ἀνήκοντες τῇ Μονῇ Κυπαρισσίου, ἥτις εἶχε διαλυθῇ, ἠγέρθη δ' ἔρις περὶ τοῦ δικαιώματος τῆς κληρονομίας, συγγενῶν των ἀπαιτούντων αὐτὴν ὡς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμων, ἀλλ' ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τὸ ῥηθὲν Βασιλικὸν Διάταγμα ὥρισεν ὅτι, ἐπειδὴ κατὰ τοὺς Κανόνας οἱ μοναχοὶ δὲν κληρονομοῦνται παρὰ τῶν συγγενῶν ἀποθνήσκοντες, ἀλλὰ παρὰ τοῦ μοναστηρίου τῆς μετανοίας των, ἡ περιουσία τῶν μοναχῶν διαλελυμένων μονῶν, ἐὰν δὲν εἰσῆλθον εἰς ἕτερον μοναστήριον ἢ πρὶν εἰσέλθωσιν ἀπέθανον, ἀνήκει κατὰ δικαίωμα κληρονομίας τῷ Ἐκκλησιαστικῷ Ταμείῳ· οἱ συγγενεῖς δὲ δικαιοῦνται νὰ ζητήσωσιν ἀποζημίωσιν διὰ τὰ ἔξοδα, ἅτινα ἤθελον καταβάλῃ πρὸς γηροκομίαν ἢ

[1] Ἐάν, ἐννοεῖται, δὲν ὑπάρχωσι παῖδες, οἵτινες δικαιοῦνται εἰς νόμιμον μοῖραν ἢ συμπλήρωσιν αὐτῆς.

[2] Μάμουκα Μοναστ. σελ. 115. Διότι καὶ ἐν περιπτώσει μεταπέμψεως ὁ μοναχὸς δὲν ἀνήκει πλέον εἰς τὴν πρώτην μονήν.

νοσοκομίαν αὐτῶν[1], ἀφαιρούμενα ἐκ τῆς κληρονομικῆς περιουσίας, ἐφ' ὅσον ὅμως ἐξαρκεῖ.

Ἀλλὰ τὸ διάταγμα τῆς 4 Δεκεμβρίου 1834 φαίνεται ἀποβλέψαν εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ μοναχοῦ τὴν πρὸ τῆς διαλύσεως τῆς μονῆς κτηθεῖσαν, ἐρωτᾶται ὅμως τίς ἡ τύχη τῆς περιουσίας ἐκείνης τοῦ μοναχοῦ, ἣν ἐκτήσατο μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς μονῆς του, ἀπέθανε δὲ ὁ μοναχὸς μὴ καταταχθεὶς εἰς ἑτέραν μονήν; Ἡ περιουσία αὕτη διέπεται ἐξ ἀνάγκης ὑπὸ τῶν διατάξεων τοῦ κοινοῦ δικαίου, ἀφ' οὗ εἰς οὐδεμίαν μονὴν ἀνῆκεν ὁ κτησάμενος αὐτήν, ἀπεφήνατο ὁ Ἄρειος Πάγος (ἀπόφ. 284 τοῦ 1863 καὶ 69 τοῦ 1847)[2], ἀλλ' ἡ θεωρία αὕτη εἶνε πλημμελεστάτη, διότι ἀφ' οὗ κληρονόμος ἐξ ἀδιαθέτου κατὰ τὸν νόμον μόνον τὸ μοναστήριον ὑπάρχει, ἡ περιουσία τοῦ τοιούτου μοναχοῦ διαλυθείσης μονῆς (in statu dispersionis) καθίσταται ἐκκειμένη περιουσία (bonum vacans) καὶ ἀνήκει τῷ Δημοσίῳ καὶ οὐχὶ τοῖς συγγενέσιν αὐτοῦ, ὡς καὶ ἀνωτέρῳ ἐν § 69 (σελ. 142) ἐξεθήκαμεν καὶ ἔνθα παραπέμπομεν.

Σημειωτέον τέλος καὶ τάδε· ἐὰν ὁ μετατεθεὶς μοναχὸς εἶχεν ἀφιερώσῃ τι τῷ πρώτῳ μοναστηρίῳ, πᾶσα ἡ περιουσία

[1] Ἐὰν οἱ συγγενεῖς οὗτοι εἰσὶ τέκνα ἢ γονεῖς ὑποχρεούμενοι εἰς περίθαλψιν καὶ διατροφὴν κατὰ τὸν ἀστικὸν νόμον; Τὸ διάταγμα δὲν διακρίνει οὐδὲ ἐξαιρεῖ αὐτούς· ἀλλ' ὅμως πραγματεύεται περὶ συγγενῶν οὐχὶ ἀναγκαίων κληρονόμων, οἵτινες, ἐὰν δὲν ἔλαβόν τι ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ ζῶντος, δικαιοῦνται εἰς τὴν νόμιμον μοῖραν. Οἱ ἀναγκαῖοι κληρονόμοι ἄρα δὲν φαίνεται ἡμῖν ὅτι δικαιοῦνται νὰ ἀποζημιωθῶσιν ἐκ διατροφῆς καὶ περιθάλψεως ἐπιβαλλομένης ὑπὸ τοῦ ἀστικοῦ νόμου ρητῶς.

[2] Quid juris, ἂν αὐθαιρέτως ἀποχωρήσας τοῦ μοναστηρίου ὁ μοναχὸς ζῇ μακρὰν τοῦ μοναστηρίου; Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ὑπάρχοντος τοῦ μοναστηρίου, τοῦ ἠθικοῦ δῆλα δὴ προσώπου, ὅπερ ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἀξιώσεις, ἐφαρμόζονται αἱ περὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν μοναστηρίων ἀρχαὶ τοῦ δικαίου· τὸ μοναστήριον κληρονομεῖ αὐτὸν ἀποθνήσκοντα ἀδιάθετον. Ἐν τῇ πράξει παρουσιάσθη καὶ τὸ ζήτημα περὶ τῆς τύχης τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ, ὅστις καταλιπὼν τὸ μοναστήριον γίνεται κοσμικός, νυμφεύεται μάλιστα καὶ ἀποκτᾷ τέκνα; Ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω (σελ. 129 σημ. 2) ἄκυρος καὶ παράνομος κηρύσσεται ὁ γάμος μοναχοῦ· (πρβ. καὶ Grospitsch αὐτόθι § 8 σελ. 51)· ἡ περιουσία ἄρα τοῦ τοιούτου μοναχοῦ κανονίζεται ὑπὸ τῶν περὶ περιουσίας τῶν μοναχῶν νόμων. (πρβ. καὶ Νεαρ. 5 §§ 6 καὶ 8 Ἀθανασίου Σχολαστικοῦ παράτ. τίτ. II Heimbach Ἀνεκδ. I. σελ. 43).

του ἡ μετὰ τὴν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦτο εἴσοδον κτηθεῖσα ἀνήκει τῷ μοναχῷ καὶ συμμετατίθεται τῷ δευτέρῳ μοναστηρίῳ, ἐὰν δὲ δὲν εἶχεν ἀφιερώσῃ τι, τότε τὸ τρίτον αὐτῆς ἀποκληροῦται καὶ ἀνήκει τῷ πρώτῳ μοναστηρίῳ κατὰ κυριότητα, τὸ δίμοιρον δὲ παρακολουθεῖ τῷ μετατιθεμένῳ μοναχῷ. Ὁ μετατιθέμενος, εἴτε τὸ δίμοιρον, εἴτε τὸ ὅλον τῆς περιουσίας ταύτης, δύναται νὰ διαθέσῃ ὡς βούλεται πρὸ τῆς εἰς τὸ δεύτερον μοναστήριον ἐγκαταγραφῆς καὶ μεταθέσεως καὶ εἰσόδου. Ἐὰν δὲ δὲν διετύπωσέ τι περὶ αὐτῆς, τότε φρονοῦμεν ὅτι προσκυροῦται τῷ μοναστηρίῳ τούτῳ κατὰ τὴν Νεαρὰν 5 κ. 5 καὶ 123 κεφ. 38 τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὧν αἱ διατάξεις ἐπίσης ἐφαρμοστέαι εἰσὶν ὑπαρχόντων παίδων, ὅτε ὁ μοναχὸς καὶ μετὰ τὴν μετάθεσιν καὶ εἰς τὸ δεύτερον μοναστήριον κατάταξιν δύναται νὰ διαθέσῃ τὴν περιουσίαν ὑπὲρ αὐτῶν, διατηρουμένης μοίρας παιδὸς ὑπὲρ τοῦ μοναστηρίου.

Ἡ περιουσία, ἥτις προσγίνεται τῷ μοναχῷ μετὰ τὴν εἰς τὸ δεύτερον μοναστήριον εἴσοδον καὶ μετάθεσιν ἀναμφιβόλως ὑπόκειται ταῖς διατάξεσι τῆς Νεαρᾶς 5 τοῦ Λέοντος.

Ἀλλὰ τούτων οὕτως ἐχόντων γεννᾶται τὸ ζήτημα, ἐὰν εἰσεκομίσατο ὁ μοναχὸς περιουσίαν 1000 δραχμῶν εἰς τὸ Α μοναστήριον, κατόπιν δὲ μετετέθη εἰς τὸ μοναστήριον Β καὶ ἀφιέρωσεν καὶ τούτῳ περιουσίαν ἑτέραν δραχμῶν 1000 κατὰ τὴν μετάθεσίν του, ἀποθάνῃ δὲ ἔχων παῖδας καὶ περὶ αὐτῶν οὐδὲν διέθεσε οὐδὲ ἐν ζωῇ ἐδωρήσατο, ἢ μέρος ἐλάχιστον εἶχεν αὐτοῖς παράσχῃ, ἡ νόμιμος μοῖρα αὐτῶν ἐπὶ τίνος ποσοῦ ὑπολογισθήσεται; Νομίζομεν ὅτι καὶ ἐκ τῶν δύο μοναστηρίων θὰ λάβωσιν οἱ παῖδες τὸ νόμιμον μέρος καὶ θὰ συμπληρωθῇ αὐτό, διότι αἱ διατάξεις τῶν Νεαρῶν 5 καὶ 123 εἰσὶ γενικαί, καὶ διότι ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι ἡ μόνη περιουσία τοῦ μοναχοῦ εἶνε ἡ εἰς τὸ πρῶτον μοναστήριον εἰσκαμισθεῖσα, ἀναμφιβόλως αὕτη ὑπόκειται τῷ κληρονομικῷ δικαιώματι τῶν παίδων· ἡ νόμιμος μοῖρα τῶν παίδων κατὰ τὰς ῥηθείσας διατάξεις ἔσται τὸ νόμιμον ποστημόριον

τῶν εἰς τὰ δύο μοναστήρια εἰσκομισθεισῶν περιουσιῶν συνυπολογιζομένων, τὸ ποστημόριον δὲ τοῦτο ἢ τὴν συμπλήρωσιν αὐτοῦ δύνανται δι' ἀγωγῆς νὰ ἐπιδιώξωσιν ἀποτελεσματικῶς.

Ἀναφορικῶς πρὸς τὴν λύσιν, ἣν ἐδεξάμεθα, ὅτι οὐχὶ οἱ ἐξ ἀδιαθέτου κοινοὶ κληρονόμοι συγγενεῖς, ἀλλ' ἡ μονὴ λαμβάνει τὴν μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν κτηθεῖσαν περιουσίαν τοῦ μοναχοῦ ἀποθνήσκοντος ἀδιαθέτου πλὴν τῆς ὀφειλομένης νομίμου μοίρας κατὰ τὰ ἐν τῇ Ν. 123, παρατιθέμεθα καὶ τὰ ἑπόμενα.

Καὶ τὸ Διάταγμα τῆς 15/27 Ἀπριλίου 1836 [1] ὥρισεν ὅτι «*οἱ μοναχοὶ ἀποθνήσκοντες δὲν κληρονομοῦνται ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς των, ἀλλ' ἀπὸ τὰ μοναστήρια εἰς τὰ ὁποῖα ἔχουν τὴν μετάνοιάν των*», ἡ δὲ Ἐγκύκλιος τῆς 6 Μαΐου 1837 [2] παρατηρεῖ ὅτι «*κατὰ τὸν ἐν ἰσχύϊ πολιτικὸν νόμον* (*Ἀρμεν. ἑξάβ βιβ. Ε τίτλ. Δ'. § 2 καὶ 4*) *καὶ κατὰ τὸν Ἐκκλησιαστικὸν* (*ἴδε Καν. ϛ' τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ΑΒ Ἁγίας Συνόδου*) *μόνος κληρονόμος τῆς περιουσίας τοῦ ἀποβιώσαντος μοναχοῦ εἶνε ἡ μονή, εἰς ἣν ὁ τελευτήσας εἶχε τὴν ἐγκαταβίωσίν του, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν μονὴν ἡ τοῦ μοναχοῦ περιουσία μένει κτῆμα ἀναφαίρετον*» [3]. Ἡ δ' Ἐγκύκλιος τῆς 8 Ἰανουαρίου 1834 ἀποφαίνεται ὅτι «*κατὰ τοὺς μοναστηριακοὺς ὅρους, ἡ ἀτομικὴ τῶν μοναχῶν περιουσία ἀνήκει εἰς τὸ μοναστήριον, καὶ ἑπομένως κανεὶς τῶν συγγενῶν δὲν ἠμπορεῖ τίποτε νὰ ἀπαιτήσῃ, καθότι ἄλλως γίνεται ἱερόσυλος*» [4].

Καὶ ὁ Βαλσαμών, ὡς ἀνωτέρω ἐν § 60 εἴρηται, φρονεῖ ὅτι ἀποθνήσκοντος ἀδιαθέτου τοῦ μοναχοῦ καὶ ἡ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν καὶ εἰς μοναστήριον εἴσοδον αὐτοῦ κτηθεῖσα περιουσία κληρονομεῖται παρὰ τοῦ μοναστηρίου τῆς ἐγκαταβιώσεως καὶ ὅτι ἐφαρ-

[1] Μάμουκα μοναστηρ. σελ. 115.

[2] Μάμουκα αὐτόθι σελ. 114.

[3] Πρβ. καὶ ὁδηγίας 4 Μαρτίου 1859, ἔνθα ἐφαρμόζονται αἱ ἀρχαὶ τῆς Νεαρᾶς 123 (Μάμουκα αὐτόθι σελ. νε - νη).

[4] Πρβ. καὶ Ἐγκύκλιον 14 Φεβρουαρίου 1834 (Μάμουκα αὐτόθι σελ. 109).

μόζονται «*ὅσα εἰς τὰ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως προσόντα πράγματα τῷ μοναχῷ*», δῆλα δὴ αἱ τῆς Ν. 123 διατάξεις[1].

Καὶ ὁ Μολδαυικὸς δὲ Κῶδιξ, ὅστις συνετάχθη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν βυζαντιακῶν πηγῶν καὶ νόμων, ὀρθῶς διέταξε περὶ τῆς περιουσίας τῶν μοναχῶν τῆς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως καὶ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν κτηθείσης ἄνευ διακρίσεως τάδε:

Ἄρθ. 767. Ἐὰν ἀποθάνωσιν ἀδιάθετοι, ἀναγκαίους ἔχοντες κληρονόμους, δίδεται εἰς αὐτοὺς τὸ νόμιμον μερίδιον, ἡ δὲ *λοιπὴ περιουσία ἀνήκει* εἰς τὸ Μοναστήριον.

Ἐὰν δὲν ἔχωσιν ἀναγκαίους κληρονόμους, ἀνήκει εἰς τὸ μοναστήριον πᾶσα ἡ περιουσία αὐτῶν, ἣν ἔχοντες εἰσῆλθον εἰς τὸ μοναστήριον, καὶ *ἥτις περιῆλθεν εἰς αὐτοὺς ἔπειτα ἐκ κληρονομίας ἢ λεγάτων συγγενῶν*[2].

---

[1] Ἡ γνώμη αὕτη εἶνε ἡ ὀρθοτέρα (πρβ. καὶ σχόλ. Ἀριστηνοῦ αὐτόθι), ἐφαρμοζομένης δὲ τῆς Νεαρᾶς 123 ἐπαναλαμβάνομεν καὶ πάλιν ὅτι ὀφείλεται ἡ νόμιμος μοῖρα τῶν παίδων, ὥστε ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ μόνη περιουσία τοῦ μοναχοῦ ἦτο ἐκ 10,000 δραχμῶν, κτηθεισῶν μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν, ἐξ αὐτῶν πρέπει νὰ ἀφαιρεθῇ ἡ νόμιμος μοῖρα ἢ συμπλήρωσις αὐτῆς, καὶ τὸ ἄλλο μέρος ἀνήκει τῇ μονῇ jure professionis. Ἐὰν δὲν ὑπάρχωσι τέκνα, ἀλλ' ἀπώτεροι συγγενεῖς, ἅπασα ἡ περιουσία τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου ἀποθνήσκοντος μοναχοῦ ἀνήκει τῷ μοναστηρίῳ.

[2] Πρβ. καὶ ἄρθ. 769, ὅπερ ὅμως ἁρμόζει μᾶλλον εἰς τοὺς ἐπισκόπους, ὡς καὶ τοῦ ἄρθ. 768 τὸ τέλος, καθόσον διακρίνεται περιουσία ἐκ κληρονομίας συγγενῶν ἢ ἐξ ἄλλης αἰτίας κτηθεῖσα. Τῆς ἐξ ἄλλης αἰτίας κτηθείσης ἀποκλείει τοὺς ἀναγκαίους κληρονόμους, ὅπερ δὲν συνᾴδει ταῖς βυζαντιακαῖς ἀρχαῖς.

Ἄρθ. 769. «*Δὲν ἔχουσιν ἄδειαν νὰ διατάξωσιν, ὅσα ἐκέρδησαν ἐξ ἄλλων αἰτιῶν μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ μοναδικοῦ βίου, καὶ ἂν ἔχωσι κληρονόμους ἀναγκαίους, διότι ταῦτα πάντα ἀνήκουσιν εἰς τὸ Μοναστήριον· (Ἀποστ. Καν. ΛΗ καὶ Μ τῆς Δ Συνόδου ΚΒ τῆς Ϛ, λε. τῆς ἐν Καρθαγ. λ, μ, πθ, καὶ ρβ. Νεαρ. Ἰουστιν. ρκγ. κεφ. να καὶ Βασιλ. βιβ. α Τίτ. α κεφ· ργ)*» Ἐὰν διορθωθῇ τοῦτο μόνον, ὅτι οἱ ἀναγκαῖοι κληρονόμοι κατὰ τὸ βυζαντιακὸν δίκαιον ἐπὶ πάσης περιουσίας τοῦ μοναχοῦ ἀδιακρίτως δικαιοῦται εἰς κληρονομικὴν μερίδα, ἐπί τε τῆς πρὸ τῆς εἰσόδου καὶ μετὰ τὴν εἴσοδον κτηθείσης περιουσίας, εἴτε ἐκ κληρονομίας συγγενῶν, εἴτε ἄλλως κτηθείσης, κατὰ τὰ ἄλλα ὁ Μολδαυικὸς Κῶδιξ ἔχει λίαν ὀρθῶς, εὐχῆς δ' ἔργον θὰ ἦτο καὶ ὁ Ἕλλην νομοθέτης νὰ ἔχῃ αὐτὸν ὑπ' ὄψει κατὰ τὴν σύνταξιν καὶ τοῦ μέλλοντος Ἑλληνικοῦ Κώδικος, οὐ μόνον δὲ ἐπὶ τῶν θεμάτων, ἅπερ πραγματευόμεθα ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἄλλων μερῶν τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, διότι ὁ Μολδαυικὸς Κῶδιξ ὡς βάσιν ἔλαβε καὶ τὸ βυζαντιακὸν δίκαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

§ 94. Διατυπώσεις μετὰ τὸν θάνατον μοναχοῦ. Διάτ. 8 Ἰανουαρίου 1834. Ἐγκύκλιος Ἱερᾶς Συνόδου 14 Φεβρουαρίου 1834.

§ 95. Ἐγκύκλιος 28 Ἀπριλίου 1836 περὶ τῆς ἀνάγκης ἢ μὴ ἀνάγκης σφραγίσεως Ἐγκύκλιος 6 Μαΐου 1837.

§ 96. Χρέη τοῦ μοναχοῦ.

§ 97. Αἱ ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι 4 Μαρτίου 1859 περὶ τῶν καθηκόντων τῶν Ἀρχῶν ὡς πρὸς τὴν περιουσίαν τοῦ ἀποθνήσκοντος μοναχοῦ. Μοναχὸς Ἕλλην ἀποθνήσκων ἐν ἀλλοδαπῇ.

§ 98. Κληρονομικὴ διαδοχὴ ἐγγάμων ὑπαρξάντων μοναχῶν. Ὁδηγίαι 4 Μαρτίου 1859.

§ 99. Καθήκοντα ἐπισκόπων μετὰ τὴν κουρὰν μοναχοῦ. Ἐγκύκλιος Ἱερᾶς Συνόδου 17 Ἰουλίου 1859.

§ 100. Ἐν Ἑπτανήσῳ κληρονομικὸν δίκαιον τῶν μοναχῶν.

---

§ 94. Κατὰ τὸ διάταγμα τῆς 8 Ἰανουαρίου 1834, ἐπειδὴ ἡ περιουσία τῶν μοναχῶν ἀνήκει τῷ μοναστηρίῳ, ὁ ἁρμόδιος ἐπίσκοπος ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ μοναχοῦ προβαίνει εἰς τὴν καταγραφὴν τῆς περιουσίας ταύτης, ἥτις παραδίδοται τῷ ταμείῳ τοῦ μοναστηρίου τῆς μετανοίας του, εἰδοποιουμένης συγχρόνως περὶ τούτου καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν δέον νὰ παρίσταται καὶ ἡ διοικητικὴ ἀρχή, περὶ τούτου δὲ γίνεται συνεννόησις μετὰ τοῦ Νομαρχείου.

Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Διατάγματος τούτου, ἔχοντος ἰσχὺν νόμου ἅτε πρὸ τοῦ Συντάγματος ἐκδοθέντος, ἡ Σύνοδος διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 353 τῆς 14 Φεβρουαρίου 1834 [1] Ἐγκυκλίου ἐκανόνισεν τὰ πράγματα ὡς ἑξῆς: Τοῦ ἀποθνήσκοντος μοναχοῦ, εἴτε ἐντὸς τοῦ μοναστηρίου, εἴτε ἐκτὸς αὐτοῦ, ἡ περιουσία κινητή τε καὶ ἀκίνητος κληρονομεῖται παρὰ τοῦ

[1] Μάμουκα αὐτόθι σελ. 108. (γραμματεύοντος τοῦ Θ. Φαρμακίδου).

μοναστηρίου, θεωρουμένη ὡς ἐπ' ὀνόματι τούτου κτηθεῖσα καὶ οὐδεὶς τῶν συγγενῶν ἔχει δικαίωμά τι ἐπ' αὐτῆς. Τὴν ἀρχὴν ταύτην αἰτιολογοῦσα ἐν πρώτῳ ἄρθρῳ ἡ Συνοδικὴ Ἐγκύκλιος σημειοῦται ὅτι, «*τοῦτο ἐγένετο πάντοτε καὶ γίνεται μέχρι σήμερον εἰς τὰ Ἑλληνικὰ μοναστήρια κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς Κανόνας καὶ τὴν συνήθειαν, καὶ οὐδεὶς λόγος εἶναι ἱκανὸς πρὸς ἀνατροπὴν αὐτοῦ*». Ἀλλὰ κατόπιν τούτου προστίθεται ὅτι «*οὐδεὶς μοναχὸς ἔχει ἄδειαν νὰ διαθέτῃ τὴν περιουσίαν του εἴτε κινητὴν εἴτε ἀκίνητον, ὡς βούλεται, ἢ ν' ἀφίνῃ αὐτὴν ἢ μέρος αὐτῆς εἰς συγγενεῖς ἢ σχετικούς, ὡς ἀνήκουσαν εἰς τὸ μοναστήριον, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου ἀπέκτησεν αὐτὴν ὁ μοναχός*». Καὶ ἐν ἄρθρῳ δὲ 4 ἡ Ἐγκύκλιος φέρει ὅτι «*ἀπαγορεύεται εἰς τὸ ἑξῆς πᾶσα καὶ ὁποιαδήποτε ἰδιοκτησία εἰς τοὺς μοναχούς*», ἐν ἄρθρῳ 5 «*ἀπαγορεύεται ὡσαύτως εἰς τοὺς μοναχοὺς πᾶς καὶ ὁποιοσδήποτε ἄλλος ἄμεσος ἢ ἔμμεσος τρόπος εἰς ἰδιαιτέραν ἀποθησαύρισιν*», ἐν ἄρθρῳ δὲ 8 ὅτι «*ταῦτα διατάττουσα ἡ Σύνοδος, δὲν ἀδικεῖ κανένα. Οἱ μοναχοί, ἀφαιρούμενοι τὴν ἰδιοκτησίαν ἢ ἐμποδιζόμενοι ἀπὸ τοῦ νὰ ἔχωσιν ἢ ἀποκτῶσιν ἴδιόν τι, δὲν ἀδικοῦνται κατ' οὐδέν, οὔτε δύνανται νὰ παραπονεθῶσιν ὡς παρὰ νέων νόμων ὑποχρεούμενοι εἰς τοῦτο*», ἐπικαλεῖται δὲ πρὸς ὑποστήριξιν τὸν κανόνα 6 τῆς ΑΒ Συνόδου 19 τῆς Ζ 3 καὶ 4 τῆς Δ.

Ἀλλ' αἱ ἀρχαὶ αὗται, ὡς ἐν ταῖς προηγουμέναις §§ εἴδομεν, ἀντιβαίνουσι τῇ Νεαρᾷ 5 τοῦ Λέοντος ὡς πρὸς τὴν μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν περιουσίαν τοῦ μοναχοῦ καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν ἔχουσι κῦρος.

Τὸ τρίτον ἄρθρον τῆς Ἐγκυκλίου συνᾴδει τῇ τῆς 8 Ἰανουαρίου Ἐγκυκλίῳ τοῦ Ὑπουργείου[1]. Κατὰ τοῦτο, «*παντὸς μοναχοῦ ἐκτὸς τοῦ μοναστηρίου ἀποθνήσκοντος, ἡ περι-*

[1] Μάμουκα αὐτόθι σελ. 107.

ουσία είς ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν συνίσταται, καταγράφεται ἀμέσεως παρὰ τοῦ ἐπισκόπου (λαμβάνοντος γνῶσιν τούτου παρὰ τοῦ Ἡγουμένου) καὶ τῆς τοπικῆς Ἀρχῆς, εἰς ἰδιαίτερα κατάστιχα μεθ' ὅλης τῆς ἀκριβείας, συνυπογραφόμενα καὶ συσσφραγιζόμενα παρ' ἀμφοτέρων καὶ παρὰ τριῶν ἀξιοπίστων μαρτύρων, τῶν ὁποίων καταστίχων τὸ ἓν πέμπεται παρὰ τοῦ Ἐπισκόπου εἰς τὴν Σύνοδον· ἡ δὲ οὕτω καταγεγραμμένη περιουσία τοῦ μοναχοῦ παραδίδεται ὑπὸ τὴν εὐθύνην τοῦ Ἡγουμένου, ἕως οὗ ἡ πολιτικὴ Ἀρχὴ γνωστοποιήσῃ τοῦτο πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κ τ.λ. Βασ. Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας, νὰ πράξῃ αὕτη ὅ,τι ἐκ τῶν καθηκόντων αὐτῆς[1]. Τοῦτ' αὐτὸ γίνεται καὶ περὶ τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ ἀποθνήσκοντος ἐκτὸς τοῦ μοναστηρίου».

§ 95. Ἡ ἐγκύκλιος ὅμως τοῦ Ὑπουργείου περὶ τῆς ἀπογραφῆς τῆς περιουσίας τῶν ἀποβιούντων μοναχῶν παρήγαγε πολλὰς ἐν τῇ ἐφαρμογῇ δυσχερείας. Διοικητικαί τινες ἀρχαὶ μέχρι τῆς διαταγῆς τοῦ Ὑπουργείου περὶ τῆς ὁριστικῆς τύχης τῆς περιουσίας ταύτης ἐπέθετον σφραγῖδας ἐπὶ τῶν ἀπογραφέντων πραγμάτων, ἅτινα ἠφανίζοντο μένοντα πολλάκις ἐπὶ μῆνας πολλοὺς ἐσφραγισμένα. Τὸ ἄτοπον τοῦτο διώρθωσεν ἡ ἑτέρα ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργείου τῆς 28 Ἀπριλίου 1836 (ὑπ' ἀριθ. 5387), καθ' ἣν μετὰ τὴν ἀπογραφὴν τὰ ἀπογραφέντα πράγματα ἢ χρήματα παρουσίᾳ πάντων ἢ τῶν πλειόνων τῆς μονῆς πατέρων παραδίδονται τῷ Ἡγουμένῳ καὶ τοῖς συμβούλοις τῆς μονῆς διὰ καταλόγου, ἀντίγραφον τοῦ ὁποίου ὑπογεγραμμένον παρ' αὐτῶν ἀποστέλλεται τῷ Ὑπουργείῳ. Δύνανται ὅμως νὰ ὑπάρξωσι περιστάσεις, καθ' ἃς ἡ σφράγισις καθίσταται ἀναγκαία· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐπιτρέπει οὐχ ἧττον ἡ ἐγκύκλιος τὴν προσωρινὴν σφράγισιν, ἥτις γνωστο-

[1] Ὑποθέτομεν ὅτι ἐνταῦθα τὸ ἄρθρον ἐννοεῖ ὅτι τὰ πράγματα μένουσιν ἐκκρεμῆ, μέχρι οὗ τὸ Ὑπουργεῖον διατάξῃ τὴν ἀποδοχὴν ἢ τὴν ἀποβολὴν τῆς περιουσίας, διότι πολὺ πιθανὸν νὰ μὴ εἶνε συμφέρουσα.

ποιεῖται ἀμέσως τῷ Ὑπουργείῳ, ἵνα ἐν καιρῷ διατάξῃ τὴν ἀποσφράγισιν.

Ἀλλὰ τίνες δύνανται νὰ ὦσιν αἱ περιστάσεις τῆς σφραγίσεως; Τοῦτο ὡς ζήτημα πραγματικὸν φαίνεται ὅτι ἐναπόκειται τῇ κρίσει τῆς ἐνεργούσης ἀρχῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἡ Ἐγκύκλιος δὲν ὥρισεν αὐτάς, περιορισθεῖσα μόνον νὰ ἀνενέγκῃ ὡς παράδειγμα ἀνάγκης σφραγίσεως τὴν μεγάλην ποσότητα χρημάτων ἢ κειμηλίων πολυτίμων, τὰ ὁποῖα ἠδύναντο νὰ κεντήσωσι τὴν δίψαν τῆς ἀπληστίας ἀπομένοντα ἐκτεθειμένα εἰς χεῖρας τῶν ἡγουμένων ἀσφράγιστα.

Τοιαῦται ἦσαν αἱ διατάξεις τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας μέχρι τοῦ 1837, ἡ πεῖρα ὅμως εἶχεν ἀποδείξῃ, ὅτι αἱ περιουσίαι τῶν μοναχῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἦσαν ἀσήμαντοι, τὰ μέτρα δὲ τῆς ἐνεργείας τῶν τε ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῶν πολιτικῶν Ἀρχῶν κατὰ τὸν θάνατον αὐτῶν παντελῶς ἄσκοπα καὶ μάταια, συχνάκις μάλιστα αἱ δαπάναι πρὸς πραγμάτωσιν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν νομίμων διατυπώσεων ὑπερέβαινον τὴν ἀξίαν τῶν πενιχρῶν κληρονομιῶν. Διὰ τοιούτους λόγους τὸ Ὑπουργεῖον ἠναγκάσθη νὰ προβῇ εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς ἀπὸ 6 Μαΐου 1837 [1] ἑτέρας Ἐγκυκλίου του, δι' ἧς ἐθεώρησε περιττὰς τὰς ῥηθείσας διατυπώσεις, καὶ δὴ εὐλόγως, ἀφ' οὗ κατὰ τὸν ἀστικὸν νόμον (Ἁρμεν. Ε 4, 2 καὶ 4) καὶ κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν (Καν. 6 ΑΒ Συνόδου) κληρονόμος τοῦ μοναχοῦ θεωρεῖται τὸ μοναστήριον, ἐτροπολόγησε δ' οὕτω τὰς προηγουμένας ἐγκυκλίους (8 Ἰανουαρίου 1836 καὶ 28 Ἀπριλίου 1836) καὶ διέταξεν ἵνα, ἅμα ἀποβιώσαντος μοναχοῦ, ὁ Ἡγούμενος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν Σύμβουλοι συντάττωσι πίνακα ἢ κατάλογον ἀκριβῆ (ἀπογραφὴν) κατ' εἶδος ἁπάσης τῆς εὑρεθείσης περιουσίας, παρόντων, ἐὰν δὲν εἶνε δυνατὸν πάντων, τοὐλάχιστον τῶν πλειόνων τῆς μονῆς. Ὁ πίναξ οὗτος ἀποστέλλεται ἀμέσως τῷ ἁρμοδίῳ Νομάρχῃ ἐν

[1] Μάμουκα αὐτόθι σελ. 114.

πρωτοτύπῳ, ὅπως διαβιβάσῃ αὐτὸν τῷ Ὑπουργείῳ. Ὁ πίναξ οὗτος ἐγγράφεται ἀνυπερθέτως εἰς τοὺς κώδικας τῆς μονῆς, ἐννοεῖται πρὸ τῆς ἀποστολῆς των εἰς τὴν Νομαρχίαν καὶ τὸ Ὑπουργεῖον.

Ἐν τούτοις κατὰ τὸ 1850 ὁ Δήμαρχος Αἰγίνης, ἀποβιώσαντος τοῦ Ἡγουμένου τῆς αὐτόθι μονῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἐκάλεσε τὸν Εἰρηνοδίκην Αἰγίνης νὰ μεταβῇ πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ἐν τῇ μονῇ ἐκείνῃ ἀρχείων καὶ ἄλλης κινητῆς περιουσίας· ὁ Εἰρηνοδίκης φαίνεται δὲν εἰσήκουσε, καὶ λίαν εὐλόγως, τῇ τοιαύτῃ προσκλήσει, καὶ ὁ Δήμαρχος μόνος μεταβὰς ἐνήργησε σφράγισιν καὶ συνέταξε πρᾶξιν ἀπογραφῆς, ἣν διεβίβασε τῷ Νομάρχῃ. Ὁ Νομάρχης ἀνήγγειλε ταῦτα τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ὃ ἀπηύθυνε τὸ ἀπὸ 8 Σεπτεμβρίου 1850 ἔγγραφόν του[1] πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν περὶ τῆς περιουσίας τῶν ἀποβιούντων μοναχῶν. Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν χαρακτηρίζει διὰ τοῦ ἐγγράφου του ὡς ὑπέρβασιν καθήκοντος τὴν ἐνέργειαν τοῦ Δημάρχου, ὑπομιμνήσκει δ' ὅτι κατὰ τοὺς κειμένους νόμους «*παντὸς μοναχοῦ ἀποβιοῦντος νόμιμος καὶ ἀδιαφιλονείκητος κληρονόμος οὔτε εἶνε οὔτε δύναται νὰ εἶναι ἄλλος παρὰ τὴν Μονὴν τῆς μετανοίας αὐτοῦ τοῦ Μοναχοῦ*»· τὸ Ὑπουργεῖον ἀπαγορεύει πάσῃ Ἀρχῇ τὴν ἐπιχείρησιν ἀπογραφῆς τῆς κινητῆς ἢ ἀκινήτου περιουσίας του, πλὴν ἐὰν ἤθελεν ἡ ἁρμοδία Ἀρχὴ ἤτοι ὁ Ἡγούμενος καὶ οἱ Σύμβουλοί του προκαλέσῃ τοιαύτην, ὑποδείκνυσι δὲ ὡς περίστασιν τοιαύτην ἐὰν ἡ περιουσία τοῦ ἀποβιώσαντος μοναχοῦ εἶναι βεβαρημένη ἐκ χρεῶν καὶ ὑπάρχῃ σκέψις ἀποποιήσεως τῆς κληρονομίας.

Τὸ ὑπουργικὸν ἔγγραφον ὡς Ἀρχὴν δυναμένην νὰ προκαλέσῃ τὴν ἀπογραφὴν καὶ σφράγισιν μνημονεύει «*τὴν νόμιμον διοίκησιν τῶν τῆς Μονῆς πραγμάτων*». Ἐπελθόντος ὅμως τοῦ

[1] Μάμουκα αὐτόθι σελ. 119.

ἄρθ. 10 τοῦ Διατάγματος τῆς 28 Ἰουλίου 1858, καὶ διὰ προηγουμένων διαταγμάτων καὶ νόμων [1], τὸ Ὑπουργεῖον ἔχει τὴν ἀνωτάτην ἐπιστασίαν τῆς διαχειρίσεως τῶν μοναστηριακῶν περιουσιῶν, ἀναμφηρίστως αἱ διοικητικαὶ ἀρχαὶ δικαιοῦνται νὰ προκαλέσωσι διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου πρὸς ἀπογραφήν, ἀφ' οὗ πρὸς ἀποδοχὴν ἢ ἀποβολὴν τῆς κληρονομίας τῶν μοναχῶν ἡ ἄδεια τοῦ Ὑπουργείου εἶνε ἀπολύτως καὶ ἀπαραιτήτως ἀναγκαία.

§ 96. Ἂν καὶ σπανία ἡ περίστασις τῶν χρεῶν, ὡς ἀναφέρει τὸ Ὑπουργικὸν ἔγγραφον, δύναται ὅμως νὰ παρουσιασθῇ, καὶ τότε ἐφαρμοστέαι βεβαίως τυγχάνουσιν αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 1050-1053 τῆς Πολ. Δικονομίας. Ἀλλ' ἆρά γε ἡ ἐπίθεσις τῶν σφραγίδων καὶ ἀπογραφὴ μόνον διὰ τῶν διοικούντων καὶ ἐπιτηρούντων τὴν διοίκησιν καὶ διαχείρισιν τῶν μοναστηριακῶν πραγμάτων δύναται νὰ ἐπιδιωχθῇ; Κατὰ τὰ μνησθέντα ἄρθρα τῆς Δικονομίας πᾶς ὁ ἔχων συμφέρον, ὅστις ἀποδεικνύει ἢ βεβαιοῖ τοῦτο, δύναται νὰ αἰτήσηται αὐτήν· ὥστε λίαν περιωρισμένοι εἰσὶν οἱ ὁρισμοὶ τοῦ ῥηθέντος Ὑπουργικοῦ ἐγγράφου, λαμβάνοντος ὑπ' ὄψει στενῶς τὴν ἀρχὴν ὅτι κληρονόμος τοῦ μοναχοῦ « *οὔτε εἶνε οὔτε δύναται νὰ εἶναι ἄλλος παρὰ τὴν μονὴν τῆς μετανοίας του* ». Τοὐναντίον δύναται νὰ ὑπάρχωσι κληρονόμοι ἐκ διαθήκης ἢ ἀναγκαῖοι κληρονόμοι δικαιούμενοι εἰς τὴν νόμιμον μοῖραν, καὶ οὗτοι ἀναμφιβόλως δικαιοῦνται νὰ ἀξιώσωσι τὴν ἐνέργειαν σφραγίσεως καὶ ἀπογραφῆς κατὰ τὰς διατάξεις τῆς παρ' ἡμῖν Δικονομίας, διότι πῶς ἄλλως θέλει ἐξευρεθῇ ἡ μερίς, ἣν δικαιοῦνται νὰ λάβωσι;

Ἀλλὰ καὶ τοὺς δανειστὰς μήπως δύναταί τις ν' ἀποκλείσῃ τοῦ δικαιώματος τούτου, ἔχοντας ἐκτελεστὸν ἔγγραφον ἢ κατὰ τὸ ἄρθρον 921 τῆς Πολ. Δικονομίας ἐπιτυχόντας ἄδειαν παρὰ τοῦ προέδρου περὶ συντηρητικῆς κατασχέσεως; Ἀναντιρρή-

[1] Διάταγ. 3/15 Ἀπριλίου 1833, Δ. 5 Δεκεμβρίου 1845, Νόμ. 5 Δεκεμβρίου 1845, Διακήρυξις 23 Ἰουλίου 1833. Πρβ. Α. Π. ἀπόφασιν 304 (1877).

τως οὐχί, διότι κατὰ τὸ ἄρθρον 1050 τῆς Πολ. Δικονομίας ἡ ἐπίθεσις σφραγίδων δύναται νὰ ζητηθῇ παρὰ *παντὸς* ὅστις δύναται ν' ἀποδείξῃ νόμιμον συμφέρον ἢ καὶ μόνον νὰ βεβαιώσῃ αὐτό. Ἡ κληρονομία τοῦ μοναχοῦ δὲν ἐξαιρεῖται τῶν μέτρων τούτων, τὸ ἄρθρον μάλιστα 1050 § 1 ποιεῖται μνείαν περὶ πάσης κληρονομικῆς περιουσίας. Ὅταν μάλιστα ὁ μοναχὸς ἀποθάνῃ ἐκτὸς τῆς μονῆς, ἡ σφράγισις τῆς περιουσίας του δύναται νὰ ἐνεργηθῇ κατὰ τοὺς κοινοὺς κανόνας, ἐπίσης καὶ ὅταν ἀποθάνῃ ἢ ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τοῦ μοναστηρίου καὶ ἡ περιουσία ἔτυχε νὰ εὑρίσκηται μακρὰν αὐτοῦ. Καὶ οἱ σύνοικοι λοιπὸν καὶ οἱ ὑπηρέται του δύνανται νὰ προκαλέσωσι τὴν σφράγισιν, ὅταν ὁ μοναχὸς ἀποδημῶν ἀποθάνῃ. Καὶ κατὰ πρότασιν τοῦ παρὰ Πρωτοδίκαις Εἰσαγγελέως ἢ τοῦ Δημάρχου ἢ καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος ἐπιτίθενται σφραγῖδες, 1) ἐάν, τοῦ μοναχοῦ ὄντος ἀπόντος (ἀφάντου), δὲν ἐζητήθη ἡ σφράγισις, ἢ δὲν ὑπῆρχε σύνοικος ὑπηρέτης ἀντιπρόσωπος ἢ συγγενής, καὶ 2) ἐὰν ὁ ἀπὼν ἢ ἀποθανὼν ἐφύλαττε περιουσίαν τοῦ Κράτους, καὶ 3) γενικῶς ἐὰν ἡ περιουσία του εἶνε ἐκτεθειμένη εἰς κίνδυνον [1].

Ἐάν τις τὴν περιουσίαν ἢ τὴν κληρονομίαν τοῦ μοναχοῦ ἀποκλείσῃ τῶν προστατευτικῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρου 1051, μᾶλλον βλάβη ἢ ὠφέλεια δύναται νὰ ἐπέλθῃ εἰς τὰ συμφέροντα τῶν μοναστηρίων, ὅταν οἱ μοναχοὶ ἢ ἱερομόναχοι εὑρισκόμενοι μακρὰν τῶν μοναστηρίων ἀποθνήσκωσι. Ὀρθῶς λοιπὸν τὸ Ὑπουργικὸν ἔγγραφον τῆς 8 Σεπτεμβρίου 1850 ὑπομιμνήσκει τὰς διατάξεις τῶν ἄρθ. 1050 καὶ 1051 Πολ. Δικονομίας, παρέβη δ' ὄντως τὸ καθῆκόν του ὁ Δήμαρχος Αἰγίνης ἐπιχειρήσας τὴν σφράγισιν τοῦ ἐν Αἰγίνῃ μοναστηρίου, οὐχὶ διότι ἀπρόσκλητος ἐνήργησε τοῦτο, ἀλλὰ διότι ὁ Δήμαρχος κατὰ τὸ 1051 ἄρθ. Πολ. Δικον. δὲν δικαιοῦται νὰ προκαλέσῃ σφράγισιν, ὅταν ὁ μοναχὸς ἀποθάνῃ ἐντὸς τοῦ μοναστη-

[1] Ἐν ταῖς περιπτώσεσι 2 καὶ 3 σφραγίζονται μόνον τὰ εἰς φύλαξιν δεδομένα πράγματα (ἄρθ. 1051 fin.).

ρίου παρὰ τῷ νομίμῳ αὐτοῦ διαδόχῳ, καὶ ὅταν ὑπάρχῃ παρὼν ὁ ἁρμόδιος Εἰρηνοδίκης [1].

Γενικῶς περὶ τῆς σφραγίσεως καὶ τῆς ἀπογραφῆς τῆς περιουσίας τοῦ ἀποθνήσκοντος μοναχοῦ ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τῆς Δικονομίας (ἄρθ. 1049-1068), ὧν ἡ ἀνάπτυξις δὲν ἀνήκει βεβαίως ἐνταῦθα.

§ 97. Καὶ αἱ Ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι τῆς 4 Μαρτίου 1859 λίαν ὀρθῶς καὶ σαφῶς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κειμένων νόμων ὥρισαν τὰ ἑξῆς· ἐν ἀποβιώσει μοναχοῦ δὲν εἶνε ἐπιτετραμμένον εἰς δημοτικὴν ἢ διοικητικὴν Ἀρχὴν *ν' ἀπέρχηται εἰς τὸ μοναστήριον τῆς μετανοίας* τοῦ ἀποβιώσαντος πρὸς ἀπογραφὴν τῶν πραγμάτων του ἢ πρὸς ἐπίθεσιν σφραγίδων [2]· (ἄρθ. Δ') « *Δέον ὅμως κρίνομεν νὰ σημειώσωμεν, ὅτι αἱ εὐαγεῖς μοναὶ δὲν ἐξαιροῦνται τοῦ κοινοῦ δικαίου, καθ' ὃ αἱ ἁρμόδιαι Ἀρχαὶ ἔχουσι καθῆκον ἢ κατὰ πρόσκλησίν τινος ἔχοντος νόμιμον συμφέρον ἢ καὶ αὐτεπαγγέλτως, νὰ ἐνεργῶσιν ἐπίθεσιν σφραγίδων κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων* 1049 *καὶ ἑπομ. τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας* ».

Σαφῶς δὲ σημειοῦνται αἱ Ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι ὅτι οἱ κοινοὶ κανόνες ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ τῶν μοναχῶν, οἵτινες ἀποθνήσκουσι μακρὰν τῆς μονῆς τῆς μετανοίας των.

Ὁ ἡμεδαπὸς μοναχὸς δύναται ἐνίοτε ν' ἀποθάνῃ καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐνεργοῦσι καὶ διαφυλάτ-

[1] Κατὰ τὸ ἄρθ. 1053 « εἰς Δήμους ἐκτὸς τῆς κατοικίας *τοῦ Εἰρηνοδίκου*, ὀφείλει κατὰ τὰς περιπτώσεις τῶν ἄρθρων 1050 καὶ 1051, ὁ *δήμαρχος ἢ δημαρχικὸς πάρεδρος* νὰ ἐπιθέτῃ ἀνυπερθέτως, κατ' αἴτησιν ἢ καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος, τὰς σφραγῖδας καὶ νὰ μεταχειρίζηται πρὸς τοῦτο τὴν τῆς ὑπηρεσίας του. Ἡ ἐπίθεσις δὲ αὕτη εἶναι μόνον προσωρινή, μέχρι *τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Εἰρηνοδίκου*. Ὅθεν ὀφείλει ὁ δήμαρχος ἢ ὁ πάρεδρός του, ἐπὶ ποινῇ ἀποζημιώσεως, νὰ εἰδοποιῇ ἀνυπερθέτως τὸν Εἰρηνοδίκην περὶ τῆς προσωρινῆς ταύτης ἐπιθέσεως, καθὼς καὶ περὶ πάσης περιπτώσεως, καθ' ἣν κατὰ τὸ ἄρθρον 1051 γίνεται σφράγισις ἐξ ἐπαγγέλματος».

[2] Μνημονεύει δὲ τὸ Ὑπουργεῖον τὰ δύο ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἔγγραφα· τὸ τῆς 8 Σεπτεμβρίου 1850 ἔγγραφον τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τὴν Ἐγκύκλιον 6 Σεπτεμβρίου 1850 (Μάμουκα αὐτόθι σελ. νζ).

τουσι τὴν περιουσίαν του αἱ προξενικαὶ Ἀρχαὶ κατὰ τοὺς κειμένους νόμους [1].

§ 98. Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τῶν ἐγγάμων ὑπαρξάντων μοναχῶν. Τὰ περὶ τούτων καὶ περὶ τῆς τύχης τοῦ γαμικοῦ ταμείου, ἤτοι τῆς προικὸς καὶ προγαμιαίας δωρεᾶς,ἐπεφυλαξάμεθα ἐνταῦθα καθόσον αἱ ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι τῆς 4 Μαρτίου 1859 ἐν ἄρθρῳ ΙΖ [2] ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «*Περὶ τῆς περιουσίας τῶν μοναχῶν*» πραγματεύονται καὶ ἀναπτύσσουσι τὰ περὶ τούτων.

Ὁ μοναχὸς μέλλων νὰ εἰσέλθῃ εἰς μοναστήριον δύναται νὰ εἶνε ἔγγαμος.

Ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ἀνὴρ ἢ γυνὴ μονάσῃ, ἐὰν μὲν εἶνε ἄπαις, τότε τὰ πράγματά του ἀνήκουσιν τῷ μοναστηρίῳ, εἰς ὃ εἰσέρχεται, ἐὰν δὲ ὑπάρχωσι παῖδες ἐκ τοῦ γάμου, τότε ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ὁ μοναχὸς δὲν διέταξέ τι περὶ αὐτῶν πρὸ τῆς εἰσόδου του, δύναται νὰ διαθέσῃ τὴν περιουσίαν του μεταξὺ τῶν τέκνων του καὶ τοῦ μοναστηρίου οὕτως, ὥστε οὔτε τοῦτο οὔτε ἐκεῖνοι ν' ἀδικηθῶσι· δῆλα δὴ ὀφείλει νὰ παραχωρήσῃ ἑκάστῳ παιδὶ τὴν ἀναλογοῦσαν νόμιμον μοῖραν [3]. Ἐὰν θέλῃ νὰ διαθέσῃ τὸ ὅλον τῆς περιουσίας του ὑπὲρ τῶν τέκνων του κατ' ἰσομοιρίαν [4], τότε ὀφείλει νὰ συναριθμήσῃ καὶ αὐτὸ ἢ ἑαυτὸν μετὰ τῶν τέκνων, καὶ νὰ κρατήσῃ μοῖραν παιδός, ἥτις μένει τῷ μοναστηρίῳ.

Συνεστῶτος τοῦ γάμου δύναται ὁ ἕτερος τῶν συζύγων νὰ μονάσῃ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἐὰν μὲν εἶνε ὁ ἀνήρ, ὀφείλει νὰ

[1] Ἴδ· ἄρθ. 42 43 44 45 «περὶ προξένων ὁδηγίαι» τῆς 1 Ἰανουαρίου 1834.

[2] Μάμουκα αὐτόθι σελ. Ἐντούτοις πρβ. καὶ Νεαρὰν Μανουὴλ Κομνηνοῦ 79 περὶ τῆς τριμήνου δοκιμασίας τῆς ἐγγάμου γυναικός. (coll. Zach. IV).

[3] Νεαρ. 123 λη' «*ὥστε μηδὲ ἐπὶ ἑνὶ τῶν ἑαυτοῦ παίδων ἐλαττῶσαι τὸ νόμιμον μέρος*».

[4] Αἱ ὁδηγίαι προσθέτουσι «*κατ' ἰσομοιρίαν*» ἀλλὰ τοιοῦτος περιορισμὸς δὲν ἐξάγεται ἐκ τῆς Νεαρᾶς, ὥστε ἀποκρουστέος τυγχάνει καὶ ἔκνομος, διότι ὁ πατὴρ δύναται νὰ διαιρέσῃ τὴν περιουσίαν του καὶ οὐχὶ κατ' ἰσομοιρίαν.

ἀποδώσῃ τῇ γυναικὶ τὴν προῖκα καὶ εἴ τι ἄλλο παρ' αὐτῆς ἔλαβε, πρὸς δὲ καὶ τὸν ἀπὸ τελευτῆς κάσον, ὃν αἱ ὁδηγίαι ἐκφράζουσιν ὡς ἑξῆς « *καὶ πρὸς τούτοις τοσοῦτον μέρος ἐκ τῆς γαμικῆς δωρεᾶς, ὅσον ἐκ τῆς τελευτῆς τοῦ ἀνδρὸς τῇ ἀνήκει κατὰ τὰ μεταξὺ αὐτῶν ἐν τῷ προικῴῳ συμβολαίῳ κατὰ νόμον συμπεφωνημένα* [1]. Ἐὰν δ' ἡ γυνὴ εἶνε ἡ θέλουσα νὰ μονάσῃ, ὁ σύζυγος κρατεῖ τὴν προγαμιαίαν δωρεὰν καὶ ἀποδίδωσιν αὐτῇ τὴν προῖκα καὶ εἴ τι ἄλλο π. χ. τῶν ἐξωπροίκων, ὧν εἶχεν ἀναλάβῃ τὴν διαχείρισιν.

Ὅταν ἀμφότεροι οἱ σύζυγοι μονάσωσι, τότε δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψει αἱ διὰ τῶν προικῴων συμβολαίων συμφωνίαι, δῆλα δὴ τὰ ἀπὸ τελευτῆς κέρδη, ἀλλ' ἕκαστος λαμβάνει τὰ ἴδια, ἡ γυνὴ τὴν προῖκα καὶ « *εἴ τι ἄλλο τῷ ἀνδρὶ δεδωκέναι δειχθείη, ἵνα εἷς ἕκαστος δίχα ζημίας τῶν ἰδίων ἀπολαύσῃ πραγμάτων* », ὁ δὲ ἀνὴρ τὴν προγαμιαίαν δωρεὰν παρακρατεῖ. Ἐννοεῖται ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δύνανται νὰ γένωνται ἀμοιβαῖαι δωρεαὶ καὶ παραχωρήσεις· τοῦτο ἐξήρτηται ἀπολύτως ἐκ τῆς θελήσεως αὐτῶν [2].

Οἱ ὁρισμοὶ οὗτοι ἀνήκουσιν τῇ Νεαρᾷ 123, ἔχουσι κατ' ἀκολουθίαν πλήρη ἰσχὺν κατὰ τὸ ἐν Ἑλλάδι καὶ Τουρκίᾳ ἰσχῦον δίκαιον.

Αἱ Ἐγκύκλιοι προστίθενται καὶ τὰ ὑπὸ τῆς Νεαρᾶς 5 τοῦ Λέοντος δεδογμένα, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὁποίων περιττὸν νὰ

[1] Πρβ. Προχ. ηὔξημ. XXVIII 67 « *ὁ δι' ἄσκησιν λύων τὸν ἴδιον γάμον τῷ ἀπὸ τελευτῆς ὑπόκειται κάσσῳ* », ἴδ. καὶ Ἐπιτομῆς VIII 37. Ἐν τούτοις σημειωτέον ὅτι εἰς τὰς *Ροπὰς* (ἔκδ. Ζαχαρίου 1836 σελ. 176) εὑρίσκομεν « *οὔτε γαμετὴ τοῦ ἀποκειραμένου πρὸ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀκινδύνως γαμεῖ, εἰ μὴ ἐγκύμων οὖσα ἔνδον τοῦ ἐνιαυτοῦ τέκῃ* ». Τοῦτο ἐλήφθη ἐκ τοῦ N. 53 fin. Κώδ. (1. 3.) κατ' ἀναλογίαν τῆς ἐκ τοῦ θανάτου λύσεως τοῦ γάμου καὶ διὰ τὴν τῆς γονῆς ἀδηλίαν (πρβ. Ροπὰς σελ. 186).

[2] Ἡ Νεαρὰ καὶ ἐπὶ τῶν μνηστήρων καὶ τῶν λόγῳ μνηστείας δωρεῶν ἐφαρμόζει τὰς αὐτὰς ἀρχάς· « *ἵνα εἷς ἕκαστος δίχα ζημίας τῶν ἰδίων ἀπολαύσῃ πραγμάτων, εἰ μή, ὡς εἰκός, ὁ μνηστὴρ τῇ μνηστῇ, ἢ ἡ μνηστὴ τῷ μνηστῆρι, ἢ ὁ ἀνὴρ τῇ γυναικί, ἢ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ δωρήσασθαί τι ἢ συγχωρῆσαι βουληθείη* ».

ἐπανέλθωμεν, ἅτε διὰ μακρῶν περὶ αὐτῶν πραγματευσάμενοι ἀνωτέρω ἔνθα παραπέμπομεν, παρατηροῦμεν μόνον ὅτι κυρωθείσης καὶ διὰ τῶν ὑπουργικῶν ὁδηγιῶν τῆς ἱκανότητος τῶν μοναχῶν πρὸς κτῆσιν καὶ διαχείρισιν καὶ διάθεσιν ἰδίας περιουσίας, ὀρθότατα ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Μ. Ποτλῆς διὰ τοῦ ἀπὸ 22 Ὀκτωβρίου 1860 ἐγγράφου του[1] πρὸς τὸν Νομάρχην Κυκλάδων ἀπεφήνατο, ὅτι ὁ μοναχὸς ὁ ἔχων ἀποκτήσῃ ἰδίαν περιουσίαν «*δύναται νὰ διαιτᾶται ἐξ αὐτῆς καὶ καθὼς βούλεται ἀνετώτερον*». Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὅμως, μὴ συνεισφέρων τὰ ἴδια εἰς τὸ μοναστηριακὸν Ταμεῖον, δὲν λαμβάνει τι ἐκ τῶν κοινῶν, ἵνα μὴ στερῶνται οἱ πτωχότεροι μοναχοὶ τοῦ ἐπιουσίου.

§ 99. Τὸν θάνατον τῶν μοναχῶν ἢ τὴν κουρὰν αὐτῶν κατὰ τὴν ἐγκύκλιον τῆς 17 Ἰουλίου 1858[2] τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὀφείλουσιν οἱ κατὰ τόπους ἐπίσκοποι ν' ἀναγγέλλωσιν αὐτῇ, σημειούμενοι ἀκριβῶς τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἐπίθετον ἑκάστου αὐτῶν.

§ 100. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἐν Ἑπτανήσῳ δίκαιον περὶ τῆς κληρονομίας τῶν μοναχῶν, ἐπὶ τῆς Ἐνετοκρατίας μέχρι τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἀστικοῦ κώδικος ἐκανονίζετο αὕτη κατὰ τοὺς ἐνετικοὺς νόμους. Ὁ εἰσερχόμενος εἰς μοναστήριον καὶ μὴ διαθέμενος πρότερον τὰ πράγματά του δὲν ἠδύνατο νὰ συντάξῃ διαθήκην, ἐὰν δὲ συνέτασσε ἐκηρύσσετο ἄκυρος[3]. Οἱ μοναχοὶ ἐθεωροῦντο κατὰ τὸ Ἐνετικὸν δίκαιον νεκροὶ ἀστικῶς, δὲν ἐδικαιοῦντο οὔτε νὰ κληρονομηθῶσι οὔτε νὰ κληρονομήσωσι[4]. Ἀποθνήσκοντος τοῦ μοναχοῦ ἀδιαθέτου ἡ ἀκίνητος περιουσία αὐτοῦ περιείρ-

[1] Ἐν Συλλογῇ Δαμασκηνοῦ Χριστοπούλου σελ. 540.

[2] Συλλ. Χριστοπούλου σελ. 479. Περὶ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ μοναχικοῦ σχήματος ἐπὶ τῆς σχέσεως πατρικῆς ἐξουσίας καὶ τῆς ἐπιτροπείας πρβ. Grospitsch αὐτ. § 9 σελ. 58 καὶ ἑπ. καὶ Kraus Vormundschaft II. σελ. 590.

[3] Statuta Veneta IV 30.

[4] Πρβ. Marco Ferro (Ditionario del diritto comune e veneto v° Regolari καὶ Stat. Ven. αὐτόθι 31. Περὶ μονῶν ἐν Ἑπτανήσῳ ἐπὶ ἀγγλοκρατίας πρβ. καὶ Davy Notes and observation an the Ionian Islands (Lond. 1842 II p. 9 sq).

χετο τοῖς κληρονόμοις συγγενέσιν αὐτοῦ κατὰ τάξιν (Stat. V. IV 27 καὶ 28), ἐκ δὲ τῶν κινητῶν τὸ μοναστήριον ἐλάμβανε μοῖραν παιδός, ἐν ἐλλείψει δὲ συγγενῶν περιείρχοντο πάντα τὰ κινητὰ τῷ μοναστηρίῳ [1].

Ἐν τῷ Ἰονίῳ Κώδικι εὑρίσκομεν ὅτι εἶνε ἀνίκανοι πρὸς τὸ κληρονομεῖν «*εἰς μοναστήριον ἀποτεταγμένοι μοναχοὶ καὶ μοναχαί*» (ἄρθρ. 607). Ἡ ἀνικανότης αὕτη φαίνεται καθιερωθεῖσα ἐν τῷ πνεύματι τῆς Ἰουστινιανείου νομοθεσίας.

Ἀλλ' ἐπελθούσης τῆς ἑνώσεως τῆς Ἑπτανήσου, ὁ νόμος ΡΝ' τῆς 20 Ἰανουαρίου 1866 εἰσήγαγε τὴν ἐκκλησιαστικὴν νομοθεσίαν τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ τῇ βάσει δ' αὐτῆς ἐκανονίσθησαν καὶ οἱ περὶ κληρικῶν καὶ μοναχῶν ὁρισμοί, περὶ ὅσων οὗτοι ἀντικειμένων προενόουν. Ἄξιαι σημειώσεως ἐν τούτοις εἰσὶν αἱ ἐγκύκλιοι τῆς 6 Αὐγούστου 1866 τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἡ περὶ διοργανώσεως τῶν ἐν Ἑπτανήσῳ μονῶν διάταξις τῆς 9 Αὐγούστου 1866 τῆς Ἱερᾶς Συνόδου [2], καθ' ἣν «κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ΡΝ' Νόμου τοῦ Κράτους ἡ ἐν τῷ Βασιλείῳ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων κειμένη νομοθεσία λαμβάνει ἀπὸ τοῦ παρελθόντος μηνὸς ὑποχρεωτικὴν ἰσχὺν καὶ ἐν Ἑπτανήσῳ, καὶ κατὰ τὴν κοινοποιηθεῖσαν διὰ τοῦ ἀπὸ 21 λήξαντος καὶ ὑπ' ἀριθ. 6196 Συνοδικοῦ ἐγγράφου Συνοδικὴν καὶ Πατριαρχικὴν πρᾶξιν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἡ ἐν Ἑπτανήσῳ Ἐκκλησία ἀποτελεῖ μέρος ὁλοκληρωτικὸν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τῆς πνευματικῶς διοικουμένης ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κατὰ τὸν ΣΑ' καταστατικὸν Νόμον τῆς 9 Ἰουλίου 1852».

[1] Πρβ. καὶ Δανιὴλ Μανὶν περὶ τῆς ἀστικῆς ἐμπορικῆς καὶ ποινικῆς τῶν Ἐνετῶν νομοθεσίας (Μετάφρ. Μιχ. Ἱδρωμένου ἐν Κερκύρᾳ 1889 σελ. 45).

[2] Πρβ. Π. Κλάδου Ἐκκλησιαστικὰ II σελ. 204 - 215. Κατάλογος τῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἑπτανήσῳ μοναστηρίων εὕρηται ἐν Συλλογῇ Δαμ. Χριστοπούλου σελ. 511 - 518.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Ἠπείρῳ πρβ. τὸν Νόμον ΠΜ' τῆς 19 Μαρτίου 1882, δι' οὗ εἰσήχθη αὐτόθι «*ἅπασα ἡ ἐν τῷ λοιπῷ βασιλείῳ κειμένη νομοθεσία*» (ἄρθ. 1) (Ἐφημ. Κυβερνήσεως 1882 ἀριθ. 16).

Ἐν δὲ τῇ ὑπουργικῇ ἐγκυκλίῳ πρὸς τοὺς ἐν Ἑπτανήσῳ ΣΣ. ἱεράρχας φέρεται ἐπίσης, ὅτι « μετὰ τήν, θείᾳ συνάρσει, Κανονικῶς ἀποτελεσθεῖσαν ἕνωσιν καὶ συνάφειαν τῆς τέως ἐν Ἑπτανήσῳ μετὰ τῆς Αὐτοκεφάλου Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἑπόμενον ἐστὶν ἵνα εἰσαχθῇ πλήρης παρ' ὑμῖν καὶ ἡ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐν γένει πραγμάτων ἰσχύουσα νομοθεσία τοῦ Κράτους ». Ὡς πρὸς τὰ περὶ μοναχῶν καὶ μοναστηρίων εἰσήχθη ἐν τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ Διάταγμα τῆς 28 Ἰουλίου 1858.

ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Ἐν Τουρκίᾳ νεώτερον δίκαιον.

Κληρονομικὴ διαδοχὴ τῶν ἐπισκόπων.

§ 101. Μεταβολαὶ νομοθετικαί. Κανονισμοί. Ἀνικανότης ἐπισκόπου πρὸς διαθήκην

§ 102. Τύχη τῆς περιουσίας ἐπισκόπου μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ.

§ 103. Περιορισμοὶ πρὸς διαθήκην. Ἀτομικὴ περιουσία.

§ 104. Κληρονομικὴ διαδοχὴ τῶν μὴ κατεχόντων ἐπισκοπήν, ἀλλ' ἰδιωτευόντων Πατριαρχῶν καὶ Ἐπισκόπων.

§ 105. Κληρονομικὴ διαδοχὴ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

§ 106. Διατυπώσεις τῆς παραλαβῆς τῆς κληρονομικῆς περιουσίας τῶν ἐπισκόπων. Κανονισμὸς εἰδικὸς περὶ τῆς ἐπιτηρήσεως τῶν περιουσιῶν τῶν ἀποθνησκόντων ἀρχιερέων.

§ 107. Ἐπιτροπεία πρὸς ἐπιτήρησιν τῶν περιουσιῶν τούτων. Διορισμὸς καὶ καθήκοντα αὐτῆς.

§ 108. Διατυπώσεις, ὅταν ὁ ἐπίσκοπος ἀποθνήσκῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει.

§ 109. Δημοπρασία. Διατυπώσεις αὐτῆς. Ἀγορασταί. Τρόπος καταβολῆς τοῦ τιμήματος. Εἴσπραξις αὐτοῦ.

§ 110. Δανεισταὶ καὶ κληρονόμοι τοῦ ἐπισκόπου. Ὑποχρεώσεις καὶ δικαιώματα αὐτῶν. Ἔξοδα κηδείας, ἀπογραφῆς καὶ μετακομίσεως. Χρέη πρὸς τὸ Δημόσιον.

§ 111. Προθεσμίαι διὰ τοὺς δικαιούχους δανειστὰς καὶ κληρονόμους.

§ 112. Παρέλευσις τῶν προθεσμιῶν. Ἐκκαθάρισις.

---

§ 101. Ἀφ' οὗ διεξήλθομεν τοὺς κανόνας, ὑφ' ὧν διέπονται αἱ κληρονομικαὶ σχέσεις τῶν κληρικῶν καὶ ἰδίως τῶν ἐπισκόπων κατὰ τὴν ὀρθόδοξον Ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν, ἀναγκαίαν νομίζομεν τὴν ἐξέτασιν τῶν τροποποιήσεων, αἵτινες ἐφηρμόσθησαν ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν τῶν ἐν Τουρκίᾳ ἀρχιερέων.

Οἱ ὁρισμοὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου γενικῶς δὲν μετεβλήθησαν ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν. Τὰ προνόμια, ἅτινα παρεχωρήθησαν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μεχμὲτ καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ διὰ τῶν πρὸς τοὺς Πατριάρχας παρεχομέ-

νων βερατίων[1], ἀπὸ τοῦ Γενναδίου μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, διετήρησαν τὸ δίκαιον τῆς περιουσίας τῶν κληρικῶν καὶ μοναχῶν, ὅπερ ἐξησφάλισεν ἔτι μᾶλλον καὶ τὸ περίφημον Χάττι-Χουμαγιοῦν τῆς 18 Φεβρουαρίου 1856, τὸ καθιερῶσαν πλῆρες ἀνεξιθρησκείας σύστημα[2]. Ἡ μὴ εὐάρεστος ἐν τούτοις κατάστασις τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἐν Τουρκίᾳ[3] προεκάλεσε τὴν ψήφισιν Κανονισμῶν[4], ἐν οἷς ειδικαὶ περιελήφθησαν διατάξεις περὶ τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τῶν Ἀρχιερέων. Ἐν τῷ Κανονισμῷ «*περὶ τῶν ἀναγκαίων προσόντων*

[1] Πρβ. π. χ. Βεράτιον Ἰωακεὶμ ἐν Κωδίκων Ὀθωμανικῶν σελ. 25 (ἐκδ. Α. Νικολαΐδου) καὶ ἐν Κλειδὶ Μ. Καραβοκυροῦ Βεράτιον Ἰωακεὶμ Β' (σελ. 130), ἀπόσπασμα Βερατίου Διονυσίου τοῦ Ε' (3 Δζεμαζιοὺλ Ἀχὴρ 304 - 14 Φεβρουαρίου 1887) καὶ ὅμοιον Μητροπολιτικοῦ Βερατίου τῆς Α. Σ. τοῦ Γέροντος ἁγ. Ἡρακλείας κυρίου Γερμανοῦ 2 Ρεδζὲπ 305, 2 Μαρτίου 1888 (ἐν Κώδικι Καραβοκυροῦ σελ. 168 - 170). Ἴδ. καὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιθεωρήσεως Τόμ. II περιόδου III. Πρβ. καὶ Maurer Das Griech. Volk I §§ 3 καὶ 156 καὶ Heineccii αὐτόθι II c. 8 pag. 386 ἑπ.

[2] Ὡς πρὸς τὰ περὶ κληρονομίας ἐν Τουρκίᾳ κρατοῦντα ἀξία σημειώσεως εἶνε καὶ ἡ Βεζυρικὴ Ἐγκύκλιος τῆς 23 Σεβὰλ 1291 (20 Νοεμβρίου 1874), ἣν ἴδ. κατωτέρω ἐν τῷ Παραρτήματι (πρβ. Ἐκκλ. Ἐπιθεωρήσεως Τόμ. III περιόδ. III σελ. 4 καὶ Μ. Καραβοκυροῦ Κώδικα σελ. 155).

[3] Περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἐκκλησίας ἐν Τουρκίᾳ ἴδ. διατριβὴν Μ. Χουρμούζη «*Οἰκουμενικὸς θρόνος*» (ἐν Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιθεωρήσεως Τόμ. III περιόδου III σελ. 53 καὶ ἑπ.), πρὸς τούτοις δὲ καὶ προσφώνησιν τοῦ Πατριάρχου κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱδρυθέντος Ἱερατικοῦ Συλλόγου (6 Αὐγούστου 1874). Περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἐπὶ βυζαντίνων πρβ. Νεαρὰν Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ XLI (Coll. IV Zachariae) ἀποπειραθέντος νὰ βελτιώσῃ αὐτόν.

[4] «***Γενικοὶ Κανονισμοὶ περὶ διευθετήσεως τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Ἐθνικῶν πραγμάτων τῶν ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον διατελούντων ὀρθοδόξων Χριστιανῶν ὑπηκόων τῆς Α. Μεγαλειότητος τοῦ Σουλτάνου (ἐν Κωνσταντινουπόλει 1862).*** Πρβ. καὶ Μ. Καραβοκυροῦ Κλεῖδα».

Πρὸ τῶν Κανονισμῶν ἐφηρμόζοντο ἆρά γε οἱ περὶ διαθέσεως περιουσίας διατάξεις τοῦ βυζαντιακοῦ δικαίου; Ἀμφίβολον, διότι κατ' ἔθιμον, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴρηται ἐν τῷ περὶ ἐθίμων κεφαλαίῳ, ἐπεκράτει πλήρης πρὸς διάθεσιν ἐλευθερία. Πρβ. συζητήσεις κατὰ τὴν δίκην τῆς διαθήκης τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Κυρίλλου ἐν Ἀνατολικοῦ Ἀστέρος (ἐν Κωνσταντινουπόλει) ἀριθ. 1 ἔτους 1877, ἀριθ. 3, 22 Ὀκτωβρίου 1877, ἀριθ. 4, 1877. Συνοδικὸν δὲ γράμμα τοῦ Πατριάρχου Νεοφύτου, κυροῦντος διαθήκην τοῦ ἐπισκόπου Δέρκων κὺρ Ἀνανίου, κατάδηλον ποιεῖται τὴν κατ' ἔθιμον ἐπικράτησιν ἐλευθερίας τῶν ἐπισκόπων πρὸς διάθεσιν περιουσίας. Τὸ γράμμα τοῦτο δημοσιεύομεν ἐν τῷ Παραρτήματι ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ Γεδεὼν λαμβάνοντες (σελ. 574).

τῶν εἰς ἀρχιερατείαν ἐκλεξίμων, ἔτι δὲ καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν» ὁρίζονται τὰ ἑπόμενα.

§ 102. «Οἱ Ἀρχιερεῖς δὲν δύνανται νὰ κάμωσι διαθήκην ἐπὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν περιουσίας» (ἄρθ. Ι΄).

Μετὰ τὴν ἀποβίωσιν ἀρχιερέως ἀφαιροῦνται ἐκ τῆς περιουσίας αὐτοῦ πρῶτον τὰ ἔξοδα τῆς κηδείας τὰ μνημόσυνα καὶ τὰ ψυχικά, ἡ δὲ λοιπὴ περιουσία κινητὴ καὶ ἀκίνητος διαιρεῖται εἰς τρία ἴσα μέρη, ἐξ ὧν τὸ ἓν (προσδιοριζόμενον ἐπὶ προικισμῷ τῆς Μητροπόλεως ἢ ἐπισκοπῆς)[1] δαπανᾶται εἰς ἀγορὰν ἀκινήτων κτημάτων. Ἡ προίκισις καὶ χρησιμοποίησις τοῦ τρίτου τούτου γίνεται κυρίως πρὸς οἰκονομολογικὸν σκοπόν, ἵνα βαθμηδὸν ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῶν ἀγοραζομένων κτημάτων ἀποτελῆται ποσὸν ἴσον τῇ παρεχομένῃ ἐπιχορηγήσει τοῦ Ἀρχιερέως. Ἐὰν διὰ τοῦ προσκομιζομένου τούτου τρίτου ἐκ τῶν ἀρχιερατικῶν περιουσιῶν περισσεύσωσιν εἰσοδήματα, ταῦτα δαπανῶνται ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν κοινῶν καταστημάτων[2]. Τὸ ἕτερον τρίτον ἀνήκει εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ ἀποθανόντος[3]. Τὸ ἐναπομένον τρίτον τῆς περιουσίας τοῦ ἀποθνήσκοντος διαιρεῖται πάλιν εἰς δύο μοίρας, καὶ τὸ μὲν ἥμισυ παραδίδοται εἰς τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει κοινωφελῆ ἐθνικὰ καταστήματα, τὸ δὲ ἄλλο ἥμισυ δαπανᾶται καὶ χρησιμεύει εἰς ἀγορὰν ἀκινήτων κτημάτων, ἐπὶ προικισμῷ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου. Σκοπὸς πάλιν τῆς τελευταίας μερίδος τοῦ Πατριαρχείου εἶνε οἰκονομολογικός, μέχρις οὗ ἐκ τῶν ἀποφερομένων εἰσοδημάτων παραχθῇ ποσὸν ἴσον πρὸς τὸ τοῦ Πατριάρχου σιτηρέσιον, ἐὰν δὲ προκύψῃ καὶ περίσσευμα ἐκ τῶν προσόδων τοῦτο χρησιμεύει καὶ προσδιορίζεται εἰς ὠφέλειαν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει κοινῶν τοῦ ἔθνους καταστημάτων[4].

[1] Εἰς ἣν ἀνῆκεν ἐννοεῖται ὁ ἀποβιώσας.

[2] Δῆλα δὴ τῶν φιλανθρωπικῶν.

[3] Τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου αὐτοῦ συγγενεῖς.

[4] Τῶν Κανονισμῶν σφοδρῶς καθήψατο ὁ μητροπολίτης Π. Λαρίσσης Δωρόθεος Σχολάριος («*Ἔργα καὶ Ἡμέραι*» ἐν Ἀθήναις 1877 προλόγου σελὶς 27 καὶ ἑπ).

§ 103. Διὰ τοῦ πρώτου ἐδαφίου τοῦ ἑνδεκάτου ἄρθρου τοῦ ἐν λόγῳ Κανονισμοῦ, ὅτι «*οἱ Ἀρχιερεῖς δὲν δύνανται νὰ κάμωσι διαθήκην ἐπὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν περιουσίας*» ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι ἡ ἐν Βυζαντίῳ Ἐκκλησίᾳ κατέταξε τοὺς Ἀρχιερεῖς μεταξὺ τῶν ἀνικάνων πρὸς σύνταξιν διαθήκης προσώπων· ἐν τούτοις τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω· τὸ χωρίον τοῦτο ἐνόησε νὰ ἀποκλείσῃ τῆς διαθέσεως τὴν περιουσίαν μόνον ἐκείνην, ἣν ὁ ἐπίσκοπος ἀτομικῶς ἀπέκτησε, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν περιουσίαν, ἥτις περιῆλθεν αὐτῷ «*ἐκ συγγενικῆς κληρονομίας ἀποδεδειγμένης*», διότι ἐν τῷ αὐτῷ ἄρθρῳ ἀμέσως εὑρίσκομεν, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος δύναται διὰ διαθήκης τοιαύτην περιουσίαν νὰ διαθέσῃ καὶ ἡ διαθήκη ἔχει πλῆρες κῦρος καὶ ἰσχύν [1]. Μὴ ὑπαρχούσης ὅμως διαθήκης, καὶ ἡ περιουσία αὕτη «*ἡ ἀπὸ συγγενικῆς κληρονομίας*» διανέμεται ὡς καὶ ἡ λοιπὴ κατὰ τοὺς ἀνωτέρω τρόπους καὶ δὲν περιέρχεται εἰς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου συγγενεῖς. Αἱ διατάξεις αὗται κρατοῦσι ἐπὶ τῶν περιουσιῶν πάσης

Κατ' αὐτὸν οἱ Κανονισμοὶ «*ἐταπείνωσαν τὴν Ἐκκλησίαν, ἔκτοτε δεινὰ παθοῦσαν πολλῷ πλέον ἢ πρίν, καὶ περιελθοῦσαν, εἰς ἣν ἤδη εὑρίσκεται ἐλεεινὴν θέσιν· τὴν εὑρεθησομένην τοῦ ἐπισκόπου περιουσίαν εἰς τριμοιρίαν εἶχον διαιρέσει ἐναντίον τῶν ἱερῶν Κανόνων, οὓς δῆθεν ἔλεγον οἱ νομοθέται, ὅτι ἐφήρμοζον, ὅλως παρεξηγοῦντες. Οὐδεὶς δὲ ἱερὸς κανὼν ὁρίζει τριμοιρίαν. Ὅθεν τὸ τοιοῦτον ἦν καινοτομία, παράβασις τῶν ἱερῶν Κανόνων, καὶ ἄδικος δέσμευσις ἐλευθέρας βουλήσεως κατὰ τὸν Μ' Ἀποστολικὸν Κανόνα*».

[1] Τοιουτοτρόπως τὸ ἐν Τουρκίᾳ δίκαιον πᾶσαν περιουσίαν, πλὴν τῆς ἀπὸ συγγενικῆς κληρονομίας πηγάζουσαν, ἀποκλείει τῆς διαθέσεως ὡς ἐκκλησιαστικήν. Αὕτη διατίθεται κατὰ τοὺς ἀνωτέρου ἐκτεθέντας τρόπους. Μὴ διακρινομένης δὲ τῆς πρὸ τῆς χειροτονίας καὶ μετ' αὐτὴν κτηθείσης οὐσίας αἱ περὶ ἀπογραφῆς διατάξεις τῶν κανόνων δὲν ἔχουσι πρακτικὴν σημασίαν. Περὶ τῶν τύπων τῶν διαθηκῶν παρὰ τῷ Πατριαρχείῳ καὶ τοῖς Ἐπισκοπείοις ἴδ. Μ. Καραβοχυροῦ Κώδικος σελ. 75 καὶ ἑπ. Περὶ ἀνοίξεως διαθήκης ἴδ. ἐπίσης αὐτόθι σελ. 126 καὶ ἑπ. καὶ Κλειδὸς σελ. 260 καὶ ἑπ. Περὶ τῆς ἀνοίξεως τῶν διαθηκῶν κατὰ τὸ Βυζαντιακὸν δίκαιον ὅρα Νεαρὰν Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου VII § ϛ' (Coll. III Zachariæ).

Διὰ τῆς ἐκφράσεως τοῦ ἄρθρου «*ἀπὸ συγγενικῆς κληρονομίας*» δὲν ἰσχύει τοῦ λοιποῦ ὁ περιορισμὸς τοῦ Βυζαντιακοῦ δικαίου μέχρις ἀδελφῶν καὶ θείων. Ἀρκεῖ ὁ κληρονομηθεὶς νὰ ᾖ συγγενὴς τοῦ κληρονόμου ἐπισκόπου, ἵνα ἡ περιελθοῦσα τούτῳ περιουσία διατίθεται διὰ διαθήκης. Σφάλλεται ἄρα ὁ Μ. Καραβοχυρὸς κατατάσσων γενικῶς ἐν τοῖς ἀνικάνοις πρὸς διαθήκην τοὺς μητροπολίτας, Πατριάρχας καὶ Ἐπισκόπους ἐν Κώδικος αὐτοῦ σελ. 85.

τάξεως Ἀρχιερέων ἄνευ ἐξαιρέσεως ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου μέχρις Ἐπισκόπου (Ἄρθ. 10)[1].

§ 104. Ἐπὶ τῆς κληρονομίας δὲ τῶν μὴ ἐχόντων ἐπισκοπήν, ἀλλ' ἰδιωτευόντων Πατριαρχῶν καὶ τιτουλαρίων Ἐπισκόπων καὶ Μητροπολιτῶν ὡρίσθησαν ειδικῶς διὰ τοῦ ἄρθρου ΙΑ' τάδε· μετὰ θάνατον ἡ περιουσία αὐτῶν, ἀφ' οὗ ἀφαιρεθῶσι τὰ ἐπὶ κηδείᾳ καὶ εἰς ψυχικὰ καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα δαπανήματα, διαιρεῖται εἰς τρία ἴσα μέρη, ἐξ ὧν τὸ μὲν ἀποδίδοται τοῖς κληρονόμοις, διὰ τοῦ ἑτέρου ἀγοράζονται κτήματα ἐπὶ προικισμῷ τοῦ τε Οἰκουμενικοῦ θρόνου καὶ τῶν ἐθνικῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων ἐξ ἡμισείας, τὸ δ' ἕτερον τρίτον ἀποκαθίσταται εἰς τὰ ἐν τῇ πατρίδι τῶν ἀποθνησκόντων ἀρχιερέων κοινωφελῆ καταστήματα[2].

Τὸ ἄρθρον ΙΑ' οὐδεμίαν ποιεῖται μνείαν περὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν ἰδιωτευόντων ἐπισκόπων καὶ τιτουλαρίων, ἐφαρμόζονται ἄρα αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρ. Ι καὶ ἐπ' αὐτῶν, δῆλα δὴ μόνον τὴν «*ἀπὸ συγγενικῆς κληρονομίας ἀποδεδειγμένης*» προελθοῦσαν αὐτοῖς περιουσίαν δύνανται νὰ διαθέσωσι διὰ διαθήκης. Καὶ τῆς περιουσίας ὅμως ταύτης, μὴ ὑπαρχούσης διαθήκης, ἐφαρμόζονται οἱ ὅροι τοῦ ἄρθρου ΙΑ'.

§ 105. Ειδικὴν διάταξιν καθιέρωσεν ὁ Κανονισμὸς διὰ τὴν κληρονομίαν τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἀποθνήσκοντος. Ἡ περιουσία διαιρεῖται εἰς τρία ἴσα μέρη, καὶ τὸ μὲν ἓν μένει τῷ Οἰκουμενικῷ θρόνῳ ἐπὶ προσκτήσει κτημάτων προοριζόμενον καὶ δαπανώμενον, τὸ ἕτερον δίδοται *οἷς δεῖ ἐκ*

[1] Τὸ ἄρθ. Ι' περὶ τῶν περιουσιῶν τῶν ἀρχιερέων φέρει ἐν τέλει, ὅτι «*ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ κανονισμοῦ τούτου δέον ὑπάγεσθαι τοῖς περὶ γαιῶν διατάξεσι καὶ τοῖς βακουφικοῖς νόμοις*» (Πρβ. Ἐγκύκλιον τῆς 14 Ρεβιοὺλ Ἀχὴρ 1295-7 Μαρτίου 1294) πρβ. καὶ Ἐγκύκλιον Σεφὲρ 1278 ἐν Παραρτήματι Κώδικος Μ. Καραβοχυροῦ σελ. 152 καὶ 35 ἔνθα περὶ τῆς ἐννοίας τῶν Βακουφίων καὶ τῶν σχετικῶν διατάξεων, ἴδε καὶ Κλεῖδα σελ. 55 καὶ ἑπ.

[2] Πρβ. Κώδικα Καραβοχυροῦ σελ. 70 καὶ ἑπ. καὶ ἰδίως τὸν ἐν σελ. 74 αὐτόθι πίνακα τῶν κατὰ τὸ ἐν ἰσχύϊ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις βυζαντιακὸν δίκαιον κληρονομικῶν τάξεων.

τῶν κληρονόμων του, ἐκ δὲ τοῦ ἑτέρου τρίτου τὸ μὲν ἥμισυ κρατεῖται πάλιν διὰ τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον ἐπὶ προικισμῷ αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄλλο ἥμισυ δίδοται εἰς τὰ κοινωφελῆ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καταστήματα (ἄρθ. ΙΒ΄).

§ 106. Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀνωτέρω διατάξεων παρεῖχε δυσκολίας, ἰδίως δὲ κατὰ τὴν παραλαβὴν καὶ τὴν ἀκριβῆ καὶ ἀσφαλῆ τῶν περιουσιῶν τῶν ἀποθνησκόντων ἐπισκόπων διανομὴν κατὰ τοὺς ῥηθέντας ὅρους, διὸ τὸ ἄρθρον ΙΓ΄ τοῦ Κανονισμοῦ (1862) ὥρισεν, ὅτι «*ἐν περιπτώσει θανάτου κληρικοῦ τινος ἀρχηγοῦ, τέσσαρες τῶν πλησίον αὐτοῦ τυχόντων προκριτωτέρων ὀρθοδόξων κατοίκων, ὁμοῦ μετὰ τεσσάρων κληρικῶν, θέλουσι λαμβάνει τὴν φροντίδα ἵνα καταγράψωσι τὴν περιουσίαν αὐτοῦ καὶ σφραγίσωσιν ἐν ἀσφαλείᾳ, καὶ ἀκολούθως θέλουσιν εἰδοποιεῖ τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ καὶ λαμβάνει τὰς ἀνηκούσας ὁδηγίας διὰ τὰ περαιτέρω. Οἱ αὐτοὶ πρόκριτοι θέλουσι λαμβάνει τὴν ἐπιστασίαν τῆς κηδείας καὶ τῶν μνημοσύνων αὐτοῦ*», ἀλλ᾽ ἡ τοιαύτη διάταξις δὲν ἐθεωρήθη ἀρκοῦσα. Πολλαὶ πάλιν δυσκολίαι καὶ ἀνωμαλίαι φαίνεται ὅτι ἐν τῇ πράξει ἐπηκολούθησαν, πρὸς θεραπείαν δ᾽ ἐδημοσιεύθη συζητηθεὶς ὑπὸ τῶν δύο Σωμάτων ἐν συνεδριάσει τῆς 18ης Δεκεμβρίου 1873 ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἕτερος Κανονισμὸς εἰδικὸς περὶ τῆς ἐπὶ τῶν ἀρχιερατικῶν περιουσιῶν ἐπιτροπῆς. Διὰ τοῦ νεωτέρου τούτου Κανονισμοῦ προσημειωτέον δὲν μετεβλήθη ἡ κληρονομικὴ διαδοχὴ τῶν ἐπισκόπων κατὰ τὰ ἀνωτέρω ῥηθέντα, ἀπ᾽ ἐναντίας ῥητῶς ἐκυρώθη (ἄρθ. 19), δι᾽ αὐτοῦ ὅμως ἱδρύθη ἐπιτροπὴ σκοπὸν ἔχουσα «*τὴν ἐπιτήρησιν καὶ διαίτησιν τῶν περιουσιῶν τῶν ἀποθανόντων ἁγίων Ἀρχιερέων*».

Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἐκλέγεται ὑπὸ τῶν δύο Σωμάτων (τῆς τε ἱερᾶς Συνόδου καὶ τοῦ Δ.Ε.Μ. Συμβουλίου) προεδρευούσης τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμεν. Πατριάρχου· σύγκειται δὲ ἐκ τριῶν μελῶν, δύο Ἀρχιερέων ἐκ τῶν Συνοδικῶν καὶ ἑνὸς μέλους λαϊκοῦ τοῦ Δ.Ε.Μ. Συμβουλίου (ἄρθ. 1). Ἡ ἐπιτροπὴ

αὕτη ἔχει ὡς γραμματέα αὐτῆς τὸν λογιστὴν ἢ ταμίαν τοῦ Ἐθνικοῦ ταμείου, ἵνα κρατῇ τὰ ἀναγκαιοῦντα αὐτῇ βιβλία καὶ ἔγγραφα (ἄρθ. 3).

§ 107. Ἡ διάρκεια τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης ὁρίζεται μόνον ἓν ἔτος, εἰς τὴν λῆξιν τοῦ ὁποίου ὀφείλει νὰ δίδῃ ἀκριβῶς λογοδοσίαν (ἄρθ. 2). Αἱ συνεδριάσεις αὐτῆς γίνονται τακτικῶς μὲν ἅπαξ τοῦ μηνὸς κατὰ τὸ πρῶτον πενταήμερον ἄνευ προσκλήσεως ὑπὸ τοῦ προέδρου, ἐκτάκτως δὲ ὁσάκις ὁ πρόεδρος νομίσῃ ἀναγκαῖον καὶ κατὰ πρόσκλησιν αὐτοῦ (ἄρθ. 4).

Ἀλλ' ἐν τούτοις ὁσάκις ἀποβιώσῃ Ἀρχιερεὺς ἡ ἀνάγκη τῆς συνεδριάσεως τῆς ἐπιτροπῆς θεωρεῖται ἀπόλυτος, καὶ αὕτη συνέρχεται αὐτοδικαίως τὴν πέμπτην ἡμέραν, ἀφ' ἧς γένηται γνωστὴ ἡ ἀποβίωσις, καὶ ἄνευ προσκλήσεως τοῦ προέδρου (ἄρ. 5). Ἐννοεῖται ὅτι ὁ πρόεδρος ἀμέσως δύναται ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ συγκαλέσῃ τὴν ἐπιτροπήν, ἡ δὲ πέμπτη ἡμέρα ὡς αὐτοδικαίως ἡμέρα συνεδριάσεως θεωρεῖται ἐὰν ὁ πρόεδρος δὲν ποιήσηται τὴν πρόσκλησιν πρὸ αὐτῆς.

Εἴτε αὐτοδικαίως, εἴτε κατὰ πρόσκλησιν τοῦ προέδρου, συνερχομένη ἡ ἐπιτροπὴ μετὰ τὴν ἐκτὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀποβίωσιν ἀρχιερέως, προσέρχεται τῇ Α. Θ. Παναγιότητι ὅπως συνεννοηθῇ μετ' αὐτοῦ περὶ τοῦ καταλλήλου προσώπου (ἐξάρχου) ἵνα σταλῇ πρὸς μεταφορὰν τῆς κληρονομικῆς περιουσίας. Τὸ πρόσωπον τοῦτο προσκαλεῖ παρ' ἑαυτῇ ἡ ἐπιτροπὴ καὶ τῷ παρέχει τὰς ἀναγκαίας ὁδηγίας, ὁρίζουσα συγχρόνως καὶ τὸ ποσόν, ὅπερ θέλει δώσῃ αὐτῷ ἐκ τῆς περιουσίας ὡς ἀμοιβὴν τῶν κόπων του (ἄρθ. 6)[1]. Κατὰ τὸ ἄρθ. 7 ἡ ἀπογραφὴ τῆς ἀρχιερατικῆς περιουσίας ἀνάγκη νὰ γίνηται ἀκριβὴς κατὰ τὰς διατάξεις τῶν Κανονισμῶν.

[1] Τὸ ἀποστελλόμενον πρόσωπον μετὰ τῶν ὁδηγιῶν εἶνε μόνον πρὸς παραλαβὴν τῆς περιουσίας παρὰ τῶν τεσσάρων προκρίτων καὶ τεσσάρων κληρικῶν, οἵτινες κατὰ τὸ ἄρθ. 15 τῶν κανονισμῶν, ὅπερ ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν, προβαίνουσιν εἰς τὴν διαφύλαξιν καὶ ἀπογραφὴν τῆς κληρονομίας. Οὕτω τὸ ἄρθ. 15 συνδυάζεται τῷ ἄρθ. 6 πληρέστατα.

§ 108. Ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ἀποθάνῃ Ἀρχιερεὺς εὑρισκόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰδοποιεῖται τότε ἀμέσως ἡ ἐπιτροπή, εἴτε παρὰ τοῦ προέδρου αὐτῆς, εἴτε παρὰ τοῦ Πατριάρχου, ἥτις παραλαμβάνουσα τὸν γραμματέα αὐτῆς μεταβαίνει εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀποβιώσαντος καὶ ἐνεργεῖ ἀκριβῆ καὶ λεπτομερῆ ἀπογραφὴν τῆς περιουσίας του, ἣν καὶ σφραγίζει, προσκαλουμένου καὶ σφραγίζοντος συνάμα καὶ τοῦ δευτερεύοντος ἱεροδιακόνου τῆς Α. Θ. Παναγιότητος (ἄρθ. 8). Σφράγισιν ἐννοεῖ τὸ ἄρθρον 6 τὴν ἐπίθεσιν σφραγίδων πρὸς ἀσφαλῆ μεταφορὰν αὐτῆς εἰς τὰ πατριαρχεῖα, διότι ὄντως κατὰ τὸ ἀμέσως ἑπόμενον 9 ἄρθρον ἡ οὕτω σφραγιζομένη περιουσία μετακομίζεται εἰς τὰ πατριαρχεῖα, ὅτε ἡ ἐπιτροπὴ συνέρχεται καὶ ὁρίζει ἡμέραν πρὸς δημοπρασίαν αὐτῆς[1]. Ἡ ἡμέρα αὕτη δὲν δύναται νὰ εἶνε ἀπωτέρα τοῦ ἑνὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς μετακομίσεως. Ἐὰν τοῦτο δὲν γένηται ἐντὸς τοῦ μηνός, ὁρίζει ἡμέραν τῆς δημοπρασίας ἡ Ἱ. Σύνοδος μετὰ τοῦ Συμβουλίου ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Πατριάρχου (ἄρθ. 9).

§ 109. Αἱ διατυπώσεις τῆς δημοπραπίας εἶνε ἁπλαῖ. Αὕτη ἐκτελεῖται ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Κοινοῦ τῶν Πατριαρχείων, προσκαλουμένων πρὸ πέντε ἡμερῶν διὰ τῆς Μ. Πρωτοσυγκελλίας τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαφόρων κληρικῶν[2] καὶ ἄλλων ἁρμοδίων ἀγοραστῶν (ἄρθρ. 10). Πῶς πρέπει νὰ γίνηται ἡ πρόσκλησις τὸ ἄρθρον δὲν ὁρίζει, δύναται κατ' ἀκολουθίαν δι' ἀνθρώπων ἀπεσταλμένων νὰ τελεσθῇ αὕτη ἢ δι' ἐπιστολῶν ἢ καὶ διὰ τοῦ τύπου.

Εἰς ἑκάστην δημοπρασίαν ἡ ἐπιτροπὴ ὀφείλει νὰ παρίσταται μετὰ τοῦ γραμματέως, κρατοῦντος ἀκριβῆ κατάλογον τῶν πωλουμένων πραγμάτων (ἄρθ. 11).

Τοῖς ἀγορασταῖς τὸ ἄρθρον 12 παρέχει εὐκολίαν ὡς πρὸς

[1] Ἐὰν ἐννοεῖται τὰ πράγματα ὦσι πρὸς δημοπρασίαν.

[2] Διότι τὰ πράγματα δύνανται νὰ ὦσι χρήσιμα καὶ εἰς κληρικούς· π. χ. ἄμφια, βιβλία κλπ.

τὴν καταβολὴν τοῦ τιμήματος, διότι ὁ πλειοδοτῶν καὶ λαμβάνων οἱονδήποτε πρᾶγμα ὀφείλει νὰ καταβάλῃ δέκα τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τῆς ἀξίας αὐτοῦ, δύναται δὲ νὰ ἀποτίσῃ τὸ ὑπόλοιπον ἐντὸς 21 ἡμερῶν· οὐδενὶ ὅμως ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιστρέψῃ τὸ ἀγορασθέν, οὐδεὶς δὲ δύναται ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει, οὐδ' ἐπὶ τῇ ἀξιώσει δανειστοῦ τοῦ ἀποβιώσαντος, νὰ κατακρατῇ τὸ τίμημα τοῦ ἀγορασθέντος (ἄρθ. 14). Φαίνεται ὅτι ἡ εὐκολία τῆς ἐπὶ τῇ προθεσμίᾳ 21 ἡμερῶν καταβολῆς τοῦ τιμήματος προεκάλεσε τὴν ἀνάγκην τῆς μὴ ἐφαρμογῆς τοῦ συμψηφισμοῦ, διότι ἠδύναντο νὰ προκύψωσι δυσκολίαι καὶ ἴσως καταχρήσεις.

Διὰ τὴν εἴσπραξιν τοῦ ὑπολοίπου τοῦ τιμήματος ὁ γραμματεὺς ὀφείλει νὰ ἐκδώσῃ ἀναλυτικὰς ἀποδείξεις ἑκάστου πλειοδοτήσαντος, ἃς ὑπογράφει ὁ ταμίας πρὸς εἴσπραξιν (ἄρθ. 13).

§ 110. Καὶ τοὺς δανειστὰς ὅμως καὶ κληρονόμους ὁ Κανονισμὸς δὲν κατέλιπεν ἀπροστατεύτους· κατὰ τὸ ἄρθρον 15 ἕκαστος ἔχων λαμβάνειν παρὰ τοῦ ἀποβιώσαντος Ἀρχιερέως, εἴτε ὡς δανειστής, εἴτε ὡς κληρονόμος, ὀφείλει νὰ ἀναφέρηται ἐγγράφως πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν διὰ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος· ἡ δὲ ἐπιτροπή, ἐὰν εὕρῃ δικαίαν τὴν ἀπαίτησιν[1], ἀποφασίζει καὶ ἐκδίδωσι τὴν τακτικὴν τῆς πληρωμῆς ἀπόδειξιν.

Τὸ ἄρθρον 16 πραγματεύεται περὶ τῆς διαδικασίας καὶ τοῦ τρόπου τῆς διανομῆς ἑκάστης ἀρχιερατικῆς περιουσίας. Πρωτίστως ἀφαιροῦνται ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς, 1) τὰ ἔξοδα τῆς κηδείας καὶ τῶν μνημοσύνων· σημειωτέον ὅτι τὰ τῶν μνημοσύνων ἔξοδα προσδιορίζει ἡ ἐπιτροπὴ ἀναλόγως τῆς κληρονομικῆς περιουσίας, 2) τὰ ἔξοδα τῆς ἀπογραφῆς καὶ τοῦ ἀποστελλομένου ἐξάρχου πρὸς μετακόμισιν τῆς περιουσίας εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἤτοι ἐν τοῖς ἑκατὸν τοῦ δημοσίου κήρυκος καὶ δύο

[1] Τύπον προσκλήσεως κληρονόμων καὶ δανειστῶν ὑπὸ τῆς ἐπὶ τῶν ἀρχιερατικῶν περιουσιῶν ἐπιτροπῆς ἴδε ἐν «Ἀνατολικῷ Ἀστέρι» ἀριθ. 5 ἀριθ. 6 σελ. 96 ἀριθ. 7 σελ. 112 ἀριθ. 11 σελ. 176 (ἔτ. 1877).

τοῖς ἑκατὸν τοῦ γραμματέως κ.λ.π. κατὰ τὰ εἰθισμένα, 3) τὰ πρὸς τὸ δημόσιον ὀφειλόμενα, ἅτινα θεωροῦνται προνομιοῦχα[1].

§ 111. Ἀφ' οὗ ἡ ἐπιτροπὴ ἐνεργήσῃ ταῦτα τὸ ὑπόλοιπον τῆς περιουσίας κρατεῖ ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἢ κατατίθησιν αὐτὸ ὅπου ἂν ἐγκρίνῃ πρὸς ὄφελος τῆς περιουσίας[2], εἰδοποιοῦσα συγχρόνως διὰ τριῶν ἐφημερίδων τῆς Κωνσταντινουπόλεως (2 Ἑλληνικῶν καὶ 1 Γαλλικῆς), ἵνα παρουσιασθῶσιν οἱ δικαιοῦχοι, καὶ οἱ μὲν δανεισταὶ ἐντὸς τριῶν μηνῶν, οἱ δὲ κληρονόμοι ἐντὸς ἓξ μηνῶν, οἵτινες ὅμως εἰδοποιοῦνται καὶ διὰ τοῦ Ἀρχιερέως τῆς πατρίδος τοῦ ἀποβιώσαντος. Ἡ διὰ τῶν ἐφημερίδων εἰδοποίησις περιέχει καὶ ἀναγγέλλει συνάμα, ὅτι ἐν περιπτώσει καθ' ἣν κατὰ τὸ διάστημα τῶν τριῶν καὶ ἓξ μηνῶν ἀπὸ τῆς πρώτης εἰδοποιήσεως δὲν ἀνενεχθῶσιν ἐγκαίρως πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν διὰ τῆς Α.Θ.Παναγιότητος οἱ ῥηθέντες δικαιοῦχοι ἀποκλείονται παντὸς δικαιώματος[3].

§ 112. Μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν προθεσμιῶν τούτων ἡ ἐπιτροπὴ συνέρχεται καὶ ἐξετάζει τὰς ἀπαιτήσεις τῶν δανειστῶν καὶ κληρονόμων, ἐὰν ἐγένοντο, καὶ γενικῶς πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν κληρονομικὴν περιουσίαν. Ἐὰν τὰ ὀφειλόμενα ὑπερβαίνωσι τὸ ἐνεργητικὸν τῆς περιουσίας, ἡ διανομὴ γίνεται κατ' ἀναλογίαν (ἄρθ. 18). Ἐὰν ὅμως μετὰ τὴν ἐντελῆ ἐξόφλησιν τῶν χρεῶν μείνῃ ὑπόλοιπον, ἡ ἐπιτροπὴ διανέμει αὐτὸ συμφώνως ταῖς διατάξεσι τῶν Κανονισμῶν (ἄρθ. ΙΑ' καὶ ΙΒ'), ὡς ἀνωτέρω ἐξεθήκαμεν (ἄρθ. 19).

Μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν ἑκάστης περιουσίας ἡ ἐπιτροπὴ καταστρώννυσι τακτικὸν ἀπολογισμόν, ὃν πέμπει συνοδευόμενον μετ' ἐκθέσεως πρὸς τὴν Α. Θ. Παναγιότητα, ὅπως κυρωθῇ ὑπὸ

[1] Πρβ. καὶ Νόμ. 28 Σεβὰλ 1304 ἐν Κώδικος Μ. Καραβοκυροῦ σελ. 181-183.

[2] Π. χ. εἰς τράπεζαν ἐπὶ τόκῳ.

[3] Ἡ διὰ τοῦ Ἀρχιερέως τῆς πατρίδος τοῦ ἀποβιώσαντος εἰδοποίησις τῶν τυχὸν ὑπαρχόντων κληρονόμων φρονοῦμεν ὅτι εἶνε ἀναγκαία διατύπωσις πρὸς ἀποκλεισμὸν τῶν κληρονόμων, διότι τὸ ἄρθρον ἀπαιτεῖ αὐτήν, ἀλλ' ἡ πρώτη διὰ τοῦ τύπου εἰδοποίησις κινεῖ τὰς προθεσμίας, ἀφ' οὗ τὸ ἄρθρον in fine ῥητῶς τοῦτο ὁρίζει.

τῶν δύο Σωμάτων, καὶ ἀντίγραφον τοῦ ἰσολογισμοῦ δεόντως ἐπικεκυρωμένον ἀποστέλλεται τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ ἀποβιώσαντος διὰ τῆς Α.Θ.Παναγιότητος, ἀφίεται δὲ ὅμοιον καὶ τοῖς κληρονόμοις τῇ αἰτήσει αὐτῶν (ἄρθ. 20 καὶ 21).

Τοιαύτη εἶνε ἡ τύχη τῆς περιουσίας καὶ ἡ διαδικασία τῆς κληρονομίας τῶν ἐπισκόπων ἐν τῷ Ὀθωμανικῷ κράτει καὶ τοιαύτη ἡ διαδικασία ἡ ἐφαρμοζομένη ἐπὶ τῆς διανομῆς αὐτῶν διὰ τῶν Κανονισμῶν, οἵτινες σημειωτέον ἀνεγνωρισμένοι τυγχάνουσι καὶ παρὰ τῆς τουρκικῆς ἀρχῆς [1].

---

[1] Πρβ. καὶ Μεγάλου Βεζύρου Σαδφὲτ Διάταγμα (ἐν «Ἀνατολικῷ Ἀστέρι», ἐφημερίδι φιλολογικῇ, ἐκκλησιαστικῇ καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐν Κωνσταντινουπόλει φύλλ. 47, 25 Αὐγ. 1878), ἐν ᾧ προκειμένου περὶ διορισμοῦ τοποτηρητοῦ εἰς τὰ Πατριαρχεῖα δι' ἰραδὲ αὐτοκρατορικοῦ ὡς ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰωακείμ, ὁ ρηθεὶς Μέγας Βεζύρης προσκαλεῖ τὸν τοποτηρητὴν «*εἰς τὸ θεωρεῖν καὶ διεξάγειν καλῶς καὶ συμφώνως πρὸς τοὺς κανονισμοὺς τὰς ὑποθέσεις τοῦ εἰς χεῖράς του ἐμπιστευομένου ρωμαϊκοῦ κράτους*». Πρβ. καὶ «Ἀνατολ. Ἀστέρ.» αὐτόθι σελ. 743. Τὸ βεζυρικὸν διάταγμα ἔχει ὡς ἑξῆς· «Περινούστατε τοποτηρητὰ τοῦ Ῥωμαίου πατριάρχου κ. Ἀγαθάγγελε. Ἐκδοθέντος ὑψηλοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἰραδὲ ἐπὶ τῇ αἰτήσει διορισμοῦ τῆς ἡμετέρας εὐγενείας εἰς τὸ ὑπούργημα τοποτηρητοῦ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου μέχρι τῆς ἐκλογῆς καὶ τοῦ διορισμοῦ εἰς τὴν ὡς ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰωακεὶμ ἐφένδη χηρεύσασαν σπουδαίαν θέσιν τῆς πατριαρχείας, ἀτόμου διορισθησομένου κατὰ τοὺς κανονισμούς, ἀξιοῦμεν ὅπως ἡ φιλία της κατὰ τὴν περικοσμοῦσαν αὐτὴν φρόνησιν καὶ περίνοιαν προβῇ εἰς τὸ θεωρεῖν καὶ διεξάγειν καλῶς καὶ συμφώνως πρὸς τοὺς κανονισμοὺς τὰς ὑποθέσεις τοῦ εἰς τὰς χεῖρας αὐτῆς ἐμπιστευομένου ρωμαϊκοῦ ἔθνους, ὡς καὶ εἰς τὴν σπουδαίαν ὑπόθεσιν τῆς μετὰ πλήρους εὐθύτητος καὶ ἀμεροληψίας ἐκλογῆς νέου πατριάρχου. Τῇ 26 Σαμπὰν 1295. (Τῇ 13 Αὐγούστου 1878).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

Κληρονομικὴ διαδοχὴ τῶν μοναχῶν καὶ κατάστασις τῶν μοναστηρίων.

§ 113. Κληρονομικὴ διαδοχὴ τῶν μοναχῶν.
§ 114. Μοναχικὸς βίος ἐν Τουρκίᾳ. Νεώτεροι κανονισμοί. Ἐποπτεία ἀρχιερέων ἐπὶ τῶν μοναστηρίων.
§ 115. Διαίρεσις τῶν μοναστηρίων εἰς τρεῖς τάξεις.
§ 116. Μοναστήρια ἐγκαταλελειμμένα καὶ κατηρημωμένα. Τύχη αὐτῶν.
§ 117. Μοναστήρια Ἄθω. Ὀργανισμὸς αὐτῶν.
§ 118. Ἐσωτερικὸς ὀργανισμὸς μοναστηρίων.
§ 119. Ἀπόπειρα ἐπιθεωρήσεως τῶν ἐν ἰσχύϊ Κανονισμῶν. Ἔκθεσις ἐπιτροπῆς.
§ 120. Εἰδικὸς ὀργανισμὸς μοναστηρίων Κρήτης. Κληρονομικὸν δίκαιον μοναχῶν.

---

§ 113. Τῶν μοναχῶν ἡ νομικὴ κατάστασις δὲν ἠλλοιώθη ἐπίσης μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ βυζαντιακοῦ Κράτους· ὑπὸ τὴν ἐπαγρύπνησιν καὶ διοίκησιν τῶν κατὰ τόπους Ἀρχιερέων ἐξηκολούθησαν νὰ διέπωνται τὰ μοναστήρια ὑπὸ τῶν κανόνων τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου. Ὡς πρὸς τὸ κληρονομικὸν δίκαιον ἰδίως οὐδόλως μετεβλήθησαν οἱ ἀνέκαθεν ἰσχύοντες ὁρισμοί, ἀφ' οὗ μάλιστα διὰ τῶν βερατίων αἱ κληρονομικαὶ ὑποθέσεις τῶν χριστιανῶν ὑπηκόων ὑπεβλήθησαν τῇ ἁρμοδιότητι τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν[1], κατὰ δὲ τὸ ἄρθ. ΙΖ' τοῦ Κανονισμοῦ

[1] Πρβ. Βεράτιον Διονυσίου Ε' (ἐν Κώδ. Καραδοχυροῦ σελ. 169) καὶ Ἐγκύκλιον τῆς 7 Σεφὲρ 1278 περὶ τῆς ἀπογραφῆς τῆς κληρονομίας τῶν χριστιανῶν (Δεστοὺρ τόμ. 1 σελ. 298 καὶ Καραδοχυροῦ αὐτόθι σελ. 147), Βεζυρικὴν Ἐγκύκλιον 4 Ρεδζὲπ 1285 (8 Ὀκτωβρίου 1868) Ἐγκ. τῆς 23 Σεβὰλ 1241 (20 Νοεμβρίου 1874) Ἐγκ. 28 Μαρτίου 1878 (Καραδοχυροῦ αὐτόθι σελ. 154 καὶ ἑπ.). Ἴδε καὶ Κανονισμὸν περὶ τοῦ Μικτοῦ Συμβουλίου ἄρθ. Γ', ΙΑ', ΙΒ', ΙΓ'. Κατὰ τὸ ἄρθ. Γ' τοῦ Κανονισμοῦ περὶ ἐκλογῆς Πατριάρχου «ὁ Πατριάρχης εἶνε μέγας πνευματικὸς ἀρχηγὸς τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐπιτετραμμένος τὴν ἐκτέλεσιν ὅλων τῶν ἐν τῷ ὑψηλῷ Βερατίῳ ὑποθέσεων, κατὰ συνέπειαν προνομίων, τὰ ὁποῖα ὁ μέγας μὲν πορθη-

περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «τὰ κατὰ τόπους σταυροπήγια μοναστήρια, ὡς καὶ τὰ κατὰ τὰς ἐπαρχίας ἐνοριακά, *καθὼς ἀνέκαθεν, συμφώνως τοῖς ἱεροῖς κανόσι*, κυριαρχικῶς ἐξηρτῶντο τὰ μὲν παρὰ τῶν μητροπολιτῶν, τὰ δὲ παρὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἀπαραλλάκτως καὶ τοῦ λοιποῦ θέλουσιν ἐξαρτᾶσθαι καὶ διοικεῖσθαι κατὰ τὸν ἰδιαίτερον περὶ μοναστηρίων κανονισμόν». Καὶ σήμερον ἄρα ἐν Τουρκίᾳ τὰ μοναστήρια, διακρινόμενα εἰς ἰδιόρρυθμα κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ εἰς κοινοβιακά, ἀκολουθοῦσιν ὡς πρὸς τὰς κληρονομικὰς σχέσεις ταῖς κατὰ τὸ βυζαντιακὸν δίκαιον καὶ τοῖς κατὰ τόπους ἐθίμοις ἀρχαῖς[1]. Οἱ κατὰ τὸ ἔτος 1862 δημοσιευθέντες καὶ κυρωθέντες

τῆς Σουλτὰν Μεχμὲτ ἐχορήγησεν, ἄλλοι δὲ ἔνδοξοι μεγάλοι βασιλεῖς ἐκτιμήσαντες διετήρησαν».

[1] Ὅρα ἀνωτέρω Τμῆμα Β'. Πρβ. καὶ Μ. Καραβοκυροῦ Κώδικα σελ. 142, 143, 144, 145. Ἴδ. καὶ Ν. Σερουίου «Ἐπιτομὴν τοῦ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς δικαστηρίοις τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου ἐν ἰσχύϊ ρωμαϊκοῦ καὶ βυζαντινοῦ νόμου» σελ. 166 (ἐν Κωνσταντινουπόλει 1866). Πρβ. καὶ ἐπίσημον κοινοποίησιν τῆς Πύλης 1/13 1882. Φιρμάνιον τῆς 14 Ζιλκαδὲ 1253 εἶχεν ὁρίση, ὅτι ἡ πατρικὴ καὶ μητρικὴ περιουσία τῶν ἀποθανόντων μοναχῶν τοῦ ὄρους Σινᾶ, ἐὰν ὑπάρχῃ τοιαύτη, ἀνήκει τοῖς κληρονόμοις αὐτῶν (συγγενέσι). Τὴν ἀρχὴν ταύτην, ἀντιβαίνουσαν τῷ ἐκκλησιαστικῷ δικαίῳ, ἀνέτρεψεν ἡ μνησθεῖσα ἐπίσημος κοινοποίησις τῆς 1/13 Ἀπριλίου 1882. Τὸ φιρμάνιον καὶ ἡ κοινοποίησις ἔχουσι κατὰ τὸν Κώδικα Καραβοκυροῦ (σελ. 145 καὶ 146) ὡς ἑξῆς.

1. «Ἀπόσπασμα Φιρμανίου τῆς 14 Ζιλκαδὲ 1253. Διατάττω, ἵνα οἱ Ναΐπαι, ἅμα τῇ ἀφίξει τοῦ παρόντος, ἐνεργῶσι κατὰ τὸ περιεχόμενόν του, ἵνα ἡ πατρικὴ καὶ μητρικὴ περιουσία τῶν ἀποθανόντων μοναχῶν τοῦ ὄρους Σινᾶ, ἐὰν ὑπάρχῃ τοιαύτη, ἀνήκῃ εἰς τοὺς κληρονόμους αὐτῶν συνῳδὰ τῷ ἱερῷ νόμῳ καὶ ἵνα οἱ κληρονόμοι οὗτοι μὴ ἀναμιγνύωνται ποσῶς εἰς τὰ χρήματα καὶ πράγματα, ἅτινα οἱ μοναχοὶ συνέλεξαν ὡς ἐλέη ὑπὲρ τῶν πτωχῶν τοῦ μοναστηρίου καὶ μένουσι παρ' αὐτοῖς, ὅπως δαπανηθῶσιν ὑπὲρ τῶν πτωχῶν τούτων, ἅμα ἀποδειχθῇ κατὰ τὸν ἱερὸν νόμον, ὅτι τὰ πράγματα ταῦτα προέρχονται ἐκεῖθεν, τοῦτο δὲ συνῳδὰ τῷ ἱερῷ νόμῳ καὶ τῇ αὐτοκρατορικῇ μου διαταγῇ, καθόσον τὰ πράγματα ταῦτα μὴ ἀνήκοντα τῷ ἀποθανόντι δὲν ἀποτελοῦσι κληρονομίαν διὰ τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ».

2. *Κοινοποίησις ἐπίσημος*.— «Ἡ κληρονομία τῶν μοναχῶν Καισαρίου καὶ Παρθενίου ὑπαγομένων εἰς τὸ γραικικὸν μοναστήριον τῆς Ἱερουσαλὴμ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς δίκην τινὰ ἐκ μέρους τῶν κληρονόμων των.

«Τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἐπιληφθὲν τῆς ὑποθέσεως ταύτης παρέπεμψεν αὐτὴν εἰς τὸ συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας.

«Ἡ γενομένη ἔρευνα παρὰ τοῦ Συμβουλίου τούτου ὥρισεν, ὅτι ἡ περιουσία μοναχῶν μοναζόντων ἔν τινι μοναστηρίῳ ἀνήκει μετὰ τὸν θάνατόν των εἰς τὸ εἰς ὃ ὑπάγον-

Κανονισμοὶ διερρύθμισαντὸ διοικητικὸν μόνον μέρος τῶν μοναστηρίων.

§ 114. Ἐν Τουρκίᾳ σήμερον, κατὰ τὸν Κανονισμὸν περὶ Μοναστηρίων, ἅπαντα τὰ μοναστήρια πατριαρχικὰ ἢ ἐνοριακὰ[1] διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ πλησιεστέρου Ἀρχιερέως ἄνευ ἐξαιρέσεως, ὅστις ἐπαγρυπνεῖ « *ἐπ' αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῆς διαγωγῆς τῶν συνασκουμένων πατέρων, ὡς πράττει καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἱερέων τῆς ἐπαρχίας του* » (ἄρθ. Α΄)[2].

§ 115. Πάντα τὰ μοναστήρια διαιροῦνται εἰς τρεῖς τάξεις, τὰ μὲν τῆς πρώτης τάξεως, ἔχοντα ὑπὲρ τοὺς εἴκοσι[3] πατέρας, ὑποχρεοῦνται νὰ φυλάττωσιν ἀκριβῶς τὴν κοινοβιακὴν τάξιν, τὰ τῆς δευτέρας, ἔχοντα ὑπὲρ τοὺς δέκα πατέρας, φυλάττοντα ὡσαύτως τὴν κοινοβιακὴν τάξιν, καὶ τὰ τῆς τρίτης τάξεως, ἔχοντα ὑπὲρ τοὺς πέντε πατέρας, ἐπίσης καθυποβαλλομένους εἰς ζωὴν κοινοβιακὴν (ἄρθ. Γ΄).

Ὡς πρὸς τὰ μοναστήρια ἐκεῖνα, ἅτινα παραλυθέντα δὲν δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς οὐδεμίαν τῶν τριῶν τάξεων, ὁ κατὰ τόπον Ἀρχιερεὺς ἀναφέρεται ἀμέσως πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν, καὶ φροντίζει περὶ τῆς διορθώσεως αὐτῶν ἢ μεταβολῆς (ἄρθ. Δ΄).

§ 114. Μοναστηρίων ἐγκαταλελειμμένων πρὸ πολλῶν ἐτῶν καὶ κατηρημωμένων δὲν διορίζεται ἡγούμενος οὔτε ὑπὸ τῆς

ται μοναστήριον, ἡ δὲ ἐπὶ τούτῳ δήλωσις τοῦ Πατριαρχείου ἀνεγνωρίσθη βάσιμος.

« Κατὰ συνέπειαν καὶ συνῳδὰ τῇ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀποφάσει τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας τὸ ἐν τῷ III τόμῳ τῶν ὀθωμανικῶν Κωδίκων (Δεστοὺρ σελὶς 568) διάταγμα καταργεῖται καὶ ἡ παροῦσα γνωστοποιεῖται εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχιακὰς ἀρχάς. 1/13 Ἀπριλίου 1882 ».

Πρβ. καὶ ἀδήλου Πατριάρχου γράμμα, ὅπερ ἐν τῷ Παραρτήματι δημοσιεύομεν ἐκ τῆς συλλογῆς Γεδεὼν λαβόντες (σελ. 180).

[1] Ὅρα ἀνωτέρω (Εἰσαγωγῆς § 11).

[2] Περὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Πατριάρχου ἐπὶ τῶν μοναστηρίων γενικῶς κατὰ τὸ βυζαντιακὸν δίκαιον πρβ. Νεαρὰν Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ XXXVII (coll. Zachariae IV).

[3] Κατὰ τὴν Νεαρὰν Βασιλείου τοῦ Πορφυρογεννήτου μοναστήρια ἦσαν τὰ ἔχοντα ἐπέκεινα τῶν 8 ἢ 10 μοναχῶν.

Μεγάλης Ἐκκλησίας οὔτε ὑπὸ τοῦ κατὰ τόπον Ἀρχιερέως[1]. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐπιτρέπεται ἐπὶ τῷ τίτλῳ τῆς ἡγουμενίας, διὰ ῥᾳδιουργιῶν ἐπιτυγχανομένῳ, νὰ σφετερίζωνται αἱ μοναστηριακαὶ πρόσοδοι, παύεται ὁ ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι τοιούτων μοναστηρίων διοριζόμενος ἡγούμενος. Τοιαῦτα μοναστήρια λαμβάνεται φροντίς, ἵνα ἐντὸς τριῶν ἐτῶν εὑρεθῶσιν ἀνωρθωμένα τῇ ἐπιστασίᾳ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς, ἄλλως λαμβάνονται μέτρα ἄλλα κοινωφελῆ οὕτως ὥστε αἱ διαρπαζόμεναι πρόσοδοι νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς ἀνακούφισιν τῶν ἐθνικῶν ἀναγκῶν καὶ συντήρησιν δημοσίων καταστημάτων, ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν πλησιεστέρων χριστιανῶν[2].

Ἡ διάταξις αὕτη περιορίζει τοιουτοτρόπως καὶ τὴν κατὰ τοὺς προγενεστέρους χρόνους συνήθειαν τῆς καταλήψεως τῶν ἐγκαταλελειμμένων μοναστηρίων ὑπὸ ἰδιωτῶν καθισταμένων κτιτόρων.

§ 117. Τὸ ἄρθ. Ζ' τοῦ Κανονισμοῦ πραγματεύεται εἰδικῶς περὶ τῶν ἐν Ἄθῳ μοναστηρίων. Καίτοι ὑπαγόμενα τῇ δικαιοδοσίᾳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἀνέκαθεν ἐκέκτηντο ἴδιον ὀργανισμὸν[3] ὡς πρὸς τὰς πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν σχέσεις· διὰ τοῦτο ὡς πρὸς τὸ διοικητικὸν αὐτῶν σύστημα οὐδεμία μεταβολὴ γίνεται· καταβάλλουσι μόνον ἐτησίως 4000 καισαροβασιλικῶν φλωρίων.

§ 118. Ὁ περὶ μοναστηρίων κανονισμὸς ἐν ἄρθρῳ Η' φέρει

[1] Περὶ ἐρήμων καὶ ἐγκαταλελειμμένων μοναστηρίων ἴδ. Νικηφόρου Φωκᾶ Νεαρὰν XIX § α (coll. Zachariæ III) «τούτοις γνώμῃ βασιλικῇ καὶ δοκιμασίᾳ ἡ τῶν ἀρκούντων κτῆσις οὐ κωλυθήσεται». Κατὰ τὴν Νεαρὰν ταύτην δὲν ἀπηγορεύετο, τοὐναντίον ἐπῃνεῖτο «κελλία καὶ τὰς καλουμένας λαύρας ἐν ἐρήμοις οἰκοδομεῖν». Ἡ Νεαρὰ αὕτη εἶχε καθιερώσῃ ἐπίσης σπουδαίαν διάταξιν ἀπαγορεύσασα τὴν εἰς μοναστήρια παραπομπὴν ἀκινήτου περιουσίας «ἀπὸ τοῦ νῦν μηδενὶ ἐξέστω μὴ ἀγρούς, μὴ τόπους μοναστηρίοις ἢ ἡγουμενείοις ἢ ξενῶσιν ὁπωσοῦν παραπέμπειν, ἀλλ' οὐδὲ μητροπόλεσιν ἢ ἐπισκοπείοις· οὐδὲ γὰρ οὐδὲν ἐκείνοις λυσιτελεῖν». Ἡ Νεαρὰ αὕτη κατηργήθη ὅμως δυστυχῶς διὰ τῆς Ν. XXVI Βασιλείου τοῦ Πορφυρογεννήτου (coll. III Zachariæ).

[2] Αἱ διατάξεις αὗται ἐτροποποίησαν τοιουτοτρόπως τοὺς ὁρισμοὺς τῶν Βυζαντίνων αὐτοκρατόρων.

[3] Ὅρα ἀνωτέρω § 76 σελ. 149.

ὅτι «διὰ τὸν ἐσωτερικὸν κανονισμόν, τὸ πολίτευμα τῶν πατέρων, τὴν ἐκλογὴν καὶ ἀποκατάστασιν τῶν Ἡγουμένων, τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας καὶ τὴν καταγωγὴν αὐτῶν καὶ τὴν ἐξέλεγξιν τῶν λογαριασμῶν των, ἔσεται εἰς χρῆσιν ὁ εἰδικὸς περὶ τούτων κανονισμός».

Εἰδικῶς ὡς πρὸς τὰς σχέσεις τῆς περιουσίας καὶ τὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν τῶν μοναχῶν ἐν Ἄθῳ καὶ τὸν ὀργανισμὸν τῶν μοναστηρίων σημειωτέα τάδε. Ἐν Ἄθῳ ὑπάρχουσι κοινοβιακὰ μοναστήρια καὶ ἰδιόρρυθμα. Τὰ κοινοβιακὰ μοναστήρια ἢ κοινόβια ὑπὸ ἡγούμενον ἰσοβίως ἐκλεγόμενον ὑπὸ τῆς Συνάξεως, διοικοῦνται ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὰς ἀρχάς, ἃς ἐν § 75 ἐξεθήκαμεν[1], πάντες δῆλα δὴ οἱ μοναχοὶ μηδ' αὐτοῦ τοῦ ἡγουμένου ἐξαιρουμένου φοροῦσι τὴν αὐτὴν ἐνδυμασίαν, τῶν αὐτῶν φαγητῶν ποιοῦνται χρῆσιν, εἰς τὴν αὐτὴν τράπεζαν συνέρχονται καὶ γενικῶς τὴν αὐτὴν δίαιταν καὶ διαγωγὴν μετέρχονται[2].

[1] Ὁ ἡγούμενος, ἵνα γίνηται καλὴ ἡ διοίκησις, ἔχει περὶ ἑαυτὸν τέσσαρας τῶν φρονιμωτέρων καὶ συνετωτέρων ἀδελφῶν ὡς συμβούλους, οἵτινες καλοῦνται *Ἐπίτροποι*. (Ἐφ. «Ἄθως» αὐτόθι).

[2] Ἴδ. ἐφημ. «Ἄθως», ἐξ ἧς μεταφέρομεν τὰς ἐν τῇ § ταύτῃ πληροφορίας. Παραθέτομεν δ' ἐνταῦθα καὶ τὰς ἑξῆς περὶ τῆς διαίτης τῶν κοινοβιακῶν μοναχῶν εἰδήσεις. «Ἡ ἡμερησία διαγωγὴ τῶν μοναχῶν ἐν τοῖς Κοινοβίοις τούτοις διαιρεῖται εἰς προσευχήν, θείαν λειτουργίαν, μελέτην καὶ ἐργοχειρίαν. Ἡ προσευχὴ ἀρχομένη τῇ α' ὥρᾳ μετὰ τὸ μεσονύκτιον λήγει τὸ ἑσπέρας ἐν τῷ ἀποδείπνῳ, γινομένων ἐν τῷ μεταξύ, ὡς οἴκοθεν ἐννοεῖται, πολλῶν διαλειμμάτων πρὸς διαφόρους σκοπούς. Ἡ δὲ προσευχὴ γίνεται ὡς ἑξῆς. Ἕκαστος μοναχὸς ἐγειρόμενος τὴν πρώτην ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὀφείλει νὰ εὐχαριστήσῃ τῷ Θεῷ διὰ προσευχῆς νοερῶς καὶ προφορικῶς λέγων τὰς προσηκούσας εὐχὰς καὶ ἐκτελῶν 120 γονυκλισίας καὶ 1,000 μετανοίας ἤτοι κλίσεις τῆς κεφαλῆς. Ἡ προσευχὴ αὕτη ἰδίᾳ γιγνομένη περατοῦται τῇ δευτέρᾳ ὥρᾳ τοῦ μεσονυκτίου, ὅτε κρουομένου τοῦ σημάντρου συνάγονται πάντες οἱ μοναχοὶ ἐν τῷ ναῷ τῆς Μονῆς καὶ ἄρχεται ἡ κοινὴ προσευχὴ διαρκοῦσα 4 μὲν ὥρας ἐν ταῖς ἐργασίμοις ἡμέραις, ἓξ δὲ ἐν ταῖς Κυριακαῖς, ταῖς δεσποτικαῖς καὶ θεομητορικαῖς ἑορταῖς. Προηγεῖται δὲ τὸ Μεσονυκτικόν, ἐφέπεται ὁ Ὄρθρος καὶ μετὰ τοῦτον ἡ θεία λειτουργία.

Μὴ ἀρκούμενοι δὲ εἰς ἁπλᾶ ᾄσματα κανόνων κλπ. διακόπτουσι τὴν προσευχὴν εἰς τρεῖς στάσεις, ἐν αἷς γίγνονται τρεῖς ἀναγνώσεις ἐπ' ἐκκλησίαις, μία μὲν τοῦ βίου τοῦ ἁγίου τῆς ἡμέρας, ἑτέρα δὲ ἐπὶ τοῦ ἀναγνωσθέντος Ἀποστόλου καὶ τρίτη ἐπὶ τοῦ εὐαγγελίου. Γίνεται δὲ καὶ τετάρτη, ἀλλ' ἐπὶ τῆς τραπέζης ὡς ῥηθήσεται κατωτέρω.

Ἐν τῷ τέλει τῆς λειτουργίας οἱ πλεῖστοι τῶν πατέρων ἵνα μὴ εἴπωμεν πάντες, ἀφοῦ ζητήσωσι παρ' ἀλλήλων συγχώρησιν καὶ ἀκούσωσι παρὰ τοῦ Ἡγουμένου ἢ ἄλλου

Ὁ ἰδιόρρυθμος τρόπος τοῦ ζῆν εἶνε ὁ μὴ κοινὸς εἰς πάντας καὶ ἐν πᾶσιν· ἰδιόρρυθμα διὰ τοῦτο μοναστήρια ἐκλήθησαν

προεστῶτος τὴν συγχωρητικὴν εὐχήν, προσέρχονται μετὰ φόβου καὶ εὐλαβείας βαθυτάτης εἰς τὸ Ἅγιον ποτήριον καὶ μεταλαμβάνουσι τῶν ἀχράντων μυστηρίων ὑπὲρ ὧν ἀναγινώσκεται ἡ εὐχαριστία εἰς ἐπήκοον πάντων.

Μετὰ δὲ τὴν θείαν λειτουργίαν ψάλλεται πρῶτον παράκλησις εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον (καθὼς καὶ εἰς τὸν ἑσπερινὸν τὰ Θεοτοκάρια καὶ μετὰ τὸ ἀπόδειπνον οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Παναγίας) ἔπειτα ἐξερχόμενοι τῆς ἐκκλησίας, προπορευομένου τοῦ Ἡγουμένου, ὅστις φορῶν μανδύαν καὶ κρατῶν ῥάβδον (πατερίτζαν) συνοδεύεται ὑπὸ δύο μοναχῶν κρατούντων κηροπήγια (μανουάλια) μὲ ἀνημμένας λαμπάδας, εἰσέρχονται εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ἵστανται παρ' αὐτὴν κατὰ σειρὰν τοποθετουμένων ἐν τοῖς πρώτοις τῶν τὰ πρεσβεῖα ἐχόντων. Μετὰ τὴν εἴσοδον πάντων γίνεται προσευχὴ καὶ εἶτα αὐτοὶ μὲν κάθηνται καὶ τρώγουσιν ἐν ἄκρᾳ σιγῇ καὶ τάξει, εἷς δὲ ἐκ τῶν μοναχῶν διωρισμένος πρότερον ἀνέρχεται εἴς τι βῆμα ἀνεγηγερμένον εἰς τὴν ἀντικειμένην τῇ τραπέζῃ πλευρὰν καὶ ἀναγινώσκει τὸ τεταγμένον ἀνάγνωσμα, ἀκροωμένων μετὰ προσοχῆς τῶν γευματιζόντων ἢ δειπνούντων μοναχῶν. Περιττὸν δὲ εἰπεῖν ὅτι σκοπὸς τούτου εἶνε ὅπως μὴ μόνον τρέφηται τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ πολλῷ τιμιώτερον ἐκείνου.

Ἀφοῦ δὲ λάβῃ πέρας ἡ τράπεζα, ἐγείρονται πάντες καὶ προσεύχονται αὖθις εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ ἐπὶ τῇ τῆς τροφῆς μεταλήψει καὶ ἐξερχόμενοι, καθ' ὃν τρόπον εἰσῆλθον, εἰσέρχονται πάλιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐπαναλαμβάνουσιν ἐκτενέστερον τὴν ἐπὶ τῆς τραπέζης εὐχαριστίαν, εὐχόμενοι ἵνα ἀξιωθῶσι καὶ τῶν οὐρανίων ὥσπερ τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν.

Ἀπολυόμενοι δὲ τῆς ἐκκλησίας ἐν μὲν τῇ λειτουργίᾳ ἀπέρχονται οἱ πατέρες εἰς τὰ κελλία ἀσχολούμενοι ἄλλοι μὲν εἰς ἀνάγνωσιν θείων συγγραμμάτων, οἱ δὲ εἰς ἐργοχειρίαν, οἱ δὲ εἰς κηπουρικὴν ἢ ἄλλην τῆς μονῆς ὑπηρεσίαν.

Ἡ δὲ αἴθουσα τῆς τραπέζης εἶνε κεκοσμημένη μὲ εἰκονογραφίας ἁγίων ἢ βασάνους μαρτύρων ἃς ὑπέμειναν ὑπὲρ τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως, ὅπως οἱ ἐσθίοντες μὴ μόνον ἐκ τῆς ἀναγνώσεως διδάσκωνται, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ὄψεως αὐτῶν ὠφελῶνται καὶ εἰς μίμησιν προτρέπωνται.

Τὰ δὲ παρατιθέμενα ἐπὶ τῆς τραπέζης φαγητὰ ἀείποτε εἶναι νηστήσιμα, μὴ ἐπιτρεπομένης κρεωφαγίας μηδὲ εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα· ἀλλ' ὅτε ἡμεῖς ἐπιτρέπεται νὰ κρεωφαγῶμεν, ἐκεῖνοι μεταχειρίζονται μόνον ὀψάρια. Ἀλλὰ καὶ κατὰ πᾶσαν Δευτέραν, Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ μεταχειρίζονται ξηροφαγίαν, ὡς καὶ ἐν ταῖς τέσσαρσι τοῦ ἔτους νηστείαις, καὶ ταύτην ἅπαξ τῆς ἡμέρας περὶ τὴν 9ην ἤτοι 3 μ. μ. Εἰ δέ ποτε ποιήσωνται χρῆσιν φαγητοῦ μαγειρευμένου τοῦτο εἶναι ἀνέλαιον. Ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ἡμέραις τρώγουσι δὶς τῆς ἡμέρας μεταχειριζόμενοι τὴν μετριότητα φαγητοῦ καὶ ποτοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ φιλοξενία εἶνε μία τῶν σπουδαιοτέρων ἐνδείξεων τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, διὰ τοῦτο προνοοῦνται θαυμασιώτατα καὶ περὶ τῶν ξένων. Διότι ἀποχωρίζοντες ἱκανὸν μέρος ἐκ τῆς τροφῆς των ἀποθέτουσι τοῦτο εἴς τινα ἀποθήκην παρὰ τὴν πύλην τῆς Μονῆς καὶ ἐφιστᾶσί τινα τῶν μοναχῶν λίαν περιποιητικὸν καὶ φιλόφρονα ὃν καλοῦσι ***Πορτάρην***. Οὗτος ὅταν ἴδῃ ξένον διερχόμενον ὀφείλει νὰ καλέσῃ αὐτὸν εἰς τὴν τράπεζαν. Ἐὰν δὲ σπεύδῃ νὰ ὁδοιπορήσῃ, ἐφοδιάζει αὐτὸν μὲ τροφὰς εἰς τὴν ὁδοιπο-

ἐκεῖνα, ἐν οἷς οἱ μοναχοὶ κατ' ἀρέσκειαν διάγουσιν ἐν τοῖς κελλίοις αὐτῶν χρώμενοι οἱαδήποτε τροφῇ καὶ πόσει καὶ ἐνδυμασίᾳ κατ' ἀρέσκειαν ἀναλόγως τῶν χρηματικῶν μέσων [1].

ρίαν ἐπαρκεῖς. Ἐντεῦθεν καὶ πολλοὶ τῶν ναυτιλλομένων καταπλέοντες μεταβαίνουσιν εἰς τὰς Μονάς, ὅπου εὑρίσκουσιν ἄμισθον τροφοδοσίαν. Οἱ δὲ παρατυγχάνοντες ξένοι εἰσέρχονται ἀκωλύτως εἰς τὴν τράπεζαν καὶ μετέχουσιν αὐτῆς ἄνευ διακρίσεως». (Πρβ. καὶ Μανουὴλ Γεδεὼν «ὁ Ἄθως» σελ. 37).

[1] Ἰδ. ἀνωτέρω § 75 καὶ Μανουὴλ Γεδεὼν «ὁ Ἄθως» σελ. 41 καὶ ἐπ. καὶ ἐφημ. «Ἄθως» φύλλ. 6, ἐξ ἧς μεταφέρομεν περὶ τῆς διαίτης τῶν μοναχῶν τῶν ἰδιορρύθμων μοναστηρίων τὰ ἑξῆς. «Ἕκαστον μοναστήριον ἰδιόρρυθμον ἐν Ἄθῳ διοικεῖται ὑπὸ *Ἐπιτροπῆς* συγκειμένης ἐκ δύο ἐπιτρόπων, ἑνὸς ταμίου καὶ ἑνὸς γραμματέως. Τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Μονῇ μοναχῶν ἐκ τῶν ἐγκριτωτέρων καὶ δοκιμωτέρων κατά τε τὴν ἀρετήν, τὴν φρόνησιν καὶ τὴν παιδείαν. Ἡ ἐπιτροπεία αὕτη διευθύνει ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς τὰ τῆς μονῆς, λύουσα τὰς ἀναφυομένας διαφορὰς μεταξὺ τῶν οἰκείων μοναχῶν, κρίνουσα καὶ καταδικάζουσα ἢ ἀθωοῦσα τοὺς κατηγορουμένους ἐπὶ πταίσμασι κλπ. καὶ ἀναφέρουσα τὰ μεγαλείτερα εἰς τὴν Ἱερὰν Κοινότητα, περὶ ἧς κατωτέρω γενήσεται λόγος.

Οἱ δὲ ἐν τῇ μονῇ μοναχοὶ λαμβάνουσιν ἐξ αὐτῆς πάντα τὰ πρὸς συντήρησιν αὐτῶν χρειώδη κατ' ἀναλογίαν τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν. Ὅθεν οἱ ὑπερέχοντες αὐτῶν λαμβάνουσι μερίδα κατά τι μεγαλειτέραν τῶν ἄλλων. Ἡ δὲ δαπάνη αὕτη γίγνεται ἐκ τῶν εἰσοδημάτων, ἅτινα αἱ μοναὶ ἔχουσιν ἐκ τῶν μεγάλων αὐτῶν κτημάτων τῶν κειμένων ἢ ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τοῦ Ἁγιωνύμου Ὄρους ἐπί τε τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης.

Εἰσπράττονται δὲ τὰ εἰσοδήματα διὰ τῆς ἐνοικιάσεως γιγνομένης οὕτω. Ἐκλέγεται εἷς τῶν νοημονεστέρων καὶ ἱκανωτέρων μοναχῶν καὶ εἰς τοῦτον ἀνατίθεται ἡ καλλιέργεια καὶ ἐπιτήρησις κτήματός τινος ἐπὶ πενταετίαν ἢ ἑξαετίαν, ὑποχρεούμενον νὰ δίδῃ κατ' ἔτος εἰς τὴν μονὴν ὡρισμένον τι ἐνοίκιον. Τελευτώσης τῆς ἐνοικιάσεως ἐνοικιάζεται εἰς ἄλλον, ἢ ἐὰν ἐδείχθη ὁ πρότερος πιστὸς καὶ ἱκανὸς ἀνανεοῦται εἰς αὐτὸν ἡ ἐνοικίασις.

Οἱ ἐνοικιασταὶ οὗτοι μεταχειριζόμενοι οἰκονομίαν ἔλλογον κατορθοῦσιν οὐ μόνον τὰ ἐνοίκια τακτικῶς νὰ πληρώνωσιν, ἀλλὰ καὶ οὐκ ὀλίγα χρήματα νὰ ἀποκτῶσιν. Ὅθεν καὶ ἐπιστρέφοντες εἰς τὴν μονὴν γίνονται Ἀρχιμανδρῖται καὶ ἢ μένουσι διαρκῶς ἐν τῇ μονῇ, ἢ πέμπονται αὖθις εἰς ἐπιστασίαν ἄλλων ἀπωτέρων κτημάτων κειμένων ἐν Ῥωσσίᾳ ἢ Ἀσίᾳ ἐπὶ ὡρισμένῳ αὖθις ἐνοικίῳ. Ἐκεῖ δὲ ἀποκτῶντες πλείονα χρήματα ἐπανέρχονται πλουσιώτεροι καὶ ἐξ αὐτῶν γίνονται κατ' ἀρχαιότητα οἱ προεστῶεες τῆς μονῆς. Καὶ οὕτω μὲν καρποῦνται αἱ μοναὶ τὰ ἀπομεμεμακρυσμένα καὶ μεγάλα κτήματα.

Τὰ δὲ μικροτέρας ἐκτάσεως ὄντα κτήματα καὶ πλησιέστερα κείμενα ἢ ἧττον προσοδοφόρα ἐνοικιάζονται εἰς τοὺς ἔχοντας ὀλιγωτέραν ἱκανότητα καὶ παιδείαν μοναχοὺς καὶ ἐπὶ ὡρισμένῳ βεβαίως ἐνοικίῳ καὶ ταῖς αὐταῖς ὠφελείαις.

Οὕτω δὲ καλλιεργουμένων ἁπάντων τῶν κτημάτων ἀποφέρονται τοσαῦτα εἰσοδήματα, ὥστε οὐ μόνον οἱ καλλιεργηταὶ καὶ ἐνοικιασταὶ δαψιλῶς ἀμείβονται, ἀλλὰ καὶ αἱ μοναὶ πλοῦτον οὐ μικρὸν πορίζονται, ἂν καὶ ἡ στέρησις τῶν ἐπὶ Ῥωμουνίας κτημάτων ἐπήνεγκον σπουδαίαν ἐλάττωσιν αὐτῶν.

Ὁ ἐν Ἄθῳ κελλιωτικὸς βίος παρέχει ἰδίους τινὰς τύπους ὡς πρὸς τὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν τῶν κελλιωτῶν. « Ἑκάστη βασιλικὴ μονὴ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει κατέχει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον κτηματικὴν περιφέρειαν εὐρεῖαν, ὁριζομένην διὰ φυσικῶν τινων ὁρίων ἤτοι ποταμῶν ἢ βουνῶν. Ἐν ταύτῃ λοιπὸν πολλοὶ τῶν μοναχῶν ἐπιθυμοῦντες νὰ μονάζωσι μακρὰν τῶν Μονῶν, εἴτε διὰ τὸ πλῆθος τῶν μοναχῶν, εἴτε διότι θέλουσιν ἐν μείζονι ἡσυχίᾳ καὶ ἠρεμίᾳ νὰ διάγωσιν, ἀγοράζουσιν ἰδίᾳ δαπάνῃ παρὰ τῆς Μονῆς, εἰς ἣν ἀνήκει ἡ κτηματικὴ περιφέρεια, περιοχήν τινα, ἔχουσαν ἔκτασιν ἀνάλογον τῇ χρηματικῇ δαπάνῃ, καὶ ἐντὸς αὐτῆς οἰκοδομοῦσιν οἰκίας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεγάλας καὶ εὐρυχώρους διῃρημένας εἰς δωμάτια ἑκατέρωθεν τῶν ἀρκτικῶν καὶ μεσημβρινῶν πλευρῶν κείμενα. Τούτων ἄλλα μὲν χρησιμεύουσι διὰ τὴν ἐνοίκησιν τῶν οἰκείων μοναχῶν, ἄλλα δὲ διὰ τὴν ὑποδοχὴν τῶν ξένων ἓν δὲ ἐκ τούτων καλοῦσιν *ἀρχονταλίκι*. Παρὰ δὲ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν ἀκριβῶς ἔχουσιν ἐκκλησίδιον λαμπρότατα κεκοσμημένον ὑπὸ τὸ ὄνομα οἱουδήποτε Ἁγίου τιμώμενον, καὶ ἐν τούτῳ ἐκκλησιάζονται οἱ ἐν αὐτῷ οἰκοῦντες ἢ παρευρισκόμενοι ξένοι, χωρὶς

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ διαίτης τῶν μοναχῶν ἐν τοῖς ἰδιορρύθμοις, καὶ περὶ τῶν εἰσοδημάτων τῶν μονῶν. Περὶ δὲ τῆς θείας λατρείας, λέγομεν ὅτι αἱ ἀκολουθίαι, αἱ προσευχαὶ αἱ ἰδιαίτεραι καὶ αἱ κοιναί, αἱ λειτουργίαι κλπ. γίνονται ἀπαραλλάκτως σχεδὸν ὅπως καὶ ἐν τοῖς κοινοβίοις.

Προκειμένου δὲ περὶ μεγάλου τινὸς ἐκκλησιαστικοῦ ἢ διοικητικοῦ ζητήματος ἀφορῶντος ἢ πᾶσαν τὴν ἐν τῷ Ἁγιωνύμῳ Ὄρει ἀδελφότητα ἢ μέρος αὐτῆς, συγκροτεῖται συμβούλιον ἐξ ἁπάντων τῶν προεστώτων ἁπασῶν τῶν μονῶν, προτιμωμένων τῶν κατ' ἀρχαιότητα ἡγουμένων, ὅπερ συζητοῦν ἀποφαίνεται ἢ ἀποφασίζει περὶ αὐτοῦ.

Ὁ δὲ βίος τῶν πλείστων μοναχῶν καὶ ἐν τοῖς ἰδιορρύθμοις εἶναι ἀξιάγαστος. Διότι καθαρεύει ἀπὸ παντὸς ἐπιμέμπτου ἐλαττώματος καὶ ἀπὸ παντὸς ἔργου ἀνοικείου εἰς τὴν ἀγγελικὴν αὐτῶν ἐπαγγελίαν καὶ ἔχοντες πλήρη ἐλευθερίαν περὶ τὸ ἐνεργεῖν καὶ πράττειν ἐπιτελοῦσι τὰς ἀρετὰς οἴκοθεν ἐξ ἐλευθέρας βουλήσεως, ἀλλ' οὐχὶ ἐκ τυπικῆς ἀνάγκης. Ἁμιλλώμενοι δὲ πρὸς ἀλλήλους περὶ τῶν ἀρετῶν προσπαθοῦσι νὰ μιμηθῶσιν ἢ καὶ νὰ ὑπερβῶσι τοὺς εἰς μείζονα βαθμὸν ἀνελθόντας ἀδελφοὺς δι' ἐγκρατείας, προσευχῆς καὶ πόνων ἀτρύτων ὑπομονῆς, γιγνόμενοι παράδειγμα μὲν τῶν ὄπισθεν αὐτῶν λειπομένων, μίμημα δὲ λαμπρὸν τῶν ἀρετῇ προπορευομένων». (Πρβ. καὶ Μ. Γεδεὼν «ὁ Ἄθως» σελ. 45).

νὰ λαμβάνωσιν ἀνάγκην νὰ ἐξέρχωνται ἐπὶ τούτῳ ἔξω ἢ νὰ πορεύωνται ἀλλαχοῦ. Τὰς οἰκίας ταύτας καλοῦσι ***Κελλία***, καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς μονάζοντας Κελλιώτας.

Ἑκάστου κελλίου ὁ πρῶτος ἀγοραστὴς καὶ κτήτωρ θεωρεῖται ὡς κύριος αὐτοῦ τε καὶ τῆς παραχωρουμένης κτηματικῆς ἐκτάσεως, καὶ κατ' ἀκολουθίαν δύναται καὶ νὰ πωλῇ αὐτὸ ἄλλῳ ἐπίσης μοναχῷ, ὁπόταν δὲν εὐαρεστῆται νὰ μένῃ ἐν αὐτῷ ἐπὶ πλειότερον χρόνον, ἢ βούλεται νὰ ἀπέλθῃ εἰς ἄλλην μονήν. Καλεῖται δὲ ὁ ἀγοραστὴς καὶ κτίτωρ *Γέροντας*, ὅστις ἂν θέλῃ συμπαραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἄλλους μοναχοὺς ἀναλόγως τῶν εἰσοδημάτων τοῦ κελλίου, οὓς ὀνομάζει *διαδοχικοὺς κληρονόμους*. Διότι μετὰ θάνατον τοῦ Γέροντος ἡ κυριότης καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ κελλίου καὶ τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας μεταβαίνει εἰς τὸν πρῶτον ἐξ αὐτῶν. Ἐὰν δὲ οὗτος τύχῃ νὰ ἀποθάνῃ πρὸ τοῦ Γέροντος, καταλαμβάνει τὴν θέσιν αὐτοῦ ὁ δεύτερος, ὁ τρίτος καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ὅστις δήποτε ὅμως ἐξ αὐτῶν ἀναδειχθῇ κληρονόμος καὶ κύριος τῆς κελλιωτικῆς περιουσίας, ὀφείλει νὰ συμπληρώσῃ τὸ προσωπικὸν δι' ἄλλων μοναχῶν, τοὺς ὁποίους ὁ Γέροντας καλεῖ ὑποτακτικούς του.

Οἱ ὑποτακτικοὶ οὗτοι, ἵνα ἔχωσι δικαίωμα κληρονομίας, ὀφείλουσι νὰ ἐγγραφῶσιν εἰς τὴν ὁμολογίαν τῆς ἀγορᾶς, τὴν ὁποίαν συντάσσει καὶ σφραγίζει ἡ οἰκεία Μονή, ἥτις ὁμολογία φέρει κῦρος ἐπισήμου συμβολαίου, καὶ πρὸς ἀσφάλειαν δίδοται εἰς χεῖρας τοῦ Γέροντος. Ἐὰν δὲ παραλίπωσι τὴν ἐγγραφὴν ταύτην, τότε στεροῦνται τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος, καὶ μεταβαίνει ἡ κυριότης τοῦ κελλίου εἰς τὴν οἰκείαν Μονήν, ἥτις Μονὴ διὰ τὴν εὐεργεσίαν τῆς κληρονομίας, ὀφείλει νὰ ἐγγράψῃ εἰς τὰ δίπτυχα αὐτῆς τὸν δωρητὴν μοναχόν, ὅπως μνημονεύηται τὸ ὄνομα αὐτοῦ[1].

[1] Ὁ Γέροντας οὗτος μετὰ τῶν ὑποτακτικῶν του καλλιεργεῖ τὴν εἰς τὸ Κελλίον του ἀνήκουσαν περιοχήν. Οἱ Κελλιῶται διάγουσιν ἄλλοι μὲν κατὰ τὸν κοινοβιακόν, ἄλλοι

Οἱ ἐν τοῖς κελλίοις ἀσκούμενοι μοναχοὶ δύνανται νὰ πωλῶσι τὸ κελλίον ἑτέρῳ ἀσκητῇ, ἀλλὰ τοιαύτη μεταβίβασις δὲν δύναται νὰ γίνηται ἄνευ ἀδείας τῆς μονῆς, ἥτις ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει λαμβάνει ποσόν τι ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν παρά τε τοῦ πωλητοῦ καὶ τοῦ ἀγοραστοῦ [1].

Μοναχὸς κάτοχος κελλίου ἐπιστρέφων τῇ κυριάρχῳ μονῇ καὶ παραχωρῶν αὐτῇ τὸ κελλίον δὲν δύναται νὰ λάβῃ ποσὸν μεῖζον τῆς ἐν τῷ ὁμολόγῳ ὁρισθείσης ἀξίας. Τὸ αὐτὸ δὲ ἐφαρμόζεται καὶ ἐν ᾗ περιπτώσει διὰ διαγωγὴν ἀνάρμοστον καὶ σκανδαλώδη ἤθελεν ἀποδιωχθῇ τοῦ κελλίου ἢ ἂν ἤθελε παραβῇ ὅρον τινὰ ἐκ τῶν ἐν τῷ ὁμολόγῳ ὁριζομένων. Καὶ ἂν εἰς ἐπισκευὰς καὶ ἄλλας ἐπωφελεῖς δαπάνας κατέβαλε ποσὸν κατὰ πολὺ ἀνώτερον τῆς ἐν τῷ ὁμολόγῳ ἀξίας, δὲν δικαιοῦται οὐχ ἧττον νὰ ἀναλάβῃ αὐτό [2].

Τὰς διαφοράς, αἵτινες ἤθελον προκύψῃ, ἡ μονὴ δικάζει πρωτοδίκως, ἡ δ' ἐν Καρεαῖς Σύναξις [3] κατ' ἔφεσιν. Τὸ πολίτευμα

δὲ κατὰ τὸν ἰδιόρρυθμον βίον. Τὰς προσευχὰς τελοῦσιν ὡς ἐν τοῖς κοινοβίοις. Ἐν ταῖς μνήμαις δὲ τῶν Ἁγίων ἑκάστου Κελλίου συναθροίζονται πολλοὶ μοναχοὶ ἐκ τῶν λοιπῶν Κελλίων καὶ τῶν βασιλικῶν Μονῶν, καὶ πολλοὶ τῶν λαϊκῶν, καὶ ἐπιτελοῦσιν ἀγρυπνίαν καὶ κοινὴν λειτουργίαν. Μετὰ ταῦτα παρατίθεται κοινὴ τράπεζα. Αἱ δαπάναι γίνονται ἐκ τῶν κτημάτων τοῦ Κελλίου. Ἐκτὸς τῶν ἐξόδων ἐλεημοσύνης καὶ φιλοξενίας, καταβάλλουσι τὰ Κελλία εἰς τὰς Μονὰς δύο τουρκικὰς λίρας δι' ἕκαστον πρόσωπον, τὴν μὲν διὰ κεφαλικὸν φόρον (χαράτσι) διαβιβαζομένην εἰς τὴν ὀθωμανικὴν Κυβέρνησιν, τὴν δὲ ὡς *δέκατον* τῶν εἰσοδημάτων τῶν Κελλίων. (Ἐφημ. «Ἄθως» φύλλ. 9). Περὶ τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς ἐργασίας καὶ τῶν εἰσοδημάτων τῶν κελλιωτῶν ἴδ. ἐφ. «Ἄθως» φύλλον 10.

[1] Πρβ. Μ. Γεδεὼν αὐτόθι σελ. 55. 56.

[2] Μ. Γεδεὼν αὐτόθι.

[3] Ἡ Σύναξις ἑδρεύει ἐν Καρεαῖς, πρωτευούσῃ τοῦ Ἁγίου Ὄρους· ἀποτελεῖται ἐξ 20 ἀντιπροσώπων τῶν ἰσαρίθμων μονῶν. Ἔχει δύο γραμματεῖς καὶ κλητῆρας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῆς. Τέσσαρες ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων ἀνὰ πᾶν ἔτος ἐκ περιτροπῆς ἔχοντες τὴν ἀρχὴν εἰσὶν οἱ ἐπιστάται καὶ ἐκτελεσταὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς κοινότητος ἢ Συνάξεως. Ἡ σφραγὶς τῆς κοινότητος διῃρημένη εἰς τέσσαρα τμήματα κρατεῖται ὑπὸ τῶν τεσσάρων ἐπιστατῶν. Ἐνῷ δὲ δικάζει ἡ Σύναξις κατ' ἔφεσιν τὰς ἀποφάσεις τῶν μονῶν ὡς πρὸς τὰς διαφορὰς τῶν ὑπ' αὐτὰς κελλίων, δικάζει πρωτοδίκως πᾶσαν ὑπόθεσιν μεταξὺ μονῶν καὶ σκητῶν, ὅτε κατ' ἔφεσιν δικάζει ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία. (Μ. Γεδεὼν αὐτόθι σελ. 58. 69).

τοῦτο, κατὰ τὸν Μ. Γεδεών, συνεπείᾳ ταραχῶν, ἃς ἐκίνει τῷ 1842 ἐν τῇ λαυριωτικῇ σκήτῃ τῆς Ἁγ. Ἄννης ὁ Νικόδημος Βούλγαρις, ἐμπεδωθὲν ἐπεκυρώθη τῷ 1844 ὑπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ Δ΄ τοῦ ἀπὸ Δέρκων.

Περὶ τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τῶν ἐκτὸς τῆς μονῆς ἀποθνησκόντων μοναχῶν[1], προέβλεψε φιρμάνιον τοῦ ἔτους 1255 κατὰ μῆνα Δζεμαζιοὺλ Ἀχὴρ ἐπιβεβαιοῦν ἕτερον φιρμάνιον τοῦ ἔτους 1255 μηνὸς Σεφέρ[2].

§ 119. Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐγένετο ἐνωρὶς σκέψις περὶ ἀναθεωρήσεως καὶ μεταρρυθμίσεως καὶ συμπληρώσεως τῶν ἐν ἰσχύϊ Κανονισμῶν καὶ διωρίσθη ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπεία, ἥτις μετὰ τριῶν ἐτῶν καὶ τεσσάρων μηνῶν χρόνον, ἀρξαμένη τοῦ ἔργου τῇ 3 Μαΐου 1866, ὑπέβαλε τὸ προϊὸν τῶν ἐργασιῶν της κατὰ τὸν Σεπτέμβριον 1869[3], σχέδιον δῆλα δὴ προτεινομένων μεταρρυθμίσεων, ἐφ᾽ ὅλων τῶν Κανονισμῶν, συνοδευόμενον καὶ δι᾽ αἰτιολογικῆς ἐκθέσεως πρὸς τὸν Πατριάρχην ἀπευθυνομέ-

[1] Κατὰ γράμμα πατριαρχικὸν τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου, (ἔτει 1797), πᾶς ἁγιορείτης μοναχὸς ἢ ἱερωμένος ἀναχωρῶν ὀφείλει νὰ λάβῃ γράμμα συστατικὸν τῆς Κοινότητος. (Ἴδ. ἐν Κανονικαῖς Διατάξεσιν ὑπὸ Γεδεὼν σελ. 304 - 305).

[2] Τὸ φιρμάνιον ἔχει ὡς ἑξῆς κατὰ τὸν Κώδικα τοῦ Μ. Καραβοκυροῦ (σελ. 141). «Ἐὰν μοναχός τις οἱοσδήποτε τοῦ Ὄρους Ἄθω ταξειδεύων κατὰ τὰ ἔθιμα αὐτῶν ἐν Ἀνατολῇ καὶ Εὐρώπῃ (Ρούμελη) πρὸς συλλογὴν ἐλεῶν ὑπὲρ τῆς μονῆς του ἀποθάνῃ κατὰ τὸ ταξείδιον τοῦτο, μηδεὶς τῶν Καδήδων καὶ Ἀρχόντων καὶ μεγιστάνων, μηδ᾽ ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ οἰκείων του τολμάτω νὰ ἐπιβάλῃ χεῖρα ἐπὶ τῶν πραγμάτων καὶ χρημάτων του, καθόσον ταῦτα ἀνήκουσι ταῖς Μοναῖς καὶ ἀφιερώθησαν ὑπὸ τῶν ὁμοθρήσκων των πρὸς περίθαλψιν καὶ βοήθειαν τῶν Μοναστηρίων. Οὕτω ποιεῖτε κατὰ τὴν διαταγήν μου καὶ οὐχὶ ἄλλως ὑπακούοντες εἰς τὴν αὐτοκρατορικήν μου διαταγὴν καὶ εἰς τὸ αὐτοκρατορικόν μου σημεῖον».

[3] Περὶ πάντων τούτων ὅρα «*Ἔκθεσιν τῆς ἐπὶ τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν Κανονισμῶν ἐπιτροπῆς*» (ἐν τοῖς Πατριαρχείοις 17 Σεπτεμβρίου 1869). Τὴν ἐπιτροπείαν ταύτην ἀπετέλουν ὁ Κυζίκου Νικόδημος, ὁ Νικομηδείας Διονύσιος, ὁ Χαλκηδόνος Γεράσιμος, ὁ Δέρκων Νεόφυτος, ὁ Γεώργιος Κ. Παντήρης, Ι. Α. Φιλαλήθης καὶ Χ. Γ. Κωνσταντινίδης.

Πολλαὶ παρατηρήσεις τοῦ Δωροθέου Σχολαρίου κατὰ τῶν Κανονισμῶν, καὶ ἰδίως ὡς πρὸς τὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν τῶν ἀρχιερέων, μοὶ ἐφάνησαν ὀρθαί· («*Ἔργα καὶ Ἡμέραι*» σελ. 28 καὶ ἑπ.).

νης. Τὸ σχέδιον τοῦτο ἐδημοσιεύθη [1], ἔμεινεν ὅμως ἁπλοῦν νομοσχέδιον. Ὡς πρὸς τὴν περιουσίαν τῶν μοναχῶν ἐν τῷ σχεδίῳ τούτῳ εἰδικὸν ἀναγράφεται ἄρθρον [2], καθ' ὃ «*ἡ περιουσία τῶν ἱερωμένων καὶ μοναχῶν, τῶν ἐχόντων μετάνοιαν εἴς τι μοναστήριον, ἀνήκει μετὰ θάνατον αὐτῶν ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ Μοναστήριον ἐκεῖνο συμφώνως τοῖς θρησκευτικοῖς Κανόσιν· ἡ δὲ περιουσία τῶν ἱερωμένων, οἵτινες μετάνοιαν μὲν οὐκ ἔχουσιν εἰς μοναστήριον, ἀνήκουσι δὲ ταῖς Ἐπισκοπαῖς, παραλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ κατὰ τόπον Ἀρχιερέως, καὶ τὸ μὲν ἓν τρίτον ἐξ αὐτῆς δίδοται τῇ Μητροπόλει ἢ Ἐπισκοπῇ, εἰς ἣν ὑπάγονται οἱ τοιοῦτοι ἱερωμένοι, τὰ δὲ δύο τρίτα δίδονται τοῖς ἐκ συγγενείας κληρονόμοις αὐτῶν, ἐὰν μὴ φθάντες ἄλλως διέθεντο περὶ τῶν τρίτων τούτων· ἀκλήρων δὲ ὅλως θανόντων αὐτῶν, πᾶσα ἡ περιουσία ἀνήκει εἰς κληρονομίαν τῆς Μητροπόλεως ἢ Ἐπισκοπῆς*[3]».

Εἰδικὸς ὀργανισμὸς ὑπάρχει περὶ τῶν ἐν Κρήτῃ Μοναστηρίων, δι' οὗ ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ κανονίζονται τὰ τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τῶν μοναχῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄

Περὶ τῆς περιουσίας τῶν ἀποβιούντων ἡγουμένων ἢ μοναχῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Μονῆς.

Ἄρθρ. 1. Ὁ κανὼν τῆς ΑΒ΄ Συνόδου αἴρει πᾶσαν ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ ὅτι ἡ Μονὴ τῆς μετανοίας ἑκάστου μοναχοῦ κτᾶται τὴν κυριότητα τῶν μετὰ τὴν ἀποκατάστασίν του ὑπαρ·

[1] Ἔτει 1873 ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ τυπογραφείου.

[2] Ἄρθ. 117.

[3] Ἐκ τοῦ ἄρθρου τούτου δῆλον γίνεται, ὅτι σπουδαιότατον μέτρον ἀπεπειράθη νὰ λάβῃ ἡ Ἐπιτροπεία ἐπὶ τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τῶν ἱερωμένων ἐκείνων, οἵτινες μετάνοιαν μὴ ἔχοντες εἰς Μοναστήριον περιβέβληνται ὅμως μοναχικὸν σχῆμα διατρίβουσι καὶ περιφέρονται ἐν πόλεσιν ἐκλαμβανόμενοι ὡς ἔγγαμοι ἱερεῖς καὶ κληρονούμενοι ὑπὸ τῶν συγγενῶν των ὡς λαϊκοί, ἐν ᾧ εἰσὶ προσηλωμένοι εἰς τὴν Μητρόπολιν ἢ τὴν Ἐπισκοπήν, ὑφ' ἧς ἱερώθησαν. (πρβλ. αἰτιολογ. Ἔκθεσιν σελ. 8-9). Περὶ τοῦ εἴδους τῶν καλογήρων τούτων ἔδει ὄντως νὰ ληφθῇ φροντίς· (Πρβ. καὶ Ἐκκλησιαστικὴν Ἐπιθεώρησιν τόμ. Ι σελ. 112 «*οἱ ἄεργοι Καλόγηροι*»).

χόντων κτημάτων, καὶ καθίσταται νόμιμος κληρονόμος τῆς περιουσίας του μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ, ἐξαιρουμένων τῶν κατωτέρω ἐκτεθησομένων περὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ Μοναχοῦ εἰς τὸ διαθέτειν τὴν περιουσίαν του ὑπὲρ τῶν ἰδίων τέκνων, καὶ περὶ τοῦ δικαιώματος αὐτῶν εἰς τὸ κληρονομεῖν τὸν οἰκεῖον γονέα τὸν μετὰ τὴν κουρὰν ἀποβιώσαντα.

Ἄρθρ. 2. Παντὸς Μοναχοῦ, εἴτε ἐντὸς, εἴτε ἐκτὸς τοῦ Μοναστηρίου ἀποθνήσκοντος, τὴν κινητὴν καὶ ἀκίνητον περιουσίαν κληρονομεῖ τὸ Μοναστήριον, ὡς ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ἀποκτηθεῖσαν, καὶ οὐδεὶς τῶν συγγενῶν ἔχει τὸ δικαίωμα εἰς αὐτὴν κατ' οὐδένα λόγον. Ὅθεν οὐδεὶς τῶν Μοναχῶν ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ διαθέτῃ τὴν περιουσίαν του, εἴτε κινητὴν εἴτε ἀκίνητον, ὡς βούλεται, εἴτε νὰ ἀφίνῃ αὐτὴν ἢ μέρος αὐτῆς εἰς συγγενεῖς ἢ σχετικούς, ὡς ἀνήκουσαν εἰς τὸ μοναστήριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁποίου ἀπέκτησεν αὐτήν.

Ἄρθρ. 3. Λογιζομένης καὶ οὔσης κατὰ ταῦτα τῆς περιουσίας τοῦ Ἡγουμένου ἢ τῶν Μοναχῶν ἰδιοκτησίας τοῦ Μοναστηρίου, ὀφείλουσι καὶ ὑποχρεοῦνται νὰ μὴ ἀποξενώνωσι ταύτην, εἴτε ἀμέσως, εἴτε ἐμμέσως· ὅστις δὲ τούτων ἤθελε καταληφθῇ ἀποξενῶν τὴν περιουσίαν του, ἢ κάλλιον εἰπεῖν τὴν περιουσίαν τοῦ Μοναστηρίου, θέλει παιδεύεσθαι κατὰ τὰ νενομισμένα ὡς ἱερόσυλος.

Ἄρθρ. 4. Παντὸς Ἡγουμένου ἢ Μοναχοῦ ἐντὸς τοῦ Μοναστηρίου ἀποθνήσκοντος, ἡ περιουσία εἰς ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν συνίσταται, καταγράφεται ἀμέσως παρὰ τοῦ τῆς ἐπαρχίας Ἀρχιερέως καὶ τῆς Κεντρικῆς Δημογεροντίας τοῦ Τμήματος, εἰδοποιουμένων ἐγκαίρως ὑπὸ τοῦ Μοναστηριακοῦ Συμβουλίου, τὸ ὁποῖον ὀφείλει νὰ περισυνάγῃ τὰ τῷ ἀποβιώσαντι Μοναχῷ ἀνήκοντα καὶ σφραγίζῃ ἀμέσως εἰς ἀσφαλὲς μέρος· ἡ δὲ οὕτω καταγεγραμμένη περιουσία παραδίδεται, ἐὰν μὲν ἦναι Μοναχοῦ, ὑπὸ τὴν εὐθύνην τοῦ Ἡγουμένου, ἐὰν δὲ ἦναι Ἡγουμένου, ὑπὸ τὴν εὐθύνην τοῦ διαδόχου του.

Ἄρθρ. 5. Ἱερομόναχος παῖδας ἔχων δὲν συμφέρει νὰ διορίζηται Ἡγούμενος· ἐὰν ὅμως διορισθῇ ἐξ ἀνάγκης ἔν τινι Μονῇ, διαθέτει τὴν περιουσίαν του ὅπως θέλῃ καὶ βούλεται ὑπὲρ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν σχετικῶν του, φυλάττων ἀπαραβάτως τὸ τρίτον μέρος αὐτῆς πάντοτε διὰ τὴν εἰς ἣν διορίζεται Μονήν. Ἐὰν δὲ μετὰ τὸν διορισμόν του καταγράψῃ τὴν περιουσίαν του εἰς τὰ βιβλία τῆς Μονῆς, λογίζεται αὕτη διὰ παντὸς ἀναπόσπαστος τῆς Μονῆς κτῆσις, καὶ οὐδεὶς περὶ ταύτης διαφιλονεικεῖν δύναται.

Ἄρθρ. 6. Εἴτε Ἡγούμενος εἴτε Μοναχὸς εἰσερχόμενος ἅπαξ εἰς Μοναστήριον, ὀφείλει νὰ καταγράψῃ προηγουμένως ἅπασαν τὴν ἣν συνεισφέρει τῇ Μονῇ περιουσίαν του ἐλευθέραν χρεῶν καὶ ὑποθήκης· ἢ ἐὰν ἔχῃ τοιαῦτα, νὰ φανερόνῃ καὶ τὸ ποσὸν τοῦ χρέους καὶ τὴν ὑποθήκην· ὁ δὲ Ἀρχιερεὺς μετὰ τῆς Κεντρικῆς Δημογεροντίας τοῦ Τμήματος, σταθμίζοντες τὰ βάρη ταῦτα καὶ τὰ χρέη, ὧν τὴν πληρωμὴν ὁ βουλόμενος νὰ μονάσῃ θέλει νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὴν Μονὴν πρὸς τὴν εἰσφερομένην θετικὴν περιουσίαν, ἀποφαίνονται περὶ τῆς ἀποδοχῆς ἢ τῆς ἀποποιήσεως αὐτῆς. Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ διενέξεων ἐν τῷ μέλλοντι, προσκαλοῦσι διὰ προκηρύξεων τοὺς ἔχοντας οἱασδήποτε ἀπαιτήσεις εἰς τὰς προσφερομένας περιουσίας, καὶ οὕτω συμφερούσας εὑρίσκοντες, παραδέχονται καὶ ἐγγράφουσιν εἰς τὰ κτηματολόγια τῆς Μονῆς ὡς ἀναφαίρετον αὐτῆς ἰδιοκτησίαν.

Ἄρθρ. 7. Ἐὰν ὁ Μοναχὸς ἦναι ἄπαις, τὰ πράγματα αὐτοῦ, ὡς προείπομεν, ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἐν ᾧ εἰσῆλθε Μοναστήριον. Ἐὰν ὅμως ἔχῃ τέκνα, καὶ πρὸ τῆς εἰς Μονὴν εἰσελεύσεώς του δὲν διέταξέ τι περὶ τῶν ἰδίων πραγμάτων, ὡς ἔδει κατὰ κανόνας, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ διαθέσῃ μὲν δύναται, ἀλλὰ κατ' ἰσομοιρίαν κρατῶν πάντοτε διὰ τὴν Μονήν, ἐν ᾗ νὰ ἐγκαταβιώσῃ ἀποφασίζει, ἓν μερίδιον

Ἄρθρ. 8. Ἐὰν Μοναχὸς μετὰ τὴν κανονικὴν ἀπόκαρσίν του ἀποκτήσῃ περιουσίαν ἐκ κληρονομίας, ἢ ἐκ δωρεᾶς γονέων,

ὅτι «διὰ τὸν ἐσωτερικὸν κανονισμόν, τὸ πολίτευμα τῶν πατέρων, τὴν ἐκλογὴν καὶ ἀποκατάστασιν τῶν Ἡγουμένων, τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας καὶ τὴν καταγωγὴν αὐτῶν καὶ τὴν ἐξέλεγξιν τῶν λογαριασμῶν των, ἔσεται εἰς χρῆσιν ὁ εἰδικὸς περὶ τούτων κανονισμός».

Εἰδικῶς ὡς πρὸς τὰς σχέσεις τῆς περιουσίας καὶ τὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν τῶν μοναχῶν ἐν Ἄθῳ καὶ τὸν ὀργανισμὸν τῶν μοναστηρίων σημειωτέα τάδε. Ἐν Ἄθῳ ὑπάρχουσι κοινοβιακὰ μοναστήρια καὶ ἰδιόρρυθμα. Τὰ κοινοβιακὰ μοναστήρια ἢ κοινόβια ὑπὸ ἡγούμενον ἰσοβίως ἐκλεγόμενον ὑπὸ τῆς Συνάξεως, διοικοῦνται ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὰς ἀρχάς, ἃς ἐν § 75 ἐξεθήκαμεν[1], πάντες δῆλα δὴ οἱ μοναχοὶ μηδ' αὐτοῦ τοῦ ἡγουμένου ἐξαιρουμένου φοροῦσι τὴν αὐτὴν ἐνδυμασίαν, τῶν αὐτῶν φαγητῶν ποιοῦνται χρῆσιν, εἰς τὴν αὐτὴν τράπεζαν συνέρχονται καὶ γενικῶς τὴν αὐτὴν δίαιταν καὶ διαγωγὴν μετέρχονται[2].

[1] Ὁ ἡγούμενος, ἵνα γίνηται καλὴ ἡ διοίκησις, ἔχει περὶ ἑαυτὸν τέσσαρας τῶν φρονιμωτέρων καὶ συνετωτέρων ἀδελφῶν ὡς συμβούλους, οἵτινες καλοῦνται **Ἐπίτροποι**. (Ἐφ. «Ἄθως» αὐτόθι).

[2] Ἴδ. ἐφημ. «Ἄθως», ἐξ ἧς μεταφέρομεν τὰς ἐν τῇ § ταύτῃ πληροφορίας. Παραθέτομεν δ' ἐνταῦθα καὶ τὰς ἑξῆς περὶ τῆς διαίτης τῶν κοινοβιακῶν μοναχῶν εἰδήσεις. «Ἡ ἡμερησία διαγωγὴ τῶν μοναχῶν ἐν τοῖς Κοινοβίοις τούτοις διαιρεῖται εἰς προσευχήν, θείαν λειτουργίαν, μελέτην καὶ ἐργοχειρίαν. Ἡ προσευχὴ ἀρχομένη τῇ α' ὥρᾳ μετὰ τὸ μεσονύκτιον λήγει τὸ ἑσπέρας ἐν τῷ ἀποδείπνῳ, γινομένων ἐν τῷ μεταξύ, ὡς οἴκοθεν ἐννοεῖται, πολλῶν διαλειμμάτων πρὸς διαφόρους σκοπούς. Ἡ δὲ προσευχὴ γίνεται ὡς ἑξῆς. Ἕκαστος μοναχὸς ἐγειρόμενος τὴν πρώτην ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὀφείλει νὰ εὐχαριστήσῃ τῷ Θεῷ διὰ προσευχῆς νοερῶς καὶ προφορικῶς λέγων τὰς προσηκούσας εὐχὰς καὶ ἐκτελῶν 120 γονυκλισίας καὶ 1,000 μετανοίας ἤτοι κλίσεις τῆς κεφαλῆς. Ἡ προσευχὴ αὕτη ἰδίᾳ γιγνομένη περατοῦται τῇ δευτέρᾳ ὥρᾳ τοῦ μεσονυκτίου, ὅτε κρουομένου τοῦ σημάντρου συνάγονται πάντες οἱ μοναχοὶ ἐν τῷ ναῷ τῆς Μονῆς καὶ ἄρχεται ἡ κοινὴ προσευχὴ διαρκοῦσα 4 μὲν ὥρας ἐν ταῖς ἐργασίμοις ἡμέραις, ἓξ δὲ ἐν ταῖς Κυριακαῖς, ταῖς δεσποτικαῖς καὶ θεομητορικαῖς ἑορταῖς. Προηγεῖται δὲ τὸ Μεσονυκτικόν, ἐφέπεται ὁ Ὄρθρος καὶ μετὰ τοῦτον ἡ θεία λειτουργία.

Μὴ ἀρκούμενοι δὲ εἰς ἁπλᾶ ᾄσματα κανόνων κλπ. διακόπτουσι τὴν προσευχὴν εἰς τρεῖς στάσεις, ἐν αἷς γίγνονται τρεῖς ἀναγνώσεις ἐπ' ἐκκλησίαις, μία μὲν τοῦ βίου τοῦ ἁγίου τῆς ἡμέρας, ἑτέρα δὲ ἐπὶ τοῦ ἀναγνωσθέντος Ἀποστόλου καὶ τρίτη ἐπὶ τοῦ εὐαγγελίου. Γίνεται δὲ καὶ τετάρτη, ἀλλ' ἐπὶ τῆς τραπέζης ὡς ῥηθήσεται κατωτέρω.

Ἐν τῷ τέλει τῆς λειτουργίας οἱ πλεῖστοι τῶν πατέρων ἵνα μὴ εἴπωμεν πάντες, ἀφοῦ ζητήσωσι παρ' ἀλλήλων συγχώρησιν καὶ ἀκούσωσι παρὰ τοῦ Ἡγουμένου ἢ ἄλλου

Ὁ ἰδιόρρυθμος τρόπος τοῦ ζῆν εἶνε ὁ μὴ κοινὸς εἰς πάντας καὶ ἐν πᾶσιν· ἰδιόρρυθμα διὰ τοῦτο μοναστήρια ἐκλήθησαν

προεστῶτος τὴν συγχωρητικὴν εὐχήν, προσέρχονται μετὰ φόβου καὶ εὐλαβείας βαθυτάτης εἰς τὸ Ἅγιον ποτήριον καὶ μεταλαμβάνουσι τῶν ἀχράντων μυστηρίων ὑπὲρ ὧν ἀναγινώσκεται ἡ εὐχαριστία εἰς ἐπήκοον πάντων.

Μετὰ δὲ τὴν θείαν λειτουργίαν ψάλλεται πρῶτον παράκλησις εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον (καθὼς καὶ εἰς τὸν ἑσπερινὸν τὰ Θεοτοκάρια καὶ μετὰ τὸ ἀπόδειπνον οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Παναγίας) ἔπειτα ἐξερχόμενοι τῆς ἐκκλησίας, προπορευομένου τοῦ Ἡγουμένου, ὅστις φορῶν μανδύαν καὶ κρατῶν ῥάβδον (πατερίτζαν) συνοδεύεται ὑπὸ δύο μοναχῶν κρατούντων κηροπήγια (μανουάλια) μὲ ἀνημμένας λαμπάδας, εἰσέρχονται εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ἵστανται παρ' αὐτὴν κατὰ σειρὰν τοποθετουμένων ἐν τοῖς πρώτοις τῶν τὰ πρεσβεῖα ἐχόντων. Μετὰ τὴν εἴσοδον πάντων γίνεται προσευχὴ καὶ εἶτα αὐτοὶ μὲν κάθηνται καὶ τρώγουσιν ἐν ἄκρᾳ σιγῇ καὶ τάξει, εἷς δὲ ἐκ τῶν μοναχῶν διωρισμένος πρότερον ἀνέρχεται εἴς τι βῆμα ἀνεγηγερμένον εἰς τὴν ἀντικειμένην τῇ τραπέζῃ πλευρὰν καὶ ἀναγινώσκει τὸ τεταγμένον ἀνάγνωσμα, ἀκροωμένων μετὰ προσοχῆς τῶν γευματιζόντων ἢ δειπνούντων μοναχῶν. Περιττὸν δὲ εἰπεῖν ὅτι σκοπὸς τούτου εἶνε ὅπως μὴ μόνον τρέφηται τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ πολλῷ τιμιώτερον ἐκείνου.

Ἀφοῦ δὲ λάβῃ πέρας ἡ τράπεζα, ἐγείρονται πάντες καὶ προσεύχονται αὖθις εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ ἐπὶ τῇ τῆς τροφῆς μεταλήψει καὶ ἐξερχόμενοι, καθ' ὃν τρόπον εἰσῆλθον, εἰσέρχονται πάλιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐπαναλαμβάνουσιν ἐκτενέστερον τὴν ἐπὶ τῆς τραπέζης εὐχαριστίαν, εὐχόμενοι ἵνα ἀξιωθῶσι καὶ τῶν οὐρανίων ὥσπερ τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν.

Ἀπολυόμενοι δὲ τῆς ἐκκλησίας ἐν μὲν τῇ λειτουργίᾳ ἀπέρχονται οἱ πατέρες εἰς τὰ κελλία ἀσχολούμενοι ἄλλοι μὲν εἰς ἀνάγνωσιν θείων συγγραμμάτων, οἱ δὲ εἰς ἐργοχειρίαν, οἱ δὲ εἰς κηπουρικὴν ἢ ἄλλην τῆς μονῆς ὑπηρεσίαν.

Ἡ δὲ αἴθουσα τῆς τραπέζης εἶνε κεκοσμημένη μὲ εἰκονογραφίας ἁγίων ἢ βασάνους μαρτύρων ἃς ὑπέμειναν ὑπὲρ τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως, ὅπως οἱ ἐσθίοντες μὴ μόνον ἐκ τῆς ἀναγνώσεως διδάσκωνται, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ὄψεως αὐτῶν ὠφελῶνται καὶ εἰς μίμησιν προτρέπωνται.

Τὰ δὲ παρατιθέμενα ἐπὶ τῆς τραπέζης φαγητὰ ἀείποτε εἶναι νηστήσιμα, μὴ ἐπιτρεπομένης κρεωφαγίας μηδὲ εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα· ἀλλ' ὅτε ἡμεῖς ἐπιτρέπεται νὰ κρεωφαγῶμεν, ἐκεῖνοι μεταχειρίζονται μόνον ὀψάρια. Ἀλλὰ καὶ κατὰ πᾶσαν Δευτέραν, Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ μεταχειρίζονται ξηροφαγίαν, ὡς καὶ ἐν ταῖς τέσσαρσι τοῦ ἔτους νηστείαις, καὶ ταύτην ἅπαξ τῆς ἡμέρας περὶ τὴν 9ην ἤτοι 3 μ. μ. Εἰ δέ ποτε ποιήσωνται χρῆσιν φαγητοῦ μαγειρευμένου τοῦτο εἶναι ἀνέλαιον. Ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ἡμέραις τρώγουσι δὶς τῆς ἡμέρας μεταχειριζόμενοι τὴν μετριότητα φαγητοῦ καὶ ποτοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ φιλοξενία εἶνε μία τῶν σπουδαιοτέρων ἐνδείξεων τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, διὰ τοῦτο προνοοῦνται θαυμασιώτατα καὶ περὶ τῶν ξένων. Διότι ἀποχωρίζοντες ἱκανὸν μέρος ἐκ τῆς τροφῆς των ἀποθέτουσι τοῦτο εἴς τινα ἀποθήκην παρὰ τὴν πύλην τῆς Μονῆς καὶ ἐφιστᾶσί τινα τῶν μοναχῶν λίαν περιποιητικὸν καὶ φιλόφρονα ὃν καλοῦσι *Πορτάρην*. Οὗτος ὅταν ἴδῃ ξένον διερχόμενον ὀφείλει νὰ καλέσῃ αὐτὸν εἰς τὴν τράπεζαν. Ἐὰν δὲ σπεύδῃ νὰ ὁδοιπορήσῃ, ἐφοδιάζει αὐτὸν μὲ τροφὰς εἰς τὴν ὁδοιπο-

ἐκεῖνα, ἐν οἷς οἱ μοναχοὶ κατ' ἀρέσκειαν διάγουσιν ἐν τοῖς κελλίοις αὐτῶν χρώμενοι οἱᾳδήποτε τροφῇ καὶ πόσει καὶ ἐνδυμασίᾳ κατ' ἀρέσκειαν ἀναλόγως τῶν χρηματικῶν μέσων [1].

ρίαν ἐπαρκεῖς. Ἐντεῦθεν καὶ πολλοὶ τῶν ναυτιλλομένων καταπλέοντες μεταβαίνουσιν εἰς τὰς Μονάς, ὅπου εὑρίσκουσιν ἄμισθον τροφοδοσίαν. Οἱ δὲ παρατυγχάνοντες ξένοι εἰσέρχονται ἀκωλύτως εἰς τὴν τράπεζαν καὶ μετέχουσιν αὐτῆς ἄνευ διακρίσεως». (Πρβ. καὶ Μανουὴλ Γεδεὼν «ὁ Ἄθως» σελ. 37).

[1] Ἴδ. ἀνωτέρω § 75 καὶ Μανουὴλ Γεδεὼν «ὁ Ἄθως» σελ. 41 καὶ ἐπ. καὶ ἐφημ. «Ἄθως» φύλλ. 6, ἐξ ἧς μεταφέρομεν περὶ τῆς διαίτης τῶν μοναχῶν τῶν ἰδιορρύθμων μοναστηρίων τὰ ἑξῆς. «Ἕκαστον μοναστήριον ἰδιόρρυθμον ἐν Ἄθῳ διοικεῖται ὑπὸ *Ἐπιτροπῆς* συγκειμένης ἐκ δύο ἐπιτρόπων, ἑνὸς ταμίου καὶ ἑνὸς γραμματέως. Τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Μονῇ μοναχῶν ἐκ τῶν ἐγκριτωτέρων καὶ δοκιμωτέρων κατά τε τὴν ἀρετήν, τὴν φρόνησιν καὶ τὴν παιδείαν. Ἡ ἐπιτροπεία αὕτη διευθύνει ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς τὰ τῆς μονῆς, λύουσα τὰς ἀναφυομένας διαφορὰς μεταξὺ τῶν οἰκείων μοναχῶν, κρίνουσα καὶ καταδικάζουσα ἢ ἀθωοῦσα τοὺς κατηγορουμένους ἐπὶ πταίσμασι κλπ. καὶ ἀναφέρουσα τὰ μεγαλείτερα εἰς τὴν Ἱερὰν Κοινότητα, περὶ ἧς κατωτέρω γενήσεται λόγος.

Οἱ δὲ ἐν τῇ μονῇ μοναχοὶ λαμβάνουσιν ἐξ αὐτῆς πάντα τὰ πρὸς συντήρησιν αὐτῶν χρειώδη κατ' ἀναλογίαν τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν. Ὅθεν οἱ ὑπερέχοντες αὐτῶν λαμβάνουσι μερίδα κατά τι μεγαλειτέραν τῶν ἄλλων. Ἡ δὲ δαπάνη αὕτη γίγνεται ἐκ τῶν εἰσοδημάτων, ἅτινα αἱ μοναὶ ἔχουσιν ἐκ τῶν μεγάλων αὐτῶν κτημάτων τῶν κειμένων ἢ ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τοῦ Ἁγιωνύμου Ὄρους ἐπί τε τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης.

Εἰσπράττονται δὲ τὰ εἰσοδήματα διὰ τῆς ἐνοικιάσεως γιγνομένης οὕτω. Ἐκλέγεται εἷς τῶν νοημονεστέρων και ἱκανωτέρων μοναχῶν καὶ εἰς τοῦτον ἀνατίθεται ἡ καλλιέργεια καὶ ἐπιτήρησις κτήματός τινος ἐπὶ πενταετίαν ἢ ἑξαετίαν, ὑποχρεούμενον νὰ δίδῃ κατ' ἔτος εἰς τὴν μονὴν ὡρισμένον τι ἐνοίκιον. Τελευτώσης τῆς ἐνοικιάσεως ἐνοικιάζεται εἰς ἄλλον, ἢ ἐὰν ἐδείχθη ὁ πρότερος πιστὸς καὶ ἱκανὸς ἀνανεοῦται εἰς αὐτὸν ἡ ἐνοικίασις.

Οἱ ἐνοικιασταὶ οὗτοι μεταχειριζόμενοι οἰκονομίαν ἔλλογον κατορθοῦσιν οὐ μόνον τὰ ἐνοίκια τακτικῶς νὰ πληρώνωσιν, ἀλλὰ καὶ οὐκ ὀλίγα χρήματα νὰ ἀποκτῶσιν. Ὅθεν καὶ ἐπιστρέφοντες εἰς τὴν μονὴν γίνονται Ἀρχιμανδρῖται καὶ ἢ μένουσι διαρκῶς ἐν τῇ μονῇ, ἢ πέμπονται αὖθις εἰς ἐπιστασίαν ἄλλων ἀπωτέρων κτημάτων κειμένων ἐν Ῥωσσίᾳ ἢ Ἀσίᾳ ἐπὶ ὡρισμένῳ αὖθις ἐνοικίῳ. Ἐκεῖ δὲ ἀποκτῶντες πλείονα χρήματα ἐπανέρχονται πλουσιώτεροι καὶ ἐξ αὐτῶν γίνονται κατ' ἀρχαιότητα οἱ προεστῶεες τῆς μονῆς. Καὶ οὕτω μὲν καρποῦνται αἱ μοναὶ τὰ ἀπομεμεμακρυσμένα καὶ μεγάλα κτήματα.

Τὰ δὲ μικροτέρας ἐκτάσεως ὄντα κτήματα καὶ πλησιέστερα κείμενα ἢ ἧττον προσοδοφόρα ἐνοικιάζονται εἰς τοὺς ἔχοντας ὀλιγωτέραν ἱκανότητα καὶ παιδείαν μοναχοὺς καὶ ἐπὶ ὡρισμένῳ βεβαίως ἐνοικίῳ καὶ ταῖς αὐταῖς ὠφελείαις.

Οὕτω δὲ καλλιεργουμένων ἁπάντων τῶν κτημάτων ἀποφέρονται τοσαῦτα εἰσοδήματα, ὥστε οὐ μόνον οἱ καλλιεργηταὶ καὶ ἐνοικιασταὶ δαψιλῶς ἀμείβονται, ἀλλὰ καὶ αἱ μοναὶ πλοῦτον οὐ μικρὸν πορίζονται, ἂν καὶ ἡ στέρησις τῶν ἐπὶ Ῥωμουνίας κτημάτων ἐπήνεγκον σπουδαίαν ἐλάττωσιν αὐτῶν.

Ὁ ἐν Ἄθῳ κελλιωτικὸς βίος παρέχει ἰδίους τινὰς τύπους ὡς πρὸς τὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν τῶν κελλιωτῶν. « Ἑκάστη βασιλικὴ μονὴ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει κατέχει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον κτηματικὴν περιφέρειαν εὐρεῖαν, ὁριζομένην διὰ φυσικῶν τινων ὁρίων ἤτοι ποταμῶν ἢ βουνῶν. Ἐν ταύτῃ λοιπὸν πολλοὶ τῶν μοναχῶν ἐπιθυμοῦντες νὰ μονάζωσι μακρὰν τῶν Μονῶν, εἴτε διὰ τὸ πλῆθος τῶν μοναχῶν, εἴτε διότι θέλουσιν ἐν μείζονι ἡσυχίᾳ καὶ ἠρεμίᾳ νὰ διάγωσιν, ἀγοράζουσιν ἰδίᾳ δαπάνῃ παρὰ τῆς Μονῆς, εἰς ἣν ἀνήκει ἡ κτηματικὴ περιφέρεια, περιοχήν τινα, ἔχουσαν ἔκτασιν ἀνάλογον τῇ χρηματικῇ δαπάνῃ, καὶ ἐντὸς αὐτῆς οἰκοδομοῦσιν οἰκίας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεγάλας καὶ εὐρυχώρους διῃρημένας εἰς δωμάτια ἑκατέρωθεν τῶν ἀρκτικῶν καὶ μεσημβρινῶν πλευρῶν κείμενα. Τούτων ἄλλα μὲν χρησιμεύουσι διὰ τὴν ἐνοίκησιν τῶν οἰκείων μοναχῶν, ἄλλα δὲ διὰ τὴν ὑποδοχὴν τῶν ξένων ἓν δὲ ἐκ τούτων καλοῦσιν *ἀρχονταλίκι*. Παρὰ δὲ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν ἀκριβῶς ἔχουσιν ἐκκλησίδιον λαμπρότατα κεκοσμημένον ὑπὸ τὸ ὄνομα οἱουδήποτε Ἁγίου τιμώμενον, καὶ ἐν τούτῳ ἐκκλησιάζονται οἱ ἐν αὐτῷ οἰκοῦντες ἢ παρευρισκόμενοι ξένοι, χωρὶς

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ διαίτης τῶν μοναχῶν ἐν τοῖς ἰδιορρύθμοις, καὶ περὶ τῶν εἰσοδημάτων τῶν μονῶν. Περὶ δὲ τῆς θείας λατρείας, λέγομεν ὅτι αἱ ἀκολουθίαι, αἱ προσευχαὶ αἱ ἰδιαίτεραι καὶ αἱ κοιναί, αἱ λειτουργίαι κλπ. γίνονται ἀπαραλλάκτως σχεδὸν ὅπως καὶ ἐν τοῖς κοινοβίοις.

Προκειμένου δὲ περὶ μεγάλου τινὸς ἐκκλησιαστικοῦ ἢ διοικητικοῦ ζητήματος ἀφορῶντος ἢ πᾶσαν τὴν ἐν τῷ Ἁγιωνύμῳ Ὄρει ἀδελφότητα ἢ μέρος αὐτῆς, συγκροτεῖται συμβούλιον ἐξ ἁπάντων τῶν προεστώτων ἁπασῶν τῶν μονῶν, προτιμωμένων τῶν κατ' ἀρχαιότητα ἡγουμένων, ὅπερ συζητοῦν ἀποφαίνεται ἢ ἀποφασίζει περὶ αὐτοῦ.

Ὁ δὲ βίος τῶν πλείστων μοναχῶν καὶ ἐν τοῖς ἰδιορρύθμοις εἶναι ἀξιάγαστος. Διότι καθαρεύει ἀπὸ παντὸς ἐπιμέμπτου ἐλαττώματος καὶ ἀπὸ παντὸς ἔργου ἀνοικείου εἰς τὴν ἀγγελικὴν αὐτῶν ἐπαγγελίαν καὶ ἔχοντες πλήρη ἐλευθερίαν περὶ τὸ ἐνεργεῖν καὶ πράττειν ἐπιτελοῦσι τὰς ἀρετὰς οἴκοθεν ἐξ ἐλευθέρας βουλήσεως, ἀλλ' οὐχὶ ἐκ τυπικῆς ἀνάγκης. Ἁμιλλώμενοι δὲ πρὸς ἀλλήλους περὶ τῶν ἀρετῶν προσπαθοῦσι νὰ μιμηθῶσιν ἢ καὶ νὰ ὑπερβῶσι τοὺς εἰς μείζονα βαθμὸν ἀνελθόντας ἀδελφοὺς δι' ἐγκρατείας, προσευχῆς καὶ πόνων ἀτρύτων ὑπομονῆς, γιγνόμενοι παράδειγμα μὲν τῶν ὄπισθεν αὐτῶν λειπομένων, μίμημα δὲ λαμπρὸν τῶν ἀρετῇ προπορευομένων». (Πρβ. καὶ Μ. Γεδεὼν «ὁ Ἄθως» σελ. 45).

νὰ λαμβάνωσιν ἀνάγκην νὰ ἐξέρχωνται ἐπὶ τούτῳ ἔξω ἢ νὰ πορεύωνται ἀλλαχοῦ. Τὰς οἰκίας ταύτας καλοῦσι **Κελλία**, καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς μονάζοντας Κελλιώτας.

Ἑκάστου κελλίου ὁ πρῶτος ἀγοραστὴς καὶ κτήτωρ θεωρεῖται ὡς κύριος αὐτοῦ τε καὶ τῆς παραχωρουμένης κτηματικῆς ἐκτάσεως, καὶ κατ' ἀκολουθίαν δύναται καὶ νὰ πωλῇ αὐτὸ ἄλλῳ ἐπίσης μοναχῷ, ὁπόταν δὲν εὐαρεστῆται νὰ μένῃ ἐν αὐτῷ ἐπὶ πλειότερον χρόνον, ἢ βούλεται νὰ ἀπέλθῃ εἰς ἄλλην μονήν. Καλεῖται δὲ ὁ ἀγοραστὴς καὶ κτίτωρ *Γέροντας*, ὅστις ἂν θέλῃ συμπαραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἄλλους μοναχοὺς ἀναλόγως τῶν εἰσοδημάτων τοῦ κελλίου, οὓς ὀνομάζει *διαδοχικοὺς κληρονόμους*. Διότι μετὰ θάνατον τοῦ Γέροντος ἡ κυριότης καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ κελλίου καὶ τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας μεταβαίνει εἰς τὸν πρῶτον ἐξ αὐτῶν. Ἐὰν δὲ οὗτος τύχῃ νὰ ἀποθάνῃ πρὸ τοῦ Γέροντος, καταλαμβάνει τὴν θέσιν αὐτοῦ ὁ δεύτερος, ὁ τρίτος καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ὅστις δήποτε ὅμως ἐξ αὐτῶν ἀναδειχθῇ κληρονόμος καὶ κύριος τῆς κελλιωτικῆς περιουσίας, ὀφείλει νὰ συμπληρώσῃ τὸ προσωπικὸν δι' ἄλλων μοναχῶν, τοὺς ὁποίους ὁ Γέροντας καλεῖ ὑποτακτικούς του.

Οἱ ὑποτακτικοὶ οὗτοι, ἵνα ἔχωσι δικαίωμα κληρονομίας, ὀφείλουσι νὰ ἐγγραφῶσιν εἰς τὴν ὁμολογίαν τῆς ἀγορᾶς, τὴν ὁποίαν συντάσσει καὶ σφραγίζει ἡ οἰκεία Μονή, ἥτις ὁμολογία φέρει κῦρος ἐπισήμου συμβολαίου, καὶ πρὸς ἀσφάλειαν δίδοται εἰς χεῖρας τοῦ Γέροντος. Ἐὰν δὲ παραλίπωσι τὴν ἐγγραφὴν ταύτην, τότε στεροῦνται τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος, καὶ μεταβαίνει ἡ κυριότης τοῦ κελλίου εἰς τὴν οἰκείαν Μονήν, ἥτις Μονὴ διὰ τὴν εὐεργεσίαν τῆς κληρονομίας, ὀφείλει νὰ ἐγγράψῃ εἰς τὰ δίπτυχα αὐτῆς τὸν δωρητὴν μοναχόν, ὅπως μνημονεύηται τὸ ὄνομα αὐτοῦ [1].

[1] Ὁ Γέροντας οὗτος μετὰ τῶν ὑποτακτικῶν του καλλιεργεῖ τὴν εἰς τὸ Κελλίον του ἀνήκουσαν περιοχήν. Οἱ Κελλιῶται διάγουσιν ἄλλοι μὲν κατὰ τὸν κοινοβιακόν, ἄλλοι

Οἱ ἐν τοῖς κελλίοις ἀσκούμενοι μοναχοὶ δύνανται νὰ πωλῶσι τὸ κελλίον ἑτέρῳ ἀσκητῇ, ἀλλὰ τοιαύτη μεταβίβασις δὲν δύναται νὰ γίνηται ἄνευ ἀδείας τῆς μονῆς, ἥτις ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει λαμβάνει ποσόν τι ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν παρά τε τοῦ πωλητοῦ καὶ τοῦ ἀγοραστοῦ[1].

Μοναχὸς κάτοχος κελλίου ἐπιστρέφων τῇ κυριάρχῳ μονῇ καὶ παραχωρῶν αὐτῇ τὸ κελλίον δὲν δύναται νὰ λάβῃ ποσὸν μεῖζον τῆς ἐν τῷ ὁμολόγῳ ὁρισθείσης ἀξίας. Τὸ αὐτὸ δὲ ἐφαρμόζεται καὶ ἐν ᾗ περιπτώσει διὰ διαγωγὴν ἀνάρμοστον καὶ σκανδαλώδη ἤθελεν ἀποδιωχθῇ τοῦ κελλίου ἢ ἂν ἤθελε παραβῇ ὅρον τινὰ ἐκ τῶν ἐν τῷ ὁμολόγῳ ὁριζομένων. Καὶ ἂν εἰς ἐπισκευὰς καὶ ἄλλας ἐπωφελεῖς δαπάνας κατέβαλε ποσὸν κατὰ πολὺ ἀνώτερον τῆς ἐν τῷ ὁμολόγῳ ἀξίας, δὲν δικαιοῦται οὐχ ἧττον νὰ ἀναλάβῃ αὐτό[2].

Τὰς διαφοράς, αἵτινες ἤθελον προκύψῃ, ἡ μονὴ δικάζει πρωτοδίκως, ἡ δ' ἐν Καρεαῖς Σύναξις[3] κατ' ἔφεσιν. Τὸ πολίτευμα

δὲ κατὰ τὸν ἰδιόρρυθμον βίον. Τὰς προσευχὰς τελοῦσιν ὡς ἐν τοῖς κοινοβίοις. Ἐν ταῖς μνήμαις δὲ τῶν Ἁγίων ἑκάστου Κελλίου συναθροίζονται πολλοὶ μοναχοὶ ἐκ τῶν λοιπῶν Κελλίων καὶ τῶν βασιλικῶν Μονῶν, καὶ πολλοὶ τῶν λαϊκῶν, καὶ ἐπιτελοῦσιν ἀγρυπνίαν καὶ κοινὴν λειτουργίαν. Μετὰ ταῦτα παρατίθεται κοινὴ τράπεζα. Αἱ δαπάναι γίνονται ἐκ τῶν κτημάτων τοῦ Κελλίου. Ἐκτὸς τῶν ἐξόδων ἐλεημοσύνης καὶ φιλοξενίας, καταβάλλουσι τὰ Κελλία εἰς τὰς Μονὰς δύο τουρκικὰς λίρας δι' ἕκαστον πρόσωπον, τὴν μὲν διὰ κεφαλικὸν φόρον (χαράτσι) διαβιβαζομένην εἰς τὴν ὀθωμανικὴν Κυβέρνησιν, τὴν δὲ ὡς *δέκατον* τῶν εἰσοδημάτων τῶν Κελλίων. (Ἐφημ. «Ἄθως» φύλλ. 9). Περὶ τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς ἐργασίας καὶ τῶν εἰσοδημάτων τῶν κελλιωτῶν ἴδ. ἐφ. «Ἄθως» φύλλον 10.

[1] Πρβ. Μ. Γεδεὼν αὐτόθι σελ. 55. 56.

[2] Μ. Γεδεὼν αὐτόθι.

[3] Ἡ Σύναξις ἑδρεύει ἐν Καρεαῖς, πρωτευούσῃ τοῦ Ἁγίου Ὄρους· ἀποτελεῖται ἐξ 20 ἀντιπροσώπων τῶν ἰσαρίθμων μονῶν. Ἔχει δύο γραμματεῖς καὶ κλητῆρας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῆς. Τέσσαρες ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων ἀνὰ πᾶν ἔτος ἐκ περιτροπῆς ἔχοντες τὴν ἀρχὴν εἰσὶν οἱ ἐπιστάται καὶ ἐκτελεσταὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς κοινότητος ἢ Συνάξεως. Ἡ σφραγὶς τῆς κοινότητος διῃρημένη εἰς τέσσαρα τμήματα κρατεῖται ὑπὸ τῶν τεσσάρων ἐπιστατῶν. Ἐνῷ δὲ δικάζει ἡ Σύναξις κατ' ἔφεσιν τὰς ἀποφάσεις τῶν μονῶν ὡς πρὸς τὰς διαφορὰς τῶν ὑπ' αὐτὰς κελλίων, δικάζει πρωτοδίκως πᾶσαν ὑπόθεσιν μεταξὺ μονῶν καὶ σκητῶν, ὅτε κατ' ἔφεσιν δικάζει ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία. (Μ. Γεδεὼν αὐτόθι σελ. 58. 69).

τοῦτο, κατὰ τὸν Μ. Γεδεών, συνεπείᾳ ταραχῶν, ἃς ἐκίνει τῷ 1842 ἐν τῇ λαυριωτικῇ σκήτῃ τῆς Ἁγ. Ἄννης ὁ Νικόδημος Βούλγαρις, ἐμπεδωθὲν ἐπεκυρώθη τῷ 1844 ὑπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ Δ' τοῦ ἀπὸ Δέρκων.

Περὶ τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τῶν ἐκτὸς τῆς μονῆς ἀποθνησκόντων μοναχῶν[1], προέβλεψε φιρμάνιον τοῦ ἔτους 1255 κατὰ μῆνα Δζεμαζιοὺλ 'Αχὴρ ἐπιβεβαιοῦν ἕτερον φιρμάνιον τοῦ ἔτους 1255 μηνὸς Σεφέρ[2].

§ 119. Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐγένετο ἐνωρὶς σκέψις περὶ ἀναθεωρήσεως καὶ μεταρρυθμίσεως καὶ συμπληρώσεως τῶν ἐν ἰσχύϊ Κανονισμῶν καὶ διωρίσθη ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπεία, ἥτις μετὰ τριῶν ἐτῶν καὶ τεσσάρων μηνῶν χρόνον, ἀρξαμένη τοῦ ἔργου τῇ 3 Μαΐου 1866, ὑπέβαλε τὸ προϊὸν τῶν ἐργασιῶν της κατὰ τὸν Σεπτέμβριον 1869[3], σχέδιον δῆλα δὴ προτεινομένων μεταρρυθμίσεων, ἐφ' ὅλων τῶν Κανονισμῶν, συνοδευόμενον καὶ δι' αἰτιολογικῆς ἐκθέσεως πρὸς τὸν Πατριάρχην ἀπευθυνομέ-

[1] Κατὰ γράμμα πατριαρχικὸν τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου, (ἔτει 1797), πᾶς ἁγιορείτης μοναχὸς ἢ ἱερωμένος ἀναχωρῶν ὀφείλει νὰ λάβῃ γράμμα συστατικὸν τῆς Κοινότητος. (Ἴδ. ἐν Κανονικαῖς Διατάξεσιν ὑπὸ Γεδεὼν σελ. 304 - 305).

[2] Τὸ φιρμάνιον ἔχει ὡς ἑξῆς κατὰ τὸν Κώδικα τοῦ Μ. Καραδοχυροῦ (σελ. 141): «Ἐὰν μοναχός τις οἱοσδήποτε τοῦ Ὄρους Ἄθω ταξειδεύων κατὰ τὰ ἔθιμα αὐτῶν ἐν Ἀνατολῇ καὶ Εὐρώπῃ (Ρούμελη) πρὸς συλλογὴν ἐλεῶν ὑπὲρ τῆς μονῆς του ἀποθάνῃ κατὰ τὸ ταξείδιον τοῦτο, μηδεὶς τῶν Καδήδων καὶ Ἀρχόντων καὶ μεγιστάνων, μηδ' ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ οἰκείων του τολμάτω νὰ ἐπιβάλῃ χεῖρα ἐπὶ τῶν πραγμάτων καὶ χρημάτων του, καθόσον ταῦτα ἀνήκουσι ταῖς Μοναῖς καὶ ἀφιερώθησαν ὑπὸ τῶν ὁμοθρήσκων των πρὸς περίθαλψιν καὶ βοήθειαν τῶν Μοναστηρίων. Οὕτω ποιεῖτε κατὰ τὴν διαταγήν μου καὶ οὐχὶ ἄλλως ὑπακούοντες εἰς τὴν αὐτοκρατορικήν μου διαταγὴν καὶ εἰς τὸ αὐτοκρατορικόν μου σημεῖον».

[3] Περὶ πάντων τούτων ὅρα «*Ἔκθεσιν τῆς ἐπὶ τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν Κανονισμῶν ἐπιτροπῆς*» (ἐν τοῖς Πατριαρχείοις 17 Σεπτεμβρίου 1869). Τὴν ἐπιτροπεΐαν ταύτην ἀπετέλουν ὁ Κυζίκου Νικόδημος, ὁ Νικομηδείας Διονύσιος, ὁ Χαλκηδόνος Γεράσιμος, ὁ Δέρκων Νεόφυτος, ὁ Γεώργιος Κ. Παντήρης, Ι. Α. Φιλαλήθης καὶ Χ. Γ. Κωνσταντινίδης.

Πολλαὶ παρατηρήσεις τοῦ Δωροθέου Σχολαρίου κατὰ τῶν Κανονισμῶν, καὶ ἰδίως ὡς πρὸς τὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν τῶν ἀρχιερέων, μοὶ ἐφάνησαν ὀρθαὶ («*Ἔργα καὶ Ἡμέραι*» σελ. 28 καὶ ἑπ.).

νης. Τὸ σχέδιον τοῦτο ἐδημοσιεύθη [1], ἔμεινεν ὅμως ἁπλοῦν νομοσχέδιον. Ὡς πρὸς τὴν περιουσίαν τῶν μοναχῶν ἐν τῷ σχεδίῳ τούτῳ εἰδικὸν ἀναγράφεται ἄρθρον [2], καθ' ὃ «*ἡ περιουσία τῶν ἱερωμένων καὶ μοναχῶν, τῶν ἐχόντων μετάνοιαν εἴς τι μοναστήριον, ἀνήκει μετὰ θάνατον αὐτῶν ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ Μοναστήριον ἐκεῖνο συμφώνως τοῖς θρησκευτικοῖς Κανόσιν· ἡ δὲ περιουσία τῶν ἱερωμένων, οἵτινες μετάνοιαν μὲν οὐκ ἔχουσιν εἰς μοναστήριον, ἀνήκουσι δὲ ταῖς Ἐπισκοπαῖς, παραλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ κατὰ τόπον Ἀρχιερέως, καὶ τὸ μὲν ἓν τρίτον ἐξ αὐτῆς δίδοται τῇ Μητροπόλει ἢ Ἐπισκοπῇ, εἰς ἣν ὑπάγονται οἱ τοιοῦτοι ἱερωμένοι, τὰ δὲ δύο τρίτα δίδονται τοῖς ἐκ συγγενείας κληρονόμοις αὐτῶν, ἐὰν μὴ φθάντες ἄλλως διέθεντο περὶ τῶν τρίτων τούτων· ἀκλήρων δὲ ὅλως θανόντων αὐτῶν, πᾶσα ἡ περιουσία ἀνήκει εἰς κληρονομίαν τῆς Μητροπόλεως ἢ Ἐπισκοπῆς*[3]».

Εἰδικὸς ὀργανισμὸς ὑπάρχει περὶ τῶν ἐν Κρήτῃ Μοναστηρίων, δι' οὗ ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ κανονίζονται τὰ τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τῶν μοναχῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

Περὶ τῆς περιουσίας τῶν ἀποβιούντων ἡγουμένων ἢ μοναχῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Μονῆς.

Ἄρθρ. 1. Ὁ κανὼν τῆς ΑΒ' Συνόδου αἴρει πᾶσαν ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ ὅτι ἡ Μονὴ τῆς μετανοίας ἑκάστου μοναχοῦ κτᾶται τὴν κυριότητα τῶν μετὰ τὴν ἀποκατάστασίν του ὑπαρ-

[1] Ἔτει 1873 ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ τυπογραφείου.

[2] Ἄρθ. 117.

[3] Ἐκ τοῦ ἄρθρου τούτου δῆλον γίνεται, ὅτι σπουδαιότατον μέτρον ἀπεπειράθη νὰ λάβῃ ἡ Ἐπιτροπεία ἐπὶ τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τῶν ἱερωμένων ἐκείνων, οἵτινες μετάνοιαν μὴ ἔχοντες εἰς Μοναστήριον περιβέβληνται ὅμως μοναχικὸν σχῆμα διατρίβουσι καὶ περιφέρονται ἐν πόλεσιν ἐκλαμβανόμενοι ὡς ἔγγαμοι ἱερεῖς καὶ κληρονούμενοι ὑπὸ τῶν συγγενῶν των ὡς λαϊκοί, ἐν ᾧ εἰσὶ προσηλωμένοι εἰς τὴν Μητρόπολιν ἢ τὴν Ἐπισκοπήν, ὑφ' ἧς ἱερώθησαν. (πρβλ. αἰτιολογ. Ἔκθεσιν σελ. 8-9). Περὶ τοῦ εἴδους τῶν καλογήρων τούτων ἔδει ὄντως νὰ ληφθῇ φροντίς· (Πρβ. καὶ Ἐκκλησιαστικὴν Ἐπιθεώρησιν τόμ. Ι σελ. 112 «*οἱ ἄεργοι Καλόγηροι*»).

χόντων κτημάτων, καὶ καθίσταται νόμιμος κληρονόμος τῆς περιουσίας του μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ, ἐξαιρουμένων τῶν κατωτέρω ἐκτεθησομένων περὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ Μοναχοῦ εἰς τὸ διαθέτειν τὴν περιουσίαν του ὑπὲρ τῶν ἰδίων τέκνων, καὶ περὶ τοῦ δικαιώματος αὐτῶν εἰς τὸ κληρονομεῖν τὸν οἰκεῖον γονέα τὸν μετὰ τὴν κουρὰν ἀποβιώσαντα.

Ἄρθρ. 2. Παντὸς Μοναχοῦ, εἴτε ἐντὸς, εἴτε ἐκτὸς τοῦ Μοναστηρίου ἀποθνήσκοντος, τὴν κινητὴν καὶ ἀκίνητον περιουσίαν κληρονομεῖ τὸ Μοναστήριον, ὡς ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ἀποκτηθεῖσαν, καὶ οὐδεὶς τῶν συγγενῶν ἔχει τὸ δικαίωμα εἰς αὐτὴν κατ' οὐδένα λόγον. Ὅθεν οὐδεὶς τῶν Μοναχῶν ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ διαθέτῃ τὴν περιουσίαν του, εἴτε κινητὴν εἴτε ἀκίνητον, ὡς βούλεται, εἴτε νὰ ἀφίνῃ αὐτὴν ἢ μέρος αὐτῆς εἰς συγγενεῖς ἢ σχετικούς, ὡς ἀνήκουσαν εἰς τὸ μοναστήριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁποίου ἀπέκτησεν αὐτήν.

Ἄρθρ. 3. Λογιζομένης καὶ οὔσης κατὰ ταῦτα τῆς περιουσίας τοῦ Ἡγουμένου ἢ τῶν Μοναχῶν ἰδιοκτησίας τοῦ Μοναστηρίου, ὀφείλουσι καὶ ὑποχρεοῦνται νὰ μὴ ἀποξενώνωσι ταύτην, εἴτε ἀμέσως, εἴτε ἐμμέσως· ὅστις δὲ τούτων ἤθελε καταληφθῇ ἀποξενῶν τὴν περιουσίαν του, ἢ κάλλιον εἰπεῖν τὴν περιουσίαν τοῦ Μοναστηρίου, θέλει παιδεύεσθαι κατὰ τὰ νενομισμένα ὡς ἱερόσυλος.

Ἄρθρ. 4. Παντὸς Ἡγουμένου ἢ Μοναχοῦ ἐντὸς τοῦ Μοναστηρίου ἀποθνήσκοντος, ἡ περιουσία εἰς ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν συνίσταται, καταγράφεται ἀμέσως παρὰ τοῦ τῆς ἐπαρχίας Ἀρχιερέως καὶ τῆς Κεντρικῆς Δημογεροντίας τοῦ Τμήματος, εἰδοποιουμένων ἐγκαίρως ὑπὸ τοῦ Μοναστηριακοῦ Συμβουλίου, τὸ ὁποῖον ὀφείλει νὰ περισυνάγῃ τὰ τῷ ἀποβιώσαντι Μοναχῷ ἀνήκοντα καὶ σφραγίζῃ ἀμέσως εἰς ἀσφαλὲς μέρος· ἡ δὲ οὕτω καταγεγραμμένη περιουσία παραδίδεται, ἐὰν μὲν ἦναι Μοναχοῦ, ὑπὸ τὴν εὐθύνην τοῦ Ἡγουμένου, ἐὰν δὲ ἦναι Ἡγουμένου, ὑπὸ τὴν εὐθύνην τοῦ διαδόχου του.

Ἄρθρ. 5. Ἱερομόναχος παῖδας ἔχων δὲν συμφέρει νὰ διορίζηται Ἡγούμενος· ἐὰν ὅμως διορισθῇ ἐξ ἀνάγκης ἔν τινι Μονῇ, διαθέτει τὴν περιουσίαν του ὅπως θέλῃ καὶ βούλεται ὑπὲρ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν σχετικῶν του, φυλάττων ἀπαραβάτως τὸ τρίτον μέρος αὐτῆς πάντοτε διὰ τὴν εἰς ἣν διορίζεται Μονήν. Ἐὰν δὲ μετὰ τὸν διορισμόν του καταγράψῃ τὴν περιουσίαν του εἰς τὰ βιβλία τῆς Μονῆς, λογίζεται αὕτη διὰ παντὸς ἀναπόσπαστος τῆς Μονῆς κτῆσις, καὶ οὐδεὶς περὶ ταύτης διαφιλονεικεῖν δύναται.

Ἄρθρ. 6. Εἴτε Ἡγούμενος εἴτε Μοναχὸς εἰσερχόμενος ἅπαξ εἰς Μοναστήριον, ὀφείλει νὰ καταγράψῃ προηγουμένως ἅπασαν τὴν ἣν συνεισφέρει τῇ Μονῇ περιουσίαν του ἐλευθέραν χρεῶν καὶ ὑποθήκης· ἢ ἐὰν ἔχῃ τοιαῦτα, νὰ φανερόνῃ καὶ τὸ ποσὸν τοῦ χρέους καὶ τὴν ὑποθήκην· ὁ δὲ Ἀρχιερεὺς μετὰ τῆς Κεντρικῆς Δημογεροντίας τοῦ Τμήματος, σταθμίζοντες τὰ βάρη ταῦτα καὶ τὰ χρέη, ὧν τὴν πληρωμὴν ὁ βουλόμενος νὰ μονάσῃ θέλει νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὴν Μονὴν πρὸς τὴν εἰσφερομένην θετικὴν περιουσίαν, ἀποφαίνονται περὶ τῆς ἀποδοχῆς ἢ τῆς ἀποποιήσεως αὐτῆς. Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ διενέξεων ἐν τῷ μέλλοντι, προσκαλοῦσι διὰ προκηρύξεων τοὺς ἔχοντας οἱασδήποτε ἀπαιτήσεις εἰς τὰς προσφερομένας περιουσίας, καὶ οὕτω συμφερούσας εὑρίσκοντες, παραδέχονται καὶ ἐγγράφουσιν εἰς τὰ κτηματολόγια τῆς Μονῆς ὡς ἀναφαίρετον αὐτῆς ἰδιοκτησίαν.

Ἄρθρ. 7. Ἐὰν ὁ Μοναχὸς ἦναι ἄπαις, τὰ πράγματα αὐτοῦ, ὡς προείπομεν, ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἐν ᾧ εἰσῆλθε Μοναστήριον. Ἐὰν ὅμως ἔχῃ τέκνα, καὶ πρὸ τῆς εἰς Μονὴν εἰσελεύσεώς του δὲν διέταξέ τι περὶ τῶν ἰδίων πραγμάτων, ὡς ἔδει κατὰ κανόνας, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ διαθέσῃ μὲν δύναται, ἀλλὰ κατ' ἰσομοιρίαν κρατῶν πάντοτε διὰ τὴν Μονήν, ἐν ᾗ νὰ ἐγκαταβιώσῃ ἀποφασίζει, ἓν μερίδιον

Ἄρθρ. 8. Ἐὰν Μοναχὸς μετὰ τὴν κανονικὴν ἀπόκαρσίν του ἀποκτήσῃ περιουσίαν ἐκ κληρονομίας, ἢ ἐκ δωρεᾶς γονέων,

ἀδελφῶν, θείων ἢ ἄλλων, ἔχει μὲν οὗτος ἀβίαστον καὶ κυρίαν τὴν γνώμην ὅπως βούλεται νὰ διαθέτῃ τὰ οὕτως εἰς αὐτὸν περιελθόντα, ἀλλὰ τότε μόνον, ὅταν ἀφιέρωσέ τι εἰς τὸ Μοναστήριον τῆς Μετανοίας του, ὅτε προείλετο νὰ μονάσῃ. Ἐὰν ὅμως μηδὲν κατ' ἀρχὰς τῷ Μοναστηρίῳ προσέφερε, τότε τὰ δύο τριτημόρια δύναται νὰ διαθέσῃ, τὸ δὲ ἄλλο τριτημόριον ὀφείλει νὰ καταλίπῃ τῇ Μονῇ.

Ἄρθρ. 9. Οἱ δανείζοντες Μοναχοῖς παρὰ τὴν γραπτὴν καὶ ἐνσφράγιστον γνώμην τοῦ Μοναστηριακοῦ Συμβουλίου, ἐν περιπτώσει ἀποβιώσεως τῶν δανεισαμένων Μοναχῶν, οὐδὲν ἔχουσι δικαίωμα, ἵνα παρὰ τῆς Μονῆς ἀπαιτῶσι τὰ δανεισθέντα καὶ ἂν ἔχωσιν ὑποθήκας Μοναστηριακῆς ἰδιοκτησίας οὐδὲν ἰσχύουσιν, ἐπειδὴ Μοναστηριακὴ περιουσία δὲν ἐνεχυράζεται παντελῶς[1].

[1] «Διοργανισμὸς τῶν ἐν Κρήτῃ ἱερῶν μονῶν σταυροπηγιακῶν τε καὶ ἐνοριακῶν ἐπὶ τῇ βάσει ὁδηγιῶν τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας» (ἐν Κωνσταντινουπόλει 1874).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΓΓΡΑΦΑ

ΤΥΠΙΚΑ ΤΟΥ ΑΘΩ

Τυπικὸν ἐπὶ Αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Τσιμισκῆ (ἔτ. 972).

« Οἱ ἐνασκούμενοι ἐν τῷ ὄρει τοῦ Ἄθω εὐλαβέστατοι Μοναχοί, » ὅτε εὐλαβέστατος Ἀθανάσιος Μοναχὸς καὶ πρῶτος τοῦ ὄρους, καὶ » Παῦλος ὁ εὐλαβέστατος Μοναχὸς ἐν τῇ Θεοφυλάκτῳ γενόμενοι πό- » λει, κατενώπιον τοῦ φιλαγάθου βασιλέως ἡμῶν παραστάντες εἶπον » σκάνδαλα τινὰ καὶ φιλονεικίαι ἐφ' ἱκανοὺς χρόνους γίνεσθαι μεταξὺ » αὐτῶν τε καὶ Ἀθανασίου τοῦ εὐλαβεστάτου Μοναχοῦ τοῦ τῆς βα- » σιλικῆς λαύρας, τῆς οὕτω λεγομένης τοῦ Μελανοῦ καθηγουμένου ὡς » ὅτι περικόπτονται τινὲς . . . . ἔλεγον δὲ μηδὲ » μίαν μηχανὴν προνοεῖσθαι εἰς τὸ τὰ τοιαῦτα διαλυθῆναι καὶ εἰρή- » νην βραβευθῆναι αὐτοῖς· ὅθεν ὁ Θεοστεφὴς βασιλεὺς ἡμῶν ὡς ὑπὸ » τῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ νόμοις ζῶν καὶ φυλαττόμενος ὑπ' εὐθύτητος » διὰ φροντίδος τιθέμενος τὸ εἰρηνεύειν τοὺς Μοναχοὺς καὶ τὸν εἰρη- » νικὸν καὶ γαλήνιον βίον βιωτεύειν ὑπέρ τινας μὴ πρὸ . . . . . ὑπὸ » κοσμικῶν ἄγεσθαι κριτηρίων, μηδὲ παρὰ ἀρχοντικῶν προσώπων τὰ » κατ' αὐτοὺς διεξετάζεσθαι, καὶ τὰ ὑπ' ἐνίων κατ' αὐτῶν λεγόμενα » τοῖς πολλοῖς ἔκφορα γίνεσθαι, ἄλλως τε δὲ καὶ διὰ τὸ τὰ τῶν μο- » ναχῶν τοῖς κοσμικοῖς μὴ διὰ βάθους δυνάμενα ἱκέσθαι· ἄλλα γὰρ » τὰ τῶν μοναχῶν ἤθη αἵ τε διαφθοραὶ καὶ ἐγκλήσεις, καὶ αἱ κατ' » αὐτῶν ἐπαγόμεναι εὐθύναι, καὶ ἄλλα τῶν κοσμικῶν ἐγκλήματα, » καὶ αἱ κατ' αὐτῶν ἀποφάσεις, διωρίσατο τῇ ἡμῶν μετριότητι ἐπὶ » τοῦ τόπου γίνεσθαι καὶ ἀμφότερα τὰ μέρη ἑνῶσαι καὶ τὰ παρ' αὐ- » τῶν ἐπαγόμενα ἐνωτίσασθαι καὶ τὴν ἤκουσαν τοῖς πράγμασι διόρ-

» θωσιν συνεπιβαλέσθαι ἡμᾶς κατὰ τὴν τῶν θείων κανόνων εἰσήγησιν·
» καὶ δὴ γενομένων ἡμῶν ἐπιτοπίως συμπαρόντων ἀμφοτέρων τῶν δι-
» καζομένων μερῶν τῶν τε ἡγουμένων ἁπάντων τοῦ ὄρους συνεδρια-
» ζομένων ἡμῖν πάσης τε τῆς τῶν ἀδελφῶν συνάξεως συμπαρούσης,
» εὑρέθη κατὰ πᾶσαν ὑπόθεσιν ἀμφότερα τὰ μέρη ἀνεύθυνα, (εἰ καὶ
» παράδοξόν πως τὸ λεγόμενον τῷ μὴ βαθέως καὶ πνευματικῶς ἐπι-
» στῆναι δυναμένῳ τοῖς πράγμασιν), ἡ γὰρ προχωρήσασα μεταξὺ
» αὐτῶν διαφορὰ ἐκ Σατανικῆς ἐνεργείας συμβεβηκέναι διέγνωσται,
» ἐντεῦθεν εἰρήνη βαθεῖα καὶ ἀστασίαστος ἐπεβραβεύθη αὐτοῖς τῇ τοῦ
» Θεοῦ συνεργείᾳ καὶ χάριτι πάντων τῶν ἀμφισβητουμένων διαλυθέν-
» των, ἐπὶ τούτοις καὶ ἄλλας τινὰς ὑποθέσεις εὑρηκότες διορθώσεως
» ἐπιδεομένας κατὰ τὸ ἡμῖν ἐγχωροῦν καὶ τὸ τοῖς θείοις κανόσι πα-
» ριστάμενον ἀκριβὲς τὴν διόρθωσιν ἐποιήσαμεν, ἑτέρους δέ τινας τῶν
» Μοναχῶν κατ' ἀλλήλων ἀμφισβητήσεις καὶ δίκας ἔχοντας εὑρηκότες
» διελύσαμεν τούτοις εἰρηνοποιήσαντες, ἐπιστήσαντες δὲ τοῖς πράγμα-
» σιν ἀκριβέστερον εὕρομεν καὶ ἐκ τῶν συνάξεων σκάνδαλά τινα, καὶ
» φιλονεικίας καὶ ζιζάνια ἀναφύεσθαι, ἐπεὶ οὖν τὰς συνάξεις ἕνεκεν
» τινὸς ὠφελείας ἀδελφῶν καὶ παρακλήσεως παρὰ τῶν ἐπινοησάντων
» γινώσκομεν ἐπινοεῖσθαι,συνέβαινε δὲ ταύτας εἰς τὸ ἐναντίον προβαί-
» νειν, συνηυδοκήσαμεν καὶ συνῳκονομήσαμεν κοινῇ γνώμῃ αἰτήσειτε
» καὶ θελήσει πάντων τῶν συνεδριαζόντων ἡμῖν, εὐλαβεστάτων μονα
» χῶν καὶ ἡγουμένων (ὧν τὰ ὀνόματα καὶ αἱ ὑπογραφαὶ ἐν τῷ τέλει
» τοῦ τυπικοῦ διασημαίνονται) τὰς δύο συνάξεις ἀποκοπῆναι τοῦτε
» πάσχα καὶ τῆς Χριστοῦ ἁγίας Γεννήσεως, καὶ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ
» κατὰ τὴν σεβασμίαν ἑορτὴν τῆς ἀχράντου Θεοτόκου καὶ Θεομήτο-
» ρος Κοιμήσεως ἐπανάγεσθαι αὐτοὺς καὶ ποιεῖν τὴν σύναξιν, φυλάτ-
» τεσθαι δὲ τὴν ρόγαν μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης· εἰσηγούμεθα οὖν
» κατὰ τὴν ὡρισμένην ἑορτὴν ἔρχεσθαι τὸν πρῶτον μετὰ τῶν μαθη-
» τῶν αὐτοῦ τριῶν καὶ μόνων, τὸν δὲ εὐλαβέστατον καὶ καθηγούμε-
» νον τῆς μεγάλης λαύρας μετὰ δύο, καὶ τὸν Μοναχὸν Παῦλον μεθ'
» ἑνός, τοὺς δὲ λοιποὺς ἡγουμένους Κελλιώτας καὶ ἡσυχαστὰς ἅπαν-
» τας ἄνευ ὑπουργῶν συνάγεσθαι ἐπειδὴ ὡς εὕρομεν ἐκ τῶν ὑπουργῶν
» αἱ ἀταξίαι καὶ φιλονεικίαι ἐγίνοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἡμεῖς δὲ
» κατὰ τὸ ἐνὸν ὡς ἡμῖν δοκεῖ τρόπον ἰάσεως περινοστησάμενοι,

» ὅπως καὶ τὸ τῆς βλάβης ἐκκλίνωμεν, καὶ τὸ τῆς εὐλαβείας σεμνὸν » περινοηθείη τοῖς τῶν μοναχῶν ἀμφοτέροις μέρεσι, καὶ εἰρηναία κα- » τάστασις καθόλου κυρωθῇ εἰς τὸ μὴ στασιάζειν αὐτοὺς μήτε σχί- » σματα ἤ, μήτε ἀπὸ τὸ ἑξῆς προσκόμματα γίνεσθαι τοῖς ἀσκουμέ- » νοις καὶ μάλιστα τὰς θείας ἐνοχλεῖν ἀκοὰς τοῦ φιλευσεβοῦς καὶ κρα- » ταιοῦ βασιλέως ἡμῶν· εἰδέ γε τοῦ καιροῦ προϊόντος τελεία κατά- » στασις γένηται τῇ τοῦ Θεοῦ συνεργείᾳ καὶ χάριτι, βουληθῶσι δὲ » κοινῇ γνώμῃ ἑτέραν σύναξιν γίνεσθαι, χαίρομεν ἐπὶ τούτῳ καὶ ἡμεῖς » καὶ ἀγαλλιώμεθα, πλὴν παρακαλοῦμεν δηλοποιηθῆναι καὶ ἡμῖν διὰ » γραφῆς αὐτῶν, ἵνα μὴ παρείσδυσιν καταλύειν τι ἐκ τοῦ τυπικοῦ· » εἰσηγητέον οὖν ἡμῖν καὶ τύπους φυλάττεσθαι τούς δε, οἳ καὶ τῷ » Θεῷ εὐάρεστοι ὡς οἶμαι νομισθήσονται, καὶ τῷ φιλαγάθῳ βασιλεῖ » ἡμῶν ἐναπόδεκτοι, καὶ τῷ ἀσκητικῷ βίῳ ἐπιτήδειοι ὡς καὶ γνώμῃ » πάντων καὶ κρίσει ἐκτεθέντες τῶν ἐν τῷ ὄρει τοῦ Ἄθω Καθηγου- » μένων ».

ΤΥΠΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

Χρῆναι τοιγαροῦν ὑπειλήφαμεν ὡς εἴγε ἄρατι συμβαίει δεόμενον ἐπιδιορθώσεως ἐπὶ τὸ κοινὸν εἴτε ἰδικῶς, εἴτε πρόσωπον τινὸς ἀδελφοῦ ἔχοντος τὴν ἀναφορὰν τὸ ἐπισυμβαῖνον ἐλάττωμα, ἐντὸς τῆς εἰδήσεως τοῦ πρώτου [1], μὴ ἔχειν ἐπ'ἀδείας τινὰ τῶν ἡγουμένων ἀπανακρίνειν ἢ διορθοῦσθαι τοῦτο, ἢ ἐπιτιμᾷν ἢ κατὰ τοῦ ἐπταικότος ἀποφαίνεσθαι· μήτε πάλιν τὸν πρῶτον ἔχειν ἐπ' ἐξουσίας ἄνευ συνελεύσεως τῶν ἡγουμένων τοῦ ὄρους, βουλῆς τε καὶ γνώμης αὐτῶν ποιεῖν τι τῶν μὴ ἀρεσκόντων αὐτοῖς, εἰ καὶ μάλα ἐπιλυσιτελεῖ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Τοὺς ἐν ἑτέροις ἐπικειρομένους μοναστηρίοις, εἶτα ἐκεῖθεν ἐξερχομένους καὶ τὸ σεμνὸν τοῦτο ὄρος καταλαμβάνοντας καὶ ἀξίους ὑποδοχῆς δίκαιον ἡγούμεθα καὶ βουλόμεθα μὴ ἐξουσίαν ἔχειν αὐτοὺς μήτε ἀγροὺς ὠνεῖσθαι, μήτε τόπους ἀδεσπότους κατακρατεῖν ἐξ οἰκείας αὐτῶν ὁρμῆς καὶ θελήσεως, μήτε κελλίων ἐπιστατεῖν ἄνευ διακρίσεως καὶ προτροπῆς τοῦ τε πρώτου, καὶ τῶν ἡγουμένων.

[1] Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πρώτου ἴδ. Γεδεὼν «Ἄθως» σελ. 119 καὶ ἐπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Δέον ἡμῖν πάντας τοὺς προσερχομένους, καὶ ἐπαγγελλομένους τὴν μοναδικὴν κουρὰν ἀναδέχεσθαι,ὑποδοχῆς μὲν τυγχάνειν τούτους παρὰ πᾶσι τοῖς ἡγουμένοις καὶ μηδαμῶς ἔξω τῆς πνευματικῆς συγχωρεῖσθαι μάνδρας· μὴ μέν τοι καὶ ἀποκείρειν αὐτοὺς ἐκ τοῦ παραχρῆμα, ἄχρις ἂν τῷ Ἐκκλησιαστικῷ κανόνι παραμείναντας, ἐπὶ ἐνιαυτὸν ἕνα τὰ μοναδικὰ παιδευθῶσι καὶ βέβαιον ἐπιδείξωνται τὸν λογισμὸν καὶ ἀσάλευτον, καὶ δεικνυμένων αὐτῶν τοιούτων, τότε τῇ κρίσει τοῦ ἡγουμένου τούτους τὸ σχῆμα τῶν μοναχῶν ἀμφιέννυσθαι· εἰδὲ καὶ προσέλθῃ κατὰ περίστασιν, ἢ κατὰ ἄλλον τινὰ τρόπον, οὐχ ἔστι δὲ τῶν ἐνδεχομένων ἐκδέξασθαι αὐτὸν τὸν ἐνιαυτόν, ἀλλὰ ἀπαιτεῖ παρευθὺς ἀποτάξασθαι τὸν προσιόντα, τοῦτο εἰς τὴν τοῦ ἡγουμένου κρίσιν ἀνατιθέμεθα, αὐτὰ δὴ ταῦτα καὶ εἰς τὸν διά τινα ἀσθένειαν ἐπειγόμενον τοῦ κουρευθῆναι καὶ τὸ μοναχικὸν ἐνδύσασθαι σχῆμα προαιρούμενον προτρεπόμεθα ἵνα μὴ φθάσας ὁ θάνατος πρὸ τοῦ ὡρισμένου καιροῦ ὃν ἐξεθέμεθα ἀπελθεῖν τοῦ βίου τούτου αὐτὸν μεταναστήσειε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Δεῖ τὸν προσερχόμενον κοσμικὸν τινὶ τῶν ἡγουμένων, εἴτε προσκαρτεροῦντα ἑξαμηνιαῖον χρόνον, εἴτε καὶ ἐνιαυτὸν ἀπαρεσκόμενον διά τινας προφάσεις καὶ εὐλογοφανεῖς αἰτίας τοῦ μὴ ὠφελεῖσθαι αὐτόν,εἰς ἕτερον παραδίδοσθαι αὐτὸν ὃν ἂν αὐτὸς ἐκλέξηται μαρτυρούμενον δηλονότι καὶ παρ' ἄλλων προσώπων ἀνεπίληπτον εἶναι καὶ ἱκανὸν ψυχὰς ὠφελεῖν· μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτῷ ὑποχωρεῖν ἄνευ προτροπῆς καὶ εἰδήσεως καὶ προθέσεως τοῦ προηγουμένου, ἀλλὰ τῇ βουλῇ αὐτοῦ καὶ γνώμῃ παραδίδοσθαι εἰς ὃν ἂν ἡρετίσατο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Εἴτις μοναχὸς εὐλόγως ἀπαρέσκεται τῷ συνεδριάζειν τῷ ἡγουμένῳ αὐτοῦ διά τινας αἰτίας βλάβην προξενούσας τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, εἰ καὶ

τάχα τὸ σχῆμα τὸ μοναδικὸν εἴληφεν, ἀλλ' οὖν εὑρίσκει ἕτερον ἡγούμενον, καὶ γνώμῃ καὶ βουλῇ καὶ προτροπῇ τοῦ ἡγουμένου πατρὸς παραδίδοται αὐτόν, μὴ ἐξιέναι δέ τινι τῶν ἡγουμένων παρεγγυώμεθα ἑτέρου μαθητὴν δέξασθαι ἄνευ τῆς τοῦ ἡγουμένου αὐτοῦ εἰδήσεως· εἰδέ τις φωραθείη ἀνδραποδίζειν τὸν τοιοῦτον μαθητὴν μὴ παραδίδεσθαι αὐτὸν τῷ τοιούτῳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Εἴ τινι τῶν ἡγουμένων ἔτι περιόντι αἱρετὸν καταφανείη πωλεῖν ἢ χωρίζειν ἴδιον ἀγρὸν ἢ καὶ διαπέμπειν ἐν ᾧ βούλεται προσώπῳ ἢ καὶ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν τοῦ βίου ἐκδημίαν τὰ αὐτὰ διατάττεσθαι περὶ τῶν αὐτῷ διαφερόντων, ἐξιέναι αὐτῷ μετὰ πάσης ἀδείας τῇ ἰδίᾳ δεσποτείᾳ καὶ ἐξουσίᾳ κεχρῆσθαι προτρεπόμεθα καὶ μηδαμῶς κωλύεσθαι, εἰ δὲ πρὸς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ θελήσει παραπέμψαι τὴν τοῦ τοιούτου ἀγροῦ δεσποτείαν καὶ κυριότητα, ἔξεστιν αὐτῷ καὶ τούτῳ διαπέμπεσθαι καὶ μὴ παρά τινος ἐμποδίζεσθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Εἴτις τῶν ἡγουμένων τοῦ ὄρους, μέλλων τελευτᾶν, καταλήψει τινὶ τῶν ἐπιτρόπων τῶν ἀγρῶν αὐτοῦ εἰς τὸ καλῶς καὶ θεαρέστως τὰ περὶ αὐτοῦ διοικεῖσθαι, καὶ οἰκονομήσασθαι, μὴ ἐξιέναι τινὶ αὐτῶν ἐξουσίαν ἔχειν προσκυροῦν τὸν τοῦ τελευτήσαντος ἀγρόν, μήτε ἐν τῇ μεγάλῃ Λαύρᾳ μήτε ἐν ἑτέρῳ μήτε ἐν ἀλλοτρίῳ ἀγρῷ μήτε ἐν ἰδίῳ, ἀλλὰ πιπράσκεθαι, ἢ χαρίζεσθαι εἰς ἀξιόλογον καὶ εὐλαβὲς πρόσωπον, εἴγε ἄρα φαίνηται μὴ ἔχειν ἀγρὸν ἕτερον· ὡσαύτως καὶ τὰ ἀποχαριστικῶς διδόμενά τισι κατὰ τὸν ῥηθέντα ὅρον τηρείσθωσαν ἀπὸ τοῦ παρόντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ

Ὅσοι ἀπὸ τῶν ἰδίων ἡγουμένων ἀποχωροῦντες οὐ προαιροῦνται εἰσελθεῖν ἐν ὑποταγῇ πατρὸς κατὰ τὸ παρ' ἡμῶν ἐκτεθὲν τυπικόν, ἀλλὰ

βούλονται θρασέως καὶ ἀπαιδεύτως τὸ ὄρος ἅπαν περιϊέναι καὶ μισθαρνεῖν, οὗτοι ἅπαξ καὶ δὶς καὶ πολλάκις παραινείσθωσαν καὶ εἰ μὴ βούλονται πειθαρχεῖν τοῖς ἐπὶ τῷ συμφέροντι αὐτοῖς λέγουσιν, ἄκοντες καὶ μὴ βουλόμενοι πνευματικοῖς πατρᾶσι παραδιδόσθωσαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Τοὺς τῶν ἐξομολογουμένων λογισμοὺς δεχομένους διατάττομεν μὴ φανεροῦν καὶ θεατρίζειν τοὺς λογισμούς, καὶ ἐκπομπεύειν αὐτούς, εἰδέ τις φωραθείη τοῦτο ποιῶν, ὑποκείσθω τοῖς ἐπιτιμίοις τοῖς εἰς αὐτὸ παρὰ τῶν πατέρων τεταγμένοις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

Ὅσοι τῶν ὑποτακτικῶν πνευματικοὶ καὶ ἀσκητικοὶ ἔφθασαν γεγονέναι διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν ἐργασίας, καὶ οἱ ἡγούμενοι αὐτῶν κρίνουσιν ἱκανοὺς εἶναι πρὸς τὸ τῆς ἡσυχίας ἀποδύσασθαι στάδιον, συνεπιτρέπομεν καὶ συνευδοκοῦμεν καὶ ἡμεῖς τούτοις κατὰ μόνας καθίσαι καὶ κατὰ τὴν ἀρέσκειαν καὶ κρίσιν τῶν ἡγουμένων ἀσκεῖσθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Περὶ τῶν εἰσερχομένων Ἱερέων ἀγνώστων εἰσηγητέον ὥστε μὴ ἔχειν ἐξουσίαν αὐτοὺς ἱερουργεῖν, μήτε ἰδίᾳ, μήτε κοινῇ τῆς θείας κατατολμᾷν λειτουργίας, ἐκτὸς συστατικοῦ γράμματος τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν, ἢ βεβαίας καὶ ἀληθοῦς μαρτυρίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Παρακινοῦμεν δὲ καὶ τοῦτο· κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς πάντας, τούς τε κατὰ μόνας ἀσκοῦντας καὶ τοὺς ἐν τῷ κοινῷ, ἐν ἡσυχίᾳ καθέζεσθαι, καὶ μὴ παραβάλλειν ἑτέρῳ ἢ ἕτερον ἐκτὸς εὐλόγου προφάσεως ἢ ἀνάγκης κατεπειγούσης ἢ καὶ περὶ θεραπείας τῶν πονηρῶν καὶ αἰσχρῶν λογισμῶν, ἔτι μηδενὶ ἐργάζεσθαι ἐργατείας

ποιεῖν κατὰ ταύτας τὰς ἁγίας ἡμέρας, ἢ ἄλλο τί ποιεῖν ἐκτὸς πνευματικῶν ἐπιτηδευμάτων ἐπιτηδεύοντας ὁρᾶσθαι· πρὸς τούτοις ἰχθύος μετάληψις ἐν ταῖς ἁγίαις ταύταις ἡμέραις τὸ καθόλου μὴ ἐξέστω ὑμῖν, ἐκτὸς τῆς σεβασμίας ἡμέρας τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, καὶ ἀσθενείας δεινῆς τινὸς ἐνοχλούσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ΄.

Ὅσοι τῶν μοναχῶν ἀγροὺς κτησάμενοι,πωλοῦσιν αὐτούς, εἶτα πάλιν ἄλλους ὠνούμενοι αὖθις μεταπιπράσκουσι φιλαργυρίας ἕνεκα καὶ αἰσχροκερδείας, οὐ παραιτούμενοι καπηλικῶς ἐμπορεύεσθαι, τούτους εἴργεσθαι τῆς τοιαύτης ψυχοβλαβοῦς ἐμπορίας· παντὶ τρόπῳ διεντελλόμεθα, ἢ παντὸς ἐξελαύνεσθαι τοῦ ὄρους, δηλαδὴ μὴ διορθουμένους μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν μηδὲ ἀπὸ τῆς πονηρᾶς ὁδοῦ ἐπιστρέφοντας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ΄.

Μηδενὶ συγχωρεῖσθαι τῶν ἀδελφῶν τοῦ ὄρους ἐξέρχεσθαι καὶ ἀδελφοποιήσεις ποιεῖν μετὰ κοσμικῶν, καὶ εἰ προλαβόντως τινὲς τοιοῦτόν τι κατεπράξαντο μηκέτι εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν ἀπιέτωσαν, ἢ συναριστευέτωσαν, ἢ συνδειπνείτωσαν, ἢ ὅλως μετ' αὐτῶν συμποσιαζέτωσαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄.

Διὰ δὲ τὸν οἶνον ὁρίζομεν, καὶ κοινῇ γνώμῃ προτρεπόμεθα, ὅτι τοῦτο ἐφάνη ἀρεστὸν τοῖς πᾶσι,νουθετοῦντες τὸ πῶς δεῖ γίνεσθαι, τοῦ μὴ τολμᾷν τινὰς διαπερᾷν ἐκεῖθεν τοὺς μοναχοὺς οἶνον τοῖς κοσμικοῖς, ὥστε ἐκ τούτου λαμβάνειν τοὺς κοσμικοὺς εὐκαιρίαν εἰσερχομένους συναναστρέφεσθαι τοῖς κοσμικοῖς τοὺς μοναχούς, καὶ τοῖς οἰκείας φθορᾶς μεταδίδειν· εἰδέ τις περισσότερον οἶνον τῆς χρείας ποιεῖ, ἀνταλλατέττω τοῖς μὴ ἔχουσι, καὶ λαμβανέτω ὃ ἔχει χρείαν· καὶ ἐπειδὴ τινὲς τῶν μοναχῶν ἐνδεεῖς εἰσιν, (ὅτι οὐ πάντες ἀνελλειπεῖς εἰσιν ὅλων τῶν ἀναγκαίων), οἱ τοιοῦτοι ἐναλλαγέτωσαν εἰ τύχωσι κοσμικοὶ ἐντὸς τοῦ ὄρους καὶ τὰ χρειώδη αὐτῶν λαμβανέτωσαν, ἐξ ὧν ἐκεῖνοι ἔφερον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙϚʹ.

Τοὺς νεωτέρους καὶ ἀγενείους καὶ εὐνούχους ἕνεκεν κουρᾶς τῷ ὄρει προσφοιτῶντας παντελῶς μὲν παραδέχεσθαι παρεγγυώμεθα μετὰ πάσης ἀσφαλείας, εἰδέ τις ἀπαραίτητος καὶ ἀναγκαία ἐπισυμβαίνει περίστασις ἄνευ βουλῆς καὶ γνώμης καὶ σκέψεως τοῦ τε πρώτου καὶ τῶν ἡγουμένων ἁπάντων τοῦ ὄρους μηδὲν γίνεσθαι, μηδένα προσίεσθαι, μηδὲ ἀποκείρειν· εἰδέ τις τῶν ἡγουμένων καταφρονήσας τῶν τυπωθέντων εἰσαγάγῃ εἰς τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, ἢ εἰς τὸ κελλίον εὐνοῦχον, ἢ παιδίον, καὶ παραγγελθεὶς ἅπαξ, καὶ δίς, οὐ τὴν προσήκουσαν διόρθωσιν ἐπιδέξαιτο, τοῦτον παντελῶς τοῦ ὄρους διώκεσθαι λυσιτελεῖν ἡγούμεθα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖʹ.

Ὅσοι τῶν ἀδελφῶν ἰδιῶται μὲν ὄντες τῷ λόγῳ, πνευματικοὶ δὲ τῇ γνώσει, ἔφθασαν γεγονέναι ἡγούμενοι, ἐχέτωσαν ἐπ' ἀδείας κουρεύοντες τινὰς τῶν προσιόντων αὐτοῖς, ὥσπερ καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἡγουμένων, καὶ μὴ εἰργέσθωσαν, ἔτι οὖν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἡγουμένους μὲν γεγονότας, διὰ τὸ φθᾶσαι τὴν διακονίαν ἁρπᾶσαι ταύτην, μὴ δυναμένους δὲ μηδὲ αὐτοὺς κυβερνᾶν, τούτους ἐντελλόμεθα πνευματικοῖς παραβάλλειν πατρᾶσι, καὶ τῆς παρ' αὐτῶν ἀπολαύειν ὠφελείας διὰ τῆς τῶν λογισμῶν ἐξαγορεύσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗʹ.

Εἴ τις τῶν ἐν ὑποταγῇ εἴη τινὸς τῶν ἡγουμένων, εἶτα ἀπὸ ξένης παραβάλλει θελήσει καὶ γνώμῃ αὐτοῦ Κελλίον οἰκοδομήσειν, μὴ ἀναπαυόμενος δὲ βουληθῇ ἐκεῖθεν ὑπαναχωρῆσαι μὴ ἐνοχλούμενος παρὰ τοῦ ἡγουμένου αὐτοῦ (ἤτοι γέροντος), λαμβανέτω τὴν ἡμισείαν τῆς ἐξόδου τοῦ κελλίου αὐτοῦ, εἰδὲ παρὰ τοῦ ἡγουμένου θλιβόμενος βούλεται μεταναστεῦσαι, λαμβάνειν τὴν ἔξοδον αὐτοῦ ἀνελλειπῶς παρεγγυώμεθα, εἶθ' οὕτως ὑπαναχωρεῖν· αὐτὰ δὲ ταῦτα περὶ χωραφίων καὶ ἀμπελώνων διορίζομεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ΄.

Εἴ τις μοναχὸς εἰσελθὼν δουλεῦσαι τινὶ τῶν γερόντων ἢ ἡγουμένων ἐπὶ ἐστοιχημένῳ ἐνιαυτῷ, ἔσωθεν δὲ τοῦ ὡρισμένου καιροῦ τούτου ὀλιγωρήσας ὑπαναχωρήσειεν, ἐξέσται αὐτῷ λαμβάνειν τὸν μισθὸν τῆς δουλείας αὐτοῦ· εἰδὲ καὶ κακουργίᾳ τινὶ χρώμενος ὁ ἡγούμενος καὶ μετὰ τὴν δουλείαν τετραμηνιαίου ἢ ἑξαμηνιαίου χρόνου πειραθείη θλίψαι αὐτὸν τὸν ἀδελφὸν ἐν τῷ καταδιώκειν αὐτὸν ἀμισθί, καὶ ἐξ ὁλοκλήρου λαμβάνειν τὸν μισθὸν αὐτοῦ προτρεπόμεθα· εἰδέ γε ἀντιδιατίθεται ὁ κατὰ πάθος ἀποστερῶν μὴ διδόναι μισθὸν τῷ δουλεύσαντι, ἐναγέτω κατ' αὐτοῦ τοῖς γέρουσι, καὶ ἀνυπερθέτως ἀπαιτήσθω ὁ μισθὸς αὐτοῦ παρ' αὐτῶν ἐξ ὁλοκλήρου, καὶ τῷ ἐγκαλοῦντι διδόσθω ὡσαύτως καὶ τοὺς ἀστοιχήτους· καὶ τόν ἐν ὑποταγῇ καὶ δουλεύοντα, διωκόμενον δὲ παρὰ τοῦ ἡγουμένου, εἴτε θλιβόμενον παρ' αὐτοῦ, ὑπαναχωροῦντα λαμβάνειν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν ρόγαν αὐτοῦ παρὰ τοῦ ἡγουμένου ἐντελλόμεθα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ΄.

Τὰς λεγομένας ἀγγαρείας ἐκκοπῆναι προσηκόντως ἡγησάμεθα τὰς παρὰ τῶν κελλιωτῶν πρὸς τοὺς ἡγουμένους γινομένας, ταύτας γὰρ κοσμικοῖς καὶ οὐ μοναχοῖς ἐστῶσι σύμβολα· εἰδέ τις ἑκοντὶ μὴ καταναγκάζοντός τινος εὑρεθεῖεν ἀφῖχθαι καὶ βοηθῆσαί τινι, ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ δουλεύοντος κρινέσθω τοῦτο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ΄.

Τῷ τὴν μέσην ἐπιστασίαν ἐγκεχειρισμένῳ οἰκονόμῳ διεντελλόμεθα ἔχειν ἐπ' ἀδείας, ἔργῳ ἄρα ἐφευρίσκειν τινὰς σκάνδαλα καὶ φιλονεικίας διεγείροντας, τούτους ἐξελαύνειν τῆς μέσης, καὶ γὰρ εἴτι παρ' αὐτῶν συμβαίνει ζιζάνιον γίνεσθαι καὶ μὴ τὴν προσήκουσαν διόρθωσιν παρὰ τοῦ ἡγουμένου οἰκονόμου δέξηται, ἡ αἰτία εἰς αὐτὸν διαβήσεται, εἰ δὲ διά τινας δουλείας ἀναγκαίας εὑρεθεῖεν ἀποδημῆσαι τοῦ ὄρους, καταλιμπάνειν ἀντ' αὐτοῦ ἄνθρωπον ἱκανὸν κρείττονα πάντων διευθύνοντα

τοὺς μοναχοὺς πρὸς εἰρηναίαν κατάστασιν· εἰ δὲ καὶ ἔξω τῆς μέσης συμβαίνει σκάνδαλον κατὰ τοῦ ὄρους γεγονέναι, ὀφείλειν τὸν οἰκονόμον προτρεπόμεθα συμπεριλαμβάνειν τρεῖς ἢ τέσσαρας ἡγουμένους ἐκ τῶν πλησιαζόντων τῷ τόπῳ ἐν ᾧ τὸ σκάνδαλον ἐπισυμβέβηκε, καὶ δι' ἀκριβοῦς ἐρεύνης τὴν προσήκουσαν διόρθωσιν ἐπιχορηγῆσαι τῷ πράγματι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

Ἐπεὶ οὖν πρὸ χρόνων τινῶν διὰ τὴν τῶν ἐθνῶν ἐπιδρομὴν εὑρέθη τὰ κτήνη τῆς μεγάλης Μονῆς Κολοβοῦ εἰς τὸ ὄρος εἰσελθόντα, εἰδήσει τῶν ἐν τῇ μεγάλῃ λαύρᾳ προτρεπόμεθα μηκέτι τοῦτο γίνεσθαι, ἐκτὸς ἀνάγκης ἢ πάλιν ἐπιδρομῆς ἐθνῶν, τὸ αὐτὸ δὲ καὶ παρὰ τῶν λοιπῶν μονῶν ἡγουμένων διαφυλάττεσθαι, ὥστε μὴ ἰδικῶς εἰσάγειν αὐτά· περὶ τῶν συνήθως ἐρχομένων κτηνῶν τῇ κοινῇ γνώμῃ τῶν γερόντων, εἰς τὴν αὐτῶν γνώμην καὶ προαίρεσιν ἀνατιθέμεθα, κἄντε προαιρῶνται ἐκκόψαι αὐτὰ τοῦ μὴ εἰσάγεσθαι, κἄντε μή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

Διὰ δὲ τὰ ζεύγη ἐντελλόμεθα, μὴ ἔχειν τινὰ ζεύγη ἐκτὸς τῆς Μεγίστης Λαύρας ἓν μόνον ζύμης χρείας ἕνεκα καὶ διὰ τὸ πολυάνθρωπον εἶναι αὐτὴν καὶ μὴ δύνασθαι ἄνευ ζεύγους συνίστασθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'.

Περὶ τῶν ἐν τῷ ὄρει κοπτομένων δαδίων παρὰ τῶν Μοναχῶν, βουλόμεθα μὴ ἔξω τοῦ ὄρους ἐκφέρειν καὶ πιπράσκειν αὐτά, ἀλλ' ἐν τῷ ὄρει πωλεῖσθαι· εἰ δὲ ἀναγκαία χρεία κατεπείγει καὶ εἰς κοσμικοὺς πιπρασκέσθωσαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'.

Περὶ δὲ τῶν εἰσερχομένων οἰκοδόμων γνώμην διδόαμεν μὴ συνέρχεσθαι αὐτοῖς παιδία χάριν τῆς συνεπιβολῆς καὶ συνδρομῆς τῆς πρὸς τὸ ἔργον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚϚ΄.

Περὶ δὲ τῆς προβολῆς τοῦ οἰκονόμου ἐντελλόμεθα ἵνα κατὰ τὴν σεβασμίαν ἑορτὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου περὶ τὴν σύναξιν, ὅτε καὶ τὸν λόγον ὀφείλει ποιῆσαι τῆς ἐγχειρισθείσης αὐτῷ οἰκονομίας, εἰμὲν καλῶς εὑρίσκεται διατιθέμενος περὶ αὐτὴν καὶ εἴγε ἀρέσκονται ὅτε πρῶτος καὶ πάντες οἱ ἡγούμενοι, εἰς αὐτὸν μενέτω ἐν τῇ διακονίᾳ αὐτοῦ, εἰδὲ μὴ ἀρέσκονται ἐξέειν αὐτὸν τῆς τοιαύτης οἰκονομίας καὶ ἄλλον προβάλλεσθαι συγχωροῦμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ΄.

Ἐπεὶ τῶν δύω συνάξεων ἐκκοπεισῶν, ἐπάναγκες περιττεύειν ὅπερ ὀφείλειν εἰς παράκλησιν τῶν γερόντων ἐξοδιάζεσθαι καὶ ταῦτα μίγνυσθαι τῇ ρόγᾳ καὶ τοῖς μοναχοῖς διανέμεσθαι ἐντελλόμεθα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ΄.

Περὶ δὲ τῆς προβολῆς τοῦ πρώτου τὸν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἄνωθεν παρακολουθήσαντα τύπον φυλάττεσθαι προαιρούμεθα βέβαιον καὶ ἀμετακίνητον.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τούτοις πᾶσι τοῖς τυπωθεῖσι καὶ ἐκτεθεῖσιν ἅπαντας τοὺς ἡγουμένους καὶ μοναχοὺς τοῦ ὄρους ἐμμένειν καὶ μηδαμῶς κατατολμᾷν τινὰ πρὸς ἀνατροπὴν χωρεῖν τῶν τοῦ τοιούτου τυπικοῦ κεφαλαίων συνεισηγησάμεθα, εἰδέ τις φωραθείη παραφαῦλον θέμενος, ἅπερ κοινῇ γνώμῃ καὶ οὐ μόνον τῇ ἡμῶν ὁρμῇ τε καὶ ἐξουσίᾳ ἐκτέθηται καὶ τετύπωται, ὑποκείσθω τοῖς τῶν θείων κανόνων ἐπιτιμίοις, ὡς καταπεπατηκὼς τὴν ἰδίαν συνείδησιν καὶ ἀφορμὴ σκανδάλου καὶ βλάβης μεγίστης τοῖς πολλοῖς γενόμενος. Διώρισται ταῦτα καὶ τετύπωται κοινῇ γνώμῃ καὶ συναινέσει πάντων τῶν τοῦ Ἄθω εὐλαβεστάτων ἡγουμένων παρὰ Εὐθυμίου μοναχοῦ τῆς τῶν Στουδίων εὐαγεστάτης Μονῆς, καὶ πρὸς τούτοις ἕνεκα τελειοτέραν ἀσφαλεστέραν τε καὶ παγίαν αὐτὰ

λαβεῖν τὴν βεβαίωσιν καὶ διαμονὴν ἐν τῇ κρίσει καὶ ἐπισκέψει Ἰωάννου τοῦ φιλαγάθου κραταιοῦ τε καὶ εἰρηνοποιοῦ βασιλέως ἡμῶν ἀνατέθηται, καὶ ὡς παρὰ τῆς αὐτοῦ ἀηττήτου καὶ κραταιᾶς βασιλείας ζώσῃ φωνῇ διορισθέντων καὶ ἀποσταλέντων καὶ διὰ τιμίας καὶ ἁγίας κελεύσεως τῶν θείων βασιλικῶν γραμμάτων δεξαμένων ἡμῶν τὰ καθέκαστα ἐξετάσαι καὶ ἅπασαν δηλῶσαι διαφορὰν εἰρηνοποιῆσαι καὶ τυπῶσαι ἅπαντα τὰ πραχθέντα, ὡς κανονικῶς προβάντα ἀποδέδεικται καὶ βασιλικῇ σφραγίδι ἐπησφάλισται ἐν ἔτει ϛυπ΄. Ἰωάννης ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ, πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.

† Ἀθανάσιος μοναχὸς καὶ πρῶτος. † Ἀθανάσιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος τῆς μεγίστης λαύρας. † Χριστοφόρος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος τοῦ Α. † Ἰάκωβος μοναχὸς πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος. † Θωμᾶς μοναχὸς πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος. † Ἰωάννης μοναχὸς καὶ πρεσβύτερος. † Καλλίνικος μοναχὸς πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος. † Ἄνθιμος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Ἰωάννης μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Ἠλίας μοναχὸς πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος. † Ἀρσένιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Δανιὴλ μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Ἰωάννης μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Ἀντώνιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Θεοδόσιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Ἀνδρέας μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Διονύσιος μοναχὸς πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος. † Θωμᾶς μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Ἱλαρίων μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Γεώργιος ζωγράφος. † Μεθόδιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Νίκανδρος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Ζαχαρίας μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Θεόδουλος μοναχὸς καὶ Ἀβλελ. † Ἀθανάσιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Μιχαὴλ μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Γεώργιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Μιχαὴλ μοναχὸς πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος. † Λουκᾶς μοναχὸς καὶ οἰκονόμος. † Νικόδημος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Ἰωάννης μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Λουκᾶς μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Ἰγνάτιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Στέφανος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Παῦλος μοναχὸς καὶ πρεσβύτερος ξηροποταμίτης. † Ἀνδρέας μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Ἀρσένιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Γαβριὴλ μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Δαμιανὸς μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Βασίλειος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Νικηφόρος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Βασίλειος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Συμεὼν μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Μάρκος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Κοσμᾶς μοναχὸς καὶ Ἐκκλησιάρχης. † Θεόφιλος μοναχὸς

καὶ ἡγούμενος. † Νικόλαος μοναχὸς ἡγούμενος καὶ καλλιγράφος. † Γεώργιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Κοσμᾶς μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Δημήτριος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Λάζαρος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Συμεὼν μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Ἀντώνιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Θεόδουλος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Νικηφόρος μοναχὸς καὶ πρεσβύτερος. † Σάββας μοναχὸς καὶ ἡγούμενος καὶ Κουβουκλείσιος.

Τυπικὸν ἐπὶ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου (ἔτ. 1046).

(Προοίμιον τῶν Πατέρων).

« Ἀνακτορικῆς τῷ ὄντι καὶ βασιλικωτάτης φρενὸς τὸ μὴ μόνον » πολιτικῶν πραγμάτων ἐπιμέλειαν ἀκριβῆ ποιεῖσθαι καὶ στρατοῦ » φροντίζειν καὶ ἔθνη τροποῦσθαι πολέμια καὶ ἐχθροὺς καταδουλοῦ- » σθαι καὶ πόλεις πολυανθρώπους ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἄγειν χεῖρα, ἀλλὰ » καὶ τῶν θείων ἐξαιρέτως θεσμῶν καὶ Ἱερῶν κανόνων ἀντέχεσθαι » καὶ τῶν τῷ Θεῷ ἀνακειμένων καὶ κόσμον φυγόντων καὶ ἐν ὄρει δι- » αιτωμένων καὶ μόνον ἐχομένων Θεοῦ ἀρετῆς τε ἐπιμελουμένων καὶ » μηδὲν πλέον ταύτης εἰδότων πολλὴν ποιεῖσθαι τὴν πρόνοιαν, ὡς μὴ » μόνον ἐπηρειῶν καὶ ἄλλης πάσης κακώσεως ἀνωτέρους αὐτοὺς τη- » ρεῖν καὶ φιλοτιμίας ἀμείβεσθαι βασιλικῆς, ὡς ἀληθῶς, καὶ πλου- » σίας, ἀλλὰ καὶ τὰς τούτων παρατροπὰς τὰς ἐκ σατανικοῦ φθόνου, » ἅτε ἀνθρώποις ἐπισυμβαινούσας ἐπιδιορθοῦσθαι καὶ τὸν σάλον τού- » των ἱστᾷν καὶ τὰ διερρωγότα συνάπτειν καὶ πρὸς εἰρήνην καὶ ὁμό- » νοιαν ἄγειν τὸν ἐξαίρετον λαὸν καὶ περιούσιον κυρίου· οἷα δὴ καὶ » ἐπὶ τοῦ φιλοχρίστου καὶ εὐσεβεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου ἔξε- » στι κατιδεῖν.

» Οἱ γὰρ μοναχοὶ τοῦ περιωνύμου ὄρους Ἄθω τῶν ἄλλων μᾶλ- » λον σφοδρότερον κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ καὶ πολεμίου ἄνωθεν τοῦ » ἀνθρωπίνου γένους τὴν παράταξιν ἀεὶ ποιούμενοι, οὐδ' αὐτὸν ἔσχον » ἀμελοῦντα ἢ κατολιγοροῦντα τοῦ ἀντιπολεμεῖν τούτοις καὶ ἀντι- » μάχεσθαι, καὶ γὰρ ῥαθυμήσασι καὶ ἀπονυστάξασιν ἐν τῷ καλῷ » τούτῳ σπόρῳ τῆς τε εἰρήνης καὶ ἀγάπης καὶ ὁμονοίας τὰ τῆς

» μάχης καὶ ἔριδος καὶ διχοστασίας λανθανόντως ἐπέσπειρε ζιζάνια·
» ἐπὶ πολὺ δὲ τοῦ τοιούτου προβάντος κακοῦ, τῇ βασιλικῇ προσῆλ-
» θον οὗτοι μεγαλειότητι, ἐξαιτούμενοι τῶν ἐπηρτημένων κακῶν καὶ
» τοῦ ἐξ αὐτῶν τικτομένου ψυχικοῦ κινδύνου δι' αὐτῆς λύσιν εὑρεῖν·
» τοῦτο δὲ γενέσθαι ἐδέοντο δι' ἀποστολῆς τινὸς τῶν πεῖραν ἐχόντων
» βίου μοναδικοῦ καὶ θείων θεσμῶν καὶ διορθώσεως καὶ θεραπείας τῶν
» ἐπισυμβαινόντων ἐκ τοῦ πονηροῦ σκανδάλων, ὁ δὲ ῥηθεὶς φιλόχρι-
» στος Ἄναξ καὶ ἐδέξατο τούτους καὶ εὐμενῶς εἶδε καὶ οἰκειώσατο
» τῶν λεγομένων καὶ προσήκατο τὴν αὐτῶν αἴτησιν καὶ ἀποστεῖλαι
» οἷον αὐτοὶ ἐπεζήτουν ὑπέσχετο μοναχόν, ὡς ἂν διόρθωσιν δι' αὐτοῦ
» τὰ μὴ καλῶς γινόμενα δέξωνται καὶ κατάστασις τῷ ὄρει καὶ ὁμό-
» νοια ἀληθὴς τοῖς ἐν αὐτῷ ἀσκουμένοις μοναχοῖς ἐπιβραβευθῇ. Διά
» τοι τοῦτο καὶ σεβαστὴν καὶ τιμίαν τῆς αὐτοῦ βασιλείας γραφὴν πρὸς
» τοὺς εὐτελεῖς ἡμᾶς ἐξαπέστειλεν, αὐταῖς λέξεσι διαλαμβάνουσαν τάδε.

Γραφὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου πρὸς Κοσμᾶν μοναχόν.

» Οἱ μοναχοὶ τῶν μονῶν τοῦ ἁγίου ὄρους πρὸ καιροῦ τινος ἐλθόν-
» τες εἰς τὴν βασιλείαν μου ἐδεήθησαν, ὡς παρὰ τὴν δύναμιν τοῦ Τυ-
» πικοῦ αὐτῶν καὶ τῶν ἐναποκειμένων ἐν τῷ ὄρει χρυσοβούλλων κα-
» θέλκονται εἰς κοσμικὰ κριτήρια δικαστήρια καὶ τῇ δυνάμει τούτων
» προχειρίζονται καὶ ἡγούμενοι καὶ τ' ἄλλα πάντα γίνονται, ἡ δὲ
» τῶν τυπικῶν δύναμις καὶ αἱ τῶν χρυσοβούλων διατάξεις ἐν γράμ-
» μασι μόνοις κεῖνται, καὶ ἐπεὶ καὶ νῦν ἀνεφύησαν τινὰ ζητήματα
» μέσον αὐτῶν περὶ ἡγουμένων καὶ περί τινων ψυχικῶν αἰτημάτων,
» δεῖν ἔκρινεν ἡ βασιλεία μου τὴν τιμὴν τῶν ὑποθέσεων ἐμπιστεῦσαι
» ἀνδρὶ κατὰ Θεὸν βιοῦντι καὶ τῆς διορθώσεως τῶν ψυχικῶν παθῶν
» πεῖραν ἔχοντι, ἵνα μὴ τὸ ποίμνιον Χριστοῦ πρὸς ἄλληλα στασιάζον
» ἐπὶ πολὺ διαμένῃ.

» Κρεῖττον δὲ οὐδεὶς ἔσται ὁ μεταχειρισθησόμενος τὰ πράγματα, διὰ
» ταῦτα κελεύει σοι, ἵνα κόπον ἔμμισθον ὑπομείνῃς καὶ ἐπέλθῃς ἐκεῖ-
» σε καὶ ζητήσῃς τὸ τυπικὸν καὶ τὴν τῶν χρυσοβούλλων διάταξιν,
» ἔτι δὲ καὶ τὰ κινηθέντα πάντα παρ' αὐτῶν ἐρευνήσῃς καὶ τὴν θε-
» ραπείαν πρόσφορον εἰσενέγκῃς, ἐν μηδενὶ προϊσταμένης σοι τῆς τοῦ

« κριτοῦ πράξεως· δηλώσεις δὲ καταλεπτῶς τὰ παρὰ τῆς ὁσιότητός
» σου διακριθέντα, ἵνα καὶ ἡ βασιλεία μου διάγνωσιν ἔχουσα ἔκτοτε
» τοὺς ἴσως ἀντιλέγειν ἐθέλοντας ἀποκρούηται· οὐδὲν γὰρ ἡ βασιλεία
» μου νεώτερον καινίσθαι βούλεται ἐπὶ τῷ ἁγίῳ τούτῳ ὄρει, ἀλλὰ
» τοὺς παλαιοὺς θεσμοὺς καὶ τύπους φυλαχθῆναι βούλεται, καὶ κατὰ
» τὰς διατάξεις τῶν μακαριστῶν βασιλέων τὰ πάντα γίνεσθαι, καὶ τὰ
» περὶ ψυχικῶν δὲ ἅπαντα αἰτημάτων σὺν ἀκριβείᾳ λυθῆναι τῇ σῇ
» ἐπιστασίᾳ καὶ δοκιμασίᾳ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ πρώτου κατὰ
» τὸν παλαιὸν τύπον γενέσθαι καὶ ἀποσταλῆναι εἰς τὴν βασιλείαν μου.

ΤΥΠΙΚΟΝ

Κεφαλαιον Α'.

Παραγενόμενος ἐγὼ Κοσμᾶς ὁ ἐλάχιστος μοναχὸς ὁ Τζιντζιλούκης ἐν τῷ ἁγίῳ τούτῳ ὄρει, ἅτε θεοφιλοῦς τῆς ἐπιταγῆς οὔσης καὶ εὐλόγου καὶ δικαίας τῆς βασιλικῆς, θείας, συνεκαλεσάμην ἅπαντας τοὺς ἐν τῷ ὄρει ὑπάρχοντας εὐλαβεῖς μοναχοὺς καὶ καθηγουμένους τῶν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα καὶ πλέον ὑπάρχοντας, τοῦ παραγενέσθαι πρὸς ἡμᾶς ἐν τῇ Καρυῶν Λαύρᾳ ὡς ἔθος· οἳ καὶ συνηθροίσθησαν ἅμα τῷ μηνυθῆναι αὐτοὺς ἅπαντες· καὶ πολλὰ μὲν τῷ Θεῷ ηὐχαρίστησαν, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ ὑπὲρ τοῦ κραταιοῦ ὑπερηύξαντο, ὅτι ὑπὲρ τὸ τούτοις καταθύμιον εἰς πέρας ἤγαγε καὶ ὃ λόγῳ ὑπέσχετο ἐπὶ τῶν ἔργων ἐκπεπλήρωκε· συγκροτηθέντες οὖν ἡμεῖς τοῖς ῥηθεῖσι καθηγουμένοις, καὶ ἐν τῷ πρώτῳ τοῦ ὄρους, καὶ τῶν μεταξὺ ἀμφοτέρων ἀκροασάμενοι, εὕρομεν μηδὲν ἄλλο τι ἢ ἐπήρειαν δαιμόνων ὑπάρχοντα τὰ παρ' αὐτῶν προτεινόμενα καὶ ἔριν ἀλόγιστον· ἐπεζητήσαμεν οὖν ἡμεῖς τὸ τοῦ ὄρους χρυσοβούλλιον τυπικόν, καὶ παρὰ τῶν μακαριστῶν βασιλέων χρυσοβούλλια ἠνέχθησαν ἅπαντα, καὶ εἰς ἐπήκοον πάντων ὑπανεγνώσθησαν· ἠρωτήθησαν δὲ καὶ τίνες οἱ τύποι οὓς διορθωθῆναι τῆς βασιλικῆς ἐδέοντο μεγαλειότητος; καὶ πρόγε πάντων, ἔφησαν, τὴν ἐν τοῖς τυπικοῖς αὐτῶν προαποκειμένην ἀσφάλειαν, ἤτοι τὸ μὴ εὐνούχους ἢ ἀγενείους δέχεσθαι ἢ ἀποκείρειν ἢ ἐν ἀγρῷ ἢ ἐν Μοναστηρίῳ κατέχειν τούτους, καταφρονηθῆναι παρά τινων καὶ δεῖσθαι πάντως τὸ τοιοῦτον κακὸν διορθώσεως.

Εὐθὺς οὖν εἰς ἐκδίκησιν εἰς αὐτὸ τοῦτο κινηθέντες καὶ διόρθωσιν τοῦ προσήκοντος, εὕρομεν ἅπαντας ἀπό τε μεγάλων καὶ μικρῶν εὐπειθήσαντας καὶ σὺν προθυμίᾳ πάσῃ ὑποσχομένους τοῦ ὄρους ἅπαντα τὰ τοιαῦτα πρόσωπα ἀπελάσαι· ἡ δὲ τούτων ἔξωσις κοινῇ γνώμῃ καὶ θελήσει τοῦ τε εὐλαβεστάτου μοναχοῦ ἡγουμένου τῆς Λαύρας καὶ Ἀθανασίου τοῦ εὐλαβεστάτου μοναχοῦ τῆς τῶν Ἰβήρων μονῆς καθηγουμένου καὶ ἡμῶν αὐτῶν κρίσει καὶ δοκιμασίᾳ ἐπιτέτραπται γενέσθαι παρά τε τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν ἐπιτηρητῶν τοῦ ὄρους καὶ τῶν συναποσταλέντων τούτοις γερόντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Δεύτερον οὖν ἐπὶ τούτῳ ἐκίνουν κεφάλαιον, ὡς ὅτι πλοῖα τινὲς τῶν μεγάλων μοναχῶν καὶ ἡγουμένων κατασκευάσαντες, οἶνον καί τινα ἕτερα εἴδη ἐξωνούμενοι, εἴς τε τὴν βασιλεύουσαν καὶ ἑτέρας πόλεις ἀπέρχονται καὶ ἐμπορικῶς ταῦτα διαπιπράσκουσι· ζητήσαντες οὖν καὶ περὶ τούτου εἴγε τετύπωται τούτοις παρά τινος μετὰ τὴν τοῦ τυπικοῦ διάταξιν πλοῖα κεκτῆσθαι, εὕρομεν ἔγγραφον καὶ ἐνυπόγραφον τυπικὸν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου βασιλέως Κυροῦ Βασιλείου, κοινῇ γνώμῃ τοῦ τηλικαῦτα πρώτου καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ ὄρει μοναχῶν προκαθημένων γεγενημένον, οὐ μόνον οὐκ ἐπιτρέπον, ἀλλὰ καὶ κωλύον μᾶλλον τὸν τοιοῦτον καπηλικὸν πορισμὸν καὶ ἀπέλασιν τὴν ἐκ τοῦ ὄρους τελείαν τιθέμενον τὸ ἐπιτίμιον τοῖς τοιοῦτόν τι κατατολμῶσι διαπράξασθαι, κεκτῆσθαι δὲ συγχωροῦν πλοιάρια μικρὰ καὶ μέχρι Θεσσαλονίκης καὶ τῶν ταύτης ἔνδον πολιχνίων τὸν περιττεύοντα οἶνον τοῖς μοναχοῖς ἀπεμπολεῖν παρεγγυώμενον εἴγε μὴ πλοῖα ἔξωθεν παραγένωνται, μὴ μέν τοι ἐξ ἄλλων ὠνεῖσθαι καὶ εἰς ἄλλους πωλεῖν, ὅπερ φιλαργυρίας καὶ αἰσχροκερδείας ἐστὶν ἴδιον· ἠβουλήθην μὲν οὖν καὶ αὐτὸς ἀναγκᾶσαι τούτους τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, ἀλλ' ἔδοξε τὸ πρᾶγμα βαρὺ λίαν καὶ ἐπαχθές, διεβεβαιώσαντο γὰρ ὡς εἰμὴ πλοῖα κέκτηνται εἰς μετακομιδὴν τῶν τῆς Μονῆς χρειῶν καὶ διάπρασιν τῶν ὀπωρῶν καὶ τοῦ περισσεύοντός τισιν οἴνου, μηδὲ μίαν ἡμέραν ἐν τῷ ὄρει προσμεῖναι δύνανται, πολλῆς οὖν περὶ τούτου ζητήσεως γενομένης συνηρκέσθησαν ἅπαντες, ἵνα κέκτηται πλοιάρια μικρὰ εἰς χρείαν μόνην καὶ ὑπηρεσίαν ἐξαρκοῦντα αὐτοῖς, ἀπέρχεσθαι δὲ καὶ μέχρι Θεσσα-

λονίκης καὶ Αἴνου, καὶ τὰ περιττεύοντα τούτοις διδόντες οἱ μοναχοὶ ἀντιλαμβάνωνται τὰ δέοντα, μὴ ἐξεῖναι δέ τινι τούτων κατὰ τὰς σεβασμίας καὶ ἁγίας ἡμέρας τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης Τεσσαρακοστῆς προόδους ποιεῖν καὶ ἔξω τοῦ ὄρους ἐξέρχεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τοῖς οἰκείοις μοναστηρίοις καὶ ἀπερισπάστως Θεῷ προσανέχειν καὶ ἑαυτοῖς· μήτε τὰ ἐκ τοῦ ὄρους, μήτε ἔξωθεν εἴδη τινὰ ἐξωνεῖσθαι, σῖτόν φημι ἢ κριθὴν ἢ οἶνον ἢ ἔλαιον ἢ ἕτερόν τι τὸ οἱονοῦν καὶ ἐμπορικῶς ἀλλαχόσε ὡς οἱ βιωτικοὶ πραγματεύεσθαι· εἰδὲ καὶ γέγονεν οἰκονομικῶς καὶ τετύπωται, ἀσφαλιζομένων δηλαδὴ τῶν τὰ τοιαῦτα μελλόντων κτήσασθαι πλοῖα πρός τε τὸν πρῶτον τοῦ ὄρους καὶ τὸ κοινόν, ὡς εἴγε τοῦ παρόντος τυπικοῦ καταφρονήσωσιν, ἵνα πιπράσκωνται τὰ τοιούτων πλοῖα παρά τε τοῦ πρώτου καὶ τοῦ κοινοῦ, καὶ τὸ τούτων τίμημα διδόσθαι τῷ τοῦ ὄρους οἰκονόμῳ, ὡς ἂν εἰς κοινὴν χρῆσιν ἐξοδιάζηται· μηκέτι δὲ συγχωρεῖσθαι τὸν τοῦτο διαπραξάμενον ἕτερον πλοῖον κτᾶσθαι ἢ τοῦ ὄρους ἐξέρχεσθαι, ἵνα καὶ οἱ λοιποί, ἀποστολικῶς φάναι, φόβον ἔξωσι· τὰ δὲ μεγάλα πλοῖα κέκριται παραπωλῆσαι τέλεον, ἐκτὸς τῶν φιλοτιμηθέντων ἔχειν, τὰ διὰ χρυσοβουλλίων σιγγιλίων τῶν μακαριστῶν βασιλέων ἡμῶν καὶ τῆς τοῦ Βατοπεδίου Μονῆς, οἷα καὶ ταύτης ἔκπαλαι τυπωθείσης πλοῖον κεκτῆσθαι δι' ἐγγράφου ἀρεσκείας καὶ θελήσεως τοῦ τηνικαῦτα πρώτου καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ ὄρους καθηγουμένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Τρίτον δὲ προετείνοντο κεφάλαιον λέγοντες, ὅτι πάντων τῶν τυπικῶν καὶ τῶν βασιλικῶν διαταγῶν προσταττόντων ἐπίσης μηδόλως ἐξεῖναι τινὰ τῶν μοναχῶν κτήνη ἢ ζεύγη βοϊκὰ κεκτῆσθαι, μήτε μὴν ἀπὸ ξένης χάριν νομῆς εἰς τὸ ὄρος εἰσέρχεσθαι, εἰ μήτοι κατὰ θέλησιν τῶν Μοναχῶν τοῦτο γίνεσθαι· τανῦν δὲ πολλὰ τῶν Μοναστηρίων ἐκτήσαντο πρόβατα καὶ αἶγας, ἡ δὲ Λαύρα τοῦ κυροῦ Ἀθανασίου καὶ βόας· συνειδότες οὖν καὶ ἡμεῖς, ὡς εὐλόγως περὶ τούτου κινοῦσι καὶ καλῶς, πᾶσαν ἐθέμεθα σπουδὴν τοῦ ἀποκτήσασθαι ταῦτα, οἷς ἡ τούτων προσεγένετο κτῆσις· καὶ δή, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες σὺν προθυμίᾳ τὴν τούτων ἀπόκτησιν κατεδέξαντο, ὁ δὲ εὐλαβέστατος μοναχὸς Νεόφυτος ὡς ἀδύνατόν ἐστι τούτων ἄνευ τὸ πολὺ πλῆθος τῶν ἐν τῇ Λαύ-

ρᾳ μοναχῶν καὶ ἀδυνάτων γερόντων τραφῆναι, παρεβάλετο εἰς εὔλογον δῆθεν μὴ παρ' αὐτοῦ τὴν τούτων γενέσθαι εἰς τὸ ὄρος εἰσαγωγήν, ἀλλὰ πρὸ πεντήκοντα χρόνων ἀπὸ τῶν πρὸ αὐτοῦ ἡγουμενευσάντων, καταδέξασθαι δὲ τὸ γεγονὸς καὶ τοὺς τοῦ ὄρους καθηγουμένους· ἡμῶν δὲ καὶ αὖθις ἰσχυρῶς ἐνισταμένων, τὴν τῶν προβάτων ἐξέωσιν κατεδέξαντο, ἀγελέας δὲ βοῶν κεκτῆσθαι ἐν τόπῳ ἰδιάζοντι καὶ ἀπῳκισμένῳ εἰς παρηγορίαν τῶν ἀσθενῶν καὶ ταλαιπώρων γερόντων ᾐτεῖτο· κατένευσαν εἰς τοῦτο καὶ οἱ τοῦ ὄρους καθηγούμενοι ἅπαντες, καὶ ὁ αὐτῶν πρῶτος ὁ προρρηθεὶς εὐλαβέστατος μοναχὸς Θεοφύλακτος· ἐφάνησαν καὶ ἡμᾶς δυσωποῦντες περὶ τούτου, καὶ δὴ ἰδόντες καὶ ἡμεῖς αὐτοί, ὡς ἀδύνατον ἐστὶν ὀκτακοσίους μοναχοὺς ἐκ μόνου ἰχθύος τρέφεσθαι, ᾠκονομήσαμεν τῇ γνώμῃ τοῦ καθηγουμένου ἥξαντες καὶ τῇ τῶν γερόντων καὶ καθηγουμένων τοῦ ὄρους συγκατανεῦσαι ἀρεσκείᾳ, καὶ τετύπωται μήκοθεν πάντων τῶν Μοναστηρίων ὑπάρχειν τὰς ῥηθείσας βοῦς ὡς ἀπὸ μιλίων εἴκοσι, καὶ παρὰ μοναχῶν αὐτὰς νέμεσθαι, καὶ μὴ τὸ σύνολον τοῖς μοναστηρίοις πλησιάζειν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ἐπειδὴ καὶ ζεῦγος ἐτυπώθη ἄνωθεν κεκτῆσθαι τὴν Λαύραν τοῦ Κυροῦ Ἀθανασίου εἰς ὑπηρεσίαν τῆς ζύμης τοῦ ἄρτου τῶν ἀδελφῶν, τᾳνῦν δὲ εἰς ὀκτακοσίους ἀπὸ ἑκατὸν ηὐξήνθησαν, ἤρεσεν ἅπασι τοῖς ἐν τῷ ὄρει Μοναχοῖς καὶ ἕτερα ζεύγη τρία προστεθῆναι τῷ ἑνί· καὶ τῇ πάντων ἀρεσκείᾳ καὶ αὐτοὶ συναινέσαντες τυποῦμεν, κεκτῆσθαι τὰ τοιαῦτα ζεύγη εἰς ὑπηρεσίαν τῆς τῶν ἀδελφῶν ζύμης, ὡς εἴρηται· μὴ μέν τοι τὸ σύνολον μετὰ τῶν τοιούτων ἀροτριᾷν ἢ σπόρον τῇ γῇ καταβάλλεσθαι· ᾠκονομήσαμεν δὲ καὶ τὴν τοῦ Βατοπεδίου Μονὴν διὰ τὸ πολυάνθρωπον καὶ αὐτὴν ὑπάρχειν, ἓν ζεῦγος εἶναι εἰς ὑπηρεσίαν τῆς ζύμης τοῦ ἄρτου τῶν ἀδελφῶν, ὡς ἀρεσθέντων ἐν τούτῳ τοῦ τε πρώτου καὶ τῶν λοιπῶν ἁπάντων γερόντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Ἀλλὰ καὶ περὶ πλοίων ᾠκονόμηται παρὰ πάντων, ἵνα κέκτηται ἡ Μονὴ τῶν Ἀμαλφηνῶν διὰ τὸ μηδόλως δύνασθαι ταύτην ἄλλως συνί-

στασθαι, μὴ μέν τοι δὲ εἰς ἐμπορίαν τοῦτο κεχρῆσθαι, ἀλλ' εἰσέρχεσθαι δι' αὐτοῦ εἰς τὴν βασιλεύουσαν, καὶ εἰσάγειν εἴτι ἐκ τῆς κατ' αὐτοὺς Μονῆς βούλονται καὶ παρὰ τῶν φιλοχρίστων διακονεῖσθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ς'.

Ἐπειδὴ καί τινες τῶν παρ' ἡμῖν περὶ τούτου ἐνήγαγον, ὡς ὅτι ξύλον ἐργάσιμον καὶ σανίδας καὶ δᾳδας καὶ πίσσαν ἐξάγουσι τινὲς τῶν Μοναχῶν ἐκ τοῦ ὄρους διὰ πλοίων καὶ ἀποπέμπουσι ταῦτα τοῖς κατὰ κόσμον, κεκώλυται δὲ τοῦτο καὶ παρὰ τοῦ παλαιοῦ τυπικοῦ, ἐπισκώπτομεν μὴ δεῖν τινὰ τοῦ λοιποῦ τὸ τοιοῦτον διαπράττειν, ἀλλὰ τοῖς ἔνδον τοῦ ὄρους ταῦτα ἀπεμπολεῖν εἰς ἰδίαν τῶν μοναστηρίων αὐτῶν χρείαν· εἰδέ τις φωραθείη τοῦτο διαπραξάμενος, ζημιωθήσεται καὶ αὐτὴν τὴν ναῦν, ὃν τρόπον εἰρήκαμεν ἄνωθεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Περὶ δὲ τοῦ Μοναχὸν ἀπὸ Μοναστήριον ἐξέρχεσθαι καὶ ὑφ' ἑτέρου δέχεσθαι δεξιώτερον ὁ οὐρανοφάντωρ Βασίλειος διετάξατο· ἐκώλυσε δὲ τοῦτο μὴ γίνεσθαι κατὰ τὸ τοῦ ὄρους τυπικόν, μὴ ἐξεῖναι δηλαδὴ διαλαμβάνον ἄνευ εἰδήσεως καὶ θελήσεως τῶν ἡγουμένων δέχεσθαι ἀδελφὸν ἀπὸ μοναστήριον ἐξελθόντα ὑφ' ἑτέρας ἀδελφότητος, εἰ μὴ τοῦτον ὁ τῆς αὐτοῦ μονῆς προεστὼς παραδῷ ταύτῃ θελήσει οἰκείᾳ καὶ συναινέσει τῆς ὑπ' αὐτῷ ἀδελφότητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Ἦλθε δὲ εἰς τὰς ἡμετέρας ἀκοὰς καὶ τοῦτο, μᾶλλον δὲ ἐπὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν εὕρομεν, ὡς κατατολμῶσι τινὲς τὰς διατάξεις τῶν ἀποιχομένων ἡγουμένων ἀνατρέπειν καὶ ἀκυροῦν· καὶ ἐν οἷς ἐκεῖνοι διορίζονται ἐπιδιατάττεσθαι, καὶ εἰσάγειν ἡγουμένους, καὶ ἐξάγειν, καὶ τἄλλα πάντα ἀπερισκέπτως ποιεῖν· τυποῦμεν καὶ περὶ τούτου, τῷ παλαιῷ τυπικῷ συνῳδὰ ποιοῦντες, ἵνα βέβαιοι συντηρῶνται καὶ ἀμετακίνητοι τῶν μεθισταμένων αἱ διατάξεις, καὶ κατὰ τὴν περίληψιν τῶν ἐκείνων γινομένων διαθηκῶν πάντα γίνεσθαι καὶ συνεργεῖσθαι, εἰδὲ

τινες πειραθεῖεν παρὰ ταῦτά τι διαπράξασθαι, τὸ μὲν πραχθὲν παρ' αὐτῶν μενέτω ἀργὸν καὶ ἀνόνητον, οὗτοι δὲ τοῖς τῶν κανόνων ἐπιτιμίοις ὑποκείσθωσαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Ἔγνωσται δὲ τῇ ταπεινώσει ἡμῶν, ὡς καὶ δωρεάς τινὲς ἀγρῶν καὶ μοναστηρίων καὶ πράσεις αὐτῶν καὶ ἀνταλλαγὰς ποιοῦντες καὶ ἐν ταύταις τὸν Τίμιον Σταυρὸν ἰδιοχείρως διαχαράττοντες καὶ πολλοὺς ἄλλους προσκαλούμενοι μάρτυρας τῶν γεγονότων, καὶ τούτων ὁμοίως ἐκείνοις συγκαταπηγνύντων τὰ ἴδια σίγνα ἰδιοχείρως, εἰς μετάμελον μετὰ ταῦτα χωροῦσι καὶ τῶν γινομένων ἀνατροπήν, θρασέως, φεῦ, καὶ τολμηρῶς τοῦ τοιούτου καταφρονοῦσι πράγματος, κἀντεῦθεν πρῶτον μὲν τὴν τοῖς χριστιανοῖς ἁρμόζουσαν ἀθετοῦντες πίστιν, ἔπειτα δὲ καὶ τὴν ἰδίαν καταπατοῦντες συνείδησιν· διά τοι τοῦτο, ἀρεσκείᾳ τοῦ εὐλαβεστάτου πρώτου καὶ τῶν λοιπῶν πάντων καθηγουμένων, τετύπωται παρ' ἡμῶν ἵνα τοῦ λοιποῦ ὁ τοῦ τοιούτου καταφρονῶν πράγματος καὶ αὐτῆς ἐκπίπτειν τῆς ἡγουμενείας καὶ ἕτερος ἀντ' αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς Μονῆς προχειρίζεσθαι καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ γεγονότα ἐπὶ τῆς προτέρας μένειν ἀσφαλείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

Περὶ δὲ κοπῆς ξύλων ἐγκαλοῦσί τινες μοναχοί, ὅτι οἱ ὑπερέχοντες τῶν ἄλλων καὶ ὑπερισχύοντες κωλύουσιν αὐτοὺς τοῦ κόπτειν· ὅθεν περὶ ξύλων καύσεως μαγειρείου καὶ φούρνου ἀρτοποιΐας τε τετύπωται καὶ περὶ τούτου ἵνα λαμβάνωσιν ὅθεν βούλονται, τὰ δὲ εἰς οἰκοδομάς, ἐν μὲν τῷ κοινῷ τόπῳ τούτους κόπτειν ἔξεστιν ἀκωλύτως, ἐν δὲ τοῖς ὁρίοις ἑνὸς ἑκάστου τῶν Μονῶν δι' εἰδήσεως καὶ ἀδείας τοῦτε ἡγουμένου καὶ μοναχῶν τῆς μονῆς κόπτειν, ὅσα μόνον τούτοις ἐπιτέτραπται, ἐν δὲ τοῖς ἐλευθέροις τόποις, κόπτειν ἀκωλύτως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Πολλοὶ μὲν τῶν μοναχῶν ἐνεκάλουν, ὡς ἦν μέν ποτε πολὺς ὁ τοῦ

κοινοῦ τόπος, καὶ διαρκῶν εἰς τὴν χρείαν αὐτῶν, διὰ δὲ τοὺς κατὰ καιροὺς πρώτους καὶ μερικὰς φιλίας ἢ καὶ ἄλλυτα μετά τινων μοναχῶν καὶ καθηγουμένων ὀλιγοστῶν ἢ καὶ πλειόνων δωρεῖσθαι τοῦτον ἐν οἷς ἂν ἐβούλοντο, καὶ ὀλιγωθῆναι μὲν τὸν ἐπίκοινον τόπον, στενοχωρεῖσθαι δ' ἐντεῦθεν τὰ μοναστήρια καὶ κελλία. Καὶ δὴ τῇ πάντων κρίσει καὶ ἀρεσκείᾳ τετύπωται μὴ ἐξεῖναι τοῦ λοιποῦ μηδενὶ τῶν μελλόντων ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀνιέναι ἀρχῇ ἐκ τῶν κοινῶν τοπίων δωρεῖσθαί τινι ἢ ἀπεμπολεῖν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Τὴν δὲ Λαύραν τῶν Καρεῶν, φασίν, ἀντὶ Λαύρας ἐμπόριον γενέσθαι, ὥστε καὶ αὐτὰ τὰ ἀπηγορευμένα μοναχοῖς πιπράσκεσθαι ἐν αὐτῇ· διὸ καὶ ἐκρίναμεν καὶ ἐτυπώσαμεν τῇ ἀρεσκείᾳ πάντων μένειν ταύτην κατὰ τὸν παλαιὸν τύπον, καὶ ἐν οἷς ἂν εὑρίσκωνται τὰ ἀπηγορευμένα ταῦτα (αἰδοῦμαι γὰρ λέγειν κατ' ὄνομα αὐτὰ) ἐκδιώκειν τούτους τέλεον ἐκ τῆς τοιαύτης Λαύρας Καρεῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Ἐπειδὴ πολὺς ὁ θρύλλος ἦν, διὰ τὸ λέγειν σχεδὸν ἅπαντας ὅτι μετὰ πολλῶν ὑπουργῶν οἱ τῶν μεγίστων μονῶν Λαύρας ἡγούμενοι ἐν ταῖς συνάξεσι παραγενόμενοι πολλῶν κακῶν αἴτιοι τῷ ἀθροίσματι τῶν γερόντων καὶ καθηγουμένων καὶ τῇ τούτων συναγωγῇ γίνονται, ὡς ἐντεῦθεν ἔσωθεν μὲν φόβους, ἔξωθεν δὲ μάχας ἀποτίκτεσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς κρίνουσι καὶ δικάζουσι τοῦ κοινοῦ κινούμενοι τὰ πρὸς διόρθωσιν ἐμπόδιον οὐ μικρὸν τὸ τοιοῦτον καθίσταται, διὰ τὸ ἕκαστον τῶν ὑπουργῶν ὃ ἐὰν θέλῃ θρασέως καὶ αὐθαδῶς λέγειν καὶ πρὸς τοὺς κρίνοντας διαμάχεσθαι· προσεῖπον δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῷ τῆς Λαύρας καθηγουμένῳ τὸ πᾶν, ὁ δὲ τοιοῦτος εὐλαβέστατος μοναχὸς Νεόφυτος καὶ καθηγούμενος τῆς τοιαύτης τοῦ κυροῦ Ἀθανασίου Λαύρας, καὶ εἰς τὰ ἄλλα μὲν πάντα καταπεισθεὶς διὰ φιλάγαθον πρόθεσιν, τῇ ἡμετέρᾳ ταπεινότητι ὀφθείς, καὶ ἐν τούτῳ δὲ τῶν ἄλλων πάντων φανεὶς καταπειθέστερος, ἀρκεῖσθαι ἔλεγεν εἰς τὴν τοῦ παλαιοῦ τυπικοῦ διάταξιν, αὐτὸν μὲν μετὰ δύο ὑπουργῶν παραγίνεσθαι, μετὰ

λαβεῖν τὴν βεβαίωσιν καὶ διαμονὴν ἐν τῇ κρίσει καὶ ἐπισκέψει Ἰωάννου τοῦ φιλαγάθου κραταιοῦ τε καὶ εἰρηνοποιοῦ βασιλέως ἡμῶν ἀνατέθηται, καὶ ὡς παρὰ τῆς αὐτοῦ ἀηττήτου καὶ κραταιᾶς βασιλείας ζώσῃ φωνῇ διορισθέντων καὶ ἀποσταλέντων καὶ διὰ τιμίας καὶ ἁγίας κελεύσεως τῶν θείων βασιλικῶν γραμμάτων δεξαμένων ἡμῶν τὰ καθέκαστα ἐξετάσαι καὶ ἅπασαν δηλῶσαι διαφορὰν εἰρηνοποιῆσαι καὶ τυπῶσαι ἅπαντα τὰ πραχθέντα, ὡς κανονικῶς προβάντα ἀποδέδεικται καὶ βασιλικῇ σφραγίδι ἐπησφάλισται ἐν ἔτει ϛυπ΄. Ἰωάννης ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ, πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.

† Ἀθανάσιος μοναχὸς καὶ πρῶτος. † Ἀθανάσιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος τῆς μεγίστης λαύρας. † Χριστοφόρος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος τοῦ Α. † Ἰάκωβος μοναχὸς πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος. † Θωμᾶς μοναχὸς πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος. † Ἰωάννης μοναχὸς καὶ πρεσβύτερος. † Καλλίνικος μοναχὸς πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος. † Ἄνθιμος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Ἰωάννης μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Ἠλίας μοναχὸς πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος. † Ἀρσένιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Δανιὴλ μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Ἰωάννης μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Ἀντώνιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Θεοδόσιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Ἀνδρέας μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Διονύσιος μοναχὸς πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος. † Θωμᾶς μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Ἱλαρίων μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Γεώργιος ζωγράφος. † Μεθόδιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Νίκανδρος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Ζαχαρίας μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Θεόδουλος μοναχὸς καὶ Ἀβλελ. † Ἀθανάσιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Μιχαὴλ μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Γεώργιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Μιχαὴλ μοναχὸς πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος. † Λουκᾶς μοναχὸς καὶ οἰκονόμος. † Νικόδημος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Ἰωάννης μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Λουκᾶς μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Ἰγνάτιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Στέφανος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Παῦλος μοναχὸς καὶ πρεσβύτερος ξηροποταμίτης. † Ἀνδρέας μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Ἀρσένιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Γαβριὴλ μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Δαμιανὸς μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Βασίλειος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Νικηφόρος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Βασίλειος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Συμεὼν μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Μάρκος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Κοσμᾶς μοναχὸς καὶ Ἐκκλησιάρχης. † Θεόφιλος μοναχὸς

καὶ ἡγούμενος. † Νικόλαος μοναχὸς ἡγούμενος καὶ καλλιγράφος. † Γεώργιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Κοσμᾶς μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Δημήτριος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Λάζαρος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Συμεὼν μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Ἀντώνιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Θεόδουλος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. † Νικηφόρος μοναχὸς καὶ πρεσβύτερος. † Σάββας μοναχὸς καὶ ἡγούμενος καὶ Κουβουκλείσιος.

Τυπικὸν ἐπὶ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου (ἔτ. 1046).

(Προοίμιον τῶν Πατέρων).

« Ἀνακτορικῆς τῷ ὄντι καὶ βασιλικωτάτης φρενὸς τὸ μὴ μόνον » πολιτικῶν πραγμάτων ἐπιμέλειαν ἀκριβῆ ποιεῖσθαι καὶ στρατοῦ » φροντίζειν καὶ ἔθνη τροποῦσθαι πολέμια καὶ ἐχθροὺς καταδουλοῦ- » σθαι καὶ πόλεις πολυανθρώπους ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἄγειν χεῖρα, ἀλλὰ » καὶ τῶν θείων ἐξαιρέτως θεσμῶν καὶ Ἱερῶν κανόνων ἀντέχεσθαι » καὶ τῶν τῷ Θεῷ ἀνακειμένων καὶ κόσμον φυγόντων καὶ ἐν ὄρει δι- » αιτωμένων καὶ μόνον ἐχομένων Θεοῦ ἀρετῆς τε ἐπιμελουμένων καὶ » μηδὲν πλέον ταύτης εἰδότων πολλὴν ποιεῖσθαι τὴν πρόνοιαν, ὡς μὴ » μόνον ἐπηρειῶν καὶ ἄλλης πάσης κακώσεως ἀνωτέρους αὐτοὺς τη- » ρεῖν καὶ φιλοτιμίας ἀμείβεσθαι βασιλικῆς, ὡς ἀληθῶς, καὶ πλου- » σίας, ἀλλὰ καὶ τὰς τούτων παρατροπὰς τὰς ἐκ σατανικοῦ φθόνου, » ἅτε ἀνθρώποις ἐπισυμβαινούσας ἐπιδιορθοῦσθαι καὶ τὸν σάλον τού- » των ἱστᾷν καὶ τὰ διερρωγότα συνάπτειν καὶ πρὸς εἰρήνην καὶ ὁμό- » νοιαν ἄγειν τὸν ἐξαίρετον λαὸν καὶ περιούσιον κυρίου· οἷα δὴ καὶ » ἐπὶ τοῦ φιλοχρίστου καὶ εὐσεβεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου ἔξε- » στι κατιδεῖν.

» Οἱ γὰρ μοναχοὶ τοῦ περιωνύμου ὄρους Ἄθω τῶν ἄλλων μᾶλ- » λον σφοδρότερον κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ καὶ πολεμίου ἄνωθεν τοῦ » ἀνθρωπίνου γένους τὴν παράταξιν ἀεὶ ποιούμενοι, οὐδ' αὐτὸν ἔσχον » ἀμελοῦντα ἢ κατολιγοροῦντα τοῦ ἀντιπολεμεῖν τούτοις καὶ ἀντι- » μάχεσθαι, καὶ γὰρ ῥαθυμήσασι καὶ ἀπονυστάξασιν ἐν τῷ καλῷ » τούτῳ σπόρῳ τῆς τε εἰρήνης καὶ ἀγάπης καὶ ὁμονοίας τὰ τῆς

» μάχης καὶ ἔριδος καὶ διχοστασίας λανθανόντως ἐπέσπειρε ζιζάνια·
» ἐπὶ πολὺ δὲ τοῦ τοιούτου προβάντος κακοῦ, τῇ βασιλικῇ προσῆλ-
» θον οὗτοι μεγαλειότητι, ἐξαιτούμενοι τῶν ἐπηρτημένων κακῶν καὶ
» τοῦ ἐξ αὐτῶν τικτομένου ψυχικοῦ κινδύνου δι' αὐτῆς λύσιν εὑρεῖν·
» τοῦτο δὲ γενέσθαι ἐδέοντο δι' ἀποστολῆς τινὸς τῶν πεῖραν ἐχόντων
» βίου μοναδικοῦ καὶ θείων θεσμῶν καὶ διορθώσεως καὶ θεραπείας τῶν
» ἐπισυμβαινόντων ἐκ τοῦ πονηροῦ σκανδάλων, ὁ δὲ ρηθεὶς φιλόχρι-
» στος Ἄναξ καὶ ἐδέξατο τούτους καὶ εὐμενῶς εἶδε καὶ οἰκειώσατο
» τῶν λεγομένων καὶ προσήκατο τὴν αὐτῶν αἴτησιν καὶ ἀποστεῖλαι
» οἷον αὐτοὶ ἐπεζήτουν ὑπέσχετο μοναχόν, ὡς ἂν διόρθωσιν δι' αὐτοῦ
» τὰ μὴ καλῶς γινόμενα δέξωνται καὶ κατάστασις τῷ ὄρει καὶ ὁμό-
» νοια ἀληθὴς τοῖς ἐν αὐτῷ ἀσκουμένοις μοναχοῖς ἐπιβραβευθῇ. Διά-
» τοι τοῦτο καὶ σεβαστὴν καὶ τιμίαν τῆς αὐτοῦ βασιλείας γραφὴν πρὸς
» τοὺς εὐτελεῖς ἡμᾶς ἐξαπέστειλεν, αὐταῖς λέξεσι διαλαμβάνουσαν τάδε.

Γραφὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου πρὸς Κοσμᾶν μοναχόν.

» Οἱ μοναχοὶ τῶν μονῶν τοῦ ἁγίου ὄρους πρὸ καιροῦ τινος ἐλθόν-
» τες εἰς τὴν βασιλείαν μου ἐδεήθησαν, ὡς παρὰ τὴν δύναμιν τοῦ Τυ-
» πικοῦ αὐτῶν καὶ τῶν ἐναποκειμένων ἐν τῷ ὄρει χρυσοβούλλων κα-
» θέλκονται εἰς κοσμικὰ κριτήρια δικαστήρια καὶ τῇ δυνάμει τούτων
» προχειρίζονται καὶ ἡγούμενοι καὶ τ' ἄλλα πάντα γίνονται, ἡ δὲ
» τῶν τυπικῶν δύναμις καὶ αἱ τῶν χρυσοβούλων διατάξεις ἐν γράμ-
» μασι μόνοις κεῖνται, καὶ ἐπεὶ καὶ νῦν ἀνεφύησαν τινὰ ζητήματα
» μέσον αὐτῶν περὶ ἡγουμένων καὶ περί τινων ψυχικῶν αἰτημάτων,
» δεῖν ἔκρινεν ἡ βασιλεία μου τὴν τιμὴν τῶν ὑποθέσεων ἐμπιστεῦσαι
» ἀνδρὶ κατὰ Θεὸν βιοῦντι καὶ τῆς διορθώσεως τῶν ψυχικῶν παθῶν
» πεῖραν ἔχοντι, ἵνα μὴ τὸ ποίμνιον Χριστοῦ πρὸς ἄλληλα στασιάζον
» ἐπὶ πολὺ διαμένῃ.

» Κρεῖττον δὲ οὐδεὶς ἔσται ὁ μεταχειρισθησόμενος τὰ πράγματα, διὰ
» ταῦτα κελεύει σοι, ἵνα κόπον ἔμμισθον ὑπομείνῃς καὶ ἐπέλθῃς ἐκεῖ-
» σε καὶ ζητήσῃς τὸ τυπικὸν καὶ τὴν τῶν χρυσοβούλλων διάταξιν,
» ἔτι δὲ καὶ τὰ κινηθέντα πάντα παρ' αὐτῶν ἐρευνήσῃς καὶ τὴν θε-
» ραπείαν πρόσφορον εἰσενέγκῃς, ἐν μηδενὶ προϊσταμένης σοι τῆς τοῦ

« κριτοῦ πράξεως· δηλώσεις δὲ καταλεπτῶς τὰ παρὰ τῆς ὁσιότητός
» σου διακριθέντα, ἵνα καὶ ἡ βασιλεία μου διάγνωσιν ἔχουσα ἔκτοτε
» τοὺς ἴσως ἀντιλέγειν ἐθέλοντας ἀποκρούηται· οὐδὲν γὰρ ἡ βασιλεία
» μου νεώτερον καινίσθαι βούλεται ἐπὶ τῷ ἁγίῳ τούτῳ ὄρει, ἀλλὰ
» τοὺς παλαιοὺς θεσμοὺς καὶ τύπους φυλαχθῆναι βούλεται, καὶ κατὰ
» τὰς διατάξεις τῶν μακαριστῶν βασιλέων τὰ πάντα γίνεσθαι, καὶ τὰ
» περὶ ψυχικῶν δὲ ἅπαντα αἰτημάτων σὺν ἀκριβείᾳ λυθῆναι τῇ σῇ
» ἐπιστασίᾳ καὶ δοκιμασίᾳ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ πρώτου κατὰ
» τὸν παλαιὸν τύπον γενέσθαι καὶ ἀποσταλῆναι εἰς τὴν βασιλείαν μου.

ΤΥΠΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Παραγενόμενος ἐγὼ Κοσμᾶς ὁ ἐλάχιστος μοναχὸς ὁ Τζιντζιλούκης ἐν τῷ ἁγίῳ τούτῳ ὄρει, ἅτε θεοφιλοῦς τῆς ἐπιταγῆς οὔσης καὶ εὐλόγου καὶ δικαίας τῆς βασιλικῆς, θείας, συνεκαλεσάμην ἅπαντας τοὺς ἐν τῷ ὄρει ὑπάρχοντας εὐλαβεῖς μοναχοὺς καὶ καθηγουμένους τῶν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα καὶ πλέον ὑπάρχοντας, τοῦ παραγενέσθαι πρὸς ἡμᾶς ἐν τῇ Καρυῶν Λαύρᾳ ὡς ἔθος· οἳ καὶ συνηθροίσθησαν ἅμα τῷ μηνυθῆναι αὐτοὺς ἅπαντες· καὶ πολλὰ μὲν τῷ Θεῷ ηὐχαρίστησαν, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ ὑπὲρ τοῦ κραταιοῦ ὑπερηύξαντο, ὅτι ὑπὲρ τὸ τούτοις καταθύμιον εἰς πέρας ἤγαγε καὶ ὃ λόγῳ ὑπέσχετο ἐπὶ τῶν ἔργων ἐκπεπλήρωκε· συγκροτηθέντες οὖν ἡμεῖς τοῖς ῥηθεῖσι καθηγουμένοις, καὶ ἐν τῷ πρώτῳ τοῦ ὄρους, καὶ τῶν μεταξὺ ἀμφοτέρων ἀκροασάμενοι, εὕρομεν μηδὲν ἄλλο τι ἢ ἐπήρειαν δαιμόνων ὑπάρχοντα τὰ παρ' αὐτῶν προτεινόμενα καὶ ἔριν ἀλόγιστον· ἐπεζητήσαμεν οὖν ἡμεῖς τὸ τοῦ ὄρους χρυσοβούλλιον τυπικόν, καὶ παρὰ τῶν μακαριστῶν βασιλέων χρυσοβούλλια ἠνέχθησαν ἅπαντα, καὶ εἰς ἐπήκοον πάντων ὑπανεγνώσθησαν· ἠρωτήθησαν δὲ καὶ τίνες οἱ τύποι οὓς διορθωθῆναι τῆς βασιλικῆς ἐδέοντο μεγαλειότητος; καὶ πρόγε πάντων, ἔφησαν, τὴν ἐν τοῖς τυπικοῖς αὐτῶν προαποκειμένην ἀσφάλειαν, ἤτοι τὸ μὴ εὐνούχους ἢ ἀγενείους δέχεσθαι ἢ ἀποκείρειν ἢ ἐν ἀγρῷ ἢ ἐν Μοναστηρίῳ κατέχειν τούτους, καταφρονηθῆναι παρά τινων καὶ δεῖσθαι πάντως τὸ τοιοῦτον κακὸν διορθώσεως.

Εὐθὺς οὖν εἰς ἐκδίκησιν εἰς αὐτὸ τοῦτο κινηθέντες καὶ διόρθωσιν τοῦ προσήκοντος, εὕρομεν ἅπαντας ἀπό τε μεγάλων καὶ μικρῶν εὐπειθήσαντας καὶ σὺν προθυμίᾳ πάσῃ ὑποσχομένους τοῦ ὄρους ἅπαντα τὰ τοιαῦτα πρόσωπα ἀπελάσαι· ἡ δὲ τούτων ἔξωσις κοινῇ γνώμῃ καὶ θελήσει τοῦ τε εὐλαβεστάτου μοναχοῦ ἡγουμένου τῆς Λαύρας καὶ Ἀθανασίου τοῦ εὐλαβεστάτου μοναχοῦ τῆς τῶν Ἰβήρων μονῆς καθηγουμένου καὶ ἡμῶν αὐτῶν κρίσει καὶ δοκιμασίᾳ ἐπιτέτραπται γενέσθαι παρά τε τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν ἐπιτηρητῶν τοῦ ὄρους καὶ τῶν συναποσταλέντων τούτοις γερόντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Δεύτερον οὖν ἐπὶ τούτῳ ἐκίνουν κεφάλαιον, ὡς ὅτι πλοῖα τινὲς τῶν μεγάλων μοναχῶν καὶ ἡγουμένων κατασκευάσαντες, οἶνον καί τινα ἕτερα εἴδη ἐξωνούμενοι, εἴς τε τὴν βασιλεύουσαν καὶ ἑτέρας πόλεις ἀπέρχονται καὶ ἐμπορικῶς ταῦτα διαπιπράσκουσι· ζητήσαντες οὖν καὶ περὶ τούτου εἴγε τετύπωται τούτοις παρά τινος μετὰ τὴν τοῦ τυπικοῦ διάταξιν πλοῖα κεκτῆσθαι, εὕρομεν ἔγγραφον καὶ ἐνυπόγραφον τυπικὸν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου βασιλέως Κυροῦ Βασιλείου, κοινῇ γνώμῃ τοῦ τηλικαῦτα πρώτου καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ ὄρει μοναχῶν προκαθημένων γεγενημένον, οὐ μόνον οὐκ ἐπιτρέπον, ἀλλὰ καὶ κωλύον μᾶλλον τὸν τοιοῦτον καπηλικὸν πορισμὸν καὶ ἀπέλασιν τὴν ἐκ τοῦ ὄρους τελείαν τιθέμενον τὸ ἐπιτίμιον τοῖς τοιοῦτόν τι κατατολμῶσι διαπράξασθαι, κεκτῆσθαι δὲ συγχωροῦν πλοιάρια μικρὰ καὶ μέχρι Θεσσαλονίκης καὶ τῶν ταύτης ἔνδον πολιχνίων τὸν περιττεύοντα οἶνον τοῖς μοναχοῖς ἀπεμπολεῖν παρεγγυώμενον εἴγε μὴ πλοῖα ἔξωθεν παραγένωνται, μὴ μέν τοι ἐξ ἄλλων ὠνεῖσθαι καὶ εἰς ἄλλους πωλεῖν, ὅπερ φιλαργυρίας καὶ αἰσχροκερδείας ἐστὶν ἴδιον· ἠβουλήθην μὲν οὖν καὶ αὐτὸς ἀναγκᾶσαι τούτους τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, ἀλλ' ἔδοξε τὸ πρᾶγμα βαρὺ λίαν καὶ ἐπαχθές, διεβεβαιώσαντο γὰρ ὡς εἰμὴ πλοῖα κέκτηνται εἰς μετακομιδὴν τῶν τῆς Μονῆς χρειῶν καὶ διάπρασιν τῶν ὀπωρῶν καὶ τοῦ περισσεύοντός τισιν οἴνου, μηδὲ μίαν ἡμέραν ἐν τῷ ὄρει προσμεῖναι δύνανται, πολλῆς οὖν περὶ τούτου ζητήσεως γενομένης συνηρκέσθησαν ἅπαντες, ἵνα κέκτηται πλοιάρια μικρὰ εἰς χρείαν μόνην καὶ ὑπηρεσίαν ἐξαρκοῦντα αὐτοῖς, ἀπέρχεσθαι δὲ καὶ μέχρι Θεσσα-

λονίκης καὶ Αἴνου, καὶ τὰ περιττεύοντα τούτοις διδόντες οἱ μοναχοὶ ἀντιλαμβάνωνται τὰ δέοντα, μὴ ἐξεῖναι δέ τινι τούτων κατὰ τὰς σεβασμίας καὶ ἁγίας ἡμέρας τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης Τεσσαρακοστῆς προόδους ποιεῖν καὶ ἔξω τοῦ ὄρους ἐξέρχεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τοῖς οἰκείοις μοναστηρίοις καὶ ἀπερισπάστως Θεῷ προσανέχειν καὶ ἑαυτοῖς· μήτε τὰ ἐκ τοῦ ὄρους, μήτε ἔξωθεν εἴδη τινὰ ἐξωνεῖσθαι, σῖτόν φημι ἢ κριθὴν ἢ οἶνον ἢ ἔλαιον ἢ ἕτερόν τι τὸ οἱονοῦν καὶ ἐμπορικῶς ἀλλαχόσε ὡς οἱ βιωτικοὶ πραγματεύεσθαι· εἰδὲ καὶ γέγονεν οἰκονομικῶς καὶ τετύπωται, ἀσφαλιζομένων δηλαδὴ τῶν τὰ τοιαῦτα μελλόντων κτήσασθαι πλοῖα πρός τε τὸν πρῶτον τοῦ ὄρους καὶ τὸ κοινόν, ὡς εἴγε τοῦ παρόντος τυπικοῦ καταφρονήσωσιν, ἵνα πιπράσκωνται τὰ τοιούτων πλοῖα παρά τε τοῦ πρώτου καὶ τοῦ κοινοῦ, καὶ τὸ τούτων τίμημα διδόσθαι τῷ τοῦ ὄρους οἰκονόμῳ, ὡς ἂν εἰς κοινὴν χρῆσιν ἐξοδιάζηται· μηκέτι δὲ συγχωρεῖσθαι τὸν τοῦτο διαπραξάμενον ἕτερον πλοῖον κτᾶσθαι ἢ τοῦ ὄρους ἐξέρχεσθαι, ἵνα καὶ οἱ λοιποί, ἀποστολικῶς φάναι, φόβον ἔξωσι· τὰ δὲ μεγάλα πλοῖα κέκριται παραπωλῆσαι τέλεον, ἐκτὸς τῶν φιλοτιμηθέντων ἔχειν, τὰ διὰ χρυσοβουλλίων σιγγιλίων τῶν μακαριστῶν βασιλέων ἡμῶν καὶ τῆς τοῦ Βατοπεδίου Μονῆς, οἷα καὶ ταύτης ἔκπαλαι τυπωθείσης πλοῖον κεκτῆσθαι δι' ἐγγράφου ἀρεσκείας καὶ θελήσεως τοῦ τηνικαῦτα πρώτου καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ ὄρους καθηγουμένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Τρίτον δὲ προετείνοντο κεφάλαιον λέγοντες, ὅτι πάντων τῶν τυπικῶν καὶ τῶν βασιλικῶν διαταγῶν προσταττόντων ἐπίσης μηδόλως ἐξεῖναι τινὰ τῶν μοναχῶν κτήνη ἢ ζεύγη βοϊκὰ κεκτῆσθαι, μήτε μὴν ἀπὸ ξένης χάριν νομῆς εἰς τὸ ὄρος εἰσέρχεσθαι, εἰ μήτοι κατὰ θέλησιν τῶν Μοναχῶν τοῦτο γίνεσθαι· τανῦν δὲ πολλὰ τῶν Μοναστηρίων ἐκτήσαντο πρόβατα καὶ αἶγας, ἡ δὲ Λαύρα τοῦ κυροῦ Ἀθανασίου καὶ βόας· συνειδότες οὖν καὶ ἡμεῖς, ὡς εὐλόγως περὶ τούτου κινοῦσι καὶ καλῶς, πᾶσαν ἐθέμεθα σπουδὴν τοῦ ἀποκτήσασθαι ταῦτα, οἷς ἡ τούτων προσεγένετο κτῆσις· καὶ δή, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες σὺν προθυμίᾳ τὴν τούτων ἀπόκτησιν κατεδέξαντο, ὁ δὲ εὐλαβέστατος μοναχὸς Νεόφυτος ὡς ἀδύνατόν ἐστι τούτων ἄνευ τὸ πολὺ πλῆθος τῶν ἐν τῇ Λαύ-

ρᾳ μοναχῶν καὶ ἀδυνάτων γερόντων τραφῆναι, παρεβάλετο εἰς εὔλογον δῆθεν μὴ παρ' αὐτοῦ τὴν τούτων γενέσθαι εἰς τὸ ὄρος εἰσαγωγήν, ἀλλὰ πρὸ πεντήκοντα χρόνων ἀπὸ τῶν πρὸ αὐτοῦ ἡγουμενευσάντων, καταδέξασθαι δὲ τὸ γεγονὸς καὶ τοὺς τοῦ ὄρους καθηγουμένους· ἡμῶν δὲ καὶ αὖθις ἰσχυρῶς ἐνισταμένων, τὴν τῶν προβάτων ἐξέωσιν κατεδέξαντο, ἀγελέας δὲ βοῶν κεκτῆσθαι ἐν τόπῳ ἰδιάζοντι καὶ ἀπῳκισμένῳ εἰς παρηγορίαν τῶν ἀσθενῶν καὶ ταλαιπώρων γερόντων ᾐτεῖτο· κατένευσαν εἰς τοῦτο καὶ οἱ τοῦ ὄρους καθηγούμενοι ἅπαντες, καὶ ὁ αὐτῶν πρῶτος ὁ προρρηθεὶς εὐλαβέστατος μοναχὸς Θεοφύλακτος· ἐφάνησαν καὶ ἡμᾶς δυσωποῦντες περὶ τούτου, καὶ δὴ ἰδόντες καὶ ἡμεῖς αὐτοί, ὡς ἀδύνατον ἐστὶν ὀκτακοσίους μοναχοὺς ἐκ μόνου ἰχθύος τρέφεσθαι, ᾠκονομήσαμεν τῇ γνώμῃ τοῦ καθηγουμένου ἥξαντες καὶ τῇ τῶν γερόντων καὶ καθηγουμένων τοῦ ὄρους συγκατανεῦσαι ἀρεσκείᾳ, καὶ τετύπωται μήκοθεν πάντων τῶν Μοναστηρίων ὑπάρχειν τὰς ρηθείσας βοῦς ὡς ἀπὸ μιλίων εἴκοσι, καὶ παρὰ μοναχῶν αὐτὰς νέμεσθαι, καὶ μὴ τὸ σύνολον τοῖς μοναστηρίοις πλησιάζειν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ἐπειδὴ καὶ ζεῦγος ἐτυπώθη ἄνωθεν κεκτῆσθαι τὴν Λαύραν τοῦ Κυροῦ Ἀθανασίου εἰς ὑπηρεσίαν τῆς ζύμης τοῦ ἄρτου τῶν ἀδελφῶν, τᾳνῦν δὲ εἰς ὀκτακοσίους ἀπὸ ἑκατὸν ηὐξήνθησαν, ἤρεσεν ἅπασι τοῖς ἐν τῷ ὄρει Μοναχοῖς καὶ ἕτερα ζεύγη τρία προστεθῆναι τῷ ἑνί· καὶ τῇ πάντων ἀρεσκείᾳ καὶ αὐτοὶ συναινέσαντες τυποῦμεν, κεκτῆσθαι τὰ τοιαῦτα ζεύγη εἰς ὑπηρεσίαν τῆς τῶν ἀδελφῶν ζύμης, ὡς εἴρηται· μὴ μέν τοι τὸ σύνολον μετὰ τῶν τοιούτων ἀροτριᾷν ἢ σπόρον τῇ γῇ καταβάλλεσθαι· ᾠκονομήσαμεν δὲ καὶ τὴν τοῦ Βατοπεδίου Μονὴν διὰ τὸ πολυάνθρωπον καὶ αὐτὴν ὑπάρχειν, ἓν ζεῦγος εἶναι εἰς ὑπηρεσίαν τῆς ζύμης τοῦ ἄρτου τῶν ἀδελφῶν, ὡς ἀρεσθέντων ἐν τούτῳ τοῦ τε πρώτου καὶ τῶν λοιπῶν ἀπάντων γερόντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Ἀλλὰ καὶ περὶ πλοίων ᾠκονόμηται παρὰ πάντων, ἵνα κέκτηται ἡ Μονὴ τῶν Ἀμαλφηνῶν διὰ τὸ μηδόλως δύνασθαι ταύτην ἄλλως συνί-

στασθαι, μὴ μέν τοι δὲ εἰς ἐμπορίαν τοῦτο κεχρῆσθαι, ἀλλ' εἰσέρχεσθαι δι' αὐτοῦ εἰς τὴν βασιλεύουσαν, καὶ εἰσάγειν εἴτι ἐκ τῆς κατ' αὐτοὺς Μονῆς βούλονται καὶ παρὰ τῶν φιλοχρίστων διακονεῖσθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ς′.

Ἐπειδὴ καί τινες τῶν παρ' ἡμῖν περὶ τούτου ἐνήγαγον, ὡς ὅτι ξύλον ἐργάσιμον καὶ σανίδας καὶ δᾷδας καὶ πίσσαν ἐξάγουσι τινὲς τῶν Μοναχῶν ἐκ τοῦ ὄρους διὰ πλοίων καὶ ἀποπέμπουσι ταῦτα τοῖς κατὰ κόσμον, κεκώλυται δὲ τοῦτο καὶ παρὰ τοῦ παλαιοῦ τυπικοῦ, ἐπισκώπτομεν μὴ δεῖν τινὰ τοῦ λοιποῦ τὸ τοιοῦτον διαπράττειν, ἀλλὰ τοῖς ἔνδον τοῦ ὄρους ταῦτα ἀπεμπολεῖν εἰς ἰδίαν τῶν μοναστηρίων αὐτῶν χρείαν· εἰδέ τις φωραθείη τοῦτο διαπραξάμενος, ζημιωθήσεται καὶ αὐτὴν τὴν ναῦν, ὃν τρόπον εἰρήκαμεν ἄνωθεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ′.

Περὶ δὲ τοῦ Μοναχὸν ἀπὸ Μοναστήριον ἐξέρχεσθαι καὶ ὑφ' ἑτέρου δέχεσθαι δεξιώτερον ὁ οὐρανοφάντωρ Βασίλειος διετάξατο· ἐκώλυσε δὲ τοῦτο μὴ γίνεσθαι κατὰ τὸ τοῦ ὄρους τυπικόν, μὴ ἐξεῖναι δηλαδὴ διαλαμβάνον ἄνευ εἰδήσεως καὶ θελήσεως τῶν ἡγουμένων δέχεσθαι ἀδελφὸν ἀπὸ μοναστήριον ἐξελθόντα ὑφ' ἑτέρας ἀδελφότητος, εἰ μὴ τοῦτον ὁ τῆς αὐτοῦ μονῆς προεστὼς παραδῷ ταύτῃ θελήσει οἰκείᾳ καὶ συναινέσει τῆς ὑπ' αὐτῷ ἀδελφότητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η′.

Ἦλθε δὲ εἰς τὰς ἡμετέρας ἀκοὰς καὶ τοῦτο, μᾶλλον δὲ ἐπὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν εὕρομεν, ὡς κατατολμῶσι τινὲς τὰς διατάξεις τῶν ἀποιχομένων ἡγουμένων ἀνατρέπειν καὶ ἀκυροῦν· καὶ ἐν οἷς ἐκεῖνοι διορίζονται ἐπιδιατάττεσθαι, καὶ εἰσάγειν ἡγουμένους, καὶ ἐξάγειν, καὶ τἄλλα πάντα ἀπερισκέπτως ποιεῖν· τυποῦμεν καὶ περὶ τούτου, τῷ παλαιῷ τυπικῷ συνῳδὰ ποιοῦντες, ἵνα βέβαιοι συντηρῶνται καὶ ἀμετακίνητοι τῶν μεθισταμένων αἱ διατάξεις, καὶ κατὰ τὴν περίληψιν τῶν ἐκείνων γινομένων διαθηκῶν πάντα γίνεσθαι καὶ συνεργεῖσθαι, εἰδέ

τινες πειραθεῖεν παρὰ ταῦτά τι διαπράξασθαι, τὸ μὲν πραχθὲν παρ' αὐτῶν μενέτω ἀργὸν καὶ ἀνόνητον, οὗτοι δὲ τοῖς τῶν κανόνων ἐπιτιμίοις ὑποκείσθωσαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Ἔγνωσται δὲ τῇ ταπεινώσει ἡμῶν, ὡς καὶ δωρεάς τινὲς ἀγρῶν καὶ μοναστηρίων καὶ πράσεις αὐτῶν καὶ ἀνταλλαγὰς ποιοῦντες καὶ ἐν ταύταις τὸν Τίμιον Σταυρὸν ἰδιοχείρως διαχαράττοντες καὶ πολλοὺς ἄλλους προσκαλούμενοι μάρτυρας τῶν γεγονότων, καὶ τούτων ὁμοίως ἐκείνοις συγκαταπηγνύντων τὰ ἴδια σίγνα ἰδιοχείρως, εἰς μετάμελον μετὰ ταῦτα χωροῦσι καὶ τῶν γινομένων ἀνατροπήν, θρασέως, φεῦ, καὶ τολμηρῶς τοῦ τοιούτου καταφρονοῦσι πράγματος, κἀντεῦθεν πρῶτον μὲν τὴν τοῖς χριστιανοῖς ἁρμόζουσαν ἀθετοῦντες πίστιν, ἔπειτα δὲ καὶ τὴν ἰδίαν καταπατοῦντες συνείδησιν· διά τοι τοῦτο, ἀρεσκείᾳ τοῦ εὐλαβεστάτου πρώτου καὶ τῶν λοιπῶν πάντων καθηγουμένων, τετύπωται παρ' ἡμῶν ἵνα τοῦ λοιποῦ ὁ τοῦ τοιούτου καταφρονῶν πράγματος καὶ αὐτῆς ἐκπίπτειν τῆς ἡγουμενείας καὶ ἕτερος ἀντ' αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς Μονῆς προχειρίζεσθαι καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ γεγονότα ἐπὶ τῆς προτέρας μένειν ἀσφαλείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

Περὶ δὲ κοπῆς ξύλων ἐγκαλοῦσί τινες μοναχοί, ὅτι οἱ ὑπερέχοντες τῶν ἄλλων καὶ ὑπερισχύοντες κωλύουσιν αὐτοὺς τοῦ κόπτειν· ὅθεν περὶ ξύλων καύσεως μαγειρείου καὶ φούρνου ἀρτοποιίας τε τετύπωται καὶ περὶ τούτου ἵνα λαμβάνωσιν ὅθεν βούλονται, τὰ δὲ εἰς οἰκοδομάς, ἐν μὲν τῷ κοινῷ τόπῳ τούτους κόπτειν ἔξεστιν ἀκωλύτως, ἐν δὲ τοῖς ὁρίοις ἑνὸς ἑκάστου τῶν Μονῶν δι' εἰδήσεως καὶ ἀδείας τοῦτε ἡγουμένου καὶ μοναχῶν τῆς μονῆς κόπτειν, ὅσα μόνον τούτοις ἐπιτέτραπται, ἐν δὲ τοῖς ἐλευθέροις τόποις, κόπτειν ἀκωλύτως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Πολλοὶ μὲν τῶν μοναχῶν ἐνεκάλουν, ὡς ἦν μέν ποτε πολὺς ὁ τοῦ

κοινοῦ τόπος, καὶ διαρκῶν εἰς τὴν χρείαν αὐτῶν, διὰ δὲ τοὺς κατὰ καιροὺς πρώτους καὶ μερικὰς φιλίας ἢ καὶ ἄλλυτα μετά τινων μοναχῶν καὶ καθηγουμένων ὀλιγοστῶν ἢ καὶ πλειόνων δωρεῖσθαι τοῦτον ἐν οἷς ἂν ἐβούλοντο, καὶ ὀλιγωθῆναι μὲν τὸν ἐπίκοινον τόπον, στενοχωρεῖσθαι δ' ἐντεῦθεν τὰ μοναστήρια καὶ κελλία. Καὶ δὴ τῇ πάντων κρίσει καὶ ἀρεσκείᾳ τετύπωται μὴ ἐξεῖναι τοῦ λοιποῦ μηδενὶ τῶν μελλόντων ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀνιέναι ἀρχῇ ἐκ τῶν κοινῶν τοπίων δωρεῖσθαί τινι ἢ ἀπεμπολεῖν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Τὴν δὲ Λαύραν τῶν Καρεῶν, φασίν, ἀντὶ Λαύρας ἐμπόριον γενέσθαι, ὥστε καὶ αὐτὰ τὰ ἀπηγορευμένα μοναχοῖς πιπράσκεσθαι ἐν αὐτῇ· διὸ καὶ ἐκρίναμεν καὶ ἐτυπώσαμεν τῇ ἀρεσκείᾳ πάντων μένειν ταύτην κατὰ τὸν παλαιὸν τύπον, καὶ ἐν οἷς ἂν εὑρίσκωνται τὰ ἀπηγορευμένα ταῦτα (αἰδοῦμαι γὰρ λέγειν κατ' ὄνομα αὐτὰ) ἐκδιώκειν τούτους τέλεον ἐκ τῆς τοιαύτης Λαύρας Καρεῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Ἐπειδὴ πολὺς ὁ θρύλλος ἦν, διὰ τὸ λέγειν σχεδὸν ἅπαντας ὅτι μετὰ πολλῶν ὑπουργῶν οἱ τῶν μεγίστων μονῶν Λαύρας ἡγούμενοι ἐν ταῖς συνάξεσι παραγενόμενοι πολλῶν κακῶν αἴτιοι τῷ ἀθροίσματι τῶν γερόντων καὶ καθηγουμένων καὶ τῇ τούτων συναγωγῇ γίνονται, ὡς ἐντεῦθεν ἔσωθεν μὲν φόβους, ἔξωθεν δὲ μάχας ἀποτίκτεσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς κρίνουσι καὶ δικάζουσι τοῦ κοινοῦ κινούμενοι τὰ πρὸς διόρθωσιν ἐμπόδιον οὐ μικρὸν τὸ τοιοῦτον καθίσταται, διὰ τὸ ἕκαστον τῶν ὑπουργῶν ὃ ἐὰν θέλῃ θρασέως καὶ αὐθαδῶς λέγειν καὶ πρὸς τοὺς κρίνοντας διαμάχεσθαι· προσεῖπον δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῷ τῆς Λαύρας καθηγουμένῳ τὸ πᾶν, ὁ δὲ τοιοῦτος εὐλαβέστατος μοναχὸς Νεόφυτος καὶ καθηγούμενος τῆς τοιαύτης τοῦ κυροῦ Ἀθανασίου Λαύρας, καὶ εἰς τὰ ἄλλα μὲν πάντα καταπεισθεὶς διὰ φιλάγαθον πρόθεσιν, τῇ ἡμετέρᾳ ταπεινότητι ὀφθείς, καὶ ἐν τούτῳ δὲ τῶν ἄλλων πάντων φανεὶς καταπειθέστερος, ἀρκεῖσθαι ἔλεγεν εἰς τὴν τοῦ παλαιοῦ τυπικοῦ διάταξιν, αὐτὸν μὲν μετὰ δύο ὑπουργῶν παραγίνεσθαι, μετὰ

τριῶν δὲ τὸν πρῶτον, τοὺς δὲ λοιποὺς ἄνευ ὑπουργῶν ἅπαντας, οὕτω γὰρ τὸ χρυσοβούλλιον τυπικὸν διὰ τὸ ὀλιγᾶν τότε τὸ ὄρος εἶναι διακελεύεται· οἱ δὲ τῶν λοιπῶν μοναστηρίων καθηγούμενοι τοῦτο ἀκούσαντες ἐδυσχέραινον, καὶ ἀδύνατον εἶναι ἐνίσταντο ἄνευ ὑπουργῶν τῶν τὸ γῆρας τούτων καὶ τῇ ἀσθενείᾳ ὑπηρετεῖν ὀφειλόντων ἐν ταῖς συνάξεσι παραγίνεσθαι· διά τοι τοῦτο συναθροισθέντες πάντες ᾐτήσαντο τυπωθῆναι, τὸν μὲν κατὰ καιρὸν πρῶτον μετὰ τριῶν ὑπουργῶν παραγίνεσθαι, τὸν δὲ τῆς εὐαγεστάτης Λαύρας τοῦ Κυροῦ Ἀθανασίου μετὰ ἕξ, τὸν δὲ τοῦ Βατοπεδίου μετὰ τεσσάρων, ὡσαύτως καὶ τὸν ἡγούμενον τῆς τῶν Ἰβήρων Μονῆς, τοὺς δὲ λοιποὺς ἅπαντας μετὰ ἑνός· εἶναι δὲ τοὺς τοιούτους ὑπουργοὺς ἅπαντας ἐν τοῖς τῶν Μοναστηρίων Κελλίοις, καὶ μὴ τῇ συνάξει παραγίνεσθαι ἢ παραβάλλειν ὅλως, μηδὲ συναναμίγνυσθαι τοῖς κρίνουσι γέρουσι καὶ εἰς ὄχλησιν τούτους καὶ περικοπὴν γίνεσθαι, εἰ δὲ θέλει ἕνα ἢ δύο ὁ τῆς Λαύρας τοῦ Κυροῦ Ἀθανασίου καθηγούμενος παρίστασθαι αὐτῷ, ὡσαύτως καὶ ὁ πρῶτος καὶ ὁ τοῦ Βατοπεδίου καὶ τῶν Ἰβήρων ἀνὰ ἕνα παρίστασθαι, παριστάσθωσαν μέν, μὴ μέν τοι τὸ σύνολον λαλείτωσαν· ὁ δὲ βουλόμενος λαλεῖν καὶ μὴ θέλων σιωπᾶν, ἐκβαλλέσθω καὶ ἄκων τοῦ τῶν πατέρων συλλόγου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ΄.

Ἐπὶ τούτοις οὖν πᾶσι καὶ τοῦτο τετύπωται τῇ ἀρεσκείᾳ τῶν πάντων, ἵνα αἱ ἀξιολόγοι ὑποθέσεις ἅπασαι ἐν ταῖς καθολικαῖς κρίνωνται συνάξεσιν, αὐτοῦ τε τοῦ πρώτου προκαθημένοι καὶ συγκαθεζομένων τούτῳ τοῦτε εὐλαβεστάτου καθηγουμένου τῆς Λαύρας τοῦ κυροῦ Ἀθανασίου καὶ τῶν λοιπῶν προκρίτων ἡγουμένων, εἴγε δηλονότι τῷ ὄρει περίεισι καὶ τῇ συνάξει, καὶ πάντων τῶν εὐλαβεστάτων γερόντων συμπαρόντων καὶ συγκρινόντων μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ ἀληθείας προσωποληψίας ἀπάσης ἐκτὸς ἢ δωροληψίας καὶ μερικῆς φιλίας καὶ προσπαθείας καὶ ἄλλου πάθους παντός, ἤγουν φθόνου, ἔριδος, μνησικακίας, καὶ πάντα δὲ δοκιμαζέσθω τὰ προκείμενα καὶ ἐκβιαζέσθω τὰ κινούμενα· οἱ δέ τινας μικρὰς καὶ εὐτελεῖς ὑποθέσεις ἔχοντες τῷ πρώτῳ προσελθέτωσαν ἵνα συμπεριλαμβάνῃ ὁ τοιοῦτος πρῶτος πέντε ἢ δέκα ἡγουμένους καὶ μετὰ τούτων ἀπέρχεσθαι καὶ τὴν τῶν

ἐσφαλμένων ποιεῖσθαι διόρθωσιν· μὴ ἐξέστω δὲ τῷ πρώτῳ τοὺς αὐτοὺς συμπεριλαμβάνειν, ἀλλ' ἐν ταύτῃ μὲν τῇ ὑποθέσει τούτους, ἐν ἑτέρᾳ δὲ ἄλλους, ἵνα μὴ ὑπόνοιαι καὶ σκάνδαλα ἐν τῷ Κοινῷ ἐκφύωνται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Ὃ δὲ ἔδει τῶν ἄλλων τύπων προτεθῆναι ὡς πάντων ἀναγκαιότερον, τοῦτο ἔσχατον οἱ τιμιώτατοι γέροντες ἅπαντες ἐπὶ τῆς συνάξεως ἐξεφώνησαν, ὅτι περ τινὲς τῶν Μοναχῶν καὶ ἡγουμένων, εἴτε ἁπλότητι, εἴτε κουφότητι, εἴτε κανόνων ἀπειρίᾳ, ἀγόμενοι, παῖδας οὔπω τοῦ εἰκοστοῦ χρόνου ἐπιβάντας, οὐ μόνον διακόνους, ἀλλὰ καὶ πρεσβυτέρους χειροτονεῖν· ἄλλοι δὲ καὶ ἡγουμένους τῆς αὐτῆς ἡλικίας ὄντας, διά τινα ἀγχιστείαν ἢ καὶ ἄκαιρον προσπάθειαν, ὡς μὴ θέμις, καταλιμπάνουσιν ἐν διαθήκαις. Ταύτην οὖν τὴν ἄθεσμον καὶ παράλογον πρᾶξιν (ἵνα μὴ εἴπω λύμην καὶ φθορὰν καὶ τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων ἀνατροπὴν) ἐκ ριζῶν ἀνασπῶντες, ὁρίζομεν καὶ τυποῦμεν εἴκοσι καὶ πέντε μὲν χρόνων χειροτονεῖσθαι διάκονον κατὰ τοὺς θείους θεσμούς, τριάκοντα δὲ πρεσβύτερον, τοῦ αὐτοῦ δὲ χρόνου ἡγούμενον ἐν διαθήκαις καταλιμπάνειν.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οὗτοι μὲν οἱ θεσμοὶ καὶ τύποι ψυχωφελεῖς οὐκ ἐξουσιαστικῶς, οὔτε μὴν αὐθεντικῶς, οὔτε ἀβουλεύτως ἢ ἀπερισκέπτως, ἀλλὰ θελήσει καὶ ἀρεσκείᾳ ἁπάντων τῶν τοῦ ὄρους εὐλαβεστάτων Μοναχῶν καὶ ἡγουμένων ἐτυπώθησαν καὶ ἐπράχθησαν παρ' ἐμοῦ Κοσμᾶ εὐτελοῦς μοναχοῦ τοῦ τζιντζιλούκη, κατὰ θείαν καὶ βασιλικὴν προσταγήν, καὶ ὑπεγράφησαν παρὰ τῶν ἀξιολογωτέρων γερόντων τοῦ ὄρους Ἄθω, καὶ τοῖς μοναχοῖς ἐπεδόθησαν ἀντιλήψει τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως· οὕς τινας τύπους καὶ θεσμούς, ὡς ἐξ ἀποστολῆς βασιλικῆς παρ' ἡμῶν ἐκτεθέντας, ἀπαραθραύστως τηρεῖν ὀφείλουσιν ἅπαντες οἱ ἐν τῷ ἁγίῳ τούτῳ ὄρει μοναχοί, ὁ δὲ παραβαίνων τούτους καὶ τῇ τῶν θείων κανόνων δίκῃ ὑποπεσεῖται καὶ τῆς Ἀνακτορικῆς ἀγανακτήσεως πειραθήσεται, ὀφείλουσι δὲ τὸ παρὸν τυπικὸν καὶ τῷ κραταιῷ Ἄνακτι καὶ ἁγίῳ ἡμῶν βασιλεῖ ἐπιφανῆσαι, ἵνα διὰ τῆς αὐτοῦ φιλοχρί-

στου καὶ εὐσεβοῦς βασιλείας ἡ κυριότης τούτῳ καὶ βεβαίωσις ἐπιβραβευθῇ, καθὰ δὴ καὶ ἐν τῷ ἐκτεθέντι παρὰ Εὐθυμίου τοῦ εὐλαβεστάτου μοναχοῦ καὶ καθηγουμένου τῆς τῶν Στουδίων μονῆς τοῦ ἐξ ἐπιταγῆς βασιλικῆς εἰς κατάστασιν τοῦ ὄρους ἀποσταλέντος τυπικῷ γέγονεν.

Οὕς τινας τύπους καὶ ἡμεῖς βεβαιοῦμεν καὶ ἐπικυροῦμεν καὶ ἀπαρασαλεύτους εἰς αἰῶνας συντηρεῖσθαι βουλόμεθα.

Μηνὶ Σεπτεμβρίῳ Ἰνδικτιῶνος δ΄. ϛφνδ΄.

† Θεοφύλακτος μοναχὸς καὶ πρῶτος. † Νεόφυτος μοναχὸς ἡγούμενος τῆς Λαύρας. † Ἀθανάσιος μοναχὸς ἡγούμενος βατοπεδίου. † Γεώργιος μοναχὸς ἡγούμενος Ἰβήρων. † Ἰωάννης μοναχὸς καὶ πρεσβύτερος τοῦ Ζυγοῦ. † Κύριλλος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος μονῆς ἐσφιγμένου. † Ἱλαρίων μοναχὸς ἡγούμενος Μονῆς τοῦ ἁγίου Νικηφόρου. † Ἰωάννης μοναχὸς ἡγούμενος μονῆς τοῦ Κάσπακος. † Ἡλίας μοναχὸς ἡγούμενος Μονῆς Ξηροποτάμου. † Πέτρος εὐτελὴς μοναχὸς καὶ ἡγούμενος Μονῆς τοῦ Κυροῦ Ἀθανασίου. † Θεόδουλος μοναχὸς ἡγούμενος Δοχειαρίου. † Λουκᾶς μοναχὸς ἡγούμενος Μονῆς τῆς Θεοτόκου. † Ἀθανάσιος μοναχὸς ἡγούμενος τοῦ κὺρ Σισώη. † Συμεὼν μοναχὸς καὶ ἡγούμενος μονῆς Καλλιάρας. † Ἱερεμίας μοναχὸς καὶ πρεσβύτερος. . . . † Μάρκος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. . . . † Ἰωάννης μοναχὸς καὶ ἡγούμενος Μονῆς τοῦ Φακινοῦ. † Βαρθολομαῖος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος Μονῆς τοῦ Σωτῆρος. † Ἀντώνιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος Μονῆς τοῦ ἁγίου Εὐστρατίου. † Ἰάκωβος μοναχὸς Μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. † Νικηφόρος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος τοῦ Βερροιώτου. † Λέοντος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος τοῦ Φαλακροῦ. † Θεόδωρος μοναχὸς ἡγούμενος τοῦ Καλέστρου. † Μιχαὴλ μοναχὸς ἡγούμενος τοῦ Ἀρχιστρατήγου. † Κοσμᾶς μοναχὸς ἡγούμενος τοῦ φιλαδέλφου. † Γεράσιμος μοναχὸς ἡγούμενος τῶν ἁγίων Ἀναργύρων. † Βαρθολομαῖος μοναχὸς ἡγούμενος τοῦ ἁγίου Νικολάου. † Νικηφόρος μοναχὸς ἡγούμενος πρεσβύτερος τοῦ ἁγίου. . . . . † Ἀρσένιος μοναχὸς ἡγούμενος τοῦ ἁγίου Πέτρου.

(Ἐπικυροῦνται διὰ τοῦ ἑπομένου παρὰ πόδας χρυσοβουλλίου τοῦ βασιλέως, δι' ἀσφάλειαν τῶν γεγονυιῶν πράξεων).

Χρυσόβουλλον τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου οὗ ἡ ἀρχὴ διεφθαρμένη.

Ὁ . . . . εἰς τὸ αὐτὸ στασιάζοντες καὶ τὴν φίλην εἰρήνην[1] . . . . . κατέχοντος καὶ τοὺς κατὰ τὸ ὄρος θεσμοὺς καὶ κανόνας ἠθετηκότος καὶ διὰ πάσης ἐντολῆς ἐπιλελησμένου καὶ κοσμικοῖς ἀνδρᾶσι διαιτεῖν τὰ κατ' αὐτοὺς ἐπιτρέποντος· καὶ ἄς. . . . . τὴν τάξιν· ὡς γὰρ ἡ σὰρξ ὑποτέτακται τῷ πνεύματι, καὶ ὥς τινι βασιλεῖ καθυπήκειν τέτακται, οὕτω δὴ μᾶλλον τοὺς καταπεφρονηκότας κόσμου καὶ τῶν ἐν κόσμῳ καὶ τῷ Θεῷ μόνῳ ζῆν ἑλομένους προτετάχθαι δεῖ τῶν ἄλλων καὶ δικαστὰς αὐτοῖς καθίστασθαι περὶ ψυχικῶν αἰτιαμάτων· καὶ πολλῆς ἐντεῦθεν ἀνὰ τὸ ὄρος ἀνατροπῆς τῶν πραγμάτων γεγενημένης, περιαλγήσαντες, ὡς εἰκός, ἐπὶ τούτοις, εἰ καὶ χρώᾳ καὶ πόνοις ἀσκητικοῖς τῶν ἄλλων διαφέροντες, καὶ περιπαθῶς ἐσχηκότες ἐφ' οἷς ἑώρων, πάντας μὲν θεσμοὺς ἀθετουμένους, ἐκθέσμους δέ τινας πράξεις καὶ ἀσυνήθεις τολμωμένας, καὶ τὴν μὲν τάξιν καὶ εὐταξίαν ἀπεληλαμένην, τὴν δ' ἀταξίαν εἰσαγομένην, οὐκ ἠρέμησαν, οὐδὲ ἡσύχασαν, ὥσπερ ἀγαπῶντες ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις, ἀλλὰ τῷ περὶ καλὰ ζήλῳ διαθερμαινόμενοι, στέλλουσί τινας εἰς τὸ ἡμέτερον κράτος δεηθησομένους περὶ τῆς ἀγούσης φορᾶς τὰ τοῦ ὄρους πάντα καὶ συγχεούσης· καὶ οἱ συμπεμφθέντες διαγγέλλουσι μὲν ὅσα δὴ καὶ συμβέβηκεν ἐπὶ τὸ χεῖρον ὁσημέραι αὔξοντά τε καὶ προχωροῦντα, καὶ ἡμῶν μὴ παρόψεσθαι καθικετεύοντες οὕτω κακῶς πάσχοντας, μηδὲ τὸ πολυάνδριον ἐκεῖνο ὄρος καὶ τὸ ἅγιον ποίμνιον ἐκ μικροῦ καὶ ἐλαχίστου εἰς ὃ νῦν ὁρᾶται προελθόν τε καὶ νεύσει Θεοῦ πλατυνθέν, ἐᾶσαι πάλιν τοῖς τοῦ πονηροῦ σπέρμασι καὶ ταῖς ἐπινοίαις ἐλαττωθῆναι τε καὶ ἐπὶ ὄρη καὶ βουνοὺς διασπαρῆναι καὶ θρήνων πάσχειν ἄξια· οὐκοῦν οὐδὲ παρίδομεν αὐτούς, ἀλλ' ἐφ' οἷς διηγήσαντο δηχθέντες τὴν καρδίαν καὶ τὸ ὅλον τοῦ πονηροῦ δρᾶμα ὑπειληφότες εἶναι, ἔγκοτα ἀεὶ ἔχοντος πρὸς τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος καὶ ταῖς ἀγαθαῖς βασκαίνοντος πράξεσι καὶ

[1] Παρὰ Σωφρονίῳ Καλλιγᾷ φέρεται «εἰς τὴν φίλην εἰρήνην *ἀπὸ σερμίου* κατέχοντας». Τὸ «ἀπὸ σερμίου» εἶνε ἀκατάληπτον κακῶς ἀναγνωσθέν, διὸ παρέλιπον αὐτό.

διαφθονουμένου, ταχυνήν τε ἅμα καὶ ποθεινὴν τὴν ἴασιν αὐτοῖς ὑπηνέγκαμεν καὶ τὴν θεραπείαν τοῦ νοσοῦντος ἐτεχνευσάμεθα· ἐνετείλαμεν Κοσμᾷ τῷ εὐλαβεστάτῳ Μοναχῷ τῷ κατὰ τοὺς τζιντζιλουκίους, ἀνδρὶ καλῶς μὲν τοὺς ἀσκητικοὺς πόνους διηγωνισμένῳ, καλῶς δὲ καὶ τὴν πνευματικὴν ἐξησκημένῳ καὶ διακυβερνᾷν εἰδότι ψυχάς, καταλαβεῖν τὸ ἅγιον ὄρος ἐπισκέψασθαί τε τὸ νοσοῦν καὶ ἰάσασθαι, καὶ ζητῆσαι μὲν πᾶσαν ἀρχαίαν καὶ συνήθειαν καὶ τύπον καὶ θεσμοὺς τῶν πατέρων, καὶ τὰς ἐπισυμβαινούσας αὐτοῖς τῶν βασιλικῶν χρυσοβούλλων πράξεις ἐπιβραβευθῆναι, καὶ κοινῇ γνώμῃ καὶ συνδιασκέψει τῶν ἐχόντων τὴν ἡγουμενίαν ἑκάστης Λαύρας καὶ τῶν πρεσβυτέρων ὑπὲρ τοὺς ἄλλους καὶ τῶν ἐπιστημονικωτέρων περὶ τὴν μοναδικὴν πολιτείαν καὶ διαγωγὴν ἀποδοῦναι τῷ ὄρει τὴν παλαιὰν πολιτείαν καὶ πάντα τὰ τῶν πατέρων συντηρηθῆναι διατάγματα· τὰ δὲ καινοτομηθέντα καὶ ἀσυνήθη, καὶ μήτε τοῖς ἐκείνων ὅροις καὶ κανόσι συμβαίνοντα καὶ τοῖς νῦν μοναχοῖς αἴτια σκανδάλων συμβαίνοντα καὶ τυγχάνοντα, καὶ μηδὲν πρὸς ἀποδοχὴν τούτοις ἢ καὶ τοῖς πλείοσιν αὐτῶν ὄντα, ἀποδοκιμάσαι τε καὶ ἀκυρῶσαι καὶ τοῦ κατὰ τοῦ ὄρους ἀπελᾶσαι πολιτεύματος. Καὶ ταῦτα μὲν ἡμεῖς ἐπισκεψάμενοι, ὁ δὲ εὐλαβέστατος μοναχὸς εἰς τὸ ὄρος ἀφίκετο, καὶ συνελθόντων τῶν ἑκατέρων τῶν μερῶν ἡγουμένων καὶ ἄλλων οὐκ ὀλίγων Μοναχῶν, ἐζήτησε πάντα ὧν ἕνεκα πρὸς ἀλλήλους ἐστασίαζε, ἐπῆλθε τε καὶ τὸ τοῦ ὄρους Τυπικὸν καὶ κανόνες τῶν πατέρων, καὶ ἄριστα πάντα καὶ κατὰ λόγον ποιμαντικῶς διῳκήσατο· τά τε γὰρ ἀμεληθέντα τῶν πρώτων διαταγμάτων ἀνεκαίνισέ τε καὶ μένειν καὶ ἐνεργεῖν καὶ αὖθις παρεσκεύασε, καὶ τὰ καινισθέντα ἔπη καὶ φθαρέντα τῷ καλῷ τοῦ ὄρους πληρώματι καὶ μὴ πρῶτον γινωσκόμενα ὡς ἀλλότρια τοῦ ἔθνους τῶν πατέρων ἐβδελύξατό τε καὶ ἀπεδοκίμασε, καὶ ὅσα σκανδάλων αἴτια καὶ ἔριδος καὶ μάχης τοῖς ὀρεσιτρόφοις ἀνδράσιν ὑπῆρχεν ἐπεσκέψατό τε καὶ διορθώσατο καὶ πᾶσι τὸν προσήκοντα τύπον καὶ τάξιν ἀποδέδωκε, καὶ οὐδὲν καταλέλοιπεν ἀδιατύπωτον· καὶ εἴ τινα γὰρ ἡ τῶν καιρὸν εἰσήνεγκε χρεία, διὰ τὸ πληθυνθῆναι τινὰς τῶν Λαυρῶν καὶ εἰς πληθυσμὸν ἐπιδοῦναι, εἴτε καὶ δι' ἄλλην αἰτίαν, καὶ οὐ περιείληπται ταῦτα τοῖς τοῦ ὄρους κανόσι, καὶ τούτων φροντίδα ἔθετο καὶ κοινῇ συνδιασκέψει τὸ προσῆκον καὶ ἐπὶ τούτοις διεπράξατο· καὶ πάντων ἐγγράφως δέδωκε τοὺς τύπους ὡς καὶ τὰς οἰκονομίας, ἀποδε-

χθέντας μὲν παρ' ὅλων τῶν ἐν τῷ ὄρει, βεβαιωθέντας δὲ ταῖς ὑπογραφαῖς τῶν προκρίτων ἡγουμένων.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ τῇ βασιλικῇ ἡμῶν ἐνεφανίσθη τὸ τοιοῦτον Τυπικὸν ἐξουσίᾳ καὶ καλῶς ἔχειν ἐπὶ πᾶσιν ἔδοξε, τοῦτο μὲν τῇ σφραγῖδι ἐσφραγίσαμεν καὶ κατὰ τὰς συνάξεις ἑκάστης μεμβράνης τὸ διὰ κινναβάρεως κανικλώματι ἐκυρώσαμεν, ἵνα μηδὲν μηδέποτε περὶ αὐτὸ κακουργηθείη. Θεσπίζομεν δὲ διὰ τοῦ παρόντος Χρυσοβουλλίου λόγου εἰς τοὺς ἑξῆς ἅπαντας καὶ διηνεκεῖς χρόνους, πάντα τὰ εἰρημένα ἐν τῷ εἰρημένῳ Τυπικῷ διατεταγμένα ἀπαράθραυστα συντηρεῖσθαι καὶ ἀναλλοίωτα καὶ πᾶσιν ὑπαγορεύομεν τὴν τῶν κανονικῶν ἐπιτιμίων ἐπαγωγὴν καὶ τὴν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ νόμου παιδείαν.

Τούτου γὰρ χάριν καὶ ὁ παρὼν Χρυσοβούλλιος λόγος τῆς βασιλείας μου ἐγένετο, ὃς καὶ ἐπεβραβεύθη τοῖς δηλωθεῖσι πατρᾶσι τοῖς ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τοῦ Ἄθω ἀσκουμένοις, εἰς βεβαίαν καὶ διηνεκῆ ἀποφασιστικὴν ἀσφάλειαν.

Ἀπολυθὲν κατὰ μῆνα Ἰούνιον τῆς νῦν ἐντυχούσης Ἰνδικτιῶνος δ'.

Ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβές καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος ϛφνδ'.

† Κωνσταντῖνος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ Αὐτοκράτωρ Ρωμαίων.

Ὅρος καὶ τύπος τοῦ ὄρους Ἄθω γενόμενος ἐπὶ τῆς βασιλείας Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου [1].

Τιμιώτατοι πατέρες, οἱ τὴν Ἀγγελικὴν πολιτείαν διάγοντες ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τοῦ Ἄθω, οἱ ἐν ταῖς Μοναῖς οἰκοῦντες καὶ οἱ ἐν ἡσυχίᾳ ὄντες, πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Θεὸν καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ πορευόμενοι, χάρις, ἔλεος, καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν. Γνωστὸν ὑμῖν ἔστω πῶς ἐν τῇ ἁγίᾳ Συνόδῳ ἐδήλωσεν ἡμῖν ὁ πανοσιώτατος πρῶτος κὺρ Δομέτιος ἱερομόναχος, ὃν πρὸ καιροῦ ἐλθόντα ἐχει-

[1] Τὸ Τυπικὸν τοῦτο παρέλιπον νὰ ἀνενέγκω ἐν σελ. 152. Συνετάχθη ἔτει 1393 ἕνεκα νέων διαταράξεων καὶ ἀταξιῶν ἐν Ἄθῳ ὧν ἀφορμὴ κυρίως ὑπῆρξαν αἱ πρωτοκαθεδρίαι (Πρβλ. καὶ Γεδεὼν «ὁ Ἄθως» σελ. 115 καὶ ἑπ.).

ροτονήσαμεν, πρῶτος παντὸς τοῦ ἁγίου ὄρους, καὶ ὁ Καθηγούμενος τῆς ἁγίας βασιλικῆς Λαύρας κύριος Γρηγόριος, καὶ ἀνήγγειλαν ὅτι πῶς τινες τῶν αὐτόθι μονῶν ἀνατρέπουσι τὸν τύπον, ὃν ἔθεντο οἱ ἅγιοι πατέρες μετὰ φρικώδους καὶ ἀλύτου ἀφορισμοῦ τοῦ τηρεῖν πάντας ἀπαράθραυστον τοὺς ἐκεῖσε οἰκοῦντας ἐν τῷ προειρημένῳ ὄρει, καθὼς καὶ τὰ Σιγγίλλια τῶν ἀοιδίμων βασιλέων καὶ θείων Συνόδων διαλαμβάνουσι κρατεῖν καὶ οἰκεῖν ἐν αὐτοῖς μετὰ φόβου πολλοῦ καὶ τρόμου· νῦν δὲ ὡς ἔγνωμεν ἐτραχηλιάσατε κατὰ τοῦ ἰδίου Δεσπότου, ὡς ὁ πάλαι ἑωσφόρος, καὶ ἠδαφιάσατε τὰ ὅρια τῶν ἁγίων πατέρων, καὶ τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν ὑμῶν ὁπλομαχεῖτε μετὰ σφοδρότητος· καὶ μετὰ τὴν παράβασιν τῶν ἁγίων θεσμῶν οὐκ ἐκορέσθη ὁ ταλαίπωρος ὑμῶν βίος, ἀλλ' ὡρμήθητε κινούμενοι ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἁρπάζειν τὰ ἀλλότρια καὶ προσηλοῦσθαι τῇ ἱεροσυλίᾳ βαβαί! τολμῶντες αἴρειν ἀθέσμως ἀπὸ τῶν ὁρίων καὶ νομίμων τῆς τοῦ πρωτάτου Ἐκκλησίας· τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν υἱοὶ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς γεέννης κληρονόμοι ἠπάτησαν ἡμᾶς καὶ γραφὰς ἔλαβον πρὸς τὴν ἀπώλειαν τῶν ψυχῶν αὐτῶν· διὰ τοῦτο ἡ βασιλεία μου καὶ βασιλικὴ πρόσταξις καὶ πατριαρχικὴ ἔστειλεν αὐτοῦ τὸν πανιερώτατον Μητροπολίτην Θεσσαλονίκης κὺρ Δανιὴλ σὺν τῷ πρώτῳ καὶ ἡγουμένῳ τῆς Λαύρας, ὅπως γένηται αὐτοῦ σύναξις ὡς θέμις τῶν ἐγκρίτων λογάδων, καὶ διαιρεθῇ τὸ σύνορον τοῦ πρωτάτου καὶ τὰ δικαιώματα πάντα, ὡς διετάξαμεν αὐτῷ Συνοδικῶς. Οἱ δὲ εὑρεθέντες τότε ἐν τῇ Συνόδῳ ἀρχιερεῖς εἰσὶν οὗτοι· Μάξιμος ὑπέρτιμος Ἐφέσου, Γεννάδιος Ἡρακλείας, Μακάριος Κυζίκου, Ἀχίλλειος Κερασοῦντος, Μιχαὴλ Νικομηδείας, Γεώργιος Νικαίας, Γαβριὴλ Θεσσαλονίκης, Κλήμης Μονεμβασίας, Ἱλαρίων Τραπεζοῦντος, Συμεὼν Λαρίσσης, Νικόλαος Σερρῶν, Κυπριανὸς Τυάνων, Μητροφάνης Φιλιππουπόλεως, Ἰωσὴφ Μιτυλήνης, Ἀθανάσιος Αἴνου, Μακάριος Διδυμοτείχου, Μιχαὴλ Ἀναστασιουπόλεως, Ἀθανάσιος Μελενίκου, Δανιὴλ Βερροίας, Νεόφυτος Λακεδαιμονίας, Συμεὼν Μαρωνείας, Παίσιος Μεσημβρίας, Παῦλος Φιλαδελφείας, Ἰωὴλ Μελιτινῆς, Ἀντώνιος Σμύρνης, Νικόδημος Ζηχχίας, καὶ ὁ Ἀβιδῶν Προκόπιος. Ταῦτα δὲ φαμὲν μετὰ ἀλύτου δεσμοῦ, εἰμὴ οὐκ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸν ἀπ' ἀρχῆς τύπον καὶ νομοθεσίαν τῶν ἁγίων πατέρων, καὶ ὡς διαχωρίζουσιν οἱ ἀφ' ἡμῶν ἀπεσταλμένοι σὺν τοῖς εἴκοσιν ἁγίοις πατρᾶσι κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον καὶ ὅρον οἰκοῦντες εἰς αἰῶνας· εἰδέ τις ἀντερεῖ τῶν

θείων πατέρων τῶν θεσμῶν καὶ τῶν ἡμετέρων, ἔστω ἀφωρισμένος παρὰ τῶν τιη'. Θεοφόρων πατέρων τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων Συνόδων καὶ ἐξ ἡμῶν πάντων, καὶ ἔσονται προπορευόμενοι καὶ προκόπτοντες ὡς οἱ υἱοὶ τοῦ Χὰμ καὶ τὰ σκηνώματα αὐτῶν ἐπαυξόμενα ὡς ὁ πύργος τῆς Χαλάνης, ἐκ τούτων δὲ καὶ ἀποίσεται τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν μονὴν καὶ γενεὰν ἐκείνην, ἐὰν μὴ ἐπιστραφῶσιν εἰς τὸν ἀρχαῖον τύπον· ὅσοι δὲ ἐπιστρέψωσι καὶ ὑπακούσωσι τῶν πατέρων τὸν θεσμόν καὶ τὸν ἡμέτερον, πλατύνοι Κύριος αὐτοὺς ὡς τοῦ Ἰάφεθ τὴν γενεὰν καὶ κληρονομήσουσι τὴν ἡτοιμασμένην βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἔλεος εἴη μετ' αὐτῶν, ἀμήν.

Φθασάντων ἡμῶν τοίνυν εἰς ἅγιον ὄρος κατὰ τὴν πρόσταξιν τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως καὶ τῆς ἁγίας Συνόδου, εὐθὺς συνήχθησαν οἱ ἔγκριτοι καὶ λογάδες τοῦ ἁγίου ὄρους εἰς τὸ πρωτάτον, ὡς ἔθος, καὶ ἐπεδώκαμεν τὸν θεσμὸν τοῦ βασιλέως καὶ τῆς ἁγίας Συνόδου· ἐδέξαντο δὲ αὐτὰ μετὰ πολλοῦ φόβου καὶ εὐχαριστίας. Καὶ πρῶτον μὲν εὕρομεν ἀταξίαν καὶ ἀλληλομαχίαν περὶ τῶν πρωτοκαθεδριῶν τῆς συνάξεως αὐτῶν, καὶ οὕτω διετάξαμεν αὐτοὺς ὡς εὕρομεν ἀρχαῖον τύπον· πλὴν μονύδρια πολλὰ ἠρημώθησαν ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν καὶ ἕνεκεν τούτου καὶ ἡ τάξις αὐτῶν παρῆλθεν, ἕτερα δὲ ἐδομήθησαν ὑπὸ τῶν πιστῶν· καὶ οὕτως ἐκελεύσαμεν καθέζεσθαι ὁ πρῶτος καὶ ὁ Λαύρας ἐπίσης διὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ Πατριάρχου, ἔχοντες καὶ βακτηρίας αὐτῶν μόνοι ὡς ἀρχηγοί· ἑκατέρωθεν δὲ τούτων ὁ τοῦ Βατοπεδίου καὶ ὁ Ἰβήρων, ὁ Χιλανδαρινοῦ καὶ Ξηροποτάμου, ὁ Καρακάλλου καὶ ὁ Ἀλυπίου, ὁ Ξενοφῶντος καὶ ὁ Ἐσφιγμένου, ὁ Ζωγράφου καὶ Δοχειαρίου, ὁ Βασιλείου Μονῆς καὶ ὁ Φιλοθέου, ὁ Παντοκράτορος καὶ ὁ Ρώσσων, ὁ Κωνσταντίου μονῆς καὶ ὁ τοῦ Χαρίτωνος ὁ τοῦ ἁγίου Παύλου καὶ καὶ ὁ τοῦ ἁγίου Διονυσίου, ὁ Ραβδούχου, καὶ ὁ Σαραβαρίου, ὁ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου καὶ ὁ τοῦ ἁγίου Σίμωνος Πέτρας, ὁ τοῦ ἁγίου Σάββα καὶ ὁ τοῦ Μακρύ.

Ἐκ τῶν αὐτῶν ἐκλεγέσθωσαν τὸν ἐγκριτότερον καὶ πνευματικώτερον, καὶ ποιησάτωσαν πρῶτον εἰς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, ὡς ἔθος καὶ παλαιὰ παράδοσις, καὶ αὐτὸς τοὺς ἡγουμένους τῶν μοναστηρίων χειροτονείτω, ἐκτὸς τῆς Λαύρας, οὗτος γὰρ μόνος χειροτονεῖται ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου, χρὴ δὲ σέβεσθαι τὸν πρῶτον καὶ

ὑπήκειν ὡς εἰς αὐτὸν τὸν οὐράνιον πατέρα τοίνυν καὶ ἐξουσίαν ἔχειν ὁ πρῶτος καὶ λαμβάνειν παρ' ἑκάστου μοναστηρίου, ἀπὸ μὲν τῶν μεγάλων μοναστηρίων τὸν καθέκαστον μῆνα μουζούρια δύο σίτου ἢ ἄλευρον καὶ κριθὴν ἕν, ἤτοι μουζούρια τρία, ἀπὸ δὲ τῶν ἐλάσσω μονῶν δύω μουζούρια τὸν μῆνα ὄσπρια καὶ ἄλλας χρείας κατὰ τὴν ἑκάστου δύναμιν.

Εἰς δὲ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ πρωτάτου δώδεκα Ἐκκλησιαστικοὶ οὐδαμῶς ἐκλειπέτωσαν· ὁ Λαύρας καὶ ὁ Βατοπαιδίου δύω τοῦ δεξιοῦ χοροῦ· ὁ Ἴβηρ καὶ Χιλανδαρινὸς δύω τοῦ ἀριστεροῦ χοροῦ· τὰ δὲ ἕτερα μοναστήρια τοὺς ὀκτὼ χοροὺς παρέχειν τε αὐτοῖς ἀνὰ ἓν μουζούριον τὸν καθέκαστον μῆνα καὶ πόδεσιν ἐλαίου, κηροῦ, θυμιάματος τὸ ἀρκοῦν· καὶ ταῦτα τάττομεν μετὰ ἀλύτου δεσμοῦ ἀφορισμοῦ μὴ ὑστερεῖσθαι ἡ τοῦ πρωτάτου Ἐκκλησία τούτων ὅλως καὶ μὴ περιφρονεῖσθαι τὴν σύναξιν τοῦ ἁγίου ὄρους. Ἀλλοῦν οἱ ἡγούμενοι οἱ πνευματικοὶ ἄνδρες παρήτωσαν πρὸς τὸ διορθῶσαι καὶ εἰρηνεύειν τὰ πάντα· εἶτα ὑπὸ ἄλλων ποιείτωσαν τὰς δουλείας ἐντὸς καὶ ἐκτός· ὁμοίως κατὰ τὸν τρόπον τοῦ πρώτου ἐκλεγέτωσαν καὶ ἕνα εἰς ἐπίσκοπον, καὶ ὑπ' αὐτοῦ χειροτονεῖσθαι τοὺς ἱερεῖς καὶ διακόνους· ἄνευ τοιγαροῦν ἐτῶν εἰκοσιπέντε μὴ εἰσερχέσθω εἰς διακόνου βαθμόν, εἰς δὲ τριάκοντα πρεσβύτερον· εἰδὲ ἐλάττω τῶν εἰρημένων χρόνων, ὁ χειροτονῶν σὺν τῷ χειροτονοῦντι καθαιρείσθω κατὰ τοὺς θείους νόμους. Ὅσα δὲ Σταυροπήγια μοναστήρια ὑπάρχουσι τοῦ ἁγίου ὄρους τὸ ὄνομα τοῦ Πατριάρχου ἀναφέρειν καὶ μόνον· εἰς δὲ τὸν τοῦ τόπου ἐπίσκοπον χειροτονείτωσαν· μήτε τοῦ Πατριάρχου ἔξαρχον, μήτε ἄλλου τινὸς ἐξουσίαν ἔχειν εἰς τὸ ἅγιον ὄρος ἄνευ ἐρωτήσεως καὶ θέλημα τοῦ πρώτου μηδενὸς μοναστηρίου ποιείτω χειροτονίαν ἄνευ γράμματος καὶ συγχωρήσεως τοῦ πρώτου.

Περὶ κοσμικῶν

Λαϊκοὶ δὲ προσποιείτωσαν καὶ αὐτοὶ ἔτη τρία, εἶτα ἢ ἀποκειρέσθωσαν ἢ ἐξωθείσθωσαν ἔξω τοῦ ὄρους· εἰδὲ μὴ ἔστωσαν καὶ αὐτοὶ ὑπὸ ἐπιτίμιον· θηλυκὰ ζῶα μηδεὶς εἰσαγαγέτω ἐντὸς τοῦ ὄρους, μηδὲ λαϊκοῖς ἀφιέναι ὅλως νέμεσθαι θηλυκὰ ἢ ἀρσενικὰ ζῶα· ὅρος καὶ νόμος τῶν ἀμφοτέρων ἔστω ἕως τῆς μεγάλης βίγλας, περαιτέρω δὲ μὴ προ-

βῆναι· εἰδέ τις τούτων καταφρονήσῃ, ἔστω καὶ αὐτὸς ὑπὸ ἐπιτίμιον.
Ὁ πρῶτος ἐὰν ποιήσῃ παραίτησιν τοῦ προτερήματος ἢ παρὰ τοῦ Πατριάρχου ἐκβληθῇ ὡς οὐ ἁρμόζων, μὴ ἔχειν ἐξουσίαν λαβεῖν τὸ παράπαν, εἰμὴ μόνον ἃ εἶχε πρὸ τοῦ ἐλθεῖν, καὶ τὰ ἄμφια αὐτοῦ· ἐὰν δὲ λάβῃ τί, ἔστω ὑπὸ ἀνάθεμα ὡς ἱερόσυλος. Μηδεὶς τῶν μοναστηρίων ἔχειν μετόχιον ἢ σύνορον ἐν Καρυαῖς τὸ παράπαν, εἰδέ τις φωραθείη τοῦτο ποιῆσαι, ἔστω καὶ αὐτὸς ὑπὸ τὰς ἀρὰς τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς συνόδου αὐτοῦ· εἰδὲ καὶ παρασιωπήσῃ ὁ Πρῶτος καὶ ἡ σύναξις περὶ τούτου, ἔστωσαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ ἐπιτίμιον τῶν προειρημένων, ἐὰν μὴ καὶ αὐτοὶ ἀντερῶσιν ἢ τῷ Πατριάρχῃ ἀναγγείλωσιν.

Διάταξις Κελλίων

Ὠφείλουσι τὰ Κελλία ἅπαντα τὰ ἐν ταῖς Καρυαῖς κατ' ἔτος πέντε δουλείας ποιεῖν εἰς τὸν πρῶτον, εἰς τὸν καιρὸν τῶν ἀμπελίων, εἰς τὸ ξυλοκοπεῖον καὶ εἰς τὸ χορτοκοπεῖον, δίδειν τε κατ' ἔτος εὐλογίαν τῷ πρώτῳ ἐκ τοῦ ἐλαίου καὶ ἐκ τῶν λεπτοκαρύων, οἱ μὲν πλείω, οἱ δὲ ἐλάττω, καὶ μηδὲν κελλίων περιορίζειν σύνορον ἢ ὕδωρ, εἰμὴ μόνην τὴν περιοχὴν καὶ νομὴν αὐτοῦ· μηδὲν τῶν κελλίων κόπτειν ξύλα ἄνευ ἐρωτήσεως καὶ συγχωρήσεως τοῦ πρώτου ἐκτὸς πυροξύλων. Ὁ πύργος τοῦ ἁγίου Σάββα διὰ τὸ συχνάκις ἐρωτᾷν καὶ πειράζειν τὸν πρῶτον, συγχωροῦμεν εἰς τὸν ἄνωθεν λόφον κόπτειν ξύλα μόνον, περαιτέρω δὲ μὴ προβαίνειν ἄνευ τοῦ θελήματος τοῦ πρώτου· εἰδὲ καταφρονήσωσιν, ἔστωσαν ὑπὸ ἀνάθεμα, καὶ ὁ λόφος ἀρθήσεται ἀπ' αὐτῶν μετ' αἰσχύνης· ὁ δὲ γέρων τοῦ αὐτοῦ πύργου κατὰ πάντα τῷ πρώτῳ δεῖ πείθεσθαι, ὡς καὶ τὰ ἄλλα καθίσματα· μηδὲ (γηραιὰν μετά;) τὴν αὐτοῦ μονὴν οὐδὲ μίαν ἔχειν τοῦ γέροντος, εἰμὴ μόνον τὴν τροφὴν αὐτοῦ πορίζεσθαι, ὡς ὁ κτίτωρ ἐνετείλατο περὶ αὐτοῦ, καὶ ἕτερα μοναστήρια ἔχουσι.

Σύνορον τοῦ πρωτάτου ὁρίων

Περὶ δὲ τῶν Καρυῶν τὸ σύνορον ἄρχεται ἀπὸ τῆς Κρήνης τοῦ βασιλικοῦ ὕδατος ῥέοντος εἰς τὸ κάταντες μέχρι τοῦ Ἀλυπίου τοῦ μεγάλου ρύακος, εἶτα στρέφεται αὐτὸν τὸν ρύακα ἄνω μέχρι συμπλη-

ρώσεως αὐτοῦ εἰς τὸ χεῖλος τοῦ μεγάλου ρύακος τοῦ Παντοκράτορος (πρὸς τὸ δύειν βλέπον) εἰς τὸ Κελλίον τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τὸ λεγόμενον τοῦ φανερωμένου, ὅ ἐστιν εἰς τὸ σύνορον τοῦ πρωτάτου, διασκελίζον τοῦ ρύακος τὸ χεῖλος τοῦ βάθους· καὶ αὖθις τὸν αὐτὸν ρύακα ὄρθιον, μήτε κλίνειν δεξιά, μήτε ἀριστερά, μέχρι τῆς συμπληρώσεως, καὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, εἶτα στρέφεται πρὸς τὴν τοῦ Ἄθω κορυφὴν ἕως εἰς τὸ σταυροδρόμιον τὴν πρὸς Ξηροποτάμου ὁδόν, ἐν ᾗ καὶ Σταυρὸς ἵσταται, καὶ κλίνει πρὸς βορρᾶν, καὶ τὴν ὁδὸν παραλαμβάνει τῶν Καρυῶν, καὶ ἀπέρχεται τὴν αὐτὴν ὁδόν, καὶ συγκλίνει τὸ σύνορον ἔνθα καὶ ἤρξατο.

Καὶ ταῦτα περὶ τῶν Καρυῶν

Τὰ δὲ τῆς Σκήτεως κελλία ἅπαντα ὀφείλουσι τὸν πρῶτον κατ' ἔτος ἕκαστος ἑκατὸν σανίδας ποιεῖν μόνον· εἰς δὲ τὰ κελλία τοῦ Φακηνοῦ καὶ πέριξ ἐκεῖσε ἅπαντα ὀφείλουσι καὶ αὐτὰ πέντε δουλείας ποιεῖν τῷ πρώτῳ, ἐκεῖσε εἰς τὸν πύργον, καὶ καθαίρειν τὸν αὔλακα εἰς τὸν αἰγιαλὸν τοῦ πλοίου, καὶ εἰς τὸ δρέψαι τὸν ἐλαιῶνα, καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν αὐτῶν, δίδειν τε καὶ αὐτοὶ τὸ ὀφειλόμενον τοῦ πρώτου ἐκ τοῦ οἴνου καὶ ἐλαίου.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ὁρίων καὶ τῶν νομίμων τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας τοῦ πρωτάτου ἐγένετο τύπος.

Δεῖν ἔγνωμεν οὖν συνελθόντες κοινῶς καθ' ἕκαστον τῶν ἐξ ἀρχῆς διδομένων εἰς τὸ πρωτάτον παρ' ἑκάστου μοναστηρίου ἀμεταθέτως καὶ ἀπαρασαλεύτως· ἡ Λαύρα διὰ τὰ πάντα φιλοκάλυγα ἓν νόμισμα μετὰ μανδυλίου· — ὁ Βατοπεδίου διὰ τοῦ χαλκέως καὶ Τριπολίθου καὶ τοῦ Τροχαλᾶ οἶνον μέτρα κε' καὶ ἔλαιον λίτρας τοσαύτας· — ὁ Ἴβηρ οἶνον μέτρα δέκα καὶ ἔλαιον λίτρας τοσαύτας· — ὁ Χιλανταρίου οἶνον μέτρα ζ'. καὶ ἔλαιον λίτρας τοσαύτας, καὶ ἓν νόμισμα μετὰ μανδυλίου, διὰ τοῦ ὁμολογητοῦ καὶ ἁγίου Γεωργίου· — ὁ Ξηροποταμινὸς οἶνον μέτρα ζ'. καὶ ἔλαιον λίτρας τόσας· — τοῦ Καρακάλλου ὡσαύτως· — τοῦ Φιλοθέου οἶνον δ'. καὶ ἔλαιον λίτρας τοσαύτας· — τοῦ ἐσφιγμένου ὡσαύτως καὶ διὰ τὴν Γιοβάντζα ἓν νόμισμα· — τοῦ Ἀλυπίου οἶνον μέτρα ζ'. καὶ ἔλαιον λίτρας ε'. — τοῦ Ξενοφῶντος οἶνον μέτρα ε'. καὶ λίτρας ὁμοίως καὶ διὰ τοῦ προφήτου Δανιὴλ ἓν νόμισμα.

— ὁ Ζωγράφου οἶνον μέτρα ς'. καὶ ἔλαιον λίτρας τοσαύτας· — τοῦ Δοχειαρίου οἶνον μέτρα δ'. καὶ ἔλαιον λίτρας δ'. καὶ διὰ τὸν ἀγρὸν τοῦ Καλλιγράφου ἓν νόμισμα· — ὁ Ρώσσων οἶνον μέτρα ε'. καὶ ἔλαιον λίτρας ε'. — ὁ Παντοκράτωρ διὰ τοῦ Φαλακροῦ καὶ τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου οἶνον μέτρα ζ'. καὶ ἔλαιον ὡσαύτως· — ἡ τοῦ Βασιλείου Μονὴ οἶνον μέτρα δ'. καὶ ἔλαιον λίτρας τοσούτων· — ἡ Μονὴ τοῦ ἁγίου Χαρίτωνος οἶνον μέτρα ιβ'. καὶ ἔλαιον λίτρας δ'. — ὁ ἅγιος Παῦλος ἓν νόμισμα καὶ διὰ τοῦ ἁγίου Ὀνουφρίου οἶνον μέτρα ζ'. — ὁ ἅγιος Γρηγόριος ἓν νόμισμα· ἡ Πέτρα τοῦ Σίμωνος ὡσαύτως· — τοῦ Σαράβαρι οἶνον μέτρα ε'. καὶ ἔλαιον, ὁμοίως καὶ ὁ Καρίων· — τοῦ Κατζάη οἶνον μέτρα ζ'. καὶ ἔλαιον λίτρας γ'. — ὁ Ἀναπατζίας ὁμοίως τοῦ Ραβδούχου οἶνον μέτρα ιδ'. ἔλαιον λίτρας ζ'. — ὁ ἅγιος Σάββας, οἶνον μέτρα ιβ'. καὶ ἔλαιον λίτρας γ'. — τοῦ Μακρὺ οἶνον μέτρα ιγ'. ἔλαιον λίτρας ε'. καὶ λεπτοκάρυα πινάκια δ'. διὰ τοῦ ἁγίου τὰ λειβάδια καὶ τὸν ἐκεῖσε τόπον ὀφείλουσι κατ' ἔτος δύο νομίσματα παρέχειν ἡ μονὴ τοῦ Χιλανδαρίου καὶ τοῦ Ζωγράφου.

Ταῦτα πάντα βουλόμεθα ἔχειν τὸ ἀμετάθετον· ὁ δὲ ἀνατρέπων, ἔστω ἀφωρισμένος καὶ κατηραμένος παρὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Συνόδου καὶ τῶν ἁγίων πατέρων.

Ταῦτα ἐγένετο κατὰ μῆνα Μάϊον Ἰνδικτιῶνος ας'. ἔτει 6901 ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως Μανουὴλ καὶ τοῦ οἰκομενικοῦ Πατριάρχου Ἀντωνίου.

ΤΟΥ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ[1]

Πατριαρχικὴ ἐπιστολὴ καὶ συνοδικὴ πρὸς τὸν Οὐγγροβλαχίας ἀκυροῦσα τὴν διαθήκην τοῦ ποτὲ Πωγωνιανῆς Μαλαχίου ὡς παράνομον.

Καλλίνικος ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

[1] Συλλ. Κανονικῶν διατάξεων ὑπὸ Μ. Ι. Γεδεὼν σελ. 94.

Ἱερώτατε μητροπολῖτα Οὐγγροβλαχίας, ὑπέρτιμε καὶ ἔξαρχε Πλαγηνῶν, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργέ, χάρις εἴη σου τῇ ἱερότητι καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ. Ἐνταῦθα ἐνεχειρίσθη ἡμῖν τὸ πεμφθὲν παρὰ τῆς ἀρχιερωσύνης σου ἴσον τῆς διαθήκης τοῦ θανόντοντος ἀρχιεπισκόπου Πωγωνιανῆς Μαλαχίου, καὶ εἴδομεν τὰ ἐν αὐτῷ γεγραμμένα· δεῖ οὖν ἅπαντας γινώσκειν ὡς ἐκείνη, ὑπολαμβανομένη τισὶ τάχα διαθήκη, οὔτε διαθήκη ἐστίν, οὔτε ἐνέργειαν ἔχει διαθήκης· ὅταν γὰρ ἡ διαθήκη γένηται κατὰ τὰς παραγγελίας τῶν ἱερῶν νόμων, καὶ τοὺς παρ' αὐτῶν δεδομένους κανόνας καὶ τύπους, τότε ὑπάρχει ἀληθὴς διαθήκη καὶ τὴν ἰδίαν ἔχει ἐνέργειαν· φασὶ τοιγαροῦν οἱ θεῖοι νόμοι ρητῶς, ὅτι ὁ διατιθέμενος ὀφείλει ἔχειν ἐξουσίαν τοῦ διατίθεσθαι καὶ κατὰ νόμους διατίθεσθαι· ἄρα ὁ μὴ κατὰ νόμους διατιθέμενος, οὐ διατίθεται· οὔτε διαθήκη ἐστὶν ἡ παρ' αὐτοῦ τελεσθεῖσα, οὔτε δύναμιν ἔχει οὔτε ἐνέργειαν· καὶ πάλιν φασί, τότε τὰ ἐν τῇ διαθήκῃ ἀποτελέσματα τὸ εἶναι ἔχουσιν, ὅτε καὶ τὴν ἀρχὴν ἀνεπίψογον ἔχουσι· φησὶ γὰρ τὸ τέλος ἀνταποκρίνεται τῇ ἀρχῇ, ἐξ ἧς κατάγεται καὶ τῆς αὐτῆς ὑπάρχει φύσεως, ἕξεως τε καὶ δυνάμεως, καὶ ἀληθές ἐστι τὸ λεγόμενον τῆς κακῆς ἀρχῆς καὶ τὸ τέλος κάκιστον, καὶ οὐ μὴν μόνον τὸ τέλος φημί, ἀλλ' ἐξ ὁλοκλήρου ὡς εἰπεῖν τὸ σύνολον, καθώς που καὶ ὁ οὐρανοφάντωρ ἀποφαινόμενος φησίν· οὗ ἡ ἀρχὴ ἀδόκιμος καὶ τὸ πᾶν ἀβέβαιον, διὸ καὶ κατὰ διαφόρους καιροὺς οἱ φιλευσεβεῖς νόμοι τὰς κακοτρόπως παρὰ κανόνας τε καὶ ἔξω τῶν διωρισμένων τύπων γινομένας διαθήκας ἀνατρέπουσιν ἀποτόμως καὶ ρηγνύουσι, καὶ ἀκυροῦσι διόλου καὶ ἀπορραπίζουσιν, ὅτι δὲ ἡ φαινομένη αὕτη διαθήκη τοῦ ποτὲ Πωγωνιανῆς Μαλαχίου, κατεγνωσμένη ἐστὶ καὶ ἀσύστατος διαμπάξ, ματαία τε καὶ εἰς οὐδὲν λογιζομένη, δῆλόν ἐστι καὶ ἀναμφίβολον τοῖς νοῦν ἔχουσιν. Ἐπειδὴ οὐ γέγονε κατὰ τὴν [διευθέτησιν] τῶν ἱερῶν νόμων, καθὼς φαίνονται παρὰ ταῖς σεπταῖς νομοθεσίαις κείμενα τὰ περιστατικὰ κατ' εἶδος καὶ κατ' ὄνομα, ἐκεῖνα δι' ὧν κατασκευάζεται ἡ ἀληθὴς καὶ νόμιμος διαθήκη, ἐκείνη δὲ γεγονυῖα πάντως ὡς οὐδὲ γεγονυῖα λογίζεται· τὰ γὰρ συστατικὰ παντὸς τινὸς πράγματος εἰσαγόμενα μὲν συνεισάγουσι τὸ εἶδος, ἀναιρούμενα δὲ συναναιροῦσιν ἐκεῖνα ἀναμφιβόλως· οὐ γέγονε δὲ φημὶ κατὰ νόμους ἡ ψευδοσχεδιασθεῖσα ἐκείνη διαθήκη τοῦ Μαλαχίου, ὅτι οἱ θεῖοι νόμοι πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο διαγορεύουσι μεθ' ὅσης ἀσφαλείας, ὅπως ὅταν ὁ δια-

τιθέμενος παραβλάψη τὸν γνήσιον καὶ καθολικὸν αὐτοῦ κληρονόμον, καὶ μὴ μνησθῇ ἐκείνου εἰς τὴν διαθήκην, καὶ μὴ γράψη περὶ ἐκείνου ὅπως λάβη τὸ κατὰ νόμους ἀνῆκον αὐτῷ μερίδιον, ἄκυρος μένη ἡ διαθήκη ὡς ἀσύστατος, καὶ παρέχουσιν ἄδειαν τῷ κληρονόμῳ διαρρῆξαι τὴν τοιαύτην διαθήκην, καὶ ὡς ἀχρείαν ἀπορρίψαι· κληρονόμος οὖν καθολικῷ τρόπῳ καὶ δικαιοδοσίᾳ κρείττονι τῶν τελευτώντων ἀρχιερέων ὑπάρχει ἡ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία ὡς κεφαλὴ καὶ κορωνίς, δέσποινά τε κυρίως καὶ πλουτοδότις, καὶ ἐν δαψιλείᾳ χορηγὸς ἁπαξαπάντων πνευματικῶν καὶ σωματικῶν ἀγαθῶν πᾶσι τοῖς τροφίμοις αὐτοῖς, ὅσοι κατὰ διαφόρους βαθμοὺς καὶ τάξεις ὑποτελοῦσιν αὐτῇ καὶ ἐξ αὐτῆς περιθάλπονται, ἐξ ἧς καὶ οἱ τελευτήσαντες ἀρχιερεῖς ἔλαβον καὶ τὸν πνευματικὸν καὶ τὸν σωματικὸν πλοῦτον, τὴν ἀρχιερατικὴν ἀξίαν φημὶ καὶ τὰς ἐπαρχίας, ἐξ ὧν καὶ ἐδοξάσθησαν καὶ ἐπλουτίσθησαν· ἐκεῖνος γὰρ ὁ καλὸς Μαλαχίας πόθεν ἔλαβε τὸν πλοῦτον καὶ τὰ χρήματα ταῦτα, ἅπερ ὡς ἰδιόκτητα διανέμει ἔνθεν κἀκεῖθεν; οὔτε ἀπὸ κληρονομίας τῶν γονέων αὐτοῦ δήποθεν ἐκτήσατο, οὔτε ἐξ ἰδίας ἐμπορίας συνῆξεν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν εἰσοδημάτων πεπλούτηκεν· εἶτα τὴν πλουτοδότιδα καὶ εὐεργέτιδα αὐτοῦ καὶ δέσποιναν ἀγνωμόνως ἀποστραφεὶς οὐδόλως ἐμνήσθη εἰς τὴν ψευδοδιαθήκην αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀπόκληρον τὴν κυρίως κληρονόμον ἀπέδειξε· διὸ κατὰ τοὺς θείους νόμους οὐκ ἔστι διαθήκη, οὐκ ἔστι τὸ ἀπονενοημένον αὐτοῦ γράμμα καὶ ἀσύστατον, ἀλλὰ λῆρός τις μακρὸς καὶ ματαιολογία, σαθρὸν τὸ θεμέλιον ἐσχηκώς· καὶ γὰρ οἱ θεῖοι νόμοι φησὶ διοριζόμενοι τὴν διαθήκην, διαθήκη ἐστὶ δικαία βούλησις, ὧν τις θέλει μετὰ θάνατον αὐτοῦ γενέσθαι, ὥστε δῆλόν ἐστιν ὅτι τὸ θεμέλιον τῆς διαθήκης ἡ δικαία βούλησις ὑπάρχει· ἄρα ὅπου ἡ βούλησις οὐκ ἔστι δικαία, οὔτε διαθήκη ἐστί· ποῦ γοῦν φαίνεται ἡ δικαία βούλησις τοῦ Μαλαχίου ἐν τῷ ψευδογράμματι ἐκείνῳ, ὅπου γε αὐτὸς ἀδικεῖ προφανῶς τὴν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν κληρονόμον οὖσαν καθολικήν, καὶ ποιεῖ ταύτην ἀπόκληρον μετὰ πολλῆς ἀπονοίας καὶ ἀχαριστίας ὁ δείλαιος, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως καταφρονεῖ, ἥτις ἄνωθεν ἐπικρατεῖ καὶ ἀδιακόπως ἐνεργεῖται, ἥνπερ καὶ ἡ κραταιὰ βασιλεία ἐπιβεβαιοῖ διὰ τοῦ βασιλικοῦ αὐτῆς μπερατίου· ἀλλ' οὐδὲ τῆς ἱερᾶς ἐπισκοπῆς ἐφρόντισεν αὐτὸς ὁ κὺρ Μαλαχίας, οὔτε κἂν μικρὸν λεγᾶτον ἀφῆκεν αὐτῇ, ἐξ ὧν ἀπέλαυεν αὐτῶν ἐκείνης προσόδων, καὶ

ἐπλουτίσθη καὶ χρεώστης ὑπάρχει τῆς καταλλήλου ἀνταμοιβῆς, ἀλλ' ὡσανεί τε ἀλλότριος, ὅστις οὐδέποτε εἶδεν ἐκείνην, οὔτε ψυχροῦ ὕδατος ἐξ ἐκείνης ποτήριον ἔπιεν, οὕτως ἀπὸ τῆς αὐτοῦ μνήμης εἰς βάθος σκότους ἀπέρριψεν ἐκείνην. Τούτου χάριν γράφομεν καὶ ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ἐκείνη μὲν ἡ φαινομένη καὶ φανταζομένη παρά τισι διαθήκη τοῦ ἀρχιεπισκόπου Πωγωνιανῆς Μαλαχίου ἄκυρος ὑπάρχῃ διόλου, καὶ ἀνίσχυρος, καὶ οὐδὲν λογιζομένη, ὡς παράλογος, καὶ ἀσύστατος, καὶ παρὰ τοῖς ἱεροῖς νόμοις διαβεβλημένη, καὶ ἐπίμωμος, καὶ ἐπίψογος, ἡ δὲ ἀρχιερωσύνη σου φροντίσῃς τῆς ὑποθέσεως ὡς μελεδωνὸς καὶ ἐπιστάτης διὰ προτροπῆς ἡμετέρας συνοδικῆς, ὅπως τὰ μὲν ἀρχιερατικὰ ἄμφια ἐκείνου τοῦ Μαλαχίου καὶ τὰ χρυσόβουλλα ἐγχειρισθῶσι τῷ νῦν ἀρχιεπισκόπῳ Πωγωνιανῆς ἐπὶ τῷ ἀποκομισθῆναι δι' αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπήν, τὰ δὲ ἄλλα χρήματα καὶ κτήματα ἐκείνου καὶ τὰ σεπέτια πέμψητε τὴν ταχίστην ἐνταῦθα πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν ἐξ ἀποφάσεως, ἐπὶ τῷ διοικηθῆναι ἐκκλησιαστικῶς κατὰ τὴν τάξιν τῆς Ἐκκλησίας· ὅσοι δὲ ἂν φανῶσιν ἐνάντιοι τῇ ἐκκλησιαστικῇ ταύτῃ ἀποφάσει ἀφωρισμένοι εἴησαν (κτλ. ὡς συνήθως).

Σημ. Γεδεών. Πιθανῶς τῷ 1700 ἢ 1701 ἐξεδόθη, καθ' ἣν κεῖται τάξιν ἐν τῷ κώδικι τοῦ Κρι- τίου ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, ἐξ οὗ καὶ μετεγράφη.

ΑΔΗΛΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ[1]

Μοναστηριακῶν ἡ περιουσία ἀνήκει εἰς τὰ μοναστήρια, καὶ δὲν τοὺς κληρονομοῦσιν οἱ συγγενεῖς των.

Οἱ θεῖοι καὶ οἱ ἱεροὶ κανόνες τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, ὅσους οἱ πνευματέμφοροι πατέρες ὑπὸ τοῦ θείου ἐνηχούμενοι Πνεύματος κανονικῶς διετάξαντο καὶ ἐθέσπισαν καὶ μάλιστα διὰ ὑποθέσεις ἐκκλησιαστικὰς καὶ κυβερνήσεις ἱερῶν σκηνωμάτων καὶ σεπτῶν μοναστηρίων,

[1] Μ. Ι. Γεδεὼν αὐτόθι σελ. 180.

ἐν οἷς ἀκαταπαύστως ὑμνεῖται καὶ δοξάζεται ὁ Θεός, ἀναγκαίως ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν πρέπει νὰ φυλάττωνται ἀπαρασάλευτοι καὶ ἀμετακίνητοι εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα· διὰ τοῦτο καὶ ὅσοι φυλάττουσιν ἀκριβῶς τὰ κανονικὰ παραγγέλματα, καὶ μένουσιν ἔσω τῶν ὅρων τῆς εὐσεβείας, ἐκεῖνοι ἔχουσιν ἔπαινον καὶ μισθὸν παρὰ Θεοῦ, καὶ ὅστις ἤθελε τολμήσει νὰ ἀθετήσῃ καὶ νὰ ἀνατρέψῃ τι τούτων, ὁ τοιοῦτος ὡς ἀντίθεος καὶ ἀντίχριστος ὑποπίπτει τῇ ἐκκλησιαστικῇ παιδείᾳ, καὶ ταῖς ἀραῖς τῶν πατέρων ὑπεύθυνος γίνεται. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ τανῦν ὡς ἔγνωμεν, καὶ ἐπληροφορήθημεν ἀπὸ ἀναφορᾶς τῶν ἐν διαφόροις μοναστηρίοις καὶ σεπτοῖς οἴκοις πατέρων καὶ μοναχῶν, μία νεοφανὴς ἀδικία καὶ παρανομία ἀνήκουστος ἄρχισε νὰ ἐνεργῆται ἀναιδῶς ὑπό τινων χριστιανῶν μὲν κατὰ τὸ ὄνομα, τὰ δὲ ἔργα των πάσης δυσεβείας πλήρη, ἐπειδὴ καὶ ἂν ἤθελε συνέβη νὰ ἀποθάνῃ κανένας μοναστηριακὸς καλόγηρος καὶ μοναχός, ὁποῦ ἐπροσηλώθη καὶ ἔβανε τὴν μετάνοιάν του εἰς κανένα ἱερὸν μοναστήριον μετὰ τὸν θάνατόν του σηκώνονται οἱ συγγενεῖς του καὶ ζητοῦσι κληρονομίαν ἀπὸ τὴν περιουσίαν τοῦ ἀποθανόντος καλογήρου, καὶ κατατρέχουσιν ἐξωτερικῶς τὰ ἱερὰ μοναστήρια καὶ τοὺς ἐνασκουμένους ἐν αὐτοῖς πατέρας, καὶ προξενοῦσιν εἰς αὐτοὺς ζημίαν καὶ βλάβην καὶ ἐνόχλησιν οὐ μετρίαν, τὸ ὁποῖον τόλμημα καὶ ἐπιχείρημά τους, ὅτι εἶνε παρανομώτατον καὶ ἀσεβέστατον φαίνεται σαφέστατα ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς κανόνας τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸν ἕκτον κανόνα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίας συνόδου, ὁ ὁποῖος λέγει ρητῶς, ὅτι οἱ μοναχοὶ οὐδὲν ἴδιον ὀφείλουσιν ἔχειν, πάντα δὲ τὰ αὐτῶν προσκληροῦνται τῷ μοναστηρίῳ· ὁποῦ θὲ νὰ εἰπῇ, οἱ καλόγηροι δὲν ἔχουσιν κανένα ἰδικόν τους πρᾶγμα διότι αὐτοὶ λογίζονται ἀποθαμένοι εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, καὶ καθὼς οἱ νεκροὶ δὲν ἔχουσί τι ἴδιον, ἔτζη καὶ οἱ μοναχοί, εἴ τι δὲ καὶ ἂν εἶχον, ἢ καὶ ἀπόκτησαν μετὰ τὸ μονᾶσαι, ἐκεῖνα πάντα τῷ μοναστηρίῳ ἐγγίζουσι καὶ ὄχι εἰς τοὺς συγγενεῖς τους, διὰ τοῦτο καὶ παρακάτω λέγει ὁ κανών, ὅτι μετὰ τὸ μονᾶσαι τῶν προσόντων αὐτοῖς ἁπάντων τὸ μοναστήριον ἔχει τὴν κυριότητα, καὶ οὐδὲν περὶ τῶν οἰκείων φροντίζειν ἢ διατάσσεσθαι τούτοις παρακεχώρηται· ἤγουν ἀφόντας μονάσουν οἱ καλόγεροι εἰς ἓν μοναστήριον καὶ βάλουν τὴν μετάνοιάν τους, δὲν ἐξουσιάζουσι πλέον τὰ ὑπάρχοντά τους, ἀλλ' οὐδὲ εἰς τὸν θάνατόν τους ἔχουσιν ἄδειαν νὰ κάμουν δια-

θήκην, καὶ νὰ τὰ διαμοιράζουν, ἢ εἰς συγγενεῖς, ἢ εἰς ἄλλον τινά. Ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνα πλέον γίνονται ἴδια τοῦ μοναστηρίου, καὶ ὄχι ἐδικά τους. Τοιαύτης λοιπὸν οὔσης τῆς ἀποφάσεως τῶν θείων κανόνων. ὡς εἴπομεν, καὶ φυλαττομένης ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς μέχρι τοῦδε ἀμετακινήτου τὸ σύνολον, καὶ τῇ μακρᾷ συνηθείᾳ βεβαιωθείσης, δὲν ἠξεύρομεν τίνι τρόπῳ ἐπιχειροῦσι τώρα τινὲς χριστιανοὶ νὰ ζητοῦσι κληρονομίαν ἀπὸ τοὺς θνήσκοντας μοναστηριακοὺς καλογήρους ἐπὶ προφάσει συγγενείας, καὶ νὰ ἀντιφέρωνται τοῖς θείοις κανόσι καὶ τῇ μακρᾷ καὶ ἀνέκαθεν συνηθείᾳ, καὶ τολμῶσιν ἕνα παρανομώτατον ἐπιχείρημα, ὁποῦ ἐξ αἰῶνος δὲν ἠκούσθη ποτέ, χωρὶς νὰ ἔχωσι κανένα δίκαιον, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνα ὁποῦ ἀποκτῶσιν οἱ μοναστηριακοὶ καλόγηροι εἶναι ἐλεημοσύναι τῶν χριστιανῶν καὶ ἀφιερώματα, τὰ ὁποῖα ἐπ' ὀνόματι τοῦ μοναστηρίου συνάγουσι καὶ τοῦ μοναστηρίου λογίζονται ἴδια. Ποῖος λοιπὸν νοῦν ἔχων, καὶ φόβον Θεοῦ χριστιανός, τολμᾷ νὰ ζητᾷ, καὶ νὰ ἁρπάζῃ τὰ ἀφιερώματα τῶν ἱερῶν οἴκων καὶ νὰ γίνηται ἱερόσυλος, καὶ κλέπτης, καὶ ἅρπαξ ἱερῶν καὶ ἀφιερωμάτων. Ὅθεν εἰς ἀναίρεσιν τῶν τοιούτων ἀτοπημάτων συνδιασκεψάμενοι κοινῶς, γνώμῃ τε καὶ εἰδήσει τοῦ μακαριωτάτου καὶ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων, γράφοντες, ἀποφαινόμεθα, ἵνα τὸ ἀπὸ τοῦδε ὅστις, χριστιανὸς ὤν, ἤθελε τολμήσει νὰ ζητᾷ ἀπὸ περιουσίαν μοναστηριακοῦ καλογήρου, βαλόντος τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ εἰς κανένα ἱερὸν καὶ σεβάσμιον μοναστήριον, εἴτε τοῦ παναγίου καὶ ζωοδόχου Τάφου, εἴτε τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἢ καὶ πάντων τῶν ἁπανταχοῦ εὑρισκομένων, καὶ μετὰ θάνατον ἐκείνου, ὡς συγγενὴς δῆθεν καὶ κληρονόμος, καὶ ἐπιχειριζόμενος τρόποις ἀλλοτρίοις ἤθελε κατατρέξει κανένα ἱερὸν μοναστήριον καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς προϊσταμένους καὶ ἐνασκουμένους πατέρας, καὶ ζημίαν τινὰ καὶ βλάβην προξενήσῃ εἰς αὐτὰ οἱῳδήτινι τρόπῳ καὶ ἐνόχλησιν οἱανοῦν, καὶ ὅσοι δὲ συνεργοῦσι καὶ συμβοηθοῦσι τοῖς τοιούτοις καὶ τοὺς διεγείρουσι σατανικῶς εἰς τὸ νὰ ἐπιχειρίζωνται τοιαῦτα, ὡς ἀγγεῖα καὶ ὄργανα τοῦ σατανᾶ, ὁ τοιοῦτος ὡς ἀπεναντίας τοῖς ἱεροῖς κανόσι καὶ νόμοις φερόμενος, καὶ ὡς ἱερόσυλος καὶ ὡς κλέπτης καὶ ἅρπαξ τῶν θείων ἀφιερωμάτων, ὁποίας ἂν εἴη τάξεως καὶ ὁποίου βαθμοῦ, ἀφωρισμένος εἴη (ἕπονται αἱ συνήθεις ἀραί).

Σημ. Γεδεών. Μετεγράφη ἀπὸ τοῦ Κώδικος τοῦ Κριτίου σελ. 137-139.

ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟ ΜΑΡΩΝΕΙΑΣ

Ἴσον ἀπαράλλακτον τοῦ ἐκδοθέντος πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ γράμματος περὶ τῆς κατ' ἐκκλησιαστικὴν οἰκονομίαν διατηρήσεως τῆς προγεγονυίας διαθήκης τοῦ μακαρίτου Δέρκων κὺρ Ἀνανίου καὶ διορθώσεως τῶν ἀναφανέντων μετὰ ταῦτα χρεῶν ἐκείνου.

Νεόφυτος ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Διὰ τοῦ παρόντος ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ γράμματος γίνεται δῆλον, ὅτι ἐνεφανίσθη καὶ ἤδη ἐνώπιον ἡμῶν συνοδικῶς ἡ ἐνυπόγραφος, ἐνσφράγιστός τε καὶ ἐμμάρτυρος διαθήκη τοῦ μακαρίτου συναδέλφου ἡμῶν Δέρκων κυροῦ Ἀνανίου, ἥν τινα ὑπὸ ἐπιτρόποις ἐποιήσατο πρὸ τοῦ ἀπελθεῖν εἰς Θεραπεῖα, ἔτι δ' ἐνταῦθα τὰς διατριβὰς ποιούμενος, κατ' ἀρχὰς τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ σώας ἔχων τὰς φρένας καὶ ὑγιᾶ τὸν λογισμόν, ἐν ᾗ φανερῶν ὁ μακαρίτης ἐκεῖνος τήν τε χρηματικὴν αὐτοῦ περιουσίαν, καὶ τὴν εἰς ἱερὰ ἄμφια, καὶ τὴν εἰς ὀσπητιακὴν αὐτοῦ ἀποσκευήν, τὴν μὲν χρηματικὴν συμποσουμένην εἰς ποσότητα γρ. ὀκτὼ χιλιάδων καὶ πεντακοσίων δι' αὐλικῶν ὁμολογιῶν, τὴν δὲ εἰς ἱερὰ ἄμφια καὶ ὀσπητιακὴν ἀποσκευὴν διατιμωμένην ἐπὶ τρισὶ χιλιάσι καὶ ἑκατὸν γροσίοις, συμποσουμένην σύμπασαν τήν τε χρηματικὴν αὐτοῦ περιουσίαν καὶ τὴν εἰς ἱερὰ ἄμφια καὶ ὀσπητικὴν ἀποσκευὴν εἰς γρόσια ἕνδεκα χιλιάδας καὶ ἑξακόσια. Ταῦτα οὖν δηλοποιῶν ὁ μὲν μακαρίτης ἐκεῖνος ἐν τῇ ῥηθείσῃ διαθήκῃ αὐτοῦ, ἑπομένως διατιθέμενος διορίζει καὶ ἐπαφίησιν εἰς μὲν τὸ κοινὸν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας γρόσια χίλια, τῇ δὲ ἡμῶν μετριότητι γρόσια πεντακόσια, εἰς δὲ τὸ παγκάριον τοῦ καθ' ἡμᾶς πανσέπτου πατριαρχικοῦ ναοῦ γρόσια ἑκατόν, εἰς δὲ τὸ παγκάριον τῆς ἐν Θεραπείοις ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου γρόσια ἑκατόν, εἰς δὲ τὸν πανάγιον Τάφον γρόσια διακόσια, εἰς τὸ μοναστήριον

τοῦ Σινᾶ γρόσια πεντήκοντα, καὶ εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου κατὰ τὴν Πελοπόννησον γρόσια πεντήκοντα, ταῦτα πάντα καλῶς διαταξάμενος ἐπαφίησιν ἕνεκα ψυχικοῦ αὐτοῦ μνημοσύνου· τῷ δὲ αὐταδέλφῳ αὐτοῦ κὺρ Εὐσταθίῳ καὶ τῇ νύμφῃ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῶν γρόσια τέσσαρας χιλιάδας λόγῳ κληρονομίας καταλείπει· ἔτι δὲ καὶ τῇ ἀποδημούσῃ ἀδελφῇ αὐτοῦ Ἀσίμῳ καὶ τοῖς δυσὶ τέκνοις αὐτῆς γρόσια χίλια, τῷ δὲ πρωτοσυγκέλλῳ αὐτοῦ Ἰωσὴφ γρόσια χίλια ὀκτακόσια χρεωστούμενα αὐτῷ ἀπὸ δανείων· τοῖς ἀνθρώποις αὐτοῦ ἕνεκεν μισθοῦ τῆς δουλεύσεως αὐτῶν γρόσια χίλια· τοῖς ἰατροῖς καὶ εἰς ἰατρικὰ αὐτοῦ γρόσια τριακόσια· ἔτι δὲ καὶ χίλια πεντακόσια γρόσια εἰς χρονικὰ αὐτοῦ μνημόσυνα. Ταῦτα μὲν οὖν διορίζων ἀνεφάνη ὁ μακαρίτης ἐκεῖνος ἐν τῇ ῥηθείσῃ διαθήκῃ αὐτοῦ ῥητῶς περιεχούσῃ ποσοτικῶς τε καὶ ὀνομαστὶ τὰ ἀνωτέρω ἀπαριθμηθέντα· ἀλλ' ἤδη μετὰ τὴν πρὸς Κύριον ἐκδημίαν αὐτοῦ ἀπεδείχθη ἐπὶ συνόδου ἐνώπιον τῆς ἡμῶν μετριότητος δι' ἀποδείξεων ἔτι χρέος τοῦ μακαρίτου ἐκείνου συμποσούμενον εἰς γρόσια ἓξ χιλιάδας καὶ τριακόσια πεντήκοντα ἓν καὶ ἥμισυ, μηδόλως περιεχόμενον ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ μακαρίτου ἐκείνου· δηλονότι χίλια γρόσια μετὰ τὰ τῶν μελάχιδων κατὰ τὸν προγεγενημένον κοινῇ γνώμῃ καὶ συνοδικῇ διασκέψει διορισμόν, δύο χιλιάδας καὶ ἑκατὸν πεντήκοντα γρόσια εὑρεθέντα χρεωστούμενα μηνιαῖα διάφορα τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Δέρκων· χίλια γρόσια τὰ εἰς ἀποπλήρωσιν τοῦ οὗπερ συνήγαγεν ὁ μακαρίτης εἰσοδήματος τοῦ τρέχοντος ἔτους ἑξακόσια ὀκτὼ γρόσια· διακόσια εἰκοσιτρία γρόσια χρεωστούμενα πρὸς ἰατροὺς καὶ εἰς ἰατρικά, πλείω ἀποδειχθέντα τῶν ὧν διώρισεν ὁ μακαρίτης ἐκεῖνος ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ, ὡς εἴρηται, τριακοσίων γροσίων· τετρακόσια εἰκοσιοκτὼ γρόσια ὀφειλόμενα καὶ ταῦτα διὰ ρέσμι τῆς περιουσίας τοῦ μακαρίτου ἐκείνου καὶ εἰς ἔξοδα δύο κασὲμ χοτζετλαρῆ· τριακόσια εἰκοσιοκτὼ γρόσια τὰ εἰς ἔξοδα τῆς κηδείας καὶ κηροδοσίας τοῦ ἐνταφιασμοῦ αὐτοῦ· καὶ ἑπτακόσια ἑξήκοντα τέσσαρα γρόσια εἰς ἄλλα διάφορα ἔξοδα κατὰ τὸ ἐμφανισθὲν κατάστιχον. Τοσοῦτον μὲν οὖν χρέος ἀπεδείχθη ἐπὶ συνόδου, μηδόλως ἐν τῇ ῥηθείσῃ διαθήκῃ περιεχόμενον, ὅπερ καὶ ἐμποδὼν προσίστατο ἡμῖν πρὸς πρᾶξιν καὶ ἐνέργειαν τῶν ἐν τῇ ἐκείνῃ τῇ διαθήκῃ διοριζομένων, οὐδέ γε ἄλλη ἦν περιουσία ἐκείνου, ἵνα καὶ ἐξ ἐκείνης ἀποπληρωθῇ καὶ τὸ ἀποδειχθὲν ἤδη τοῦτο χρέος. Διὰ ταῦτα οὖν ταῖς γνώμαις ταλαντευόμε-

νοι καὶ μήτε τὴν διαθήκην τοῦ μακαρίτου ἐκείνου ἄκυρον παριδεῖν, μήτε τῶν δικαίων τούτων παραμελῆσαι ἀνεχόμενοι, τελευταῖον γνώμῃ κοινῇ καὶ συνοδικῇ διαγνώσει, τῇ συναινέσει ἅμα καὶ τῶν συμπαρόντων κληρονόμων τοῦ μακαρίτου ἐκείνου, καὶ τῶν ἐν τῇ διαθήκῃ διοριζομένων ἐπιτρόπων, ἔγνωμεν τὴν μέσην ταμεῖν καὶ ἐκ τῆς διαθήκης τὰ μὲν ὅλως ἀφελεῖν, τὰ δὲ περιελεῖν καὶ ἐλαττῶσαι, οὐχ ὡς ἀκυροῦντές τε ἐκείνην, ἀλλ' ἵνα ἀπολειφθῇ ἀνάλογός τις ποσότης εἰς ἀποπλήρωσιν τῶν ἀποδεδειγμένων τούτων νεοφανῶν χρεῶν τοῦ μακαρίτου ἐκείνου· καὶ δή, κατὰ κοινὴν γνώμην, γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ἐκ τῆς εἰρημένης διαθήκης τοῦ μακαρίτου συναδέλφου ἡμῶν Δέρκων κυροῦ Ἀνανίου, τὰ μὲν τῶν τεσσάρων χιλιάδων γρόσια, τὰ διοριζόμενα λόγῳ κληρονομίας τῷ ῥηθέντι αὐταδέλφῳ αὐτοῦ κὺρ Εὐσταθίῳ καὶ τῇ νύμφῃ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῶν, παντελῶς ἀφαιρεθῶσι καὶ μηδὲν παραλάβωσιν ἐκεῖνοι λόγῳ κληρονομίας· τὰ δὲ διοριζόμενα τῇ ἀδελφῇ αὐτοῦ Ἀσίμῳ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς χίλια γρόσια ἔγνωμεν, ἅτε μὴ συμπαρούσῃ ἐν τῇ διανομῇ ταύτῃ, μὴ ὅλως ἀφελεῖν, ἀλλὰ περιελεῖν τὰ ἡμίση, πεντακόσια γρόσια, καὶ μένοντα τὰ λοιπὰ πεντακόσια γρόσια καὶ φυλλατόμενα ἀσφαλῶς ἐγχειρισθῆναι ἢ τῇ ἰδίᾳ ἐλθούσῃ ἐνταῦθα, ἢ τῷ διορισθέντι παρ' αὐτῆς ἐπιτρόπῳ καὶ βεκίλῃ· ὁμοίως δὲ καὶ ἐκ τῶν χιλίων πεντακοσίων γροσίων τῶν διοριζομένων εἰς τὰ χρονικὰ αὐτοῦ μνημόσυνα, ὅπως ἀφαιρεθῶσι τὰ ἡμίση ἑπτακόσια πεντήκοντα γρόσια, μείνωσι δὲ μόνον τὰ λοιπὰ ἑπτακόσια πεντήκοντα εἰς ἐκτέλεσιν ἐκείνων· ἐκ δὲ τῶν διοριζομένων εἰς ἄλλα μέρη, ἐκ μὲν τῶν χιλίων γροσίων τῶν εἰς τὸ κοινὸν ἀφαιρεθῶσι τὰ διακόσια πεντήκοντα γρόσια, τῇ συναινέσει καὶ τῶν τιμιωτάτων ἐπιτρόπων τοῦ κοινοῦ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ δοθῶσιν εἰς τὸ κοινὸν μόνον τὰ ἑπτακόσια πεντήκοντα γρόσια· ἐκ δὲ τῶν πεντακοσίων γροσίων τῶν τῇ ἡμῶν μετριότητι ἐπαφιεμένων ἀφαιρεθῶσι τὰ διακόσια γρόσια καὶ λάβωμεν μόνον τὰ τριακόσια· ἐκ δὲ τῶν πεντακοσίων γροσίων τῶν διοριζομένων εἰς τὰ μοναστήρια τοῦ Ἁγίου Τάφου, τοῦ Σιναίου ὄρους, καὶ τοῦ κατὰ τὴν Πελοπόννησον Μεγάλου Σπηλαίου, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὰ παγκάρια, ἀφαιρεθῶσι μὲν ἐξ αὐτῶν τὰ διακόσια γρόσια, διανεμηθῶσι δὲ εἰς αὐτὰ μόνον τὰ τριακόσια· ἐκ δὲ τῶν χι-

λίων γροσίων τῶν διοριζομένων λόγῳ μισθοῦ τοῖς ἀνθρώποις τοῦ μακαρίτου ἐκείνου, ἀφαιρεθῶσι τὰ ἡμίση, πεντακόσια γρόσια, καὶ διανεμηθῶσιν αὐτοῖς μόνον τὰ πεντακόσια· καὶ οὕτως ἐπειδὰν ἀποπληρωθῇ ἅπαν τὸ χρέος τοῦ μακαρίτου ἐκείνου, τό τε ἐν τῇ διαθήκῃ καὶ τὸ ἐκτὸς τῆς διαθήκης, ἐξαιρουμένων τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα γροσίων τῶν χαρισθέντων ἐκ τῆς ποσότητος τῶν χρεωστουμένων μηνιαίων διαφόρων τῆς ἐπαρχίας Δέρκων, καὶ ἀποδοθῇ τοῦτο, τὰ καταλειπόμενα τεσσαράκοντα ὀκτὼ καὶ ἥμισυ γρόσια συνεξοδευθῶσιν εἰς τὰ ψυχικὰ χρονικὰ μνημόσυνα τοῦ μακαρίτου ἐκείνου, διὰ χειρὸς τῶν ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ διοριζομένων ἐπιτρόπων καὶ βασίδων. Ταῦτα οὖν ἀπεφάνθη συνοδικῶς, **οὐχὶ ἵνα ἀκυρώσωμεν τὴν διαθήκην, ἀλλ' ἵνα μάλιστα χαριζόμενοι τῇ μνήμῃ τοῦ ἀδελφοῦ μὴ παρίδωμεν ἐκεῖνον κατάχρεων·** ὅπου γε ἡ τοῦ δικαίου ἀπαίτησις ἐκεῖ παροράτεα καὶ τὰ λεγάτα καὶ τὰ λόγῳ κληρονομίας κατὰ πάντα δικαίου λόγον. Ἐπὶ τούτοις γοῦν ἅπασιν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν ἀποδεικτικὸν γράμμα καὶ ἐδόθη τοῖς ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ μακαρίτου διοριζομένοις ἐπιτρόποις καὶ τοῖς ἐνταῦθα ἐν τῇ βασιλευούσῃ κληρονόμοις αὐτοῦ εἰς διηνεκῆ ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αψγα΄. Ἐν μηνὶ Μαΐῳ Ἰνδικτιῶνος Θ΄.

† ὁ Καισαρείας Γρηγόριος.—† ὁ Ἐφέσου Σαμουήλ·—† ὁ Ἡρακλείας Μεθόδιος·—† ὁ Κυζίκου Ἀγάπιος·—† ὁ Νικομηδείας Μελέτιος·—† ὁ Χαλκηδόνος Ἱερεμίας·—† ὁ Τορνόβου Καλλίνικος·—† ὁ Προύσης Ἄνθιμος·—† ὁ Λαρίσσης Μελέτιος·—† ὁ Ξάνθης Ναθαναήλ.

Σημ. Γεδεών. Ἐκ τοῦ ϐπ' ἀριθ. 7 πατριαρχικοῦ κώδικος.

Βεζυρική ἐγκύκλιος τῆς 23 Σεβὰλ 1291 (20 νοεμβρίου 1874) (1).

Ἐπειδὴ τὸ Ρωμαϊκὸν Πατριαρχεῖον ἀνήγγειλε διὰ τακριρίου, ὅτι εἴς τινα μέρη τὰ ἱερὰ δικαστήρια ἐπεμβαίνουσι παρὰ τὸ νιζάμιον εἰς ὑποθέσεις θρησκευτικάς, οἷον διαθήκας, προικοσύμφωνα καὶ συνοικέσια, καὶ ἐξητήσατο τὴν ἔκδοσιν ἐγκυκλίου γράμματος ἀπαγορεύοντος τὰς τοιαύτας ἀνοικείους ἐπεμβάσεις, καὶ ἐπειδή, ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὰς καθαρῶς προικῴας καὶ συζυγικὰς διαφοράς, εἰς ταύτας δὲν πρέπει νὰ ἐπεμβαίνῃ ἄλλος τις καθόσον ἡ διαίτησις αὐτῶν ἀνήκει ἀνέκαθεν εἰς τοὺς πνευματικοὺς ἀρχηγούς, ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰς διαθήκας, καθωρίσθησαν ἐν τῇ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 7 Σεφὲρ τοῦ 78 ἔτους περὶ τῶν χριστιανικῶν διαθηκῶν ἐκδοθείσῃ ἐγκυκλίῳ οἱ ὅροι, καθ'οὓς αὗται θέλουσι θεωρεῖσθαι ἔγκυροι ἢ ὄχι, καὶ κατὰ συνέπειαν δέον, ὅπως καὶ ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο διατηρῶνται οἱ ὅροι οὗτοι, καὶ ἐπειδὴ τόσον ὡς πρὸς τὰ ἀντικείμενα ταῦτα, ὅσον καὶ διότι τὸ εἰρημένον οὐσοῦλι ἐγένετο ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ μὴ ἀπαντῶσι δυσκολίας οἱ χριστιανοὶ ὡς πρὸς τὰς θρησκευτικὰς ὑποθέσεις των, θὰ συνεπαγάγῃ εὐθύνην μία κακὴ χρῆσις αὐτοῦ, ἤτοι ἤθελε παραβλάπτει τὰ καθεστῶτα νιζάμια, διὰ ταῦτα γράφοντες διὰ τῆς παρούσης ἀξιοῦμεν τὴν ὑμετέραν ἐξοχότητα, ὅπως δώσῃ τὰς δεούσας διαταγάς, οἷς δεῖ, ὥστε νὰ μὴ συμβαίνωσι τοὐντεῦθεν τοιαῦται καταχρήσεις.

---

(1) Μ. Καραβοκυροῦ «Κῶδιξ» σελ. 155.

'Αναφορὰ τῶν μοναχῶν μεγίστης Λαύρας Ἄθω πρὸς τὸν Κυβερνήτην ἐν ἔτει 1830 πρὸς προστασίαν τῶν ἐν Ἑλλάδι μετοχίων. (Ἐκ τῶν ἀρχείων τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν).

Θεοσοφώτατε Κυβερνῆτα καὶ εὐσπλαγχνικώτατε Κύριε!

Τὴν ὑμετέραν μεγαλοφυεστάτην ἐξοχότητα ταπεινῶς προσκυνοῦμεν ἐκ βαθέων ψυχῆς ἐν αὐτῷ εὐχόμενοι.

Ποία ὑπῆρχεν ἡ κατάστασις τῶν τοῦ Ἄθωνος μοναστηρίων τόσον πρὸ ταύτης τῆς ἐποχῆς, ὅσον καὶ ἐπ' αὐτῆς μέχρι τοῦ νῦν ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἐλευθερίας τρέχουσα, νομίζομεν μὴ εἶναι ἀδήλους εἰς τὴν σεβαστὴν αὐτῆς ἐξοχότητα· ὅμως μέν τοι σημειοῦμεν ἐν συντόμῳ μικρὸν πρὸς εὐδηλοτέραν κατάληψιν τῆς παρούσης αὐτῶν ἀθλιότητος· πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐκ τῶν ἀνέκαθεν χρόνων τῶν ἀοιδίμων ἔτι καὶ ὀρθοδόξων Βασιλέων, ὁ πόρος αὐτῶν ἦν ἐκ διαφόρων μετοχίων ἐκκλησιαστικῶν καὶ δικαίων, ἅπερ πάντα κατὰ καιροὺς ἀνέθεντο οἱ ὀρθόδοξοι καὶ ἀοίδιμοι χριστιανοὶ Βασιλεῖς, προικίζοντες αὐτὰ διά τε τῶν ῥηθέντων πρὸς κυβέρνησιν καὶ στερέωσιν ἀναγκαίων, καὶ δι' ἄλλων παντοίων ἀφιερωμάτων τε καὶ ἱερῶν ἀναθημάτων· κατὰ διαδοχὴν τόσον οἱ προγενέστεροι αὐτῶν, ὅσον καὶ οἱ μεταγενέστεροι ἐπίσης ἐπικυροῦντες ἀσφαλῶς δι' ἰδίων χρυσοβούλλων, ἵνα εἰσαεὶ διαφυλάττωνται ἀναφαίρετα ἀπὸ τῆς δεσποτείας αὐτῶν τῶν μοναστηρίων, καὶ οὕτω κατὰ τὴν ὄντως βασιλικὴν αὐτῶν πρόνοιαν μέχρι ταύτης τῆς ἐποχῆς τὰ πλεῖστα διετηρήθησαν ἐλέῳ Θεοῦ ἀδιάσειστα καὶ ἀναπόσπαστα εἰς πᾶσαν περιστατικὴν ἀλλοίωσιν τῶν καιρῶν. Εἰς ταύτην ὅμως τὴν ἐποχήν, οἷς οἶδεν ὁ Θεὸς κρίμασι, συῤῥεύσασαι πανταχόθεν περιστάσεις φοβεραὶ καὶ κακουχίαι ἀλλεπάλληλοι ἔξωθέν τε καὶ ἔσωθεν, ἔξωθεν μὲν ἀπεστέρησαν ἡμᾶς πάντων τῶν ἀνωτέρω ῥηθέντων δικαίων καὶ τόπων, ἐξ ὧν ἐποριζόμεθα τὰ πρὸς διατήρησιν, τόσον τῶν μοναστηρίων, ὅσον καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς κατοικούντων ἀναγκαῖα, ἔσωθεν δὲ εἰς τοσοῦτον ἐξέθλιψαν ἡμᾶς δι' ἀσχολάστων καὶ ἀφεύκτων δοσιμάτων καὶ ἑτέρων ἐξόδων, ὥστε ἐσχάτῃ ἐπισχεθέντες ἀμηχανίᾳ, μάλιστα οἱ ἐν τῇ εὐαγίστῃ Λαύρᾳ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου κατοικοῦντες,

τῶν ὁποίων ἡ θλίψις καὶ ἡ στενοχωρία ἐπικατέστη ἔτι πλέον κατὰ τὸν λόγον τῶν κεφαλιακῶν δοσιμάτων τῶν ἐν αὐτῇ καὶ τῶν περὶ αὐτὴν οἰκούντων καὶ ἐνασκουμένων πατέρων, ἔγνωμεν προσδραμεῖν εἰς τὴν φιλάνθρωπον πρόνοιαν τῆς Θεοφρουροῦ του αὐτῆς ἐξοχότητος, οὐχ ὡς ζητήσοντες παρ' αὐτῆς ὀχληρῶς ἔλεος χρηματικόν, ἀλλ' ἵνα παρακαλέσωμεν, ἐὰν ἔτι ἡ κυριότης τῶν παρὰ τῶν ἀοιδίμων Βασιλέων δοθέντων τῇ ἱερᾷ ἡμῶν Μονῇ Χρυσοβούλλων ἰσχύῃ, καὶ οὐ κατήργηται ἐκ τῶν σεβασμίων μέν, ἀγνώστων δὲ παρ' ἡμῖν θεσπιμάτων τῆς σεβαστῆς Διοικήσεως τῆς Ἑλλάδος, καὶ δυνάμεθα παραλαβεῖν ὡς οἰκεῖα τά τε κατὰ τόπον μετόχια καὶ ἐκκλησίας καὶ τὰ δίκαια, τῶν ὁποίων ὡς κυρίους ἡμᾶς ἀποφαίνονται τά τε ρηθέντα χρυσόβουλλα τῶν Βασιλέων καὶ τὰ κατὰ καιροὺς πατριαρχικὰ συγλίλια· παρακαλοῦμεν ἱκετεύοντες θερμῶς τῇ αὐτῆς ἐξοχότητι, ἵνα διά τινος σεβαστῆς αὐτῆς διαταγῆς διορίσῃ τοὺς φέροντας τὸ παρὸν ἡμῶν σεβασμίους πατέρας καὶ κατὰ πνεῦμα ἡμῶν ἀδελφούς, τόν τε προηγούμενον Ναθαναήλ, τὸν Ἐκκλησιάρχην Παρθένιον, καὶ Χατζῆ Παρθένιον, πληρεξουσίους ἐπιτρόπους ἐκ μέρους τῆς εὐαγοῦς ἡμῶν Μονῆς, ἐπὶ πᾶσι τοῖς μετοχίοις καὶ δικαίοις καὶ Ἐκκλησίαις, τοῖς κατὰ τόπους ἐκεῖσε εὑρισκομένοις· ὥστε πορισάμενοι ἐξ αὐτῶν τὴν θεραπείαν τῶνχαλεπῶν ἡμῶν θλίψεων καὶ τῶν ἀνυποίστων συμφορῶν, ἡμεῖς μὲν ἀποσεισάμενοι τὸν βαρὺν ζυγὸν τῶν πολυμερίμνων περισπασμῶν, ἡσυχάζωμεν ἀμερίμνως, ὡς ἀπαιτεῖ τὸ ἀπαραίτητον χρέος τῆς μοναδικῆς ἡμετέρας Πολιτείας, ἱκετεύοντες τῷ Θεῷ διὰ παντὸς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς αὐτῆς ἐξοχότητος, ὁ δὲ Θεὸς καταγράψει τὸ αὐτῆς σεβαστὸν ὄνομα, ὁμοῦ μὲ ἀειμνήστων κτητόρων τῆς μονῆς Βασιλέων, ἐν βιβλίῳ ζωῆς.

αωλ'. μαρτίου ιε.

Τῆς ὑμετέρας μεγαλοφυεστάτης ἐξοχότητος
ἱκέται πρὸς Θεὸν διάπυροι καὶ δοῦλοι ταπεινοί.
Οἱ ἐν τῇ ἱερᾷ μεγίστῃ Λαύρᾳ τοῦ Ἄθωνος ἐνασκούμενοι Πατέρες.

Ἔκθεσις Κυρίλλου ἐπισκόπου Σάμου πρὸς τὸν Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος περὶ τῆς ἐν Σάμῳ καταστάσεως τῆς ἐκκλησίας ἐν ἔτει 1830 (Ἐκ τῶν ἀρχείων τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν).

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Παιδεύσεως Γραμματείαν τῆς Σ. Κυβερνήσεως!

Ἐκπληρῶν τὸ 7ον ἄρθρον τῶν ὑπ' ἀριθ. 13 ὁδηγιῶν τῆς Γραμματείας ταύτης, διευθύνω πρὸς αὐτὴν τὸν ὀνομαστικὸν κατάλογον τῶν ἐπὶ τῆς παροικίας μου Σάμου Ἱερέων, Ἱερομονάχων καὶ Μοναχῶν.

Ὁ κατάλογος οὗτος κατεγράφη δι' ἐπὶ τούτῳ περιελθόντος πάσας τὰς Κωμοπόλεις καὶ χωρία τοῦ Ἀρχιδιακόνου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, ἐπιφορτισθέντος συνάμα καὶ τὴν κοινοποίησιν καὶ ἐπ' ἐκκλησίας ἀνάγνωσιν τῶν ὑπ' ἀριθ. 14 καὶ 15 Ἐγκυκλίων τῆς Σ. Κυβερνήσεως καὶ τῆς Γραμματείας, καθὼς καὶ τὴν διανομὴν τοῦ παραινετικοῦ πρὸς τὸν Κλῆρον λόγου, καὶ τὴν ἐκ μέρους τῆς Ἀχιεπισκοπῆς ἀνάπτυξιν αὐτοῦ τοῦ λόγου καὶ διάταξιν πρὸς τὸν Κλῆρον, θεμελιωμένην ἐπὶ τῶν ὁδηγιῶν τῆς Γραμματείας, καθὼς καὶ τὴν προσοχὴν περὶ τῆς καθαριότητος τῶν Ἱερῶν Ναῶν.

Ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐπὶ τοῦ καταλόγου στήλῃ τῶν παρατηρήσεων σημειοῦται πρόστισιν ἄλλοις ἀξίοις σημειώσεως, καὶ ἡ διαγωγὴ ἑκάστου, ὅσων δὲ ἡ διαγωγὴ καὶ πολιτεία εἶναι ἐπὶ μᾶλλον καλὴ καὶ εὐϋπόληπτος καὶ ὅσων ἐστὶ μᾶλλον κακὴ καὶ δυσάγωγος εἰς διόρθωσιν, σημειοῦται ῥητῶς· ἐφ' ὅσων ἀποσιωπᾶται, ἐννοεῖται τὸ κοινὸν καὶ μέτριον τῆς ὑπολήψεως αὐτῶν καὶ πολιτείας.

Ἡ περιφορὰ τῶν μοναστῶν εἰς τὰς Κωμοπόλεις καὶ χωρία ἐμετριάσθη ὅσον ἠδύνατο διὰ τῆς δοθείσης πρὸς τοὺς Ἡγουμένους περὶ τούτου διατάξεως τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, καὶ διὰ τοῦ δοθέντος πρὸς τὰς Ἀστυνομίας μέτρου τοῦ νὰ μὴ γίνωνται δεκτοὶ εἰς τὰς Κωμοπόλεις καὶ χωρία οἱ ἄνευ ἐγγράφου ἀδείας τοῦ ἡγουμένου των ἐρχόμενοι μονασταί.

Ἐκ τῶν ἱερομονάχων καὶ μοναχῶν διατριβόντων ἀνωφελῶς εἰς τὰς Κωμοπόλεις καὶ χωρία, ὅσοι εὐπειθεῖς ὑπήκουσαν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰς

Μονάς, καὶ κοινωνήσωσιν ἑαυτοὺς εἰς τὰ καθήκοντα τῶν μοναστῶν· οἱ δὲ τοῦ ἐναντίου χαρακτῆρος εἰσέτι δὲν ὑπήκουσαν· ἀλλ' ἐλπίζω καὶ τούτου τὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὴν συνέργειαν καὶ δραστηριότητα τοῦ ἐκτάκτου ἐπιτρόπου τῶν Ἀνατολικῶν Σποράδων.

Ὅσον περὶ τῆς καταστάσεως ἐν γένει τοῦ ἱερατείου καὶ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς παροικίας μου ἀναφέρω ὡς ἐν συντόμῳ τὰ ἑξῆς. Τὸ ἱερατεῖον ὑπάρχει σχεδὸν ὅλον ὑπὸ ἀμάθειαν, λυπηρὸν ἀποτέλεσμα τοῦ πολυχρονίου ζυγοῦ τῆς τυραννίας καὶ τῆς ἐπακολούθου πτωχείας! Ἐκ τῆς ἀμαθείας σκοτισμένον, δὲν γνωρίζει τὰ καθήκοντά του, ἐκ δὲ τῆς ἀπορίας τῶν ἀναγκαίων καταθλιβόμενον, παραμελεῖ τὰ πρὸς τὸν Ναὸν Ἱερὰ χρέη του, καταφεῦγον εἰς ἀνοικείους τοῦ ἱεροῦ ἐπαγγέλματός του ἐπιχειρήσεις δι' ἀπόλαυσιν τῶν πρὸς ζωάρκειαν. Ἐπιθυμητὴ λοιπὸν εἶναι ἡ ἐποχή, καθ' ἣν θέλει ἐκπληρωθῇ ἡ ἐπαγγελθεῖσα εὐχὴ τῆς Σ. Κυβερνήσεως τὸ νὰ παραμυθήσῃ τὰς χρείας τοῦ Κλήρου εἰς ἐπάρκειαν τῶν ἀναγκαίων αὐτοῦ.

Περὶ τῶν ἱερῶν Καταστημάτων θεωρῶ περιττὸν νὰ δώσω πληροφορίαν τινά, ἐν ᾧ αἱ περὶ αὐτῶν λεπτομερεῖς πληροφορίαι ἐδόθησαν μέχρι τοῦδε εἰς τὴν Σ. Κυβέρνησιν ἀπὸ τὸν ἔκτακτον ἐπίτροπον τῶν Ἀνατολικῶν Σποράδων, τοῦτο μόνον προσθέτω ὅτι φθόνος τοῦ μισοκάλου διέκοψε τὴν ἐπὶ τῶν ἱερῶν Καταστημάτων ἐνέργειαν τῶν μέτρων τοῦ ἐκτάκτου ἐπιτρόπου, καὶ ἐπέφερε τὴν νέκρωσιν τῶν κοινῶν Σχολείων τῆς Σάμου, ἂν ὄχι ὅλων, μ' ὅλον τοῦτο αἰσθανόμενοι οἱ Σάμιοι τὴν ἀνάγκην τῶν φώτων, δὲν ἔλειψαν διὰ τῆς συνεργείας καὶ ζήλου τοῦ ἐκτάκτου ἐπιτρόπου νὰ συστήσωσι δι' ἰδίας των συνδρομῆς ἀλληλοδιδακτικὰ καὶ ἑλληνικὰ προσωρινὰ Σχολεῖα.

Ὁ κατάλογος τῆς Ἰκαρίας διὰ τὸν καιρὸν τοῦ χειμῶνος δὲν ἔγινεν εἰσέτι· θέλει δὲ γίνει κατὰ τὸν αὐτὸν τῆς Σάμου τρόπον.

ὑποσημειοῦμαι μὲ τὸ ἀνῆκον σέβας
τῇ 27 Μαρτίου 1830.
Ἐν Βαθεῖ Σάμου.

ΣΑΜΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΣ

Ἀναφορὰ μητροπολίτου Παροναξίας πρὸς τὸν Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος (Ἐκ τῶν ἀρχείων τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐκκλησιαστικῶν).

Τὴν ἀξιοσέβαστήν μοι αὐτῆς ἐξοχότητα ταπεινῶς ἐν κυρίῳ εὐχόμενος ὡς εἰκὸς προσκυνῶ.

Ἐξοχώτατε!

Ἐδέχθην τὴν ὑπὸ τῆς ὁποίας μ' ἐτιμήσατε ὑπ' ἀριθ. 183 ἐπιστολήν σας, εἰς ἣν σπεύδω νὰ κάμω τὴν ἀνήκουσαν ἀπάντησιν.

Σᾶς καθυπέβαλα πρὸ καιροῦ τὰ δικαιώματά μου εἰς τὴν Μητρόπολιν ταύτην κληρονομικὸν κτῆμα τῶν κατὰ καιρὸν Ἀρχιερέων Παροναξίας, τὴν ὁποίαν ἐπὶ ἀναρχίας μὲ καθυστέρησαν οἱ Διοικηταὶ καὶ Στρατιῶται τῆς ἐκτελεστικῆς δυνάμεως. Σᾶς ἐφανέρωσα τὴν παροῦσαν κατάστασίν της ὅτι κινδυνεύει νὰ καταστῇ παντάπασιν ἄχρηστος, διὰ τὰς καταχρήσεις τῶν ἁρπασάντων, παρακαλῶν νὰ μ' ἀποδοθῇ διὰ διαταγῆς σας τὸ κανονικὸν τοῦτο κτῆμα μου· ἐπίσημος Διαταγὴ πρὸς τὸν προσωρινὸν Διοικητὴν ὑπ' ἀριθ. 182 καὶ ἐπιστολὴ πρὸς ἐμὲ ὑπ' ἀριθ. 183 διέταττε νὰ κενωθῇ ἀμέσως ἡ Μητρόπολις αὕτη, νὰ ἀνακαινισθῇ μ' ἔξοδα ἴδιά μου καὶ τῆς κοινότητος, καὶ καθ' ὑπόσχεσιν ν' ἀναπληρώσητε τὰ ἐλλείποντα, ἐὰν δὲν ἐξαρκέσουν τὰ χρηματικὰ τῶν δύο μερῶν ἔξοδα.

Ἐξοχώτατε! ὅταν πρὸ δέκα χρόνων παρέλαβον τὴν Μητρόπολιν Παροναξίας, συμπαρέλαβον καὶ ὑπέρογκα χρέη, συμποσούμενα περὶ τὰς 80 χιλιάδας γροσίων· αἱ καιρικαὶ ἀνωμαλίαι δὲν μ' ἐσυγχώρησαν ὄχι τὰ χρέη μου νὰ πληρώσω, ἀλλὰ μοὶ προὐξένησαν καὶ τὴν εἰρημένην ζημίαν σημαντικὴν πρὸς ἐμέ. Μόλις σήμερον προσπορίζομαι τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἐκτρεφόμενος ἀναλόγως τοῦ χαρακτῆρος μου, καὶ ἐκτὸς τῶν ἄλλων ὅσα κάμω ἐξόδων, ἐκτὸς ὅτι ἐξ ἰδίων ἠγόρασα ὅσα ἐχρειάζοντο κινητά, πληρώνω συγχρόνως 600 γρόσια κατ' ἔτος διὰ κατοικίαν μου· ἀπ' ὅλα ταῦτα συμπεράνατε ἂν μὲ περιττεύῃ τι διὰ νὰ συνεισφέρω εἰς ἀνακαίνισιν τοῦ κτήματός μου, τὸ ὁποῖον εὐχαρίστως ἤθελα κάμει χωρὶς νὰ παρενοχλῶ μὲ ζητήματα τοιαῦτα τὴν Σ. Κυ-

βέρνησιν, ἀλλ' ὅμως ἤθελεν εἶσθαι ἀδικία δι' ἐμὲ μεγίστη, ἐὰν ἀντὶ νὰ λάβω τοσούτων ἐτῶν ἐνοίκια, ὑποχρεωθῶ νὰ καταβάλω ἐκ τοῦ ὑστερήματος πρὸς ἐπανόρθωσιν κτήματός μου, τὸ ὁποῖον αἱ τοπικαὶ ἀρχαὶ παραλαβοῦσαι μὲ βίαν τὸ κατέστησαν ἐρείπια εἰς κατάστασιν ἀξιοδάκρυτον.

Ὅλα ταῦτα καθυποβάλλω ὑπὸ τὴν ἐπίκρισιν τῆς Υ. Ε. καὶ παρακαλῶ ἀφοῦ θεωρήσετε πλέον ἐσκεμμένως τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, νὰ ἐκδώσετε ἀπόφασιν ἀνάλογον τῆς ὑπολήψεως καὶ δικαιοσύνης σας. Δὲν θέλει δὲ παύσει νὰ κατευθύνῃ πρὸς τὸν ὕψιστον τὰς εὐχάς του

ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος.

Ἐκ Νάξου τὴν Φεβρουαρίου 1830.

Ὁ ταπεινὸς Μητροπολίτης Παροναξίας
ΙΕΡΟΘΕΟΣ

Ἔγγραφα ἀφορῶντα τὰ μοναστήρια τῆς Σίφνου ἐν ἔτει 1830 (Ἐκ τῶν ἀρχείων τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐκκλησιαστικῶν).

Ἑλληνικὴ Πολιτεία

Ὁ Διοικητὴς Σίφνου κ.τ.λ.

Πρὸς τὴν Ἀστυνομίαν τῆς νήσου Σίφνου.

Πληροφορούμενον τὸ Διοικητήριον παρὰ πολλῶν εὐϋπολήπτων καὶ τιμίων πολιτῶν, ὅτι κακοήθεις τινες ἀσυστόλως καὶ ἀναισχύντως φέρονται πρὸς τὰ γυναικεῖα Ἱερὰ καταγώγια, τινὲς δὲ πάλιν ἐκ τῶν μοναζουσῶν γυναικῶν διατρίβουν ὥρας καὶ ἡμέρας κατὰ τὰ μοναστήρια τῶν μοναχῶν, καὶ κατὰ διάφορα ἄλλα μέρη, ἐναντίον τῆς ἐπαγγελλομένης διαγωγῆς των, καὶ τῆς ἀπαιτουμένης εἰς αὐτὰς κοσμιότητος, πράττουσαι ἄσχημα καὶ ἄσεμνα [1].

Διὰ τοῦτο προσκαλεῖσαι, Κύριε, νὰ ἐπαγρυπνῇς, καὶ ἂν οὕτως ἔχῃ ν' ἀναφέρῃς ἀμέσως πρὸς τὸ Διοικητήριον, χωρὶς ἄλλην περὶ τούτου πρᾶξίν σου.

Ἐν Σίφνῳ τῇ 21 Μαρτίου 1830.

Ὁ Διοικητὴς Σίφνου κτλ.
Ι. ΠΙΤΑΡΗΣ

---

[1] Εἶνε περίεργον ὅτι ὅμοιαι ἀκαταστασίαι καὶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος α[ἰῶ]νος ἐν Σίφνῳ συνέβαινον, ὡς ἐξάγεται ἐκ γράμματος τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου (1797) (Γεδεὼν Κανονικαὶ Διατάξεις σελ. 304).

Σχέδιον ἰδιαιτέρας διατάξεως τῶν δύο γυναικείων Μοναστηρίων τῶν κατὰ τὴν Νῆσον Σίφνον

α΄) Θέλει εἶναι ἡ θύρα τοῦ Μοναστηρίου κλεισμένη πάντοτε, καὶ τὰ κλειδιὰ θέλει κρέμανται εἰς τὸ Ἡγουμενεῖον· ὅταν ἔλθῃ τις πρὸς ἐπίσκεψιν συγγενοῦς τινος καλογραίας, οἷον ἀδελφὸς ἢ πατήρ, ἢ ἄλλος τις τῶν ἐμπορευομένων μετ᾽αὐτῶν, εἰς προσδιωρισμένην πάντοτε ὥραν, δηλ. μίαν ὥραν πρὸ τῆς μεσημβρίας, ἕως μίαν μετὰ . . . . . καὶ ὄχι ἄλλοτε κατ᾽οὐδένα λόγον καὶ πρόφασιν, καὶ δίδεται ἡ εἴδησις εἰς τὴν Ἡγουμένην, καὶ ἀφοῦ ἡ ἰδία, ἢ ἄλλη τις ὑπ᾽ αὐτὴν συγχωρήσῃ τὴν εἴσοδον, μέχρι προσδιωρισμένῳ τόπῳ πλησίον τῆς θύρας, καὶ πληροφορηθεῖσα περὶ τῆς δικαιολογημένης αἰτίας, φέρει τὴν ζητουμένην μὲ τὴν ἀπαιτουμένην σεμνότητα, καὶ ἀφ᾽ οὗ ὑπ᾽ ὄψιν της πάντοτε τελειώσει ὅσον ἦτον χρεία, ἀναχωρεῖ εὐθὺς ὁ προσελθὼν καὶ κλείεται πάλιν ἡ θύρα.

β΄) Ὅταν θέλει ἐξέρχωνται διὰ συλλογὴν λαχάνων, ἢ ἄλλων παρομοίων χρειῶν των, δὲν θέλουν εἶσθαι ὀλιγώτεραι τῶν πέντε καὶ πάντοτε συνοδευόμεναι μὲ μίαν ἢ μὲ δύω τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ταῦτα πάντα μὲ τὴν ἄδειαν τῆς Ἡγουμένης, διὰ νὰ ἦναι αὕτη πλέον προσεκτικὴ διὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτῶν.

γ΄) Νὰ μὴν ἐξέρχεται οὐδεμία πρὸς ἐπίσκεψιν συγγενοῦς, ἐκτὸς γονέων, ἀδελφῶν, ἢ ἄλλου ἐπέχοντος τόπον παρομοίων συγγενῶν καὶ τοῦτο δύο φοραῖς κατὰ μῆνα (καὶ προσωρινῶς).

Ἡ νέα θέλει συνοδεύεται πάντοτε μὲ μίαν τῶν πρεσβυτέρων, ἥτις κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν συνοδευομένη, χρεωστεῖ νὰ ἐπανέρχεται πρὸς τὸ κελλίον της, σεμνοφοροῦσα καὶ χαρακτηριστικόν τι φέρουσα τοῦ μοναχικοῦ τάγματος.

δ΄) Ἂν τινὰς ἐκ τῶν πολλὰ οἰκείων συγγενῶν ἀσθενῇ καὶ κινδυνεύῃ. νὰ ἠμπορῇ νὰ διαμείνῃ δύω ἢ τρεῖς ἡμέρας πλησίον του καὶ μετὰ τὴν ἐλπιζομένην ἀνάρρωσιν τοῦ ἀσθενοῦς, μετὰ τὴν ἀποβίωσίν του νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὸ Μοναστήριον, δίδουσα ἐν ταὐτῷ λόγον τῶν πρακτικῶν της πρὸς τὴν Ἡγουμένην.

ε΄) Νὰ ἐκλεχθῶσιν ἓξ πρεσβύτεραις ἀπὸ τὸ ὅλον τοῦ τάγματος μὲ συναίνεσιν τῆς Ἡγουμένης, καὶ μὲ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ ἀρχιε-

ντος ... ου (1797)

ρέως, ὥστε νὰ προβλέπωσι τὰ περὶ οἰκονομίας τοῦ ὅλου, καὶ αἱ ὁποῖαι ἠμποροῦν νὰ ἐξέρχωνται συνεχῶς εἰς τὴν πόλιν, καὶ νὰ προμηθεύουν πᾶν εἶδος ἀναγκαίων εἰς κάθε μίαν.

ϛ΄) Ὅσοι ἄνδρες διὰ τὰς ἐργασίας τοῦ μοναστηρίου, πρέπει νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὸ Ἡγουμενεῖον, ὅπου θέλει παρευρίσκονται αἱ πρεσβύτεραι καὶ παρὰ τῆς κοινότητος ἐκλεχθεῖσαι, καὶ θέλουν διατάττῃ μετ' αὐτῶν τῶν ἐργατῶν τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὴν κάθε μίαν χωρὶς νὰ ἠμποπορῇ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν νὰ εἰσέλθῃ ἰδιαιτέρως εἰς κελλίον.

ζ΄) Ὅταν διὰ τὰς ἐπισήμους ἡμέρας ἤθελε κάμει χρεία ἱερέων νὰ ψάλλωσι πανήγυριν, θέλει προσκαλεῖται ὁ Ἀρχ. ἢ ὁ ἐπίτροπος αὐτοῦ νὰ συγχωρῇ εἰς ὅποιους τῶν ἱερέων αὐτὸς ἤθελεν ἐγκρίνει, καὶ μετὰ τὴν ἱεροπραξίαν νὰ ἐξέρχωνται εὐθύς.

η΄) Ὁ διαμένων ἐφημέριος εἰς τὸ Μοναστήριον δὲν θέλει εἶναι ὀλιγώτερον τῶν πεντήκοντα χρόνων.

θ΄) Οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν δὲν θέλει εἰσέλθῃ χάριν προσκυνήσεως, καθότι γίνεται πρόσχημα καὶ πρόφασις αἰσχροῦ καὶ βδελυροῦ σκοποῦ του.

ι΄) Ἂν τινὰς τῶν ξένων ἐθνῶν χάριν περιεργείας ἤθελε ζητήσει τὴν εἴσοδον, νὰ μὴν ἠμπορεῖ νὰ εἰσέλθῃ, εἰμὴ μετὰ τῆς τοπικῆς ἀρχῆς ἢ τοῦ Ἀρχιερέως.

ια΄) Καὶ τελευταῖον, τὸ Διοικητήριον θέλει δώσει εἰς τὴν ἡγουμένην ἐγγράφους ἀδείας ἐπισήμως, διὰ νὰ ἐφοδιάζῃ αὕτη ἡ Ἡγουμένη ὅσας τῶν καλογραίων ἐξέρχονται κατὰ τὴν πόλιν, καὶ ἅμα ἐπανελθοῦσαι θέλουν ἐπιστρέφουν καὶ τὰ ἔγγραφα.

Ἀφοῦ ἤθελε γείνει ἡ περὶ τούτου Σ. διάταξις, θέλει διαβασθῇ ἐπὶ παρουσίαν παρόντος τοῦ Διοικητοῦ καὶ τοῦ Ἀρχιερέως· καὶ εἰ μὲν καμμία ἐξ αὐτῶν δὲν ἤθελε συγκατατεθῇ εἰς τὸ μέτρον τοῦτο τῆς Σ. Κυβερνήσεως, νὰ ἐξέρχεται εἰς διάστημα δέκα ἡμερῶν, καὶ νὰ ἠμπορῇ ἐλευθέρως νὰ ὑπανδρεύεται.

Διαθήκη χωρεπισκόπου καὶ προεστῶτος τῆς ἐν Σαγγρὶ μονῆς τοῦ μεγάλου Ταξιάρχου ἐν Νάξῳ (1).

Εἰς δόξαν τοῦ εωνήου Θεοῦ ἡμῶν ἀμὴν
1713 μαρτίου 2 Ναξία

Κοίνὸς τὴς 'πάσην ὁ θάνατος καὶ ος κλέπτης ἔρχεται πρὸς των ταλέπορον ἄνθρωπον αφευκτος: ὅθεν έστοντας καὶ ο πανωσιώτατος *ἅγιος χορεπίσκοπος* ντακουντρους καὶ προεστῶς τοὺ μέγα ταξιάρχου τὸ εν το Σαγγρὴ νὰ αστενίση βαρἔος ἄπο κερὂν ἄπερασμένων, ἔδαλεν ἀγαθὴν βουλὴν κατα νοῦν, εἴ να μὴ καντανтησι εἰς περισοτέραν ἄστενιαν καὶ δὲν δηνηθοῖ να διορθοθὴ ὅσήνε ἐνδεχόμενον πρὸς ευλαβεῖς χριστιανοῦς μάλιστα καὶ γνωστίκοῦς· ἔστοντας λίπῶν καὶ νὰ βλέποι τὸ γίρας του καὶ τιν αχαμνότιτα τοὺ σῶματος δὲν ἐπρόσκαρτέρισεν νὰ έλθοι κερὸς καὶ ὁρας ἀνάγγη ὁποὺ νὰ μὴν ηξεῦρι τιτοπηοι (σαι), ἄλλὰ ευρισκόμενος χάριτη χῦ''. μὲ καθαρότιτα πασῶν τῶν ἑστίσεον, ἔκραξεν ἐμένα τὸν γραφοντα νοτάριον Ναξίας, εἰ να διὰ τὶς αυτοὺ καὶ στερηνοῖς παραγγελίας διορθοθήσετε· καὶ, πρότον ἀφίοιση πάση τὶς εν χριστω χρίστιανὴς τὴν ἔν κυρίο αγάπιν καὶ τελιομένιν σηνγχόρισιν ευχὴν δοὺς καὶ ευλογίαν πρὸς τους παντας· εἶτα καὶ ἡ πανωσιοτις του ζειτοὶ παρα πάντων ὁμοίος· εἶτα βλέποντας ὃς λέγη τὸ βραχοῖ τις ζωεὶς το τέλος του κινοῦ χρέους καὶ πὸς οὐδεὶς εγενίθοι ὥστης οὔ μοῖ ηδεν θάνατον, καὶ οντας ανὰγγην καὶ οφἔλιμον νὰ ἀφίσοι μετὰ τιν ἄποβιοσίν του διάδοχον κιβερνιτὴν καὶ επιτιριτὴν εἰς τὸ αυτὸ μονίδρηον τοὺ μέγα ταξηάρχου, καὶ όντας δηορισμένον καὶ πρωορισμένων απο τὸν μακαρίτη των γεροντάν του πρὸς του λόγου του ἐφόρου ζωὴς αὐτοὺ καὶ πάλη νἄχη κρἄτιξιν εἰς τιν ζωή του να λαβανοι ἕνα πεδὴ ἀπὸ ἕμα του γενους του να το μαθιτεύγη καὶ ανίσως καὶ εἰθελεν εἶστε αξιος να τὸν αφίνοι διαδοχων του. Τόρα ἑστοντας καὶ νὰ μὴν εὑρεθοῖ τινὰς σιγγενοῖς απο ἑμα τοὺ γένους του κατα τιν παραγγελίαν αυτοὺ του μακαριτοὺ παρεξ ἕνα πεδοὶ ἀνίληκον του Γιάνη Σταυρακη Σταυ·

(1) Δημοσιεύεται ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς ἐν 'Αθήναις ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἑταιρείας. 'Εν τῷ κειμένῳ διετήρησα τὰ γραμματικὰ καὶ γλωσσικὰ ἁμαρτήματα τοῦ γράψαντος τὴν διαθήκην νοταρίου.

ρακάκη εἰὸς ονοματι Μιχαλις· το οπεἰον πεδὴ ευρίσκετε την σιμερον στο μοναστίριον, καὶ επιδοὶ κίνε αναγγέον νὰ ἀπομένοι ἕνας ἐπιτιριτὴς εἰς τὰ πάντα μετα τιναποβιοσίν μου καὶ στοχαζόμενος ακριβὼς καὶ ἔσοντας νὰ μοὺ ευρισκετε ονῆν οσιωτατος Ἱερομόναχος παπα κὺρ Νικόδιμος η ασζουλὶς βαπτιστικῶς, του μακαρίτου γεροντα μου σιναναθροφος καὶ αναθρεφτός του καὶ εἰς πάσαν δουλευσιν καὶ ηπερεσιαν καὶ αγόνα τοὺ μοναστιρίου, ενοῶ δὲ σωτερικῶν καὶ εξοτερικῶν σημβοηθὸν καὶ σιναγονηστί μου· ὅστε καὶ αξιος δια να κρατὴ καὶ νὰ ηπουργὴ τὰ πάντα. Τούτων λιπῶν τὸν ειριθέντα παπα κυρνικοδημον μετὰ καὶ του ἱερομονάχου πουλίποι παπα Σεραφῖμ ἐρχομενος ἄπο τιν ξενιτίαν εἰς το μονιδριον καὶ μετανιάν του ἀφίνο διαδόχους προεστοῦς καὶ ειγουμένους νανε καὶ να γρικοῦντε ἀρχιγοῖ καὶ ἵγούμενοι ἐφόρου ζωὴς αὐτῶν, καὶ νὰ κιβερνουν καὶ νὰ προστατεβουν το μονίδριον κινοβιακῶς, καθὸς εἶνε ἐνδεχόμενον πρὸς Θεῶν, καὶ νὰ ζοῦν καὶ νὰ πολιτεβοντε ἐναρετος καὶ θεοσεβῶς, καὶ νὰ επιτελουνται οἵ θήαις καὶ ιεραὶς τελεταὶς ενεσπέρα καὶ προεὶ καὶ μεσιμβρία καὶ εν παντὶ κερὸ δια να μνιμονεβοντε πάντες ει κτιτορες καὶ όσοι ἐλεησασοι καὶ οσοι εβοϊθήσασι καὶ οσοι ψιχικὰ ἐδόσασοι νὰ ἔχουν τὸ μνιμόσινον ακαταπαυστον, ὥστο πρεπον απετὴ καὶ τα εξής· καὶ ἐπιδοὶ εἰ αυτή μου δηάδοχη καὶ προεστὴ νὰ ηξευρουν πάσαν περιουσίαν τοὺ μοναστηρίου. σκεβι λέγω ιερα βιβλία καὶ πὰν ἄλλο χωράφια τε καὶ αμπέλια ζὃα χοντρα καὶ λιανὰ ἀμπέλι ε . . . . . μετὰ τὸν θανατον τὶς ανιψας τις τὶς μαρίας καὶ 'πάσαν ἄλην ἤλιν καὶ περιουσιαν κινιτην καὶ ακινητην ὡς εκνεαράς τονε ειλικίάς,μάλιστα ὅ παπα κὺρ Νικοδιμος ἀναθρεμένος εἰς πασαν ειπακοην καὶ δούλευσιν αὐτού τε καὶ του μοναστηρίου,αφινη καὶ δὲν ταγράφη κατα μέρος, μόνον τιν εκάνὶ καὶ τιν ἐδιονὸ παπα Νικοδήμου καὶ παπα Σεραφῖμ τους παρόντας διορισμούς· εἶγουν ὡς οπιστεν ἤπομεν να διἄγουσι πάντα σωφροσίνιν και ακίρατον ζοῆν καὶ πολιτήαν, καὶ νάνε ἀγάπι καὶ αδελφοτιτα εις τα ναμεταξιντος, καὶ απασαν τιν αδελφότιτα κατα το γεγραμένων αγαπην πρὸς πάντας ἔχην· νὰ περνοῦσι καὶ να κιβερνούτε κινοβιακά,ὡς καὶ ἐγὼ ὁ ἤδιος εβασταξα εως τησιμερον, νὰ ηερουργίται καὶ να ψάλεται ὁ Θοίος καὶ ἱερὸς ναός αενάως ὡς πἄντοτε να ψινουσι κολιβο καὶ να μνιμονέβουν τοὺς κτητορες καὶ διακονίσαντας καὶ διακονοῦντας αὐτούς· εἶτα μετὰ θάνατον αυτῶν τον ανοθεν διαδόχον μου να ἔχουσι ἄδιαν γενόντας τὸ

πεδοὶ τανο γεγραμένων του Σταυρακη Σταυρακάκη ο Μιχάλις ἱερέας αυτῶν ὅσάν νομιμον καὶ καθολικῶν σιγγενοὶ ἀπὸ τὸ ἔμα τοῦ κτητορα τοὺ μακαρίτου γεροντα μου, οντας αξιος διὰηγούμενος νὰ τον αφίνουσι πάλε αυτὴ διάδοχόν τους χώρις ἄλιν καμίαν μετάλαξιν· μάλιστα νὰ ἔχουν χρέος να το μαθιτεύσουν νὰ τελησόσοι ἱερέας καὶ παλε ὁ αυτος νανε διαδοχος Σταυρακη Σταυρακακη ὁ Μιχαλις κιβερνόντας καὶ αὐτὸς τὸ μονιδριον κατὰ τιν κοντετζιον του ανοθεν μου διάδόχου να ἔχι ἄδιαν καὶ αυτὸς να εκλεξι κατα τιν αποβιόσίν του προσωπον εναρετον σιγγενικὸν ἀπὸ το ἔμα να τὸν αφίνη διαδοχόν του εις τὸ νόμιον τρόπον, καὶ πάλε ἐκίνος ετερο παρομια σιγγενικῶν κατὰ καιρους καὶ χρόνους, καὶ ἂν εις κανέναν κερων δεν ηθελεν ευρεθοῖ πρόσωπον τις σιγγενιας τους ὁποὺ να εινε ἱερομενο καὶ ἄξιο διὰ ηγουμενιαν καὶ κιβερνισιν του μοναστιρίου, να ἐκλέγουν εἰ ενασχουμενοι πατέρες καὶ αδελφοῖ του μοναστιρίου πρόσωπον ζοὴς εναρετου ιερομένο καὶ οχοι ηδιοτικῶ να τον βανουσι ειγούμενον καὶ προεστὸν καὶ οπιος καταλάχη, εἰμὲν καὶ ηθελεν πορεβετε ορθα καὶ ενάρετα ναγρικατε επιζοὴς του ηδαὶ καὶ εἰθελεν είστε πρὸς σκανδαλο καὶ ζιμοίαν τις ἀδελφοτιτος να ματα εκλέγουν τον αρμόζοντα να επιταιλοὶ τὰς τις οιγουμενιας, οἱ δὲ παρων μου διάδοχοι Νικοδημος καὶ Σεραφὶμ να περνοὺσι αγαπημένα οσὰν αδέλφια είς βαρος θεϊκοῖς οργὶς καὶ τις ἐμοῖς καταρας, καὶ ἀνιθελεν σκανδαλίζουντε καὶ να γιρεψουν να ενοχλοῦντε, ὁ σκανδαλοπιος νάναι ξενος και αλοτριος καὶ ἔξω απὸ το μοναστίρυ παντελὸς καὶ εἰς πηνὴν τον κρατοῦντον γροσια τριακόσια, λεγο 300 – καὶ μην έχοντας γροσια, διακλοπὴν τις αφεντιας να τιμορατε σωματικῶς, καθὸς αρεσι τις τιχουσις αὐθεντηας· τέλος διορίζω καὶ ορκίζω τους παρῶν μου διαδόχους μετα τον ενταφιασμόμου ὁπόταν ο κυριος μεπαραλαβοι να μου επιτελοῦν το σαρανταλυτουργόμου, ειτα καὶ τὸ σαβατοχρονόμου του ενιαυτοὺ· ακομοι λέγω και τούτο, δια το πεδοί, ἐβρετὸ οπου ἐχομεν στο μοναστήρι, να προσπαθίσουσοι εἰάνοθεν διαδοχι μου να το μαθητεύσουσι καὶ νὰ ιερατεύσι και να γρικατε και αυτὸς μέσα εις τὸ κινόβιον εφόρου ζωείς του και να ηποτασετε τους προεστοὺς κατὰ τὸ εθος τις μοναστικὶς πολιτείας χόρις νὰ αναχορίσι, εικετευοντας δια τελος τον παντοδιναμον κύριον τὴν ηπεραργίαν αυτοὺ μητέρα καὶ τὸν μέγα μυχαὴλ αρχάγγελον να σοσουσι τὶν ψυχίν μου καὶ να διακρατὴ τὸ μονίδριον εως τὶς συντελίας τοὺ κοσμου, ἐπιτα ορκίζω πάλε τοὺς πα-

ροντας διαδόχους μου να φιλάξουν αγάπην άδελφικὴν αναμεσόντος και η μεταγενέστεροι τὸ ιδιο καὶ να μὴν παραβοι τινὰς απο τοὺς κατα κερῶν καὶ χρόνους διαδόχους καὶ προεστοὺς τὰ γραφθέντα εἰς βαρος κατάρας καὶ όργὶς του Θεοῦ καὶ τοὺ μέγα άρχαγγέλου καὶ αγίων πάντων, ξεκαθαριζοντας καὶ φιλαγοντας πάντα τιν οπιστεν κοντατζιὸν ποὺ διορίζω νὰ πιγένοι το παρῶν μονίδριον πάντα κατακεροὺς καὶ χρόνους πρὸς τοὺς σιγγενοῖς τοὺς ιερουμένους καὶ ἀξίους, καὶ ουτος τελιοῦται εἰς δόξαν πατρὸς είοὺ καὶ αγίου πνεύματος, καὶ παρακαλο τους εδὸ κατοθεν παρακαλετοὺς μαρτιρες καὶ ηπογράφουσι εἰς ασφάλιαν καὶ τα εξῆς· ξεκαθαρίζω ὅτι διὰ το πεδὴ τοὺ Σταυρακι Σταυρακακι ο Μιχαλις ανισος καὶ ιθελεν εἶνε ἄξιος δια ηγουμενος γρικάτε ἐπιζοής του ἔπιτα να εκλεγουν τὸν πλεον αξιον ιεβρισκόμενοι πατερες καὶ ταεξῆς.

σταματις αναπλιότις μαρτιρὸ τα ανοθεν

αντονις μαράνης μαρτιρὸ τα ανοθεν καὶ μὴν ιξεβροντας γραματα ἔγραψα ἐγὼ τζορτζατος μπαροτζις διαλόγου του.

οχωρεπίσκοπος αξίας μακάριος καὶ προεστὼς τοῦ ανοθεν μοναστιρίου στέργω καὶ βεβαιόνο ὥς ανοθεν.

Καγὼ Γεωργιος ο μενδρινος φανερὸς νοτάριος καὶ νοτάριος Ἀξίας κλιθὶς εγραψα καὶ ηπέγραψα.

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ.

Β

Γ

Δ

Ρ

Σ

X

Ψ

Ω

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

Πραγματεία περὶ προγαμιαίας δωρεᾶς, βραβευθεῖσα ὑπὸ τῆς Νομικῆς Σχολῆς κατὰ τὸν Α΄ Σγούτειον διαγωνισμόν (1884).

Περὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς προσωπικῆς κρατήσεως. Μελέτη ὑποβληθεῖσα τῷ ὑπουργείῳ τῆς Δικαιοσύνης (1887).

Ecloga Leonis et Constantini cum appendice, ἐκ χειρογράφου τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης (1887).

Εὑρετήριον καὶ πρόλογοι τῆς Βακτηρίας τῶν ἀρχιερέων, δημοσιευθέντες ἐκ χειρογράφου τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, τῇ ἐντολῇ τοῦ Zachariæ v. Lingenthal (1890).

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
Τυποις των Αδελφων Περρη
1890